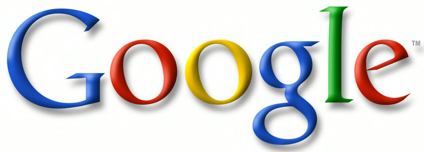

THEOLOGIA

MORALIS

S. ALPHONSI DE LIGORIO.

THEOLOGIA
MORALIS
S. Alphonsi De Ligorio,

FUNDATORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS AC OLIM EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORUM.

ACCEDUNT:

1. Dissertatio P. Zachariæ in S. Alphonsi theolog. mor.
2. Praxis confessarii ad benè excipiendas confessiones.
3. Examen Ordinandorum.
4. Epitome doctrinæ moralis et canonicæ ex operibus Benedicti XIV.
5. Decreta Romanorum Pontificum et Propositiones damnatæ.
6. Appendix I. De Privilegiis, scilicet Episcoporum, Ecclesiasticorum et Religiosorum.
7. Appendix II. De prohibitione Librorum nocivorum.
8. Elenchus quæstionum reformatarum ab Auctore.
9. Index I. Auctorum, qui hoc in Opere citantur.
10. Index II. Capitum et dubiorum.
11. Index III. Rerum notabilium, quæ in toto Opere continentur.

EDITIO NOVISSIMA, OMNIUM ACCURATIOR, COLLATA CUM EDITIONIBUS VENETIS, ROMANIS ET BASSANENSIBUS AC CONTINENS QUIDQUID AUCTOR IN CÆTERIS ADDIDIT, REFORMAVIT VEL EXPLICAVIT.

Plurima in aliis Editionibus omissa restituenda, citationes innumeras corrigendas, permulta impressione corrupta castiganda et annotationes necessarias addendas

CURAVIT

P. MICH. HEILIG,

CONGR. SS. REDEMPT. PRESBYTER ET PROFESSOR THEOL. MOR.

TOMUS NONUS,

CONTINENS PRAXIM CONFESSARIORUM, EXAMEN ORDINANDORUM, ET EPITOMEN DOCTRINÆ MORALIS ET CANONICÆ EX OPERIBUS BENEDICTI XIV.

MECHLINIÆ.

P. J. HANICQ, SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE ET ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHUS.

M. D. CCC. XLVI.

INTRODUCTIO.

1. Magna utique erit merces, quâ in æternitate compensabuntur boni confessarii, et de sua prædestinatione ita securi sunt ii qui se ad animarum salutem occupant, ut Jacobus Apostolus (c. 5. ℣. 20.) perspicuè hoc testetur his verbis : *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus* (nempe ejus qui converti fecerit, et ut loquitur textus græcus, *animam suam) à morte, et operiet multitudinem peccatorum.* Sed luget atque lamentatur Ecclesia, videns tot filios suos propter malorum confessariorum sive imperitiam, sive incuriam, sive impietatem ad gehennam destinari; etenim ex illorum bono aut malo regimine potissimùm populi pernicies, aut salus pendet. Habeantur idonei confessarii (dixit *S. Pius V.*), ecce omnium Christianorum omnimoda reformatio. Non enim est dubitandum, quin, si omnes confessarii eâ pollerent scientiâ, et morum bonitate, quas tantum ministerium exigit, nec mundus ita peccatorum cœno deturpatus esset, nec infernus tot baptizatorum animabus repleretur. Et cùm *bonitatem* dico, non hìc intelligo illam solam habitualem, quæ simplicem gratiæ statum, sed positivam bonitatem, quæ ministrum pœnitentiæ decet, cui tanquam nutrici duplex alimentum opus est, unum ad suî, alterum ad prolis sustentationem; quoniam cùm confessarius aliorum conscientias dirigere debeat, maximè ei cavendum erit, ne nimiâ indulgentiâ, aut immoderato rigore erret. Debet enim tot peccatorum ulcera tractare, quin se deturpet : cum

mulieribus et adolescentibus sæpè versari, eorum confessiones de iis rebus, de quibus magnoperè erubescunt, excipiendo, quin sibi aliquid damni evenisse sentiat: cum personis præclaris, abscisso omnium humanarum rerum respectu, magna fortitudine armari. Et, ut omnia unico verbo complectar, debet esse in charitate dives, in mansuetudine mellifluus, in prudentia gravis. Qua de re, ut hæ omnes partes, ut par est, adimpleantur, non vulgari opus est bonitate, quam certè nunquam assequetur ille, cui oratio non est perfamiliaris, nec meditatio est quotidiana; etenim aliâ viâ lucem, et gratias huic tanto muneri (etiam ipsis angelicis humeris, ut dici solet, formidando) necessarias obtinêre nemo potest. Sed deveniamus ad nostri laboris institutum, nempe ad praxim confessiones excipiendi, de qua dumtaxat hìc fiet sermo. In hac Praxi multas delibabo doctrinas ad ipsammet spectantes, sed ne repetam ea quæ in Opere morali fusiùs descripsi, hìc tantùm (per interjectas litteras indicantes) annotabo loca Operis; ad quæ lectorem remittam, ut copiosiùs doctrinas rationibus, et authoritatibus confirmatas, perlegat.

PRAXIS

CONFESSARII

AD BENÈ EXCIPIENDAS CONFESSIONES.

CAPITULUM PRIMUM.

DE OFFICIIS CONFESSARII.

2. QUATUOR sunt officia, quæ bonus confessarius exercêre debet: patris nempe, medici, doctoris, et judicis. In hoc capitulo de quolibet istorum sigillatim sermo erit.

§. I. *Circa officium patris* (1).

3. CONFESSARIUS, ut boni patris partes adimpleat, debet charitate esse plenus. Et primò charitatem adhibêre debet

(1) Ad quod pertinet charitas. *Hom. ap. tr.* 21. *n.* 1. *Edit.*

in benignè excipiendo omnes, sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli tempus solummodò insumunt in audiendis confessionibus aliquorum devotorum, aut personarum spectabilium, quia, ut has à se repellant, non est eis tantus animus; si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, ægrè auditur, et conviciis oneratus arcetur; unde fit, ut ille miser, qui postquam sibi maximam vim intulerit, quo ad sua peccata confitenda veniret, se tam asperè acceptum sentiens, odium in Pœnitentiæ Sacramentum concipiat, et desperans se posse invenire qui sibi opituletur, et se absolvat à peccatis, in perditæ vitæ lubricum laxis habenis præceps ruat, et in salutis desperationem incidat. Secùs boni confessarii agunt; cùm ad se hujusmodi peccatores confluunt, benignè hos excipiunt, et (*quasi victor captâ prædâ*) exultant, perpendentes sibi sortem contigisse, animam de manibus dæmonis eripere. Sciunt hoc Sacramentum propriè non pro justis fuisse constitutum, sed pro peccatoribus; etiam enim veniales culpæ, ut remittantur, non indigent sacramentali absolutione; cùm multis aliis modis delêri possint. Sciunt quoque Christum protestatum fuisse his verbis: *Non veni vocare justos, sed peccatores. Marc.* 2. 17. Propterea confessarius charitatis viscera induens, quò magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiat, eò magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, majore charitate eas amplectatur, eisque animum præbeat his aut similibus verbis. *Eja frater! bono animo esto, noli timêre; peccata tua impavidè confitère. Aperi omnia confidenter, nullius te pudeat. Nihil refert, si in omnes tuæ conscientiæ sinus non introspexeris: sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias qui te hucusque ad pœnitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Lætare, quia Deus certè omnia peccata, quantùmvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes voluntatem; ideòque te expectavit, ut tibi parceret. Igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas.*

4. Charitatem deinde longè majorem ostendere debet in confessionem excipiendo. Caveat ne se impatientem, aut tædio affectum exhibeat; nec ostendat admiratione percelli de peccatis quæ narrantur; modò pœnitens non sit ita animo durus, aut petulans, ut plura et atrociora peccata sine ullo rubore, et sine ulla displicentia animique sensu exponeret, quia tunc opus

est pro viribus efficere, ut à pœnitente quanta sit illorum deformitas, et magnitudo percipiatur; ideòque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse à lethali lethargo expergefiat. Verum quidem est, quòd (ut dicunt doctores) in actu confessionis abstinêre debeant confessarii à correctione facienda, ne fortè exterriti pœnitentes peccata reticeant; nihilominùs hoc intelligitur regulariter loquendo, cæterùm multoties expedit ad ulteriora non procedere, et statim pœnitentem corripere, præcipuè cùm confitetur peccatum valde enorme, aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituatus, ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen, ne eum exasperet, nec perterreat. Quapropter, postquam eum, quantum opus fuerit, corripuerit, statim ei animum faciat ad reliqua peccata confitenda, dicens : *Eja frater! vis te ab hoc vitio resipiscere? Non ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Cave, quæso, ne sis aliquod sacrilegium commissurus; hoc enim esset maximum omnium peccatorum, quæ hucusque commisisti. Igitur dic omnia animo forti, vince teipsum: Confitère omnia sincerè: Deus enim paratus est tibi parcere.*

5. Deinde in fine confessionis oportet, ut confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat, ut pœnitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem ejus peccatorum, ac miserum damnationis statum in quo reperitur; sed hoc semper maxima cum charitate fiat. Verùmtamen est congruentius tunc verbis gravioribus uti, ut sic meliùs ad bonam mentis frugem redire possit; nihilominùs efficere debet, ut pœnitens intelligat hoc, quod ei dicitur, non ab animo irato, sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere. Quod poterit hoc modo exprimi : *Fili mi, considerasne vitam damnati, quam duxisti? Percipisne malum, quod operatus es? Quid tibi mali fecit unquam Deus tuus, quem tu ita perditè contempsisti? Si Jesu Christo nullus fuisset tibi inimicior, potuisses cum illo te gerere pejorem? Sed quæso, animadverte quis sit hic Jesus. Hic est ille qui cùm esset Deus, nullius egens, factus est homo propter te : voluit mori in cruce, ut te de inferno redimeret. Ah fili, si interim mortuus esses, si in hac nocte, quò iturus fuisses? ubi nunc esses? esses in æterno igne inferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenùs ductam pergas in posterùm vivere? Poteris*

sic salvari? Expergiscere, et vide, quòd nisi mores in melius mutes, jam sis damnatus. Quid boni ex tot peccatis tibi collegisti? Nonne consideras, quòd duplicem infernum tibi paras, unum hìc angoris et miseriæ, alterum illic pœnarum? Age Fili, averte à malo, desine peccare, et te totum in Dei brachia, quæ ad te suscipiendum sunt extensa, committe: sufficit quantum ei peccasti. Ego totis viribus, et toto corde te adjuvare volo, veni ad me semper ac tibi lubet, quoniam invenies Patrem, qui te benignè suscipiet. En firmiter nunc statue te sanctum velle effici. Per te stat; Deus enim semper paratus est, et ad hoc tibi hoc tempus impertitus est, ut avertas à malo, et facias bonum. Oh quàm bonum est amicum habêre Deum! etc. (*S. Franciscus Salesius*, ut Deo alliceret peccatores, potissimùm curabat, ut ipsi cognoscerent pacem quâ fruuntur illi qui Deo adhærent, et vitam infelicem quam ducit qui à Deo alienus est). Postea adjuvabit eum ad doloris actum efformandum, et si dispositus est, eum absolvat; et remedia salutaria, quibus possit se à peccatis servare, suggeret, atque ei pœnitentiam imponat (sed de his §. sequenti agetur). Si autem fuerit absolutionis incapax, aut expediens videbitur differendam esse absolutionem, assignet ei diem in quo regredi debeat, dicendo ei sic: *Eja frater! tali die te expecto, ne prætermittas ad me redire; animo forti magnoque sis, ut tibi dixi; commenda te quotidiè beatæ Virgini, et veni ad me. Si fortè tunc invenies me aliorum confessiones excipientem, accede, te enim ante alios audiam: Si alibi ero, fac ut me arcessant, omnia deseram, ut tu confitearis.* Et sic dulcibus verbis à se dimittat. Hæc est via quâ peccatores salvi fieri possunt, nempe cum eis agere quantâ maximè fieri potest charitate; alioquin, si ipsi in confessarium incident, qui cum eis inclementer agat, à confessione horrebunt, confitêri negligent, et effrænatè in perditionem ibunt.

§. II. *Circa medici officium* (1).

6. Confessario, ut sui pœnitentis infirmitatibus remediis opportunis occurrat, cognoscenda est origo, et causa omnium

(1) Ad quod spectat prudentia. *Hom. ap. tr. 21. n. 1.* *Edit.*

spiritualium ejus morborum. Nonnulli confessarii, præter species et numerum peccatorum, nihil aliud inquirunt. Si pœnitentem dispositum vident, statim eum absolvunt: sin minus, quin unum verbum impendant, illicò dimittunt, oculo retorto dicentes: *Discede à me, quia te absolvere non possum.* Aliter procedunt boni confessarii; hi enim priùs investigare incipiunt morbi originem et gravitatem, interrogando de peccandi consuetudine, de occasionibus, de tempore, de loco, de personis quibuscum, quo rerum concursu. Sic enim meliùs poterunt pœnitentes corripere, eos ad absolutionem disponere, et remedia salutaria adjungere.

7. His interrogationibus adhibitis, et cognitâ morbi origine ac gravitate, confessarius procedat ad debitas animadversiones faciendas. Et quamvis ipse tanquam pater debeat charitate pœnitentes auscultare, tamen ut medicus tenetur (quantum opus est) eos monêre et corrigere, eos præsertim qui multis mortalibus gravati, ad pœnitentiæ Sacramentum raró accedunt. Et hoc munus etiam adimplêre debet, si pœnitens aliquâ illustri qualitate fulgeat, nimirùm si fuerit magistratus, princeps, sacerdos, parochus, aut prælatus, si de aliquo sui muneris sine nimio animi sensu se accusaret (1). Ait Summus Pontifex *Benedictus XIV.* (*Bulla*, Apostolica. §. 12.): Confessarii admonitiones concionibus ipsis esse efficaciores; et jure merito, quia concionatorem latent circumstantiæ particulares, quæ confessario apertè innotescunt, ideòque multò meliùs poterit debitas adhibêre animadversiones, et remedia quæ morbis expediunt applicare. Nec confessarius tunc debet attendere alios pœnitentes qui ipsum circumstant; nam, ut ajebat *S. Franc. Xav.* (*Tursell. in vita l.* 6. *c.* 17.), melius est paucorum confessiones ritè factas audire, quàm multorum inordinatas, et sine fructu. Hìc animadvertere oportet, quàm perperam agant illi confessarii, qui si pœnitentem indispositum nanciscuntur, ne cum illo aliquid insumant temporis, statim à se eum abire jubent. Sciant propterea istiusmodi confessarii, validis niti rationibus sententiam illorum doctorum (*l.* 6. *n.* 608. *v. Hìc Adverte*), qui volunt pro viribus tenêri con-

(1) « Cum hujusmodi adhiberi debent correctiones verbis lenioribus et » discretioribus, sed majori animi fortitudine et calore, cùm ex istorum » peccatis propter gravius damnum, quod ipsorum malo exemplo aliis afferri » potest, perniciosior flagitiorum consequens esse soleat licentia. » *Hom. ap. tr.* 21 *n.* 4. *Edit.*

fessarium pœnitentem, licèt accedat indispositus, ad absolutionem disponere; consideranda ei proponendo v. g. injuriam maximam, quâ Deum suis sceleribus afficit, periculum imminens ejus damnationis, etc. Et parùm refert quòd alii expectent, aut inconfessi discedant; confessarius enim de hoc tantùm qui sibi nunc confitetur, non verò de aliis in die judicii rationem reddere debet.

8. Et ita etiam confessarius tenetur admonêre pœnitentem de aliqua illius ignorantia culpabili, sive hæc sit juris naturalis, sive positivi. Quòd si pœnitens teneretur ignorantia inculpabili; tunc si ea esset circa media scitu necessaria ad salutem, debet confessarius ab hac ignorantia eum removere; si erit circa alia, de quibus potest dari ignorantia invincibilis, licèt sit juris divini, et prudenter confessarius existimet admonitionem non esse profuturam pœnitenti, tunc abstinendum erit ab admonitione, et pœnitens relinquendus in sua bona fide. Et in hoc conveniunt doctores rigidioris sententiæ; ratio est, quia magis cavendum est à periculo peccati formalis, quàm materialis, quia Deus tantùm formale punit; siquidem hoc solummodò in suî offensam habet; hoc fusè probatum est in Opere Morali (*l.* 6. *n.* 610.) cum communi DD. paucis exceptis. Qua de re hìc etiam cum communi (*l.* 6. *n.* 611.) infertur, quòd si quis matrimonium contraxisset invalidum propter aliquod occultum impedimentum, et in bona fide maneret, et contrà periculum subesset infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si manifestaretur matrimonii nullitas, tunc confessarius debet eum in sua bona fide relinquere, donec dispensationem à sacra pœnitentiaria illi obtinuerit (excipe tamen, si dispensatio statim, et facilè obtinêri possit). Et in hoc casu, nempe cùm in bona fide vivitur, si fortè pœnitens se accusaret negasse debitum conjugale sine justa causa, dicunt doctores (*Ibid.*) confessarium debêre pariter ad hoc illum obligare, dicendo in generali, quòd conjuges tenentur sub gravi invicem debitum reddere. Quomodo autem se gerere debeat confessarius cum sponsis, qui jamjam contracturi sunt matrimonium nullum, et timor prudens esset peccati formalis, aut scandali, si manifestaretur ejus nullitas? Observentur resolutiones in Opere scriptæ (*lib.* 6. *n.* 613.), ubi fusè probatum est communem esse, et tutam sententiam posse Episcopum dispensare in impedimento diri-

menti, stante illâ urgenti necessitate. Et si aditus ad Episcopum etiam esset difficilis, et nullo modo posset evitari gravissimum periculum infamiæ aut scandali, retulimus (*d. n.* 613. *in fine.*) sententiam Auctoris (*Instruct. pro novis Confess. p.* 2. *n.* 32. *ex Ronc. Surd. et Pignat. t.* 3. *consult.* 33. *n.* 5.) qui ait non improbabile esse, imò tutum in praxi posse parochum, vel alium confessarium declarare, quòd lex impedimenti tunc non obliget, atque cesset, utpote potiùs nociva, quàm utilis. Sed observa quæ loco citato fusiùs dicuntur. Ita pariter omittenda esset correctio de restitutione facienda, si certè prævideatur futurum, ut pœnitens, qui nunc esset in bona fide, non pareat monitioni.

9. Nihilominùs excipiendi sunt sequentes casus: I. Si ex ipsa ignorantia redundandum esset damnum contra bonum commune (*l.* 6. *n.* 615.), quia tunc confessarius, cùm ipse constitutus sit minister in bonum reipublicæ, tenetur præferre bonum publicum bono privato pœnitentis, licèt prævideat correctionem huic non esse profuturam. Qua de re omninò admonendi sunt principes, prætores, confessarii, parochi, et prælati, qui proprio officio desunt; quia horum ignorantia, etiam invincibilis, semper damno erit communitati, dùm facili negotio alii putare possunt sibi licêre quod vident à Superioribus factitari. Et, ut docet SS. Pontifex *Bened. XIV.* (*Bulla*, Apostolica, §. 20.), eodem modo se gerere debet confessarius cum iis, qui frequentant sacramenta, ne licitum judicetur ab aliis, quod impunè ab his exerceri animadvertitur. Excipitur II. Si pœnitens interrogasset, quia tunc confessarius teneretur pandere veritatem (*l.* 6. *n.* 616.); in eo enim casu ignorantia non esset omninò invincibilis, prout requiritur ad hoc, ut omitti possit admonitio. Excipitur III. Si brevì esset pœnitens admonitioni assensurus, licèt in principio non acquiescat (*Ibid. v. Excipiendum III.*). Quid autem faciendum sit in dubio, an correctio sit profutura, an nocitura? Vide in Opere (*Ibid. v. Utrùm autem.*)

10. Post debitas correctiones, sive monitiones, præstat, ut laboretur ad disponendum pœnitentem ad absolutionem per actus veri doloris, et propositi; quocirca monitos esse volo confessarios, perpaucos esse illos pœnitentes, præsertim rudes, qui præposito actu doloris ad confitendum accedunt. Nonnulli confessarii putant satis suo muneri fecisse, si dum-

taxat hujusmodi pœnitentes sequenti modo interrogent: *Eja postulasne à Deo veniam de omnibus his* (quod reverà non est verus actus doloris)? *An te pœnitet ex corde omnium peccatorum?* Et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Totum ab hoc aliud est bonorum confessariorum institutum; hi enim in primis elaborant, ut pœnitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant. Et priùs per attritionis actum eos præparant, v. g. *Fili mi, ubi nunc esse deberes in æternum? In inferno? Ah in illo igne semper cruciandus esses! Nec tibi ulla spes ampliùs restaret, ut te illinc eripere posses! Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, à Deo rejectus per totam æternitatem! Igiturne te pœnitet te Deum offendisse*, propter *infernum quem meruisti?* Advertendum hìc est non fieri actum attritionis si quis diceret, se pœnitêre peccati commissi, quia meruit infernum, sed opus habet, ut dicat se pœnitêre offendisse Deum, propter quod meruit infernum. Postea curet, ut eliciatur actus contritionis hoc modo: *Fili mi, quid egisti? peccasti in Deum summum et infinitum bonum: nullam illius rationem habuisti. Avertisti faciem tuam ab eo: projecisti eum post tergum tuum: contempsisti amicitiam, et gratiam ejus. Eja ergò, quia offendisti Deum bonitatem infinitam, nunc ex toto corde te pœnitet? Detestare et odio habe super omnia mala omnes injurias, quibus immeritò Deum tam bonum affecisti. Nonne jam promptus es millies mori, quàm hæc in posterùm committere?* Notandum hìc 1. quòd si pœnitens, obtentâ absolutione, etsi immediatè pòst confiteatur aliud peccatum, ut denuò absolvatur, ei novus actus doloris eliciendus est, cùm tunc novum fiat judicium (*l.* 6. *n.* 448.). Notandum 2. esse probabile apud plures doctores (*l. c. n.* 445.), ad hoc, ut confessio sit sacramentalis, debere novo dolore informari: quare, cùm aliquis confitetur, quin priùs actus doloris præcesserit, non sufficit, (cùm agatur de valore Sacramenti) si terminatâ confessione eliciatur dolor, sed requiri ampliùs, ut post dolorem elicitum replicetur confessio, saltem dicendo: *me accuso de omnibus iis quæ modò confessus sum* (1).

(1) Conferat lector citatum librum 6tum. n. 445. videatque, quomodo duæ sententiæ in hac materia diversæ concilientur.

Edit.

11. Demùm incumbendum est confessario, ut applicet ea remedia, quæ opportuniora judicabit pro salute pœnitentis, imponendo ei eas satisfactiones quæ magis convenient ejus morbo, et eas quas prudenter judicabit illum fore executurum. Advertatur hoc, quòd licèt satisfactiones debeant respondêre culpæ juxta Tridentinum (*Sess.* 14. *c.* 8.), quod declarat participes alienorum peccatorum, eos confessarios, *qui levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungunt;* nihilominùs justis de causis potest confessarius minuere pœnitentias, si nempe pœnitens compunctione vehementi affectus sit, aut si jubilæi, aut indulgentiæ plenariæ curreret tempus, et præsertim si infirmitate aliquâ, sive corporis, sive animæ, laboret. Et denique (ut paucis me expediam) semper et quando prudens timor exoritur, quòd ipse correspondentem culpæ satisfactionem non sit adimpleturus. Ita communiter docent doctores cum *S. Th.* (*lib.* 6. *n.* 509.). Non negamus in Tridentino (*Sess.* 14. *c.* 8.) habêri, injungendas esse satisfactiones pro modo culpæ; sed scimus etiam ibidem subjungi eas debêre esse *pro pœnitentium facultate salutares, et convenientes. Salutares*, nimirùm saluti pœnitentium utiles: et *convenientes*, correspondentes nempe, non solùm culpæ, sed etiam viribus pœnitentis. Unde fit non esse salutares, nec convenientes eas, quibus vires pœnitentis, spectatâ spiritûs debilitate, non sunt pares; tunc enim illi essent venenum potiùs, quàm remedium. Et in hoc sacramento potiùs intenditur vitæ moderatio, quàm omnimoda satisfactio; idemque Rituale Rom. (*De Sacr. Pœnit.*) ait à confessario habendam esse pœnitentis rationem. *S. Thomas* (*Supplem. q.* 18. *art.* 4.) dicit: *Sicut ergò medicus.... non dat medicinam ita efficacem, ut propter debilitatem naturæ majus periculum oriatur; ita sacerdos divino instinctu motus non semper totam pœnam, quæ uni peccato debetur, jungit, ne infirmus... desperet, et à pœnitentia totaliter recedat.* Et alibi (*Quodlib.* 3. *art.* 28.): *Sicut exiguus ignis extinguitur, si multa ligna superimponantur; ita accidere potest, ut parvus pœnitentis contritionis affectus pondere pœnitentiæ deficiat.* Et subjungit: *Melius est ut sacerdos pœnitenti indicet quanta pœnitentia esset injungenda, et injungat nihilominùs quod pœnitens tolerabiliter ferat.* Et alibi (*Opusc.* 64. §. 4.): *Tutius est imponere minorem debito, quàm majorem, quia meliùs excusamur*

apud Deum propter multam misericordiam, quàm per nimiam severitatem, quia talis defectus in purgatorio supplebitur. Et idem docent *Gerson*, *Caj.* et præcipuè *S. Anton.*, qui (*Vide l.* 6. *n.* 509. *et* 510.) ait eam pœnitentiam injungendam esse, quam judicatur pœnitens postea verosimiliter executurus esse, et quam lubens acceptaturus. Et si pœnitens protestetur sibi tantas vires non esse, ut debitam persolvat pœnitentiam, sic S. Archiepiscopus concludit: *Tunc quantumcumque deliquerit, non debet dimitti sine absolutione, ne desperet.* Cùm sufficiat tunc (idem ait) imponere generalem pœnitentiam, nempe totum quod boni egerit, usurpando eadem verba Ritualis: *Quidquid boni egeris, etc.* quæ opera injuncta in Sacramento, ut docet Angelicus (*Quodlib.* 3. *art.* 28.) virtute ejusdem Sacramenti, majoris erunt valoris ad satisfaciendum pro peccatis. Item addunt probabiliter doctores multi (*Lib.* 6. *n.* 510. *v. Idem*) justam esse causam diminuendi pœnitentiam, si judicetur pœnitens hoc modo magis allici ad Sacramentum. Oh quanti valet sapiens illud consilium *S. Thomæ de Villanova* (*Serm. fer.* 6. *post Dom.* Lætare): *Facilem unam injunxeris, acriorem consulueris.* Expedit quoque, ut pœnitens cognoscat pœnitentiam, quam mereretur; propterea potest valde prodesse, si indicentur pœnitentiæ canonum pœnitentialium (quarum in Libro notabiliores annotantur (*Lib.* 6. *n.*530.). Juvabit pariter (ut dicit *S. Thom. de Villan.*) suadere graviorem; postea verò imponere eam quam prudenter judicabit à pœnitente adimplendam. Insinuat *S. Franciscus Salesius* (*Instruct. Conf. c.* 8.), et idem confirmat Rituale Parisiense (*Lib.* 6. *n.* 509. *circa finem.*) prodesse idcircò pœnitentem interrogare, si sibi ad illam pœnitentiam sufficientes sint vires, alioquin in aliam commutabitur. Juvabit quoque aliquando, inter opera satisfactoria injuncta, imponere aliquam satisfactionem gravem, sed non sub gravi culpa (*Lib.* 6. *n.* 518.), aut aliud opus aliunde præceptum, aut debitum (*n.* 513.)

12. Ex hoc quod dictum est colligitur, quàm imprudenter operari quosdam confessarios, qui pœnitentibus imponunt satisfactiones eorum viribus impares. Quot istorum non dubitant absolvere recidivos indispositos, et eos pariter qui in proxima occasione peccandi versantur; et insipienter putant eos recuperare, si gravibus pœnitentiis à se oneratos dimittunt, licèt prævideant illas non esse executuros: v. g. in-

jungunt illi, qui vix semel in anno dudum confessus est, ut octavo quovis die per annum confiteatur; quindecim decades Rosarii quolibet die recitandas illi, qui ne solitus quidem fuit quinque in hebdomada recitare; disciplinas, orationem mentalem illi, qui nec nomen unquam audivit. Et quid hinc eveniet? Eveniet quòd licèt inviti acceptent quod imponitur, ut absolutionem aucupentur, nihilominùs postea nihil horum executioni demandent; et credendo iterùm esse in peccatum delapsos, quinimò putando (præcipuè rudes) nullius momenti fuisse confessionem factam, quia pœnitentiæ impositæ non satisfecerunt, propterea ad pristinum perditè vivendi modum redeunt: et perterriti ob pœnitentiæ impositæ pondus, à confessione horrent, et ita pergunt in peccatis tabescere. Et hic est fructus qui in perniciem tot miserorum colligitur ex hujusmodi satisfactionibus, quas convenientes vocant, sed meliùs dicendæ forent inconvenientissimæ.

13. Cæterùm extra casus infirmitatis, et compunctionis extraordinariæ, non benè ageret confessarius si pro culpis gravibus adjungeret levem satisfactionem, quæ inducat levem obligationem; etenim, licèt (cùm expedit) possit adjungi opus, quod habitâ ratione peccatorum sit leve, attamen semper debet imponi satisfactio gravis quæ obligat sub gravi. Et hìc oportet annotare aliqua pertinentia ad praxim circa pœnitentias imponendas. Notandum I. Cùm pœnitens oblitus fuerit pœnitentiæ, communis est sententia (*Lib.* 6. *n.* 520.) ad nihilum ampliùs eum tenêri, nisi facilè esset sibi, ut posset à confessario, qui eam imposuit, cognoscere. II. Non potest imponi pro occultis peccatis publica satisfactio; tenetur autem confessarius has imponere, si aliâ viâ non possit occurri scandalo dato, vel honori alicujus palam detracto; sed non est adstringendus pœnitens ad publicam pœnitentiam faciendam, si ipse renuit, et alio modo possit scandalum reparare, nimirùm Sacramenta frequentando, Ecclesias visitando, ad aliquam Congregationem se aggregando, etc. (*l. c. n.* 512.). III. Aliquando potest imponi aliqua pœnitentia sub conditione, si pœnitens reinciderit (*l. c. n.* 524.). Sed animadvertendum hujusmodi pœnitentias fortè multoties felicem non habêre exitum, præcipuè si per longum tempus duraturæ erunt; quia faciliter postea in relapsu negliguntur, et peccata multiplicantur. IV. Si unquam pœnitens sibi mutari pœnitentiam

ab alio confessario impositam petierit; volunt multi doctores ei repetendam fore totam confessionem huic confessario, saltem in confuso, ut status suæ conscientiæ huic notitiam præbeat. Sed multi alii etiam probabiliter dicunt (*l. c. n.*529.) hoc non esse necessarium, cùm sufficiat, quòd confessarius judicium faciat, ad hoc, ut mutet pœnitentiam, esse insufficientes pœnitentis vires illi oneri ferendo; cùm contrà possit ex ipsamet pœnitentia imposita arguere materiam peccatorum, pro quibus illa injuncta erat, et ita se dirigere potest, aut in mutando, aut diminuendo. Et probabiliter potest id confessarius (*Ibid. in fin.*) ex se efficere, cùm prævidet, quòd pœnitens verosimiliter pœnitentiam, ut antea, negligere perget. Attamen confessario inferiori non est permissum immutare pœnitentiam impositam à superiore pro reservatis extra casum quo pœnitens difficulter posset regredi ad superiorem, et contrà gravis causa urgeret ut pœnitentia mutetur, quia tunc rationabiliter præsumitur superioris conniventia (*Dicto n.* 529.). V. Non potest mutari pœnitentia extra confessionem, ne ab ipso quidem confessario; tantùm potest hoc fieri ab illo immediatè post datam absolutionem, et antequam pœnitens à confessionali discedat (*Dicto n.* 529. *Dub.* 3.)

14. Circa satisfactiones in particulari imponendas, advertendum, satisfactionem non solùm debère esse medicinalem, sed etiam culpis præteritis satisfactoriam. Regula harum requirit ut imponantur opera carnem coërcentia pro peccatis sensualibus, eleëmosynæ pro peccatis avaritiæ, oratio pro blasphemis, etc. Sed considerandum quid magis expediat, aut magis utile sit pœnitenti. Quamvis autem maximè utile sit imponere Sacramentorum frequentationem, orationem mentalem, et eleëmosynas, nihilominùs praxis habet has reddi damnosas iis, qui aut nihil aut parùm habuerunt horum usum. Satisfactiones utiles generatim pro omnibus hæ solent esse, nimirùm aggregari ad aliquam Congregationem; quolibet vesperi (saltem ad tempus) actum doloris elicere, et quolibet mane propositum renovare, dicendo cum *S. Philippo Nerio : Domine, ne auferas hodie manus tuas à me, ne tuî proditor efficiar :* Visitare quotidie sanctissimum *Sacramentum*, et imaginem quoque Mariæ sanctissimæ, ab eis perseverantiæ gratiam postulando; Rosarii saltem tertiam partem, et ter salutationem angelicam mane et vesperi, di-

cendo : *Mater mea, adjuva me hodie, ne Deo peccem* (Hanc tamen pœnitentiam ter recitandi salutationem angelicam cum prædicta supplicatione ego plerùmque solitus fui injungere, aut saltem consulere iis, qui eâ uti non solerent). Cùm cubitum iverint, dicere in lecto : *Nunc mihi morandum fuisset in inferni igne*, aut dicere : *Veniet dies, quo mihi in hoc lecto moriendum erit*. Iis qui legere sciunt, et potissimùm Ecclesiasticis, quotidie legere aliquem librum de rebus spiritualibus agentem. Monet autem *S. Franciscus Salesius* (*Instruct. Conf. c.* 8.) non esse gravandum pœnitentem multis rebus, ne confundatur et terrefiat.

15. Sermonem autem facturus de remediis, quæ insinuari debent pœnitentibus, dico, alia esse generalia, alia particularia pro aliquo vitio particulari. Generalia omnibus insinuanda, sunt 1. amor erga Deum, cùm ipse ad hunc solum finem nos creaverit. Et curetur pariter, ut pœnitens cognoscat pacem interiorem quâ donantur, qui Dei amicitiâ fruuntur, et infernum quem ante tempus experiuntur, qui alieni sunt à Deo : additâ pernicie temporali, quam secum trahit peccatum. 2. Sæpè se commendare beatæ Virgini, Rosarium recitando, se commendare Angelo Custodi, et alicui Sancto peculiari protectori. 3. Frequentia sacramentorum, et si unquam in aliquod peccatum mortale inciderit; statim se confitêri. 4. Veritatum æternarum consideratio, et præ cæteris consideratio mortis : et patribusfamilias insinuanda est quotidiana mentalis oratio in communi cum familia, aut saltem Rosarium unà cum filiis. 5. Dei præsentia, cùm urget tentatio, dicendo : *Deus me videt*. 6. Quolibet vesperi conscientiam scrutari, cum animi dolore, et proposito. 7. Sæcularibus, ut in aliqua congregatione se adscribant, et sacerdotibus oratio mentalis, et gratiarum actiones post missam. Et ut perlegant saltem aliquem libellum spiritualem ante et post missam.

16. Remedia autem particularia assignabuntur pro vitiorum diversitate; v. g. illi qui aliquo odio tenetur, insinuetur, ut quotidie commendet Deo illum quem odit, recitando pro ipso orationem dominicalem, et salutationem angelicam; et cùm se turbari sentit memoriâ injuriæ sibi illatæ, reminiscatur contumeliarum quibus ipse Deum affecit. Illi, qui in peccata turpia prolapsus est, ut otium vitet, malos

socios et occasiones aufugiat; et illi, qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, ut non solùm vitet proximas occasiones, sed etiam quasdam remotas, quæ sibi tam debili ad resistendum factæ erunt proximæ. Huic præcipuè imponatur, ne unquam intermittat recitare ter salutationem angelicam in honorem puritatis beatissimæ Virginis, mane et vesperi, repetendo semper coram ejus imagine propositum non peccandi, et supplicationem, ut sibi perseverantiam impetret. Potissimùm autem confessarius curet, ut frequenter hic communicet, cùm Eucharistia dicatur *vinum germinans virgines.* Illi, qui solitus fuit blasphemias proferre, insinuetur, ut novies, vel quinquies linguâ signet crucem super terram, et ut quotidie saltem semel dicat orationem dominicalem, et salutationem angelicam in honorem Sanctorum, in quos execratus fuit; et ut quolibet mane, dum è cubitu surgit, renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis, et ter dicat B. Virgini quolibet mane: *Domina mea, dona mihi patientiam;* et id non solùm inserviet, ut Maria sanctissima sibi opituletur, sed etiam ut in occasionibus reperiatur habitus factus dicendi eadem verba. Aut assuescat dicendo: *Maledictum sit peccatum meum; maledictus sit dæmon, etc.* Alia remedia assignabit confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum, et munerum.

§. III. *Circa officium doctoris* (1).

17. LABIA *sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus* (*Malach.* 2. 7.). Confessario, ut doctoris officio ritè fungatur, opus est, ut benè sciat legem; qui enim eam ignorat, non potest alios docêre. Sed hìc advertendum est id quod scribit *S. Gregorius*, nempe officium dirigendi animas per viam salutis æternæ esse artem artium: *Ars artium regimen animarum.* Et *S. Franciscus Salesius* dicebat officium audiendi confessiones esse omnium maximum et difficillimum. Reverà ita est. *Est omnium maximum*, quia est omnium

(1) Ad quod spectat scientia legis.

Edit.

scientiarum finis, qui nihil aliud esse debet quàm salus æterna; estque omnium *difficillimum*, dùm primò, confessarii munus requirit omnium scientiarum, omnium officiorum, atque artium notitiam; secundò, quia scientia theologiæ moralis complectitur tot materias inter se diversas; tertiò, quia in magna parte constat ex tot legibus positivis, et sacris canonibus, quorum intelligentiam debet accipi secundùm suam veram significationem: præterea quælibet harum legum redditur difficilis, cùm ratione circumstantiarum, quæ casus dissimiles efficiunt, resolutiones variandæ sint. Quidam, qui eruditos, et theologos magnæ notæ se jactant, moralistas, quos *casuistas* (nomen ignominiæ apud ipsos) appellant, dedignantur ne cursim quidem legere. Dicunt hi sufficere, ut confessiones ritè excipi possint, principia generalia moralis callere; illis enim posse resolvi (ajunt) omnes casus particulares. Quis negare potest, omnes casus particulares esse his principiis resolvendos; sed totum opus, et totus labor est in adaptando ad casus particulares, tam diversis circumstantiis irretitos, principia hujusmodi, utque discernatur quodnam principiorum occurrentibus circumstantiis congruat: nequit id fieri sine magna discussione rationum quæ pro utraque parte adsunt. Et hoc est illud, quod moralistæ effecerunt, dùm elaborarunt in explicando à quibus principiis multi casus particulares resolvi deberent. Præterea, hâc nostrâ tempestate, ut dictum est, adsunt tot leges positivæ, tot bullæ, tot decreta, quæ nequeunt sciri, nisi casuistæ legantur, qui ea collegerunt, et prout materiarum varietas postulat, ibi opportunè illa inveniuntur; ideòque, quò recentiores hi moralistæ sunt, eò antiquis utiliores. Justâ ratione motus auctor Instructionum pro novis confessariis (*Part.* 1. 18.) affirmat, multos theologos quantò profundiores in scientiis speculativis, tantò rudiores in scientiis moralibus, quæ, ut scribit *Gerson* (*Tract. de Orat.*), omnium difficillimæ sunt, et nemo doctus, quantumvis sit in his versatissimus, est, cui indies nova non accidant; ex quo infert, nunquam confessario deserendum esse theologiæ moralis studium. Doctissimus *Sperelli* (*De Episc. p.* 3. *c.* 4.) pariter dicit longè errare eos confessarios, qui totos in scholasticæ studio se applicant, æstimantes tempus in morali frustrà expendi: et postea nesciunt distinguere lepram à lepra; qui error (subjungit)

confessarios simul et pœnitentes in æternam perditionem trahit (1).

18. Non negamus autem minorem scientiam exigi in audiendis confessionibus simplicium, et rusticorum, quàm curialistarum, negotiantium, ecclesiasticorum, et similium. Minor item scientia requiritur, ut audiantur confessiones in oppido, quàm in civitate : et præcipuè si alicubi sit tanta confessariorum inopia, ut pœnitentes deberent aut per longum tempus à confessione se abstinêre, aut aliò proficisci (*l.* 6. *n.* 628.). Sed hoc non sufficit ad excusandos aliquos confessarios, qui cursim, lectâ aliquâ brevi Summâ morali, temerè ad excipiendas confessiones se intromittunt. Oportet saltem, ut confessarius sciat I. ad quæ sua jurisdictio se extendat. Advertat hìc quisque, sacerdotes sæculares et regulares alterius Ordinis non posse audire confessiones religiosorum, sine licentia suorum prælatorum ; exceptis casibus, si iter agant, si alibi morentur, et socium non habeant, aut alium sacerdotem idoneum ejusdem religionis. Et tunc Religiosi possunt absolvi ab omni simplici sacerdote, dùm superiores tunc, dando licentiam his subditis, intendunt eam dare juxta consuetudinem, scilicet confitendi cuivis sacerdoti idoneo (*Lib.* 6. *n.* 575.). Item quivis confessarius sciri debet casus, et censuras reservatas, saltem eas in quas frequentiùs incurri solet, proùt sunt excommunicationes papales quæ sunt in bulla Cœnæ, hæresis externa, lectio aut retentio aut venditio librorum hæreticorum, qui ex professo de religione tractant, aut continent hæresim formalem : item quinque casus papales *Clementis VIII.* qui sunt, percussio enormis, aut mediocris clerici, vel monachi, simonia realis, aut confidentialis, violatio clausuræ monialium ad malum finem, violatio immunitatis ecclesiasticæ, et duellum, item excommunicationes à Pontifice *Benedicto XIV*, emanatæ in absolventes complices in materia turpi (*Lib.* 6. *n.* 553.), et in eos qui docent posse à confessario exquiri nomen complicis etiam per absolutionis sacramentalis nega-

(1) « Peccat igitur absque dubio graviter, qui non sufficienter instructus » audet confessiones audire : Episcopus, qui illum approbat : pœnitens quo- » que, qui noscens ignorantiam ejus apud ipsum confitetur. » *Hom. ap. tr.* 16. *n.* 99.

Edit.

tionem, si revelare recuset (*l. c. n.* 491.); et aliæ excommunicationes obviæ, quæ observari possunt in tractatu de censuris. II. Sciat distinguere peccatum veniale à mortali, saltem in suo genere, quod communiter occurri solet; et de aliis saltem dubitare sciat. III. Sciat interrogationes quas facere debet, circumstantias peccatorum saltem speciem mutantes: quid constituat occasionem proximam, quid inducat restitutionis obligationem; item qualis esse debeat dolor et propositum, et denique remedia ad emendationem efficaciora. Et ut brevibus me expediam, affirmo in statu damnationis esse eum confessarium, qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit. Deus ipse his verbis eum reprobat: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi* (*Lib.* 6. *n.* 628.). *Oseæ cap.* 4. Nec excusabit eum Episcopi approbatio, si manifestè se noverit inhabilem: approbatio enim non infundit scientiam necessariam, sed supponit. Dico *manifestè*, dùm qui tantùm dubitaret, benè potest, imò debet quiescere in sui superioris judicio confisus, si saltem seduliori studio se habilem reddere satagat. At nullus confessarius intermittere debet theologiæ moralis studium, quia ex tot rebus tam diversis, et inter se disparibus quæ ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rariùs accidunt, temporis progressu è mente decidunt; qua de re oportet semper frequenti studio eas in memoriam revocare.

§. IV. *Circa judicis officium* (1).

19. Postremum confessarii officium est judicis, et hoc importat, ut sicut judex tenetur priùs rationes cognoscere, inde causæ momenta discutere, et deinde sententiam proferre: ita confessarius priùs debet conscius fieri pœnitentis conscientiæ, postea ejus dispositionem inspicere, et postea absolutionem impertire, aut negare. Et quoad primum munus, quod est peccata pœnitentis cognoscere, quamvis debitum examinandi conscientiam sit præcipuum pœnitentis, nihilominùs, quidquid alii doctores (*Apud Lohner Instruct.*

(1) Ad quod pertinet scientia status pœnitentis. *Edit.*

pract. p. 33.) dixerint, non est dubitandum, quin si confessarius cognoverit pœnitentem non satis diligenter conscientiam suam discussisse, teneatur ipse eum interrogare, priùs de peccatis in quæ verosimiliter incidere poterat, et postea de eorum specie, et numero, ut probatur ex *c. Omnis utriusque sexûs, de Pœnit. et ex Rit. Rom.* (*Vide l.* 6. *n.* 607.)

20. Et hìc multa animadvertenda sunt : I. perperàm eos agere, qui rudes dimittunt, ut meliùs se examinent. Hoc *P. Segneri* (*Confess. Inst. c.* 2.) vocat errorem intolerabilem, et jure optimo : quia hujusmodi homines, quantùm laborent, difficulter se examinabunt, ut par est, et ita exactè, sicut potest ipse confessarius eos examinare : et contrà, cùm dimissi sunt, periculum erit, ut exterriti difficultate se examinandi, à confitendo retrahantur, et in peccatis obdurescant (*ibid. v. Sed hæc.*) ; qua de re confessarius debet ipse ex hujusmodi pœnitentibus peccata exquirere, eos interrogando secundùm ordinem præceptorum, præcipuè si sunt famuli, aurigæ, muliones, milites, satellites, caupones, et alii hujus generis, qui vitam solent ducere æternæ salutis negligentes, et rerum divinarum ignorantes, procul à concionibus, et Ecclesiis. Et hoc pejor error esset, si ob defectum examinis dimitteret aliquem rudem, qui anteà propter ruborem aliquod peccatum reticuerit, quamvis repetendæ essent confessiones multorum annorum, propter majus periculum quod tunc subest, nempe quòd si non redeat, peribit (*Ibidem*). Advertat nihilominùs confessarius se non tenêri tam minutè hos interrogare ; interroget tantùm de peccatis, in quæ faciliter incidere possunt, spectatâ eorum conditione et capacitate ; imò cùm pœnitens, licèt rudis, videatur sufficienter esse instructus, et diligens in confitendo peccata cum suis circumstantiis, juxta statum suum et capacitatem (alio enim modo tenetur se examinare doctus, et alio rudis), tunc confessarius nihil aliud tenetur interrogare (*Ibidem*). II. Notandum, melius esse si confessarius sigillatim examinet peccata statim ac ea exponit pœnitens, quàm ut differat examen usque ad finem ; quia aut faciliter confessarius obliviscitur eorum quæ audivit, aut obligandus esset pœnitens cum suo gravi onere ad repetenda confessa (*Ibid.*). III. Errare eos confessarios, qui volunt certum judicium facere de peccati qualitate, an sit grave, vel leve, exquirendo à rudibus istis si pro mortali habebant, an

pro veniali; hi enim multoties respondent, ut casus sibi verba suggerit; et hoc experientiâ testamur (ut ego millies observavi). Quòd si confessarius paulò pòst iterùm interroget, respondent modo toto à primo diverso. IV. Advertendum circa numerum peccatorum, quorum pravo habitu aliqui tenentur, cùm non possit haberi numerus certus, curet confessarius statum pœnitentis cognoscere, nempe vivendi modum, applicationem quam impendit ad alia negotia, tempus consuetudinis cum complice, locum ubi potissimùm moratus est; et deinde interroget de numero, interrogando pœnitentem, quoties circiter peccaverit in die, aut in hebdomada, aut mense, proponens ei plures numeros, ex. gr. ter aut quater, octies vel decies, ut videat cui numero potiùs ille adhæret? Et si pœnitens numero majori adhæret, optimum factu erit, si iterùm interrogetur de numero majori. Sed in hoc confessarius advertat, ne formet de numero judicium certum; notet frequentiam in genere, et in confuso judicium faciat, apprehendendo peccata quotquot sunt coram Deo. Aliqui doctores dicunt, quòd circa peccata interna habituatorum, ut sunt peccata odii, delectationum pravarum, et desideriorum, sufficit plerùmque interrogare de tempore, per quod duravit malus habitus; sed hoc mihi omninò non satisfacit, quia potest esse quòd aliquis magis sit intentus ad externa negotia, aut moretur ubi sibi occurrent pauciores occasiones cogitationum pravarum; alius erit magis aliâ animi passione allectus: ideòque opus est interrogationes generales adhibère, de propria applicatione, de loco, de animi inclinatione, etc. ut formet judicium majoris, vel minoris frequentiæ actuum internorum. Cæterùm post duas vel tres interrogationes, non debet angi confessarius, si ei judicium, quod facit, videtur esse nimis confusum; nam ex conscientiis implicatis et confusis moraliter impossibile est, majorem claritatem sperare. V. Oportet animadvertere, quòd, licèt confessiones generales sint utilissimæ, nihilominùs non debet confessarius esse valde rigorosus ad efficiendum, ut confessiones jam factæ repetantur (*Lib.* 6. *n.* 505.). Unde ait *P. Segneri* non esse obligationem repetendi confessiones, *nisi in casu manifestæ necessitatis, et in quo error sit evidens.* Neque relapsus sunt certa indicia nullas fuisse confessiones factas, præcipuè si per aliquod tempus non ceciderit, aut si, ante-

quam caderet, sibi aliquam vim fecerit. Aliud tamen judicium fieri debet, si pœnitens plerùmque statim ceciderit, post duos nempe, vel tres dies à confessione facta, quin aliquo modo tentationi obstitit; tunc enim videtur moraliter certus doloris ac propositi defectus.

CAPITULUM II.

De interrogationibus faciendis pœnitentibus rudibus.

21. Non speret hìc meus lector me sermonem facturum de omnibus doctrinis ad Dei et Ecclesiæ præcepta pertinentibus, quoad ea quæ in ipsis permittuntur, aut prohibentur, de his enim satis actum in Opere Morali. Hìc tantùm annotabimus interrogationes à confessario plerùmque faciendas pœnitentibus rudibus, qui judicantur non sufficienter suam conscientiam perquisisse; et pauca alia quæ præcipuè notari debent, ad praxim maximè facientia, aliter quàm speculativè tractantur.

22. Circa I. *præceptum* interroget 1. pœnitentem, an mysteria fidei calleat; nam si quatuor mysteriorum principalium ignorantiâ teneatur, nempe Deum esse, remuneratorem esse boni et mali, mysteria Sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis ac mortis Jesu Christi, erit absolutionis incapax, juxta propositionem 64. proscriptam ab *Innocent. XI.* Item an sciat Symbolum fidei, præcepta Decalogi, sacramenta, etc. saltem in substantia. Sed hìc bene advertit celebris ille, et doctus Missionarius *P. Leonardus à Portu Mauritio in suo Discursu mystico, et morali, n.* 26. tenêri confessarium instruere pœnitentes rudes in mysteriis fidei, saltem in quatuor principalibus; quapropter sic subjungit: *Bonum non est consilium dimittere similes ignaros, ut ab aliis hæc doceantur, quia nullus alius sperabitur fructus, nisi ut sic ignari remaneant; ideoque expediens est breviter eos docère prædicta mysteria principalia, efficiendo pariter, ut secum efforment actus Fidei, Spei, Charitatis, et Contritionis, obligando tamen eos, ut imposterùm perfectè instrui se faciant circa cætera mysteria scitu necessaria de necessitate præcepti.* Et idem Auctor, loquens de personis urbanis salutis propriæ negligentibus,

quæ sibi magno rubori, et contumeliæ habent se de iis interrogari, ait decêre confessarium, ut ipsis sic dicat? *Eja eliciamus unà simul actus christianos, dic mecum: Deus meus, quia es veritas infallibilis, et quia sanctæ Ecclesiæ tu revelasti, credo quidquid sancta Ecclesia me docet credere; credo præcipuè te esse unum Deum, et tres Personas; credo Filium, cùm Deus esset, se fecisse hominem, mortuum esse in cruce, resurrexisse, et ad cœlos ascendisse, et illinc venturum esse omnes judicaturum, ut boni paradisi gloriâ fruantur, et mali in æterno igne crucientur.* Præterea advertendum id, quod dicit *Bened. XIV.* in *Constit.* 42. *de doctrina Christ.* §. 12. (vide in *Bullar.*) nempe negandam esse absolutionem pœnitenti, qui culpabiliter neglexit addiscere res fidei scitu necessarias de necessitate tam medii, quàm præcepti. Sed circa res præcepti, ait posse absolvi ignorantem, si verè promittat addiscere, his verbis: *Eo quandoque casu pœnitens absolvi potest, quo se vincibilis hujus ignorantiæ reum agnoscit, et promittit operam se daturum addiscere necessaria necessitate præcepti.* 2. An superstitiones exercuerit, aut alios docuerit, et si in ipsis aliorum ministerio usus fuerit, quos ad suo peccato coöperandum induxerit; quocircà debet rudes admonêre, superstitiones nunquam esse licitas, quamvis ex charitate, aut in necessitate fiant. Quæ autem actiones sint nec ne superstitiones, vide in Opere (*l.* 4. *n.* 3.). 3. An unquam olim rubore suffectus in confessione aliquod peccatum reticuerit? Et hâc interrogatione ut plurimùm curet sciscitari rudes, et mulierculas, qui raró frequentant sacramenta, dicendo eis: *Forsan aliquis vitæ anteactæ scrupulus te mordet; cura nunc benè confitêri, dic omnia libenter, noli timêre, omnem scrupulum ab anima tua depone, etc.* Hâc interrogatione, ajebat quidam diligens operarius, à se multas animas à confessionibus sacrilegis fuisse liberatas. Si autem reperiat jam hujusmodi sacrilegia fuisse patrata, ut de numero certus fiat, interroget quoties, intra hoc tempus, à quo peccare cessavit, confessus sit, et communicaverit? et si quotiescumque confitebatur, vel communicabat, ad sacrilegium advertebat? Contingit enim aliquibus interdùm sacrilegè confitêri, præcipuè in pueritia, et postea horum oblivisci; hi enim non tenentur ad repetendas confessiones oblivionis tempore factas. Item interroget, utrùm scirent se talibus confessioni-

bus, et communionibus etiam præceptum paschale transgressos fuisse? expedit autem ut hæc interrogatio de sacrilegiis fiat in principio confessionis, ne, si posteà fiat, et reperiatur jam commissum sacrilegium, tempus teratur inutiliter in repetenda confessione, quæ forsan nihil habet dissimile à præteritis. Oportet autem operam dare, ut qui peccata reticuerunt, cognoscant, quàm maximum peccatum hoc sit, conculcare nempe pedibus Sanguinem Jesu Christi. 4. Interroget, si pœnitentiæ satisfecerit? Et si omiserit, an hoc acciderit propter oblivionem, aut quia noluit eam adimplere, aut quia distulit in posterùm faciendam, aut ut sibi commutare faceret? et si in ea dilatione putabat peccare? 5. Circa scandala, si induxerit alios ad peccandum, aut si ut peccatum exequeretur abusus fuerit ministerio aliorum? Si coöperatus sit peccatis alienis? Tabernarios interroget, si ministraverint vinum illis qui soliti fuerunt inebriari (*l.* 3. *n.* 69.)? Mulieres interroget, si verbis parùm honestis, jocis, saltibus, risu, aut si fixis oculis aliquem inspiciendo, tunicâ nimis elevatâ, aut pectore aperto provocaverint viros ad malas cogitationes? Si munera ab illis ad malum finem data acceptaverint?

23. Circa hanc ipsam materiam scandali, potest interrogare insuper, an pœnitens coöperatus fuerit peccato alicujus; sed confessarius in hoc debet esse valde peritus, ut dignoscat quando coöperatio sit formalis, et quando materialis. *Formalis* est, cum coöperatur actuali peccato alterius, ut evenit in fornicatione, aut coöperatur malæ voluntati alicujus, ut si in suam tutelam furem reciperet, quod vulgò dicunt, *guardar le spalle. Materialis* autem est, cùm operam suam exhibet actui alicujus ex se indifferenti, illi qui eâ abutitur ad malum finem, ut est præbêre vinum volenti se ebriare; et hæc potest esse licita, cùm adest justa, et coöperationi proportionata causa. Hoc punctum, quod magni momenti est, et multâ consideratione indigens, non mediocris mihi fuit laboris, ut veluti res exigebat expenderetur; observent ideòque rationes, et resolutiones in Opere (*Lib.* 3. *n.* 63. *v. Ad distinguendum*, *et l.* 4. *n.* 571.), congestas.

24. Circa II. *præceptum* interroget de perjuriis, de votis transgressis, et de blasphemiis. Quoad perjuria interroget pœnitentem, si falsum juraverit, et an in judicio, vel extrà, quia pejerando in judicio, etiam justitiam læsit, propter quod

aliquando tenebitur aut se retractare, aut damnum reficere. 2. Interroget de modo quo juravit, si *per Deum*, *per Sanctos*, *per animam*; si enim juravit per conscientiam, aut *per fidem*, quin addiderit *fidem sanctam* aut *Christi*, probabilissimè potest excusari à perjurio (*l.* 4. *n.* 135.). Advertatur hìc, multos rudes non apprehendere ut peccatum grave, pejerare per Sanctos, cùm alterius damnum non intervenit. Et plerùmque, cùm in filios, aut famulos, irascentes dicunt, *per Deum*, *per Sanctos*, *per Christum te occidam*, *si iterùm hoc facies*, non intelligunt tunc pejerare, etiamsi reverà minas exequi non intendant; saltem non advertunt.

25. Quoad vota facta pariter confessarius diligenter exquirat à pœnitente, si illud quod emisit, sit verum votum, quia vulgus sæpe confundit desideria, aut proposita cum votis. Ad hæc distinguenda parùm juvabit eum interrogare, ut nonnulli solent, an unquam habuerit intentionem se voto obstringendi sub gravi peccato? Siquidem rudes sic interrogati facilè negant; satius erit interrogare, si tunc, cùm votum emisit, existimabat se graviter peccaturum fuisse, an non, si postea non satisfecisset; et ita meliùs cognoscetur, an sub gravi, vel levi se voto obligaverit. Certus de hoc factus confessarius hoc fuisse verum votum, exquiret, an si ob dilationem putaverit peccare mortaliter, aut judicabat se ab hoc excusari, quia sibi erat propositum illud adimplendi inposterùm.

26. Hìc juvat annotare aliqua circa votorum dispensationem, et commutationem. Jam sciuntur quinque vota reservata, religionis nempe, castitatis perpetuæ, et trium peregrinationum, Romam, Jerusalem, et ad S. Jacobum Gallæciæ, non posse nisi à Papa dispensari, dummodò sint absoluta, non autem pœnalia, et conditionata (*Lib.* 4. *n.* 261.). His adde votum perseverantiæ in aliqua congregatione, vel communitate solitum emitti (proùt fit in congregationibus Missionariorum S. Vincentii à Paulo, et in nostra SS. Redemptoris) quod *Benedictus XIV*. in Bulla *Convocatis*, sub die 25 Novembris 1749. §. 32. sibi reservavit (*l. c. n.* 255.). Alia vota possunt commutari aut dispensari ab Episcopis, qui possunt hanc facultatem aliis delegare (*l. c. n.* 256.); aut à confessariis regularibus (*l. c. n.* 257. *v. Immò*), aut ab aliis confessariis per facultatem, jubilæi, aut alterius privilegii sibi

concessam. Loquendo autem de commutatione, confessarium monitum esse volo, ne sit scrupulosus circa causam, quia quodlibet rationabile motivum pro causa habêri potest. Sufficiens est, ut ex commutatione voti sit minus periculum transgressionis (*l. c. n.* 244. *in fine.*); nec circa materiam æqualiter subrogandam, etiam non requiritur æqualitas lancè libranda, sed sufficit, ut sit æqualis moraliter. Interroget pœnitentem, quæ opera soleat exercêre præter debita ex præcepto, aut ad quæ majorem habeat propensionem, et in ea commutet vota. Commutatio autem securior in omni votorum genere erit frequentia sacramentorum (*l. c. n.* 243.). Advertat vota perpetua benè posse commutari in temporalia; dummodò adsit debita proportio; et sic etiam realia possunt commutari in personalia; et contrà personalia in realia (*l. c. n.* 247. *v. Notandum*). Loquendo autem de dispensatione, ad hanc requiritur causa gravior, nimirùm periculum grande transgressionis, magna difficultas executionis, levitas, aut imperfecta deliberatio quà votum emissum est (*l. c. n.* 252. *et* 253.). Nihilominùs semper laudabile erit adjungere hujusmodi dispensationibus aliquam commutationem. Hæ autem dispensationes et commutationes possunt fieri extra confessionem, modò facultas non sit concessa sub tali conditione, ut in jubilæo (*l. c. n.* 257. *v. Immò*); sed consilii est eas facere in confessione.

27. Quoad blasphemias interroget, si execratus fuerit in Sanctos? et quibus verbis usus fuerit, an dixerit malè habeat vulgò, *managgia*, vel *atta*, aut *potta?* Etenim dicere *managgia*, certum est esse mortale: *atta* in se est veniale, quia tale verbum non continet contumeliam; sed aliqui rudes eumdem concipiunt horrorem ac cùm dicunt *managgia*, et tunc oportet accipi pro gravi blasphemia, et simul instruere pœnitentem tale effatum non esse blasphemiam. Dicere *potta* in se esset grave peccatum juxta idioma hispanicum, sed in nostro blasphemia non est, cùm nihil aliud significet quàm interjectionem indignantis (*Lib.* 4. *n.* 124. *v. Neque.*). Nihilominùs bonum erit exigere numerum, cùm rudes horrorem notabiliorem ex hoc concipiunt. Sed cùm tale verbum sit æquivocum et cùm possit accipi in sensu meliori, benè potest animadverti pœnitens, quòd illud juxta nostram loquelam non est blasphemia, quandoquidem nostri indigenæ non in-

telligunt certè proferre illud in sensu pejore, id est Hispanorum idiomatis, sed advertatur simul, ut caveat à scandalo, si unquam adesset.

28. Interroget 2. si execraverit in dies sanctos, nempe Pascham, Natalem, Epiphaniam, Sabbatum Sanctum, etc. quod excusari non potest à mortali, licèt multi rudes clarè non apprehendant ut tale, sed quia est dubium, si apprehendunt, an non, investigetur de numero, et hujusmodi blasphemiæ accipiantur ut sunt coram Deo. 3. Interroget, si postquam protulerit blasphemias in Deum, in Sanctos, aut in dies sacros, immediatè subjunxerit, *si eos ego feci*, aut *excepto Deo*. Etenim illi rudes, qui dicunt ita unico actu, benè notat Auctor Instructionum pro confessariis pagorum (*Cap.* 5. *p.* 141.), saltem excusari à gravi, propter ignorantiam, dum non intendunt tunc blasphemiam proferre; et licèt in Opere (*Lib.* 4. *n.* 124. *v. Sic quoque*) dixerim (1), tale effatum esse veram blasphemiam, quia ad blasphemiam non requiritur intentio execrandi, sed sufficit quòd propositio sit in Deum, aut in Sanctos contumeliosa; nihilominùs melius mihi rem consideranti videtur esse probabile hanc non esse blasphemiam, siquidem verus uniuscujusque propositionis sensus ab ultimis verbis designatur; unde benè dici potest præfatam propositionem, integrè acceptam, non importare contumeliam. Sed aliter dicendum, si ille postquam verè execratus fuerit, ut malo jam patrato mederetur, diceret *si ego feci*, etc.

29. Notandum, quòd cùm rudes dicant, *maledicta sit fides tua*, vulgò *managgia la fede tua*, non accipitur ut blasphemia, quia non intelligunt fidem Christianam, et nomine *fidei* potest quoque intelligi fides humana; aliter autem debet judicari si execrarentur in *fidem sanctam*, aut *Christi*. Ita pariter non est mortale maledicere *mortuis*, nisi nominarentur aut intelligerentur præcisè à proferente animæ purgatorii, vel mortui in Christo, aut animæ mortuorum. De hoc puncto jam in Opere (*Lib.* 4. *n.* 130.) locutus sum: sed quia hoc est punctum ab aliis Auctoribus non discussum, refert illud hìc ad trutinam revocare, ut clariùs pateſiat,

(1) Indicat auctor primam non correctam editionem Moralis.

Edit.

utque præsertim alicui Anonymo respondeatur, qui in quadam sua Epistola mihi contradixit, aliqua objiciens.

Dico autem maledictionem *mortuorum*, per se loquendo, non esse blasphemiam, neque in se, neque ex relatione illorum, qui eam pronuntiant. Non est in se, quia vox *mortui* propriè est terminus *privativus*, qui homines significat vitâ functos, nunc ampliùs non existentes; et in tali supposito verbum *mortui* nec animam, nec corpus importat. Quamobrem loquendo in philosophico rigore, qui mortuis maledicit nemini injuriam irrogat : dùm rem maledicit, quæ ampliùs non existit.

Dicet aliquis; sed hìc vox *mortui* accipitur, non ut terminus *privativus*, sed ut terminus *analogus*, qui utrique, tam animæ quàm corpori referri potest. Respondeo primùm, quòd is qui hoc dicit, loquitur jam de relatione mentis; sed ego loquor de eo quod verbum *mortui* in se importat. Sed adhuc illum sumendo ut terminum *analogum*, respondeo secundò, quòd sub voce *mortui* principaliter, et *in recto* (ut dicunt philosophi) solùm venit corpus, quod solum mortuum dici potest, cùm anima immortalis sit. Dumtaxat *in obliquo* anima queit intellecta venire, nempe anima mortui, eò quòd olim ipsa forma fuit corporis illius, cui vitam præbuit. At supposito quòd vox *mortuus* principaliter respicit corpus, et minùs principaliter animam, cùm aliquis *mortuos* nominat, per se loquendo, non de eorum animabus, sed de corporibus intelligitur; ut de animabus intelligatur, opus est, ut ille aut speciatim in sua mente de animabus loqui intelligat, aut saltem quòd alia sermonis verba animas denotent, prout est illud quod scriptum est in Machabæis (*l.* 2.) *: Sancta et salubris est cogitatio*, *pro defunctis exorare.* Hìc verbum, *exorare*, jam denotat de animabus mortuorum fieri sermonem.

Per se igitur loquendo, maledictio *mortuorum* blasphemia non est. Videamus nunc, an blasphemia sit propter mentalem relationem eorum qui illam proferunt. Et dicimus secundo loco, nequaquam ex relatione blasphemiam esse, quoniam ii qui *mortuis* maledicunt, ordinariè à consideratione animarum ipsorum præscindunt. Hìc autem Auctor Epistolæ me improperat, quòd distinguere nesciam terminum *abstractum* à *concreto. Abstractus*, me instruit, ille est

qui formam significat, à subjecto præcisam, prout est pulchritudo, albedo, etc. *Concretus* verò significat subjectum cum forma conjunctum, ut est homo pulcher, charta alba, etc. Hinc dicit vocem *mortuus* significare hominem, qui olim animâ et corpore constabat, sed nunc importat corpus et animam disjunctam. Et ex hoc concludit, quòd *mortuos* alicujus persona maledicens, non solùm eorum corpora, sed animas etiam maledicit.

Respondeo. Ego non dico quòd *mortuos* maledicens eos considerat tanquam abstractos, scilicet tanquam formas sine subjecto : sed dico quòd præscindit à considerandis mortuorum animabus, quæ nunc existunt. Aliud est abstrahere, quod est considerare aliquam formam sine subjecto : aliud præscindere, quod est considerare quoddam subjectum, præcisum ab aliqua circumstantia aut qualitate, quæ respici potest. Certum est homines vità functos nunc eosdem non esse, qui vivendo fuerunt. Tunc tot erant personæ anima et corpore conjunctis compositæ, nunc verò eorum animæ, et corpora existunt quidem, sed disjuncta existunt. Quapropter, cùm *mortui* maledicuntur, non ideò necessariò ipsorum animæ maledictæ veniunt, nisi cùm illæ specialiter exprimuntur, vel intelliguntur.

Sed denique Auctori Epistolæ concedamus, quod ipse aggressus est sustinêre, nimirùm quòd *mortuis* maledicere idem sit quàm eis maledicere ac si viventes essent. Quæro : Ergò qui hominem vivum maledicit, semperne lethaliter peccat? Omnes DD. ajunt, *Cajetanus*, *Sotus*, *Molina*, *Grado*, *Azorius*, *Lugo*, *et alii cum Salmanticensibus de Restitut. c. 4. n. 27. et 28. ex D. Th. 2. 2. q. 76. a. 4.* tùm maledictionem in proximum peccatum esse mortale, cùm ipsa est formalis, scilicet (ut explicat *Cajetanus*) cùm proximo optatur damnum, et damnum grave, quod aliquis illi imprecatur; non verò cùm maledictio est tantùm materialis, nempe sine pravo animo prolata. Et quidem in vivente certè corpus et anima simul existunt. Et quare non est mortale? quia qui maledicit homini viventi non semper proximi animæ intendit maledicere, et contumeliam inferre substantiæ illi, in qua specialiter Imago Dei splendet, sed præscindit ab anima respicienda; et ita gravem non committit culpam, Qui creaturis irrationabilibus maledicit (docent idem *D. Thomas loc.*

3..

cit. a. 2. et omnes) si eas respicit in quantum sunt creaturæ Dei, mortaliter peccat, veramque patrat blasphemiam; non verò jam si præscindit ab eis considerandis ut tales, et tantùm eis maledicit secundùm se consideratis, et quidem omnes ipsæ sunt creaturæ Dei. En quòd *D. Thomas* etiam præcisionem hanc admittit. Ita pariter, qui *mortuis* maledicit, si maledicit in quantum ad animas eorum, graviter peccat; non autem si præscindit, et mortuis maledicit, quin specialiter animas respiciat. Dicere autem quòd omnes qui maledicunt *mortuis*, omnes jam intendunt etiam eorum animabus maledicere, ego et tot alii confessarii, pœnitentes interrogando, oppositum comperimus. Tantò magis quòd ordinariè isti qui mortuis maledicunt, non jam eos lædere intendunt, sed vivos quibus ad instar contumeliarum hujusmodi maledictiones dirigunt. Verumtamen hæc est materia facti, quisque confessarius in hoc, pœnitentem diligenter interrogando, poterit se à dubio eximere.

Dicere autem quòd, licèt quis solis mortuorum corporibus maledicere intendat, nec etiam à culpa gravi excusari potest, propter respectum quem Ecclesia habet corporum mortuorum, eis incensum præbendo, aquâ lustrari aspergendo, et cum pompa sepeliendo : nescio quomodò quis ob hanc rationem id suadêre sibi possit. Nolo in hoc immorari. Paucis me expediam, et dico, prædictæ functiones non sunt quidem exhibitiones alicujus cultûs religiosi erga corpora mortuorum, sed tantùm quædam cæremoniæ, quas Ecclesia etiam erga viventes adhibet. Si igitur honor qui fit defunctis, major non est illo qui vivis exhibetur, nec contumelia major erit. Sed cur (subdit Auctor Epistolæ) leges graviùs puniunt qui adversùs cadavera sæviunt? Respondeo : puniunt, non ratione contumeliæ, sed ratione iniqui animi, qui in tali actione manifestatur, et qui adhuc in occidente infidelem, aut hæreticum à lege mulctatur. Alioquin si hoc esset in se gravis cadaverum injuria, ejusdem criminis essent rei qui ob usum anatomiæ ipsa incidunt et laniant.

Cæterùm id quod concludo est, maledictionem in mortuos, per se loquendo, nec blasphemiam, nec culpam mortalem esse. Et invenio, quòd tres Auctores (jam in Opere citati) qui soli de hoc puncto scripserunt, idem pronuntiârunt. Prætcrea, ego pro majori meæ conscientiæ pace, de

hoc pluribus doctis viris Neapolim scripsi, et etiam tribus congregationibus presbyterorum sæcularium missionibus addictorum, ubi flos cleri Neapolitani existit; et uno exemplo fuerunt responsa omnia meæ sententiæ conformia. Ac P. *Sabbatinus* (tunc temporis pius operarius, nunc dignissimus Aquilæ prælatus) mihi respondit, cunctos pios operarios, tam præsentes, quàm antiquos, idem uniformiter sensisse. Insuper, cùm quamdam Epistolam de hoc puncto typis dederim, adversùs quam postmodùm anonymi Epistola prodiit, de quo suprà mentionem jam feci, accepi tamquam certum, utramque scripturam à nuncio transmissam fuisse ad Summ. Pont. *Bened. XIV.* qui postquam curam dederit controversiam discutiendi R. P. D. *Thomæ Sergio* pio operario, S. Officii Romæ Consultori (qui nunc suum obiit diem), ipse pariter mecum sensit, maledictionem *mortuorum* non esse blasphemiam. Et ab alio P. pio operario mihi affirmatum deindè fuit, quòd idem etiam Pontifex, cognitâ *P. Sergii* sententiâ, ostendit eam approbare.

30. Dubitatur an maledicere *mundo* sit blasphemia. Auctor ipsius Instructionis negavit, sed ego contrarium ostendi (*Lib. 4. n. 129. v. Sed hic*); nihilominùs dixi, quòd si pro mundo intelligeretur mundus qui Deo adversatur, certè non esset peccatum. Sed quia verosimiliter rudes non sic intendunt, sed potiùs ut creatum à Deo, et de hoc se accusant cum magno horrore, dico probabiliùs accipiendum esse pro culpa gravi. 6. Maledicere creaturis insensatis, ut vento, pluviæ, annis, diebus, igni, etc., non est blasphemia, nisi hujusmodi creaturæ expressè in Deum referrentur, prout si diceretur, *maledictus sit ignis Dei*, *panis Dei*, etc. Maledicere autem paradiso, aut animæ (quia in anima splendet specialiter potentia, et imago divina) non est dubitandum quin sit gravis blasphemia (*Dict. n.* 129.). 7. Maledicere dæmoni non est mortale, quia maledici solet ut auctor mali, et Dei inimicus: ideòque in se veniale quidem est, præscindendo ab actu impatientiæ, qui tamen facilè comitatur (*Ibid. v. Maledicere*). Dicere autem diabolum *sanctum*, aut *omnipotentem*, est vera blasphemia, ac gravis; sed imò hæreticalis, si proferretur cum intellectûs errore, qui quidem regulariter loquendo non præsumitur. Sed non est blasphemia appellare dæmonem *potentem*, aut *sapientem*, quia illo

naturâ suâ talis est; dummodò hoc non diceretur, ut ei honor præstaretur; aut dicere vulgò, *santo Dia....., santo Diana* (*Lib. 4. n.* 124.). Interroget 8. quoties et quâ occasione blasphemavit; si in ludo, aut in caupona, aut venatione, et à quanto tempore versetur in hoc vitio? ut cognoscat si est recidivus, aut si sit in occasione proxima, quam pœnitens teneatur auferre.

31. Interroget etiam si blasphemavit coram filiis, aut famulis; tunc enim, præter blasphemiæ peccatum, peccàvit etiam scandalo. Demùm hìc addo cum quodam docto Auctore, blasphematores non excusari à peccato gravi, eò quòd propter vim habitûs mali, aut vehementem animi commotionem ad iram, non adverterint ad id quod dicebant; quia hi malè habituati, licèt habeant cognitionem minùs vivacem aliis, qui usum blasphemandi non contraxerunt, tamen semper habent eam actualem cognitionem sufficientem ad hoc, ut actus sit deliberatus, et graviter peccaminosus. Cùm enim ipsi tanti mali non faciunt peccatum, ideò in suo animo nullum hujus sceleris sensum experiuntur, sicuti perciperet alius, qui esset conscientiæ non tam depravatæ; et hinc oritur quòd in eorum mente, ne signum quidem remaneat actualis cognitionis, quam in peccato habuerunt: aut si vestigium aliquod cognitionis relinquitur, est ita leve, ut interrogati faciliter respondeant se non animadvertisse: sed diligens confessarius nullam in hoc debet eis præstare fidem; et neque debet ab his sciscitari, an adverterint nec ne, sed accipiendæ sunt omnes, ut veræ blasphemiæ actuales, semper ac ipsi sciebant tales esse.

52. CIRCA III. *præceptum*. Quoad obligationem audiendi Sacrum diebus festis, interroget pœnitentem, si aliquoties Sacrum omiserit? et si advertit ad omissionem? an dubitaverit tempore quo Sacrum audire poterat? etenim multoties pœnitens ad horam tardam Sacrum audire differens, licèt casu repererit Sacrum, et illi interfuerit, nihilominùs sine justa causa in periculum illud omittendi se injecit, et de hoc rudes non se accusant. Item si pœnitens se accusabit se Sacrum omisisse, interroget de causa, an propter necessitatem, ut accidit famulis qui non possunt gregem derelinquere,

aut matribus quæ domi non possunt relinquere pueros, aut conjunctis, qui non possunt relinquere infirmos, aut itinerantibus qui non possunt à comitatu disjungi sine gravi incommodo, ut esset subire periculum quòd expolientur à latronibus, aut per viam errent, si soli pergant, etc. (*l.* 4. *n.* 326.); aut accidit alicui qui vestes decentes non habeat, quibus in Ecclesia decenter compareat (*l. c. n.* 330. *v. Benè.*)

33. Quoad opera autem servilia quæ in die festivo prohibentur, interroget si laboravit die festo? et si ille affirmat, interrogetur I. quantum temporis laboravit? et quodnam laboris genus exercuit? nam secundùm communiorem Doctores (*Lib.* 4. *n.* 305.) excusant à gravi laborantem per duas horas; imò alii admittunt quid amplius, saltem si labor est de se levis, aut adest aliqua causa notabilior. Si autem pœnitens confitetur se laborasse aliquando plùs, aliquando minùs, interrogetur quoties laboravit judicans laborare in materia gravi; sed opus est, ut eum doceat laborare per longum tempus etiam occultè, et animi solatio, ac gratis, etiam esse peccatum. 2. Interrogetur, quare laboravit, an per regionis consuetudinem? an ob necessitatem? Verum est, quòd paupertas potest excusare; ut plerùmque excusantur pauperes, qui, si non laborant, non possunt se, aut familiam suam sustentare (*l. c. n.* 297.); ut etiam excusantur illi, qui die festo vestes resarciunt, cùm non possint diebus ferialibus (*Ibid.*). Sed oportet rudes ab errore dimovere, qui falsò putant posse laborare die festo, cùm laboratur pro familia sua, et sine mercede. Multi DD. excusant eos qui laborant, ut fugiant otium, ob quod in probabili peccandi periculo essent; sed hæc opinio non admissa est, nisi in casu rarissimo, in quo tunc vexarentur tentatione ita molestâ, ut superari non possit, nisi laborando. Nonnulli servi, aut famuli, aliquando coacti sunt à dominis ad frequenter laborandum in festo, et etiam ad Sacrum omittendum: hi tenentur discedere ab hujusmodi dominis, dummodò non se obligarint chirographo servire; aut dummodò justo timore non incutiantur, ne repugnando grave incommodum subituri sint. Et pariter hâc solâ ratione possunt excusari filii et mulieres ad laborandum in festis coacti à parentibus, aut viris (*Lib.* 4. *n.* 296.). Interroget etiam, si in vigiliis, quadragesimâ, feriâ sextâ, et sabbato comederint cibos vetitos?

34. CIRCA IV. *præceptum.* Si confitentur filii, interrogentur 1. Si oderint parentes? quia tunc duplex peccatum commiserunt, contra charitatem nempe, et contra pietatem. 2. Si aliquid grave fecerint contra eorum præceptum expressum, et in re justa, sicuti esset ne è domo de nocte egrederentur, ne ludis damnosis luderent, ne cum malis sociis, aut cum personis diversi sexûs, et similibus versarentur? Dixi *in re justa;* quia circa statûs electionem filii non tenentur parentibus obedire; imò parentes graviter peccarent, si sine justa causa filios ad statum matrimonialem, aut ad statum ecclesiasticum, aut religiosum cogerent; aut modis injustis retraherent eos à statu religioso, quem illi eligere velint (*lib. 4. n. 335. v. Præterea, et lib. 5. n. 77.*). 3. Interroget, si irreverentiam adversùs parentes adhibuerint, factis, aut imprecationibus, aut injuriis gravibus coram irrogatis: ut esset eos appellando ebrios, bestias, fatuos, latrones, veneficos, scelestos: aut gestus eorum contumeliosè exprimendo, aut aliis verbis proferendo quibus gravem molestiam eis exhibuissent. Vocare autem eos senes, ignaros, stupidos, etc. non debet absolutè condemnari de peccato mortali, nisi tunc cùm illi graviter offenderentur. Notetur quòd cùm filii parentum debitam rationem non habuerint, tenentur læsum honorem eis restituere, veniam ab eis postulando, etiam coram iis, in quorum aspectu filii peccarunt. Nonnulli autem confessarii parùm cauti in eo casu pro satisfactione imponunt filiis, ut cùm domum pervenerint, pedes parentum deoscularentur, et absolutos dimittunt; sed illi postea hoc adimplère non curant, et novum peccatum admittunt. Satius est curare ut ante absolutionem hanc veniam poscant, sed quin eis imponatur ut pedes, aut manum deoscularentur; quia illi filii, quibus hoc faciendi consuetudo numquam fuit, difficilimè hoc exequuntur. Si autem non possit commodè hic actus ab illis exigi, ut veniam postulent ante absolutionem, non imponatur hoc sub gravi obligatione, sed potiùs ut consilium insinuetur, dùm certè præsumuntur, saltem ut plurimùm, parentes remittere filiis hanc obligationem, ne filii iterùm in Dei offensam incurrant.

35. Si contrà confitentur parentes, interrogentur 1. Si negligentes fuerint in filiis educandis, non curando ut doctri-

nam christianam illi docerentur, ut Sacro interessent, sacramenta frequentarent, pravos socios, et personas alterius sexûs vitarent? Item eos interroget, si scandalo fuerunt illis, in eorum præsentia blasphemando, etc.? Si de excessibus eos non corripuerint, et præcipuè si aliquid furati sint? Si permiserint, ut sponsi suarum filiarum domum accederent? Et potissimùm si filios secum in eodem lecto retinuerint; aut permiserint pueros, et puellas simul dormire? Item si omiserint alimenta necessaria filiis ministrare? Si modis injustis coëgerint filios ad statum matrimonialem suscipiendum, vel ut Sacris initiarentur, aut aliquam religionem inviti ingrederentur? nam hoc agentes graviter peccant. Sed de hoc parentes plures nullum sibi scrupulum faciunt, et hinc filiis pernicies, et Ecclesiæ maximum detrimentum evenire solet. Interroget etiam dominos, si famulos suos corripuerint, cùm blasphemabant, aut præcepto paschali non satisfaciebant, aut Sacro non intererant, aut inhonestè loquebantur, præcipuè messis et vindemiæ temporibus; domini enim cùm possunt tenentur impedire scandala, quæ tunc committuntur. Interroget etiam viros, si familiæ alimenta ministraverint? Uxores, si viros ad blasphemias provocaverint, et si eos debito matrimoniali defraudaverint? Plerùmque de hoc interrogentur uxores, quia multoties propter hoc solum damnantur, et in causa sunt cur etiam viri damnantur, qui cùm observent sibi denegari quod debetur, ad mille scelera effrenati decidunt. Nihilominùs in hac interrogatione verbis modestioribus, quantum fieri poterit, utetur, v. g. *Esne obediens tuo viro etiam in rebus ad matrimonium spectantibus? aut habes forsan aliquem scrupulum, qui te mordet circa matrimonium?* sed hæc interrogatio, ut plurimùm, omittatur cum uxoribus quæ vitam spiritualem profitentur.

36. Circa V. *præceptum* interroget pœnitentem, si aliquod grave damnum proximo appetiverit, aut de illius damno se oblectaverit? Et hìc notetur, quòd si aliquis suo inimico diversa mala exoptaverit, ex gr. mortem, infamiam, paupertatem, etc. tenetur omnia declarare, et sunt diversa peccata numero distincta, cùm ea voluit efficaciter illi inferre: aut si speciatim et in particulari optavit, ut hæc

illi acciderent. Aliter autem, ut dicunt probabiliter multi DD. (*l.* 2. *n.* 50. *v. Quær.* 5.), si optaverit mala illa sub uno genere mali, nempe ut media ad ruinam oppetitam inimico. Et hìc est confusio confessariorum, in discernendo an imprecationes, quæ rudibus esse solent usuales, fuerint peccata mortalia, an venialia. In hoc oportet interrogare in primis pœnitentem, an in illo actu desideravit deliberatè, ut illæ succederent; sed hoc non sufficit ad certum judicium faciendum, qua de re opus est, ut postea interroget, si imprecatus fuerit in extraneos, an in propinquos, quia in hos (præcipuè in filios, conjuges, aut parentes) raró animus pravus adest. Postremò oportet interrogare de causa, cur eas imprecationes protulerit; dùm si causa gravis, aut fervens ira intercesserint, facile est tunc etiam pravum desiderium interfuisse. Cæterùm non sufficit pœnitenti ad excusandas imprecationes, dicere quòd tantùm in illo actu, ut evenerint, cupiebat; quia hoc jam sufficit ut in illo actu commissa sit culpa gravis, unde confessarius tunc perquirat de numero, et judicet de eis saltem ut coram Deo sunt: et quem recidivum in eo vitio repererit, non absolvat, nisi priùs resipuerit, aut extraordinarium doloris signum dederit.

37. Interroget 2. Si in proximum intulerit injurias graves et an coram aliis; quia tunc tenetur coram ipsismet restituere illi honorem ablatum, veniam ab eo petendo, aut aliis reverentiæ signis; dummodò prudenter non præsumatur injuriis affectum totum remisisse (*Lib.* 4. *n.* 984.): aut quòd ab illa publica satisfactione recuset, ne apud se rubor, et apud alios memoria injuriæ acceptæ renovarentur: aut nisi timeretur, ne illo satisfactionis actu iterùm odium excitaretur (*l. c. n.* 988.). Si autem injuria fuit secreta, etiam secretè tenetur veniam postulare, secundùm veram sententiam (*l. c. n.* 985.). Attamen advertendum est injurias, quibus ad invicem se onerant rudes, licèt in se essent graves, nihilominùs non esse semper graves inter hujus generis personas, ut cùm se appellant latrones, veneficas, meretrices; quia ipsæmet non multi hæc faciunt, nec qui eas audit, fidem præstat; excipe si nominarent res particulares, et complices. Interroget item, si discordias excitasset, zizania disseminando, et referendo uni quæ ab alio audivit.

38. Denique interroget, si odio aliquem habuerit, et ei

signa communia amicitiæ negavit? Et hìc expedit illius dubii, quod inter Doctores movetur, meminisse, utrùm offensus offensori teneatur remissionem facere, *Salmant.* dicunt (*Tr.* 21. *c.* 6. *n.* 18.) offensum tenêri quidem ad remissionem injuriæ, non autem publicæ pœnæ, quia hæc in reipublicæ bonum redundat. Speculativè loquendo, sententia vera est; sed in praxi nunquam mihi fuit animus absolvendi aliquem istorum, qui dicebant se parcere inimico, sed velle ut justitia suum locum haberet, ut scelesti digna factis suis reciperent; nunquam enim mihi suadere potui, quòd hujusmodi qui quandoque peccatis onerati accedunt, tam ament bonum commune, et justitiam (non jam in alios delinquentes, sed solùm in suos offensores), ut animus eorum sit penitùs ab omni vindictæ affectu alienus. Unde in istis facillimum est, ut dicunt multi alii DD. (*Lib.* 3. *n.* 29. *v. Licèt*), eorum affectum ad bonum commune esse speciosum prætextum simulandi desiderium propriæ vindictæ. Attamen puto posse absolvi injuriis affectum, primò, si vellet jam remissionem facere, sed prætenderet justè satisfieri in damnis quæ passus est; dummodò offensor non ita esset pauper, ut omninò solvendo non esset; secundò, si remissionem faceret sub conditione, ut offensor longè abesset à regione, quia filios, aut fratres ætate provectos, vividos habet; aut quia offensor esset ita insolens, et ad rixas proclivis, ut prudenter timeret, propter sui animi imbecillitatem, illius petulantiam non posse sufferre.

39. Circa VI. et IX *præceptum.* I. Interrogentur de cogitationibus, nùm desideraverint, aut morosè delectati fuerint de rebus inhonestis; et an plenè ad eas adverterint et consenserint. Deinde, nùm concupierint puellas, aut viduas, aut nuptas; et quid mali cùm illis se facturos intenderint. In quo advertendum, quòd rustici, communiter loquendo, existimant majus peccatum stuprum, quàm simplicem fornicationem: è contrario nesciunt malitiam adulterii; ideò cum iis, qui hujus vitii consuetudinem habent, non expedit eos monêre de adulterii malitia, cùm prævidetur monitio parùm profutura, sed tantùm effectura, ut pœnitens duplici peccato peccet, si carnis concupiscentiis non resistet. De his autem cogitationibus, quibus assentiti sunt pœni-

tentes, sumendus est numerus certus, si habêri potest; sin autem, exquiratur, quoties in die, vel hebdomada, vel in mense cogitationibus consenserint. Sed si nec etiam id explicare possint, interrogentur, nùm concupierint singulas mulieres, quæ sibi occurrerunt, vel in mentem venerunt; aut nùm habitualiter turpiter de aliqua in particulari cogitarint, numquam pravis consensibus resistendo, et an semper illam concupierint, vel an tantùm quando ipsam aspiciebant. Demum interrogentur etiam, nùm media apposuerint ad malas cogitationes exequendas; nam, ut diximus in libro (*l.* 2. *n.* 42.), tunc illa media, etsi indifferentia, à malitia interna informantur, et ideò explicanda ut peccata externa, sive opera incœpta.

40. II. Circa verba obscœna, interrogentur 1. Coram quibus, et quoties ita locuti sunt, ratione scandali; an coram viris, aut fœminis, uxoratis, aut non? pueris, vel adultis? faciliùs enim scandalizantur puellæ, et pueri, quàm adulti, præsertim qui in hoc vitio sunt habituati. 2. Quæ dixerint verba? an v. g. nominarint pudenda sexûs à suo diversi? hoc enim difficulter excusatur à mortali. 3. Nùm verba protulerint ex ira, vel joco? nam ex ira difficiliùs aderit complacentia et scandalum. Caveat confessarius ab absolvendis hujusmodi recidivis in colloquiis turpibus; quamvis dicant se ea protulisse ex joco, nisi priùs emendentur, vel signum extraordinarium doloris afferant. 4. Nùm jactaverint se de aliquo peccato? tunc enim tria peccata frequenter concurrunt, scilicet magnum scandalum audientium, jactantia de malo commisso, et complacentia de peccato narrato: ideòque interrogandi sunt, de quo peccato in specie se jactarint (*l.* 2. *n.* 26.). Interrogentur etiam, an delectati sunt audire alios inhonestè loquentes, et an tunc adverterint ad correctionis præceptum, putantes eam profuturam?

41. III. Circa opera interrogentur, quacum rem habuerint? nùm aliàs cum eadem peccarint? ubi peccatum fuerit patratum (ad occasiones removendas), quoties peccatum consummatum, et quot actus interrupti adfuerint, seorsim à peccato? nùm peccato multùm antè consenserint? Nam tunc actus interni interrumpuntur, juxta dicta (*l. c. n.* 36.) et tùm expedit formare judicium, toties multiplicata fuisse peccata, quot morulæ somni, distractionis, etc. adfuerint

prout sunt coram Deo, tantùm interrogando de temporis duratione in peccato. Secùs si malum propositum fuerit conceptum per duos, vel tres dies ante consummationem peccati, et intra illud tempus non fuerit retractatum, quia tunc sumitur pro uno numero peccatum; vide dicta *ibidem*.

Se polluentes interrogentur etiam de tactibus impudicis separatis à pollutionibus, et moneantur eos esse mortalia. Item interrogentur, an concupierint, vel an delectati fuerint de copula cogitata cum aliqua, vel pluribus mulieribus, aut pueris; tunc enim tot peccata distincta committunt. Item adverte, quòd si quis coiret inter crura aut brachia mulieris, præter peccatum contra naturam, committeret fornicationem inchoatam, sive affectivam, ut dicunt communiter *Filliuc. Tambur, Holz. Spor. etc.* (*l. 4. n. 466. v. Primam.*); unde hic duo patraret peccata diversæ speciei, unum contra naturam in effectu, alterum fornicationis in affectu. Circa peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinariè loquendo confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit, putà, an *fuerint obedientes viris in omnibus?* de aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Quæ autem liceant, et quæ vetentur inter conjuges circa idem debitum; vide quæ fusè dicta sunt in Opere (*Lib. 6. n. 900.*)

42. Circa VII. *præceptum* interroget, si aliquid ab alio surripuerit? et à quo, et an ab uno, aut pluribus? an solus, an cum aliis, et an semel, an pluries? quia si quâlibet vice materiam gravem sumpserit, quâlibet vice peccavit mortaliter. Si verò materiam parvam sumpserit singulis vicibus, tunc non peccavit graviter, nisi ad gravem materiam advenerint; dummodò à principio animum non habuerit perveniendi ad materiam gravem; sed cùm materia jam facta est gravis, licèt ille graviter non peccavit, tamen sub gravi tenetur ad restitutionem (*l. 4. n. 533.*); saltem illius ultimæ quantitatis, quæ materiam gravem constituit (*Ibid. in fin.*). Notandum tamen plus materiæ ad constituendam gravitatem in furtis minutis, et majorem requiri, si à diversis sumantur; unde dicitur, quòd in furtis minutis, quæ pluribus vicibus diversis facta sunt, duplum requiritur (*Lib. 4. n. 530.*). Et si inter ea notabile intercessit tempus, duorum nempe

mensium, tunc furta probabiliter non coalescunt in materiam gravem (*Ibid.*). Probabiliter autem qui fructus ederent in aliorum vineis, dummodò non sint rari, et magni pretii, possunt excusari saltem à peccato gravi, si foras non exportant in magna quantitate (*Lib.* 4. *n.* 529. *Qu.* 2.); in hoc enim rerum genere, quæ nimis sunt expositæ, major quantitas ad gravem materiam constituendam requiritur (*l. c. n.* 529.). Et hâc ratione faciliter possunt excusari famuli et famulæ, quæ sibi à dominis sumunt res comestibiles; modò non sint in magna quantitate, et extraordinariæ (*l. c. n.* 545.). Neque condemnari debent de peccato gravi, qui ligna incidunt, aut pecora ad pastum ducunt in agros communitatis, licèt prohibitum sit; quia tales prohibitiones censentur esse purè pœnales (*l. c. num.* 529. *v. qu.* 1. *et n.* 614. *v.* 2. *Qui in loco.*). Gravitas autem materiæ commensuratur à qualitate personæ, cui illatum est damnum; sed hoc fusiùs discussum est in Opere (*Lib.* 4. *n.* 527.). Cùm autem furta fiunt à filiis, aut ab uxoribus, requiritur multò major quantitas, ut sint grave peccatum; et raró hi tenentur sub gravi obligatione ad restitutionem (*l. c. n.* 539. *et* 543.).

45. Certus factus de gravi pœnitentis obligatione confessarius, inspiciat si pœnitens valeat restituere, licèt cum aliquo incommodo: et eum non absolvat, nisi priùs restituat, licèt ille signa extraordinaria emendationis exhibeat (*Lib.* 4. *num.* 682.). Bona enim sunt quidam sanguis, qui à venis non eruitur nisi cum magna vi, et dolore. Unde si restitutio non fit ante absolutionem, cum difficultate maxima fiet postea, ut experientiâ admodùm docemur. Potest excipi tantùm pœnitens, qui ita meticulosæ conscientiæ esset, ut de eo nullus dubitandi locus superesset. Dixi *cum aliquo incommodo;* quia si ille restituendo non esset, quin in gravem necessitatem se conjiceret, id est quin à statu suo, quem justè acquisivit, decidat, tunc ille potest differre restitutionem, dummodò creditor non sit in gravi necessitate. Imò, licèt creditor sit in gravi necessitate, probabiliter nec etiam tenetur debitor ad restitutionem, cùm ipse pariter in gravi necessitate reperitur, et per restitutionem constituendus esset in necessitate quasi extrema. Hoc tamen intelligitur modò res ablata non extet in specie; et modò creditor præcipuè non redactus fuerit ob illud furtum in eam gravem necessitatem (*l. c. n.* 703.).

Curetur saltem tunc, nempe cùm potest differri restitutio, suadêre pœnitenti, ut identidem paulatim restituat, aut aliquem laborem faciat, aut aliquod donum aliquando creditori offerat.

44. Possibile hìc non est omnes doctrinas scitu circa hanc materiam restitutionis necessarias, quæ est ita latè patens, et implicita, iterùm repetere. Observetur propterea quod fusiùs in Opere actum est. Solummodò hìc lubet pauca annotare, quæ frequenter accidunt, et quæ magis ad praxim pertinent. Et 1. Cùm aliquis in comitatu aliorum furatum ivit, ad judicium formandum si ipse ad totum damnum teneatur, an non, distinguendum est: si ille merè à sociis inductus fuit, et sine ipso jam furtum accidisset, eodem modo quo accidit, non tenebitur ad aliud restituendum, quàm quod ille surripuit. Si autem concorditer (alternis sibi animos incitantibus) ad furandum iverint; tunc quisque tenetur in solidum ad restitutionem (*l.* 4. *n.* 579. *v. Quær.*). Ita in theoria; sed in praxi rudes, præsertim illi qui parùm sunt meticulosæ conscientiæ, difficulter suadêri possunt tenêri ad restituendum, quod ab aliis acceptum est: et contrà, domini ipsi contenti sunt de portione illorum ob idipsum, quòd si obligantur ad totum, faciliter restituere omittant, non solùm quod alii acceperunt, sed etiam quod acceperunt ipsi. Propterea confessarius ei scire faciat se tenêri ad restitutionem, quin explicet quantitatem, restituere faciens quantum sua illius conscientia dictat (*Ib. in fin. et Auct. Instruct. pro confessar. pagorum, c.* 8.). 2. Advertendum, neminem tenêri ad damnum illatum restituendum, si nihil sibi utilitatis evenit, si illud damnum saltem in confuso non prævidit (*Lib.* 4. *num.* 613. *in fin.*); aut nisi per judicis sententiam ad damnum reficiendum mulctatus fuerit (*Lib.* 1. *n.* 100. *in fin. et l.* 4. *n.* 554. *in fin.*). 3. Si furtum est incertum, nempe si incerta est persona cui illatum est damnum, obligandus est pœnitens ad restituendum, aut missas celebrare faciendo, aut eleëmosynas pauperibus, aut piis locis elargiendo (*Lib.* 4. *n.* 589. *in fin.*); et si ipse pauper est, potest sibi aut suæ familiæ applicare (*l. c. n.* 672.). Sed si persona est certa, debet huic fieri restitutio; quare mirum quidem est tot reperiri confessarios tam imperitos, qui, cùm sciatur quis sit creditor, pœnitentibus imponunt, ut de rè restituenda eleëmosynas

erogent, aut missas celebrare faciant. In eo casu ego hanc defendi sententiam (*Lib. 4. n. 704. v. Quid si*), pœnitentem iterùm tenêri ad restituendum, quia fur in omnibus casibus, etiam fortuitis, debet reddere dominum indemnem, nec acquiescere potui opinioni adversæ. Dixi duntaxat (*Lib. 4. num.* 534. *Qu. II.*) quòd si furta essent minuta, licèt simul unita ad magnam summam advenerint, et etiamsi domini essent certi, sed diversi, tunc excusarem à peccato gravi eum qui vellet restituere pauperibus, propter rationem ibi allatam; et etiam à veniali, si rationabilis causa adesset, prout si restitutio fieri non posset dominis sine notabili incommodo, aut si aliqui pauperes in ea essent necessitate, ut præsumerentur domini consentire, ut illis fieret restitutio (*l. c. num.* 595. *in fin.*). Si quis fraudem multis civibus, sed incertis fecerit per furta minuta, ex. gr. vendendo vinum, oleum etc., mensurâ detractâ, aut pondere imminuto, ego defendi tenêri ad restituendum ipsismet civibus (aut pretium minuendo, aut pondus vel mensuram augendo), et non jam pauperibus loci, ut alii permittunt; licèt, jam suprà dixi, si pauperibus daret, non peccaret graviter, et ne venialiter quidem, si justa causa accederet (*Dict. n.* 595.). 4. Notandum, quòd si quis rem alienam sumpserit, aut retineret cum præsumptione, quòd si à domino eam peteret, libenti animo eam ipsi donaret, is non debet obligari ad restitutionem (*Lib. 4. n.* 700. *v. Quær. hic. I.*). 5. Neque debet obligari ad restitutionem, qui immemor debiti suo creditori donum merè gratuitum præbuit (*l. c. n.* 700. *v. Quær. II.*). 6. Advertendum quòd ut pœnitens teneatur ad restitutionem sub culpa gravi, cùm res ablata jam consumpta est, et ille ditior non est factus, opus est primò, ut intercesserit culpa gravis interna contra justitiam commutativam (*Lib. 4. n.* 550.). Præterea requiritur ex sua parte, ut actio externa, sive influxus sit damni causa efficax (*l. c. n.* 584.), et insuper, ut hic influxus sit completus sive graviter injustus (*Lib. 4. n.* 551.); et ut habeatur moralis certitudo quòd ille talis fuerit (*l. c. n.* 562.). Hoc est id quod ad acceptionem pertinet. Circa autem retentionem rei, cùm pœnitens pro se habet probabilem opinionem cum legitima possessione, non potest à confessario obligari ad restitutionem (*Lib. 1. n.* 35.); imò qui incœpit possidère in bona fide aliquam rem, post diligentiam factam

ad veritatem inveniendam, non tenetur ad aliquid restituendum, nisi certus fiat de jure quod proximo competit, ut pluribus locis probavi. Quòd si restitutionis obligatio esset certa, sed pœnitens maneret in bona fide, si confessarius certè prævideret correptionem non profuturam, tunc debet eam omittere, ne per ipsum fiat, ut quod est peccatum materiale, evadat formale cum pernicie illius animæ, ut dicunt DD. (*Lib.* 6. *n.* 614. *v. Infer. II.*); vide dicta *sup. cap. I. n.* 8. *et* 9. Denique quoad obligationem restitutionis ratione contractûs, oportet alios consulere, libris studêre, et postea decidere. Reliquum est, ut hìc advertatur, quòd si reperiantur aliqui contractus usu per longum tempus recepti in aliqua regione, ubi præcipuè missiones factæ sunt, confessarius non debet eos condemnare, nisi priùs omnibus inspectis circumstantiis: siquidem primo aspectu multi contractus apparent usurarii, aut injusti, sed postea melius rebus perpensis tales non sunt habendi. Circa autem bonorum præscriptionem observa librum (*Lib.* 4. *n.* 504.).

45. Circa VIII. *præceptum*, 1. interrogetur pœnitens, si aliquem infamaverit? et si id effecerit, falsum delictum ei imponendo, aut verum patefaciendo? et cùm delictum est verum, si illud erat occultum, aut publicum in aliquo loco, famâ, aut judicis sententiâ? item interroget, si infamaverit coram uno, an pluribus; et coram quot? item si divulgaverit factum, ut à se cognitum, an ab aliis auditum? Circa autem famæ restitutionem, si delictum quod est patefactum, erat falsum, qui infamiam intulit, tenetur se retractare. Si verò delictum est verum, debet infamiæ illatæ prospicere meliori modo, quo potest, sine mendacio: dicat ex. gr. *Allucinatus sum*, *me fefellit*, *erravi*. Alii etiam admittunt posse dici, *mentitus sum*, æquivocando, dùm omne peccatum est mendacium, ut dicitur in Scripturis. Ego soleo dare consilium, ut dicunt: *è capite meo hoc erui*, vulgò (*me l'ho cacciato di capo*), etiam æquivocando, quia omnia verba è mente (pro qua accipitur caput) procedunt. Quod si umquam famæ restitutio probabiliter judicaretur majus damnum quàm utilitatem infamato allatura, quia præsumitur res ab hominum memoria effluxisse (ut præsumitur cùm famæ obtrectatio multo abhinc tempore accidisset, et inde de hac nulla ampliùs facta

est mentio), tunc satius est occasiones captare infamiâ notatum laudandi in aliqua ejus virtute, ut cum in bonam aliorum opinionem ponat, quàm in memoriam revocare res præteritas hâc famæ restitutione. Confessarius procuret, ut hujusmodi famæ compensationes, cùm commodè fieri possunt, ante absolutionem fiant, quia postea difficulter adimplentur: licèt hæ minus difficultatis habeant, quàm pecuniæ restitutio. Denique hìc advertatur quòd proximi delictum patefacere, tunc propriè detractio dicitur, et est peccatum, cùm intenditur, ut ait *S. Thomas* (2. 2. *q.* 73. *a.* 2.), famam alterius denigrare, non autem cùm intenditur aliquod damnum vitare, ut esset parentes, dominum, prælatum certiores facere, ut reus emendetur, aut aliorum damno consulatur. Modò illius damnum esset magni momenti, aut longè minus damno infamiâ notati. Observetur id quod habetur in Opere (*Lib.* 4. *n.* 968.).

46. Circa debitum restituendi alicui honorem ablatum, propter contumeliam ei irrogatam, jam actum est in præcepto V. *n.* 36. In hoc præcepto VIII. DD. etiam agunt de judiciis temerariis. Multi rudes se accusant se malè de aliquo sensisse. In hoc opus est advertere, 1. Quòd cùm motiva sufficientia adsunt sic judicandi de aliquo facto, judicium non est temerarium, sed justum, et propterea culpâ caret. 2. Quòd plerùmque hæc non sunt judicia, sed suspiciones, in quas domini, et patresfamilias aliquando tenentur induci, ut aliquod peccatum impediant, ex. g. ne servi furentur, ne filiæ peccent cum viris versando, etc. Tantummodò eos de hoc moneat, ne hujusmodi suspiciones sine necessitate cum aliis conferant.

47. Reliquum esset sermonem facere de præceptis Ecclesiæ, sed de iis, nempe de obligatione audiendi missam, et de non laborando die festo, jam satis suprà diximus *n.* 32. *et* 33. Circa jejunium autem, tria in confessarii memoriam revocamus. I. Non omnes labores excusare à jejunio, sed eos duntaxat, qui multam corporis agitationem causant (*Lib.* 4. *n.* 1041.). II. Operarios iis solis diebus excusari à jejunio, in quibus actu laborant, aut cùm sperant crastinâ die se laboraturos, et non posse nisi die præcedenti comedant (*Ibid.* *n.* 1044.). III. Non sufficere ad jejunio satisfaciendum extra prandium et cœnam non comedere, aut vesperè minus solito cœnare, ut falsò multi credunt; jejunium enim importat

unicam comestionem facere in die; et vespere aliud non permittitur quàm simplex collatiuncula octo unciarum juxta communem consuetudinem, aut ad plus decem unciæ possunt concedi illi, qui ob majorem exigentiam usus fuisset majori quantitate ordinariam excedente (*l. c. n.* 1025.). Pauperes verò quibus manè non fuisset cibus sufficiens et non possunt sustentari solâ collatiunculâ serotinâ, hi excusantur (*l. c. n.* 1033. *v. Secundo.*). Quòd si vespere hi haberent sufficientem cibum, dicunt DD. hos tenêri ad jejunium, antevertendo cœnulam ad meridiem; sed multi alii hoc negant, quia hujusmodi jejunium incommodo extraordinario esset illis. Observentur quæ in Opere habentur (*Lib.* 4. *num.* 1034. *circa finem.*).

Postquam tale examen à rudibus exegerit, quomodo postea confessarius se gerere debeat, ut disponat pœnitentem ad dolorem, et adjungat pœnitentiam, jam suprà actum est (*n.* 10. *et* 11.). Sed ante omnia advertat tale examen non negligendum, ubi cognoscitur opus esse, dùm invenitur confessariorum major pars in hoc puncto deesse.

CAPITULUM III.

De interrogationibus adhibendis cum personis diversi statùs, aut conditionis, quæ sunt conscientiæ parùm meticulosæ.

48. Hìc advertitur, quòd circa obligationes proprii statùs, aut officii non semper sufficiat confessario pœnitentem interrogare tantùm, an suam obligationem impleverit, cùm pœnitens videtur esse conscientiæ parùm meticulosæ, aut confessarius aliundè habet rationabilem suspicionem quòd ille suis obligationibus desit; tunc oportet, ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principaliores.

49. Et primò, si est sacerdos qui ad confitendum accedit, interrogetur 1. an satisfecerit horis canonicis, et oneribus missarum, vel an has per multum tempus distulerit celebrare? 2. an negotiationem exercuerit? 3. an nimis festinanter missam absolvat? nam si infra quadrantem horæ illam terminat, ipse à culpa gravi nequit excusari, etiamsi missa sit de requiem, ut non sine magno fundamento plures DD. docent

(*l.* 6. *n.* 400.): infra enim tam breve spatium non est possibile missam absolvere sine magna verborum et cæremoniarum negligentia; saltem nequit missa celebrari cum ea gravitate et decentia, quæ tanto sacrificio convenit. Insuper ex missa nimis festinanter celebrata, oritur etiam grave scandalum laicorum, quibus, ut ait *Bellarminus* (*Ibid.*), videntur hujusmodi sacerdotes non credere quòd in missa realiter sit præsens divina Christi Domini Majestas.

50. Præterea, non erit improprium sacerdotes interrogare, an in ipsorum patria magna sit penuria confessariorum? Eo enim casu posset aliquis sacerdos tenêri ad se reddendum idoneum ad confessiones excipiendas, ut validis rationibus probavimus (*l.* 6. *n.* 625.) quibus addatur doctrina *D. Thomæ*, qui (*Suppl. qu.* 34. *art.* 1.) inquit, Deum ad hoc instituisse in Ecclesia ordinem presbyterorum, ut ipsi aliis sacramenta ministrarent; *Et ideò* (verba S. Doctoris) *posuit ordinem in ea, ut quidem aliis sacramenta traderent.* Idcircò sacerdos appellatur lux mundi, sal terræ, et coadjutor Dei. Cùm igitur finis sacerdotis sit sacramenta ministrare, quomodo ipse poterit à culpa excusari, si viderit suos conterraneos carêre confessariis, et ideò plures eorum in peccato manêre, cum magno damnationis periculo, et ipse Domini finem, ob quem ad sacerdotium fuit evectus à Deo, frustraneum reddit, negligendo ex pigritia idoneum effici ad ministrandum pœnitentiæ sacramentum, quod saluti animarum, excepto baptismo, præ aliis necessarium est. Nimis verenda sunt verba Domini adversùs eos sacerdotes, qui salutem proximorum parùm curant. *Si dicente me ad impium, morte morieris, non annuntiaveris ei..... ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Ezech.* 3. 18. Si autem sacerdos ille se excuset adducendo suam insufficientiam, audiat *S. Franciscum Salesium*, qui falsam vocat humilitatem eorum sacerdotum qui renuunt animarum saluti incumbere, sub titulo suæ imbecillitatis. Ista (ait Sanctus) malitiosa est humilitas, et inventus amoris proprii, qui sub hoc specioso prætextu propriam quærit tegere socordiam. Subdit quòd Deus, cùm aliquod nobis talentum donaverit, justè petit à nobis, ut illud exerceamus: quapropter qui eo utitur et paret, ille magis humilem se ostendit. Superbi quidem causam habent, ut nullum suscipiant opus, quia tales in seipsis fidunt.

Humiles contra magnanimi sunt, quia non proprias perpendunt vires, sed in Deo confidunt, cui placet in nostra infirmitate suam omnipotentiam extollere; unde concludit quòd humiles omnia aggredi possunt.

51. Secundò, si accedit ad confitendum aliquis confessarius, de cujus idoneitate prudenter dubitatur, interrogetur, an studio sufficientem operam dederit, et an studère pergat? nam, ut diximus *n.* 18. *in fine*, ad benè exercendum officium excipiendi confessiones, non satis est aliquando studuisse. Item, an absolverit eos qui manebant in occasione proxima peccati, aut erant recidivi, nec extraordinaria signa suæ dispositionis afferebant? Si unquàm talis confessarius aliquam pœnitentem sollicitasset ad turpia, interrogetur, an sciat se non posse Sacrum facere, dùm à SS. *P. Benedicto* XIV. sollicitantibus imposita est inhabilitas perpetua, et Papæ reservata, quæ, ut ostendimus in Opere (*Lib.* 6. *n.* 705.), ante omnem sententiam incurritur. An autem hæc incurratur etiam ab ignorantibus? Observa quæ dicuntur in eodem Opere loco citato.

52. Tertiò, si accedit parochus, interrogetur 1. an attendat ad debitas correctiones erga subditos? præcisè erga eos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua turpiter conversantur, aut domos sponsarum frequentant. Et de hac materia loquendo, hujusmodi parochus valde advertatur ad non accipiendas promissiones mutuas matrimonii, nisi parùm antè, quàm nuptiæ sint contrahendæ, ut prudentes parochi agunt; alioquin omne tempus illud usque ad matrimonium, peccatorum tempus erit. 2. An invigilet, ut sui subditi absque exceptione personarum paschale impleant præceptum? Quot personas in missionibus invenimus, præsertim majoris existimationis, quæ per multos annos præceptum implère omiserunt, quin parochus eos admonuerit, et opportuna adhibuerit media ad ipsorum resipiscentiam? 3. An sacramenta ministraverit (præcipuè pœnitentiæ) in periculo mortis, aut cùm requisitus fuerit per seipsum (*l.* 6. *n.* 623. *v. Resp.* 2. *et Resp.* 3.)? Dico per *seipsum*, quia, cùm ipse potest, non satisfacit illa per alios ministrando (*Lib.* 5. *n.* 127. *v. Hinc*). 4. An moribundis debitam præstiterit assistentiam? 5. An in dominicis conciones habuerit? etenim parochus cùm non est legitimè impeditus, omittendo concionari per men-

sem continuum, aut per tres menses discontinuos intra annum, à DD. non excusatur à gravi culpa (*Lib. 4. n.* 269.). 6. An debitas largitus sit eleëmosynas habens beneficium pingue, congruam excedens? 7. An attenderit ad instruendos in doctrina christiana pueros, et rusticos circa mysteria fidei, et media ad salutem? Præsertim an instruerit rudes circa dolorem peccatorum necessarium ad obtinendam absolutionem; necnon pueros circa communionem ætate quâ jam ad eam sunt idonei, nimirùm ordinariè loquendo ab anno decimo usque ad duodecimum, vel ad summum ad decimum quartum (*Lib. 6. n.* 301. *v. Sed hic*)? Sciendum enim *S. Carolum Borromæum* suis parochis præcepisse ut ad communionem idoneos redderent pueros, statim ac ad decimum annum pervenissent (*Ibid.*). At quidam parochi renuunt etiam pueris, qui ad annum pervenerint duodecimum, Eucharistiam ministrare, et cur? ut incommodum effugiant illos instruendi. 8. Interroget sedulò, an facilè, et ob humanos respectus attestationes in scriptis dederit initiandis necessarias, ut illi possint ordines suscipere? in hoc enim oportet ut parochi non solâ notitiâ negativâ sint contenti, cùm debeant habêre positivam de ipsorum probitate, et sacramentorum frequentiâ; et ideò tenentur particulariter de his omnibus certiorari. Quandoque inveniuntur ordinandi mille culpis onerati, qui vix semel in anno communionem acceperint, imò qui etiam præceptum paschale omiserint, et deinde audacter attestationes parochi præsentant de morum honestate, et sacramentorum frequentia. Isti jam postea ordines suscipiunt, et scandalum fiunt populo; et de omnibus ipsorum flagitiis parochus equidem rationem Deo reddere debet, nam Episcopi in hoc parochis credunt: sed Episcopi seduliores fidem non præstant parochis in hac materia tam gravi, à qua salus pendet populorum.

53. Quartò, si accedit Episcopus negligentis conscientiæ, confessarius interroget 1. An debitam adhibeat diligentiam (præter scientiæ examen) in se certiorando de positiva probitate ordinandorum? prout sacri canones, Tridentinum, et Apostolus imponunt, minimè acquiescendo parochorum attestationibus, quæ (ut diximus) ut plurimùm aut falsæ sunt, aut suspectæ. 2. An approbet ad confessiones sacerdotes sat in moribus et doctrina expertos? Aliter illi plus damni

quàm utilitatis afferent. 3. Quomodò reditus mensæ expendat, et applicet? Ut enim probavimus (*Lib.* 4. *n.* 492.), Episcopi demptâ honestâ suâ sustentatione, reliqua tenentur pauperibus elargiri. 4. Quomodò residentiæ obligationi satisfacit? Etenim nec etiam per tres menses à Tridentino concessos, ipse à sua diœcesi potest abscedere, ut Pontifex *Benedictus XIV.* declaravit, si ex futili causa sive ob meram oblectationem abesset. 5. Quomodo invigilet ad inquirenda suarum ovium scandala, ut ipsa reparet meliori modo quo poterit, implorando etiam subsidium brachii sæcularis, si oportet? 6. Interroget quomodo se gerat in bono exemplo exhibendo? certè enim prælatus speciali modo tenetur exemplarem se præbêre: alioquin quomodò poterit suos Ecclesiasticos corripere; putà ne cum mulieribus versentur, neque ludos vetitos frequentent, si de his malum ipse tribueret exemplum?

54. Quintò, si confitetur monialis, interrogetur 1. An aliquem defectum commiserit circa vota, præsertim paupertatis, accipiendo vel largiendo sine licentia? 2. An satisfecerit horis canonicis? Opinio enim quòd moniales in privato non teneantur officium recitare, non est satis probabilis, ut ostendimus (*Lib.* 5. *n.* 141.) 3. An erga aliquem mutuam nutrierit benevolentiam periculosam, putà si adfuerint saltem verba aut litteræ amatoriæ? Et eo casu, si monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit confessarius in neganda ei absolutione; in hujusmodi enim familiaritatibus, licèt finis positivè pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum, et malum exemplum respectu aliarum (*Diana part.* 5. *tr.* 7. *r.* 21. *et* 22.). 4. An aliquo teneatur odio in suas sorores. 5. Si monialis aliquod exercet officium, interroget de illo in particulari; putà *Rotariam*, an afferat litteras aut nuncia de malo suspecta? *Portinariam*, an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali monialium, aut aliorum? *Abbatissas*, an debitam adhibeant diligentiam, cùm viri in monasterium ingrediuntur, aut morantur; aut an novis abusibus conniveant? Advertendo quòd, licèt particulares moniales peccent leviter, levem regulam transgrediendo, superiores tamen, quæ non curant impedire, cùm possint, observantiæ relaxationem, peccant in re gravi (*Lib.* 5. *n.* 13.).

55. Sextò, si accedit quis judicis officio fungens, interro-

getur 1. An fuerit personarum acceptor? 2. An causas expediverit? 3. An in judicando conveniens studium præmiserit, omiserit, vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit?

56. Si autem accedit tabellio, interrogetur 1. Quomodo se gerat in capiendis informationibus? 2. An intermiserit interrogationes suggestivas? 3. An testium depositiones diminuerit, vel auxerit?

57. Septimò, si accedit medicus interrogetur 1. An satis fuerit versatus in studio medicinæ, et in praxi medendi? necnon an studium adhibeat (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt? 2. An alicui impertierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum, sine justa causa? 3. An aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato (*l. 1. num. 46. lib. 5. n. 291.*)? 4. An fuerit causa ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parùm esse fidelem, vel peritum, aut ineptas vendere medicinas? 5. An attenderit ad curandos pauperes, si ad hoc stipendium exegerit; vel sine stipendio, si pauperes fuerint in gravi necessitate (*Trull. t. 1. l. 4. c. 1. dub. 11. in fine*)? 6. An curaverit suos monêre infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta præcepta pontificia? De hoc puncto in pluribus Operis locis sermonem fecimus (*Lib. 4. n. 182. et meliùs l. 6. n. 664.*), ubi dictum est quòd *Innocentius III.* medicis præcepit, ne alicujus infirmi curam susciperent, nisi priùs ille confessus fuerit; et *S. Pius V.* confirmans tale præceptum, insuper jussit, ut medicus post tertium diem relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum; item mandavit ut omnes medici, antequam gradum doctoratûs assumant, dent juramentum observandi hoc præceptum; idque mandatum est omnibus collegiis. Sed dubium fit, quomodo hujusmodi præceptum, et juramentum intelligantur. Plures DD. tenuerunt ea procedere, cùm infirmitas est periculosa; vel saltem cùm dubitatur an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt Bullam *S. Pii* receptam fuisse. Sed communior sententia vult ut præfatum præceptum, quamvis non obliget in quocumque morbo levi, tamen non intelligendum sit tantùm urgêre in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterùm fieri periculosi. Et ratio est, quia

Innocentius præcipit, ut medicus imponat infirmo confessionem antequam ejus curationis onus medicus suscipiat, ad hoc, ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de confessione monitus, de salute desperans, faciliùs in mortis periculum incurrat; igitur intendit effici, ut infirmus confiteatur antequam morbus fiat mortalis. Hæc sententia mihi videtur vera. Hoc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timoratæ conscientiæ, qui non solent monêre infirmos ad confitendum, nisi cùm infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc putant peccare adversùs juramentum præstitum juxta Bullam *S. Pii*, innixi doctrinæ plurium auctorum (*l.* 6. *num.* 664. *v. Circa autem.*) sentientium quòd præfatum juramentum non obliget, nisi pro illa parte, pro qua à consuetudine receptum est. Cæterùm non dubitandum, quin mortaliter peccent saltem medici illi, qui omittunt monêre infirmos de confessione, cùm infirmitas est jam periculosa. Oh quàm miserum est vidêre tot infirmos (et præsertim eos qui spectatæ sunt dignitatis) ad incitas mortis reduci, ut rationes vitæ Deo mox reddendas parent, tempore quo sunt quasi exanimes, cùm vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriæ conscientiæ, suorumque peccatorum dolorem. Et totum hoc evenit culpâ istorum medicorum, qui ne displiceant infirmis, aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; imò eis blandiri pergunt usque dum omninò ipsi de vita desperant. Cùm igitur accedit medicus negligentis conscientiæ, curet confessarius præcipuè eum interrogare et monêre, non obiter, sed cum calore de hac obligatione intimandi confessionem infirmis, saltem quando advertit morbum jam esse gravem, aut dubitat an sit jam gravis, ut communiter dicunt DD. qui in hoc non discrepant. Dico *cum calore;* nam ex hoc puncto pendet salus spiritualis, non tantùm medici pœnitentis, sed omnium etiam infirmorum qui sub ejus cura erunt.

58. Octavò, si accedit pharmacopola, interrogetur 1. An præstiterit remedia prægnantibus ad abortum procurandum. 2. An vendiderit unum pharmacum pro alio, et cariùs quàm res valebat (*Lib.* 4. *n.* 821.). Hìc adde *Gregorium XIII.* in Const. 29. *Officii nostri* omnem vetuisse societatem pharmacopolas inter et medicos, aut chirurgos.

59. Nonò, si accedit mercator, interrogetur 1. An deceperit in pondere et mensura; 2. an res vendiderit ultra pretium supremum; præsertim dando merces ad creditum, cùm emptores essent securi, et nihil damni ipse esset passurus: an autem pretium augêri possit, vendendo ad creditum, eo quòd tale est pretium currens in venditionibus ad creditum jùxta communem æstimationem? Et an res, quæ venduntur minutatim, cariùs possint vendi? observa doctrinas in Libro annotatas (*l. c. n.* 809.).

60. Decimò, si accedit sartor, interrogetur 1. an in diebus festivis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes compleret, et dominis afferret (*l.* 4. *n.* 303. *v. Sartoribus.*)? 2. An jejunia impleverit ab Ecclesia præcepta? nam sartores ob sarciendi laborem minimè à jejuniis excusantur (*l. c. n.* 1041. *v. Barbitonsores.*). 3. An si alii commiserint ei pannos emere, ipse pretium majus exegerit, sub colore quòd mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori pannos ei dederit? Si reverà pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam exigere, modò moralem præmiserit diligentiam apud alios mercatores, aut certò sciat quòd alii communiter mercem illam minori non vendant pretio (*Lib.* 4. *n.* 826. *v. Cautè*); hoc tamen debet esse omninò certum, alioquin nihil ampliùs potest exigeré quàm solvit. 4. An sibi retinuerit frustula, sive resegmina vestium, quæ injustè retinet, nisi adsit consensus dominorum, aut nisi illi aliquid injustè detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter æstimato? 5. An sibi occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis benè formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem (vulgò ut dicitur, *in pigliar la misura*), aut esset ex aptandis vestibus fœminis, quod nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum attrectatione, idque esset sartori occasio proxima incidendi in pravas delectationes, aut desideria, prout non raró accidit improbæ conscientiæ viris?

61. Undecimò, si accedit aliqua venditrix sive proxeneta (intellige de his quibus traduntur à dominis res vendendas licitantibus) interrogetur 1. an aliquid retinuerit pretii ab emptoribus exacti? tenuimus enim (*l. c. n.* 825. *v. Quær.*) quòd venditrix nequit illud superans sibi retinêre, etiamsi traderet domino pretium ab eo designatum, quia talis deter-

minatio fit, ut res non vendatur minoris, non autem, ut proxeneta illud quod superest sibi retineat; idque procedit, etiamsi à domino fuerit locus designatus, ubi res venderetur, et proxeneta, adhibitâ ibi debitâ diligentiâ, in alio loco multùm distanti pluris deinde vendidisset: etenim tunc etiam dicimus, quòd ipsa nequit omne superfluum retinêre, sed tantùm id quod ipsi spectare potest ob illum extraordinarium laborem; nam res semper domino fructificat. Excipimus (*Ib. v. Bene autem.*) 1. Si proxeneta rem meliorem reddidit, et ideò pluris vendidisset, quàm res priùs valebat. 2. Si proxeneta cum domino convenerit, ampliùs ei non tradere, nisi pretium ab eo determinatum : et hoc sive expressè sive tacitè, prout esset si dominus nullum pro ejus labore stipendium assignasset. 3. Si, quod superest, esset parvi momenti, ita ut præsumetur dominus condonare. 4. Si proxeneta, factâ ordinariâ diligentiâ, ipsa sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet. Idem dicendum, si quis tibi commiserit aliquam rem emendam pretio designato, et tu minoris emisses; tunc enim nihil ampliùs exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuisses ut impensæ parceres; aut si rem tuo nomine emisses, periculum in te assumendo; hoc tamen intelligitur, si jam præmisisses moralem diligentiam, nec invenisses à quo rem minoris emere potuisses (*Ibid.*).

62. Duodecimò, si accedit barbitonsor, interrogetur an alios tondeat in diebus festivis, et ubi hujusmodi consuetudo non adsit? Dum contrà id ei non est vetitum, ubi consuetudo jam introducta est: aut si ibi nequeunt viri tondêri nisi in festis, eò quòd in aliis diebus labori operam navare debent, ut se suosque sustentare possint. Præterea interrogetur, an comam mulieribus componat, juxta improbum usum hoc tempore à satan inventum. Ordinariè loquendo, puto id esse viris proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus, aut saltem desideriis; unde dico minimè permittendum id alicui qui in se contrariam non habuisset experientiam. Quòd si unquam quis per notabile tempus expertus fuisset, in hujusmodi actione se immunem à peccato, hic reverà damnari nequit de mortali; sed hoc non obstante, non omittat confessarius eum removêre quantùm potest ab hujusmodi officio, quod certè in se periculum

5..

continet. Hinc nolo dubium aliud discutere, an fœminæ possint vel ne tutâ conscientiâ viros accersere, ut illis suas componant comas. Audio quòd ipsæ pluribus in locis hoc faciunt : et confitentur, et communicant, videant ipsæ et ipsarum confessarii. Saltem confessarius eis imponat, ne utantur viro aliquo juniori, ex cujus actionibus perceperint malitiosè se gerere. Cæterùm censeo quòd mulieres purioris conscientiæ non quidem utentur viris, sed contentæ erunt fœminis à quibus coma componatur, meliori modo quo potest.

CAPITULUM IV.

Quomodò se gerere debeat confessarius cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi.

63. Maxima confessarii cura debet esse se benè gerendi cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi, aut in vitiis consuetudinarii sunt aut recidivi. Hìc sunt duo magni scopuli, in quos major confessariorum pars impetunt, et deficiunt. In capitulo sequenti sermonem faciemus de habituatis, et recidivis; hìc de occasionariis. Certum est quòd si homines satagerent occasiones fugere, major peccatorum pars evitaretur. Satan, remotis occasionibus, parùm lucratur, sed cùm homo ultrò in occasionem proximam se immittit, ut plurimùm et ferè semper hostis victoriam canit. Occasio, præsertim in materia turpium delectationum, est quasi rete, quod ad peccatum trahit, et simul mentem obcæcat : ita ut homo peccet, quin videat quod agat. Sed deveniamus ad praxim. Occasio primò dividitur in voluntariam, et necessariam. *Voluntaria* est illa quæ facilè vitari potest. *Necessaria* quæ amovêri nequit sine gravi damno, aut scandalo. Secundò dividitur in proximam, et remotam. *Remota* est illa in qua homo raró peccat, vel illa quæ ubique reperitur. *Proxima*, per se loquendo, est illa in qua homines communiter ut plurimùm deficiunt. Proxima autem *per accidens*, seu respectiva est ea, quæ licèt respectu aliorum non sit ut proxima, tamen respectu alicujus proxima est, vel quia hic in tali occasione frequenter est lapsus, vel quia prudenter timêri potest quòd labatur propter experientiam cognitam suæ fragilitatis. Quidem AA. volunt, non esse occa-

sionem proximam nisi eam in qua homo ferè semper, vel ut plurimùm ceciderit; sed communior et verior sententia docet, occasionem proximam esse illam in qua frequenter quis peccavit (*l.* 6. *n.* 452.). Verumtamen advertendum, quòd sicut aliquando occasio quæ respectu ad alios communiter est proxima, respectu verò ad aliquem valde pium et cautum potest esse remota (*Ibid.*); ita contrà quædam occasiones quæ respectu ad alios communiter per se essent remotæ, fortè erunt proximæ respectu ad aliquem qui propter experimentum relapsuum, et propter gravem inclinationem in quoddam vitium (præsertim si est turpe) factus est valde debilis et facilis ad labendum; et tunc iste tenebitur ad removendas non tantùm occasiones proximas, sed etiam illas remotas, quæ respectu suî proximæ evadunt.

64. Cæterùm, est quidem in occasione proxima 1. Ille qui retinet in propria domo aliquam fœminam quacum sæpe rem habuit. 2. Ille qui frequenter in ludo prorupit in blasphemias, aut fraudes. 3. Ille qui in aliqua caupona aut domò sæpe se inebriaverit, aut cecjderit in rixas, vel actus, verba, aut cogitationes obscœnas. Porrò omnes isti absolvi nequeunt, nisi postquam occasionem abstulerint, aut saltem nisi auferre promittant, juxta distinctionem, quæ fiet in numero subsequenti. Et ita pariter non potest absolvi qui aliquam domum adeundo, quamvis semel in anno, semper ibi peccavit; talis enim aditus jam ipsi proxima est occasio. Nec etiam absolvi possunt qui tametsi in occasione positi non labantur, afferunt tamen aliis grave scandalum (*Lib.* 6. *n.* 452. *vers. Ex præmissis.*). Addunt aliqui DD. (*Ibid.*) negandam quoque absolutionem illi qui occasionem externam non removet, si cum occasione conjungitur habitus vitiosus, aut magna tentatio, seu vehemens passio, quamvis usque tunc in ea occasione nunquam peccaverit; nam facilè deinde peccare poterit, si ab occasione se non amoverit. Hinc dicunt, quòd si unquam aliqua famula tentaretur ab hero, et ipsa se noverit facilem ad labendum, ab ea domo abscedere tenetur, si commodè potest, alioquin temerè præsumeret se securam habêre. Et hic caveant confessarii à permittendo sponsis domos sponsarum adire, et puellis earumque parentibus sponsos in domum admittere, quia rarò evenit quòd tales sponsi non labantur, saltem in verba, aut cogitationes tur-

pes in hujusmodi occasione, dùm omnes aspectus, et colloquia inter sponsos sunt incentiva ad peccandum: estque moraliter impossibile ipsos invicem conversari, et non sentire stimulos ad eos turpes actus, quî tempore matrimonii deinde succedere debent.

65. Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis qui invicem se adamant, quippe non sunt isti omnes indistinctè de gravi culpa damnandi, sed ordinariè puto ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimiâ experientiâ patet; nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in occasione à mortalibus invenientur immunes; et si non in principio, saltem in progressu; tales enim adamantes priùs conversantur invicem ob propensionem, deinde propensio fit passio postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat, et eos in mille crimina ruere facit. Hinc Cardinalis *Picus de Mirandola*, Episcopus Albanensis, in sua diœcesi per edictum suos admonuit confessarios, ne tales adamantes absolverent, si postquam ter ab aliis jam fuerint admoniti, ab hujusmodi amore sectando non abstinuissent, præsertim tempore nocturno, aut diù, aut clàm, aut intra domos (cum facili periculo osculorum, et tactuum), aut contra parentum præceptum, aut cùm altera pars prorumpit in verba obscœna, aut cum scandalo (prout si in Ecclesia), aut cum conjugatis, claustralibus, aut clericis in sacris. Et in hoc generaliter advertendum, quòd ubi agitur de periculo peccati formalis, et præcisè peccati turpis, confessarius quantò magis rigorem cum pœnitente adhibebit, tantò magis ejus saluti proderit; et contrà, tantò magis cum illo immanis erit, quantò magis benignus erit in permittendo, ut ille in occasione maneat, aut se immittat. *S. Thomas de Villanova* confessarios in hoc condescendentes vocat, *impiè pios.* Hæc charitas est contra charitatem. Solent in his casibus pœnitentes conari, ut confessarii apprehendant, quòd occasionem removendo magnum orietur scandalum. Fortis sit confessarius ad hujusmodi timores despiciendos: majus semper erit scandalum, vidêre quòd pœnitens nec etiam post confessionem occasionem aufert. Aut alii ejus peccatum ignorant, et tunc nihil mali suspicabuntur: aut sciunt, et tunc pœnitens famam potiùs recuperabit, quàm amittat, removendo occasionem.

66. Plures DD. censent primà, aut secundà vice benè hunc absolvi posse, qui est in occasione proxima licèt voluntaria, etiam antequam occasio auferatur; modò firmum habeat propositum, et promittat se illam statim remoturum. Sed hìc oportet distinguere cum *S. Carolo Borromæo* (in Instructione confessariis ab eo tradita) occasiones quæ *sunt in esse*, et occasiones quæ *non sunt in esse*. Occasio quæ *est in esse*, est ex. gr. cùm aliquis concubinam domi detinet, vel cùm aliqua famula consentit quoties tentatur à domino, et similia. Occasio autem quæ *non est in esse*, est ex gr. cùm quis in ludo prorumpit in blasphemias, aut versando in cauponio prolabitur in rixas et ebrietates, aut accedendo ad convivia incidit in verba et cogitationes turpes. His positis, dicendum, quòd in occasionibus quæ *non sunt in esse*, rectè docet *S. Carolus* quòd pœnitenti firmè promittenti se ab eis abstinere, potest ei semel, bis, et etiam ter absolutio dari; quòd si deinde ille occasionem non aufert, et eodem modo peccat, non potest absolvi, nisi priùs occasionem removeat. In occasionibus autem quæ *sunt in esse*, cum eodem *S. Carolo* omninò neganda est absolutio, nisi occasio prorsùs auferatur. Hancque sententiam (ordinariè loquendo) omninò tenendam probavimus in libro (*Lib.* 6. *n.* 454.). Ratio, quia talis pœnitens est indispositus ad absolutionem, si petat eam antequam occasionem removeat; etenim eam recipiendo, se immittit in proximum periculum frangendi propositum; et sic remanendi in eadem occasione. Clariùs rationem hanc explicemus. Porrò mortaliter peccat qui est in occasione proxima voluntaria, et eam non tollit, cùm autem opus tollendi occasionem sit maximè arduum, et non impleatur, nisi per magnam violentiam, hanc vim difficulter sibi infert qui jam est absolutus, dùm ablato timore sine absolutione remanendi, de facili sibi suadebit quòd tentationi resistet, quin occasionem auferat, et ita in ea manendo, certè quidem recidet; prout quotidie experimento probatur in pluribus pœnitentibus qui carptâ absolutione ab aliquo confessario parùm cauto, minimè postea attendunt ad occasionem removendam, et statim deteriùs relabuntur. Hinc diximus quòd propter prædictum periculum frangendi propositum, mortaliter peccat pœnitens qui ante remotionem occasionis absolutionem petit, et graviùs peccat confessarius qui illum absolvit.

67. Diximus *ordinariè loquendo*, nam plures casus excipiuntur à DD. (*l.* 6. *n.* 454. *v. Dixi tamen.*) in quibus pœnitens absolvi potest, antequam occasionem removerit. Et excipitur 1. casus in quo pœnitens talia afferret extraordinaria signa doloris, ut prudenter judicari possit ipse non esse ampliùs in proximo periculo frangendi propositum de tollenda occasione; tunc enim signa illa indicant pœnitentem donatum fuisse uberiori gratiâ, quâ meritò speratur quòd in removenda occasione constans erit. Verumtamen, semper ac absolutio commodè differri posset, tunc illam etiam ei differrem, usque dùm cum effectu occasionem auferat. Excipitur 2. casus in quo pœnitens non possit redire, vel nonnisi post multum tempus; tunc benè potest absolvi, si censetur benè dispositus per propositum statim removendi occasionem; quoniam eo casu periculum frangendi propositum, remotum reputatur, causâ magni oneris quod pœnitens deberet pati, abscedendo sine absolutione, aut repetendi confessionem apud alium sacerdotem, aut diù manendi sine gratia Sacramenti. Quapropter cùm ille sit tunc in quadam morali necessitate recipiendi absolutionem, antequam occasionem tollat, habet jus ut statim absolvatur (*Ibid. v. Excipiendus* 2.); dùm enim hic non potest ante absolutionem occasionem auferre, censetur ac si esset in occasione necessaria. Sed hoc nec etiam admittendum, si pœnitens jam ab alio confessario aliàs admonitus fuerit de occasione removenda, et non impleverit, quia tunc habetur ut recidivus, et ideò nequit absolvi, nisi afferret extraordinaria signa doloris, prout in sequenti capitulo dicemus.

68. Hoc dicimus quoad occasionem proximam voluntariam; at si occasio est necessaria, aut *physicè*, prout si quis detineretur in carcere, vel esset in periculo mortis, in quo non haberet tempus et modum ejiciendi concubinam: vel *moraliter*, id est, si occasio non posset auferri sine scandalo, aut gravi damno vitæ, famæ, aut bonorum, ut communiter docent DD. (*Lib.* 6. *n.* 455.); eo casu pœnitens benè absolvi potest, quin occasionem auferat, quia tunc non tenetur eam removêre; modò promittat exequi media necessaria ad efficiendum, ut occasio ex proxima evadat remota, prout sunt, præcisè in occasione peccati turpis, fugere familiaritatem complicis, et etiam aspectum quantùm

fieri potest : frequentare sacramenta : et sæpè commendare se Deo, renovando quotidiè (præsertim manè) ante imaginem Crucifixi propositum non ampliùs peccandi, et quantùm est possibile vitandi occasionem. Ratio, quia occasio peccandi non est propriè peccatum in seipsa, neque inducit peccandi necessitatem; unde bene consistere potest cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi; et licèt quisque teneatur auferre proximum periculum peccandi, id intelligitur cùm ipse spontè vult tale periculum, sed cùm occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit, et Deus tunc non se retrahit ab assistendo suâ gratiâ illi qui verè deliberavit ipsum non offendere. Non dicit Scriptura quòd peribit qui est in periculo, sed, qui amat periculum; sed nequit dici amare periculum, qui illi invitus subjacet; unde inquit D. *Basilius* (*In Constit. Mon. c.* 4.) : *Qui urgenti aliquâ causâ, et necessitate se periculo objicit, vel permittit se esse in illo, cùm tamen aliàs nollet, non tam dicitur amare periculum, quàm invitus subire; et ideò magis providebit Deus, ne illo pereat.*

69. Hinc dicunt DD. benè capaces absolutionis esse qui nolunt relinquere aliquod officium, negotium, aut domum, in qua soliti fuerunt peccare, eò quòd deserere eam nequeunt sine gravi detrimento, semper ac verum habeant propositum se emendandi, et media implendi ad emendationem : tales sunt ex gr. chirurgi qui in medendis fœminis, aut parochi qui in excipiendis earum confessionibus, prolapsi sunt, si, his muneribus relictis, non possent juxta suum statum vivere (*Lib.* 6. *n.* 455. *in fin.*). Sed omnes conveniunt expedire in his et similibus casibus absolutionem differre, ut pœnitens sit saltem diligentior in præscriptis remediis exequendis. Verumtamen ego censeo, confessarium non tantùm posse, sed etiam tenêri ad differendam absolutionem, semper ac commodè differre potest, præsertim cùm agitur de materia turpi; tenetur enim ipse tamquam medicus animarum opportuniora applicare remedia; et puto remedium magis idoneum non inveniri pro eo qui manet in occasione proxima, quàm differre ei absolutionem, dùm experientiâ nimis patet quòd plures post absolutionem acceptam negligunt media præscripta exequi, et sic facilè

recidunt. E converso, cùm alicui differtur absolutio, ille vigilantior erit ad media implenda, et ad obsistendum tentationibus, ob metum ne iterùm sine absolutione dimittatur, cùm ad confessarium redibit. Fortè in hoc quis me nimiùm rigidum reputabit; sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere cum iis qui sunt in proxima occasione, quamvis necessaria, et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim absolvendi; et sic censeo multò magis prodesse pœnitentium saluti. Utinam et omnes confessarii sic etiam se gererent, oh quot peccata vitarentur, et quot aliæ salvarentur animæ! Reputo quod suprà dixi : Ubi agitur de liberando pœnitente à peccato formali, uti debet confessarius opinionibus benignioribus, in quantùm christiana prudentia concedit; sed ubi opiniones benignæ periculum peccati formalis proximius reddunt, prout in hac materia occasionum proximarum accidit, dico omninò expedire, et quandoque oportere, ut confessarius sententiis rigidioribus utatur, tunc enim hæ valde magis prosunt animarum saluti. Quòd si autem quis, manendo in occasione necessaria, semper eodem modo relaberetur, etiam remediis adhibitis, et modica superesset spes emendationis, tunc dico omninò huic negandam absolutionem priùs quàm occasionem tollat (*Ibid. n.* 457.). Et hìc reor instare evangelii præceptum : *Si oculus scandalizat te, ejice eum* (*Marci* 9. 46.). Excepto casu quo pœnitens signa doloris ostenderet tam extrordinaria, quòd posset concipi prudens spes emendationis (*Lib.* 6. *n.*457. *in fin.*).

CAPITULUM V.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum habituatis, et recidivis?

70. Distinguendi sunt habituati à recidivis. *Habituati* sunt qui habitum contraxerunt in aliquo peccato, de quo non adhuc sunt confessi. Isti, ut dicunt DD. (*l.* 6. *n.* 459.) benè absolvi possunt, primâ vice quâ confitentur de pravo habitu, vel si de eo confitentur postquam retractaverunt, dummodò dispositi sint per verum dolorem, et firmum propositum

adhibendi media efficacia ad emendationem; verùm si habitus esset valde radicatus, potest etiam confessarius ei differre absolutionem, ad experiendum quomodò sit constans pœnitens in praxim deducendo media præscripta, utque ipse de suo vitio majorem concipiat horrorem. Advertatur hìc quòd quinque vices in mense jam possunt malum habitum constituere in aliquo vitio peccati externi, modò inter ipsas aliquod intervallum intercedat. Et in materia fornicationum, sodomiarum, et bestialitatum multò minor numerus habitum queit constituere: qui ex. gr. semel in mense fornicaretur per annum, benè hic habituatus dici potest.

71. *Recidivi* autem sunt qui post confessionem eodem, vel quasi eodem modo sunt relapsi absque emendatione. Isti, ut communiter docetur (*Ibid. v. Recidivus.*), nequeunt absolvi, si sola signa ordinaria afferant, nempe si tantùm confiteantur, asserendo se pœnitere, et proponere, prout habetur ex Propos. 60. damnata ab *Innocentio XI.* Nam habitus contractus, et relapsus præteriti sine ulla emendatione magnam præstant suspicionem, quòd dolor et propositum, quæ pœnitens asserit se habêre, nequaquam sint vera. Unde istis differenda est absolutio per aliquod tempus, usquedum appareat prudens signum emendationis. Et in hoc puncto lugenda est animarum ruina, cujus causa sunt tot mali confessarii, indistinctè absolvendo tot recidivos, qui cùm repererint confessarios, qui semper tam facilè eos absolvunt, amittunt horrorem in peccando, et pergunt ad putrescendum in cœno vitiorum usque ad mortem. Quidam DD. (*Lib. 6. n. 459. v. Dicunt.*) admittunt, recidivum solis signis ordinariis absolvi posse usque ad tertiam et quartam vicem; sed huic opinioni nunquam potui acquiescere, dùm habituatus, qui post unam confessionem recidit sine emendatione, jam est verus recidivus, et fundatam præbet suspicionem suæ indispositionis. Et notetur hìc quòd hæc regula procedit, etiam respectu culparum venialium; quamvis enim communiter admittitur faciliùs absolvi posse eos qui prolabuntur in peccata levia, eò quòd occasiones eorum frequentiores sint; attamen, cùm sit communis sententia (*l. 6. n. 449. Dub. 1.*) grave esse peccatum, et sacrilegium absolutionem recipere super levibus confessis sine vero dolore et proposito, nec sufficere dolêre de multitudine seu de numero excessivo talium culparum,

quin dolor habeatur de aliqua in particulari, prout tenuimus (*Ib. Dub.* 2.) contra quorumdam opinionem, facilè metuendum est hujusmodi confessiones sacrilegas esse, aut saltem invalidas. Hinc diligenter satagat confessarius ad non absolvendos indistinctè tales pœnitentes; tunc etenim, etiamsi illi sint in bona fide, tamen non poterit à sacrilegio excusari, absolutionem impertiendo eis qui ad absolutionem non satis dispositi judicari possunt. Propterea curet, si pœnitentem sine peccato vult absolvere, aut eum disponere ad dolendum præsertim de aliqua levi culpa, à quo ille magis horreat; aut ei insinuare, ut confiteatur de aliquo peccato graviori vitæ anteactæ contra aliquod præceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero) ut habeat materiam certam super qua inniti possit absolutiò, alioquin etiam huic pœnitenti per aliquod tempus differri oportet absolutio.

72. Dico *per aliquod tempus*, eò quòd recidivis tam levium, quàm gravium culparum non est necessarium differre absolutionem per annos, aut menses, ut nimis rigidè vult *Jueninus* (*Vid. l.* 6. *n.* 463.); sed regulariter satis erit, si peccatum procedit ex fragilitate intrinseca, dilatio octo vel decem dierum, proùt ait doctus Auctor Libri Romæ editi, cui titulus, *Istruzione per li novelli confessori* (*Part.* 1. *c.* 9. *n.* 215); idemque dicit Auctor Libelli ubique in Italia accepti, cui titulus, *Istruzione per li novelli confessori di terre, e villaggi* (*Cap.* 1. §. 4.), ubi pro hac doctrina citat *Ludovicum Habert* (*In Praxi Pœnit. tr.* 4. *p.* 417.). Adduntque esse excessivam et periculosam dilationem mensis, quia post tantum tempus difficilis redditur reditus hujusmodi pœnitentium. Et huic judicio favet *Benedictus* XIV. in *Bulla* Apostolica, ubi loquens de confessariis, qui ritè pœnitentibus absolutionem differunt, sic deinde eos monet: *Illos quantociùs ut revertantur invitent, ut ad sacramentale forum regressi, absolutionis beneficio donentur.* Nota verba, *quantociùs*, et *donentur.* Ad summum (dico) his differri potest absolutio per quindecim, aut viginti dies. Sed excipere oportet illos qui tempore præcepti paschalis confitentur; pro istis enim majoris temporis experientia requiritur, cùm justa suspicio habêri possit, quòd hi abstineant à relapsu potiùs ut censuram effugiant, quàm ex vero proposito mutandi vitam. Oportet

etiam excipere eos qui lapsi sunt in occasione proxima extrinseca ; isti enim majori egent experientià, cùm occasio (ut dictum est in capitulo præcedenti) sit fortius incentivum ad peccandum. Verùm semper sufficiet experientia mensis. Caveat tamen confessarius, ne dicat pœnitenti, ne redeat nisi post mensem ; nam hic ob tantam dilationem nimis terrebitur, potiùs imponat ei ut redeat post octo, vel quindecim dies, et sic blando modo ipsum transferet ad recipiendam absolutionem in fine mensis.

73. Ad absolvendos igitur recidivos non sufficiunt ordinaria signa doloris et propositi, sed requiruntur extraordinaria : quæ aliàs juxta communem sententiam (*Lib.* 6. *n.* 459. *v. Recidivus.*) certè sufficiunt ad absolutionem impertiendam ; illud enim extraordinarium signum (modò solidum sit et fundatum) aufert indispositionis suspicionem, quæ urget ratione relapsuum. Rectè dixerunt Episcopi Belgii, an. 1697. congregati, in quodam decreto edito pro directione confessariorum suarum diœcesium, de hoc puncto loquentes : *Deum in conversione peccatoris, non tam considerare mensuram temporis, quàm doloris* (*Apud Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1823.). Hinc prohibuerunt, ne confessarii stabili lege exigerent à pœnitentibus adhuc recidivis experientiam notabilis temporis, antequam eos absolverent. Et jure merito, sola enim probatio temporis non est unicum signum mutatæ voluntatis, dùm voluntas peccatoris mutatur virtute divinæ gratiæ, quæ tempus non requirit, sed aliquando illicò operatur ; quapropter mutatio voluntatis benè per alia signa cognosci valet, sine experientia temporis. Quinimò alia signa dispositionis actualis pœnitentium, quandòque voluntatis mutationem manifestant multò meliùs, quàm probatio temporis : nam talia signa directè dispositionem ostendunt, dum è converso experientia illam ostendit tantùm indirectè, cùm non raró accidat, quòd aliquis diù abstinuerit à peccando, et adhuc sit etiam indispositus. Unde Auctor Libri citati *Istruzione per li novelli confessori,* sic ait (*Part. l. c.* 15. *n.* 356.) *Se la caduta nasce dalla propria fragilità, senz' altra causa estrinseca volontaria, è quasi temerità il dire, che ogni ricaduto sia indisposto* (1). Et alibi (*Part. I. c.* 9. *n.* 213.) dicit quòd

(1) *Id est* : Si quis recidivus est ex debilitate animi, sine causa externa voluntaria, ferè temerarium est dicere, ipsum indispositum esse. *Edit.*

recidivus propter vim mali habitûs absolvi debet semper ac firmam ostendit voluntatem adhibendi media ad emendationem, sic subdendo : *E giudichiamo, che 'l fare altrimenti sia troppo rigore, e che'l confessore facendo s' allontanerebbe dallo Spirito della chiesa, e del Signore, e della natura del Sacramento, il quale non solamente è giudicio, ma è medecina salutare* (1).

74. Plura autem sunt hæc signa, prout docent DD. (*Lib.* 6. *n.* 460.) I. Major dolor manifestatus per lacrymas (modò sint veræ compunctionis), aut per verba ex corde procedentia, quæ aliquando certiora signa quàm lacrymæ esse possunt. II. Minor numerus peccatorum (intellige cùm pœnitens fuerit in eisdem occasionibus et tentationibus peccandi); aut si pœnitens post ultimam confessionem perseveravit in gratia per notabile tempus, putà per 20 aut 25 dies, ipse qui priùs pluries in hebdomada prolabi solebat; aut verò si relapsus fuerit post magnam resistentiam; aut etiam si antequam ad confessionem accederet, diù se abstinuerit à culpis mortalibus. III. Diligentia adhibita pro emendatione, ut esset si pœnitens diligenter occasionem vitaverit, media præscripta à confessario executioni mandaverit; aut si adhibuerit jejunia, preces, eleëmosynas, etc. ad vitium extirpandum. IV. Si ipse petit à confessario remedia, aut nova media ad emendationem; item si promittit implere media quæ tunc ei suggerit confessarius; maximè si nunquam monitus fuerit ad illa adhibenda; sed his promissionibus censeo non omninò fidendum, si alia signa desint; cùm pœnitentes, ut absolutionem carpant, facilè promittant, sed postea difficulter attendant. V. Spontanea confessio, nempe si pœnitens accedit non jam ad implendum præceptum paschale, neque ex quodam usu pro se confitendo, in aliquibus temporibus, prout die Nativitatis Domini, in festivitatibus Deiparæ, et similibus, neque accedit impulsus à parentibus, à domino, aut magistro; sed venit omninò spontè, et verè inspiratus à divino lumine, ad solum finem, ut divinam gratiam reci-

(1) *Id est :* Alio modo agere nimiam severitatem esse et confessarium hujusmodi declinare judicamus à mente Ecclesiæ et Christi Domini, necnon ratione sacramenti, quod non solum judicium, ast etiam salutaris medicina est.

Edit.

piat. Præsertim si ad se confitendum longum iter aggressus fuerit, abstinuerit à lucro notabili, grave sustinuerit incommodum, aut magnum conflictum internum vel externum superaverit. VI. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, putà ob concionem auditam, aut mortem amici, obve metum alicujus imminentis flagelli, prout terræmotûs, pestis, etc. VII. Si pœnitens confiteatur peccata anteriùs per verecundiam tacita. VIII. Si pœnitens, antequam accedat, restituerit rem, vel famam ablatam. IX. Si propter monitionem confessarii ostendit se apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati, periculique suæ damnationis. Alii alia signa addunt, prout si pœnitens magnam libenter acceptat pœnitentiam; si asserit se pœnituisse peccati statim ac illud patravit; si protestatur se velle mori potiùs quàm peccare. Sed hæc signa nescio an sola satis esse possint; potiùs dicerem quòd possent deservire ad alia signa, quæ sola non sufficerent.

75. Denique semper ac aliquod adest signum, quo prudenter possit judicari pœnitens mutasse voluntatem, benè absolvi potest; quamvis enim confessarius, ut pœnitentem absolvere possit, moraliter certus esse debeat ejus dispositionis, attamen advertendum, quòd in aliis sacramentis, in quibus materia est physica, physica etiam debet esse certitudo; sed in hoc sacramento pœnitentiæ, cùm materia sit moralis, prout sunt actus pœnitentis, sufficit moralis certitudo, sive respectiva, ut probatum est (*l.* 6. *n.* 57. *et* 461.); nimirùm satis est quòd confessarius prudentem habeat probabilitatem de dispositione pœnitentis, sine aliqua prudenti suspicione in oppositum, alioquin difficulter unquam posset ullus peccator absolvi, nam omnia signa pœnitentium aliud non fundant quàm probabilitatem quamdam de ipsorum dispositione. Auctor (*dell' Istruzione per li nov. confessori.*) sic inquit: *Non ricercasi altro per amministrare la penitenza, che un giudizio prudente probabile della disposizione del penitente; onde se le circostanze non fondano un dubbio prudente, ch' egli non sia sufficientemente disposto, non deve il confessore inquietare se stesso, nè il penitente, per averne l'evidenza che non è possibile* (*Part.* 1. *c.* 15. *n.* 560.) (1). Et

(1) *Id est*: Ad sacramentum pœnitentiæ administrandum nihil aliud requiritur quàm prudens et probabile judicium de dispositione pœnitentis; quam-

hìc notandum circa malum habitum, quòd faciliùs absolvi possunt recidivi in blasphemiis, quàm in aliis peccatis odii, furti, aut libidinis, quibus habitus fortiùs inhæret, causâ majoris concupiscentiæ, sive inclinationis, quæ in illis invenitur.

76. Dictum est, confessarium posse absolutionem impertiri consuetudinario, et recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet: sed non dicitur tenêri, quia potest etiam absolutionem ei differre, si hoc censeat expedire, ut communiter DD. docent (*Lib.* 6. *n.* 462.); etenim, licèt pœnitens post confessionem suorum peccatorum jus habèat ad absolutionem, tamen non habet jus ut statim absolvatur; nam confessarius tamquam medicus benè potest, imò quandoque tenetur absolutionem differre, cùm judicat tale remedium necessariò prodesse saluti sui pœnitentis. An autem expediat ordinariè uti hoc remedio, aut non sine consensu pœnitentis? Certum est non expedire, si videt quòd dilatio afferre potest magis detrimentum, quàm profectum; et idem dicunt DD. quando ob dilationem pœnitens subire deberet aliquam infamiæ notam, aut periculum (*l. c. n.* 463.). Extra autem hos casus, quidam volunt melius esse, ut hujusmodi recidivis differatur absolutio. Alii tamen communiùs censent id raro expedire; et hoc etiam sentit celebris nostrorum temporum Missionarius, R. P. *Leonardus de Portu Mauritio* in suo docto Sermone Romæ edito, cui titulus, *Discorso mistico, et morale*. Meliùs nihilominùs dicendum, quòd in hoc puncto nequit certa statui regula, sed confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet. Deo se commendet, et secundùm quod se sentit inspiratum, sic faciat. Ego ita censeo: Si pœnitens relapsus est ex fragilitate intrinseca, prout accidit in peccatis iræ, odii, blasphemiarum, mollitierum aut delectationum morosarum, dico cum sententia communissima Doctorum (*Ibid. v. Ut autem.*) quòd raro expedit differre absolutionem recidivo, cùm ille est dispositus: nam sperari debet magis gratiam sacramenti, quàm dilationem absolutionis illi prodesse posse.

obrem si rerum adjuncta dubium prudens non ingerunt, pœnitentem non satis esse dispositum, neque confessarius neque pœnitens est inquietandus ut major quàm possibile est acquiratur certitudo.

Edit.

77. Dico *ex fragilitate intrinseca*; aliter enim agendum cum eo qui relapsus est ob occasionem extrinsecam, quamvis necessariam; nam occasio vivaciorem excitat concupiscentiam, et complicis præsentia vehementiùs sensus commovet, et intensiorem reddit affectum ad peccandum, quàm faciat pravus habitus intrinsecus; et ideò pœnitens in occasione extrinseca magnam sibi vim inferre debet, non tantùm ad superandam tentationem, sed etiam ad se removendum à familiaritate et præsentia complicis, ut periculum ex proximo reddatur remotum. Et tantò magis hoc procedit, si occasio est voluntaria, et omninò auferri debet, quia tunc recipiens absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum factum de illa removenda, prout ostendimus in capitulo præcedenti *n.* 63. E converso in consuetudinario ob causam intrinsecam remotius est periculum violandi propositum, dùm ex una parte non adest objectum extrinsecum quod tam violenter eum impellat ad peccandum: et ex altera illi non est voluntaria retentio mali habitûs, prout est voluntariam non amovêre occasionem cùm possit; unde in tali necessitate Deus malè habituato magis succurrit, et ideò plùs quàm à dilatione absolutionis sperari potest emendatio à gratia sacramenti, quæ illum fortiorem reddet, reddetque efficaciora media quæ ipse adhibebit ad habitum extirpandum. Cur enim, rectè dicunt Salmanticenses (*De Pœnit. c.* 5. *n.* 68. *in fin.*), magis sperari debet quòd peccatori gratiâ carenti prosit dilatio absolutionis, quàm prosit amico Dei absolutio quâ gratiam recepit. Et Cardinalis *Toletus* (*Lib.* 5. *c.* 13.), loquendo præcisè de peccato pollutionis, censet ad tale vitium vitandum non esse remedium efficacius quàm sæpè se munire sacramento pœnitentiæ; subditque hoc sacramentum maximum esse frenum hujusmodi peccatum committentibus: et qui eo non utuntur, inquit quòd non sibi promittant emendationem nisi per miraculum. Et in facto *S. Philippus Nerius* (ut legitur in ejus vita *Cap.* 6. *n.* 2.) maximè hoc medio frequentis confessionis utebatur pro recidivis in tali vitio. Huic quoque confert id quod ait Rituale Romanum, agendo de pœnitentia: *In peccata facilè recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut sæpè confiteantur; et si expediat, communicent.* Et dicendo *facilè recidentibus*, certè intelligit loqui de eis qui nondùm pravum

habitum extirpavêre. Aliqui Auctores qui per solam rigoris viam videntur velle animas salvas facere, dicunt recidivos pejores fieri, cùm ante emendationem absolvuntur. Sed ipse scire vellem ab his magistris meis, an omnes recidivi, cùm sine absolutione dimittuntur carentes gratiâ sacramenti, omnes evadant fortiores, et omnes emendentur. Quot ego miseros novi in exercitio Missionum, qui dimissi sine absolutione, vitiis et desperationi se abjecerunt, et per plurimos annos omiserunt confitêri! Cæterùm repeto : quisque se dirigere debet juxta lumen quo donatur à Deo. Hoc certum est, quòd in hac materia tam errant ii qui plùs justo sunt faciles, quàm ii qui sunt difficiles ad absolvendum. Multi quidem propter nimiam facilitatem sunt in causa, quòd tot animæ perdantur (et negari non potest quòd isti in majori sint numero, et majus damnum afferant, dùm istis in majori numero accedunt peccatores habituati); sed alii ob nimium rigorem etiam magno sunt damno animarum saluti. Et nescio, an confessarius debeat tantùm sibi scrupulum injicere, quando absolvit indispositos, et non etiam quando dispositos sine absolutione dimittit. Concludo hìc, et dico : Non nego quòd aliquando benè prodesse possit recidivo disposito dilatio absolutionis. Dico secundò : semper proderit quòd confessarius hujusmodi recidivos terreat, ostendatque ac si non posset eos absolvere. Dico tertiò : Ordinariè loquendo, recidivis ex fragilitate intrinseca, et per signum extraordinarium jam dispositis, magis absolutionis beneficium proderit, quàm dilatio. Utinam et confessarii recidivos absolverent tùm solùm cùm signa extraordinaria afferunt! Id quod lugendum est ; quòd major, ne dicam maxima, confessariorum pars universaliter recidivos absolvunt sine distinctione, sine signo extraordinario, sine admonitione, et sine aliquo saltem remedio præstito ad emendationem ; et hinc verè procedit, nam jam ab absolvendis dispositis, tot animarum universalis pernicies.

78. Hoc tamen quod dictum est, communiter loquendo de habituatis, et recidivis, non procedit jam circa initiandos in sacris ordinibus habituatos in aliquo vitio (præsertim in peccato turpi); circa hos enim alia currit ratio. Laicus habituatus absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ, sed ordinandus habitua-

tus, si vult ipse ad sacrum ascendere ordinem, non sufficit, ut sit dispositus ad sacramentum pœnitentiæ, sed oportet ut etiam dispositus sit ad recipiendum sacramentum ordinis; alioquin ad neutrum dispositus erit; cùm enim sit indignus ascendendi ad altare qui vix egreditur è statu peccati, nec habet probitatem positivam, necessariam respectu ad sublimitatem statûs in quem immitti inhiat, ipse graviter peccat, si absque illa vult sacrum ordinem suscipere, etiamsi ponatur in statu gratiæ. Quapropter tunc confessarius nequit eum absolvere, nisi promittat abstinêre ab ordine suscipiendo, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis, saltem plurium mensium probationem. Id plenè probatum est in Dissertatione Operi inserta (*Lib.* 6. *n.* 63.), cum communi sententia Doctorum (*Ibid. n.* 68.) ibi relatorum, qui docent quòd ad sacrum ordinem suscipiendum non satis sit bonitas communis, id est simplex immunitas à peccato mortali, sed requiritur bonitas specialis, virtute cujus initiandus sit à pravis habitibus depuratus, ut docuit *D. Thomas* (2. 2. *qu.* 189. *art.* 1. *ad* 3.): *Ordines sacri præexigunt sanctitatem...unde pondus ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem desiccatis..., id est... ab humore vitiorum.* Et ratio est, quia si ordinandus hanc non habet specialem sanctitatem, indignus est super plebem constitui, ad altissima altaris ministeria exercenda: *Sicut illi* (loquitur idem S. Doctor) *qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis* (*Suppl. qu.* 35. *art.* 1. *ad* 3.). Et alibi (2. 2. *qu.* 184. *art.* 8.) expressiùs præfatam rationem confirmat, dicens: *Quia per sacrum ordinem deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in sacramento altaris, ad quod requiritur major sanctitas interior, quàm requirit etiam religionis status.*

79. Verumtamen excipitur casus quo à Deo donaretur quis tam extraordinariâ compunctione, quæ ipsum liberaret ab antiqua fragilitate; nam, ut ait idem Angelicus (3. *p. qu.* 86. *art.* 5. *ad* 1.): *Quandoque tantâ commotione convertit* (Deus) *cor hominis, ut subitò perfectè consequatur sanctitatem spiritualem.* Raræ quidem sunt hujusmodi conversiones, et præsertim in ordinandis, licèt aliquam petant domum religiosam, ut spiritualia agant exercitia; isti enim ut plurimùm

non ultrò, sed coacti accedunt; sed quando verè quis tantam reciperet gratiam à Deo (cujus admirabiles sunt misericordiæ) quæ ipsum taliter mutatum redderet, quòd licèt adhuc aliquod pravum motum sentiret, magnum tamen concepisset horrorem adversùs peccatum, et simul notabiliter diminutum in se cognosceret ardorem concupiscentiæ, ita ut à gratia munitus facilè jam inciperet tentationibus obsistere; et insuper firmè statuisset in posterùm, non tantùm vitare peccata, et occasiones, sed etiam media opportuniora suscipere ad vivendum ut sacerdotem decet, et jam simul incœpisset ad suam conversionem confirmandam instanter preces effundere pro sua perseverantia, cum magna et tali in Deum fiducia, quæ eum redderet moraliter securum de quadam magna mutatione vitæ; eo casu benè posset confessarius eum absolvere, etsi ipse vellet statim post confessionem ordinem sacrum suscipere. Attamen licèt adhuc in hujusmodi casu pœnitens magnam habuerit compunctionem, confessarius quantùm potest adhibere se debet, ut illum inducat ad differendam susceptionem Ordinis, ad hoc, ut meliùs à pravo habitu se purget, et meliùs concepta proposita exequatur. Imò ad hunc effectum, si ille nolit differre susceptionem, potest etiam confessarius tanquam medicus, ad majorem ejus profectum, differre ipsi absolutionem, ut initiandus ordinis susceptionem differat. Hoc tamen intelligendum, modò ex tali dilatione non subeat ille periculum alicujus infamiæ, aut notæ; tunc enim (prout notatum est *num.* 69.) pœnitens habet jus, ut statim absolvatur. Cæterùm confessarii debent esse difficiles, quantùm fieri potest, in absolvendis hujusmodi ordinandis, qui postmodùm ordinariè pessimi evadunt, et sic populis et Ecclesiæ perniciem magnam afferunt (*Vide lib.* 6. *n.* 69.).

CAPITULUM VI.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum pœnitentibus qui contraxerunt aliquam censuram, aut casum reservatum, vel obligationem denuntiandi, vel impedimentum dirimens, aut impediens matrimonii.

80. Et I. quod pertinet ad censuras, si quis accedat irretitus à censura, aut casu reservato, super quo confessarius

facultatem non habeat, jam suprà diximus actum esse charitatis, ut confessarius adeat Episcopum pro facultate obtinenda. Episcopus autem vi cap. *Liceat, Sess.* 24. Tridentini (*Vid. lib.* 7. *n.* 75.) absolvere potest omnes casus papales occultos. Et hanc facultatem potest delegare aliis confessariis, etiam generaliter, dummodò eos specialiter deputet ad hujusmodi casus absolvendos (*Ibid. n.* 93.), exceptâ hæresi, et aliis casibus bullæ Cœnæ (*Ibid. n.* 82.); nisi pœnitens esset impeditus adeundi Romam; tunc enim Episcopus absolvere potest ab omnibus Papalibus, etiam publicis (*Lib.* 7. *n.* 84.), et adhuc ab hæresi, et aliis bullæ Cœnæ (*Lib.* 7. *n.* 84.). Insuper Episcopi absolvere possunt ab excommunicatione ob percussionem levem clerici vel monachi, et etiam ob gravem, si percutiens est mulier, ex *c. Ea noscitur*, et *c. Mulieres, de sent. excomm.* Item ab excommunicatione propter abortum fœtus animati, virtute bullæ *Gregorii XIII.* quæ incipit *Romana Sedes;* item ab excommunicatione ob communionem in eodem crimine cum excommunicatis ab eisdem Episcopis; item ab excommunicatione quam incurrunt fratres minores admittentes in suis Ecclesiis ad divina officia fratres tertii ordinis; item ab excommunicatione quâ ligantur ii qui absoluti in articulo mortis ab aliqua censura ab Episcopo reservata, non se præsentant eidem postquam convaluerint, et demùm ab omnibus censuris quas Episcopi sibi reservant. (*Lib.* 7. *n.* 213.)

81. Regulares autem etiam absolvere possunt laicos à Papalibus occultis (*Lib.* 7. *n.* 96.), exceptis sex casibus *Clementis VIII.* (à quibus tamen benè possunt absolvere Episcopi, quando sunt occulti) scilicet 1. Percussionis clerici. 2. Duelli. 3. Violationis immunitatis ecclesiasticæ. 4. Fracturæ clausuræ monialium. 5. Simoniæ realis. 6. Simoniæ confidentialis. Facultas enim quoad casus præfatos respectu ad regulares degentes extra Romam, et intra Italiam, à prædicto Pontifice est eis expressè ablata (*l. c. n.* 99.). Quamvis autem nequeant regulares absolvere laicos à casibus reservatis ab Episcopis (*Lib.* 7. *n.* 98.), possunt tamen ex probabiliori sententia absolvere à Papalibus reservatis Episcopis (*l. c. n.* 99.), exceptis semper verò sex casibus *Clementis*, ut suprà. Quoad subditos verò, possunt eos absolvere ab omnibus casibus Papæ reservatis, etiam publicis, etiamque à casibus bullæ Cœnæ, exceptis re-

lapsu in hæresim, *falsificatione litterarum apostolicarum*, *et delatione prohibitorum ad infideles*, ex concessione facta Prælatis ordinis Prædicatorum, et per communicationem aliorum ordinum in bulla, *Pretiosus*. edita ann. 1727. ubi insuper concessum est generali ordinis, *ut ipse solus possit ab irregularitate hujusmodi* (scilicet orta ex homicidio) *dispensare cum fratribus sibi subditis*, *dummodò homicidium non fuerit appensatum*, *et intrà claustra extiterit consummatum*. (*Lib*. 7. *n*. 101. *et n*. 104.).

82. Notandum hìc quòd si quis ignorat censuram papalem, nec ipsam, nec casûs reservationem incurrit, quia casus papales principaliter ob censuram reservantur (*Lib*. 6. *n*. 580.); ad differentiam casuum episcopalium, quorum nesciens censuram, etiam incurrit casum; quia Episcopi principaliter casum reservant (*Ibid*.): et hoc etiamsi ignoretur casûs reservatio, ut probavimus (*l*. 6. *n*. 581.). Cæterùm nulla incurritur censura ab eo qui invincibiliter eam ignorat (*Lib*. 7. *n*. 43.). Item notandum, quòd cùm quis sacrilegè in jubilæo confessus fuerit, tunc reservatio non aufertur, ut probatum est, præsertim ex declaratione SS. Papæ *Benedicti XIV*. (*Lib*. 6. *n*. 537. *Qu*. *II*.). Idemque tenuimus (*Ibid*. *v*. *Si autem*), si confessio fuerit invalida, loquendo de jubilæo; sed extra jubilæum, si quis invalidè confessus fuerit apud aliquem confessarium, qui facultate pollebat super peccatis reservatis, communis et probabilior est sententia quòd absolutus à reservatione maneat (*Lib*. 6. *n*. 598. *Q*. *IV*.). Estque etiam communior et satis probabilis opinio, pœnitentem solutum esse à reservatione, quamvis confessio fuerit sacrilega, modò ipse culpabiliter non tacuerit præsertim peccatum reservatum (*Ibid*.).

83. II. Quod pertinet ad obligationem denuntiandi, advertat confessarius, quòd ipse tenetur sub culpa gravi imponere pœnitenti obligationem denuntiandi superioribus aliquem, qui seriò protulerit propositionem, aut blasphemiam hæreticalem, cum errore intellectûs, et pertinacia, non jam ob ignorantiam, incuriam, aut lapsum linguæ; nam eo casu sufficit ut pœnitens eum de suo errore moneat (*Lib*. 5. *n*. 254. *v*. *Not*. *II*.). Prætereà debet imponere mulieribus, aut pueris, ut denuntient confessarios, qui eos sollicitaverint ad turpia, vel cum eis inhonestos tractatus habuerint. Observa

librum ubi distinctè est hæc materia discussa (*Lib.* 6. *n*. 675.). Sed circa praxim advertat confessarius 1. in hac sollicitationis materia non esse nimis festinum in imponendo pœnitenti onus denuntiationis, nam in dubio, an illa fuerit vel ne sollicitatio, tale onus injungi non debet (*L.* 6. *n*. 702.); nisi cùm verba, aut actus ex se sollicitationem importarent, et tantùm dubium verteret de intentione sollicitantis; aut si adessent vehementia indicia, esto non evidentia, sollicitationis, sine indiciis in oppositum; tunc enim illi quodammodò moralem fundant certitudinem (*Ib. v. Excipiendum.*). Advertat 2. ne sit facilis ad suscipiendum in se onus denuntiationis, nisi in aliquo casu raro, in quo charitas id sibi proponeret, ob magnam difficultatem quam fortè pœnitens haberet adeundi superiores. Advertat 3. quòd ipse nunquam omittere debet imponere pœnitenti sollicitato hanc obligationem denuntiationis, quamvis prævideret pœnitentem illam non impleturum; nam directè confessario injunctum est à Pontifice onus, ut talem obligationem intimet (*Lib.* 6. *n*. 694.). Unde donec pœnitens eam non adimpleat, expedit ut absolutionem ei differat. Atque si confessarius dubitat, an ille difficulter eam adimpleturus sit, tunc omninò absolutionem illi differre debet. Benè tamen potest eum absolvere, si pœnitens est pro tunc impeditus, et firmum habet propositum denuntiandi, statim ac commodè potest (*l. c. n*. 693.). Hujusmodi denuntiationes fieri debent saltem intra mensem (*Ibid. v. Hoc tamen*): item notandum, quòd à N. SS. *P. Benedicto XIV*. (*Lib.* 6. *n*. 491.) cuique impositum est onus denuntiandi confessarium, quem sciret obligasse pœnitentem ad manifestandum complicem, nisi ex mera simplicitate aut imprudentia id egisset. Ultimò notandum circa sortilegia laicorum, quòd hodiè in nostro regno Neapolis, propter insinuationem nostri regis *Caroli III*. non adest obligatio illa denuntiandi, nisi cùm intervenit abusus SS. Eucharistiæ, aut Olei sancti (*Lib.* 5. *n*. 253. *in fin.*)

84. III. Demùm quod pertinet ad impedimenta matrimonii, cùm pœnitens aliquod impedimentum habet, et matrimonium nondùm est initum, plura distinguere oportet: Si impedimentum est consanguinitatis, aut cognationis spiritualis, aut affinitatis ex copula licita usque ad quartum gradum, aut publicæ honestatis, etsi esset occultum, confes-

sarius adstringere debet pœnitentem vel ad denuntiandum impedimentum, vel ad dispensationem obtinendam à Dataria. Si autem impedimentum est affinitatis ex copula illicita cum consanguinea sponsæ usque ad secundum gradum, modò adfuerit copula consummata cum seminatione perfecta (*Lib.* 6. *n.* 1056. *et* 1075.) aut est impedimentum criminis, nimirùm homicidii conjugis utrâque parte conspirante, aut homicidii cum adulterio, aut adulterii cum fide matrimonii, aut matrimonii attentati, prout fusè declaratum est in libro (*Lib.* 6. *n.* 1053.); in his casibus, semper ac impedimentum est occultum, impetranda est dispensatio à S. Pœnitentiaria. Idemque currit, si pœnitens impedimentum habeat voti, castitatis, aut religionis. Si verò aliqua urgentissima adesset causa in aliquo casu raro, nempe scandali, rixarum, aut infamiæ imminentis, et tempus aut modus deesset recurrendi ad Pœnitentiariam, posset etiam tunc Episcopus dispensare (*l. c. n.* 1122.). Et si neque adesset modus adeundi Episcopum, observa quod dictum est in Libro (*Lib.* 6. *n.* 612. *v. Sed hic.*) et suprà *n.* 8.

85. Si autem pœnitens jam contraxisset matrimonium invalidum ob impedimentum dirimens, tunc si impedimentum provenit ex copula licita, etiam observandus est Liber 6. *n.* 1124.; si autem ex copula illicita, aut ex crimine, et pœnitens est in bona fide, et contrà adesset periculum mortis, scandali, aut incontinentiæ, si ipsi manifestaretur impedimentum, eo casu confessarius impedimentum ei occultare debet, et interim procurare à S. Pœnitentiaria dispensationem, quâ obtentâ, debet patefacere impedimentum, debetque tunc diligenter secum consulere de modo quo reconvalidatio matrimonii facienda est. Ad hanc autem reconvalidationem non quidem est necessaria assistentia parochi et testium, ut probatum est (*L. c. n.* 1110.); sed ut diximus (*Lib.* 6. *n.* 1115.), tenetur pars conscia impedimenti alteram certiorare de nullitate matrimonii, juxta solitam clausulam S. Pœnitentiariæ: *Ut dictâ muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ, etc.* Et ideò per se loquendo ad hanc clausulam exequendam, non sufficit id quod aliqui DD. admittunt, scilicet dicere: *Si me non duxisses, duceres nunc?* Aut: *Dic mihi, te volo.* Aut: *Pro mea consolatione renovemus consensum.* Semper enim talis consensus est dependens à priori, qui fuit

nullus. Nec sufficit copula, ut alii dicunt, etiam affectu maritali habita. Benè tamen satis erit dicere : *Nostrum conjugium invalidum fuit ob quamdam circumstantiam* (dùm non est obligatio manifestandi qualitatem impedimenti), *renovemus consensum*. Aut : *quando te duxi, non habui verum consensum* (nam consensus nullus, non est verus consensus). Aut : *Ego dubium habeo de valore nostri matrimonii, unde iterùm contrahamus*. Quia tunc consensus, qui præstatur, jam à priori non dependet. Verùm, quando prudens timor esset, ne præfatos modos adhibendo patefieret crimen, et pericula instarent rixarum, infamiæ, aut scandali, et vice versâ conjux impedimenti conscius non posset excusari à debito reddendo, tunc, executâ jam dispensatione, sufficit, ut ipse utatur aliquo ex modis suprà relatis; etiamque sufficit ut ipse solus consensum ponat, cùm possit in tali necessitate sequi sententiam, quæ docet benè conjungi ad matrimonium convalidandum consensum suum cum consensu ab initio præstito à parte ignorante, qui per continuationem usûs matrimonii, aut cohabitationis virtualiter perseverat (*Ib.*).

86. Si autem pœnitens haberet impedimentum impediens, scilicet ad non petendum debitum, causâ copulæ habitæ cum consanguinea in secundo gradu suæ uxoris, hic à tali impedimento solvi debet, vel à S. Pœnitentiaria, vel ab Episcopo, aut ab aliquo confessario regulari qui facultatem habeat à prælato sui monasterii (*L. c. n.* 1076. *v.Insuper.*). Sed si pœnitens ignoraret legem ecclesiasticam, quæ ultra divinam hujusmodi incestum prohibet, tunc non incurrit impedimentum (*Lib.* 6. *n.* 1072.); quinimo etiamsi legem sciret, sed talem ignoraret pœnam, etiam est probabile, quòd eam non incurrat (*l. c. n.* 1074.), saltem si periculum exstet incontinentiæ, relinquendus est pœnitens in sua bona fide.

87. Notemus hìc formulas ad obtinendam à S. Pœnitentiaria dispensationem in præfatis impedimentis, necnon votis, aut irregularitatibus.

Circa impedimenta matrimonii, intùs sic scribatur : *Eminentissime et Reverendissime Domine.*

N. N. rem habuit cum quadam muliere, et postea sponsalia contraxit cum ejus sorore. Impedimentum est occultum, et si conjugium non fieret, plura evenirent scandala. Supplicat ideò Eminent. V. ut dignetur ei dispensationem conce-

dere. Favebit responsum mittere Neapolim (*aut Aversam per viam Neapolis*) *ad N.N.* (hìc exprimatur nomen et cognomen) *confessarium approbatum* etc.

Si autem matrimonium est jam initum scribatur sic : *N.N. ignarus* (*aut conscius*) *impedimenti*, *matrimonium contraxit cum aliqua fœmina*, *cujus matrem* (*aut sororem*) *priùs carnaliter cognoverat. Ideò*, *cùm impedimentum sit occultum*, *et non possit separatio sine scandalo fieri*, *supplicat Eminent. V. pro absolutione et dispensatione*, etc.

Circa vota castitatis : *N. N. votum emisit castitatis*, *sed nunc est in gravi*, *et imminenti periculo incontinentiæ; ideò supplicat Eminent. V. ut dispensare dignetur in dicto voto*, *ut possit orator matrimonium inire*, *etc.* Eodem modo ferè scribendum pro dispensatione in voto religionis. Et notandum quòd ad dispensandum in voto castitatis non sufficit quodvis commune periculum incontinentiæ, sed requiritur grave et imminens prout innuimus.

Circa irregularitates : *N. N. Sacerdos contraxit irregularitatem causâ homicidii* (*aut violationis censuræ*, *etc.*); *et cùm adsit periculum infamiæ*, *si abstinet à celebrando*, *ideò supplicat*, *etc.*

Foris in Epistola ponatur : *Eminentissimo et Reverendissimo Domino Colendissimo*

Domino Cardinali Pœnitentiario Majori

Romam.

88. Confessarius, aut is cui dispensationis executio commissa erit, in dispensando post sacramentalem absolutionem impertitam, sequenti formulâ uti poterit : *Et insuper auctoritate apostolicâ mihi concessâ dispenso tecum super impedimento primi* (*seu secundi*, *seu primi et secundi*) *gradùs proveniente ex copula illicita*, *à te habita cum sorore mulieris quacum contraxisti* (*aut contrahere intendis*), *ut matrimonium cum illa rursùs contrahere possis*, *renovato consensu*, *et prolem*, *si quam suscipies* (*vel suscepisti*), *legitimam declaro. In nomine Patris*, *etc.* Si dispensatio autem est in voto castitatis, dicit : *Insuper tibi votum castitatis quod emisisti*, *ut valeas matrimonium contrahere*, *et illo uti*, *in opera quæ tibi præscripsi dispensando commuto. In nomine*, *etc.* Et si quis, non obstante voto castitatis, matrimonium contraxis-

set, dicet: *Item non obstante castitatis voto quod emisisti, ut in matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auctoritate apostolicâ tecum dispenso. In nomine, etc.*

89. In quibus autem casibus S. Pœnitentiaria absolvere possit, aut dispensare à casibus papalibus, censuris, irregularitatibus, votis, juramentis, restitutionibus incertis, etc. observa Librum (*Lib.* 7. *n.* 470.). Et in quibus casibus dispensare possit in impedimentis matrimonii vide (*Lib.* 6. *n.* 1144.)

CAPITULUM VII.

Quomodo se gerere debeat confessarius cum personis diversi generis?

§. I. *Quomodo cum pueris, adolescentibus, et puellis?*

90. Cum pueris adhibêre debet omnem charitatem, et modos suaviores quantùm fieri potest. Primò eos interrogare debet, an sciant res fidei? et si nesciant oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus adest, vel eos mittere ad alium, ut instruantur saltem circa necessaria ad salutem. Cùm autem agat de confessione, in principio curare debet, ut pueri ex seipsis confiteantur peccata quorum memores sunt; et postea fieri illis poterunt sequentes interrogationes: 1. An tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam? 2. An blasphemaverint in Sanctos, aut dies sanctos, vel an juraverint cum mendacio? 3. An omiserint in festis audire missam, aut in audienda illa sermones habuerint? Et an in festis laboraverint? 4. An parentibus fuerint inobedientes, aut irreverentiam irrogaverint eos subsannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo. Et hìc advertendum quod dictum est *n.* 34. de modo imponendi pueris petitionem veniæ à parentibus. 5. An aliquod turpe peccatum patraverint? Sed in hac materia confessarius sit valde cautus in interrogando: incipiat interrogare de longo, et verbis generalibus: et priùs an dixerint mala verba? an jocati fuerint cum aliis pueris, aut puellis? Et si jocos illos clam exercuerint? Deindè interroget, an commiserint res turpes? Multoties, etiamsi pueri negent,

prodest uti cum eis interrogationibus suggestivis, verbi gratiâ : *Et nunc dic mihi, quoties hæc fecisti? Quinquies, decies?* Interroget, quocum dormiant, et si in lecto manibus jocati fuerint? Puellas interroget, si aliquem juvenem amore fuerint prosecutæ, et an adfuerint pravæ cogitationes, verba, aut tactus? Et à responsis procedat ad ulteriores interrogationes, sed caveat ab exquirendo à puellis; vel à pueris, an adfuerit seminis effusio; cum his enim meliùs est deesse in integritate materiali confessionis, quàm esse causam ut apprehendant quæ nondum noverint, vel ponantur in curiositate addiscendi. Interrogetur etiam à pueris, an attulerint nuntia vel dona virorum mulieribus? Et puellis, an acceperint dona à personis suspectis, nempe conjugatis, ecclesiasticis, aut religiosis? 6. Interroget, an commiserint furtum, vel an damnum attulerint prædiis alienis, bestiis, aut alio modo? 7. An alicui detraxerint? 8. Circa præcepta Ecclesiæ interroget, an impleverint confessionem et communionem paschalem? Et an carnes aut lacticinia comederint diebus vetitis?

91. Quod autem pertinet ad absolutionem his pueris impertiendam, magna requiritur attentio. Si constet quòd ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, prout si distinctè confitentur, vel adæquatè interrogationibus respondent, et appareat quòd ipsi jam comprehendant cum peccato se offendisse Deum, et meruisse infernum; tunc si satis videantur dispositi, absolvantur. At si in peccatis lethalibus sunt recidivi, ipsi tractandi sunt sicut adulti : unde si non præbeant extraordinaria signa doloris, absolutio eis differri debet. Si autem dubium sit, an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu confessionis non maneret compositus, sed oculos in gyrum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc si est in periculo mortis, aut in obligatione implendi præceptum paschale, absolvendus est sub conditione; et tantò magis si confessus fuerit aliquod dubium mortale (*Lib.* 6. *n.* 432. *vers. IV.*); benè enim potest administrare sacramentum sub conditione, quando justa adest causa, ut esset hæc liberandi hunc puerum à statu damnationis, si unquam in illum est lapsus (*Lib.* 9. *n.* 28.). Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus; dùm ideò differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent, quia spes est, quòd ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes

hæc difficulter habêri potest à pueris qui perfecto usu rationis carent. Et probabiliter plures DD. dicunt (*L. c. n. 432. in fine.*) quòd pueri isti dubiè dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licèt sola venialia afferrent, ne careant diù gratiâ sacramentali, et fortè etiam sanctificante, si fortè aliquam gravem culpam haberent ipsis occultam. Oportet autem curare, ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendam absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, exempli gratiâ: *Amasne Deum qui est Dominus tuus tam magnus, et tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus, etc.? Hunc Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult, et tu spera, quòd propter sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignoscat. Sed oportet penitêre. Quid dicis? pœnitet te nunc eum offendisse, etc. Istis injuriis, quas Deo irrogasti, scis quòd infernum meruisti? displicet tibi quòd ipsas commiseris? Deus meus, nunquam ampliùs volo te offendere, etc.* Pœnitentia autem his pueris injungenda levis sit quantùm fieri potest; et curandum, ut illa ab ipsis quantociùs impleatur, alioquin aut eam obliviscentur, aut omittent. Curet etiam confessarius magnoperè pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie Rosarium, et ter *Ave* manè et serò, semper hanc precem adjungendo: *Mater mea, libera me à peccato mortali.*

92. Circa verò statum ab aliquo adolescente eligendum, non audeat confessarius illum ei determinare, sed tantùm ex indiciis curet suadêre statum illum, ad quem prudenter judicare potest ipsum à Deo vocari. Præsertim, loquendo de iis qui religionem ingredi volunt, ante omnia curet confessarius benè ponderare, in qualem religionem ingredi cupiant; nam si unquam Institutum illud relaxatum est, meliùs erit alicui (ordinariè loquendo) ut in sæculo remaneat; nam illi se aggregando ipse se geret sicut se gerunt alii, et parum illud boni quod priùs exequebatur, de facili in tali religione negliget, ut miserè pluribus accidit. Et præcipuè magnum scrupulum sibi faciat confessarius, si ad insinuationem propinquorum suadeat juveni illi, ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communitatum. Si tamen religio observantiâ floret, confessarius vocationem sui pœnitentis benè probet, inquirendo si ad illam habeat pœnitens impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmæ valetu-

dinis, inopiæ parentum? et maximè expendet finem, an sit rectus, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anteactæ vitæ, aut sæculi pericula vitandi? quòd si principalis finis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi à propinquis duræ conditionis, aut complacendi parentibus, qui ad hoc eum impellunt, caveat, ne permittat religionem ingredi; nam eo casu illa non est vera vocatio, sine qua hujusmodi ingressus malum habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet, nec potest confessarius, neque alius, ut docet *D. Thomas* (*Quodlib.* 3. *art.* 14.), sine culpa gravi, illi impedire, aut dissuadere vocationem; quamvis prudenter aget aliquando, si executionem illi differat ad meliùs experiendum, an resolutio sit firma et perseverans, præsertim si noverit adolescentem esse volubilem, aut si deliberatio illa facta fuerit tempore missionis, vel exercitiorum spiritualium: dum in hujusmodi occasionibus quædam concipiuntur proposita, quæ postmodùm, primo fervore transacto, deficiunt.

93. Si aliquis adolescens vellet suscipere statum presbyteri sæcularis, non sit facilis confessarius ad annuendum, sine longa et probata experientia recti finis, et scientiæ, vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem sæculares habent eamdem, imo majorem obligationem quàm religiosi, et contrà remanent in eisdem sæculi periculis; unde ut quis bonus evadat sacerdos in sæculo (in quo raró, ne dicam rarissimè boni inveniuntur) oportet, ut priùs egerit vitam valde exemplarem, remotam à ludis, ab otio, à pravis sociis, et deditam orationi et sacramentorum frequentiæ (sed quis est hic, et laudabimus eum?): alioquin se ponet in statu quasi certæ damnationis; præsertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augêre. Jam autem dictum est suprà *n.* 33. quàm gravissimum sit peccatum, quod patrant parentes illi qui filios cogunt, ut statum ecclesiasticum aut religiosum inviti suscipiant. Quoad puellas verò quæ virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt, non permittat eis castitatem perpetuò vovêre, nisi cognoscat eas benè fundatas in virtutibus, et edoctas in vitæ spiritualis regulis, et præcipuè in oratione exercitatas. Sub initio eis tantùm permittere potest, ut castitatem voveant

per aliquod definitum tempus, nimirùm à solemnitate alicujus festi ad aliam alterius.

94. Demùm quoad adolescentes illos qui volunt aut debent ducere uxorem (dico debent, prout probatum est in libro (*Lib.* 6. *n.* 75.), loquendo de iis qui essent incontinentes, et nollent adhibêre alia media opportuna ad se continendos) advertendum, quòd sicut peccarent parentes qui sine justa causa eis honestum matrimonium impedirent (*l. c. n.* 849. *v. Conveniunt*), ita contrà peccarent filii (et ideò confessarius tenetur illis hoc prohibêre), qui vellent cum dedecore familiæ matrimonium inire; aut quamvis conjugium non esset indecorum, vellent tamen illud contrahere, invitis parentibus, et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant, ob quam excusentur. Observa quomodo in Libro id elucidatum sit (*l. c. n.* 849.)

§. II. *Quomodo se gerere debeat cum scrupulosis?*

95. Doctores plures assignant regulas pro scrupulosis; sed certum est pro his post orationem, remedium maximum ne dicam unicum, (ut rectè ait *P. Segneri*) ad eos curandos est obedientia suo directori. Hinc ante omnia incumbat confessarius, et suadeat pœnitenti hujusmodi duas principales regulas: Primam, ut ipse tutà coram Deo incedat vià Patri spirituali obediendo, ubi evidenter peccatum non apparet; tunc enim non homini obedit, sed ipsi Deo qui dixit: *Qui vos audit, me audit.* Sic docent omnes Doctores, et spirituales Magistri cum *S. Bernardo*, *S. Antonino*, *S. Francisco Salesio*, *S. Philippo Nerio*, *S. Theresia*, *S. Joanne à Cruce*, *S. Ignatio de Loyola*, *B. Dionysio Carthusiano*, *B. Humberto*, *Ven. P. M. Avila*, *magno Gersone*, etc. Alteram regulam, ut nullo alio scrupulo debeat angi quàm si non obediat, propter magnum periculum cui se exponit amittendi, non tantùm pacem, devotionem, et in virtutibus progressum, sed etiam mentem, sanitatem, et insuper animam; nam possent scrupuli eò progredi, ut eum ad desperationem reducerent, mortem sibi inferendo (prout pluribus accidit), vel habenas ad vita relaxando. Præterea confessarius hujusmodi pœnitenti scrupuloso insinuet, prout rectè dicit doctus Auctor instru-

ctionis pro novis confessariis (*Part. 1. n. 76.*), cum Deo non ineundas esse rationes (ut dici solet) dati et expensi. Dominus propter nostrum bonum voluit, ut nos incerti de salute vivamus : quapropter, cùm moralem adhibemus diligentiam ne ipsum offendamus, in ejus misericordiam totam nostram curam projicere debemus; et confitentes nos salvari non posse sine ejus gratia, hanc ab eo semper petere debemus cum perseverantia, fiducia, et animi quiete : *Hoc melius est*, dicebat *S. Franciscus Salesius*, *clausis oculis incedere sub divina Providentia inter tenebras et perplexitates in hac vita. Expedit ut contenti simus, si à Patre spirituali sciamus nos benè incedere, quin causam investigemus. Nunquam periit vir obediens. S. Philippus Nerius* affirmabat, quòd qui paret confessario, securus sit de non reddenda actionum suarum Deo ratione (*In vita l. 1. c. 20.*). Et contrà *S. Joannes à Cruce* ajebat : non inniti dictis confessarii, superbia est, et fidei inobservantia (*Tratt. delle Spine coll. 4.* §. 2. *n.* 8.

96. Denique confessarius curet 1. sæpè sæpiùs colloqui cum hujusmodi pœnitente de nimia confidentia, quam habêre debemus in Jesum Christum qui propter nostram salutem mortuus est : et in ejus SS. Matrem, quæ tam potens est, et pia cum iis qui ei se commendant; unde eum hortetur ad vivendum securum de sua salute, semper ac ad Jesum Christum et Mariam confugit : certè enim ipsi exaudiunt. 2. Ei prohibeat, quominùs legat libros qui scrupulos excitant; et quominùs versetur cum scrupulosis; et si quis erit nimis angustiis affectus, ei vetet, ne concionibus terrore plenis interveniat, et ne conscientiam examinet de iis rebus, de quibus scrupulum, sed irrationabiliter habet. 3. Si scrupulus consistit in timore malis cogitationibus assentiendi (v. g. contra fidem, puritatem, aut charitatem), confessarius sit liber et intrepidus in parvipendendo eum,et in asserendo pœnitenti,has cogitationes esse sibi pœnas non autem consensus, nec peccata. Et in hoc præcipuè ut confessarius utatur illà regulà quam assignant DD. (*Lib. 6. n. 479.*), ut, cùm persona est timoratæ conscientiæ, si non est plus quàm certa de peccato mortali, debeat judicare illud eam non admisisse : siquidem, ut ait *P. Alvarez*, tantum monstrum possibile non est in animam aditum habêre quæ ab illo horret, quin patenter illud videat. Unde

prodest scrupulosis interdum imponere, ne penitùs de talibus cogitationibus se accusent, nisi certi sint; et cum juramento testari possint se consensum præstasse. Et hìc notandum, quòd scrupulosi non sint regendi regulis particularibus, sed generalibus: etenim particularibus regùlis scrupulosi nunquam deveniunt, ut se expediant, dubitando semper an illa regula valeat vel non pro præsenti casu, qui semper sibi videtur alius ab illo qui à confessario supponitur.

97. Si 4. scrupulus est circa præteritas confessiones, nempe quòd in eis non satis explicaverint omnia peccata, aut circumstantias, vel quòd defecerint in dolore, confessarius, cùm advertat pœnitentem fecisse confessionem generalem, aut per aliquod notabile tempus pluries repetiisse res anteactas; huic imponere debet, ne illas ampliùs deliberatè recogitet, et ne verbum faciat de culpis vitæ præteritæ, nisi cùm jurare possit eas fuisse certè mortales, et præterea certè nunquam in confessione eas dixisse; dum docent DD. (*Lib.* 1. *n.* 16.) scrupulosos, etiamsi ex inadvertentia omisissent aliquod grave peccatum, non tenêri (saltem cùm de hoc non sint certi) cum tanto incommodo et periculo ad servandam confessionis integritatem, à qua minus quidem incommodum quàm hoc jam excurare valet (*Lib.* 6. *n.* 488.). Curet in hoc confessarius, ut pœnitens exactè obediat, et si non obedit, eum increpet, privet communione, et rigorosè coerceat. Scrupulosi ordinariè cum dulcedine tractandi sunt, sed circa obedientiam magnus rigor cum ipsis est adhibendus; si enim hanc obedientiæ anchoram amittunt, certum incurrunt naufragium, nam aut amentes evadent, aut habenas in vitia relaxabunt.

98. Si 5. scrupulosus pavet peccare in omni re quam agit, huic præcipiat confessarius, ut liberè operetur, et scrupulum superet; eique dicat, imò ipsum tenêri ad scrupulum vincendum, semper ac evidenter non advertit actionem illam esse certum peccatum; ita cum *P. Segneri* DD. docent (*Lib.* 6. *n.* 476.). Nec obest quòd agat cum actuali timore, quin scrupulum deponat (quod est quasi impossibile à scrupulosis exigere); etenim hujusmodi pavor non est verum conscientiæ dictamen, sive formata conscientia, ut *Gerson* benè distinguit, nec verum dubium practicum; nec aufert judicium antè

formatum (quod virtualiter perseverat, licèt tunc ob impetum timoris non advertatur), nimirùm quòd ipse non peccat, quidquid agendo quod certum peccatum non agnoscat, tunc enim non contra conscientiam, sed contra vanum illum timorem operatur. Firmiter igitur confessarius hujusmodi pœnitenti præcipiat, ut scrupulum vincat et despiciat, liberè agendo id quod scrupulus ei vetat; et insuper injungat, ut postmodùm de illo nunquam nec omninò confiteatur.

§. III. *Quomodo se gerere debeat cum personis devotis.*

99. Personis devotioni deditis, quæ frequenter accedunt ad communionem, ordinariè loquendo, insinuandum, ut saltem in qualibet hebdomada sacramentalem absolutionem suscipiant. Hujusmodi pœnitentes, si tantùm de imperfectionibus confitentur quæ non pertingunt ad culpas certè veniales, dicit *Bonacina* (*Lib.* 6. *n.* 432. *v. IV. Si dubitetur.*) hos absolvi posse sub conditione; sed hoc non admittendum censeo, nisi perrarò, et cùm ipsi non possent materiam certam præteritæ vitæ assignare, vel non sine magna molestia. Cæterùm dico, quòd si pœnitens certam non exhibeat materiam, non debet confessarius angi in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu quo perquisisset, nec invenisset, non tenetur ei conditionatam absolutionem impertire. Hoc procedit, cùm pœnitens confitetur (ut dixi) de defectibus, de quibus dubitatur, an pertingant ad venialia; at si de certis venialibus confitetur, sed usualibus, sive quotidianis, putà de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione, et similibus, ut absolutio illi præbèri possit, spectandum est, an ipse aliquando sibi quantum potuit vim intulerit, ut passionem superaret, quia tunc judicari poterit ejus culpas potiùs ex humana fragilitate processisse, quàm ex defectu doloris aut propositi. E converso, si ille frequenter et sine resistentia in hujusmodi culpas relapsus sit, tunc cum eo agendum tanquam cum recidivo; juxta dicta *n.* 71.

100. Plura insuper hìc notanda; et 1. caveat confessarius, ne his suis pœnitentibus spiritualibus, præsertim fœminis, prohibeat accedere ad alium confessarium; et cùm advertit accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse; imò ipsis imponat,

ut aliquando apud alios confiteantur præterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat ne, si ad alium accedat qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus. Caveat pariter confessarius, ne sollicitum se ostendat, se velle alicujus animæ directionem suscipere. 2. Nunquam absque necessitate de aliorum confessariorum defectibus loquatur, sed potiùs sedulò quærat eos ab aliquo errore commisso excusare. 3. Directionem non suscipiat alicujus qui vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ut docent *S. Philippus Nerius*, *S. Franciscus Salesius*. *S. Carolus Borromæus*, et alii; ex hoc enim sæpè dissipationes, perturbationes, et quandoque etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum confessarium non satis esse, quòd pœnitens aliquam erga eum abominationem sentiat, vel quòd videatur verbis ipsius fidem non ampliùs habêre; ut enim ait *S. Theresia*, sæpè est dæmonis tentatio. Unde *S. Franciscus Salesius* sic docet: *Confessarius non est variandus sine gravi ratione. Sed contrà neque expedit in hoc esse invariabile, si legitimæ causæ mutationis superveniant.* Cæterùm dicit *S. Theresia* justam esse posse causam mutandi confessarium, defectum bonitatis, ita inquiens : *Si confessarius proclivis alicui vanitati appareat, mutetur; cùm ipse sit vanus, vanos alios efficiet.* Propterea poterit esse justa causa mutandi, defectus doctrinæ; de hoc tamen certam oportet habêre præsumptionem. De cætero, ait *S. Theresia*, quòd de dubiis benè potest pœnitens alios doctos directores consulere, imo aliquando hoc omninò expedit. 4. Evitet confessarius partialem se ostendere cum aliquo pœnitente. Quidam ad aliquam animi benevolentiam nimis adjiciunt; cum illa omnem curam, tempus et laborem insumunt. Non negandum quòd aliqua anima quandoque majori indigebit assistentià, quàm alia; sed alia est assistentia, alia est adhæsio, quæ efficit, ut parcior cura de aliis pœnitentibus habeatur. Ideò expediet, ut confessarius personæ illi indigentiori aliquem diem aut tempus particulare assignet, quin alii incommodum recipiant.

101. 5. In excipiendis confessionibus harum personarum spiritualium confessarius cavêre debet, ne nimis attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur : quia ex hoc accidere potest, ut alii expavescant suas culpas confitêri,

ob hunc timorem ne confessarius altâ voce loquatur. 6. Non sit facilis permittere devotis puellis, ut capillos præcidant, et aliquem induant habitum religiosum; sed curet, ut ipsæ priùs per multum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixiùs radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem confessariorum, quot puellæ postea habitum dimittunt, et nuptias ineunt cum scandalo loci, et malo exemplo aliarum! 7. Neque his puellis indulgeat confessarius, ut à viris doceantur legere, et tantò minùs scribere. Quot puellæ simplices, quia didicerunt legere, animæ jacturam luxêre! Hæc si non est proxima peccati occasio, saltem est non parùm periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent docêri ab aliqua alia muliere, aut ab aliquo fratre parvulo (et adhuc cum cautela), alioquin eas non absolvat; nec etiam absolvat matres quæ hoc permittunt. 8. Neque concedat fœminis juvenibus ut vagent, ecclesias visitando, utque in ecclesia morentur, plus quàm est necessarium, cum perturbatione parentum; sed eas moneat, ut attendant eis parêre, labores domesticos amplectendo. Quomodo autem, et quantum confessarius cavêre debeat à familiaritate suarum pœnitentium, de hoc sermo fiet *n.* 119. De directione autem animarum spiritualium in toto IX. Capitulo loquemur.

§. IV. *Quomodo debeat se gerere confessarius cum mutis, et surdis?*

102. Si mutus esset etiam surdus, ut ordinariè evenit, ad ejus confessionem excipiendam oportet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendum quoddam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed priùsquam eum audiat, curet confessarius instrui ab ejus familiaribus de ipsius vitiis, et de modo tenendo, ut eum percipiat, et ab eo percipiatur; et cùm aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum, cum signo doloris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

103. Mutus si sciret scribere, juxta nostram sententiam (*L.* 6. *n.* 479. *v. Quær.*), ipse tenetur ad confitendum per scripturam; qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad

media ordinaria. Dico *ordinaria*, quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si alioquin magnum ille deberet laborem subire ad suam confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset.

104. Si unquam accederet ad confessarium aliqua mulier surda, aut surdastra, et confessarius in progressu confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eum esse surdam, dubium fit, an confessarius possit illi altâ voce dicere, ut redeat alio opportuno tempore et loco; casus hic sæpè in missionibus accidit, et valde quandoque missionarios angit. Ego sic agendum puto: si illius surditatem sub initio confessionis noverit, tunc liberè potest ei imponere ut redeat. At si in progressu confessionis id adverteret, eò quòd pœnitens minimè adæquatè interrogationibus respondet, tunc nequit confessarius ei injungere altâ voce ut redeat, ita ut circumstantes hoc audiant; quia suspicionem quidem illis ingereret, quòd pœnitens confessa sit de aliqua gravi culpa, aut saltem dubiè gravi; quapropter eo casu, etiamsi ipsa de aliquo mortali fuerit confessa, eam absolutè absolvat, si dispositam agnoscat; alioquin absolvat sub conditione, etenim, ne sigillum frangat, tunc nequit certiorari de illius dispositione, neque (ut dixi) potest ei injungere, ut redeat; et tunc levem ei imponat pœnitentiam, cùm satisfactio illa ob surditatem etiam ab aliis audienda esset (*l. c. n.* 644. *v. Petes.*)

§. V. *Quomodo se gerere debeat cum moribundis.*

105. Confessarius in excipiendis moribundorum confessionibus, non debet tam exactè procedere circa numerum et circumstantias; præsertim si jam accessisset sacerdos cum Viatico, aut si medicus instaret, ut citò Viaticum suscipiatur; tunc enim meliùs est ad dispositionem pœnitentis, quàm ad confessionis integritatem attendere. Sufficit tunc imponere infirmo, ut, cùm convaluerit, confessionem repetat. Et satisfactio sit levissima, imponendo proportionatam pro tempore quo ille convalescet; vel satis erit ei injungere, ut redeat tempore sanitatis. Vulnerati, et puerperæ, quæ ordinariè nequeunt ab assistentibus deseri, sufficit ut se accusent gene-

ricè de suis peccatis, et in particulari de aliqua culpa levi, cum proposito integrè confitendi si convalescant. Advertat confessarius, quòd si moribundus teneretur ad aliquam restitutionem, quam valeat tunc implère, ei imponere debet, ut statim faciat; et non sufficit, quòd de illa onus hæredibus relinquat; aliàs eum non absolvat (*Observa auctorem Instructionis conf. di Terre, e Vilagge c.* 14.).

106. Si autem infirmus notabilissimam subiturus esset perturbationem animi, in audiendo quòd debeat Viaticum accipere, probabile est (*Lib.* 6. *n.* 285. *Dub.* 4.) posse parochum Eucharistiam ei præbêre, reticendo solita verba: *Accipe frater Viaticum*, etc., sed proferendo ordinaria verba communionis: *Corpus D. N. Jesu Christi custodiat, etc.*

107. Si deinde confessarius adverteret moribundum jam esse in statu, quo teneretur suscipere extremam unctionem, et ille respueret; patefaciat ei magnos effectus hujus Sacramenti, quod grandem præstat animæ fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone dæmonum tentationibus; eam solvit à culpis venialibus, et etiam mortalibus, si occultæ sint, et insuper sanitatem adhuc corporis confert, cùm animæ saluti expedit; sed hanc sanitatem non præbet, si moribundus eò devenit, ut nequeat ampliùs nisi per miraculum convalescere; quia sacramentum per viam ordinariam tantùm operatur, causas naturales coadjuvando. Si verò hoc non obstante infirmus non acquiesceret, et pergeret nolle ungi, valde probabiliter plures DD. docent (*l. c. n.* 733.), cum lethaliter peccare, saltem adversùs charitatem erga seipsum; cùm ultrò se privet tanto auxilio in tanta necessitate.

§. VI. *Quomodo se gerere debeat cum capite damnatis?*

108. Cum his maxima charitas, et patientia adhibenda est. Primâ vice quâ confessarius reum visitat, incipiat ei significare, mortem illam donum esse Dei, qui vult eum salvum facere. Dicat quòd nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et de brevi, ut ad æternitatem perveniamus, quæ non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici Beatorum vita, et de miseria damnatorum. Deindè hortetur eum, ut gratias agat Deo, qui usque ad illud tempus ipsum expectavit: nec per-

misit, ut moreretur tempore quo erat in peccato. Demùm inducat, ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est. Eumque confortet dicendo, quòd ipse mortem propter sua peccata acceptando, certè salvus est, et cum magno merito salvus, unde in cœlo grandi remunerabitur præmio. Insinuet ei postea, ut confiteatur; et omnia peccata sua liberè manifestet. Præcipuè interroget, an odio adversùs aliquem teneatur? et an servet secum particulas consecratas, aut oleum sanctum, aut superstitiosas scripturas? interroget etiam, an aliquod inierit cum dæmone pactum? postquam autem eum absolverit, curet, ut ille pluries communicet; monendo etiam, ut frequenter Deiparæ se commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat. Dum è carceribus reus ad patibulum pergit, dicat ei: *Eja fili mi! sequere Jesum Christum, qui ante te profectus est ad calvarium, ad subeundam pro te mortem tuâ longè amariorem.* Cùm ad locum supplicii perventum sit, iterùm eum reconciliet, et absolvat; moneatque ut aliquam indulgentiam lucretur, et deindè sic dicat: *Eja N., hilari esto animo, jam nunc manes in gratia Dei; jam patet tibi Paradisi janua, ibi te expectant Jesus et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu qui pro tuo amore exanguis inter ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum? dic mecum: Domine, super omnia te diligo; mori volo, ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero jam mihi te pepercisse; iterùm te offendisse me pœnitet. Cupio citò venire ad cœlum, ad tuos pedes osculandos, ac ad te amandum in æternum.* Dum vitta super oculos reo imponitur, et ipse scalam ascendit, ei dicat: *Fili mi, invoca Dei Matrem, ut tibi assistat. Offer mortem tuam pro culpis tuis. Protestare te nolle consentire ullæ dæmonis tentationi.* Postquam scalam ascenderit (dum sententia executioni demandanda est), dicat: *Ecce Jesus Christus qui expansis brachiis te expectat ut amplectatur: Domine, te offendi, mihi displicet; nunc te amo toto corde. Deus animæ meæ, tu me vocas, ecce jam venio. Maria Virgo, adjuva me. Domine, in manus tuas commendo spiritum meum. Jesus, et Maria, Jesus, Maria, Joseph.*

109. Si autem reus obstinatè nollet confitêri, quid agendum? 1. Confessarius quærat cum orationibus adjuvare, et

curet, ut etiam ab aliis ille Deo commendetur, ac præcipuè à communitatibus religiosis, ut missis et precibus ipsum auxilientur. 2. Intimet damnato, quòd sive ipse convertatur sive non, sententia exequenda erit. 3. Interroget, an fortè de sua salute desperet, eò quòd animam dæmoni tradiderit? eo enim casu illi suadêre studeat, quòd hujusmodi pactum vim non habeat, quia solus Deus est animæ Dominus, et statim ac ipse pravam revocat voluntatem, Deus ipsi omnia peccata remittit. 4. Interroget, an aliquem odio insequatur, ex quo proveniat sua obstinatio? Insuper advertat, primis vicibus quibus talem obstinatum alloquitur, ne importunè cogat ut statim confiteatur, quoniam obstinatior fiet. Melius erit sermonem secum facere de morte cui omnes tenemur, de misericordia Dei, de pœnis inferni et de paradisi gaudiis. Enarret ei exemplum alicujus peccatoris, qui mortuus est impœnitens; aut nonnullius capite damnati, qui sanctam sortitus est mortem, prout illius qui, cùm innocens damnatus fuisset, cùmque interrogaretur, qua de re suam non defendisset innocentiam, sic respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum rogavi, ut mihi concederet mori morte opprobriosa, sicut Salvator meus obiit pro me: ego jam obtinui quod petebam, et nunc hâc optatâ sorte me privare vellem?* Et ita hilariter ad patibulum perrexit. Dictis his, confessarius relinquet reum, ut secum ista animo revolvat; et postea iterùm sciscitetur, an fortè mutatus sit, eique dicat: *Fili mi, jam tua mors appropinquat, quid decernis? In tua potestate est infernum, aut cœlum eligere. Animadverte, quòd si obstinatè decedis, per totum æternitatem te pœnitebit, sed tanto malo nullum amplius remedium suppetet.* Cùm adhuc ipsum videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo; et præsertim Litanias B. Virginis recitent, et deindè ante eum genuflectat, rogatque ne velit perire. Si ne proficiat quidem eum alloquendo, se vertat ad alloquendum crucifixum. Denique, si reus jam advenerit ad supplicii locum, expostulet à populo, ut omnes genuflectentes pro illo obstinato preces effundant. Prodesse quoque poterit eum terrêre dicendo: *Discede maledicte in infernum, quandoquidem vis te perdere. Sed scito, quòd tua pœna acrior in inferno erit memoriâ hujus temporis quod Deus tibi largitur, et tu abuteris.* At postmodum dulcem resumat ser-

monem. Si unquam damnatus jam scalam ascenderit, et petat confitêri, flagitet justitiæ ministros, ut permittant ei descendere, protestando quòd tunc ipsi tenentur tempus illi concedere ut confiteatur. Hoc tamen currit pro eo qui nondum confessus est; nam si reus jam aliàs confessus fuerit, tunc confessarius moneat eum, ut actum contritionis eliciat, et inde sic interroget : *Eja fili mi, nunc nonne intendis confitêri mihi omnia peccata tua, et præsertim illa quæ mihi dixisti?* Et cùm reus annuerit, levissimam ei satisfactionem imponat (v. g. ut invocet Jesum et Mariam), et absolvat.

§. VII. *Quomodo se gerere debeat confessarius cum infestatis à dæmone.*

110. Aliqui obsessi à malis spiritibus vexantur spectris horribilibus, aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura; insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinæ voluntati uniformitas. Confessarius non sit ita incredulus ut judicet omnes has invasiones, aut infestationes dæmonum esse phantasias, aut corporales infirmitates; quia non negandum, veros obsessos etiam inter christianos existere. Ecclesia enim adversùs invasiones istas tot instituit exorcismos, quorum exercitium testatur nobis concilium Tridentinum (*Trid. sess.* 23. *c.* 2.) semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Prætcrquam quòd, si obsessi non existerent, inutiliter ordo Exorcistatus institutus fuisset, quo super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certè non potest supponi); et quidem hic ordo est unus ex septem, qui semper in Ecclesia Dei fuerunt, ut idem concilium declaravit. Cæterùm consilium est semper de talibus invasionibus suspicionem habêre; non enim negandum, majorem earum partem esse aut fictiones, aut imaginationes, aut infirmitates, præsertim in mulieribus.

111. Qui tamen magis solent confessariorum mentem gravioribus difficultatibus implicare, sunt ii qui turpibus visionibus, motibus, ac etiam tactibus vexantur à dæmone, qui non solùm fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub forma viri aut mulieris

habet, quapropter *Succubus*, vel *Incubus* appellatur. Quidam hos dæmones incubos, vel succubos dari negarunt; sed communiter id affirmant auctores, ut *Martinus Delrio in opere Disquis. Magic. P. Hieronym. Menghi l. 1. c. 15. Cardinalis Petrucci Epist. part. 2. lib. 2. opusc. 5. cap. 15. n. 5. et Sixtus Senensis lib. 5. Bibl. Sacr. Annot. 77. ex S. Cypr. S. Just. Tertull. etc.* Et maximè hoc confirmat *S. Aug. lib. 15. de Civ. Dei* ubi sic scribit : *Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, ut non solùm vidêre, verùm etiam tangi possent, verissima scriptura testatur, et multos (quos vulgò incubos vocant) improbos sæpè extitisse mulieribus, et earum appetiisse, ac peregisse concubitum. Quosdam dæmones hanc assiduè immunditiam, et tentare, et efficere, plures talesque viri asseverant, ut hoc negare imprudentia videatur.* Equidem possent dæmones ad hunc improbum usum defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex aëre, et aliis elementis ad carnis similitudinem, ac palpabilium, et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coïtum aptare. Imò tenet præfatus *Delrio* citans *D. Th. D. Bonav. Scotum, Abulens.* aliosque plures, quòd dæmon potest etiam verum semen afferre aliunde acceptum, naturalemque ejus emissionem imitari, et quòd ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cùm valeat dæmon semen illud accipere, putà à viro in somno pollutionem patiente, et prolificum calorem conservando, illicò in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia dæmonis, sed illius cujus est semen, ut ait *D. Thomas* apud citatum auctorem. An autem, inspectis legibus à divina providentia constitutis pro propagatione generis humani, hæc aliquando evenisse, aut evenire posse credendum sit, sapientiorum judicio remittimus. Hic autem fit dubium, an possit dæmon, permittente Deo, absque hominis culpa manus illius admovere ad se tactibus polluendum? Affirmat Pater *Gravina Dominicanus*, et quidem probabiliter; si enim valet dæmon totum corpus alicujus movêre, ut narretur de *Simone Mago*, ope dæmonis in aërem sublato, cur non poterit et manum? Præterea si dæmon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proferat obscœna verba, aut blasphemias contra Deum, quidni manus ut turpia patrentur?

Idem sentit *Card. Petrucci l. c. n.* 8. ubi sic inquit : *Non semel compertum fuisse, quòd dæmon aliquam partem in humano corpore cœperit quodammodo possidere, putà oculos, linguam, vel etiam verenda. Hinc fit linguam obscœnissima verba proferre, licèt mens talia tunc non advertat. Hinc impetus, et affectus quandoque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc fœdiora, quæ me conscribere pudet.* Idque satis confirmatur à *S. Thom. de malo quæst.* 3. *art.* 3. *ad.* 9. ubi sic docet : *Dæmones facere possunt, ut homines non discernant species à rebus, in quantum Deo permittente perturbant interiores vires sensitivas, quibus perturbatis, ligatur usus rationis humanæ, quæ indiget prædictis viribus ad suum actum, sicut patet in arreptitiis. Ligato autem usu rationis, nihil imputatur homini ad peccatum, sicut nec bestiæ. Unde secundùm hoc diabolus non erit causa peccati, etiamsi sit causa actùs, qui aliàs esset peccatum.* Potest igitur juxta *S. Thomam* dæmon esse causam actus turpis, et simul ita ligare usum rationis, ut actus minimè imputetur homini ad culpam.

Huic autem opponi possunt duæ propositiones *Michaelis Molinos* proscriptæ ab *Innoc. XI.* Prima *n.* 44. dicebat : *Job blasphemavit, et tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex dæmonis violentia.* Altera *n.* 49., quæ magis ad casum pertinet, dicebat : *Job ex violentia dæmonis se propriis manibus polluebat eodem tempore, quo mundas habebat ad Deum preces.* Sed respondetur 1. hasce propositiones esse patenter falsas : nam prima innititur textui illi : *Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est : Conceptus est homo. Job.* 3. 3. Hunc textum variè explicant interpretes : *Estius* dicit, quòd Job optaret illic nullam fieri in futurum suæ nativitatis mentionem propter suam infelicitatem : *Pereat dies, id est,* (verba Estii) *sum infelicissimus, itaque pereat dies, nec anniversaria recolatur.* Alii autem cum *Tirino* ajunt, quòd Job inculpabiliter naturales malediceret ærumnas tanquam suorum cruciatuum causas. Quid igitur ad hæc pertinent blasphemia, et violentia dæmonis? Cæterùm non repugnat, ait *Card. Petruccius loco sup. cit.*, quòd dæmon possit linguam hominis movère ad turpia verba proferenda. Refertque *P. Joannes Baptista Scaramelli* (in vit. Ven. Sororis *Mariæ Crucifixæ*) quòd dæmones ipsam ad blasphemandum co-

gerent hoc modo: *Dopi averla commossa ad empj affetti, le muoveano velocemente la lingua alle maledizioni delle cose più sante; ed alle volte si servivano delle sue mani per gittare a terra medaglie, e libri sagri.* (1.) Deinde refert verba ejusdem sanctimonialis, quæ suam enarrans pœnam sic suo Directori scribebat: *Con questa lingua consagrata ogni mattina dal contatto di Gesù Cristo io abbia poi à maledirlo? mi sento morire, benchè fossi senza peccato. Le maledizioni variano secondo le solennità, proferendo bestemmie ereticali, negando i misterj sacrosanti ec.* (2.). Idem dicendum de altera propositione 49. *Michaelis Molinos;* nempe quòd sit falsa, et insuper scandalosa, dum Job non loquitur de pollutione, sed tantùm dicit: *Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces. Job.* 16. 18. Explicat *Malvenda: Quasi dicat, hæc venerunt mihi præter culpam meam:* Et *Menochius: Cùm manus supplices ad Deum elevarem, quas neque rapina, neque alio scelere contaminaveram.* Repeto, quid ad hæc pertinet pollutio, et violentia dæmonis? en quam falsæ erant duæ propositiones relatæ!

Sed quoad propositiones istas, responsio magis propria et convincens hæc est. Propositiones proscriptas, nemo ignorat, intelligendas esse juxta sensum auctoris qui eas protulit. Quædam *Quesnelli* propositiones videntur primo intuitu æquæ et sanctæ, attamen juxta illius sensum sunt perversæ. Ex gr. Propos. 30. sic dicit: *Omnes quos Deus vult salvare per Christum salvantur infallibiliter.* Hæc propositio in sensu recto et catholico tenetur ab omnibus, qui propugnant pro gratia efficaci ab intrinseco; sed damnata est in sensu *Quesnelli*, nempe quòd Deus velit tantùm salutem prædestinatorum. Et sic dicendum damnatas etiam esse propositiones relatas 44 et 49. *Michaelis Molinos.* Hujus impii systema hoc erat, quòd cùm persona libertatem suam Deo donaret, non debet am-

(1) *Id est*: Postquam impiis mentis affectibus eam commoverant, linguam ipsius celeriter movebant ad maledicendum rebus maximè sacris ac quandoque manibus utebantur ad projiciendа numismata librosque sacros.

(2) *Id est*: Hac meâ linguâ, quæ quotidie corpore Jesu Christi sacratur, huic maledicere deberem? Videor mihi subire mortem, quamvis sim absque peccato. Maledictiones istæ variant pro solemnitate dierum, modò blasphemiæ hæreticales proferuntur, modò sanctissima negantur mysteria fidei etc.

Edit.

pliùs resistere malis commotionibus, nec ullum exercere conatum ad actus malos impediendos; quoniam illi imputandi sunt, non jam propriæ voluntati, sed violentiæ dæmonis, aut sensualis passionis. En propositio ejus fundamentalis (quæ est *n.* 17.) quomodo loquitur : *Tradito Deo libero arbitrio, et eidem relictâ curâ et cognitione animæ nostræ, non est ampliùs habenda ratio tentationum, nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nullâ adhibitâ industriâ. Et si natura commovetur, oportet sinere ut commoveatur, quia est natura.* Adest alia illius propositio (*n.* 47.) quæ magis individualiter ad casum nostrum pertinet, et dicit : *Cùm hujusmodi violentiæ occurrunt, sinere oportet, ut satanas operetur, nullam adhibendo industriam nullumque proprium conatum..., etiamsi sequantur pollutiones, etc.* Notentur verba, *sinere oportet, nullum adhibendum conatum, etc.* Sed quomodo potest esse sine culpa omittere resistentiam in hujusmodi commotionibus, et sinere ut dæmon operetur, etiamsi pollutiones sequantur? Nonne patenter hìc apparet concursus propriæ voluntatis? Hoc quidem erat quod ajebat Molinos, et ita intelligendæ sunt omnes aliæ ipsius damnatæ propositiones.

Cæterùm cur, permittente Deo, non potest dæmon cogere hominem sine ullo ipsius voluntatis sensu ad faciendum aliquem actum malum? Nequimus autem nos, ait *S. Augustinus*, per rationes philosophicas, et humanum ratiocinium scire, ad quid extendatur vel ne potentia naturalis Angelorum; quapropter in hac materia plusquam philosophicæ rationes movère nos debent ad judicandum auctoritates theologorum, qui juxta lumina ex sacris Scripturis accepta loquuntur. Habemus in Evangelio *Matthæi*, quòd dæmon usum linguæ benè potest impedire : *Obtulerunt ei* (sic ibi dicitur) *hominem mutum, dæmonium habentem, et ejecto dæmonio, locutus est mutus. Matth.* 9. 32. *et* 33. Inquit *Chrysostomus* apud *Cornelium à Lapide : Hinc videtur, quòd dæmon fecerit eum mutum, impediendo usum linguæ.* Sicut igitur dæmon humanorum usum membrorum impedire potest, sic illa commovere sine hominis voluntate. Item in eodem *Matthæi* Evangelio habetur, quòd dæmon transtulerit ipsum Christum super templi pinnaculum : *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum super pinnaculum templi,*

et dixit ei : Si Filius Dei es, mitte te deorsùm. Matth. 4. v. 5. et 6. Si igitur potuit dæmon movêre, et totam transvehere ipsius Domini personam, tantò magis linguam aut manus alicujus hominis poterit movêre. Præterea habemus apud *Danielem*, quòd Habacuc fuerit ab angelo translatus in lacum leonum : *Et apprehendit eum angelus Domini in vertice ejus, et portavit eum capillo capitis sui : posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritûs sui. Dan. 14. 35.* Animadvertantur verba, in impetu spiritûs sui, quæ clarè denotant naturalem angeli potentiam.

Hinc meritò dicunt theologi sat posse dæmonem suâ naturali vi, Deo permittente, membra hominis agitare. Præter *S. Thomæ*. et *S. Bonaventuræ* auctoritates suprà relatas, idem scribunt plures auctores neoterici. Id scribit *Card. Gotti : Diabolus quidem potest cogere ad actum, qui ex genere suo est peccatum, ut energumenis, quos cogit ad enuntianda verba blasphema, vel etiam ad alios actus ex objecto malos. Sed tunc ratione ligatâ, id non imputatur homini ad peccatum, quia deest libertas arbitrii. Theol. tom. 2. tr. 4. de Vitiis q. 6.* Idem scribit *Wigandt tr. 4. eod. tit. Exam. 2. num. 69. in fin.* Idem scribit *Calmet* (auctor, quem omnes sciunt, quàm sit ponderatus in suis effatis); ipse in dissertatione quam apponit in Evangelio *S. Lucæ* de energumenorum veritate, postquam suam exposuit sententiam de præfata potentia dæmonis, hanc sibi objicit oppositionem : *Si dæmon de se operaretur in homine, adessent eodem tempore duo principia activa, nempe duo spiritus; sed hoc repugnat, quia unus posset agere in contrarium ad id quod alter vult.* Sed respondet, quòd, cùm dæmon, permittente Deo, operatur in humano corpore, tunc eodem tempore (prout docet etiam *S. Thomas*) impedit, et ligat in homine usum rationis. Nec dubitat, quin satan suâ vi naturali possit libertatem hominis ligare, eumque cogere contra ipsius voluntatem etiam ad blasphemias proferendas. Deinde *Calmet* ait signum esse, quòdsit opera dæmonis, si *homo alio veluti spiritu animatur, angitur invitus, plura admittit ab insita sibi indole longè aliena, sed ita admittit, ut singularia omnia videantur et violenta.*

Idem scribit laudatus *P. Joannes Scaramelli in suo Directorio Myst. tr. 5. c. 11. n. 124.*, sic dicens: *Ciò ben può suc-*

cedere senza peccato formale della persona, se il demonio nel mentre che opera esternamente, internamente impedisce in tutto l'uso della ragione, e toglie ogni libertà à resistere (secundo parla S. Tommaso) movendo con tal veemenza l'appetito sensitivo, è perturbando di tal fatta la mente, che cessi ogni lume di ragione. Che per ciò il Confessore dee esaminare il penitente, se in quelle cose che patisce, avverte alquanto la malizia del peccato, e se ha qualche sentimento, che lo ritrae da quell' azione. Se egli dice, che allora talmente se gli offusca la mente, che niente conosce, e non ne sente alcun rimorso, allora potrà giudicarsi esente dal peccato. Altrimenti poi, se allora ha qualche lume di ragione, e la ragione non è totalmente legata, sicchè ben possa resistere (1). Insuper prædictus auctor monet confessarios ad curandum, ut illi qui patiuntur turpes commotiones, patefaciant in confessione hujusmodi actus; isti enim difficulter erunt ab omni culpa saltem levi immunes, ratione alicujus advertentiæ imperfectæ, vel defectu resistentiæ, quæ erat adhibenda.

112. Si quis unquam advenit infestatus ab hoste hujusmodi genere tentationis (dictæ *spiritus fornicationis* à quo S. Ecclesia nobis præcipuè injungit petere à Domino, ut ab eo nos liberet), debet confessarius multùm satagere ad præmuniendum pœnitentem in tam horrendo conflictu; nam ait doctus *Cardinalis Petruccius*, has animas in magno periculo versari, si remedia non adhibeant multùm efficacia, et aliquando si oportet etiam extraordinaria: cùm enim ad resistendum requiratur ingens subsidium ex parte Dei, et magna violentia ex parte patientis, difficulter ab hujusmodi pugnis victor

(1) *Id est*: Illud accidere quidem potest sine peccato formali ex parte personæ, quando scilicet eodem tempore, quo dæmon operatur exteriùs, interiùs impedit omninò usum rationis et tollit omnem resistendi libertatem (ut S. Thomas loquitur) commovens vehementissimè appetitum sensitivum adeoque perturbans mentem, ut omne rationis lumen deficiat. Idcirco pœnitens interrogandus est, num in iis, quæ patitur, advertat aliquo modo peccati malitiam et an aliquem experiatur stimulum, quo ab actione avertatur. Quòd si dicat tunc adeo obscurari mentem, ut nihil dignoscat seque nullo remorderi peccato, judicari poterit, cum à culpa esse immunem; secùs verò, si rationis lumen, quod non sit omninò impeditum, affulgeat ita ut resisti possit.

Edit.

egrediatur; qui perseveranter non adjicit magnam mortificationem, et super omnia validam orationem, centies et millies se commendando, gemendo, et misericordiam petendo ad Crucifixi et Deiparæ pedes. Alioquin si anima tepescit, et deficit in orando, aut se mortificando, dicit *Petruccius*, quòd ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indirectè in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam. Itaque, ut deveniamus ad remedia, si confessarius judicare potest nullam omninò adesse culpam in hac tentatione ex parte pœnitentis, ipsum ante omnia moneat hæc adhibêre: jugibus precibus sibi subveniat, frequenter invocando SS. nomina Jesu, et Mariæ: se diligenter avertat à sensuum voluptatibus: communionem frequentet: protestetur sæpè nolle consentire cuicumque tentationi, aut delectationi, quam operâ dæmonis sentiret: sæpè utatur signo crucis (illam ferendo quoque secum), et aquâ benedictâ, cum ipsâ lectum et cubiculum aspergendo: afferat etiam secum aliquam reliquiam Sanctorum, et Evangeliorum librum: secum pariter adhibeat exorcismos privatos, dicendo: *Spiritus nequam, in nomine Jesu Christi præcipio tibi ut à me discedas, et ne me ampliùs vexes:* hortetur præterea, ut vexatus ille sæpè humilietur, et in hujusmodi humilitatis actibus sæpè se exercitet; cùm Deus aliquando, ad aliquam internam superbiam ab anima removendam, hujusmodi tentationes permittit.

113. Si quis autem in his tentationibus miserè cadit, aut earum occasiones magis quærit quàm effugit, hujus curatio est valde difficilis; nam hujusmodi peccatores qui cum dæmone commercium habent, difficillimè ex corde convertuntur. Ex una parte enim erga hos dæmon dominium quoddam acquirit super eorum voluntates, et ex altera ipsi remanent nimis debiles ad resistendum; indigerent extraordinariâ gratiâ Dei, sed difficillimè solet hanc Deus hujusmodi impiis concedere. Verumtamen confessarius, si quis eorum accesserit, non diffidat, sed curet cum ipso summam adhibêre charitatem, confortetque dicendo, quòd ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc si ipse voluntate resistit, minimè peccat. In his casibus ante omnia confessarius adversùs dæmonem præmittat exorcismum, saltem privatum: qui certè licitus est (*L. 4. n.* 193. *de adjuratione*) hoc modo: *Ego ut Dei minister præcipio tibi, aut vobis, spiritus immundi, ut*

recedatis ab hac creatura Dei. Deinde pœnitentem interroget, an unquam hostem invocaverit, et cum eo aliquod inierit pactum? an aliquando fidem negaverit, aut contra ipsam actum aliquem exercuerit? interroget, quâ formâ ipsi dæmon appareat, an hominis, mulieris, aut belluæ. Tunc enim, si cum illo coït, præter peccatum contra castitatem, et religionem, reus erit peccati fornicationis, aut sodomiæ, aut incestûs (intellige affectivi), adulterii, aut sacrilegii. Item interroget, quo loco et tempore hoc commercium habuerit? Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quæratque eum inducere ad veram conversionem, et confessionem integram faciendam; isti enim perditi homines, etiamsi confiteantur, de facili peccata committunt. Eadem demùm remedia suprà annotata illi præscribat, nempe ut sæpe ad Deum et B. Virginem recurrat: frequenter nomina Jesu et Mariæ invocet: aquam lustralem et crucis signum adhibeat: aliquam reliquiam et Evangelium secum ferat: sæpe etiam privatum proferat exorcismum, prout dictum est suprà. Differat deinde eum absolvere, sed hortetur ut sæpe redeat, ut sic cognosci possit, quomodo se gerat in resistendo hostis invasionibus, et in remediis adhibendis: nec eum absolvat, nisi post longum experimentum, tales enim conversiones, ut diximus, raró sunt veræ, et rarissimè perseverantes.

CAPITULUM VIII.

De prudentia confessarii, I. in seligendis opinionibus. II. in corrigendis erroribus à se commissis. III. in custodiendo sigillo sacramentàli. IV. in excipiendis confessionibus mulierum, illisque tractandis.

114. I. Confessarius summam adhibêre debet prudentiam in seligendis opinionibus. Hìc non loquar de quæstione ita hodie controversa, utrum sequi liceat opinionem minùs probabilem, et minùs tutam in concursu probabilioris? satis de hac passim loquuntur auctores, et præcipuè tot docti scriptores, qui nuper de ea scripserunt, in quibus profectò desiderassem, ut potiùs rationibus quàm mordacibus insectationibus veritatem nos docuissent. Tantummodo hìc repetam quod superiùs dixi *n.* 65. et 69. cùm egimus de occasione proxima,

quòd scilicet quando agitur de vitando peccato formali, regulariter confessarius sequi debet (quantum licet) sententias benigniores; cùm solum peccatum formale sit Dei offensa : at quando opiniones benignæ exponunt pœnitentem periculo peccati formalis, tunc confessarius sequi debet opiniones rigidiores, quoniam istæ in hoc casu sunt magis pœnitentibus salutares. Verumtamen quando pœnitens uti vellet aliquâ opinione probabili, et aliunde jam foret dispositus, tunc tenetur confessarius eum absolvere, quoniam ratione confessionis jam factæ, habet pœnitens jus certum et strictum ad absolutionem, ne cogatur eam recipere ab alio sacerdote cum gravissimo onere repetendi confessionem. Hæc opinio est communis, illamque admittunt etiam multi auctores rigidioris sententiæ, ut sunt *Pontassus*, *Cabassutius*, *Victoria*, et præcipuè *S. Antoninus.* Videatur Liber, in quo hoc probatum est (*L.* 6. *n.* 604.).

115. Tantò magis hoc currit in casu quo confessarius vellet obligare pœnitentem ad aliquam restitutionem, ad quam iste probabiliter non teneretur (*Lib.* 4. *n.* 669.). Imo hoc currit, etiamsi confessarius non haberet tanquam solidè probabilem opinionem pœnitentis, et pœnitens non esset rudis, eamque cum aliis gravibus doctoribus tamquam probabilem teneret, ita ut pœnitens rectam jam sibi formet conscientiam benè operandi. Hoc tamen intelligendum est, quando opinio pœnitentis haberet aliquam (ut dixi) probabilitatem saltem apparentem; nam si confessarius haberet eam ut omninò falsam, ex eo quòd haberet contra eam principium aliquod certum seu rationem convincentem, contra quam existimaret nullum esse responsum quod posset inducere ad dubitandum de certitudine propriæ sententiæ, tunc enim non debet, neque potest absolvere pœnitentem, qui illi non vult acquiescere (*Vide lib.* 6. *n.* 604.). Attamen si prævideret confessarius suam monitionem non esse pœnitenti profuturam, sed potiùs redderet formale peccatum illud quod in pœnitente est tantùm materiale, tunc debet dissimulare, exceptis aliquibus casibus; videatur quod dictum est suprà *n.* 8. *et* 9.

116. II. Si aliquando confessarius commiserit aliquem errorem circa valorem sacramenti sine sua culpa, non tenetur ex justitia monêre pœnitentem, sed solùm ex charitate, quæ

non obligat cum gravi incommodo (*Lib.* 6. *n.* 619. *et n.* 620); dummodo confessarius non sit ejus parochus, qui teneretur reparare grave damnum subditi : et dummodo pœnitens non sit in mortis periculo, aut in periculo ampliùs non confitendi, quia tunc charitas obligat etiam cum gravi incommodo. Quòd si confessarius in hoc gravem culpam commiserit, tunc semper tenetur etiam cum gravi incommodo resarcire errorem (et præcipuè si reliquit pœnitentem in aliqua occasione proxima); nisi pœnitens aliis confessus non fuerit, aut saltem sacram Eucharistiam susceperit. At sine licentia pœnitentis nunquam debet, neque potest fieri præfata monitio extra confessionem; quotiescumque posset illi aliquod afferre gravamen. Si verò error fuerit solùm circa integritatem confessionis, putà quia pœnitentem non interrogaverit de speciebus, aut numero peccatorum, etiam cum sua culpa; non tenetur confessarius errorem illum emendare extra confessionem, quia in hoc adest semper erubescentia pœnitentis, dum audit rursùs sibi sua peccata rememorari. Si verò ex sua malitia, vel ignorantia culpabili exemerit pœnitentem à restitutione, aut ad illam injustè obligaverit; tunc tenetur eum monêre, obtentâ priùs licentiâ; aliàs tenetur ipse ad restitutionem. Si autem in hoc gravem culpam non commiserit, non tenetur monêre cum gravi suo incommodo; verùm si absque suo gravi incommodo posset reparare errorem, et non faceret, tunc etiam tenetur ad restitutionem. Denique si confessarius omiserit admonère pœnitentem de restitutione, non tenetur ipse restituere, quamvis esset parochus, et etiamsi gravem culpam in hoc commisisset. Vide Librum (*l. c. n.* 621.) in quo discussa sunt hæc omnia cum suis rationibus, et auctoritatibus DD.

117. III. Debet quoque confessarius esse summè prudens in custodiendo sigillo sacramentali. Jam notum et certum est, quòd confessarius numquam potest loqui de iis quæ in confessione audivit, quoties adest periculum revelationis sigilli (directè vel indirectè), aut gravaminis pœnitentis; et hoc currit etiamsi tantummodo dubitet, utrum ea in confessione audierit, vel non, aut in ordine ad confessionem (*Lib.* 6. *n.* 636.). Verumtamen non prohibetur confessarius sermocinari (generaliter loquendo) de aliquo peccato in con-

fessione audito, quoties alii non possent venire in cognitionem pœnitentis, aut quoties haberet expressam licentiam à pœnitente. Nihilominùs etiam in hoc cautissimè est procedendum : et 1. Nunquam loquendo de peccatis in confessione auditis, coram simplicibus personis, quæ possent suspicari de revelatione confessionis. 2. Numquam dicendo è suggestu in concionibus, regnare in ea urbe aliquod vitium, quod ipse excipiendo confessiones, intellexerit ibi magis frequentari. (Hoc tamen intelligitur (*l. c. n.* 654.), quando id aliunde non scivit, et quando locus est parvus), et præsertim si concionetur in aliquo monasterio, in quo non debet vehementiùs invehere contra aliquem defectum, quem in confessione audivit ibi esse communiorem. 3. Non sit confessarius nimis importunus in obtinenda licentia à pœnitente, quoniam eâ licentiâ, quæ non est omninò spontanea, et plenè libera, ipse nequaquam uti poterit. Unde sit parcissimus, quantùm fieri poterit, in exquirendis hujusmodi licentiis sine speciali necessitate : et tunc tutiùs erit insinuare pœnitenti, ut de eo, quod est necesse, loquatur extra confessionem. Nemo autem ignorat, quòd extra confessionem non potest confessarius nec etiam cum ipso pœnitente loqui de rebus in illa auditis, sine ejusdem expressa licentia : in ipsa verò confessione benè potest de illis loqui, quoties existimat hoc ipsi pœnitenti expedire (*l. c. n.* 652.). 4. Nequit exquirere nomen complicis, et si negaverit absolutionem ei qui dicere recusaverit, incurrit suspensionem *ferendæ sententiæ* : et qui docuerit hoc fieri posse, incurrit excommunicationem papalem *ipso facto* (*Lib.* 6. *n.* 491.).

118. Casu verò quo pœnitens teneatur sub gravi manifestare nomen complicis, ad reparandum putà aliquod damnum commune (*Ibid. n.* 294.), contra aliorum opinionem, nec etiam tunc posse à confessario obligari pœnitentem ad manifestandum sibi nomen complicis, sed tantùm posse et debêre imponere pœnitenti, ut manifestet complicem iis qui possunt scandalum impedire. Quòd si pœnitens ex se vellet complicem confessario manifestare, tunc bene potest illum audire, et quemadmodum oportet, damnum reparare. Insuper advertendum est, ex hoc non prohibêri confessariis exquirere à pœnitenti circumstantias quas scire oportet, ut intelligat, an adsit species peccati diversa, vel ut consulat

saluti pœnitentis : hinc bene potest interrogare, an complex sit conjunctus ? an ligatus voto castitatis ? an cohabitet in sua cadem domo ? an sit ancilla ? et his similia : etiamsi per istas interrogationes indirectè manifestare debeat persona complicis ; nunquam tamen exquiratur illius nomen (*Ibid.*).

119. IV. Summè cautus debet esse confessarius in excipiendis confessionibus mulierum. Et primò notandum quòd in Decr. S. C. Episcoporum 21. Jan. 1610. dicitur : *Confessarii sine necessitate audire non debent mulierum confessiones post crepusculum vespertinum et ante auroram.* Loquendo autem de prudentia confessarii, ipse regulariter in confessionario cum junioribus sit potiùs rigidus quàm suavis ; nec permittat illas ante confessionarium accedere, ut sibi loquantur, et multò minùs, ut manus deosculentur. In actu confessionis non ostendat eas agnoscere ; aliquæ enim, quæ religiosæ habêri volunt, aliquando advertentes se nosci à confessario, non faciunt integram confessionem. Imprudentia quoque est conjicere oculos in pœnitentes, cùm à confessionario recedunt, easque per aliquod tempus intuêri. Extra confessionarium nec etiam immoretur ad colloquendum cum ipsis in Ecclesia, omnemque familiaritatem devitet. Abstineat etiam à recipiendis munusculis ; et præcipuè ad illarum domos nunquam accedat ; uno excepto casu gravis infirmitatis, et tunc non nisi vocatus accedat ; tunc magnam adhibeat diligentiam in audiendis illarum confessionibus, unde januam apertam relinquat, sedeat in loco ubi vidêri possit ab aliis, oculosque in faciem pœnitentis nunquam defigat. Et hoc præsertim currit, si sint personæ spirituales, quibuscum est periculum majoris adhæsionis. Dicebat *Ven. P. Sertorius Capotus*, diabolum ad conjungendas inter se personas spirituales, ab initio uti prætextu virtutis, ut deinde affectus à virtute transeat ad personam : unde ait *S. Augustinus* apud *S. Thom.* (*Opusc.* 64. *de Famil. Dom. etc.*) : *Sermo brevis, et rigidus cum his mulieribus habendus est ; nec tamen quia sanctiores, ideò minùs cavendæ, quò enim sanctiores fuerint, eò magis alliciunt.* Et idem Angelicus Doctor addit : *Licèt carnalis affectio sit omnibus periculosa, ipsis tamen magis perniciosa, quando conversantur cum persona quæ spiritualis videtur ; nam quamvis principium videatur purum, talem frequens familiaritas domesticum*

est periculum; quæ quidem familiaritas quantò plùs crescit, infirmatur principale motivum, et puritas maculatur. Et subjungit, quòd tales personæ hoc non statim advertant; quoniam diabolus ab initio non emittit sagittas venenatas, sed illas tantummodo, quæ aliquantulum feriunt, et augent affectum. Sed brevì hujusmodi personæ eò deveniunt, ut non ampliùs agant secum tamquam angeli, quemadmodum cœperant, sed tamquam carne vestiti; vicissim se intuentur mentesque sibi feriunt blandis allocutionibus, quæ adhuc à prima devotione videntur procedere: hinc alter alterius præsentiam incipit appetere; *sicque* (concludit) *spiritualis devotio convertitur in carnalem.* Et quidem oh quot sacerdotes, qui antea erant innocentes, ob similes adhæsiones quæ spiritu cœperant, Deum simul et spiritum perdiderunt! Advertatur hìc quòd ex Decr. S. C. Episc. sub 21. Jan. 1610. *confessarii sine necessitate audire non debent mulierum confessiones post crepusculum vespertinum, et ante auroram.*

120. Deinde confessarius non adeò mulierum confessionibus sit addictus, ut per hoc homines ad se venientes audire recuset. Oh qualis miseria est cernere tot confessarios qui impendunt bonam diei partem in audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgò dicunt *Bizocas*, et cùm postea vident ad se accedentes homines aut fœminas uxoratas, qui sunt pleni angustiis, et molestiis, et qui ægrè domos, et negotia sua relinquere potuerunt, dimittunt eos, dicendo, *Habeo aliud quod agam, ite ad alios;* unde fit ut isti, non invenientes cui sua peccata confiteantur, vivant per tot menses et annos sine sacramentis, et sine Deo. Hoc non est audire confessiones, ut Deo placeamus, sed potiùs, ut genio serviamus; quare nescio quale meritum apud Deum sint habituri confessarii illi, qui hoc modo suum ministerium exercent. Scio ego, imò et contra aliorum opinionem, qui asserunt esse tempus frustrà impensum, teneo esse opus valde Deo carum dirigere animas ad viam perfectionis; ideòque de hoc fusiùs loquar capite ultimo; sed assero probos confessarios, qui tantùm, ut Deo placeant, confessiones excipiunt (quemadmodum facere consueverunt *S. Philippus Nerius*, *S. Joannes à Cruce*, *S. Petrus Alcantara*, aliique) quando cernunt aliquam animam indigentem, præferre eam animabus de-

votis, quibus audiendis auxiliandisque, quando confessarius vult, tempus non deerit.

CAPITULUM IX.

Quomodo se gerere debeat confessarius in dirigendis animabus spiritualibus.

121. Quod olim dixit Dominus Jeremiæ: *Ecce constitui te super gentes, ut evellas, et dissipes, et ædifices et plantes;* idem nunc repetit singulis confessariis, qui non solùm debent evellere vitia ex suis pœnitentibus, sed etiam debent in illis virtutes inserere. Unde expediens est addere hìc in fine caput hoc, quod poterit inservire confessariis tyronibus ad dirigendas animas spirituales ad perfectionem. Non sunt quidem expellendi peccatores, ut superiùs diximus, sed è contrà opus est etiam multùm Deo acceptum sponsas illi adornare, animas scilicet spirituales excolere, ut in totum se illi donent tradantque. Acceptior est ejus oculis anima sola perfecta, quàm mille imperfectæ. Unde cùm videt confessarius pœnitentem vivere immunem à culpis mortalibus, omnem curam adhibêre debet, ut eum in viam perfectionis, et divini amoris introducat, illi repræsentando meritum, quod habet Deus, ut ametur, et gratitudinem quam debemus Jesu Christo, qui nos amavit usque ad moriendum pro nobis; nec non periculum in quo versantur omnes animæ, quæ vocatæ à Deo ad vitam perfectiorem, illi resistunt. In tribus igitur præcipuè posita est directio confessarii quoad animas spirituales, scilicet in meditatione, in contemplatione, in mortificatione, et in frequentia Sacramentorum, et de omnibus his sigillatim dicemus.

§. I. *De oratione meditationis.*

122. Prudens ergo confessarius cùm cernit animam aliquam abhorrentem peccata mortalia, et desiderantem progredi in amore divino, ante omnia debet illam disponere ad

faciendam orationem mentalem, scilicet ad meditationem veritatum æternarum, et bonitatis divinæ. Et quamvis necessaria non sit ad æternam salutem consequendam, sicut est necessaria petitio; nihilominùs videtur valde necessaria animabus, ut in Dei gratia perseverent. Cum reliquis pietatis operibus potest peccatum consistere; sed non possunt cohabitare oratio, et peccatum. Anima aut relinquet orationem, aut peccatum. Dicebat S. Theresia : *Animam, quæ in oratione perseverat, quotquot illi peccata opponat diabolus, tandem pro certo habeo quod eam Dominus ad salutis portum conducet.* Et ideò diabolus nullum aliud exercitium tam quærit impedire, quàm illud orationis, quoniam, inquit eadem Sancta : *Novit dæmon quòd certè amittet animam quæ perseveranter incumbit orationi.* Præterea solus amor est qui animam Deo jungit et stringit; sed fornax in qua accenditur flamma divini amoris est oratio, seu meditatio : *In meditatione mea exardescet ignis.* Ps. 38. 4.

123. Incipiat ergo confessarius introducere animam in orationem. Ab initio non plus quàm mediæ horæ spatium assignet, quod deinde crescente spiritu, plùs minùsve augebit. Neque desistat ex eo quòd pœnitens difficultatem adducit, quòd desit sibi tempus, et locus ad se colligendum : imò imponat ei, ut saltem mane, vel vespere, quando in domo major est quies, vel etiam in ipsis occupationibus (quando aliud non posset efficere) elevet identidem mentem ad Deum, et meditetur veritates fidei; ut sunt novissima, quorum cogitatio, et præcipuè mortis, est utilior pro incipientibus. Meditetur quoque Christi passionem, quæ meditatio est omnibus fructuosa. Si verò pœnitens non sit litterarum rudis, expediens est, ut utatur aliquo libro spirituali, quo magis habeat ingressum in orationem, quemadmodum facere solebat *S. Theresia.* Moneat quoque, ut seligat materiam illam, in qua anima majorem experitur devotionem, et, in iis locis in quibus anima se vehementiùs affici sentit, et commoveri, moretur aliquantum, et, relictâ meditatione, totam se exerceat in actibus voluntatis, vel incumbat petitioni, aut faciendis propositis. Dico 1. se exerceat in *faciendis actibus*, scilicet humilitatis, actionis gratiarum, fidei, spei, et præsertim in repetendis actibus contritionis, et charitatis erga Deum, offerendo se illi totam, totamque suæ sanctissimæ voluntati

resignando, et repetendo plùs quàm alios, actum illum cui anima se magis sentit inclinatam. Dico 2. exerceat se *in petendo;* nam à petitione omne nostrum bonum dependet, et *S. Augustinus* inquit Deum ordinariè nullam gratiam hominibus concedere, et præsertim gratiam perseverantiæ, nisi per canalem petitionis. Dominus dixit: *Petite, et accipietis;* ergo concludit *S. Theresia*, qui non petit, non accipit. Quapropter si volumus animam nostram salvare, necesse est semper orare, et ante omnia petere perseverantiam, et amorem erga Deum. Et quidem nullum tempus opportunius est ad petendum, quàm tempus orationis mentalis. Qui non orat, difficiliter petit, quia difficiliter se actuat ad considerandas gratias, quibus eget, et necessitatem ipsam petendi; et ideò qui non facit orationem, difficulter in Dei gratia perseverat. Dico 3. in *statuendo*, ut ratio non remaneat infructuosa, et anima mandet executioni ea lumina, quæ in oratione recepit: unde, quemadmodum inquit *S. Franciscus Salesius*, nemo debet imponere finem orationi, nisi priùs fecerit particularem aliquam determinationem, putà vitandi defectus quosdam magis usuales; aut exercendi virtutem aliquam, in qua se noscit debiliorem. Videatur circa hoc quod dicetur in Appendice versùs finem, cùm loquemur de instructione pro oratione mentali §. III.

124. Exigat igitur confessarius ab animabus istis rationem orationis; exquirendo ab illis quomodo aut in ea se gesserint, aut saltem si fecerint; et imponat illis, ut in confessione ante omnia alia se accusent de oratione omissa, quando eam intermiserint; quoniam relictâ oratione anima salvari non poterit. *Anima quæ omittit orationem* (dicebat *S. Theresia*) *tamquam à semetipsa se collocat in inferno sine opera dæmonum.* Oh Deus et quantam confessarii afferrent animabus utilitatem adhibendo hanc mininam diligentiam! Et oh qualem Deo rationem sunt reddituri, nisi ita se gerant, quoniam ipsi tenentur procurare, quantùm in se est, spiritualem progressum suorum pœnitentium! Oh quot animas possent ipsi ad viam perfectionis dirigere, easque à recidivis in peccata gravia liberare, si adhiberent hanc tenuem industriam dirigendi eas per viam orationis; et interrogandi posteà saltem sub initiis vitæ spiritualis utrùm eam fecerint, vel non! Quando anima aliqua se in oratione solidavit, dif-

facillimè plus Deum amittit; et ideò oratio mentalis insinuanda est non tantùm timoratis, sed etiam peccatoribus, qui sæpe ob defectum considerationis redeunt ad vomitum.

125. Super omnia confessarii adhibêre debent diligentiam hanc, cùm pœnitentes patiuntur desolationem spiritûs. Initio quo anima se tradit vitæ spirituali solet Deus illam allicere specialibus quibusdam luminibus, lacrymis et sensibilibus aliis consolationibus; sed elapso aliquo tempore, solet claudere hanc venam, ut probet earum fidelitatem, et ut eas ad majorem perfectionem extollat, subtrahens eis sensibilem omnem dulcedinem, cui facilè animæ adhæret non sine impuritate quadam, et culpa ex amore sui ipsius. Consolationes sensibiles (quin et attractiones supernaturales) sunt quidem Dei dona, sed non sunt ipse Deus; unde ipse, ut animas sibi dilectas avellet etiam à donis suis, ut donatorem puriori amore diligere cogantur, efficit, ut non inveniant ampliùs in oratione pabulum consuetum, et solitam consolationem; sed tædia, ariditates, tormenta, et quandoque etiam tentationes. Invigilet ergo summopere confessarius ad confortandas animas istas, ne orationem omittant, et præscriptas communiones; revocet illis in memoriam verba illa *S. Francisci Salesii*, scilicet: *Plus valêre coram Deo unicam unciam orationis in medio desolationum, quàm libras centum in medio consolationum.* Quoniam ille qui Deum diligit ob consolationes, plus Dei consolationes quàm Deum ipsum diligit; sed qui Deum amat eique adhæret sine consolationibus illis, hic verum ostendit amorem. Hæc de meditatione sufficiunt, sed opportunum duco aliquam hìc novis confessariis præbêre notitiam contemplationis infusæ, ac suorum graduum, nec non aliorum donorum supernaturalium unà cum regulis præscriptis à spiritualis vitæ magistris ad directionem animarum, quibus Deus hujusmodi gratias voluerit impertiri.

§. II. *De oratione contemplationis, et diversis suis gradibus.*

126. Quando anima aliqua à Deo contemplationis gratià donatur, oportet, ut confessarius optimè sciat modum quo eam dirigere debeat, et ab omnibus illusionibus liberet; aliàs maximum illi afferret damnum, et quemadmodum ait

S. Jo. à Cruce, magnam ipse Deo reddituras est rationem. Contemplatio multùm differt à meditatione. In meditatione quæritur Deus labore discursûs, in contemplatione sine hujusmodi labore contemplatur Deus jam inventus. Insuper in meditatione anima operatur actibus suarum potentiarum; in contemplatione operatur Deus, et anima tantùm patitur, et recipit in se dona, quæ à divina gratia sibi infunduntur absque eo quòd aliquid operetur, quoniam ipsa lux, et divinus amor, quo tunc tota impletur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem, qui tot illam cumulat donis.

127. Advertere etiam oportet, quòd Deus, antequam concedat animabus donum contemplationis, solet eas introducere in orationem recollectionis, vulgò dictam *di Raccoglimento*, vel *Otii contemplativi* (sic illud vocant mystici), quæ non est adhuc contemplatio infusa, quoniam anima adhuc est in statu activo. Hæc recollectio (loquor hìc de naturali, quoniam de supernaturali et infusa inferiùs loquemur *n*. 133.) est quando intellectui opus non est cum labore quasi extra animam exire ad considerandum mysterium aliquod, aut æternam veritatem, sed avulsus à rebus externis, et collectus quasi intra animam ipsam absque labore, imo cum magna suavitate attendit illi veritati, aut mysterio quodcumque sit. *Otium contemplativum* est ferè idem, nisi quòd in collectione anima attendat alicui devotæ cogitationi particulari; in otio verò cum generali quadam Dei notitia sentit in seipsa collectam, et suaviter Deo attractam. In hac collectione, sive otio contemplativo, dicunt quidam mystici, quòd etsi hæc oratio sit naturalis, nihilominùs anima cessare debet non solùm à meditatione, sed etiam ab actibus voluntatis, scilicet amoris, oblationis, resignationis, etc., et tantùm manêre debet in quadam amoris vigilantia, et attentione ad Deum, absque eo quòd actum aliquem faciat. Verùmtamen hujusmodi incantationibus ego prorsùs acquiescere non valeo. Nulli dubium, quin quando anima collectam se sentit, non debet se applicare meditationi, quia jam invenit sine ullo labore quidquid ipsa postulabat; præterquam quòd ipsa ordinaria meditatio, ut ait *P. Segneri* in suo aureo opusculo de *concordia inter laborem et quietem* (*Part*. 1. *c*. 1. *n*. 1.). producit post aliquod tempus contemplationem quæ dicitur

acquisita, nempe illa quæ unico intuitu cognoscit veritates. quas antè nonnisi longo discursu et labore cognoverat. Sed his non obstantibus, nescio cur anima cessare debeat à bonis actibus voluntatis : et quodnam tempus opportunius his faciendis actibus esse poterit, quàm tempus quo anima se collectam sentit? Verum quidem est, quòd *S. Franciscus Salesius* consilium dedit B. Joannæ de Chantal, ut in sua oratione, cùm se Deo unitam sentiret, non repeteret novos actus; sed quare? quia scilicet Beata jam pervenerat ad contemplationem passivam. Unde quando anima adhuc est in statu activo, non est ratio cur actus boni impedire debeant gratiæ operationem. Idem *S. Franciscus Salesius* præfigebat animabus devotis à se directis determinatum quemdam numerum aspirationum amoris, faciendum intra certum temporis spatium. Quando anima pervenit ad statum passivum contemplationis, tunc anima etsi non mereatur, quia eo tempore non operatur, sed tantùm *patitur*, nihilominùs acquirit magnum quemdam vigorem ad operandum postea cum majori perfectione : sed quando anima adhuc est in statu activo, ut mereatur, operari debet, actus bonos faciendo; atque hæc sunt opera, quibus anima meretur gratiam divinam. Unde rectè concludit idem *P. Segneri*, quòd quando Deus loquitur et operatur; et oportet, ut anima taceat, et cesset à suis operationibus, nihil aliud ponendo ex latere suo circa principium, quàm attentionem quamdam amoris ad divinas operationes, sed quando Deus non loquitur, necesse est, ut anima se adjuvet eo modo quo potest ad conjungendum se Deo, scil. meditationibus (quando hæ sunt necessariæ), affectibus, precibus, et determinationibus, dummodò actus isti non eliciantur inviti : unde illi tantummodò sunt faciendi, quibus se anima sentit suaviter inclinatam.

128. Insuper advertendum est, quòd Deus, antequam introducat animam in orationem contemplationis, solet eam purgare, ponendo in ariditate supernaturali, quæ appellatur *purgatio spiritualis*, ut eam purificet à suis imperfectionibus, quæ illi impediunt contemplationem. Atque hìc distinguendum est inter ariditatem *sensibilem*, quæ pertinet ad sensum, et ariditatem *substantialem*, quæ pertinet ad spiritum. Ariditas *sensibilis* (de *substantiali* loquemur num. sequenti) quando est naturalis, fert secum quoddam tædium rerum

spiritualium, et obscuritatem quamdam leviorem, et minùs durabilem; sed quando est supernaturalis, de qua hìc agimus, ponit animam in quadam obscuritate profundiori, quæ diutiùs durat, et quotidiè majus accipit incrementum. Nihilominùs anima in tali statu constituta, licèt sentiat se magis à creaturis alienatam, et habeat cogitationem semper in Deum defixam, unà cum ingenti desiderio, et determinatione eum perfectè amandi, tamen sentit se redditam tanquam impotentem ad hoc exequendum ob suas imperfectiones, quarum causâ videtur facta Deo odibilis: sed interea, hoc non obstante, non cessat se rectè gerere in virtutibus. Hæc molesta ariditas est quidam tractus gratiæ, est lux quædam supernaturalis, sed lux quæ affert pœnam, et obscuritatem, quoniam volens se nudo spiritui communicare, et inveniens sensus, atque potentias animæ sui non adhuc capaces, ex eo quia nondum prorsùs à consolationibus sensibilibus sint disjunctæ, et consequenter materialibus, quæ plenæ sunt formis, imaginibus, et figuris; producit in anima hujusmodi tenebras tam molestas, sed valde utiles, quoniam per ipsas anima pervenit ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus tam terrenis, quàm spiritualibus; et insuper acquirit magnam suarum miseriarum cognitionem, atque impotentiæ ad quodvis opus bonum perficiendum, et simul magnam erga Deum venerationem, qui illi repræsentatur venerabilis, et terribilis. In hoc statu Director debet animam confortare ad sperandas res magnas à Deo, qui ad hunc finem ita se gerit cum ea. Insinuet ei, ne conetur se exercêre in meditatione, sed humiliet se, faciet actus oblationis, totamque se Deo committat, perfectissimè resignata dispositionibus suæ voluntatis, quæ tota tendit ad bonum nostrum.

129. Post hanc purgationem sensûs solet Dominus concedere donum contemplationis, quæ dicitur gaudii; scilicet recollectionis supernaturalis, quietis, et unionis, de qua deinceps loquemur; sed ante unionem, et post recollectionem, et quietem, solet Deus purgare animam ariditate spiritûs, quæ dicitur ariditas *substantialis*, quâ Dominus vult, ut anima se totam in seipsa annihilet. Ariditas sensûs est subtractio devotionis sensibilis, sed ariditas spiritûs est quædam lux divina, quâ Deus facit, ut anima suum nihilum

agnoscat. Atque hìc est, ubi anima se cernit in quadam terribiliori agonia; nam etsi tunc ipsa sit magis determinata ad se vincendum in omnibus, et magis attenta ad Deo placendum, nihilominùs quò magis agnoscit suas imperfectiones, eò sibi videtur à Deo expulsa, atque derelicta tamquam ingrata beneficiis acceptis: imò et ipsa spiritualia exercitia, quæ peragit, ut sunt orationes, communiones, mortificationes, eam magis contristant; nam cùm ea omnia non sine magno tædio et pœna perficiat, credit omnia digna suppliciis, et se Deo odibiliorem. Quin multoties animæ illæ videntur sibi summoperè odisse Deum, quam ob causam Deus eas jam reprobaverit tanquam sibi inimicas; et adhuc in vita faciat illis experiri damnatorum pœnas, et divinam derelictionem. Et aliquando Deus permittit, ut hujusmodi desolationes comitentur mille aliæ tentationes, ùt motus impuritatis, iracundiæ, blasphemiæ, incredulitatis, et præsertim desperationis: ita ut miseræ in magna illa obscuritate, et confusione non valentes discernere resistentiam voluntatis, (quæ reverà tunc adest, sed ipsis est occulta, aut saltem dubia ratione præsertim tenebrarum) timeant se jam consensisse, et ideò tantò magis existimant se derelictas à Deo.

130. Hìc ergo confessarius quando ei aliqua ex animabus istis occurrit, quæ jam per perfectionem progreditur; et opinatur se derelictam; in primis non terreatur videndo confusionem hanc, et audiendo tot expressiones timoris et desperationis; nec se ostendat timidum aut ullo modo hæsitantem, sed viriliter eam confortet ad nihil timendum: et eo tempore plùs quàm aliàs animet ad confidendum in Deo, recitans illi ea verba, quæ Dominus dicit *S. Theresiæ*, quòd scilicet nemo Deum amittit absque eo quòd cognoscat amittere. Dicat ei omnes illas suggestiones blasphemiarum, incredulitatis, impuritatis, et desperationis non esse consensus, sed pœnas, quæ si cum resignatione tolerentur, animam magis magisque Deo conjungunt. Dicat, à Deo nunquam odio habèri animam, à qua amatur, et quæ bonæ est voluntatis. Addat, Deum ita se gerere cum animabus à se magis dilectis. *Ariditatibus et tentationibus (dicebat S. Theresia) probat Deus suos amatores. Quamvis ariditas totâ vitâ perduret, anima non omittat orationem; veniet tempus quo omnia ei persolventur.* O quàm pulchram pro anima desolata sententiam! Hortetur

ergo, ut forti animo sit, et viriliter expectet res magnas à Deo, dum eam per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis, moneat etiam, ut primò humiliet se utpotè dignam ita à Deo tractari ob anteactæ vitæ defectus: secundò, ut divinæ voluntati se totam resignet, paratissimam se præbendo ad ea omnia perferenda, imò et majora pro omni tempore quod Deo placuerit: tertiò projiciat se tanquam mortuam in brachia divinæ misericordiæ, et committat protectioni Mariæ SS. quæ mater misericordiæ, et afflictorum consolatrix jure appellatur.

131. Ariditas sensûs perdurat quousque, purificatis sensibus, anima apta ad contemplationem reddatur. Ariditas verò spiritûs durat quousque reddatur capax divinæ unionis: quamvis aliquando etiam post unionem permittat Dominus, ut anima iterùm redeat ad hanc ariditatem, ea potissimùm de causa, ne anima seipsam negligat, et ut identidem suum nihilum agnoscat.

132. Completâ ergo purgatione sensûs, et ad finem perductâ ariditate sensibili, ponit Deus animam in statu contemplationis. Contemplatio vel est affirmativa, vel negativa. *Affirmativa* est quando anima beneficio lucis divinæ, sine ulla sua opera cernit aliquam veritatem, aut creatam, ut esset infelicitas inferni, felicitas paradisi etc., aut increatam, ut divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. *Negativa* est quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere cum confusa quadam notitia, sed quæ ingerit conceptum longè majorem magnitudinis divinæ; et ita etiam in confuso agnoscit aliquam veritatem creatam, ut horribilitatem inferni etc. Sed transeamus ad primos contemplationis gradus: hi sunt, recollectio interior spiritûs, et quies: de unione loquemur pòst.

133. Primus igitur gradus contemplationis est *recollectio supernaturalis*. De naturali jam diximus suprà *n*.127. quæ tunc habetur, quando animæ potentiæ colliguntur ad considerandum Deum intra se; et dicitur *naturalis*, non quia anima ex se valeat illam operari; omnis enim actio virtutis, ut possit æternum præmium promerêri, indiget auxilio gratiæ; unde generatim loquendo est etiam supernaturalis; sed *naturalis* dicitur, quia anima tunc est in statu activo, et beneficio gratiæ ordinariæ

operatur. Recollectio verò *supernaturalis* est illa, quam operatur Deus ministerio cujusdam gratiæ extraordinariæ, et per quam Deus collocat animam in statu passivo; ita ut recollectio supernaturalis, seu infusa, tunc propriè habeatur, quando collectio potentiarum non evenit operâ ipsius animæ, sed beneficio lucis, quam Deus infundit, et per quam excitatur in anima magnus et sensibilis amor divinus. In hoc statu non est cogenda anima ad suspendendum tranquillum cum discursum, quem fortè ei lux ipsa suaviter insinuaret: quemadmodùm nec debet incumbere considerationi rerum particularium, aut determinationibus quas valet efficere. Nec debet curiosiùs investigare quidnam sit interior ea spiritûs recollectio: sed sinat se dirigi à Deo ad considerandas res illas, illosque actus faciendos, ad quos se magis à Deo ferri cognoscit.

134. Secundus gradus est *quietis*. In recollectione vis amoris communicatur immediatè sensibus externis, quos Deus ipse intra animam facit colligere. Sed in quiete amor communicatur immediatè spiritui in ipso animæ centro: et amor ipse est ardentior, qui deinde etiam ad sensus externos diffunditur: hoc verò non semper: unde multoties accidit, quòd anima habeat orationem quietis, sed sine ulla dulcedine sensibili. Dicit *S. Theresia* (*In vita c. 14.*) quòd in hac oratione non suspenduntur omnes potentiæ: suspenditur quidem voluntas, et remanet tamquam ligata, quia tunc nullum aliud objectum præter Deum valet amare, qui eam sibi trahit; sed intellectus, et memoria, aut phantasia quandoque remanent liberæ, et hùc illùcque excurrunt. Unde dicit Sancta (*Camm. di perfez. p. 209.*) animam de hoc non debêre tristari: *Rideat* (inquit) *de sua cogitatione, illamque deserat veluti stultam, et maneat in sua quiete: et cùm voluntas sit domina, ipsa cogitationem ad se reducet, absque ullo vestro labore.* Quòd si anima velit se applicare ad colligendam cogitationem, nihil omninò aget, et suam quietem amittet. In hoc statu multò minùs quàm in recollectione anima debet se applicare ad faciendas determinationes, aut alios actus ex se ipsa emendicatos: eos tantummodò faciat, ad quos se sentit à Deo suaviter impelli.

135. Dicamus nunc aliqua de oratione puræ contemplationis, scilicet de contemplatione negativa superiùs enun-

tiata, quæ est longè perfectior quàm affirmativa. Hæc contemplatio *negativa* dicitur *Clara Caligo*, quia ob nimiam lucis abundantiam intellectûs obscuratur : quemadmodum qui intuetur solem, radiorum fulgore obcœcatus nihil cernit, sed tantùm intelligit solem esse magnum quoddam lumen : sic Deus in ista caligine infundit animæ lucem magnam, quæ facit, ut illa intelligat non jam veritatem aliquam particularem, sed acquirat generalem quamdam, et confusam notitiam suæ incomprehensibilis bonitatis, unde anima incipit efformare altissimam de Deo ideam, licèt confusam. Quando anima aliquantulùm noscit aliquam ex divinis perfectionibus, altum quidem conceptum suæ bonitatis concipit, sed longè melior est conceptus quem format, quando cognoscit divinam perfectionem non posse comprehendi. Scribit *Cardinalis Petruccius* in doctissimis suis Epistolis, hanc orationem propterea vocari orationem caliginis, quia in hac vita anima non est capax clarè intelligendi divinitatem, undè in hoc statu intelligit non intelligendo; sed intelligit longè meliùs omni alio modo intelligendi. Non intelligit, quia, cùm Deus non sit res quæ formet imaginem aut figuram, intellectus nequit de eo ideam efformare, et ideò nihil aliud intelligit, quàm quòd illum non valet intelligere; quapropter hujusmodi intelligentia vocatur ab Areopagita : *Sublimis cognitio Dei per ignorantiam.* In hac oratione caliginis suspenduntur omnes interiores potentiæ animæ, et quandoque etiam sensus exteriores : ita ut anima aliquando ingrediatur in *Ebrietatem Spiritualem*, quæ facit eam prorumpere in quædam amoris deliria, ut cantus, clamores, fletus immodicos, saltus, et his similia, quemadmodum eveniebat *S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis.*

136. Post gradus istos facit Dominus animam ad unionem transire. Unicus animæ scopus hic esse debet, unio scilicet cum Deo; sed ut anima perfectionem attingat, non est necessaria unio *passiva*; satis est illi pervenire ad unionem *activam*. Paucissimæ, inquit *S. Theresia*, sunt animæ illæ, quæ diriguntur à Deo per vias supernaturales : et nos in cœlo permultas aspiciemus, quæ sine hujusmodi gratiis supernaturalibus erunt gloriosiores illis, quæ gratias istas receperunt. Unio *activa* est perfecta uniformitas divinæ voluntati, in qua certè consistit tota perfectio divini amoris;

Perfectio, inquit *S. Theresia*, (*Conc. dell' Amor di Dio*) *non consistit in extasi, sed vera unio animæ cum Deo est unio voluntatis cum divina voluntate.* Hæc unio est necessaria, non verò unio *passiva*; et animæ illæ quæ solam habent activam, inquit eadem Sancta *Avvisi per l'oraz.* 22.), *fieri poterit quòd habeant meritum longè majus; quia majorem patiuntur laborem, et Dominus dirigit eas ut fortes, et consolationes quas in hac vita non habent, servat ut postea det eis in alia. Cardinalis Petruccius* inquit, quòd absque contemplatione infusa rectè quidem possit anima beneficio gratiæ ordinariæ pervenire ad annihilationem propriæ voluntatis, et ad eam transformandam in Deum, nihil aliud volendo, quàm voluntatem Dei. Et quamvis sentiat passionum motus, tamen hi non impediunt illi præfatam transformationem; unde subdit, quòd cùm in hoc posita sit tota sanctitas, unusquisque nihil aliud debet desiderare, et petere à Deo, quàm ut dirigatur ab ipso, et in ipso suam efficiat voluntatem. *S. Theresia* tractando de unione passiva, inquit (*Mans. V. c.* 1.), quòd anima posita in ea, *non videt, non sentit, neque advertit ita se habère*; quoniam ex abundantia lucis et amoris efformatur illa beata caligo, in qua suspenduntur omnes potentiæ animæ; memoria enim non recordatur, nisi Dei: voluntas conjungitur Deo tali amore, ut nequeat amare aliud objectum; et intellectus tantâ luce repletur, ut nullam rem aliam valeat cogitare, nec etiam gratiam quam actu tunc recipit; unde intelligit multum, sed nequit percipere quid intelligat. In summâ, anima in hoc statu constituta habet claram et experimentalem cognitionem Dei præsentis, qui in animæ centro eam sibi conjungit. Hæc unio, inquit *S. Theresia* (*Vita c.* 18.), non multùm perdurat; sed ad summum dimidiam horam non excedit. In aliis contemplationibus, de quibus antea locuti sumus, Deus præbet se videndum tanquam proximum animæ, hìc verò tamquam præsentem; et anima experitur eum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum. Unde, inquit Sancta (*Mans. V. c.* 1.), in aliis contemplationibus posse animam dubitare, utrùm fuerit Deus, in hac verò non. Hoc tamen non obstante, debet eam confessarius monêre non ideò evasisse impeccabilem, et propterea, quò magis se videt à Deo hujusmodi gratiis donatam, eò magis esse

debet humilior, et ab omnibus alienata, unicè diligendo crucem, et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore ne suæ infidelitates ex eo tempore acerbiùs puniendæ sint, ob majorem quâ committentur ingratitudinem. Inquit *S. Theresia* (*Mans. V. et VI.*) sibi cognitas plures animas, quæ, cùm antea ad hunc statum unionis ascendissent, postea in peccata mortalia præcipites ceciderunt.

137. Tres dantur species unionis, et sunt: unio *simplex*, unio *desponsationis*, et unio *consummata*, quæ vocatur unio *matrimonii spiritualis*. Unio simplex est illa, de qua usque adhuc locuti sumus. Dicendum nunc est de unione *desponsationis*. Hanc unionem solet ordinariè præcedere ariditas substantialis, quæ est purgatio spiritûs, de qua jam suprà locuti sumus *n.* 128. In hac verò unione desponsationis tres sunt alii gradus diversi, scilicet *Extasis*, *Raptûs*, *et Elevationis spiritûs*. In simplici unione suspenduntur potentiæ, sed non sensus corporei, quamvis hi remaneant valde infirmi ad operandum. In unione autem extasis amittitur quoque usus sensuum, ita ut persona non videat, non audiat, et non percipiat neque incisiones, neque adustiones. Raptus verò nihil aliud est quàm impressio quædam gratiæ validior; quâ Dominus non solùm elevat animam ad unionem, sed etiam rapit illam motu quodam subitaneo, et violento, ita ut aliquando elevetur etiam corpus, et reddatur leve ad instar plumæ. *Elevatio spiritûs* est, quando anima sentit se rapi quasi extra se, et extolli supra seipsam cum magna quadam violentia, unde anima ab initio magnum experitur timorem. In elevatione spiritûs continetur tam extasis, quia intervenit amissio sensuum, quàm raptus, id est motus violentus. Retulit mihi persona quædam similibus gratiis à Deo donatâ, quòd in talibus elevationibus spiritûs videretur sibi tanquam si anima è corpore fuisset avulsa, et elevata cum tanta velocitate ac si conficeret decies centena millia milliaria in quovis temporis momento, non sine magno terrore, quoniam ignorabat quò esset ascensura; sed cùm postea subsedisset, tunc illustrabatur ad cognoscendum aliquod divinum arcanum. Sed hìc oritur dubium; Si in hac unione suspenduntur potentiæ, et intellectus obscuratus à lucis abysso nequit attendere rebus quas

intelligit, qua unquam ratione potest ibi anima intelligere, et verba facere de illo divino arcano? Respondent mystici, quòd quando Deus vult, ut anima intelligat aliquod secretum, aut immittere illi aliquam visionem intellectualem, vel imaginariam, minuit nonnihil lucem, ita ut anima remaneat habilis ad cognoscendum et perpendendum quodcumque Deus voluerit.

138. Tandem perfectior unio, quæ dicitur *consummata*, et major quàm in hac vita possit Deus concedere animæ viatrici, est illa quæ dicitur *matrimonii spiritualis*, per quam anima transformatur in Deum, et fit unum quid cum Deo : eodem modo quo vas aquæ infusum mari evadit unum cum aqua maris. Et advertendum hìc est, quòd in reliquis unionibus, ut loquuntur mystici, potentiæ remanent suspensæ; in hac verò minimè suspenduntur; quoniam potentiæ purificatæ à sua sensibilitate, et materialitate, jam effectæ sunt capaces divinæ unionis, ita ut voluntas amet Deum suum placidissimè, intellectus rectè cognoscat, et attendat huic intimæ divinæ unioni, quæ jam facta est in animæ centro, quod accidit eodem modo ac si quis intueretur solem, et sine ulla offensione oculorum solis splendorem cognosceret. Insuper est advertendum, quòd hæc unio non est transitoria, ut duæ priores, sed permanens; ita ut anima fruatur habitualiter divinâ præsentiâ jam sibi conjunctâ, et fruatur in pace stabili : nam passiones nihil ampliùs eam perturbant : illas quidem anima cernit dum faciem suam ostendunt; sed non tristatur, nec ullam patitur molestiam ab illis, ad instar ejus qui fortè habitans super nubes, cerneret tempestates inferiùs evenientes, et ipse non tangeretur ab illis.

139. Hìc abs re non erit aliqua dicere de visionibus, locutionibus, et revelationibus ad discernendas falsas à veris. Visiones vel sunt *externæ* vel *imaginariæ*, vel *intellectuales*. *Externæ* sunt quæ oculis cernuntur. *Imaginariæ* quæ spectantur in phantasia, seu imaginativa. *Intellectuales*, quæ neque oculis, neque in phantasia videntur, sed à solo intellectu divinâ luce adjuto, quæ species intelligibiles ingerit; atque hæc visionum species, teste *S. Theresiâ*, tota est spiritualis; nullam enim in ea partem habent sensus neque externi, neque interni, qui sunt imaginativa, et phantasia. Notandum quòd neque oculis, neque phantasiâ potest anima

cernere res sibi repræsentatas, nisi in apparentia corporea, etiamsi essent substantiæ spirituales; è contrà beneficio intellectûs res cernuntur tantùm spirituales, etiamsi fuerint materiales; vel ut meliùs dicam, noscuntur, non videntur, sed noscuntur longè meliùs quàm si oculis cernerentur.

140. Advertendum tamen hìc est, quòd visiones istas tam Deus, quàm diabolus possit operari; quod est intelligendum etiam de intellectualibus, ut videtur innuere *S. Joannes à Cruce*, (*Salita l. 2. c. 24.*) contra id quod sentit *Cardinalis Petr ccius*, quamvis multò faciliùs corporales, quæ ut plurimùm, et præcipuè in fœminis, ab ipsa phantasia efformantur. Signa ad distinguendas veras à falsis sunt: 1. Si veniant ex improviso sine ulla præcedenti animæ cogitatione. 2. Si ab initio afferant confusionem, et terrorem, sed postea relinquant animam in pace. 3. Si sint raræ, quia frequentes sunt valde suspectæ. 4. Si parùm durent, quoniam, inquit *S. Theresia* (*Mans. VI. c. 9.*) quando anima intuetur per longum tempus rem sibi repræsentatam, signum est quòd sit potiùs actus phantasiæ. Visio divina ut plurimùm transit ad instar fulguris, sed remanet inde immobiliter menti infixa. 5. Vera visio relinquit animam in summa pace, et vivida cognitione miseriæ suæ, non sine ingenti desiderio perfectionis; ad differentiam visionum diabolicarum, quæ parùm remanent impressæ, et relinquunt animam in quadam siccitate, perturbatione, motibus propriæ æstimationis, et cum fame sensibili harum gratiarum. Verùm cum omnibus signis superiùs memoratis, inquit *S. Theresia* (*Ibid.*), nullam certam habêri posse securitatem, quoniam multoties dæmon fecit simulare quietem, cogitationes humilitatis, desideria perfectionis; quæ omnia incertum est à quo procedant; quoniam sæpè ipse dæmon, ut ei fides præstetur, solet hæc insinuare, ut tandem illum percipiat fructum, et deceptiones, quas intendit. Unde director, regulariter loquendo, non prohibeat animæ enarrare sibi hujusmodi visiones, imò imponat illi, ut manifestet quæcumque videt, sive vera ea sint, sive falsa, ut docet *S. Theresia* (*Mans. V. c. 9.*), sed è contrario nullam ostendat curiositatem sciendi hujusmodi visiones, neque de his minutè animam interroget: nec præveniat dicendo: *Non fuit sic? Vidistine hoc, vel illud?* quia tunc facilè anima respondet affirmativè aut ex sua mali-

tia, aut simplicitate. Si apertè noverit hujusmodi visiones esse opus phantasiæ, aut diabolicum, quia fortè arcent animam ab obedientia, humilitate, aut ab alia virtute, tunc patenter ei hoc dicat. Si verò id confessarius non discernat, non omninò expedit indubitanter asserere visiones illas esse vel diabolicas, vel phantasias, quemadmodum solent quidam nimis increduli (ad differentiam aliorum qui nimis creduli omnes habent ut veras); sed dicat pœnitenti, ut oret Deum quò non ampliùs ducatur per vias adeò periculosas, se protestando quòd quamdiu vivet in terris, velit Deum cognoscere solùm per viam fidei. Cæterùm insinuet, ut ex visionibus habitis, vel falsis, vel veris, illum percipiat fructum, qui magis est necessarius, et præcipuè se rectè cum Deo gerendi; ita enim agendo, quamquam visiones fuerint à dæmone, dæmon remanebit elusus.

141. Quod verò ad *locutionem* attinet, *locutio esse potest successiva, formalis et substantialis.* Successiva est quando anima meditando aliquam veritatem fidei, sentit sibi quasi responderi ab ipsomet suo spiritu, sed veluti ac esset persona extranea. Hæc quando bonos parit effectus, ut essent amoris, aut humilitatis extraordinariæ, esse potest speciale Dei lumen : sed quando non videt augêri consuetum amorem, indicium est, eam esse intelligentiam proprii intellectûs. *Formalis* est quando anima audit aliqua verba formata, sed extra se; et potest hæc percipi vel auribus, vel imaginativa, vel intellectu. Hæc, ut discernatur utrum sit divina, vel diabolica, videndæ sunt res quas exprimit, aut faciendas imponit; et effectus quos relinquit. Præcipuè, si est divina, imponitque opera patientiæ, propriæ abjectionis, aut quodvis aliud opus spirituale, relinquet facilitatem quamdam ad omnia toleranda, ad operandum, et se humiliandum. *Substantialis* est eadem ac formalis, et solùm differt in effectu; quoniam formalis aut instruit, aut imponit; substantialis verò citò operatur id quod exprimit; ut e. c. si diceret : *Consolare; noli timere : dilige me :* anima tunc in eodem temporis puncto remanet consolatione repleta, intrepida, aut amoris igne succensa. Hæc locutio cæteris omnibus est securior; prima enim est valde incerta : secunda, id est formalis, est multùm suspecta, præsertim quando jubet res exequendas; unde director si observat ea quæ jubentur esse christianæ pru-

dentiæ opposita, debet ea omninò prohibêre; si verò non sint prudentiæ contraria, expedit, ut earum suspendat executionem quousque deveniat in majorem securitatem, et multò magis si res sint extraordinariæ.

142. Denique quod attinet ad *revelationes* rerum occultarum, aut futurarum, ut scilicet mysterium fidei, statûs conscientiarum, prædestinationis animarum, mortis, promotionis ad aliquam dignitatem, et his similia; hæ possunt tripliciter habêri, nempe per visiones, per locutiones, et per intelligentias nudarum veritatum. In hujusmodi revelationibus debet director magnam adhibêre prudentiam, nec sit nimis facilis ad credendum, et præcipuè ad exequendum, quando agitur de certiorando aliquem ob notitiam in revelatione acceptam. Ante omnia jubeat animæ, ne revelationem aliis indicet, et ipse cautissimè semper procedat, imò utatur sapientiorum consilio, quoniam ut plurimùm tales revelationes dubiæ sunt, et suspectæ. Minùs verò suspectæ sunt intelligentiæ simplicium veritatum circa mysteria, attributa divina, malitiam peccati, damnatorum infelicitatem, et his similia: hæc quando sunt fidei conformia, inquit *S. Joannes à Cruce* (*Salita l.* 11. *c.* 33.), quòd anima non debet illas expetere; sed si ipsi concedantur, humiliter sunt ab ea accipiendæ, et non refutandæ.

143. Oritur hìc dubium: Utrùm omnes istæ species gratiarum et communicationum supernaturalium debeant rejici, aut acceptari. Et distinguendum est, ut ait doctus quidam Auctor (*F. Bernard. da Castelvetere*, *Dirett. Miss. l.* 2. *p.* 2. *c.* 1.) cum *S. Joanne à Cruce*, et aliis: gratiæ illæ quæ elongant à fide, ex eo quia consistunt in quibusdam notitiis distinctis, ut sunt visiones, locutiones, et revelationes, has oportet omni conatu rejicere; sed illæ, ex opposito, quæ sunt uniformes fidei, ut sunt notitiæ confusæ, et generales, et tactus divini, qui uniunt animam Deo, non sunt rejiciendæ, imò possunt humiliter expeti, et desiderari, ut magis magisque Deo uniatur, et in suo sancto amore solidetur. Hoc nihilominùs intelligitur pro illis animabus; quæ jam donantur similibus favoribus, quoniam pro aliis tutior via est desiderare et expetere tantummodò unionem activam, quæ, ut diximus, est unio voluntatis nostræ cum divina voluntate. Director igitur quando ei occurrerit anima cum his commu-

nicationibus contemplationis, aut caliginis, aut unionis, non debet ei imponere, ut eas rejiciat, sed ut humiliter, et cum gratiarum actione recipiat. Semper verò utatur verbis, quæ animam non omninò securam efficiant, sed relinquant quemdam timorem, qui eam, etsi non conturbet, detineat verò in humilitate, et ab omnibus alienatione. Gratias autem quarumdam notitiarum distinctarum quæ habentur per viam visionum, et his similium, ut superiùs diximus, jubeat confessarius constantissimè recusari, semper tamen in spiritu humilitatis (et sine ullo contemptu, ut expuendi in faciem, irridendi etc. quod non licet, ut plures asserunt); et protestando se coram Deo: Se velle ei in pura fide servire. Cæterùm, inquit *S. Theresia* (*Vita c.* 15. *et Mans. VI. c.* 9.), quòd quotiescumque anima sentit se suaviter accendi ad amorem erga Deum, habêre debet communicationem tanquam divinam, non ideò ut credat se aliis meliorem, sed ut animum faciat ad perfectiùs coram Deo ambulandum; ita enim agendo Deus efficiet ut dæmon, etiamsi iste aliquam partem haberet, victus remaneat, et suis ipsis armis sibi damnificet.

144. Sed concludamus. Director ergo 1. imponat animæ, ut superiùs diximus, ut fideliter enarret omnes communicationes quas habet in oratione, nullam tamen eas sciendi gulam demonstret: nec unquam aliis manifestet gratias supernaturales suo pœnitenti concessas; fiet enim ut illi ejus precibus se commendent, eamque maximo superbiendi periculo exponant: vel si post hanc notitiam, levissimum intueantur defectum, multùm scandalizabuntur, et in derisione habebunt. 2. Non ostendat huic animæ talibus favoribus distinctæ particulare aliquod signum æstimationis, et multò minùs mittat alias pœnitentes ad petendum consilium ab ea, vel ad exposcendum solatium, aut directionem: potiùs ostendat minoris eam facere, quàm alias animas quæ ambulant per viam fidei, quoniam animæ his favoribus ornatæ, regulariter loquendo, semper et multùm sunt humiliandæ. 3. Si advertat animam servare humilitatem, atque timorem in istis divinis communicationibus, oportet eam adjuvare, imò et securam facere, quoties expedire cognoverit. Inquit *S. Theresia*, quòd anima numquam movebitur ad magna pro Deo gerenda, nisi agnoverit se magna accepisse à Deo. Et quidem

eadem Sancta, quando à *SS. Francisco Borgia*, *et Petro de Alcantara* fuit facta securior, dona quæ ipsa acceperat, esse verè divina, ex eo tempore ad perfectionem non ampliùs cucurrit, sed evolavit. Neque ex eo quòd cernit director animam identidem in aliquem defectum incidere (quoties defectus non sunt plenè deliberati, aut commissi cum adhærentia, et contemptu) reputare debet omnes hujusmodi communicationes pro mendaciis, et illusionibus. Dominus tales gratias concedit non tantùm animabus perfectis, sed aliquando etiam imperfectis, eâ scilicet ratione, ut liberet à suis imperfectionibus, et ad vitam perfectiorem extollat. Unde quando dignoscitur quòd per hujusmodi communicationes anima magis magisque se liberat à passionibus, et proficit in amore divino, atque in desiderio perfectionis, signum est quòd illæ sint bonæ. De reliquo quando agitur de gratiis externis, ut sunt visiones, locutiones, et revelationes, regulariter loquendo, ut diximus, tutiùs est, ut director ostendat se parvi eas facere, dicendo id quod ait *S. Theresia* è cœlo post obitum suum cuidam personæ religiosæ: *Ne fidant animæ visionibus; et revelationibus particularibus, nec collocent perfectionem in eis habendis : licèt enim aliquæ ex eis sint veræ, plures nihilominùs sunt falsæ, et mendaces : et difficile est invenire unam veritatem inter plura mendacia* (quare plures sunt visiones falsæ quàm veræ); *et quo avidiùs expetentur, et in pretio habebuntur, eò magis persona aberrabit à fide, et humilitate, quæ est via tutior, quam posuerit Deus.* Quare det ei consilium, ut oret Deum, ut veram concedat extasim, scilicet totalem à rebus terrenis, et à semetipsa alienationem, sine qua ad perfectionem numquam valebit pervenire. Quòd si unquam director advertat animam non esse benè fundatam in suæ miseriæ cognitione, et vellet pro certo tenêre quòd suæ communicationes sint divinæ; et turbaretur audiendo, quòd director nollet eas credere utì tales, pessimum signum est : signum est quòd illæ sint dæmonis ex effectibus qui observantur, scilicet adhæsionis superbiæ; aut indicium est quòd anima non benè ambulet, quoniam ipsa saltem dubitare deberet, quoties dubitat confessarius, et ideò in hoc casu omnibus modis est humilianda, et in timore detinenda quantùm fieri potest; et tunc si nec etiam acquiescit, privet eam communione, et severiùs mortificet, quia

tunc in magno versatur periculo, ne decipiatur à dæmone. Denique director etsi indicarat reddere animam certiorem, quòd suæ communicationes sint à Deo, tamen ei insinuet, ut in oratione semper præ oculis habeat (vel saltem in principio) punctum aliquod vitæ, vel passionis Jesu Christi. Dicebat *S. Theresia*, animam quæ amittit directionem boni Jesu, numquam perventuram ad perfectam cum Deo unionem. Animæ incipientes meditantur Domini passionem per modum discursûs; contemplativæ verò non utuntur discursu, sed, proposito sibi mysterio aliquo, admirantur bonitatem, misericordiam, amorem divinum, et hinc Deus facit eas transire, quando ei placuerit, ad contemplationem suæ divinitatis.

§. III. *De mortificatione.*

145. Quoad mortificationem oportet advertere, quòd quando animæ vitam spiritualem incipiunt, ex eo quòd solet tunc Dominus, ut diximus, eas allicere consolationibus sensibilibus, in primis illis fervoribus vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejuniis, et similibus exercitiis afflictivis. Interea oportet, ut director sit parcissimus in hujusmodi mortificationibus concedendis: nam aliàs superveniente indè tempore ariditatis, ut ordinariè solet accedere, facilè anima destituta suo pristino fervore sensibili, omittet omnes suas mortificationes, et incipiens inde diffidere, relinquet etiam orationem, et vitam ipsam spiritualem, utpote res minùs sibi accommodatas, et consequenter amittet omnia. Aliquando etiam accidit, ut hæ animæ incipientes ratione primi illius fervoris dent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales, et tunc ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia non sine ingenti periculo ampliùs ea non resumendi. Ideò director curare debet, ut priùs ipsæ in vita spirituali solidentur, et postea consideratis circumstantiis sanitatis, occupationum, atque fervoris, concedat illis eas mortificationes externas, quas ipsis magis judicaverit convenire secundùm christianam prudentiam. Dico *secundùm christianam prudentiam;* quoniam dantur aliqui directores adeò imprudentes, qui omnem animæ progressum collocare videntur in onerando eam jejuniis, ciliciis, disciplinis sanguineis,

adustionibus, et his similibus. Alii verò omnes omninò mortificationes externas videntur reprobare tamquam inutiles spirituali progressui, totam perfectionem in interiori mortificatione collocando. Sed hi etiam errant ut primi, quoniam mortificationes corporales adjuvant internas, et sunt quodammodò necessariæ (quando possunt exercêri) ad frænandos sensus, et ideò legimus ab omnibus sanctis plùs minùsve fuisse frequentatas. Verum quidem est, quòd mortificatio interior passionum est à pœnitentibus potissimùm exigenda; ut ex. gr. esset, non respondere injuriis, non quærere, neque manifestare aliis quæ tendunt ad propriam æstimationem, cedere in contentionibus, aliorum voluntati condescendere (sed sine damno spirituali); unde expedit aliquando alicui animæ prohibêre omnes mortificationes externas, quousque se sentiat liberam ab aliqua passione magis dominante, ut vanitatis, rancoris, cupiditatis rerum hujus mundi, æstimationis propriæ, aut propriæ voluntatis. Sed absolutè asserere, mortificationes externas nihil, aut parùm prodesse, maximus error est. Dicebat *S. Joannes à Cruce*, ei qui reprobat pœnitentias, nullam præstandam esse fidem, etiamsi miracula perpetraret.

146. Ab initio ergo director ante omnia injungat pœnitenti, ut nihil unquam faciat contrà, aut sine ejus obedientia. Qui contra obedientiam pœnitentias agunt, inquit *S. Joannes à Cruce : Hi magis progrediuntur in vitiis, quàm in virtutibus.* Sit quoque, ut dixi, valde retinens in concedendis hujusmodi mortificationibus, quamvis id importuniùs efflagitent pœnitentes; satis erit ab initio eis concedere aliquam tenuem, sed raram mortificationem, ut disciplinam, catenulam ferream, abstinentiam, potiùs ad ingerendum in eorum animis mortificationis desiderium, quàm ad eos ut convenit, mortificandos; et postea processu temporis poterit liberaliùs agere juxta progressum quem anima faciet in virtutibus; quando enim illa erit in spiritu solidata, non poterit ei sine scrupulo opportunas mortificationes denegare. Cæterùm, ordinariè loquendo, generalem hanc regulam sibi proponat, nunquam scilicet concedendi mortificationes externas, nisi priùs requisitus, quia hæ non multùm prosunt, si absque magna appetentia recipiantur : et quoties concedit, semper minus quàm postulatur concedat, et potiùs, ut in-

-quit *Cassianus*, excedat in denegando, quàm in concedendo. Præcipuè curet suadêre mortificationem externam circa gulam, cujus quædam animæ spirituales non admodùm sunt amantes: hæc reverà est omnium durissima, sed utilissima spiritui, et sæpè etiam corpori: dicebat *S. Philippus Nerius*: *Qui non coërcet gulam, nunquam perveniet ad perfectionem.* E contrariò sit parcus in concedendis mortificationibus somni, quoniam hæ facilè tum corporis, tum spiritûs saluti sunt nocivæ; sublato enim somno sufficienti, patitur caput, et languente capite remanet persona inhabilis ad meditandum, et ad cætera alia exercitia devotionis. Quamcumque verò mortificationem concesserit pœnitenti, ut omnem illi auferat superbiendi occasionem, persuadeat illi hoc nihil prorsùs esse respectu ejus quod Sancti fecerunt, et respectu pœnarum quas pro nobis perpessus est Jesus Christus. Dicebat *S. Theresia*: *Totum est immunditia quidquid agere possumus in comparatione unius sanguinis guttæ quam Dominus effudit pro nobis.* Meliores mortificationes, utiliores, et periculis minùs obnoxiæ sunt negativæ, ad quas faciendas, regulariter loquendo, non est necessaria obedientia directoris, ut esset privare se visione, aut auditione rerum curiosarum: loqui parcè: contentus esse cibis gustui minùs acceptis, seu malè conditis: non accedere ad ignem tempore hyemis: eligere pro se res viliores: exultare et lætari deficientibus quibusdam rebus etiam necessariis; quoniam in hoc consistit virtus paupertatis, ut ait *S. Bernardus*: *Virtus paupertatis non est paupertas, sed amor paupertatis.* Insuper non queri de incommodis temporum; de contemptu sui ipsius; de persecutionibus, molestiisque infirmitatum corporis. Scalpro cruciatuum et dolorum perficiuntur lapides Hierusalem cœlestis. Dicebat *S. Theresia*: *Credere quòd Deus admittat in suam amicitiam gentem commoditatis amicam, dementia est. Animæ, quæ verè diligunt Deum, nesciunt quietem expetere.*

147. Hic oritur dubium: Evangelium in quodam loco ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* *Matth.* 5. 16. Alio loco dicit: *Te autem faciente eleëmosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Matth.* 6. 3. Quæritur ergo, utrùm actus virtutis sint manifestandi aliis, vel occultandi? Et respondetur distinguendo: opera

communia ad virtutem christianam necessaria exercêri debent palàm; ut esset frequentia Sacramentorum, oratio mentalis, visitatio Venerabilis, audire missam genibus flexis, et cum interiori spiritûs recollectione; deferre oculos modestos, silentium in Ecclesia servare; dicere: *Volo sanctus evadere;* fugere garrulitatem, conversationes periculosas, curiositates, et his similia. Opera verò quæ dicuntur supererogationis extraordinariæ, et quæ sapiunt singularitatem, ut suprà enarratæ pœnitentiæ externæ ciliciorum, flagellorum, orationis cum brachiis in crucem expansis, comestionis herbarum amariorum, suspiriorum, fletûs tempore orationis, etc. occultari debent, quantùm possibile est. Reliqua verò opera virtutis ut ministrare infirmis, erogare eleëmosynam pauperibus, humiliare se facienti injurias, et similia, hæc meliùs erit occultare quantùm fieri potest: sed si fortè exercêri nequeant nisi publicè, non debent prætermitti, dummodò fiant tantùm intuitu placendi Deo.

§. IV. *De frequentia Sacramentorum.*

148. Tandem dicenda sunt aliqua de modo quo confessarius dirigere debet animas spirituales circa frequentiam Sacramentorum, scilicet confessionis, et communionis. Quod spectat ad confessionem, expedit ipsis insinuare, ut generaliter de suis peccatis confiteantur, si adhuc non fecerint; quia si fortè jam fecerint, vel si anima esset scrupulis agitata, oportet omninò confessionem hanc prohibere; quoad verò confessionem ordinariam, quædam animæ delicatioris conscientiæ consueverunt quotidiè confiteri; sed, generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus præsertim scrupulosis confitêri semel, aut ad summum bis in hebdomada. Sed quando aliqua ex istis gravaretur aliquâ culpâ levi, et non haberet opportunitatem confitendi, dicit *P. Barisonius* in suo tractatu de Communione, innixus auctoritati *S. Ambrosii*, et complurium aliorum Auctorum (quod etiam suadet *S. Franciscus Salesius* in quadam sua epistola), quòd non ideò omittere debet communionem; ad remissionem enim venialium docet sacrum Concilium Tridentinum esse quoque alia media, ut essent actus contritionis, et amoris; unde

meliùs tunc est ad purificandam animam à culpa illa, uti istis mediis, quàm privari communione propter absentiam confessarii. Et sapiens quidam director dicebat, quòd aliquando longè fructuosius est pro quibusdam animabus timoratis disponere se ad communionem actibus suis, quàm cum ipsa confessione. Et multoties accidit, quòd tunc anima se disponat actibus ferventioribus contritionis, confidentiæ, et humilitatis.

149. Quoad verò communionem, non loquimur hìc de obligatione pastorum animarum non negandi communionem cuicumque subdito qui non sit publicè peccator, et quoties rationabiliter petat. Satis de hoc egimus in Libro (*Lib.* 6. *n.* 254.), in quo vidimus, *Innocentium XI.* in quodam suo Decreto ordinasse usum communionis frequentis totum remitti prudentiæ confessariorum; unde sine evidenti causa, nescio quomodò parochi possint tutâ conscientiâ denegare petentibus communionem. Et notandum est, quòd in præfato Decreto prohibetur Episcopis præscribere in genere suis subditis dies ad faciendam communionem; sed loquimur hìc duntaxat de modo quo confessarii debent se gerere in concedenda communione suis pœnitentibus. In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. Non est dubium quin error sit, ut advertit *SS. P. Benedictus XIV.* in aureo suo libro de Synodo, concedere communionem frequentem iis qui sæpè in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda pœnitentia, ac de sua emendatione; aut iis qui accedunt ad communionem cum affectu ad peccata venialia deliberata sine ullo desiderio se ab eis liberandi (*Lib.* 6. *n.* 270.). Expedit quidem aliquando concedere communionem aliquibus, qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum: sed respectu earum personarum, quæ non existunt in tali periculo, et è contrà committunt ordinariè peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio, neque desiderium emendationis effulget, optimum erit non permittere eis communionem plùs quàm semel in hebdomada, imò poterit expediens esse illis aliquando per integram hebdomadam communionem interdicere, ut majorem concipiant horrorem in suos defectus, et majorem erga Sacramentum hoc reverentiam (*C. Peracta* 10. *Dist.* 2. *de con ecration.*). Tantò magis, quòd sententia

communior tenet, recipere Eucharistiam cum peccato levi actuali, aut cum affectu ad ipsum, novam esse culpam ratione irreverentiæ quæ irrogatur Sacramento. Quidam afferunt Decretum *S. Anacleti* (*Catech. Rom de Sacram. Eucharist. p.* 2. *n.* 61.), in quo habetur : *Peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carêre liminibus; sic enim et Apostoli statuerunt, et S. Romana tenet Ecclesia.* Sed inprimis negatur à *P. Suarez*, et aliis quòd unquam fuerit tale Apostolorum præceptum. Secundò Decretum istud, ut Glossa ibidem testatur, et Catechismus Romanus (*Ibid. n.* 60.), non obligabat omnes fideles, sed tantùm ministros assistentes altari. Et tandem posito quòd Decretum obligaret omnes, certum est, hodie in desuetudinem abiisse.

150. E contrariò errant certè quidam alii directores, et multùm se elongant à spiritu Ecclesiæ, dum sine ullo respectu ad exigentiam aut progressum animarum, negant indiscriminatim communionem frequentem, non aliâ ratione ducti, quàm quia frequens est. Ipse Catechismus Romanus (*Ibid.*) explicans desiderium S. Concilii Tridentini, ut omnes sacrificio missæ adstantes communicent, docet esse officium parochi sedulò hortari fideles ad communionem non modò frequentem, sed etiam quotidianam, cum obligatione instruendi illos, quòd sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento. Prætermitto hìc afferre sanctorum Patrum, et magistrorum spiritus auctoritates omninò conformes, quoniam hæ reperiuntur annotatæ in tot libris, qui tractant de frequenti communione. Sufficiat scire ex Catechismo Romano loco suprà citato, et ex Decreto *Innocentii XI.* relato in nostro Libro (*Lib.* 6. *n.* 254.), quòd frequens communionis usus, imò quotidianus fuit semper ab Ecclesia et ab omnibus Patribus approbatus, qui, ut demonstrat doctus quidam auctor, quoties adverterunt frigescere usum communionis quotidianæ, omnem diligentiam adhibuerunt ad illum redintegrandum. Et in III. Synodo Mediolanensi habita sub *S. Carolo Borromæo*, injunctum fuit parochis exhortari fideles in concionibus ad hanc frequentiam communionis; et insuper impositum fuit Episcopis provinciæ, ut prohiberent concionari, et severiùs punirent eos qui oppositum disseminarent tamquam scandalorum satores, et totius Ecclesiæ sensui contradicentes. Insuper in præfato Decreto *Innocentii*

imponitur Episcopis, ut diligentissimè caveant, ne alicui communio denegetur, etiam quotidiana, et quærant, ut par est, in suis subditis hanc alere devotionem. Fatentur ultrò quidam spiritus rigidiores licitam quidem esse communionem quotidianam, sed dicunt requiri ad hoc debitam dispositionem; sed scire ab ipsis desideramus quidnam intelligant hoc nomine *debitæ dispositionis?* Si intelligunt dignam, ecquis unquam deberet ampliùs ad Eucharistiam accedere? Solus Jesus Christus dignè Eucharistiam sumpsit, quia solus Deus dignè Deum potuit recipere. Si verò convenientem dispositionem intelligunt, jam superiùs dictum est, quòd iis qui actualia habent peccata venialia, aut affectum ad illa, sine desiderio emendationis, æquum est frequentem communionem denegare. Sed si postea loquamur de illis, qui sublato jam affectu etiam ad venialia, et superatâ majori parte pravarum suarum inclinationum, magnum communicandi desiderium habent, inquit *S. Franciscus Salesius* (*Introd. alla vita divota c.* 20.) quòd hi prævio sui directoris consilio rectè possunt communicare quotidie. Et *S. Thomas* (4. *Sent. Dist.* 12.) docet quòd quando anima aliqua experitur beneficiò communionis se crescere in amore divino, nec imminui reverentiam in Sacramentum, non debet abstinere à communione etiam quotidiana; en ipsa S. Doctoris verba: *Si aliquis experientiâ comperisset ex quotidiana communione augêri amoris fervorem, et non minui reverentiam, talis deberet quotidie communicare.*

151. Et quamvis aliquo die à communione abstinêre sit etiam virtus, tamen inquit *P. Granata* in suo tractatu de communione, esse communem Doctorum opinionem, quòd meliùs sit accedere quotidie ad communionem ob amorem, quàm abstinêre ob reverentiam. Et hoc confirmat idem *S. Thomas* (*p.* 3. *qu.* 80. *art.* 10. *ad* 3.) dicens: *Et ideò utrumque pertinet ad reverentiam hujus sacramenti, et quòd quotidie sumatur, et quòd aliquando abstineatur..... Amor tamen, et spes, ad quæ semper Scriptura nos provocat, præferuntur timori.* Imò rectè ait *P. Barisonius*, quòd ille, qui ad Eucharistiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiæ actum exercet erga Jesum Christum: imò hic facit actum positivum, quando ille qui abstinet, facit tantummodò negativum. Plures sancti,

qui magnam erga hoc sacrameutum reverentiam habuerunt, non abstinuerunt à quotidiana communione : ut consueverunt *S. Gertrudis*. *S. Catharina Senensis*, *S. Theresia*, *B. Joanna de Chantal*, et alii. Et asserentibus hodie non ampliùs existere has *S. Theresias*, rectè reponit idem *P. Barisonius*, temeritatem hanc esse supponere quòd hodie manus Domini sit abbreviata. V. P. *Magister Avila* non dubitat dicere quòd illi qui damnant eos, qui sæpiùs ad Eucharistiam accedunt, dæmonis officio funguntur.

152. Cæterùm considerando relatas doctrinas, videtur non posse director sine scrupulo negare communionem frequentem et etiam quotidianam (excipe ordinariè loquendo unum diem in quavis hebdomada, ut facere solent prudentes aliqui directores, et excipe tempus illud quo privare velint pœnitentes communione, ad probandam eorum obedientiam, aut humilitatem, aut ob aliquam aliam justam causam) quibusdam animabus eam desiderantibus, ut proficiant in divino amore; semper verò ac illa vivendo alienata ab affectu cujuscumque culpæ venialis, incumbit insuper multùm orationi mentali, et conatur tendere ad perfectionem; et ampliùs non labitur in peccata, etiam venialia plenè voluntaria. Hæc enim, ut ait *S. Prosper*, est perfectio, quæ potest in hac vita haberi, attentâ humanâ fragilitate. Et quando confessarius utile esse cognoverit concedere communionem frequentem similibus personis, inquit *Innocentius XI.* in suo Decreto, nihil obstare, quòd sint etiam negotiatores, et conjugati. En ejus verba : *Frequens* (ad Eucharistiam) *accessus confessariorum judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentiæ fructu, et ad pietatem processu laicis, negotiatoribus, et conjugatis, quod prospiciunt eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt.*

153. Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed citò postea doleret, emendationemque proponeret; si deinde communionem desideraret ad robur accipiendum à sacramento, ne cedat, et ad progrediendum in via perfectionis, quanam de causa ei esset deneganda communio? Damnata jam fuit ab *Alexand. VIII.* propositio 22. Baji, quæ dicebat : *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem perci-*

piendam prætendunt, antequam de delictis suis pœnitentiam egerint. Et propositio 23. *Similiter arcendi sunt à sacra communione quibus nondùm inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers.* Sacrum Concilium Tridentinum vocabat hoc sacramentum : *Antidotum quo liberamur à culpis quotidianis, et à peccatis mortalibus præservamur.* Et quidem ad hunc finem præservandi animam à recidivis, Apostoli communionem quotidianam primitivis christianis concedebant, inter quos sine ullo dubio reperiebantur similiter imperfecti, et fortassè imperfectiores, ut arguitur ex Epistolis *SS. Pauli*, et *Jacobi*. S. Ecclesia (in postcommunione Dom. XXIII. post Pentecosten) orat, *ut quidquid in nostra mente vitiosum est, dono medicationis hujus sacramenti curetur.* Ergo communio fuit instituta etiam pro imperfectis, ut virtute hujus cibi sanentur. Notandum insuper est id quod *S. Franciscus Salesius* in sua Philothea (*Vita divota* c. 21.) in hoc proposito dicit : *Si quærunt à te cur tam frequenter communices, responde illis, quòd duplex personarum genus debeat sæpiùs communicare, perfecti scilicet, et imperfecti; perfecti, ut se in perfectione conservent; imperfecti, ut ad perfectionem valeant pervenire. Fortes, ne debiles fiant; debiles, ut fortes evadant; infirmi, ut curentur, benè valentes, ne infirmentur. Et quod ad te attinet utpotè imperfectam, infirmam ac debilem, eges frequenti communione. Dic illis, quòd ii, qui mundanis negotiis non sunt implicati, debeant sæpiùs communicare, quia habent opportunitatem; qui verò hujusmodi negotiis detinentur, quia egent communione.* Denique Sanctus concludit, dicens : *Accede sæpiùs, ó Philothea, ad Eucharistiam, imò quàm sæpissimè consilio tui directoris, et crede mihi, quòd lepores in nostris montibus albi evadant non aliâ ratione, nisi quia non edunt nisi nivem : et tu comedendo puritatem in hoc sacramento tota pura evades.* Item *P. Granata* in suo tractatu de communione ait : *Non debet homo recedere ab hoc sacramento ob propriam indignitatem; pro pauperibus enim relictus est hic thesaurus, et pro infirmis hæc medicina : itaque nemo* (subdit) *quantùm imperfectum se noscat, debet se longè ab hoc remedio tenêre, si verè curari desiderat.* Imò, ait idem auctor, quòd quantò magis quis se debilem noscit, tantò magis ad hunc cibum fortium debet accedere :

quod valde consonat cum eo quod inquit *S. Ambrosius* (*Lib.* 4. *de sacram. c.* 6.): ***Qui semper pecco , debeo semper habēre medicinam :*** et *S.* ***Augustinus*** (***Lib.*** 5. ***de sacram. c.*** 4.) : ***Quotidie peccas , quotidie sume.***

154. Adde, quòd *S. Thomas* docet (*S. Th.* 3. *p. q.* 79. *art.* 8.), effectum sacramenti, quantùm ad augmentum gratiæ, non impediri à peccatis venialibus, dummodò non committantur in ipsa communione : et quamvis hæc impediant in parte, non tamen in toto effectum sacramenti impediunt. Hanc sententiam communiter tenent *Sotus*, *Suarez*, *Valentia*, *Vasquez*, *Coninkius*, et plures alii apud Salmanticenses (*Lib.* 6. *n.* 270. *v. Qu. II.*). Insuper tenent plures graviores Auctores (*Ibid. n.* 269. *v. Eff. II.*), hoc sacramentum ex *opere operato* remittere peccata venialia, de quibus anima actualem complacentiam non habeat; atque hoc concordat cum eo, quod ait Catechismus Romanus (*De Euchar. p.* 2. *n.* 52.) : *Remitti verò Eucharistiâ, et condonari leviora, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat; quidquid enim cupiditatis ardore anima omisit, totum id Eucharistia, eas minores culpas abstergens, restituit.* Saltem, ut ait Angelicus (*D. Th.* 3. *p. qu.* 79. *art.* 4.) cum communi, excitatur per communionem actus charitatis, quo inde peccata remittuntur : *Qui* (actus charitatis) *excitatur in hoc sacramento, per quem peccata venialia solvuntur.*

155. Quòd si postea dignoscatur, non obstante frequentiâ communionis, animam nihil proficere in via perfectionis, neque se emendare à culpis deliberatis, licèt venialibus, ut si adhæret etiam voluptatibus sensuum in videndo, audiendo, edendo, cum aliqua vanitate vestiendo, tunc certè consultò restringendus erit usus communionis, etiam ut seriò cogitare incipiat de sua emendatione, et suæ spirituali perfectioni consulere. Cæterùm advertendum est, quòd licèt juxta *S. Thomam* (*Ibid. qu.* 80. *art.* 10.), ut possit quis ad communionem accedere, *requiratur*, *ut cum magna devotione accedat*, nihilominùs non est necessarium, ut illa sit summa, vel apertè sensibilis. Sufficit directori detegere in intimo voluntatis sui pœnitentis quamdam alacritatem ad exequenda quæcumque Deo placuerint. Qui à communione abstineret, quia non sentiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus *Gerson*, esset comparandus illi qui

nimis frigescens nollet ad ignem accedere, quia nullum in se experitur calorem. Unde docet *P. Granata* cum *Cajetano*, personas pusillanimes, quæ ob immoderatum timorem suæ indignitatis communionem omittunt, magnum suo proprio progressui inferre præjudicium. Neque ad prosequendas communiones, inquit *S. Laurentius Justinianus,* oportet, ut anima sentiat, aut apertè in se discernat augmentum fervoris, quoniam non rarò hoc sacramentum operatur, absque eo quòd nos ipsi animadvertamus. *S. Bonaventura* inquit (*De Profectu Religios. c.* 78.): *Licèt tepidè, tamen confidens de misericordia Dei fiducialiter accedas, quia qui se indignum reputat, cogitet, quòd tantò magis egeat medico, quantò senserit se ægrotum: neque ideò quæris te jungere Christo, ut tu eum sanctifices, sed ut sanctificeris ab illo.* Et postea subdit: *Neque prætermittenda est sancta communio, si quandoque non sentit homo specialem devotionem, cùm se ad illam præparare studeat, vel in ipsa perceptione, vel pòst fortè minùs devotum se sentit, quàm vellet.* Ergò benè sentit Sanctus, quòd etsi anima experiretur minorem devotionem post susceptam Eucharistiam, quàm anteà, nec etiam debeat eam omittere. Quapropter, quemadmodùm quando anima sentit se maximoperè ad communionem inclinatam, expedit identidem eam mortificare communionem differendo (præsertim si advertatur, quòd per illam prohibitionem turbetur; hujusmodi enim contristatio est argumentum superbiæ, quæ eam verè reddit indignam); ita ex opposito quando sentit in se ariditatem, et tædium ad Eucharistiam suscipiendam, expedit tunc illam sæpiùs ad communionem impellerè, ut à sacramento vires acquirat.

O utinam! concludo, ô utinam et in mundo plures animæ hujusmodi invenirentur (quæ à nonnullis ultrà quàm convenit rigiditati addictis, irreverentes, et temerariæ vocantur), quæ odio habentes etiam culpas leviores, expeterent communicare, non modò frequenter, sed etiam quotidie, cum vero desiderio se emendandi, et in divino amore proficiendi: si enim hoc esset, longè plus in mundo Jesus Christus diligeretur. Benè experientia demonstrat omnibus his qui dirigendarum animarum munus exercent, ut et ego expertus sum, valde quidem proficere personas illas, quæ recto cum desiderio ad communionem accedunt; et Domi-

num mirum in modum eas ad suum amorem pertrahere, quamvis sæpè hoc eis non manifestat pro majori earumdem bono : quin et multoties eas relinquit in tenebris, et desolatione, et sine ulla devotione sensibili. Animabus istis (ut docent *S. Theresia*, et *S. Henricus Suso*) nullum efficacius est remedium, quàm frequens communio. Unde, ut concludamus, curet confessarius communionem suadêre, quoties verum desiderium demonstret, et quoties advertat animam in spiritu proficere beneficio communionis. Curet etiam insinuare, ut post communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt directores qui sedulò id faciunt; scilicet inculcare suis pœnitentibus, ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant, et ratio est, quia paucissimi sunt sacerdotes qui post missæ sacrificium cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideò pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinariè per integram horam durare deberet; fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Inquit *S. Theresia*, quòd post communionem Jesus existit in anima tanquam in throno misericordiæ, ut illi gratias elargiatur, dicens : *Quid vis, ut tibi faciam?* Et alibi : Post communionem non amittamus tam præclaram opportunitatem negotiandi. Non solet divina majestas malè rependere hospitium, si benè in anima excipiatur. Insinuet etiam, ut sæpiùs spiritualiter communicet : quæ res valde à Tridentino Concilio commendatur. *Spiritualiter communicare* (inquit *S. Theresia*) *est valde utile. Nolite id prætermittere : hic enim experietur Dominus quantùm eum ametis.*

§. V. *Methodus vitæ pro aliqua moniali quæ exposceret dirigi per viam perfectionis.*

156. Ante omnia præmittere oportet ea, quæ inferiùs exponam, intelligenda esse, quoties non obstet pœnitenti aliquod impedimentum sanitatis, officii, aut obedientiæ : quod etiam intelligendum est cum licentia Patris spiritualis, et etiam Præsulis monasterii, pro eo quod spectat mortificationes externas quæ aliorum oculis sunt expositæ.

157. Et primùm quoad orationem, 1. Tres saltem horas orationis mentalis efficere, unam manè, aliam vesperè et aliam post communionem. 2. Visitare SS. Sacramentum, et Mariam SS. per semihoram, vel saltem quadrantem. In his orationibus incumbat renovandis votis pluries in die, si jam emiserit professionem, vel illis quibus fortè se obligavit. 3. Recitare rosarium saltem quinque decadum cum aliis orationibus vocalibus; sed hæ non sint plùs justo, quia cùm plures sunt, recitantur cum tenui fructu, caput aggravant, et inde orationem mentalem impediunt. 4. Uti sæpissimè orationibus jaculatoriis, ut e. c. *Deus meus, et omnia, quàm bonus es Deus meus! Diligam te, Jesu, amor meus, pro me crucifixum, Domine, quare non amaris ab omnibus? Oh utinam et nunquam offendissem te! Volo, Domine, quæcumque tu vis. Quando te videbo, et amabo de facie ad faciem! Ecce me, fiat de me quodcumque vis.* Insinuet magnoperè director hujusmodi jaculationes amoris, et anima magni eas faciat. 5. Orationi adjungere lectionem spiritualem per semihoram, legendo Opera vel *Rodriguez*, vel *Santejuræi*, vel Monita ad religiosos, vel alium librum qui tractet de virtutibus, vel legere vitas Sanctorum, quarum lectio est fortassis cæteris omnibus utilior.

158. Secundò accedere quotidie ad communionem, uno excepto die in quavis hebdomada. Sed in novenis Spiritûs sancti, Nativitatis Domini, et Mariæ sanctissimæ, et sanctorum Patronorum communicet quotidie, et quotidie saltem ter communicet spiritualiter.

159. Tertiò quoad mortificationes, 1. Quotidie flagellationem incruentam per horæ quadrantem circiter, et sanguineam bis, vel saltem unam in mense adhibère. 2. Manè catenulam ferream usque ad prandium : post prandium verò aliquam parvam in brachio. Numquam tamen catenam circa cincturam, neque cilicia equinis crinibus contexta, quoniam hæc valde officiunt sanitati. 3. Jejunium in pane et aqua in die sabbati, et vigiliis septem festivitatum Mariæ, si commodè per valetudinem poterit, vel saltem unico tantùm uti obsonio. In refectione vespertina ordinariè non excedere octo uncias cibi, nisi adfuerit aliqua extraordinaria urgentia; abstinere à fructibus diebus Mercurii et Veneris, et in novenis superiùs enuntiatis, in quibus potest etiam abstinere ab

aliqua alia portione cibi consueti; et in edendo miscère cibis aliquam particulam herbæ amarioris, sed nunquam cinerem. Extra mensam nihil comedere, quoniam meliùs est, comparativè loquendo, quotidie præfatam abstinentiam exercère, quàm bis, vel ter in hebdomada jejunare. Somnus non extendatur ultra sex horas : semper verò ad quinque; quoniam excedens defectus somni nocet capiti, et impedit cætera exercitia spiritualia. 4. Servare silentium per tres horas diei, quod intelligi debet de non proferendis verbis non necessariis.

Monita in genere pro perfectione.

160. I. Collocare omnem suam fiduciam in Deo, et omninò diffidere de sè, et de suis bonis propositis. Mascula determinatio se vincendi, et vim sibi in occasionibus inferendi. Ait *S. Theresia : Si defectus non procedit à nobis, ne timeamus quòd Deus se abstineat ab impertiendo nobis auxilia ad nostram sanctificationem.*

161. II. Cavère à quocumque minimo defectu deliberato, sive apertis oculis admisso. *A peccato deliberato*, (inquit eadem Sancta) *quantumvis parvo, Deus vos liberet.* Subditque : *Dæmon enim per opera minimarum rerum, aliqua facit foramina, per quæ res magnæ ingrediuntur.*

162. III. Non tristari post admissos defectus, sed citò se humiliare, et ad Deum confugiendo cum brevi actu contritionis, et proposito, se in pace remittere; et ita semper se gerere, etiamsi centies in die quis caderet. Et in hoc monet *S. Theresia* ne communicentur propriæ tentationes animabus imperfectis, quia ita et sibi, et aliis damnum affertur.

163. IV. Alienare se ab omnibus propinquis, rebus, voluptatibus; aliter, inquit *S. Theresia : Anima non recedendo à voluptatibus mundanis, non post multum denuò recedet à via Dei.* Effugere familiaritatem personarum diversi sexûs, quantumcumque fuerint religiosæ; sæpè enim diabolus introducit eum illis quasdam affectiunculas non puras, eas obtrudendo pro spiritualibus. Videantur notata *n.* 119. Oportet ante omnia renuntiare propriæ æstimationi, et propriæ voluntati, imò et rebus spiritualibus, ut orationi, communioni, et mortificationibus, quando hæc obedientia non permittit.

Uno verbo oportet expellere à corde omne quod non est Deus, et quod non est secundùm majus Dei beneplacitum.

164. V. Lætari cum spiritu quoties se cernit contemni, irridêri, et omnium vilissimum reputari. O quàm pulchrè orat anima illa quæ vilipendia libenter amplectitur! præcipuè in communitatibus in quibus hæc virtus est omnium longè necessaria; consequenter oportet fovêre affectionem specialem erga nostros inimicos, et persecutores, illis inserviendo, benefaciendo, honorando, saltem benedicendo, et commendando specialiter Deo quemadmodùm Sancti facere consueverunt.

165. VI. Alere ardentissimum desiderium amandi Deum, illique placendi. Ait *S. Theresia: Dominus adeò desideriis delectatur, ac si fuissent executioni demandata.* Sine hoc desiderio anima non progredietur in via perfectionis, nec Deus largietur illi gratias valde speciales. Eadem Sancta ait: *Ordinariè Deus non impertitur favores multùm singulares, nisi iis qui diù desideraverunt ejus amorem.* Ei desiderio oportet semper conjungere determinationem faciendi quantùm possumus, ut Deo placeamus. Præfata Sancta inquit: *Diabolus potissimùm timet magnanima corda.* Et alibi: *Nihil aliud à nobis exigit Dominus quàm validam determinationem, ut reliquum ipse inde perficiat.* Oportet quoque fovêre affectum summum erga orationem, quæ est fornax in qua accenditur amor divinus. Omnes Sancti, quoniam unicè Deum diligebant, unicè quoque dilexerunt orationem. Est etiam necessarium, ut quis ardenter desideret paradisum; in cœlo enim animæ diligunt Deum cum omnibus viribus suis, quod consequi nemo potest in terra, et ideò vult Deus, ut ardentissimè hoc regnum desideremus, quod Jesus Christus nobis acquisivit sanguine suo.

166. VII. Habêre magnam uniformitatem divinæ voluntati in omnibus rebus appetitui nostro contrariis, et se pluries in die Deo offerre. *S. Theresia* hoc quinquagies in die facere consueverat: *Non consistit progressus* (inquit Sancta) *in sibi procuranda majore fruitione Dei, sed in adimplenda illius voluntate.* Et alibi: *Vera unio est unire nostram cum divina voluntate.*

167. VIII. Præstare exactam obedientiam regulis, superioribus, et patri spirituali. Dicebat *V. P. Vincentius Caraffa:*

Obedientia est regina omnium virtutum; omnes enim virtutes obediunt obedientiæ. Et S. *Theresia : Deus ab anima, quæ sibi proposuit illum amare, nihil aliud exigit quàm obedientiam.* Perfecta verò obedientia consistit in citò, fideliter, alacriter, et sine ullo judicio obediendo, nullam exquirendo rationem, quoties res jussa non sit certè peccatum, ut inquiunt *SS. Bernardus, Franciscus Salesius, Ignatius Loyola,* et omnes spiritualis vitæ magistri : et in rebus dubiis eligere id quod præsumitur quod jussisset obedientia ; et quando hæc præsumptio non posset habêri, id eligere quod magis nostris inclinationibus adversatur. Hoc est illud *Vince te ipsum* toties inculcatum à *S. Francisco Xaverio*, et *S. Ignatio*, qui solitus erat dicere longè pluris proficere animam mortificationis amicam unico horæ quadrante, quàm alias non mortificatas per plurimas horas.

168. IX. Attendere semper divinæ præsentiæ. Inquit S. *Theresia : Omne malum proveniet ex eo quòd non consideremus Deum præsentem.* Qui verè amat, nunquam obliviscitur objecti amati. Ad conservandam verò memoriam hujus divinæ præsentiæ juvat in praxi aliquod speciale signum gestare, vel intra cubiculum habêre. Maximè verò oportet hanc præsentiam fovêre, sæpiùs in die repetendo actus amoris in Deum, et petendo divinum amorem. E. C. Deus meus, et omnia. Diligam te ex toto corde meo. Totum me tibi do. Fac de me quod tibi placuerit. Nil aliud volo nisi te, et tuam voluntatem. Da mihi amorem tuum, et dives sum satis, etc. Advertendum tamen est quòd actus isti faciendi sunt sine ulla vi, et nullam desiderando consolationem sensibilem ; sed cum suavitate quadam et voluntate pura unicè Deo placendi. Asserebat *S. Theresia : Ne vereamur relinqui irremuneratam à Deo vel unicam elevationem oculorum ad ejus recordationem.*

169. X. Dirigere intentionem placendi Deo in quacumque actione quotidiana sive spirituali, sive corporali, dicendo : Domine, hoc facio tantùm, ut placeam tibi. Recta intentio appellatur alchimia spiritualis, quæ omnes actiones, etiam viliores, aureas facit.

170. XI. Quotannis exercitia spiritualia peragere per octo, vel decem dies, alienando se, quantùm fieri potest, ab omni conversatione, et officio quod distractiones afferat, ut solùm cum Deo versetur. Similiter singulis mensibus aliquam diem

ad se colligendum destinare. Devotè celebrare novenas nativitatis Domini, Spiritûs sancti, septem festivitatum Mariæ, S. Josephi, Angeli sui custodis, et Sancti tutelaris. In his novenis poterit quotidie accedere ad communionem orando per horam, vel saltem dimidium plùs consueto. Recitare aliquas alias orationes vocales, sed non multas; quoniam longè melius erit exercêre determinatum quemdam numerum actuum amoris, vel similium.

171. XII. Habêre devotionem specialem erga S. Josephum, Angelum suum custodem, Sanctum suum tutelarem, et præcipuè erga S. Michaëlem universalem cunctorum fidelium patronum: sed ante omnia erga beatissimam Virginem Mariam, quæ ab Ecclesia nostra vita, et nostra spes appellatur; est enim moraliter impossibile, ut anima multùm in perfectione proficiat, sine particulari, et tenera quadam devotione erga sanctissimam Dei Genitricem.

CAPITULUM X.

De quibusdam monitis magis notatu dignis ad confessarios et parochos: cum praxi docendi orationem mentalem.

§. I. *Monita ad confessarios.*

172. Ex his quæ superiùs diximus annotanda sunt hic aliqua principaliora, et quæ advertere debet confessarius in suo officio exercendo.

173. I. Ante omnia curet ex una parte summam adhibêre charitatem in excipiendis peccatoribus, iisque animandis ad confidendum in divina misericordia; ex altera verò ob humanum respectum non prætermittat eos fortiter admonêre, simulque ostendere ipsis statum infelicissimum, in quo reperiuntur, ac assignando media opportuna ad se liberandum ex malis habitibus jam contractis; et præcipuè sit inflexibilis in differenda eisdem absolutione, quoties oporteat.

174. II. Ut plurimùm interroget rudes, utrùm sciant principalia fidei mysteria. Videatur circa hoc quod diximus *n.* 22.

175. III. Hujusmodi rudes, aut alios neglectæ conscientiæ non omittat interrogare circa ea, in quæ frequentiùs solent incidere; quoties ipsi ex se non confitentur.

176. IV. Cautissimè se gerat in interrogationibus de materia turpi, præsertim cum puellis, puerisque, ne isti addiscant quod ignorant. Et si ipse in hujusmodi materia tentationes patiatur, elevet sæpiùs mentem ad Deum, se convertendo ad aliquam sacram imaginem; et priùs quàm incipiat confessiones audire, renovet semper rectitudinem intentionis.

177. V. Patres, matresque familias interroget non modò in genere circa filiorum educationem, sed etiam in particulari, et maximè exquirat, utrùm filios corrigant sicut oportet; si curent, ut sciant doctrinam christianam: ut vitent consortium personarum pravi exempli, et præsertim si sint puellæ, diligentissimè cavendo, ne conversentur cum juvenibus, et multò minùs cum personis suspectis, scilicet uxoratis, religiosis, et ecclesiasticis.

178. VI. Pœnitentes, de quibus justa potest esse suspicio, quòd propter erubescentiam aliqua peccata tacuerint, (ut sunt rudes, mulieres, et pueri) interroget, utrùm anteactæ vitæ scrupulum aliquem habeant, eos animando ad dicendum omnia. Per has interrogationes solent liberari plures animæ à sacrilegiis.

179. VII. Etiamsi magnus esset pœnitentium concursus, non se acceleret plùs quàm oportet, ita ut pro audiendis plurium confessionibus, deficiat vel circa integritatem confessionis, vel circa debitam dispositionem, aut omittat illis præbêre monita necessaria.

180. VIII. Quando quis confitetur aliquod grave peccatum, et præsertim si pluries illud commiserit, non sufficit exquirere tantummodò speciem et numerum; sed interroget, utrùm antea in illud cadere consueverit; et insuper cum quanam persona peccaverit; et quo loco? ut intelligat utrùm sit habitus, aut occasio quæ sit auferenda. In hoc plures errant confessarii, et inde tot tantarumque animarum ruina procedit; omittendo enim confessarius hujusmodi interrogationes, nequit dignoscere, utrùm pœnitens sit recidivus, et consequenter nequit illi tradere media opportuna ad evellendum habitum, et occasionem. Observetur quod dictum est in cap. IV. et V. in quibus vidimus pœnitentem recidivum omninò absolvi non posse, nisi post experientiam emendationis, vel post exhibitum extraordinarium aliquod signum suæ disposi-

tionis. Et quando agitur de occasione proxima, fortiter se gerat sine ullo personarum respectu in differenda absolutione, quousque pœnitens occasionem removeat, quando actu existit, ut explicavimus *n.* 64. Et si occasio est necessaria, saltem quousque è proxima evadat remota adhibendo media sibi assignata.

181. Speciali modo sit inflexibilis in deneganda absolutione sponsis qui secum conversantur, sicut et genitoribus qui id permittunt: neque credat illis asserentibus nullum inesse malum; hoc enim est moraliter impossibile, ut docet experientia.

182. IX. Deneget quoque absolutionem illis qui volunt ad aliquem ordinem sacrum ascendere, dum adhuc sunt aliquo vitioso habitu irretiti. Nisi viderit illos adeptos esse bonitatem positivam ad hunc gradum necessariam, ut dictum est *n.* 79.

X. Caveant etiam, et diligenter caveant dissuadêre aliquem adolescentem à vocatione religiosa propter humanos respectus; quod excusari non potest à peccato mortali, ut docet *S. Th. Quodlib.* 3. *art.* 14. Oh quot confessarii imperiti sine ullo scrupulo abstrahunt juvenes à vocatione ad statum magis perfectum, nullâ aliâ ratione ducti, quàm ut placeant eorum propinquis, asserendo filios tenêri præstare obedientiam genitoribus! Docent communiter Doctores cum *S. Thoma*, in electione statûs unumquemque frui suâ libertate; et magis quàm genitoribus præstandam esse obedientiam Deo vocanti. E contrario advertat confessarius, quòd ipse nequit absolvere quosdam alios, qui sine vocatione vellent ad ordines sacros ascendere. *Vide Lib.* 6. *n.* 803.

183. XI. In excipiendis sacerdotum confessionibus reverenter se gerat; sed gerat se etiam fortiter in faciendis debitis correctionibus, et in deneganda absolutione, quoties oportet. Et sacerdotem parùm meticulosæ conscientiæ non omittat interrogare præcipuè circa hæc tria: 1. Utrùm distulerit celebrationem missarum per mensem, si fuerint missæ mortuorum; et per duos, si fuerint vivorum: hoc enim non excusatur à peccato gravi (*vide Lib.* 6. *n.* 317. *Qu. II.*). 2. Utrùm celebravit festinanter; impendens enim in missæ celebratione minùs quàm horæ quadrantem, etiamsi esset missa votiva BB. Virginis, aut Mortuorum, nec etiam excusabitur à culpa gravi (*L.* 6. *n.* 400.), quoniam in tali temporis spatio non poterit non

decesse notabiliter cæremoniis, aut saltem convenienti earumdem gravitati tam necessariæ ad venerationem tanti hujus sacrificii. 3. Utrùm satisfecerit obligationi divini officii, præcipuè si est beneficiatus. Non omittat etiam insinuare, ut se habilitet juxta suam capacitatem ad lucrandas Deo animas, ut celebret missam cum debita præparatione, et gratiarum actione, ut incumbat orationi mentali, sine qua difficillimè bonus erit sacerdos.

184. XII. In materia restitutionis ordinariè non absolvat pœnitentem, nisi priùs, cùm possit, restituerit rem ablatam. Nihilominùs advertat multos excusari à restitutione ratione præscriptionis cum bona fide. Et hic notandum, 1. Bona mobilia, quando adest titulus præsumptus, præscribi spatio trium annorum; immobilia verò spatio decem annorum *inter præsentes*, et viginti *inter absentes*. 2. Probabile esse præfatam præscriptionem valêre in foro conscientiæ, etiam in illis locis, in quibus in foro externo non viget lex præscriptionis, ut in regno nostro, ob difficultatem probandi bonam fidem. Excipiendæ verò sunt præscriptiones illæ, quæ expressè prohibentur ab aliqua lege municipali, ut ex c. in regno nostro reprobatur præscriptio hæredis, quoties testator malâ fide possederit. Videantur aliæ doctrinæ circa præscriptionem relatæ in Morali (*Lib.* 3. *n.* 504. *usq. ad n.* 517.).

185. XIII. Si pœnitens aliquam acceperit injuriam, propter quam inimicus sit inquisitus in curia, non absolvat illum, (ordinariè loquendo) nisi priùs in scriptis fecerit remissionem. Videatur præsens Praxis *n.* 38.

186. XIV. Quando prævidet monitionem non esse profuturam, et pœnitens est in bona fide, illam omittat: præsertim quando agitur de nullitate matrimonii jam contracti. Excipienda tamen est obligatio denuntiandi confessarios sollicitantes in materia turpi, quoniam confessariis directè est injunctum præceptum imponendi omnibus sollicitatis hanc obligationem. *Vide Praxim. n.* 8. 9. *et* 12.

187. XV. Curet, ut omnes in confessione eliciant actum contritionis, nisi certè præsumat pœnitentem jam ritè fecisse: nec omittat præbêre illis motiva attritionis, et contritionis eo modo, quo annotavimus *n.* 10. Et speciali modo advertat, si pœnitens venerit indispositus, tenêri confessa-

rium, quantùm fieri potest, eum disponere ad absolutionem. *Vide n.* 7. *in fine.*

188. XVI. Non absolvat pœnitentes illos, qui afferunt tantummodò peccata venialia, sed habituata; nisi cognoscat illos verè pœnitêre, et proponere emendationem saltem de aliquo ex illis; aut si non ponànt pro materia aliquod peccatum gravius vitæ prioris, ut notavimus *n.* 99. Oh quot confessiones invalidæ (quæ in se vera sunt sacrilegia) fiunt in hoc ob confessariorum negligentiam?

189. XVII. Illas tantummodo pœnitentias injungat, quas judicaverit facilè à pœnitentibus adimplendas, ut diximus *n.* 11. Sed curet, ut illæ sint medicinales, ut essent, frequentia sacramentorum, visitationes (1), commendare se Deo manè, et vesperè, lectio alicujus libri spiritualis: adscribere se alicui congregationi, et similia.

190. XVIII. Personis devotis, quæ frequentant sacramenta, non omittat insinuare usum orationis mentalis, exigendo indè rationem de ea, vel saltem interrogando, utrùm illam fecerint. Adhibendo hanc minimam diligentiam quisque confessarius poterit multas animas sanctificare. Nec sit renitens in concedenda communione frequenti, quoties cernit aut prudenter existimat, pœnitentem fructum ex ea percepturum.

191. XIX. Scrupulosis personis insinuet ante omnia obedientiam, illisque semper inculcet, quòd obediendo erunt securæ; inobediendo verò exponent se periculo damnationis. Viriliter semper, et rigidè exigat obedientiam, intrepidè semper loquendo; quia si cum timore loquetur, illas pejùs quàm antea confundet. Det illis regulas generales ad dubia sua deponenda, quemadmodum cuique magis expediet: e. c. Illi, qui semper dubitat de transactis confessionibus, jubeat ampliùs non confitêri, nisi peccata illa, quæ certò sciat fuisse peccata mortalia, et certò etiam sciat nunquam se confessum esse. Et circa hoc confessarius constantissimè se gerat nunquam audiendo, si non obediat; si enim confessarius aliquando cedat, pœnitens nunquàm curabitur. Quidam confessarii maximam hujusmodi animabus causant perniciem, eas audiendo. Alicui verò timenti singulas suas actiones esse

(1). Sc. Sanctissimi Sacramenti. *Edit.*

peccata, imponat vincere scrupulum, et liberè operari quoties non advertat certum esse peccatum.

192. XX. In seligendis opinionibus, quando agitur de subtrahendo pœnitente à periculo peccati formalis, confessarius non rarò uti debet opinionibus benignioribus, quantùm christiana prudentia permittit. Quando verò aliqua opinio reddit magis proximum periculum peccati formalis, tunc omninò suadêre debet opinionem rigidiorum. *Vide dicta n.* 65. Dico suadêre, quia quando opinio est probabilis, et pœnitens vult eam sequi, non potest illi absolutionem denegare ob jus certum, quod ille acquisiverit per confessionem jam factam suorum peccatorum, ut *n.* 115.

193. XXI. In audiendis confessionibus mulierum, illisque pertractandis, adhibeat eam majorem austeritatem, quæ conveniens est secundùm prudentiam; et ideò recuset munuscula, effugiat familiaritatem, et omnia alia, quæ possunt esse causa adhæsionis. Ob aliquam circa hoc negligentiam, oh quot confessarii et suas, et pœnitentium animas perdiderunt!

194. XXII. Sit humilis, nec de sua doctrina præsumat; undè frequenter oret Deum ob merita Jesu Christi, et præsertim in casibus dubiis, ut velit sibi lucem ad benè solvenda dubia impertiri: *Invocavi, et venit in me spiritus sapientiæ*, *Sap.* 7. 7. Et ideò confessarius, qui orationem non facit, difficiliter rectè incedet; et in dubiis magis implicatis, aut majoris consequentiæ non omittat consulere alios viros doctos, et majoris experientiæ. Præsertim ita se gerat in directione alicujus animæ elevatæ, et quæ à Deo aliquibus gratiis supernaturalibus sit donata, quando ipse in hac materia est parùm expertus. Aliquos, qui scientiam mysticam vix primoribus labris degustarunt, pudet ab aliis consilium petere: non ita se gerunt verè humiles; hi non modò consilium petunt, immò et à pluribus petunt quoties oportet: sed etiam nullam omninò sentiunt difficultatem præcipiendi hujusmodi animabus, ut se conferant, ob directionem, ad magistros magis peritos: vel saltem, ut illorum subeant judicium. Has verò animas confessarius numquam audiat in diebus festivis, sed tunc det locum magis indigentibus, et præcipuè pauperibus campestribus.

§. II. *Monita ad parochos.*

195. Expedit hic breviter annotare quasdam particulares parochorum obligationes circa curam suarum ovium.

196. I. Parochus tenetur eas instruere circa fidei mysteria, et res alias ad salutem necessarias, ut sunt : 1. Quatuor mysteria principalia ; scilicet quòd existat unus Deus, qui est omnipotens, sapientissimus creator, et Dominus omnium, misericors, et amabilior quocumque bono ; et præcipuè quòd tam bonorum, quàm malorum sit justus remunerator ; insuper mysterium SS. Trinitatis, Incarnationis, et mortis Jesu Christi. 2. Sacramenta necessaria, ut Baptisma, Eucharistia, Pœnitentia, et alia saltem quando sunt suscipienda. 3. Symboli articuli, inter quos præsertim virginitatis Mariæ Sanctissimæ ; sessio Jesu Christi ad dexteram Patris, scilicet quòd ipse in cœlis sedeat cum Patre in gloria coæquali : resurrectio corporum in judicio finali faciendo à Christo Domino : unitas Romanæ Ecclesiæ, in qua sola reperitur animæ salus ; et denique æternitatis paradisi, et inferni. Quæ omnia unusquisque fidelis tenetur scire sub gravi. 4. Præcepta Decalogi, et Ecclesiæ. 5. *Pater noster*, *et Ave Maria*, et actus fidei, spei, amoris, et contritionis. Sicuti graviter peccat ille, qui scire hæc negligit (quæ scienda sunt non modò in quantum ad nomina, sed etiam in quantum ad sensum), ita etiam graviter peccat parochus, ut ajunt communiter Doctores, si per se, vel per aliam idoneam personam (quoties ipse fuerit legitimè impeditus), ut habetur in Concilio Tridentino (*sess.* 5. *c.* 2.) omiserit docêre saltem in substantia suos parochianos, pueros, et adultos, qui ea ignorant. Unde quoties ipse videt patres, aut dominos non curantes mittere filios, aut servos ad doctrinam tenetur apprehendere media opportuna apud Episcopum, qui, ut habetur in Tridentino *sess.* 25. *cap.* 3., potest cogere genitores etiam per ecclesiasticas censuras. Parochi probi retinent notam puerorum ut sciant eos qui desunt. Immò dicit *Croix l.* 2. *qu.* 149. *et l.* 3. *p.* 1. *n.* 767. si extent personæ aliquæ rudes, quæ nequeant ad Ecclesiam venire, ex eo quia debent custodire domos, aut greges ; si illæ existant in gravi necessitate spirituali, debet paro-

chus privatim accedere ad eas instruendas *cum quantocumque suo incommodo*, ut loquitur idem auctor. Saltem, quando hoc difficillimum esset ob magnum numerum harum rudium personarum, procuret eas examinare, et instruere tempore præcepti paschalis, vel quando veniunt ad petendas fides pro susceptione sacramenti confirmationis, vel matrimonii. Operæ quoque pretium est, ut parochus exploret magistros, et magistras, ut benè instruant pueros et puellas circa doctrinam, et media benè vivendi in sancto Dei timore.

197. II. Parochus tenetur per se ministrare sacramenta, quoties parochiani justè exposcunt. Et si fortè œconomum constituerit, ejus vitam et scientiam diligenter examinet; aliàs omnium inconvenientium, quæ postea evenient, ipse Deo redditurus est rationem. Insuper tenetur assistere morientibus, nisi adsit alius idoneus. Peccatoribus autem habituatis morientibus specialem tenetur præstare assistentiam, quoniam isti existunt in gravi necessitate suæ assistentiæ. Et circa Extremam Unctionem, attendat id, quod habetur in Catechismo Romano (*part.* 2. *cap.* 6. *n.* 9.): *Gravissimè peccant qui illud tempus ægrotos ungendi observare solent, cùm jam omni salutis spe amissâ, vitâ, et sensibus carère incipiant.* Tenetur quoque se informare, utrùm sui subditi præcepto paschali satisfecerint; *Barb. de Off. Par. c.* 2. *n.* 7. *et Segneri Par. Instr. c.* 25. Et diligentissimè caveat nunquam committere cuicumque clerico schedulas communionis.

198. III. Cavère quoque debet parochus, ne concedatur habitus clericalis illis pueris, aut adolescentibus, qui moribus suis non præ se ferunt indolem ecclesiasticam. Diligenter postea erudire debet circa statum ecclesiasticum clericos suos jam habitum deferentes; aliter illi sine instructione relicti, et moribus depravatis, aut per fas, aut per nefas ad ordines, indè non sine magno suæ urbis scandalo et detrimento, ascendent. Prætermitto hìc loqui de maxima ratione, quam Deo reddituri sunt parochi illi, qui exhibent fides ordinandis, quos ipsi benè noscunt indignos, aut exhibent illas priusquàm se reddant securos, præviâ diligenti informatione, de ordinandorum bonitate.

199. IV. Tenetur parochus se informare de iis, qui vivunt in peccato lethali, ut eos corrigat: de inimicitiis, et scandalis præsertim inter sponsos, ut, quantum possibile est, illis

afferat remedium. Inquit *S. Th.* (2. 2. *qu.* 33. *a.* 2. *ad* 4.) : *Qui habet spiritualiter curam alterius, debet eum quærere ad hoc, quòd eum corrigat de peccato.* Et quando scandalum est alicujus personæ potentis (et præcipuè sacerdotis) cui ipse enim non valet remedium afferre, debet saltem de hoc Episcopum certiorare pro remedio opportuno : et ob quemcumque respectum, aut timorem hoc non potest omittere. Bonus pastor tenetur dare vitam pro ovibus suis.

200. V. Curet, ne sponsalia celebrentur longè priùs quàm celebretur matrimonium : perfectis enim sponsalibus, toto tempore quod nuptias præcedet, tam sponsi, quàm eorum genitores in mortali peccato existent.

201. VI. Quando in aliqua urbe cernuntur notabilia inconvenientia, quibus parochus nequit afferre remedium, ipse tenetur omnem curam adhibêre ad missionem obtinendam. Et semper expediens erit, ut quandoque advocet etiam aliquos presbyteros exteros pro bono animarum verecundiorum ; et multò magis si ad suum oppidum non solet concionator quadragesimalis accedere ad audiendas confessiones : parochus verò ille, qui rejicit missiones, magnam ingerit suspicionem suæ probitatis. (1)

202. VII. Non modò parochus debet auferre malum, sed etiam bonum promovêre, quemadmodùm faciunt omnes boni pastores, qui nunquam omittunt exhortari ad frequentiam sacramentorum, et congregationum, ad visitandum sanctissimum sacramentum, et divinam Matrem : ad novenas, ad associationem Venerabilis, quando datur tanquam Viaticum, et ante omnia ad orationem mentalem, de qua in §. III. ubi exponemus praxim, et methodum facilem, quæ parochis et confessariis poterit inservire ad cæteros in ea erudiendos.

203. VIII. Parochus tenetur ad concionandum diebus domi-

(1) Propositio Synodi Pistoriensis enuntians : *irregularem strepitum novarum institutionum, quæ dictæ sunt exercitia vel missiones... fortè nunquam aut saltem perraró eò pertingere, ut absolutam conversionem operentur ; et exteriores illos commotionis actus, qui apparuére, nil aliud fuisse, quàm transeuntia naturalis concussionis fulgura*, in Constitutione *Auctorem fidei* à *Pio VI.* 28 Aug. 1794 damnata est ut temeraria, malè sonans, perniciosa, mori piè ac salutariter per Ecclesiam frequentato et in verbo Dei fundato injuriosa.

Edit.

nicis, et festis principalioribus; ex quo Doctores (*vide l. 4. n.* 269. *et* 360.) affirmant graviter peccare parochum qui per mensem continuum, aut per tres menses discontinuos concionare omittit, exceptis duobus mensibus, in quibus permittit Trid. parochis, ex justa causa ab Episcopo approbanda, posse licitè abesse. Et hìc notandum est, Trident. (*sess.* 5. *c.* 2. *de Ref.*) præcepisse, ut parochi gregem suum verbo divino pascant, sermones faciles pro ejus captu habentes, quo possit populus capere, quæ illi concionantur: cùm enim expertum habetur, fidem, sicut ipsa diffunditur prædicatione, ita per camdem conservari (*fides ex auditu*), parùm utilitati erunt populis eæ conciones, quæ similes non erunt illi concionandi rationi, quam tenuerunt Christus, et Apostoli, qui prædicabant non in *persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis*, *sed in ostensione spiritûs et veritatis*, ut Apostolus ait. Ideòque jure merito V. P. Magister *Avila* non Jesu Christi ministros, sed proditores appellabat eos, qui inanis gloriæ cupiditate conciones habent. Et *P. Gaspar Sanctius* ajebat, his nullos esse crudeliores in Ecclesiam Dei insectatores, dum sic concionando causa sunt cur pereant multæ animæ, quæ si illis juxta Apostolorum normam prædicaretur, utique salvæ fierent. Verba inania, periodos sonoros, descriptiones inutiles, dicebat *S. Franciscus Salesius*, esse pestem concionis, cujus unicus finis esse debet, auditorum voluntates erga bonum movêre, non autem intellectum inutiliter pascere. Experientiâ jam docemur, per hujusmodi conciones tot figuris, et tropis, et dicendi fucato artificio adornatas, animas ad bonam frugem non redire, quia auxilium suum Deus vanitati non confert. Et hoc omnium concionatorum gratiâ, qui ex vanitate concionantur, dictum sit, sed potissimùm eorum, qui curam animarum habent, quibus Tridentinum loco citato sic præscribit: *Archipresbyteri quoque, plebani, et quicumque parochiales... curam animarum habentes ecclesias quocumque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitimè impediti fuerint, diebus saltem dominicis, et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua, et earum capacitate pascant salutaribus verbis.* Notentur illa verba, *pro earum capacitate;* unde certè Concilio contraveniunt illi pastores qui sublimi stylo utuntur populi audientis capacitatem excedente.

204. Hic quoque juvat animadvertere quædam magnâ

dicendo semper : Domine, fiat voluntas tua. Jesu mi, ne removeas hodiè manus tuas à me. Maria sanctissima, custodi me : Angele custos, et sancti Advocati, præstò mihi estote. Deindè recitet *Pater, Ave, et Credo*, et ter Ave puritati Mariæ sanctissimæ. — Cùm laborare incipit dicat : *Domine Jesu, in unione perfectissimorum operum tuorum commendo tibi hoc opus meum, secundùm tuam voluntatem regendum.* — Ante comestionem : *Benedic, Domine, cibum istum, et me quoque, ut in comedendo nullum committam defectum, et hoc totum sit ad gloriam tuam.* — Post comestionem : *Ago tibi gratias, quòd bona tribuisti mihi inimico tuo.* — Ad sonitum horologii : *Jesu mi, amo te; ne permittas me offendere te.* — Si urget aliqua tentatio, replicet *Jesus, et Maria.* — Si lapsus sit in aliquod peccatum : *Deus meus, me pœnitet offendisse te, nolo ampliùs hoc facere.* — Et si peccatum fuerit grave, statim confiteatur. Vesperi, dum cubitum se confert, agat gratias de bonis sibi collatis. Examinet conscientiam, et postea eliciat actum doloris. Deindè eliciat actus christianos, quorum exemplum habebis infrà *n.* 286. Hortetur omnes matres, ut quotidie hos actus practicari faciant à filiis suis. Præterea ostendat, parentes tenêri operam dare, ut filii sacramenta frequentent; nam si ad ea frequenter non accedunt, facilè Dei gratiam perdunt; et parentes huic damno prospicere debent. Insuper eosdem moneat, quòd peccant, si, causâ justâ non accedente, impediant filios quominùs matrimonio conjungantur, aut eos invitos ad matrimonium cogant. (*Vide l.* 6. *n.* 849. *v. Conveniunt, ad* VI.). Sicut contrà peccant filii qui parentibus justè invitis, matrimonia ineunt. (*l.* 6. *dict. n.* 849.).

215. Item 12. cùm pro comperto habeatur, ut suprà ostensum est, quòd parochus nedùm tenetur ad mala impedienda, sed etiam ad bonum promovendum, populum hortetur ad quotidianam sanctissimi Sacramenti, ac B. Mariæ Virginis visitationem. Hæcque visitatio potest fieri vesperè ab ipso in communi, unà simul cum populo sibi commisso, designando horam populo magis accommodam, prout usus in multis regionibus cum magno fructu introductus est. Et hortetur, ut quibus commoditas Ecclesiam adeundi non est, ex domo propria eam faciant. Præ cæteris insinuet hominibus, ut frequentent congregationem. Et omnibus, ut sæpè communi-

cent, præcedente debitâ animi præparatione, et gratiarum actionibus eam consequentibus, per exercitium actuum fidei, charitatis, oblationis, et petitionis, eos docendo practicum modum, quo hi actus fieri debeant.

216. Invigilet 13. sæpè reddere suas oves erga devotionem Mariæ Virginis studiosas, declarando quanta sit potentia et misericordia hujus divinæ Matris in suis devotis adjuvandis. Ideòque insinuet, ut in communi cum familia quotidiè recitent quinque decades Rosarii, ut Sabbato jejunent, et celebrent Novenas in festivitatibus nostræ Dominæ, quas ipse ab altari annuntiet, quotiescumque illæ incident. Valde laudabile erit, si in Sabbato ille conciunculam faceret de B. Virgine, semper narrando aliquod exemplum, et semel in anno celebrando Novenam aliquam solemnem nostræ Dominæ cum sermone, et expositione SS. Sacramenti; et ad hoc uti posset inter cæteros illo libro, quem ego ad hunc finem typis dedi, cui titulus, *Glorie di Maria*, ubi congestas reperiet materias, et exempla. Felix ille parochus, qui suos parochianos fervidos tenet in beatissimæ Virginis devotionem; nam illi cum ejusdem Virginis auxilio vitam morigeram ducent, et ipse in vitæ exitu ipsam fidelem et potentem advocatam habebit. Denique insinuet ante omnia, ut assuescant sæpiùs se Deo commendare, ab eo sanctam perseverantiam per merita Jesu Christi et Mariæ postulantes. Sæpiùs quoque prædicet gratias, et præcipuè perseverantiæ donum non concedi nisi petentibus; *Petite, et accipietis.* Notamque faciet illam promissionem Jesu Christi, quidquid à Patre postulabimus in nomine ejus, id omne Patrem daturum nobis: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, (Joann. 16. 23.). Insinuet etiam orationis mentalis usum, et curet in Ecclesia cum populo quotidie, aut saltem diebus festivis, ut illa fiat; docendo etiam modum, quem domi in ea faciendo tenêre possunt; ideòque hic subjungitur sequens instructio ubi exponitur necessitas, et modus practicus orationis mentalis.

§. III. *Brevis praxis orationis mentalis.*

217. Non est dubitandum quin ex considerationis veritatum æternarum defectu, mundus peccatis scateat, et infernus

animalius repleatur; *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. Jerem.* 12. 11. Et contrà, ait Spiritus sanctus, eum qui sæpè mortem, judicium, et æternitatem memoratur, à peccatis liberari: *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. Eccli.* 7. 40. Quidam auctor dicit, quòd si à damnatis sciscitaretur: *Cur vos in inferno estis?* major eorum pars responderet: *Nos hic sumus, quia infernum non cogitavimus.* Ait *S. Vincentius* de Paula, quòd si peccator missionem, aut exercitia spiritualia audiret, et non converteretur, miraculo id tribuendum esset. Jam in oratione mentali Deus est qui loquitur: *Ducam eum in solitudinem, et loquar ad cor ejus. Oseæ* 2. 14. Deus utique omni concionatore meliùs loquitur. Omnes Sancti per orationem mentalem sancti facti sunt. Et experientiâ scimus, quòd, qui orationi mentali dant operam, difficulter in peccata mortalia decidant, et si casu aliquando in ea labuntur, orationi insistendo, statim resipiscunt, et ad Deum redeunt. Oratio mentalis, et peccatum, unà simul consistere nequeunt. Ajebat quidam servus Dei, quòd multi recitant rosarium, Officium Virginis Mariæ, jejunant, et in peccatis vivere pergunt; sed qui orationem non intermittit, impossibile est, ut in Dei offensa vitam prosequatur ducere; aut enim orationem omittet, aut à peccatis cessabit. Sed si orationem non omittet, non solùm peccata relinquet, sed à creaturis amorem suum removebit, et ad Deum convertet. *In meditatione mea exardescet ignis. P.* 38. 4. Oratio est fornax, ubi animæ accenduntur in divinum amorem.

218. Loquendo de loco, ubi oratio facienda sit, magis proprior est Ecclesia; sed illis qui illùc ire aut ibi morari nequeunt, quisque locus erit orationi aptus, sive sint domus, sive villæ. Etiam iter, et labor orationi non disconveniunt, cùm etiam tunc possit mens in Deum elevari. Quot rusticulæ, cùm eis nihil temporis nec loci supersit laborando, et iter agendo, suam faciunt orationem? Quærenti enim Deum in omni loco, et in omni tempore invenire ille se facit.

219. Quoad tempus, aptius erit tempus matutinum. Bonum non habebunt exitum, quæ in die fiunt, cùm manè orationem suam quisque facere neglexit. Orationi propriè bis in die vicari deberet, manè, et vesperi; sed cùm vespere commoditas non est, fiat saltem mane. Ajebat V.

Carolus Carafa piorum operariorum fundator, unum actum amoris cum animi fervore mane in oratione factum, sufficere ad retinendam animam in suo fervore per totum diem. Quoad autem tempus, quod in oratione insumendum erit, parochus, aut confessarius pro sua prudentia se dirigat. Certum est, ut ad perfectionis gradum sublimem perveniatur, mediæ horæ spatium non esse sufficiens. Cæterùm satis erit hoc tempus pro incipientibus; quos verò sedulò moneat, ne orationem omittant cùm tempus desolationis advenerit. Observetur quod dictum est *n.* 125. Sed progrediamur ad modum practicum orationis, quem docêre decet. Oratio tribus constat partibus, præparatione, meditatione, et conclusione. In præparatione tres continentur actus quibus se exercêre debet, *fidei* nempe per præsentiam Dei, *humilitatis*, et *supplicationis* divini luminis. Dicendo 1. *Deus meus, credo te mihi esse præsentem, et in mei nihili abysso demersus majestatem tuam adoro.* 2. *Domine, propter peccata mea nunc ego in inferno cruciandus essem; me pœnitet offendisse te, per pietatem tuam mihi parce.* 3. *Pater æterne, propter Jesum, et Mariam præbe mihi lucem tuam in hac oratione, ut ab ea fructum percipiam.* Deindè dicatur semel salutatio Angelica Mariæ SS. ut ipsa hanc impetret lucem, et semel *Gloria Patri* S. Josepho, Angelo custodi, et S. Patrono. Hi actus fiant cum animi attentione, sed breviter, et statim progrediatur ad meditationem.

220. Circa meditationem, juvat illum, qui legere scit, uti aliquo libro, sistendo ubi sentiat animum suum movêri. Ait *S. Franciscus Salesius* in hac re debêre nos apes imitari, quæ tamdiù immorantur uni flori, usquedùm totum mel extraxerint, et posteà ad alium meant. Qui autem legere nescit, meditetur novissima, Dei beneficia, et ante omnia vitam et passionem Jesu Christi: hæc (ait *S. Franciscus Salesius*) nobis debet esse nostra meditatio ordinaria. Oh quàm excellens liber est passio Christi animabus devotis! ibi meliùs quàm in quolibet libro percipitur peccati malitia, et Dei amor erga hominem. Quædam imago Redemptoris semel quondam allocuta est *Vener. Fr. Bernardum à Corlione*, qui ab illa scire petiit, an vellet, ut ipse legere disceret? et crucifixus respondit: *Quid tua legere refert? Quid tibi libri? Ego sum liber tuus, hic tibi sufficit.*

221. Oportet autem advertere orationis mentalis profectum non solùm, nec tam consistere in meditatione, quàm in affectibus faciendis, in supplicando, et in deliberandis agendis.: et hi sunt tres meditationis fructus ut suprà innui *n.* 123. Igitur postquam aliquam æternam veritatem quis meditaverit, et postquam Deus cor ejus allocutus fuerit, oportet, ut ipse suo corde Deum alloquatur, eliciendo affectus, ut sunt actus fidei, aut actionis gratiarum, adorationis, laudis, humilitatis, et præ cæteris amoris, et contritionis, qui etiam est actus amoris. Amor est illa catena aurea, quæ astringit animam cum Deo. Quilibet actus amoris est thesaurus, per quem certi efficimur de Dei amicitia: *Infinitus enim thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Sap.* 7. 14. *Ego diligentes me diligo. Prov.* 8. 17. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo. Jo.* 14. 21. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. *Pet.* 4. 8. Observetur id quod in Opere morali dictum est circa hoc *l.* 6. *n.* 442. Ven. sorori Mariæ crucifixæ visa fuit ingens quædam flamma, in quam, cùm projectæ fuissent quædam paleæ, statim visæ fuerunt consumi: et hâc visione ei ostensum fuit, quòd per unum actum amoris auferantur, atque consumantur in anima omnes culpæ commissæ. Accedit id, quod docet *S. Thomas*, nempe, quemlibet actum amoris merêri unum gradum gloriæ æternæ. *Quilibet actus charitatis meretur vitam æternam.* Actus autem charitatis sunt dicere: *Deus meus, super omnia te æstimo. Te diligo ex toto corde. Cupio te ab omnibus diligi.* Aut se totum divinæ voluntati committere, dicendo: *Domine, fac, ut cognoscam quod tibi de me placet fieri, nam promptus sum totum exequi.* Aut se ita offerat Deo, quin sibi aliquid reservet, dicendo: *Ecce me, de me, et de iis, quæ ad me pertinent, dispone pro tua voluntate.* Et hi actus oblationis sunt actus amoris, qui valde sunt Deo cordi, propterea *S. Theresia* quinquagies quolibet die se Deo offerebat. Sed inter alios præstantius erit dicere: *Gaudeo Deus meus, quòd es, qui es; quòd es summum bonum nullius indigens etc.* Cùm autem anima cognosceret se supernaturali sive infusâ recollectione elevatam (ut explicatum est *n.* 133.) tunc non debet ipsa niti ad alios actus faciendos, præter illos, ad quos sentit se à Deo suaviter trahi; cùm debeat tunc animo ama-

biliter intento attendere id quod Deus in se operatur. Alioquin obstaculo posset esse divinæ operationi. Insuper notetur, ut advertit *S. Franciscus Salesius*, quòd si unquam Spiritus sancti afflatu mens nostra ad aliquem bonum affectum ante considerationem concitata fuerit, tunc, posthabitâ consideratione, locus dandus est affectibus, nam consideratio ad id deservit, ut affectus concitentur : quare, obtento fine, medium derelinquendum est.

222. Item summoperè juvat petitiones in oratione repetere, cum humilitate, et fiducia exposcendo à Deo suum ipsius lumen; peccatorum remissionem, perseverantiam, bonam mortem, paradisum, et in primis donum sui sancti amoris. Hortabatur *S. Franciscus Salesius* inter cæteras gratias postulandam esse cum animi vehementiori fervore divini amoris gratiam, quia (ajebat) obtento amore, omnes reliquæ gratiæ obtinentur. Igitur sufficiens erit animæ, si propter spiritûs desolationem in qua reperitur, aliud facere non posset, sufficiens (dico) ei erit, ut repetat hanc Davidis petitionem : *Deus, in adjutorium meum intende; Domine, adjuva me, festina mihi auxiliari.* Dicebat *Ven. P. Paulus Segneri* se experientiâ didicisse, nullum aliud exercitium esse animabus utilius in meditatione, quàm iterùm atque iterùm petere, in nomine sive per merita Jesu Christi, qui nobis illam magnam jucundamque promissionem fecit, ut superiùs dictum est : *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

223. Item expedit, in oratione, saltem in ipsius fine aliquid deliberare, non solùm in genere, ut evitare omnem culpam deliberatam etiam levem, et se totum Deo committere; sed etiam in particulari, ut est accuratiùs evitare aliquem defectum, in quem sæpiùs offendit, aut vigilantiùs attendere ad aliquam virtutem, circa quam frequentiores habet occasiones se exercendi, ut tolerandi alicujus molestias, tali superiori, aut tali regulæ diligentiùs obediendi, et majus studium adhibendi, ut in tali et tali re desideria sua cohibeat; et ab oratione non discedendum nisi aliquid in particulari deliberatum sit.

224. Demùm conclusio orationis tribus actibus terminatur: 1. Gratiæ Deo agantur de omnibus illustrationibus quæ in meditatione acceptæ sunt. 2. Proponatur omnes deliberatio-

nes factas fideliter observare. 3. Oretur æternus Pater, ut propter Jesum, et Mariam auxilium suum præbeat, ad fideliter exequendum quod ei sponsum est. Et in fine orans commendet Deo animas purgatorii, Prælatos Ecclesiæ, peccatores, et omnes sibi conjunctos, amicos, benefactores, recitando semel *Pater* et *Ave*, quæ sunt omnium precum, quas à Christo et Ecclesia docti sumus, utilissimæ.

225. Antequam tamen ab oratione exeatur, oportet (ut ait *S. Franciscus Salesius*) colligere fasciculos florum, ut totum diem illi olfiant, nimirùm seligere præ cæteris unam, vel alteram rem, in qua anima magis se movêri sensit, ut reliquum diei illam recogitet. 2. Oportet operam dare, ut statim executioni mandet deliberationes factas, tam in parvi, quàm magni momenti occasionibus, quæ nobis occurrent, ex. gr. superet cum mansuetudine molestias, quæ sibi inferuntur ab aliquo in se irâ succenso; aut ut se mortificet in visu, auditu, in loquendo. Et præcipuè refert, ut cum silentio, quantum possibile est, conservet illos animi pios motus affectuum, quos in oratione Deus ei communicavit, alioquin si statim ad actiones externas, et ad inutiles sermones divertet, illicò fervor ille devotionis in oratione conceptus, tepescet, et irritus reddetur.

226. Præ cæteris denique director suum pœnitentem sedulò admoneat, ne orationem intermittat, neque ab illa aliquid temporis detrahat, præcipuè in ariditatis tempore, et numquam turbetur, licèt nimis et diù cognosceret animam in ariditate positam, ac omni devotionis fervore carentem. Quot aulici, ajebat *S. Franciscus Salesius*, eunt suum principem honoratum, et contenti sunt, si duntaxat ab eo aspecti sunt? Ad orationem nos pergimus, ut obsequium præstemus Deo, et ei obsecundemus; si ipsi lubet nos alloqui, et suis consolationibus nobis favêre, de tanta gratia ei rependamus; sin minùs, sufficiens erit nobis suæ divinæ præsentiæ adesse æquo animo, eum adorando, et nostras necessitates ei exponendo; et si tunc Dominus nobiscum non loquetur, utique acceptabit nostram attentionem, et nostram fidelitatem, et pro nostra in eum fiducia nostras petitiones exaudiet.

CAPITULUM XI. ET ULTIMUM.

227. Non adest charitatis opus magis Deo acceptum, magisque ad animarum salutem conducens, quàm in extremo vitæ periculo positos ad sanctè moriendum adjuvare; nam tempore mortis (à qua uniuscujusque æterna vita pendet) inferni vires fortiores sunt, infirmorum verò debiliores. Deus, ut manifestaret quàm gratam habet assistentiam moribundis præstitam, multoties *S. Philippo Nerio* ostendit angelos religiosis infirmorum ministris verba suppeditantes.

228. Nec id parochorum tantùm munus est, ad quos animarum cura ex officio pertinet, sed omnium etiam sacerdotum. De parochis tamen Ritualis Romanus præsertim loquens, ait præcipuam illorum muneris partem esse ægrotantium curam habêre: quapropter vult, ut ipsi, statim ac aliquem ex suis parochianis ægrotare intelligunt, non expectent, ut infirmus parochum accersat, sed ipse parochus ultrò eum invisere curet; idque non semel tantùm, sed frequentiùs, si infirmum etiam spiritu ægrotare advertit. Quòd si legitimè sit impeditus, id saltem præstandum providebit per alium sacerdotem, modò hic sit pius, et prudens; quidam enim sacerdotes, hoc munus exercendo, magis quàm utilitati, damno esse solent, tam infirmis, quàm sibi, et infirmorum domesticis, quorum profectum sacerdos assistens etiam respicere debet. Monet insuper Ritualis, quòd si sacerdos fortè deesset, id parochus præstandum curabit saltem per aliquem laicum pium et christianâ charitate præditum, qui sanctis verbis infirmo præstò sit.

§. I. *Monita ad sacerdotem assistentem.*

229. I. Sacerdos clam procuret à medico scire, an infirmitas sit mortalis. Dico *clam*, quia detestabilis usus medicorum est ægrotos decipere, ne eos et propinquos contristent, penè ac si infirmis obligationem intimare confessionis (quam, cognito periculo, illis imponere debent), idem sit ac mortem denuntiare.

230. II. A conjunctis, amicis, necnon ab ipsomet ægroto,

ejus naturam, indolem, et defectus perquirat: item quibus indulserit passionibus, et præsertim si ad aliquam bonorum aut famæ restitutionem teneatur: si odium aut pravam habuerit amicitiam, ut omnibus opportunum præbêre possit remedium. Caveat memorare infirmo personas odio habitas, aut impurè dilectas, si ad hoc ex necessitate non obstringatur. Vulneratos, postquam quidquid ad remissionem pertinet provisum fuerit, ne interroget quis illos, qua de causa, vel quomodo læserit; et si infirmus de hoc loquitur, sermonem ad aliud divertere curet. Et ita etiam, si necessitas non urgeat, nec de litibus, filiis, bonis, aliisque rebus impertinentibus verbum quidem faciat.

231. III. Pòst igitur quàm morbum periculosum esse deprehenderit, in primis non alloquatur infirmum de confessione, sed tantùm eum de infirmitate, doloribus, et quomodo valeat benignè interroget. Hortetur indè, ut se Dei voluntati conformet, utque suas cum Christo in cruce languenti pœnas conjungat, necnon ut eas pro peccatorum satisfactione patienter ferat. Et sic paulatim, quâ par est prudentiâ, illum, tempus à quo confessus sit interrogando, ad confessionem inducat. Moneat, ut omnem suam spem in Deo ponat, qui potens est ipsum in pristinam, si velit, reducere sanitatem. At eodem tempore sensim efficiat, ut ægrotus suæ infirmitatis periculum agnoscat. Præsertim advertat, ne ille omninò fidem præbeat medicis, et propinquis, qui fortè morbi gravitatem ei celabunt, ne ipsum mœrore afficiant. Dicat, sapientis esse prævidêre futura. Hortetur, ut dum mens valet, confessionem suscipiat, quæ corporis saluti (si animæ expedierit) etiam proderit. Refert *Belluacensis* de quodam moribundo, quòd statim ac ipse sua confessus fuerit peccata, è strato incolumis surrexerit. Pariter *Cantipratensis* enarrat quòd quidam eques, ubi multæ non profuerant medicinæ, confessionis virtute statim convaluerit.

232. Si tamen ægrotus dilationem quærit, et periculum mortis, lethargi, vel delirii imminens non est, poterit ei indulgêre. Curet tamen, ut ille determinet tempus, putà vesperarum, vel diem crastinum, confessioni explendæ. Si tamen periculum imminens est, ipsum cum *D. Augustino* moneat, quòd Deus non promiserit peccatores expectare, sed tantùm parcere eis si pœnitentiam agant: *Crastinum non*

promisit, *fortassè dabit*, *fortassè non dabit*. Quòd si adhuc infirmus nec etiam per hæc monita ad confessionem adduci possit, sacerdos nunquam eum deserat, sed quandoque terroris, quandoque fiduciæ argumentis curet ipsum expergiscere; et provideat, ut tam privatæ, quàm publicæ pro hujus miseri salute preces ad Deum adhibeantur.

233. IV. Si morbus increbuerit, infirmum hortetur, ut de suis domesticis rebus opportunè disponat; id enim expedit pro familiæ pace, et eò magis si opus sit pro illius conscientiæ levamine. In hoc tamen sacerdos sedulò caveat, ne ipse in aliquam lucri notam incidat. Si autem ægrotus fratres vel sorores indigentes habeat, moneat ipsum sub gravi obligatione tenêri illis bona sua relinquere, saltem quod ad eorum necessitatem sublevandam sufficiat. Hæc tamen gravis obligatio non videtur urgêre pro remotioribus propinquis. Observa quod dictum est in opere *lib. 4. n.* 946. Si verò ægrotus vult pro sua anima aliquod testari, ipsum moneat, ne onus illud hæredibus imponat; quia experientia docet, legatis piis penè nullis satisfieri, sed potiùs hortetur, ut aliquod corpus relinquat, aut pecuniæ summam, ad Sacrificia, aut aliam piam operam persolvendam. Caveat sacerdos, ne consulat infirmis quidquid aliis præjudicio esse potest, cùm Christi ministros non deceat aliorum odium sibi commovêre.

234. V. Cum rudibus, dum actus christianos eis suggerit, Italico, imò vernaculo semper loquatur sermone. Cum litteratis contrà comioribus verbis, et aliquoties etiam latinis ex Scriptura excerptis, sed brevibus sententiolis utatur. Mònet tamen Rituale, ne sacerdos nimis loquendo, et crebris sententiis, ut aliqui solent, infirmo potiùs caput obtundet, quàm adjuvet. *Pater Recupitus* è Soc. Jesu de seipso refert, morti proximum quidquid ei dicebatur, non intellexisse, sed tantùm quoddam molestum murmur; ita ut, ne magis caput læderent, coactus rogaverit, ut aliquam verbis moram interponerent.

235. VI. Præter parvas Christi Domini crucifixi, beatæque Virginis imagines, quas juxta infirmum apponi curaverit, si fieri potest, etiam ob oculos ejus collocare faciat imagines Deiparæ et Redemptoris majoris molis, ut sic ægrotus, quò cumque se vertat, eas cernere possit, et illis se commendare.

236. VII. Curæ ei etiam sit, ut ab infirmi cubiculo peri-

culosa objecta removeantur, veluti arma, imagines parùm honestæ, et præsertim personæ, quæ aliquo modo occasionem peccati præbère possunt; et istæ non solùm à cubiculo, sed à tota domo expelli debent. Et dum infirmus agoniæ proximus videtur esse, sacerdos omnes ab ejus cubiculo depellat, præter unum aut duos tantùm, qui ipsi dum oportet præstò sint. Cæterùm, omninò prohibeat in ægroti cubile propinquos ingredi, ne alicui passsioni causam præbeant.

§. II. *Remedia adversùs tentationes.*

257. Præcipua contra tentationes remedia sunt Jesu ac Mariæ SS. nomina sæpiùs invocare, et crucis signaculo se munire. Pro aliquibus tamen specialibus dæmonis insidiis quædam hìc annotare expedit.

258. Et I. *Adversùs fidei tentationes.* Ab hac terribili tentatione præsertim agitantur, qui cùm perditam egerint vitam, sibi suoque judicio nimis adhæserunt; præcipuè si viri eruditi fuerint. Hic sedulò advertendum, quòd si dæmon aliquod eis circa fidem dubium aut subtilitatem suggerat, statim constanti animo tantùm generatim respondeant; *Ego credo quod S. Mater Ecclesia credit, quæ veritatem credit et confitetur.* Horteturque sacerdos infirmum, ut maximas Deo gratias agat, quòd ipsum in Ecclesiæ sinum ab incunabulis accipere dignatus sit; ideòque in ipsa fide usque ad extremum vitæ perseverare velle profiteatur. Præcipuus tamen modus, et utilior ad hujusmodi tentationes repellendas erit mentem aliò divertere, aliosque varios elicere actus, nempe contritionis, spei, charitatis erga Deum, et similia. De quodam Doctore *Bellarminus* refert, quòd hic dum in morte cum dæmone disserere de quodam fidei articulo voluerit, deceptus succubuit, et mortuus est.

259. Si tentatio tamen pergit vexare, ostendat infirmo quòd nostræ fidei (per se sanctæ, et intemeratæ, à pauperibus piscatoribus per totum orbem diffusæ, tot miraculis, ac tot millium martyrum sanguine, qui vitam suam pro ipsa immolaverunt, confirmatæ) argumenta luce clariora sunt, et manifestè illam veram esse patefaciunt, licèt res, quas ipsa docet, nunc per speculum in ænigmate videamus; nam si mysteria de quibus nos instituit essent evidentia, ubi esset

meritum fidei? quæ ideò fides dicitur, quia res, quas docet, obscuræ sunt et non apparentes. Hinc dictum fuit: ***Beati qui non viderunt, et crediderunt.*** Jo. 20. 29.

240. II. Adversùs tentationem ***desperationis.*** Hæc est præcipua tentatio, quâ infernus vehementiùs ægrotos impetit; unde illis de divina justitia, de damnatorum pœnis loqui, eorumque patrata scelera exaggerare, sacerdos caveat; sed potiùs ipsis fiduciæ in misericordia Dei, Salvatoris passione, divinis promissis, et Dei Matris intercessione argumenta insinuentur.

241. Primum igitur nostræ spei motivum est divina misericordia, dum Deus vocatur, et verè est pater misericordiarum (2. *Cor.* 1. 3.). Ipse occurrit etiam non quærentibus se: ***Invenerunt, qui non quæsierunt me. Isaiæ*** 65. 1. Magis Deus cupit nos salvos facere, quàm nos salutem optamus: quare ipse meritò de illis queritur, quos etiam fugientes amplexari desiderat, ut ait *D. Bernardus* : ***Amplecti quærit, à quibus desertum esse se queritur.*** Ipse est totus pronus ad ignoscendum: *Multus est ad ignoscendum. Is.* 55. 7. Protestatur se nolle mortem peccatoris: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur..., et vivat. Ezech.* 33. 11. Inquit quòd cùm peccator sua detestatur peccata, ipse eorum memoriam amittit: *Si... impius egerit pœnitentiam.... omnium iniquitatum ejus... non recordabor. Ezech.* 18. 21. Post hæc divina testimonia, quis unquam de Dei misericordia diffidere poterit? Unus tantùm pœnitentiæ actus ad innumerabilia peccata delenda sufficit. Publicanus, vix ingemendo dixit: ***Propitius esto mihi peccatori***, et justificatus est. Prodigus filius, statim ac ad patris pedes rediit, pater eum amplexus est. David, ut dixit, ***peccavi***, Natan ei respondit: ***Dominus quoque transtulit peccatum tuum***. 2. ***Reg.*** 12. 13.

242. Secundum motivum, est passio Jesu Christi, qui non ad aliud quàm peccatorum salutem in terram se descendisse protestatur: ***Non... veni vocare justos, sed peccatores, Matth.*** 9. 13. Profitetur etiam nullum à se abire pati: *Eum, qui* ***venit ad me, non ejiciam foràs. Jo.*** 6. 37. Et apud *Matthæum* 18. 12. inquit, quòd ipse est bonus ille pastor, qui dispersas oves quærit, et si quam reperit, exultat, eam amplectitur, suisque humeris imponit: et videtur deinde hanc majori diligere affectu, prout se gessit cum *S. Maria Ægyptiaca*,

B. Angela à Fuligno, *S. Margarita à Cortona*, aliisque pœnitentibus. Qui igitur rectam habet voluntatem, timêre non debet damnari à Domino, qui ne damnaret nos, seipsum ad mortem crucis damnare non dubitavit.

243. Tertium motivum, sunt divina promissa. Multis in locis Evangelii petentibus divina promittitur gratia: *Petite, et accipietis. Jo. 16. 24. Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Jo.* 16. 23. Et hìc non solùm de justis, sed etiam de peccatoribus sermo fit, juxta textum Matthæi: *Omnis qui petit, accipit*; *Matth.* 7. 8. Satis igitur est gratias à Deo petere ad salutem, ut certè obtineantur. *Bonus est Dominus... animæ quærenti illum Thr.* 3. 25.

244. Quartum motivum, est Sanctorum intercessio, et præsertim Deiparæ, quam vult Deus, ut nos cum tota Ecclesia salutemus nostrum refugium, vitam, et spem nostram, ac dicamus: *Refugium peccatorum, ora pro nobis: vita, spes nostra salve.* Unde meritò ipsa B. Virgo appellatur à Blosio, *Spes desperantium*, et à S. Ephrem, *Adjutrix destitutorum.* Eadem Dei mater B. Birgittæ revelavit, quòd sicut aliqua mater, videns filium inter enses suorum hostium versantem, animosa in tutelam suam illum suscipit; ita ipsa curat devotos suos tutari, dùm à dæmonibus vexantur, eique se commendant. Insuper dixit, quòd cùm accedit ad eam peccator, ipsa non ejus merita discutit, sed cum quali intentione veniat, attendit. Et Deus ipse *B. Catharinæ Senensi* revelavit, Mariæ suæ filiæ concessisse, quòd quivis peccator ad eam recurrens, nullo modo possit à dæmone rapi.

245. III. Adversùs tentationem *vanæ gloriæ. D. Bernardus* ait, quòd vana gloria est quædam sagitta, quæ *leviter penetrat, sed non leviter vulnerat;* præsertim si persona timoratæ sit conscientiæ. Si igitur sacerdos unquam adverteret moribundum nimis se reputare securum de sua salute, quia nimis suis operibus fidit; ei dicat quòd peccata solummodo nostra sunt, omnia autem bona à Deo recipimus, ex illo: *Quid... habes, quod non accepisti? 1. Cor.* 4. 7. Et cùm certum sit nullum suæ salutis æternæ, divinæque gratiæ infallibilem certitudinem habêre posse (*Nescit homo, utrùm amore, an odio dignus sit, Eccles.* 9. 1.); ideò quisque semper pavêre

debet, et cum metu et tremore salutem suam operari, ut ait Apostolus, *Philipp.* 2. 12.

246. IV. Adversùs tentationem *impatientiæ.* Si infirmus ex morbi cruciatibus impatientià afficitur, huic ostendatur, quanta martyres pro Christi nomine tormenta sint passi, vivi excoriati, adusti, trucidati. Et præsertim ei ob oculos ponantur omnia quæ innocens Jesus propter nostrum amorem est perpessus. Dicatur ægroto, quòd infirmitatis dolores vitari nequeunt; unde si ipse invitus eos patitur, malè nunc, et in altera vita se habebit; si autem libenti animo pro Deo acceptet, non solùm hìc à morbi pœna levabitur, sed ibi minùs purgatorii tormenta luet, magisque postea in cœlo remunerabitur : *Tristitia vestra vertetur in gaudium. Joan.* 16. 20. Moneatur, quòd extremæ vitæ cruciatus nostram complent æternam coronam, quoniam (ut *S. Bonav.* dicit) pœnas patienter tolerare, aliis cunctis operibus perfectius opus est, juxta illud *Jacobi : Patientia... opus perfectum habet. Jac.* 1. 4. Et ita Deus suos in hac vita amicos tractat, dum crux est nostræ prædestinationis securius signum. *B. Clara* per 28. annos doloribus vexata vitam duxit. *S. Lidovina* per 38. annos semper infirmitatum pondus toleravit. Et divina Mater quodam die *B. Birgittæ* ægrotanti sic dixit : *Scis quare tua infirmitas tam in longum abierit? abiit, quia te Filius meus, et ego nimis diligimus.* Nos miseros viatores inter hujus sæculi ærumnas Apostolus valdè consolatur dicendo : *Momentaneum et leve tribulationis nostræ... æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. *Cor.* 4. 17. Et alibi : *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Rom.* 8. 18.

247. Et sic infirmo sedulò oportet suadêre, ut Dei voluntati conformetur, non solùm si dolores patitur, sed etiam si medici errant, aut assistentes ipsius curam negligunt. Hinc crebrò moneat illum, ut à Deo patientiam expostulet.

248. V. Iis qui ægrè ferunt mori tam immaturè, ob oculos ponantur præsentis vitæ miseriæ, infirmitates, animi angores, nec non peccandi et damnationis pericula. Ideò sancti viri tam avidè mortem exoptabant. *S. Theresia* ajebat : *Heu mihi, quia in omni vitæ meæ momento Deum amittere possum;* unde quoties horologium sonabat, toties valde gratulabatur, eò quòd jam hora hujus periculi transacta esset.

Martyres sancti hilares ad patibula procedebant, ut citiùs hoc periculum effugerent, et Deo fruerentur. Hinc dicitur in Apocalypsi (14. 13.): *Beati mortui, qui in Domino moriuntur... ut requiescant à laboribus suis.* In hac lacrymarum valle viatores sumus: *Non... habemus hìc manentem civitatem. Hebr.* 13. 14. Unusquisque, aut Rex, aut Pontifex, mortem subire debet.

249. Hortetur infirmum, ut Deo gratias agat quia non permisit eum mori tempore quo erat in peccato; et quia tunc ipsum sacramentis munitum discedere disponit. Dicat, saltem mortem libenti animo excipiendam esse, quia evadimus tot leves culpas, à quibus in hac vita immunes esse non possumus.

250. Dicat ægroto: *Frater mi, oportet, ut te conformes voluntati Dei, quia omnia disponit propter nostrum bonum. Quis scit, an si ampliùs viveres, animam perderes?* Sed dicet infirmus: *Ego vivere optarem, ad aliquam Deo de culpis meis satisfactionem præbendam, et aliquid boni ante mortem peragendum, dùm usque adhuc nihil egi.* Respondeat sacerdos: *Fili, nulla pœnitentia est Deo magis accepta, quàm mortem in peccatorum expiationem libenter acceptare; nullusque actus perfectior est, quàm mortem accipere ad voluntatem Dei exequendam.*

251. VI. Adversùs tentationem *adhæsionis* bonis, et propinquis. Eis quibus mori displicet, quia nimis adhærent bonis, dicat confessarius, hæc non esse vera bona, cùm sint transeuntia, et de brevi defectura, et si non deficiunt, potiùs animum angunt, quàm solantur.

252. Si autem affligitur infirmus propter uxorem, filios, aut nepotes dilectos, quos relinquit, blandè sic hortetur: *Fili mi, statutum est omnibus mori, omnes te ordine sequentur; nunc tuæ saluti consule, et animam tuam salva, et sic pro ipsis in cœlo orabis, undique cum ipsis eris aliquando beatus in æternum. Sed nunc quid dulcius, quàm proficisci ad manendum cum Jesu Christo, cum Regina cœli, et omnibus Sanctis!*

253. Si autem angitur, quia conjunctos suos relinquit inopes, ei dicat: *Audi fili, si tu æternam salutem assequeris, multò melius de cœlo, quàm de terra tuis opem ferre poteris*

Sed ne dubites, quia Deus, qui volatilia pascit, non omittet eis providêre. Si tu illos amas, Deus plùs te diligit.

VII. Adversùs tentationem *odii* et *vindictæ*. Si quis propter aliquam acceptam offensam odio tenetur, 1. ipsi intimetur divinum præceptum : *Diligite inimicos vestros.* 2. Dicatur ei quòd qui non dimittit, nec veniam sperare possit à Deo, qui dicit : *Foris canes, Apocal.* 22. 15. Canes (vindicum symbolum) repelluntur à cœlo. E converso Deus veniam certam promittit illi peccatori, qui veniam dat offensori suo, ex illo : *Dimittite, et dimittemini. Luc.* 6. 37. 3. Subdat, quòd si inimicus injustè læserit ipsum, quantò injustiùs ipse Deum? Quamobrem, si ipse petit à Deo ut sibi ignoscat, quantò magis proximo ipse ignoscere debet? *Sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos. Col.* 3. 13. Ultimò ostendat eidem, quàm gratam rem Deo exhibeat, qui injurias dimittit. *S. Joannes Gualbertus*, postquam fratricidæ pepercit, Ecclesiam ingrediens, imaginemque Crucifixi salutans, vidit Redemptorem erga se caput inclinasse, ac si propter veniam datam ipsi gratias ageret. *Sanctus Jacobus* ante mortem amplexatus est eum qui se accusaverat. *Sanctus Stephanus* oravit pro eis qui eum lapidabant. *Sanctus Ludovicus* Galliæ rex apud se cœnare fecit hunc qui sibi mortem fuerat molitus. *Sanctus Ambrosius* per multum tempus cuidam suo proditóri alimenta subministravit. Et præcipuè primum exemplum de hoc præstitit Dominus noster Jesus Christus, qui in cruce positus pro persecutoribus et maledicentibus sibi valde Patrem exoravit.

§. III. *Varia motiva, et affectus ægrotis suggerendi.*

254. I. Motiva *fiduciæ*. De his suprà (*in* §. II.) jam locuti sumus; illis possunt sequentes adjungi ex Scriptura : *Nullus speravit in Domino, et confusus est. Eccli.* 2. 11. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* 1. *Joan.* 2. 2. Jesus Christus ad hoc mortem subiit, ut nobis veniam criminum obtineret. *Pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Rom.* 8. 32. Quomodo igitur Deus remissionem nobis negabit, qui nobis proprium dedit Filium?

255. Affectus fiduciæ : *Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? Ps.* 26. 1.

In manus tuas commendo spiritum meum, redimisti me, Domine Deus veritatis.

Te ergo, quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.

In te Domine speravi, non confundar in æternum.

O bone Jesu, intrà vulnera tua absconde me.

Vulnera tua, merita mea. S. Bernardus.

Jesu mi, non negabis mihi veniam, qui vitam et sanguinem mihi non negasti.

Passio Jesu, tu es spes mea. Merita Jesu, vos estis spes mea. Vulnera Jesu, vos estis spes mea. Mors Jesu, tu es spes mea.

Maria mater mea, salva me, miserère meî.

Spes nostra, salve.

Sancta Maria, mater Dei, ora pro me peccatore.

Sub tuum præsidium confugimus, sancta Dei genitrix.

256. II. Motiva et affectus *contritionis.* Dicit *S. Augustinus* quòd quisque ad extremum vitæ non debet omittere peccata sua deplorare.

Non intres in judicium cum servo tuo. Ps. 142. 2. *Jesu mi, et judex meus, parce mihi., antequam venias ad me judicandum.*

Cor contritum et humiliatum Deus non despicies. Deus meus, oh si nunquam te offendissem!

Domine mi, non debebas sic tractari à me, sicut impiè feci.

Pater, non sum dignus vocari filius tuus. Ego à te discessi, tuam despexi gratiam, ultrò te amisi : toto corde me pœnitet, Deus meus, propter amorem et sanguinem Jesu Christi parce mihi.

Maledicta peccata mea, quæ Deo me privastis, ego vos detestor, abominor, et maledico!

Deus meus, quid mali fecisti, quòd ipse sic offendi te? Propter Jesum Filium tuum miserère meî.

Nunquam, Domine, te offendam quoadusque vivam; aut parum, aut multum mihi supersit, volo te amare.

Offero tibi in satisfactionem contumeliarum, quas tibi

irrogavi, mortem meam, et dolores, quos usque ad mortem perferam.

Domine, meritò me punis; nimis te offendi. Sed quæso in hac, non in alia vita, me castiga.

O Maria, impetra mihi dolorem culparum mearum, remissionem, et perseverantiam.

257. III. Motiva et affectus *amoris. Deus meus, qui es bonitas infinita, super omnia te diligo, amo te plus quàm me, amo te ex toto corde. Deus meus, non sum dignus te amare, quia nimis te offendi, sed propter amorem Jesu fac me dignum.*

Oh utinam et omnes te diligerent!

Jesu dulcissime, cupio pati et mori pro te, qui propter me pati, et mori dignatus es.

Domine, castiga me utì vis, sed ne me prives te amare.

Deus meus, salva me; salus mea est amare te.

Opto paradisum, ut in æternum, et ex totis viribus meis te diligam.

Deus meus, ne me dejicias in infernum ut mereor: ibi tu odio mihi habendus esses, sed animus mihi non suppetit te odio habêre. Et quid mali, Domine mi, fecisti mihi, ut tu odio mihi habendus esses: fac, ut te amem, et mitte me quò vis.

Volo pati, quantum tibi placet: volo mori, ut tibi placeam. Devinci me tecum, Jesu mi, ne permittas me unquam separari à te.

Deus meus, fac, ut sim totus tuus, antequam moriar.

Quando erit, ut dicere possim: Deus meus, non possum amplius amittere te.

Oh Deus meus, amare te vellem, quantùm tu merêris!

O Maria, trahe me totum ad Deum!

Mater mea, ego multùm te diligo; volo venire ad Cœlum, ad te amandum in æternum.

258. IV. Motiva, et affectus *conformitatis.* Omne nostrum bonum et vita consistit in eo, ut conformemur Dei voluntati, juxta illud: *Vita in voluntate ejus. Ps.* 27. 6. Deus quidem vult quæ nobis sunt meliori bono. *S. Gertrudi* cùm Jesus apparuisset mortem et vitam offerens, respondit ipsa: *Domine, quod tu vis et ego volo.* Pariter *S. Catharina Senensis,* cùm Jesus se illi præbuerit, offerens duplicem coronam,

unam gemmarum, spinarum alteram, ut ipsa eligeret, ipsa respondit : *ego eligo, quæ tibi placet.*

259. Affectus. *Eja N. si Deus te vocat ad aliam vitam, contentus es? Es contentus. Dic igitur semper : Domine, ecce me, fac de me, quod tibi placet. Semper fiat voluntas tua; volo tantùm, quod tu vis. Volo pati, quantùm tu vis. Volo mori, quando tu vis.*

In manus tuas commendo animam, et corpus meum, vitam, et mortem.

Benedicam Dominum in omni tempore; aut me consolaris, aut me crucias, Deus meus; ego te amo, et semper te amare volo.

Deus meus, cum morte Jesu mortem meam conjungo, et sic eam tibi offero.

O voluntas Dei, tu es amor meus.

O beneplacitum Dei mei, me tibi totum in holocaustum trado.

260. V. Motiva, et affectus *desiderii* erga paradisum. *Motiva.* Refert *Blosius* plures revelationes, ex quibus habetur, quòd in purgatorio illi, qui tepidè cœlum optavêre, excruciantur peculiari pœnâ, appellatâ à Doctoribus mysticis pœna *desiderii*, aut *languoris*. Præsens vita est pœnarum carcer, in quo Deum vidêre non possumus; unde meritò rogabat David : *Educ de custodia animam meam, Ps.* 141. 8. et *S. Augustinus* clamabat : *Eja, Domine, moriar, ut te videam. S. Hieronymus* appellabat mortem, sororem suam, eique dicebat : *Aperi mihi, soror mea.* Et quidem rectè, nam mors est illa quæ paradisi januas nobis reserat. Et ideò pariter *S. Carolus Borromæus*, videns mortis effigiem cum falce in manu depictam, pictori præcepit, ut falcem deleret, et ejus vice clavem auream tanquam cœli clavem depingeret. Expedit igitur, ut sacerdos sæpiùs alloquatur moribundos de cœlestis patriæ bonis, in mentem eis revocans quod Apostolus ait : *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* 1. Cor. 2. 9.

261. *Affectus. Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei? Ps.* 41. 3. Quandone erit, Deus meus, quòd tuam infinitam pulchritudinem videbo, et facie ad faciem te diligam?

In cœlo semper te amabo, tu semper me amabis; invi-

cem igitur in æternum nos amabimus, Deus meus, amor meus, et omnia.

Jesu mi, quando osculabor vulnera, quæ pro me sustulisti?

O Maria, quandonam erit, ut me videam ad pedes illius matris, quæ tantùm me amavit, et auxiliata est?

Eja ergò, Advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.

362. VI. *Affectus, qui infirmo suggeri possunt dum crucifixum deosculatur.*

Dulcissime Jesu, ne respicias quid ego in te, sed quid tu pro me fecisti.

Recordare quòd sim una ex ovibus tuis, pro qua mortuus es.

Libenter pro te, qui pro me passus es, Jesu mi, moriar.

Accepto, Jesu mi, consumi pro te, qui totus consumi voluisti pro me.

Domine, majora tu pro me, quàm ego pro te patior: tu innocens, ego peccator.

Deosculare, frater mi (*dicet sacerdos infirmo*) pedes illos, qui tam ad te perditam ovem quærendam et salvandam laboraverunt. Dic quæso: Amabilissime Redemptor, amplector pedes tuos, ut Magdalena amplexa fuit, fac ut audiam te mihi pepercisse, ut illa audivit.

Deus meus, mihi propter amorem Jesu Christi parce, et fac, ut benè moriar.

Pater æterne, tu mihi Filium tuum tradidisti, me ego tibi trado.

Jesu mi, multùm tibi ingratus fui, miserêre meî. Multoties infernum merui; non in alia, sed in hac vita me puni.

Si me fugientem quæsivisti, me te quærentem ne derelinquas.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Quis me separabit à charitate Christi?

Domine Jesu Christe, per illam amaritudinem, quam sustinuit nobilissima anima tua, quando egressa est de benedicto corpore tuo, miserêre animæ meæ peccatrici in egressu de corpore meo. Amen.

Jesu mi, tu propter amorem meum mortuus es : ego propter amorem tuum mori volo.

263. VII. ***Affectus qui suggeri possunt sacerdotibus, et religiosis infirmis.***

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus et omnia. O me beatum, si omnia amittam, ut acquiram te meum summum bonum.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Ne projicias me a facie tua.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori. *Ita dicebat sanctus Franciscus.*

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

In te Domine speravi, non confundar in æternum.

Diligam te, Domine, fortitudo mea.

Eja moriar, Domine, ut te videam.

Quid mihi est in cœlo; et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo?

Pater, peccavi, non sum dignus vocari filius tuus.

Averte faciem tuam à peccatis meis.

Tuus sum ego, salvum me fac.

Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?

Quis nos separabit à charitate Christi?

Amorem tuî solùm cum gratia tua mihi dones, et dives sum satis. *S. Ignatius Loyola.*

Dilectus meus mihi, et ego illi.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, etc.

Vita, dulcedo, spes nostra, salve.

Refugium peccatorum, ora pro nobis.

Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, et hora mortis suscipe.

O salus te invocantium! *S. Bonav.*

§. IV. *Monita circa ultima Sacramenta, et modum quo utiliter recipi possunt.*

I. *Circa confessionem.*

264. JAM suprà in praxi monitum est (*vide nostram Moralem l. 6. n.* 260. *et* 484.) quòd dum periculum mortis instat, aut forsan Viaticum delatum est, et longa esset confessio, tunc infirmus non tenetur omnia et singula peccata confitêri. Hìc ampliùs animadvertenda sequentia, nimirùm. 1. Quisque sacerdos in mortis non solùm articulo, sed etiam periculo (ut *Trid. sess.* 14. *c.* 7. declaravit) censuris et casibus reservatis districtos potest absolvere (*l.* 6. *n.* 561.). Advertendum tamen est, quòd circa censuras reservatas tenetur confessarius facultate carens imfirmo imponere, ut elapso mortis periculo, se præsentet superiori, secùs in censuras reincidet, *l. c. n.* 563. *v. Secùs.* 2. Simplex sacerdos absolvere non potest, præsente confessario approbato; secùs tamen, si confessarius approbatus veniat jam inceptâ confessione; secùs etiam, si approbatus sit complex personæ infirmæ in peccato turpi, utì decrevit summ. Pontif. *Benedictus XIV.* (*lib. cit. n.* 553.). 3. Moribundus sensibus destitutus rectè potest absolvi, saltem sub conditione (quod securius est), dummodò constet infirmum absolutionem desiderasse, pœnitentiæ signum præbens; aut si confessionem quæsierit; *l. c. n.* 481. et id intelligitur, etiamsi moribundus in actu peccati sensus amiserit, *l. c.* ex *D. Augustini* auctoritate, et ratione; quia ex una parte conditio Sacramenti irreverentiam removet, et ex alia semper in tali casu quemque velle suæ saluti consulere judicatur, et sensibile aliquod signum ostendere, licèt morbi causâ signum non benè intelligatur. 4. Si infirmus post tertium diem, licèt de periculo monitus, nec tamen confitêri vellet, optimum erit si sacerdos medicum monefaciat, ut juxta *S. Pii V.* Bullam, cum non ampliùs invisere est. Si tamen infirmus in sua adhuc maneat pervicacia, tunc medico curam denuò suscipere licebit; *vide l.* 6. *n.* 664.

II. *Circa communionem.*

265. SEQUENTIA adnotantur monita. I. Ut infirmo Viaticum ministrari possit necesse non est, ut omni vitæ spe destitutus sit, sed sufficit mortis periculum, *l.* 6. *n.* 284. II. Si vomitûs periculum adsit, Viaticum dari non potest, licèt præmittatur experientia cum particula non consecrata; n. 292. *v. In dubio.* III. Pueris ratione pollentibus etiam ritè Viaticum dari potest; necnon phreneticis, dummodò sanctè vixisse constet, aut paulò antè confessi sint, et periculum irreverentiæ non adsit: ideòque cum istis probabiliter licitum est experiri cum particula non consecrata. IV. Infirmis etiam in Parasceve, ut habetur ex S. Rituum Congregationis decreto anno 1622. edito, Viaticum ministrare, non tantùm licet, sed ad hoc parochi tenentur.

266. V. Communis sententia tenet, quòd in eadem infirmitate ægroto non jejuno pluries Viaticum dari possit; saltem si intersit sex vel octo dierum spatium; imò multi Doctores minus temporis intervalli exigunt, *vide n.* 284. *et* 285. Si tamen ægrotus manè ex sua devotione communicavit, non potest eo ipsomet die Viaticum dari, nisi tamen mortis periculum ex aliquo supervenienti morbo violento, nempe vulneris, veneni, casûs et similis advenerit. Secùs si ægrotus in infirmitate jam constitutus manè communicavit; *vide rationem cit. n.* 285. *Dub.* 3.

267. VI. Si tamen infirmus tantùm confessus sit, et malum increbrescit, tunc sacerdos eum, ut quantò citiùs Viaticum accipiat, sedulò disponat, ut sanâ mente, et majori fructu recipiat; ideòque desiderium recipiendi Viaticum in animum inducere curet, ut ita munitus dæmonis viribus majori nixu et gratiâ obstare possit, utque Jesu Redemptori nostro magis se uniat; qui eum invisere cupit (dicat) ut suas possit in se gratias effundere, et ad cœlestem patriam brevì perducere: sin autem, ut si expedierit, etiam corporis salutem impertiatur. *S. Cyrillus Alexandr.* ait, quòd sancta Eucharistia *etiam morbos depellit et ægrotos sanat.* Et de suomet patre *S. Gregor. Nazianz.* refert, quòd statim ac Communionem accepit, convaluit.

268. Sacerdos igitur sic infirmum alloquetur : Frater mi, licèt tua sanitas non sit desperata, in periculo tamen est; ideòque optimum est, ut quantò citiùs potes, Viaticum accipias; nam Christus in pristinam te restituet sanitatem, si hoc tuæ æternæ saluti expedierit; si tamen mori debes, contra diabolum in tuum auxilium veniet, et tui itineris ad beatam patriam comes erit. Quid dicis? cupisne Viaticum accipere. Quidem : Eja igitur præpara animam tuam ad amplectendum tuum Redemptorem, qui pro te mortuus est. Dic toto corde : Veni Jesu mi, veni amor meus, omne bonum meum, veni, ad te anima mea desiderat. *Quid mihi est in cælo, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.*

269. Sacerdotis autem, cùm Viaticum pervenerit, sit cura ab infirmi cubiculo parentes, uxorem nempè, sorores, filios, etc. qui passionis ei esse possunt causa, depellere. Tunc ei subjungat : *S. Philippus Nerius*, cùm in suo cubiculo SS. Sacramentum viderit, exclamavit : *En amor meus, en amor meus.* Dic etiam, frater, dic : En amor meus : En hìc est Filius Dei, qui pro tua salute descendit de cœlis, homo factus est, pro te in cruce mortem subire voluit, et nunc te invisum in ipso tuo cubiculo venit. Bono sis animo, jam tibi peccata condonavit. Culparum tuarum jam te pœnituit, et adhuc pœnitet. Sed nunc diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; itane est? Eja ergò dic : Amo te, Deus meus, super omnia, et quia diligo te, me pœnitet peccasse : propter amorem tuum libenter morior; jam tibi placet, mori cupio, ut videam te, et in æternum amem.

270. Dicat indè : Si igitur N. Jesum amas, parcis nunc amore suî omnibus, qui te in aliquo offenderunt; non est ita? petisne etiam veniam, quibus injurias et offensas irrogasti? Eja igitur converte faciem tuam ad Jesum, qui te amplecti cupit : dic toto corde : Domine, non sum dignus, sed licèt indignum te tanto munere fatearis, ad te tamen Dominus venire vult. Iterùm igitur eum ardenter voca, veni Domine, veni amor meus, Deus meus, et omnia, veni; ad te sitit anima mea, et præter te nihil aliud cupit.

271. Communicato jam infirmo, ad gratiarum actionem illum adjuvet sacerdos : Eja igitur frater, age nunc Domino gratias, qui ad te venire, teque amplecti dignatus est. Sa-

cramentum est, et verè dicitur, *futuræ gloriæ pignus.* Dominus tecum est, quid ampliùs times? Exulta, frater, Deus tibi dare vult paradisum, ideòque totum se tibi impertiri dignatus est; dic ergò: Dominus meus, amor meus, te amplector. Tibi gratias ago, te amo, et in æternum me te amaturum spem habeo: me pœnitet te offendisse, et nunc quidquid mihi superest vitæ, in tuum amorem impendere firmiter propono.

272. Jesu mi, vitam meam in holocaustum libenter offero, si tibi placet eam mihi auferre. Fiat semper voluntas tua. Sanctam perseverantiam, amorem tuum mihi tantùm concedere precor, ita ut amando te animam efflem, ut veniam ad te semper amandum in cœlo. Tu me non deseres, ego non deseram te; ergò Deus animæ meæ, in æternum nos invicem diligemus.

III. *Circa Extremam Unctionem.*

273. Extrema Unctio, utì est ultimum Sacramentum, ita ex *D. Thoma* est vitæ spiritualis corona; ipsâ homo munitus, ad cœlestem patriam ingredi disponitur. Unde Sacramentum hoc, dum ægrotus mente pollet, ut ei magis prosit, opus est ut conferatur, quoniam, licèt conferri non possit, nisi grave mortis periculum (saltem probabile) immineat (ut in nostra Morali *l.* 6. *n.* 714. *Dub.* 4.), tamen ad ultimum vitæ discrimen prorsùs differendum non est; *l. c. Advert.* 1. Unde ait Catechismus Romanus §. 9. graviter peccare parochos illos, qui conferunt Extremam Unctionem, quando nulla adest spes vitæ et ægrotus jam privatur sensibus.

274. Ægroto sacerdos suadère studeat, quòd Extrema Unctio, si animæ profutura erit, etiam ad corporis sanitatem confert, ut Trident *sess.* 14. *cap.* 2. *Interdùm sanitatem corporis consequitur, ubi saluti animæ expedierit.* Hæc tamen sanitas non confertur, cùm naturaliter impossibile sit iterùm restitui ad salutem. De quodam jam defuncto refert *Joannes Eroldus*, hunc revelasse, quòd si Extremam Unctionem priùs accepisset, statim è morbo convaluisset; sed quia distulerat, ideò vità defunctus erat, et ad purgatorii ignem centum annis damnatus. Secundò, Extrema Unctio peccatorum reliquias remittet, et per consequens ipsa pec-

cata mortalia occulta, ut docet *D. Thomas : vide l. c. n.* 731. *v. Commune;* ideòque instruatur infirmus, ut dum quinque corporis sensus unguntur, ipse de culpis per ipsos commissis doleat, et cum astantibus etiam respondeat, *Amen.* Tertiò, particularia auxilia, quibus in illo extremo agone inferni vim, et impetum frangat, subministrabit. Quare multum probabile est gravi se obstringi scelere, qui hoc Sacramentum accipere recusaret, ut suprà diximus *n.* 107.

275. Aliqua hìc de hujus Sacramenti administratione scitu necessaria adnotare licebit. I. Speculativè tantùm probabilis est opinio dicens; sufficere ministrare hoc Sacramentum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo, non tamen practicè, quia hæc vera unctio non esset; *vide in Morali l.* 6. *n.* 709. *Dub.* 4. II. Unctio quinque sensuum, secundùm communiorem sententiam, est de necessitate Sacramenti; unde pestis tantùm tempore, aut alicujus imminentis mortis periculi, una tantùm: et in uno sensu (consultiùs in capite) unctio adhibêri potest; sed semper sub conditione si valet, et cum unica forma dicendo : *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per sensus, nempe visum, auditum, gustum, odoratum, et tactum.* Si tamen æger supervivat, unctiones etiam sub conditione reiterari debent in omnibus quinque sensibus solitis orationibus. III. Non est de necessitate Sacramenti geminam unctionem in geminis partibus adhibêri; imò unum tantum oculum, unam manum, etc. ungere, licitè sufficit, dùm periculum infectionis, aut alia necessitas adest, ut si infirmus nequit verti ad aliud latus. Unctio renum in mulieribus, et etiam in viris, *quando infirmus* (ut Ritualis monet) *commodè movêri non potest, relinquitur.* Unctionem tamen pedum non esse de necessitate Sacramenti, communis sententia tenet; sed quoad hoc Ecclesiarum consuetudo servanda est, *l.* 6. *n.* 710. *v. Certum.* Nec etiam de necessitate Sacramenti est in unctione partium ordinem servari : gravi tamen culpâ se obstringit, qui receptum ordinem non servat, *l. c. v. Nec etiam.* IV. Extrema Unctio ritè confertur pueris, qui ratione pollent, licèt non adhuc S. Communionis idonei sint; in dubio tamen de usu rationis, sub conditione administrari potest. Hoc tamen cum prorsùs carentibus non procedit, *n.* 719. *et* 720.

V. Amentibus, phreneticis, delirantibus, qui dum rationis usum habuerunt, pii animi significationem dederint, et Extremam Unctionem petierint, aut verisimiliter petiissent, aut contritionis signum dederint, remoto irreverentiæ periculo, dari potest; et eò magis, si lucidum aliquod rationis intervallum habent. In dubio autem, an quis unquam rationis usum habuerit, conditionatè dari potest. Idem de ebriis, si in mortis periculo sint, nisi tamen constet in mortali culpa fuisse, cùm sensus ipsi amiserint; impœnitentibus enim, et qui in manifesto peccato moriuntur, necnon excommunicatis penitùs denegari debet, ut Ritualis Rom. monet, vide *l. c. n.* 732. Mulieribus etiam, si ob partûs dolores in mortis periculo sint, conferri potest. VI. Orationes præscriptæ, extra formam, in casu necessitatis omitti possunt, quæ postea dicentur, si tempus suppetet, *l. c. n.* 727. et in tali casu Sacramentum dari potest, etiam sine luminibus, et ministro, *l. c. n.* 728. et etiam probabiliter sine superpelliceo, et stola *l. c. n.* 726. VII. Extrema Unctio in eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus à priori probabiliter convaluerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit, ut docet Trid. *sess.* 14. c. 5. *vide l. c. n.* 715. VIII. Cautus sit sacerdos in movendo ægroto, ut partes viciniores ungat; si tamen cautè revolvat, et casu ille è vita decedat, irregularitatem non teneat incurrisse, quia in hoc casu irregularitas non potest incurri nisi ob delictum, à quo qui charitatis causâ aliquod inculpabiliter agit, immunis est. Denique rectè parochus in sua domo oleum sanctum in nocte servare potest, dùm probabile periculum prævidet, ut si vocatus ad conferendam Unctionem præstò non esset, *l.* 6. *n.* 730.

§. V. *Monita circa agonem, et mortem.*

276. Cum infirmus ad agonem pervenit, solitis Ecclesiæ armis, ad eum juvandum quantum potest, sacerdos utatur. 1. Sæpiùs infirmum aquâ benedictâ aspergat, præsertim si diabolicis tentationibus exagitatur, dicendo: *Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus.* 2. Crucis signaculo eum muniat, et benedicat, dicens: *Benedicat te Deus Pater*,

qui te creavit, benedicat te Filius, qui te redemit, benedicat te Spiritus sanctus, qui te sanctificavit. 3. Salvatoris necnon Mariæ aliquam imaginem sæpiùs osculandam præbeat. 4. Curet, ut infirmus lucretur omnes indulgentias, quas potest, et præsertim accipiat benedictionem in articulo mortis *Bened. XIV.* cum indulgentia plenaria quàm infrà *n.* 287. annotabimus 5. Identidem suggerat aliquam sententiam doloris, conformitatis, spei in Domini passionem ac B. Mariæ intercessionem, necnon desiderii videndi Deum. Curet tamen sacerdos intervallum aliquod interponere, ut infirmus habeat et ruminandi tempus, et quiescendi. 6. Studeat, ut sæpissimè SS. Jesu, et Mariæ nomina, saltem corde, si loqui non potest, invocet, ac multoties dicat orationem illam : *Maria Mater gratiæ, etc.* 7. Agonis tempore faciat, ut circumstantes plures B. Mariæ Virginis litanias pro ægroto dicant. Proderit etiam procurare, ut tunc pulsetur campana agonis ad significandam omnibus instantem mortem expirantis ægroti, ut pro ipso orent; quod etiam sanis juvare potest. Et hìc generatim animadvertendum est, quòd cùm infirmus est sensibus destitutus, magis illi prosunt orationes, quàm verba. 8. Cùm tempus expirandi instat, sacerdos flebili voce, et flexis genibus consuetas Ecclesiæ orationes recitet : *Proficiscere, etc.* ut in fine Breviarii, aut Rituali habentur. 9. Dum manus, pedes, etc. infirmi tangit, ut an friguerit videat, caveat saltem ne sæpiùs fiat, ne eum perturbet; et ne illum vertat, curet illo agonis statu, nam id mortem accelerare posset. 10. Dum infirmus proximus est ad transitum, tradit ei candelam benedictam, ut teneat, et ita in fide mori profiteatur. 11. Dum infirmus adhuc sensibus viget, absolutionem pluries ei conferri post brevem reconciliationem juvabit, ut ità ille magis circa statum gratiæ securus reddatur, si forsan præteritæ confessiones invalidæ fuissent, aut saltem gratiæ augmentum recipiat, nec non purgatorii pœnæ ei minuantur. Et si fortè infirmus tunc in lethale incidat peccatum, ne exterreat, sed monens, ut Jesu ac Mariæ nomina invocet, si rursùs tentatur benignè ipsum confortet, procuret ut contritionis actum eliciat, et statim absolvat. Si tamen infirmus jam sensibus caret, et nullum doloris, nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valde sæpiùs intra eumdem diem absolu-

tionem ei impertiri; quia tunc, licèt conditionatè detur, tamen ut Sacramentum valeat administrari sub conditione, urgens et gravis causa requiritur; unde opus est, ut aliquod notabile temporis spatium intermediet. Verùm in hoc sacerdos ex conscientia quam noverit infirmi, se dirigere debet; nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnere moritur, aut aliquâ odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc sæpiùs absolutio dari potest, sin autem, sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat: frequentiùs tamen, si jamjam moriturus est. Non abs re autem erit ægrotum, dum mente pollet, monêre, ut si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dum absolutionem quærit, aut dum sacerdos ipsi conferre vult, ex gr. oculos claudat, vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia.

277. Denique cùm è vita jam migrasse videtur, caveat sacerdos, ne statim det hujus mortis signum, nec ei statim oculos, aut os claudat, aut visum pannis coöperiat; quia si nondùm mortuus esset, fieri posset, ut mors acceleraretur: Cùm autem certò scit animam jam ad æternitatem migrasse, circumstantes, ut pro illo orent, moneat, et ipse flexis genibus dicat orationem: *Subvenite, etc.* ut in Rituali, vel in Breviario.

§. VI. *Affectus, qui suggeri possunt agonis, et exspirationis tempore.*

278. In te, Deus meus, infallibilis veritas, credo; in te, immensa misericordia, spero; te, infinita bonitas, amo.

In te Domine speravi, non confundar in æternum.

Quid mihi est in cœlo, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori.

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus, ne permittas me separari à te. Nihil aliud quàm te cupio. Bonitas infinita, te amo, te amo, te amo.

(*Hic animadvertendum est, actus frequentiores, qui moribundis suggeri debent, esse amoris, et doloris.*)

Jesu mi, qui mox me judicaturus es, parce mihi antequam judices. Te amo, et quia te amo, me pœnitet te offendisse.

Jesu mi dulcissime, ne permittas me separari à te.

Sanguis Jesu, lava me. Passio Christi, salva me.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Moriar, Domine, ut te videam.

Maria, Mater Dei, ora Jesum pro me.

Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.

O Maria, nunc tempus est auxiliandi servum tuum.

Mater mea, ne derelinquas me.

O paradise, ô pulchra patria, ô amoris patria, quando te videbo?

Deus meus, quandonam facie ad faciem te amabo?

Quandonam, Jesu mi, te non ampliùs amittendi securus ero?

Deus meus, et omnia.

Contentus sum omnia amittere, ut acquiram te, Deus meus.

Deus meus, propter amorem Jesu miserêre mei.

Mitte me, Domine, in purgatorii ignem, per quantum vis; noli tamen in infernum, ubi te amare non possum.

Te ergo quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso Sanguine redemisti.

Æterne Deus, spero, et cupio in æternum te amare.

Amor meus crucifixus est. Jesus meus, amor meus pro me mortuus est.

Deus, in adjutorium meum intende: Domine, ad adjuvandum, etc.

Pater æterne, propter amorem Jesu Christi da mihi gratiam tuam. Te amo, me pœnitet.

Quomodo possum de tot tantisque beneficiis quæ mihi fecisti, Deus meus, tibi rependere gratias? spero in æternum in cœlo tibi gratias agere.

Maria, Mater gratiæ, Mater misericordiæ, etc.

Miserêre meî, Deus, secundùm magnam, etc.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Dùm jam ægrotus est proximus ad exspirandum.

279. In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Jesu mi, tibi animam quam tuo sanguine redemisti, commendo.

(*Hìc notandum, quòd dum infirmus jam ad exhalandam animam vicinus est, actus suggeri debent sine pausa, et fortiori voce.*)

Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum.

Deus meus, adjuva me; sine me venire ad amandum te in æternum.

Jesu mi, amor meus, te amo, me pœnitet. O utinam nunquam te offendissem!

O Maria, spes mea, adjuva me, ora pro me Jesum.

Jesu mi, propter passionem tuam salva me. Te amo.

Maria Mater mea, in hac hora adjuva me. S. Joseph, adjuva me, Archangele Michael, defende me. Angele Custos, custodi me, S. N. (*hìc præcipuè protectoris ægroti fiat mentio*) commenda me Jesu Christo. Sancti et Sanctæ Dei, intercedite pro me.

Jesus, Jesus, Jesus.

Jesus et Maria, vobis cor et animam meam dono.

§. VII. *Imminentis mortis signa.*

280. OPUS est, ut sacerdos, qui hoc charitatis opus exercet, imminentis mortis signa sciat, ut ita ægroto jam exspiranti meliùs auxiliari possit. Præcipua et universalia sunt tria. 1. Pulsus deficiens, intermittens, et fornicans. 2. Respiratio anxia. 3. Oculi excavati, et vitreati, aut apertiores solito, vel nimis lucidi, vel qui respiciunt objecta diversè quàm aliis apparent, ut cùm palpebra superior relaxatur, et inferiorem prætergreditur.

281. Sunt etiam proxima mortis signa nasus accuminatus, et in extremitate albescens, et si nares ad instar follis sufflant; manus trementes; ungues lividæ, facies flavescens, livida, et mutata; flatus malè olens et frigidus; corpus immobile; sudor frontis et frigidus; calor in cordis parte nimius; festu-

cas aut lanugines colligere; frigiditas in extremis omnibus partibus.

282. Signa tamen proximiora expirationi sunt respiratio intermittens aut languida; defectio pulsûs; dentium contractio, stridor: distillatio in gela, lene quoddam suspirium, aut gemitus; lacryma per se fluens; oris, oculorum, et totius corporis torsio.

283. Advertatur 1. quòd laborantes hydropisi, ectica febri, vel vulnere, asthmate, pleuritide, sanguinis fluxu, vomitu, angina, et reumatismo, interdùm cum paucis nominatorum signorum, et cum pulsu valido, ac loquentes expirare solent. Advertatur 2. proximos morti esse, qui pleuritide laborant, dum respirationis difficultas, anhelitûs augmentum, et labia livida apparent. Vulnerati capite interdùm subitaneo deliquio moriuntur. Hydropici, dum pulsus deficit, et anhelitus crescit, ac in ore spuma apparet. Qui febri intermittente laborant, mori solent in principio accessionis, dum convulsiones vehementes sunt. Advertatur 3. quòd in aliquibus ægrotis flatus est adeò debilis, et cordis exagitatio, ut jam mortui videantur, et tamen non sunt. Signa certiora mortis sunt omnium partium frigiditas, etiam in regione cordis, corporis gravitas, alicujus spiritus naribus admoti stimulum non sentire, speculum ori accessum flatu non maculari, et similia. Demùm advertatur, quòd interdùm signa superiùs in primo loco adducta fallunt, etiam sine illis repentè moritur infirmus: ideòque dùm ægrotus in agone manet, sacerdos oportet ne unquam illum deserat.

§. VIII. et ultimus.

Preces, actus christiani, et benedictiones.

284. Sacerdos domum ægroti ingrediens dicat: ℣. *Pax huic domui.* ℟. *Et omnibus habitantibus in ea.*

Cubiculum aquâ benedictâ aspergat, dicens: *Asperges me hyssopo, et mundabor: lavabis me, et super nivem dealbabor.*

Deindè dicere potest orationes, quæ in Rituali pro Extrema Unctione extant. Postea Redemptoris imaginem acci-

piat dicens : *Ecce crucem Domini, fugite partes adversæ.* Et ægroto osculandam præbeat, dicens : *Deosculare pedes Jesu Christi, qui in hac cruce pro salute tua mortuus est.*

285. Deindè dicat : in Deo N. N. igitur spem tuam jacta : sperare volumus Mariam à Deo salutem tibi intercedere velle : infirmitas tamen gravis est, voluntati Dei tuam conforma, ut de te faciat quod ipse vult. Eja igitur mecum recita christianos actus, ut cum istis ad mortem te disponere valeas, si pro bono animæ tuæ sic Deus determinavit ; dic ergò mecum :

286. *Actus fidei.* Deus meus, infallibilis veritas, quia tu, quod credere debeam, S. Ecclesiæ revelasti, credo quod credendum mihi proponit Ecclesia. Credo te esse Deum meum, omnium Creatorem, qui per totam æternitatem paradiso justos remuneras, peccatores verò castigas inferno. Credo Mysterium SS. Trinitatis, id est Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, tres personas, sed unum Deum. Credo secundam personam, id est Filium Dei, hominem factum in utero Mariæ semper virginis, et pro nobis peccatoribus mortuum esse. Inde resurrexit, et nunc sedet ad dexteram Patris ; et inde venturus est judicare vivos et mortuos. Credo septem sancta Sacramenta, et præcipuè Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam, et Extremam Unctionem. Credo omnes resurgere debere cum corporibus suis ; et denique credo omne id, quod credit S. Ecclesia Catholica Romana, in qua sola credo esse veram fidem.

Actus spei. Deus meus, confisus tuis promissis, quia tu fidelis, potens, et misericors es, propter merita Jesu Christi peccatorum meorum veniam spero, perseverantiam finalem, et gloriam paradisi.

Actus amoris, et doloris. Deus meus, quia tu es bonitas infinita, infinito amore dignus, toto corde meo te diligo super omnia. Et omnium peccatorum meorum, quia tuam infinitam bonitatem offendi, totâ animâ meâ me pœnitet, et displicet. Potiùs mori quàm peccare propono, cum gratia tua, quam ut nunc mihi des et semper, te precor. Et propono sancta Sacramenta recipere in vita, et in morte.

(*Benedictus XIII. omnibus qui semel in die hos eliciunt actus, septem annos indulgentiæ largitus est; et si per mensem integrum fiant, confessis et communicatis, juxta mentem*

Pontificis orantibus, indulgentiam plenariam, etiam pro defunctorum animabus, concessit : et si in fine vitæ quis faciat, indulgentiam in articulo mortis.)

Benedictio in articulo mortis.

287. PONTIFEX *Bened. XIV.* anno 1747. Episcopis facultatem concessit, et eorum delegatis, indulgentiam plenariam ægrotis petentibus impertiri, postquam Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ-Unctionis sacramenta acceperint, aut verosimiliter quæsiissent, aut si signum aliquod doloris dederint, et postea sensus amiserint. Non verò excommunicatis, et impœnitentibus, nec etiam illis qui in evidenti peccato moriuntur. Advertendum tamen, quòd prædicta facultas debet ab Episcopis exposci à quocumque Pontifice pro tempore; in bulla enim *Pia Mater*, edita *à Bened. XIV.* die 5. April. anno 1747. sic dicitur : *Cùm novi Episcopi catholicis gregibus in posterùm præficientur, volumus, atque statuimus, ut singulis eorum hujusmodi facultatem à Nobis, sive à Romano pro tempore Pontifice postulantibus, apostolicæ Litteræ, etc.* Modus quo datur benedictio est hic.

288. Sacerdos ægroti domum ingrediens dicat : *Pax huic domui, et omnibus habitantibus in ea.* Et aspergat aquâ benedictâ, dicens : *Asperges me hyssopo, et mundabor : lavabis me, et super nivem dealbabor.* Postea dicat : *Miserére mei, Deus, secundùm magnam misericordiam tuam. Gloria Patri, etc.* Et nihil aliud dicens repetat Antiphonam : *Asperges me, etc.*

Si ægrotus confessionem petit, sacerdos benignè audiat; sin verò contritionis actum ut ægrotus eliciat studeat, confortetque eum ad paradisi gloriam sperandam : hortetur, ut totum se offerat Deo, et pro peccatorum suorum satisfactione id quod vult Deus, ipsamque mortem acceptet; indè dicat :

289. ℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

℟. Qui fecit cœlum et terram.

Antiph. Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui (vel ancillæ tuæ) neque vindictam sumas de peccatis ejus. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, etc.

℣. Et ne nos, etc.
℟. Sed libera, etc.
℣. Salvum fac servum tuum (vel ancillam tuam) Domine.
℟. Deus meus sperantem in te.
℣. Domine exaudi, etc.
℟. Et clamor meus, etc.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem atque sperantem, secundùm multitudinem miserationum tuarum respice propitius famulum tuum N. quem tibi vera fides, et spes christiana commendat. Visita eum in salutari tuo, et per Unigeniti tui passionem et mortem omnium ei delictorum suorum remissionem et veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitûs sui te judicem propitiatum inveniat, et in sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem, etc.

Tùm postquam clericus dixerit, Confiteor Deo, etc. *Sacerdos dicat:* Misereatur, etc. Indulgentiam, etc.; *deindè:*

Dominus noster Jesus Christus Filius Dei vivi, qui B. Petro apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam, et restituat tibi stolam primam, quam in baptismate recepisti, et ego facultate mihi ab apostolica Sede tributa indulgentiam plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris, etc.

Per sacrosancta hùmanæ reparationis mysteria remittat tibi omnipotens Deus omnes præsentis et futuræ vitæ pœnas, paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat te omnipotens Deus, ✠ Pater, Filius et Spiritus sanctus. Amen.

At si infirmus esset tam morti proximus, ut tempus non suppeteret supradictis precibus, sacerdos statim impertiatur ei præfatam benedictionem.

Dominus noster Jesus Christus, etc.

290. *Benedictio Scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo* (1).

Sacerdos conversus ad habitum dicat :

℣. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.
℟. Et salutare tuum da nobis.
℣. Domine Deus virtutum, converte nos.
℟. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
℣. Domine exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Caput omnium fidelium Deus, et humani generis Salvator, hunc habitum, quem propter tuum, tuæque Genitricis Virginis Mariæ de monte Carmelo amorem, atque devotionem servus tuus est delaturus, dextera tua sanctifica ✠ : et hoc, quod per illud mysticè datur intelligi, tuâ semper custodiâ corpore et animo servetur, et ad remunerationem perpetuam cum Sanctis omnibus felicissimè perducatur. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Deindè aspergat aquam benedictam super habitum, et postea ipsum imponat personæ recipienti, dicens :

Accipe, vir devote, hunc habitum benedictum, precans SS. Virginem, ut ejus meritis illum perferas sine macula, et te ab omni adversitate defendat, atque ad vitam perducat æternam. Amen.

(1) Hoc scapulare est ordinis Carmelitarum ac constat ex panno coloris fusci.

Edit.

Deinde dicat :

Ego ex potestate mihi tradita et concessa suscipio, ac recipio te ad participationem omnium orationum, disciplinarum, precum, suffragiorum, eleëmosynarum, jejuniorum, vigiliarum, missarum, horarum canonicarum, ac cæterorum bonorum spiritualium, quæ passim, die, nocteque (coöperante misericordiâ Jesu Christi) à religiosis peraguntur. In nomine Patris, et Filii, et Spiritûs sancti.

Bene ✠ dicat te conditor cœli et terræ, Deus omnipotens, qui te eligere dignatus est ad beatæ Virginis Mariæ de monte Carmelo societatem, et confraternitatem, quam precamur, ut in hora obitûs tui conterat caput serpentis, qui tibi est adversarius, et tandem tanquam viator palmam et coronam sempiternam hæreditatis consequaris. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Aspergatur recipiens aquâ benedictâ.

291. *Benedictio Scapularis S. Mariæ septem Dolorum* (1).

℣. Adjutorium nostrum, etc.
℟. Qui fecit cœlum, et terram, etc.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramus immensam largitatis tuæ abundantiam, ut hoc genus vestimentorum, quod sancti patres ad innocentiam, humilitatisque indicium in memoriam septem Dolorum B. Virginis Mariæ nos ferre sanxerunt, ita bene ✠ dicere digneris, ut qui illis fuerit indutus, corpore pariter, ac animâ induat te Salvatorem nostrum. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

(1) Hoc scapulare est Ordinis Servorum B. M. V. ac constat ex panno coloris nigri.

Edit.

Postea sacerdos aspersum Scapulare aquâ benedictâ recipienti imponat, dicens:

Accipe, charissime frater, habitum B. Mariæ Virginis, singulare signum servorum in memoriam septem Dolorum, quos ipsa in vita et morte Unigeniti Filii sui sustinuit, ut ita indutus sub ejus patrocinio perpetuò vivas.

Benedictio Dei omnipotentis, ✠ Patris, et Filii, et Spiritûs sancti descendat super te, et maneat semper. Passio Domini nostri Jesu Christi, et compassio beatæ Mariæ Virginis sit in corde, et corpore nostro. Amen.

292. *Benedictio Scapularis Conceptionis immaculatæ Dei Matris* (1).

℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit cœlum, et terram.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, tuæ largitatis clementiam humiliter imploramus, ut hoc genus vestimenti, quod in honorem, et memoriam conceptionis immaculatæ beatæ Mariæ Virginis (necnon, ut illo indutus exoret) in hominum pravorum morum reformationem institutum fuit, bene ✠ dicere dignêris, ut hic famulus tuus, qui eo indutus fuerit, eâdem beatâ Mariâ Virgine intercedente, te quoque induere mereatur. Qui vivis, et regnas, etc.

(1) Hoc Scapulare est Ordinis clericorum regularium (vulgò Theatinorum) ac constat ex panno coloris cærulei.

Edit.

Postea sacerdos, aspersum Scapulare aquâ benedictâ, imponat recipienti, dicens:

Accipe, frater, Scapulare beatæ Mariæ Virginis immaculatæ, ut eâ intercedente, veterem hominem exutus, ab omni inquinamento mundatus, ipsum perferas sine macula, et ad vitam pervenias sempiternam. Amen.

Et ego ex facultate mihi tradita recipio te in participationem bonorum spiritualium, quæ in nostra Congregatione gratiâ Dei fiunt, et quæ per sanctæ Sedis apostolicæ privilegium concessa sunt. In nomine Patris ✠, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Si infirmus numquam acceperit aliquod Scapulare, vel aliquod ex iis, de quibus suprà sermonem fecimus, curet sacerdos qui facultatem habet, ut infirmus tunc recipiat, ut indulgentias lucretur.

INDEX CAPITULORUM

IN HAC PRAXI CONTENTORUM.

FINIS.

EXAMEN

ORDINANDORUM

Ab eodem Auctore breviter concinnatum ex eadem sua Theologia Morali, res scitu magis necessarias continens (1).

CAPUT I.

De sacramentis in genere.

Quid sit sacramentum. 1. *Quæ requirantur ad constituendum sacramentum? An circumcisio, etc.?* 2. *Quæ sint sacramentalia.* 3. *Distinguuntur sacramenta.* 4. *Qu. I. Quæ requirantur ad essentiam. De materia.* 5. *De forma, et de connexione materiæ cum forma.* 6. *De mutatione substantiali, aut accidentali.* 7. *De sacramento sub conditione. Si cum forma, aut materia*

(1) In hoc tractatu divus auctor sæpissime aliud opus morale, quod *Homo apostolicus* inscribitur, laudare consuevit; ast cùm hæc Moralis in cunctis sufficiat, et ne lector alios libros evolvere teneatur, loca ex *Hom. apost.* citata suppressimus hanc laudantes theologiam, ubi res eadem ampliore et accuratiore stylo tractatur.

Edit.

17.

dubia, vel mixta. Interruptio formæ. 8. *De intentione ministri, et suscipientis.* 9. *Qu. II. De ministro.* 10. *An debeat esse in gratia.* 11. *Si sit laicus, aut ministret non solemniter, an sufficiat contritio.* 12. *Si absolvat in mortali : si ministret Eucharistiam: si celebret missam.* 13. *Si subdiaconus, aut diaconus ministret solemniter.* 14. *Si ministret indigno.* 15. *Simulare administrationem sacramenti.* 16. *Simulare susceptionem.* 17. *An minister debeat intendere quod facit Ecclesia.* 18. *Qu. III. Quid ad validè, et licitè sacramenta suscipienda.* 19. *An petere ab excommunicato, vel peccatore.* 20. *An liceat dare pecuniam pro administratione sacramenti.* 21. *Effectus, et I. De gratia.* 22. *et* 23. *II. De charactere.* 24.

1. — SACRAMENTUM, generaliter loquendo, significat mysterium, sive rem occultam : Sacramentum verò in Ecclesia christiana sic definitur : *Est visibile signum invisibilis gratiæ ad populum Dei sanctificandum, à Christo institutum.* Dicitur *Signum visibile*, scilicet signum externum in materia sensibus subjecta. *Invisibilis gratiæ*, quia sacramentum significat gratiam quam causat invincibiliter, scilicet ex opere operato, sive per se, modò suscipiens sit dispositus. *A Christo institutum,* quia juxta sententiam probabiliorem, Christus etiam ut homo sacramenta instituit ex potestate quæ dicitur *excellentiæ.* (*Vide Opus Morale l.* 6. *n.* 1. 2. *et* 3.).

2. — Tria igitur ad sacramentum constituendum requiruntur : 1. Signum externum. 2. Promissio gratiæ. 3. Institutio Christi, cùm omnia sacramenta ex Christi passione vim habeant.

Dubitatur, an circumcisio fuerit olim verum sacramentum, conferens gratiam ex opere operato? Affirmat *Scotus*, sed communiter id negant DD.; nam circumcisio operabatur sanctitatem tantùm externam, non autem internam; commune tamen est quòd fuerit verum sacramentum (*l.* 6. *n.* 4.).

3. — Sacramentalia autem sunt quædam actiones sacræ ab Ecclesiæ institutæ, prout sunt, aqua lustralis, benedictiones rerum, consecrationes, et similia. Hæc non habent per se vim remittendi peccata, sed tantùm impetrandi auxilia divina ad eliciendos actus bonos, quibus postea peccata remittuntur (*l.* 6. *n.* 90. *ad* 94.).

4. — Multipliciter distinguuntur sacramenta. *Primò* alia sunt necessaria necessitate *medii*, ut sunt baptismus pro om-

nibus, pœnitentia pro lapsis in mortale, et ordo pro iis qui sacramenta Eucharistiæ, et pœnitentiæ ministrant : etiam Eucharistia (juxta probabiliorem sententiam), saltem in voto implicito (*l.* 6. *n.* 192.). Alia necessitate *præcepti*, ut sunt confirmatio, juxta probabilem sententiam, licèt opposita *Nav. Suar. Soti*, *Laym. Ronc. Wigant*, *ex D. Th.* (*in.* 3. *p. q.* 72. *art.* 8.) et aliorum etiam sit probabilis (*l.* 6. *n.* 181.). et extrema unctio, juxta probabiliorem sententiam, omninò suadendam (*n.* 733.). *Secundò*, alia sunt sacramenta *iterabilia*, ut Eucharistia, pœnitentia, extrema unctio, et matrimonium; alia sunt *initerabilia*, ut baptismus, confirmatio, et ordo, propter characterem, quem indelebiliter imprimunt. *Tertiò*, alia sunt sacramenta *mortuorum*, ut baptismus, et pœnitentia, quia primam conferunt gratiam et supponunt animam mortuam, id est gratiâ carentem : alia *vivorum*, quæ aliquando per accidens dant etiam primam gratiam, nimirùm casu quo aliquis attritus, bonâ fide putans se contritum, illa suscipit, ut docent probabiliter *Lugo*, *Suarez*, *Con. Caj. Croix*, *Salm. Castrop.* et alii plures ex *D. Th.*, contra alios, ex communi (*l.* 6. *n.* 87.). *Quartò*, alia sunt *formata*, id est cum effectu gratiæ, alia *informia*, scilicet sine collatione gratiæ, quæ est sacramenti forma. An autem detur sacramentum pœnitentiæ validum et informe, id est sine gratia, alii negant; sed communiter, et veriùs alii affirmant. Casus esset nimirùm si quis acciperet absolutionem ab aliquo mortali peccato cum attritione concepta tantùm ex turpitudine supernaturali illius peccati, et cum oblivione inculpabili alterius peccati mortalis. (*Qui vult videre hanc quæstionem cum omnibus suis rationibus enucleatam, observet l.* 6. *n.* 444.).

5. — Quær. I. Quæ requirantur ad essentiam sacramenti? Tria requiruntur, materia, forma, et intentio. *Materia* est res corporea et sensibilis, quæ suscipienti applicatur, v. gr. aqua, chrisma, oleum sanctum, etc. Et hæc est materia *remota* nam *proxima* est ipsa applicatio materiæ, ut ablutio, unctio, etc.

6. — *Forma* sunt verba prolata à ministro. Ut autem sacramentum valeat, requiritur connexio, sive simultas materiæ et formæ, scilicet, ut materia applicetur antequam prolatio formæ terminetur, vel postquam prolatio formæ sit incepta.

Sententia autem quòd sufficiat applicare materiam immediatè ante vel post prolationem formæ, est tantùm probabilis, non autem moraliter certa, ut requiritur, ubi agitur de valore sacramenti, ex propositione 1. damn. ab *Innoc. XI.* ideòque non est practicè probabilis. Excipiuntur tamen sacramenta pœnitentiæ, et matrimonii, quæ valent etiamsi interponatur aliqua mora inter materiam et formam (*l.* 6 *n.* 9.).

7. — Si mutetur substantialiter materia, nempe applicetur vinum pro aqua, vel mutetur forma, nempe si verba non habeant eumdem sensum, putà dicendo, *Te aspergo*, pro *te baptizo*, invalidum est sacramentum. Secùs si mutatio est accidentalis, scilicet si aqua sit calida, aut decocta, aut si dicas, *Ego te baptizo in nomine Patrias*, *et Filias*, *etc.* ut habetur ex *c. Retulerunt*, *de consecr. dist.* 4. vel *in nomine Patris omnipotentis*, *etc.* Sic tamen mutans non excusaretur à peccato gravi (*l. c. n.* 11.).

8. — In casu necessitatis, vel magnæ utilitatis, benè possunt conferri sub conditione (saltem mente retentâ) (1). sacramenta, non solùm characterem imprimentia, ut est certum ex *c.* 2. *de Baptism.*, sed etiam alia, si non possit habêri materia nisi dubia; ita *Suar. Castrop. Habert*, *Bonac. Roncag. Salmant.* et alii communiter, contra *Juenin*, *et Antoine* (*l. c. n.* 28. *et* 29.). An autem minister possit uti materiâ, aut formâ dubiâ, si ad id cogatur metu mortis? probabiliter potest: nisi cogatur in contemptum religionis; ita *Sanch. Coninch.* Si in materia propria misceatur extranea in majori, vel æquali parte, materia est inepta; secùs si in minori; ita *S. Th.* (3. *part. q.* 74. *n.* 3. *ad* 3.). Interruptio formæ si est modica, non officit valori sacramenti. Secùs si talis sit, ut verba non constituant unum sensum (*l.* 6. *n.* 11. *ad* 3.). Non licet autem formam repetere, nisi adsit probabile dubium, quòd forma invalidè fuerit prolata (*l. c. n.* 224. *v. Advertendum*). Alii dicunt aliquas sacramentorum materias et formas fuisse à Christo in genere determinatas, et relictas Ecclesiæ, ut ipsa in particulari determinaret. Sed probabiliùs alii docent omnes fuisse à Christo determinatas in substantia. Undè si aliqua invenitur inter novam et priscam Ecclesiæ consuetudinem

(1) Confer l. 6. n. 29.

Edit.

differentia circa materias et formas, mutatio illa censetur tantùm accidentalis. (*Vide hanc quæstionem ad trutinam revocatam Lib.* 6. *n.* 12.).

9. — Demùm ad essentiam sacramenti requiritur *intentio* ministri, et quidem actualis vel saltem virtualis. Intentio *actualis* est ea, quæ actu habetur. *Virtualis* autem, quæ permanet in virtute actionis, quam minister exequitur ex intentione actuali priùs habita; ad differentiam intentionis *habitualis*, quæ aliquando est habita, et non est retractata (*l. c. n.* 15.). Hæc autem habitualis non sufficit in ministro, sed benè sufficit in suscipientibus sacramenta; atque in necessitate etiam si ipsi sint dormientes, aut ebrii, aut cciderint in amentiam postquam jam habuerint intentionem illa suscipiendi, ut communissimè docent *Lug. Castrop. Salm.* et alii plures cum *D. Th.* (*in* 4. *dist.* 6. *q.* 1. *art.* 2.), et patet, ex *c. Majores*, §. *Verum*, *de baptism.*, et etiam ex *Instruct. de baptism.* data à *Bened. XIV.* incipiente, *Postremo mense.* Imò quoad extremam unctionem, et etiam confirmationem satis est pro suscipientibus adhuc *interpretativa*, id est ea quam suscipiens non habet nunc, nec unquam habuit, sed haberet si rem adverteret (*l. c. n.* 81.).

10. — Quær. II. Quis sit minister sacramentorum? Quoad ordinem solus Episcopus est minister (*l.* 6. *n.* 761.) : et quoad confirmationem ipse est minister ordinarius, nam extraordinarii possunt esse etiam simplices sacerdotes (*l. c. n.* 170.). Aliorum autem sacramentorum solus sacerdos est minister, excepto matrimonio (*l. c. n.* 897.), et etiam baptismo in necessitate; in ea enim possunt etiam laici, et adhuc hæretici baptizare (*l. c. n.* 113.).

11. — Ad validè autem ministranda sacramenta, non est opus, ut minister sit in gratia, nam peccatores etiam validè ministrant. Non verò hæretici, nec excommunicati vitandi respectu ad sacramentum pœnitentiæ. *Vide dicta lib.* 6. *n.* 560. Ad licitè tamen ministrandum requiritur status gratiæ; sed in extrema necessitate, si minister non posset tam citò conteri, probabiliter à culpa excusatur si ministrat; ita *Sotus*, *Suar. Tolet. Caj. Armil. Valen. Anacl.* (*Vide l.* 6. *n.* 33. *et Gabrin. Luc. Moral. p.* 2. *tr.* 41. *n.* 56.). Nunquam autem excusatur parochus, aut œconomus : hi enim debent esse semper parati ad ministrandum. Celebrans autem in mortali

quatuor mortalia committit, 1. quia indignè consecrat, 2. quia indignè sumit, 3. quia indignè ministrat, et 4. quia ministrat indigno, qui est ipse idem (*l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc*).

12. — Quær. an peccet graviter qui existens in mortali ministrat sacramentum in necessitate, si ad illud non est ordinatus, ut laicus matrimonium contrahens, aut baptizans; vel si est ordinatus, sed ministrat non solemniter? Alii probabiliter negant, ut *Cont. Tourn. Natal. Alex. et alii ex D. Th.* (3. *p. qu.* 64. *art.* 6. *ad* 3.). Sed probabiliùs affirmant *Cont. Tourn. La Croix, Antoine, Lugo, Pontius, Vasq. Navarr. etc.* quia semper sancta sanctè tractanda sunt (*l.* 6. *n.* 32.); minister autem solemniter ministraturus sacramenta si est in mortali, sufficit, ut eliciat certum actum contritionis (*Ibid. n.* 34.); celebraturus verò missam, debet confessionem præmittere : excepto casu quo ex necessitate ex una parte deberet celebrare, et ex alia non adesset copia confessarii; sed tunc post celebrationem debet quamprimùm confitêri, ut præcipit Tridentinum *sess.* 13. *c.* 7. (*Vide l.* 6. *n.* 255.).

13. — Confessarius tantùm audiens confessionem in mortali, probabilius est cum *Lugo, Spor. Salm. Elbel, Croix, et aliis*, quòd non peccet graviter, quia non conficit sacramentum. Si verò absolvit plures pœnitentes, etiam successivè, in statu peccati mortalis, plura mortalia committit, quia plura sacramenta distincta ministrat (*l. c. n.* 36. *v. Qu.* 5.). Sacerdos item, aut diaconus ministrans Eucharistiam in mortali mortaliter peccat, quia proximè concurrit ad sanctificationem communicantium. Ita tenendum cum pluribus, contra alios (*l. c. n.* 35.). Celebrans autem in mortali, si pluribus Eucharistiam ministrat, probabiliùs unum mortale committit, quia ministratio illa, et communio est unica actio moralis, unicumque convivium (*Vid. l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc.*).

14. — Diaconi, et subdiaconi, si ministrant in altari existentes in mortali, juxta plures probabiliter peccant graviter, sed juxta communiorem sententiam, et satis probabilem, id negatur; quia non conficiunt nec ministrant sacramentum, nec exercent functiones proximè ordinatas ad sanctificationem animæ (*l.* 6. *n.* 37. *et* 38.). Concionator item qui prædicat in mortali, non peccat graviter, ut communiùs et probabiliùs docent *Gonet, Lugo, Castrop. Bonac. Vasq. Salm. Croix, et alii* (contra *Merb. Juen. etc.*); non enim exercet

ordinem, sed officium annexum ordini, quod per se non causat gratiam, ut causant sacramenta (*l. c. n.* 41.).

15. — Peccat graviter minister, si dat sacramentum indigno petenti occultè; secùs autem si ille sit peccator occultus, et publicè petat (*l. c. n.* 43. *ad* 51.). Notandum verò, quòd Episcopus etiam ob occulta peccata potest denegare alicui collationem ordinis, licèt publicè ille petat, ex Trid. *sess.* 14. *c.* 1. ubi dicitur, tenêri clericum obedire prælato vetanti susceptionem ordinis propter occultum crimen. Nec tenetur tunc Episcopus causam manifestare, cur repellat ordinandum, ut pluries declaravit Sacr. Congr. Concilii (*l.* 6. *n.* 52.). An autem confessarius possit absolvere ordinandum recidivum in culpis gravibus, qui vult sacrum suscipere ordinem sine prævia probatione, vide dicta *Lib.* 6. *n.* 63.

16. — Non licet ministro etiam ob metum mortis simulare administrationem sacramenti ex prop. 29. proscripta ab *Innoc. XI.* Tunc autem censetur minister simulare administrationem, cùm profert formam sine intentione, aut aliquid aliud pronuntiat, ad hoc, ut alii credant ipsum jam conferre sacramentum, unde aliàs licitè potest confessarius aliquam recitare orationem super pœnitente indisposito, non jam, ut alii credant absolutionem illi ministrari, sed tantùm ad occultandam absolutionis negationem; tunc enim non simulat sacramenti administrationem, sed tantùm veritatem occultat (*Lib.* 6. *n.* 59.). Prælerea ait *Cardenas* benè posse confessarium, cùm pœnitens minatur ei mortem si non absolvat, dicere, *Ego te non absolvo*, submissè pronuntiando verbum *non*, quia hæc non est restrictio purè mentalis; ut objicit *Viva*, dùm confessarius non tenetur efficere, ut pœnitens audiat verba absolutionis, et ideò non habet ille jus, ut confessarius omnia verba formæ intelligibiliter proferat (*Ibid. in fine.*).

17. — Sicut autem non licet ministro simulare sacramenti administrationem, ita nec etiam alii sacramenti susceptionem, ut dicunt *Card. Croix et Gormaz.* Hoc tamen non prohibet, quominùs liceat alicui accedere ad confessionarium, ibique genuflectere ad aliquod negotium agendum. Præterea ajunt communiter *Sanch. Conc. Castrop. Card. Viva*, *Croix*, *aliique plures*, contra *Milante*, quòd si aliquis sponsorum cogitur contrahere per injustum metum, vel habens impedi-

mentum dirimens, ad evitandum scandalum, tunc poterit ille (saltem sine gravi culpa) simulare celebrationem matrimonii : tunc enim, deficiente consensu, deficit contractus, et deficiente contractu, nec etiam existit sacramentum (*l.* 6. *n.* 62.).

18. — Minister invalidè ministrat sacramentum, si non intendat facere actum externum quod facit Ecclesia, ritumque sacramentalem adhibere quem intendit Ecclesia, à Christo instituta, et hoc etiamsi minister, non joco (ut adhuc insipienter admittebat Lutherus), sed seriò ministret, ut probavimus in Morali (*l.* 6. *n.* 20. *et* 23.). Si verò id jam intendat, validè ministrat, etiamsi non habeat intentionem explicitam conferendi sacramentum. Dico *non habeat intentionem explicitam;* nam si positivè haberet intentionem non conferendi sacramentum, tunc neque conferret, quia tunc reverà nullam haberet intentionem faciendi quod facit Ecclesia (*Ib.* *n.* 23.). Sacerdos autem conficiens sacramentalia, putà aquam benedictam, in mortali, non peccat graviter (*n.* 40.).

19. — Quær. III. quid requiratur, ut quis validè, et licitè sacramenta suscipiat? Ut validè suscipiat requiritur 1. Ut sit baptizatus, nam aliàs non est capax aliorum sacramentorum. 2. Excepto sacramento baptismi, pro quo nulla requiritur intentio in pueris, et perpetuò amentibus, cùm in eis suppleat intentio Ecclesiæ; in aliis sacramentis opus est, ut suscipiens saltem habuerit priùs intentionem (quæ dicitur habitualis) suscipiendi sacramentum, et eam non revocaverit, ut suprà diximus *n.* 9. Hinc si quis ordinetur per vim, invalidè ordinaretur; secùs si per metum, quia metus non tollit voluntarium. Probabilissimum est, quòd sacramenta in periculo mortis licitè conferri possunt tam ebriis, quàm lapsis in amentiam, si priùs intentionem habuerint illa suscipiendi; ita *Lug. Castrop. Salm. Croix, Card. Lambertinus, etc. ex D. Th. et cap. Majores*, §. *Verum, de Bapt.* (*Lib.* 6. *n.* 81. *v. Utrum.*). Sufficit etiam tempore mortis intentio interpretativa in suscipiente sensibus destituto quoad Sacramenta extremæ unctionis, ut habetur ex Rituali, et etiam confirmationis, et Eucharistiæ; ut ajunt *Lug. Coninc. Spor. Croix, etc.*, non verò quoad baptismum, et ordinem; et tantò minùs quoad pœnitentiam, et matrimonium, in quibus omninò requiritur intentio actualis, aut saltem virtualis (*l. c. n.* 82.). Ut licitè

autem quis suscipiat sacramenta, requiritur conveniens dispositio, nempe status gratiæ; unde si quis est in mortali, debet saltem esse contritus cum proposito confitendi. Imò ad recipiendam Eucharistiam requiritur prævia confessio, nisi necessitas urgeat, et non adsit copia confessarii, quo casu debet sacerdos qui celebravit (ut diximus *n.* 12.) quamprimùm confitêri, ex Trid. *sess.* 13. *c.* 7. Necessitas autem erit 1. ob dandum Viaticum. 2. Ob vitandam infamiam, aut scandalum. 3. Si ille est parochus, et occurrat festum de præcepto. 4. Si celebrans post consecrationem recordetur mortalis culpæ (*l.* 6. *n.* 262.). Insuper advertendum quòd suscipiens sacramentum pœnitentiæ sine dispositione, non solùm licitè, sed etiam invalidè suscipit, dùm contritio pœnitentis est etiam materia hujus sacramenti. Respectu verò ad alia sacramenta, si quis indispositus ea suscipit, validè suscipit; ita ut recedente fictione, sive obice peccati, illa reviviscant, id est gratiam causent, ut docent plures ex *D. Th.* (*Ib. n.* 87.).

20. — Quær. IV. An liceat petere sacramenta à ministro peccatore vel excommunicato? Non licet à peccatore quamvis sit parochus (quidquid aliqui dicunt), nisi adsit justa causa; sufficit autem gravis utilitas (*ib. n.* 89.), ut communissimè docent *Suar. Sanch. Scot. Pal. Tol. Anacl. Holzm. Salm. etc.* Hinc dicunt licitè peti, 1. si urgeat præceptum confessionis aut communionis, aut missæ, aut si occurrat indulgentia lucranda. 2. Si aliàs carêre debeas jubilæo. 3. Si maneres aliàs in mortali, etiam per horam, ut dicunt *Suar.* et *Escob.* 4. Si diù carêre debeas fructu communionis, aut confessionis, etc. Absolutè verò sine alia causa licet recipere sacramentum ab excommunicato, si sit toleratus, quia absolutè concessum est à concilio Constantiensi fidelibus posse communicare cum toleratis (*Lib.* 6. *n.* 88. *v. Resp. II.*). A vitando autem nec etiam in morte licet suscipere pœnitentiam, quia (ut diximus *n.* 11.) vitandus etiam in extrema necessitate invalidè eam ministrat.

21. — Quæritur V. An possit dari pecunia pro administratione sacramenti, si minister nolit dare gratis? Videtur negare *S. Thom.* (2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *etc.*); dùm tradit, quòd adultus neque in articulo mortis potest aliquid ministrare pro obtinendo baptismo, dicens tunc ei sufficere ad salutem baptismum flaminis. Sed quæcumque sit intelligentia

hujus doctrinæ angelici Doctoris, communiter *Bon. Salm. et Ronc.* (*Bon. de Sim. d. 1. qu. 4. §. 2. n. 2. Salm. tr. 19. eod. tit. n. 12. Ronc. eod. tit. pag. 211. in Praxi n. 3.*), *cum Suar. Less. Sanch. Laym. Castrop. et aliis* affirmant posse dari pecuniam in extrema, et etiam in gravi necessitate sacramenti. Ratio, quia ex una parte traditio pecuniæ non est intrinsecè mala; ipsa enim est coöperatio materialis, non formalis; cùm non coöperetur pravæ voluntati ministri, juxta dicta *l. 6. n.* 63. Ex alia ipse suscipiens non committit simoniam, cùm non tradat pecuniam ad emendum sacramentum, sed tantùm ad redimendam vexationem ministri sacramentum injustè denegantis: et ideò dat temporale pro re merè temporali: tantòque magis id currit, si suscipiens est fidelis, quia tunc habet jus ad sacramentum, dùm idem *D. Th.* (*ib. ad* 5.) docet post jus quæsitum licère cuivis dare pecuniam ad tollendum injustum impedimentum. Idque admittunt *Suar. Fill. et Croix,* non solùm pro obtinendo baptismo, et pœnitentia, sed etiam Viatico; et *Bonac.* extendit etiam ad extremam unctionem.

22. — De *effectu* sacramentorum. Duplex est sacramentorum effectus, collatio gratiæ, et impressio characteris. Primus ergò effectus est gratia. Duplex autem gratia confertur in sacramentis, gratia *sanctificans*, nempe quæ reddit hominem amicum Dei, et gratia *sacramentalis*, quæ est propria et peculiaris uniuscujusque sacramenti, ad causandum effectum proprium sacramenti illius, nempe baptismi, ad abluendum à culpis; confirmationis ad roborandum in fide; Eucharistiæ, ad reficiendam animam; pœnitentiæ ad delenda peccata; extremæ unctionis, ad vim conferendam adversùs dæmonum tentationes in extremo agone; ordinis, ad conferenda auxilia, ut ordinatus rectè sua munia exerceat: et matrimonii, ut conjuges illius onera et obligationes benè sustineant et adimpleant.

23. — Sacramenta in suscipiente disposito causant gratiam *ex opere operato*, id est ex se, non *ex opere operantis*, scilicet ex merito suscipientis. An autem causent physicè, ita ut materia sacramenti, nempe aqua, oleum, etc. licèt sit causa tantùm naturalis, elevetur tamen à Deo ad causandam gratiam, ut docet *D. Th.?* Vel tantùm moraliter, ita ut, posito sacramento, Deus per se conferat gratiam, ut vult *Scotus.* Utraque sententia est probabilis (*lib. 6. n. 7.*). Sacramenta

autem mortuorum, ut baptismus, et pœnitentia, per se habent causare primam gratiam. Alia verò sacramenta, quæ sunt vivorum, tantùm augmentum gratiæ causant: sed aliquando in attritis, qui reputant se contritos, causant etiam primam gratiam, ut docet *D. Th.* de Eucharistia, et de extrema unctione, et sequuntur *Gon. Conc. Ronc. Suar. Bon. Salm. etc.* (*L.* 6. *n.* 6.).

24. — Alter effectus sacramentorum est character. Character autem est *Quoddam signaculum spirituale indelebile, impressum animæ suscipientis sacramentum:* illud imprimitur tantùm in baptismo, confirmatione, et ordine: et significat potestatem, sive dignitatem ex hujusmodi sacramentis susceptam: in baptismo enim est signum *ovium* Christi, quo fideles efficiuntur idonei ad alia sacramenta recipienda: in confirmatione est signum *militum* Christi, quo vim accipiunt ad fidem constanter profitendam: in ordine est signum *ministrorum* Christi, quo potestatem acquirunt ad sacramenta fidelibus ministranda. Imprimitur autem character etiam in sacramento illicitè suscepto: nec amittitur per peccatum. Notandum insuper, quòd ex baptismo, et confirmatione oritur alius effectus, nempe impedimentum cognationis spiritualis, quæ dirimit matrimonium inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et matrem. Item inter susceptorem (sive patrinum) et susceptum, susceptique patrem et matrem.

CAPUT II.

De sacramento ordinis in genere.

Quid sit Ordo. 25. *Quid ordinatio.* 26. *Quot sint ordines; et an Episcopatus sit ordo distinctus.* 27. *An singuli ordines sint sacramenta.* 28. *Quænam materia et forma ordinis; et de tactu physico, et simultaneo.* 29. *Quis minister.* 30. *Effectus.* 31. *requisita, ut quis validè ordinetur.* 32. *Ut autem licitè, requiritur I. Confirmatio. II. Ut non sit infamis, etc. An protestatio Episcopi, etc. III. Animus clericandi. IV. Ut ab Episcopo proprio, etc.* 33. *Quis sit Episcopus proprius. Regulares à quo, etc.* remissivè. 34. *V. Scientia.* 35 *et* 36. *VI. Titulus; et quotuplex sit titulus:* 37 *et* 38. *De patrimonio ficto.* 39. *VII. Ut ordo inferior suscipiatur ante superiorem. VIII. Tempus debitum.* 40. *IX. In-*

tertilitia. 41 *et* 42. *X. Locus. XI. Ætas.* 43 *et* 44. *XII. Exercitium ordinis suscepti. XIII. Vocatio divina.* 45. *Qui incurrant suspensionem, etc.* 46.

25. — Ordo est juxta *D. Thomam*, *Signaculum Ecclesiæ, quo traditur ordinato potestas spiritualis.* Est de fide ordinem esse sacramentum, ut patet ex Trid. *sess.* 23. *c.* 3. Nam in ordine jam reperiuntur tria requisita ad sacramentum, nempe signum externum, quod est impositio manuum; institutio Christi, prout habetur ex Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem;* et promissio gratiæ, ut habetur ex Apost. 1. *ad Tim. Admoneo te, ut resuscites gratiam, quæ in te est per impositionem manuum mearum.*

26. — Differt autem ordo ab ordinatione. *Ordo* est ipsa potestas tradita; *ordinatio* verò est actio, quâ Episcopus potestatem tradit. Unde presbyteratus est sacramentum in fieri, scilicet in actu ordinationis, non autem in facto esse, scilicet cùm quis jam ordinatus est. Septem sunt ordines, alii minores, alii majores. Minores sunt quatuor, nempe *Ostiariatus*, *Lectoratus*, *Exorcistatus*, *et Acolythatus.* Majores sunt tres, nempe *Subdiaconatus*, *Diaconatus*, *et Presbyteratus.* Præter hos probabiliter plures DD. addunt ordinem Episcopatûs, et ita quidem valde probabiliter, et communiùs tenent *Bellarm. Sanch. Hab. Tourn. etc.*, cùm ipse rationabiliter distinguatur à presbyteratu propter distinctam potestatem, quæ traditur Episcopo conferendi aliis potestatem consecrandi corpus Christi, et absolvendi fideles à peccatis (*Vide l.* 6. *n.* 738.).

27. — Quær. I. an singuli ordines sint sacramenta? Quòd sacerdotium sit sacramentum, est de fide. Quòd etiam diaconatus sacramentum sit, est certum, sed non de fide. Quòd alii autem ordines sint adhuc sacramenta, satis probabile est ex *D. Thom.*, cùm unicuique ordini assignata videatur materia, et forma. Omnes autem septem ordines (juxta hanc sententiam) unum tantùm sacramentum constituunt ex unitate finis, cùm singuli sint ordinati ad unum missæ sacrificium conficiendum, et omnes supponuntur instituti à Christo illis verbis : *Hoc facite in meam commemorationem.* In ordine enim sacerdotii alii vel continentur eminenter, ut sunt ordines inferiores, vel consequenter respectu ad Episcopatum. Verumtamen probabilius est alios ordines (præter presbyteratum,

et diaconatum, ut diximus) non esse sacramenta; quia deest in illis materia, nempe impositio manuum, quam (ut mox dicemus) probabilius est esse unicam materiam ordinis: deestque etiam forma, quæ exprimat productionem gratiæ, dùm in collatione præfatorum ordinum non fit mentio gratiæ, sed tantùm potestatis quæ traditur. *De hac quæstione fusiùs dictum est in Morali l.* 6. *n.* 736. *et* 737.

28. — Quær. II. quænam est materia et forma ordinis? Tres sunt sententiæ. I. tenet materiam ordinis esse solam traditionem instrumentorum; sed hæc non est satis probabilis. II. tenet materiam proximam esse duplicem integralem, scilicet traditionem instrumentorum, quâ traditur potestas super corpus reale Jesu Christi ad sacrificandum, cum forma : *Accipe potestatem, etc.*, et impositionem manuum, quâ traditur potestas super corpus mysticum ad peccata absolvenda, cum forma : *Accipe Spiritum sanctum*, *etc.* Materia autem remota (juxta hanc sententiam) sunt manus Episcopi, et instrumenta quæ ad tangendum ab eo traduntur. III. Probabilior tenet materiam unicè esse impositionem manuum; formamque esse orationem quam profert Episcopus (*Quomodo hoc probatur, videnda quæ dicta sunt Lib.* 6. *n.* 749.). Attamen quia II. sententia est etiam probabilis, nempe duplicem esse materiam ordinis, scilicet impositionem manuum, et traditionem instrumentorum, ipsa omninò in praxi sequenda est. Unde necessariò requiritur in ordinatione tactus instrumentorum, et tactus quidem physicus, cùm probabile etiam sit moralem non sufficere. Sufficit verò tangere unâ solâ manu, vel digito (*Ibid. n.* 743.). Non oportet autem (ut diximus *n.* 6.) ut contactus fiat à principio prolationis formæ usque ad finem, sed sufficit si fiat antequam forma terminetur, vel postquam illa sit incepta. Forma autem sunt verba quæ profert Episcopus ordinans, cùm manus imponit, et instrumenta tradit, ut suprà dictum est. Sedulò hìc rursùs notandum 1. quòd in ordine sacro conferendo materia tradenda est ab eodem Episcopo, qui formam profert; secùs in collatione ordinum minorum : ita *D. Th.* (*Suppl. q.* 38. *art.* 1. *ad* 2.) *et alii.* Notandum 2. quòd si conferantur ordines ab uno Episcopo, alio tamen celebrante, ordinatio erit valida, sed illicita, ut declaravit *Innoc. XIII.* apud *Benedict. XIV.* (*De Synod. l.* 8. *c.* 11. *n.* 7.).

29. — Quær. III. quis sit minister ordinis? Minister ordinarius hujus sacramenti est tantùm Episcopus. Potest verò Pontifex simplici sacerdoti potestatem impertiri conferendi ordines minores, prout eam habent Abbates mitrati; sed habent pro suis subditis tantùm regularibus professis, vel novitiis, non autem pro sæcularibus, ut hodiè certum est, ex decreto Sacr. Cong. Conc., approbato ab *Urbano VIII.* qui jussit illud *inviolabiliter observari, reprobatâ omni contrariâ opinione* (*L.* 6. *n.* 763 *et* 764. *et Tract. de Privil. n.* 117.). Sæculares autem ab Abbatibus ordinati, si sint eis subditi, vel habeant dimissoriales litteras à propriis Ordinariis ad ipsos, illicitè quidem ordinantur, et suspensionem incurrunt, sed validè ordinantur, ut declaravit Sacr. Congr. *Vide dicta eod. Tract. l. c.*

30. — Quær. IV. Quinam sint effectus ordinis? sunt tres: 1. Collatio gratiæ *sanctificantis*, scilicet quæ confertur in omni sacramento, ut diximus *n.* 22. et gratiæ *sacramentalis*, nempe specialis auxilii ad ordinem benè exercendum. 2. Collatio potestatis exercendi functiones ordinis, qui suscipitur. 3. Impressio characteris indelebilis, ob quod nullius ordinis collatio iterari potest.

31. — Quær. V. quæ requirantur, ut quis validè, et licitè ordinetur? Ut validè ordinetur, requiritur I. Ut sit viator. II. Ut sit mas; fœminæ enim non sunt capaces sacramenti ordinis. III. Ut sit baptizatus. IV. Ut habeat intentionem saltem habitualem (juxta dicta *n.* 9.) suscipiendi ordinem.

32. — Ut autem licitè ordinetur, requiritur I. ut sit *confirmatus*: sed hoc non sub præcepto gravi, ut vult communis sententia (*l.* 6. *n.* 786.). Quoad obligationem verò cujusque fidelis suscipiendi confirmationem, vide dicta *lib.* 6. *n.* 181. II. Ut non sit neophytus, aut infamis, aut irregularis. Dubitatur hìc, an aliquis irregularitate irretitus validè ordinetur, si Episcopus protestationem præmittat (ut consuetum est) nolle ordinare irregulares, excommunicatos, etc.? Respondeo, in dubio (quidquid alii dicant) omninò dicendum, quòd ordinatio repetenda est; nisi constet Episcopum verba illa protulisse tantùm ad terrorem, ac suam intentionem protestationi minimè alligasse (*l.* 6. *n.* 784.). Cæterùm sapienter monet *Bened. XIV. de Sacr. Miss. sect.* 2. §. 70. ex decreto Sacr. Congreg. Concil. super id interrogandum

esse Episcopum de sua intentione habita. Idem autem *Benedictus, de Syn. l.* 8. *c.* 11. *n.* 1. monet Episcopos, ut se abstineant ab hac protestatione; quamvis enim (inquit cum *Lugo*) posset aliquando Episcopus, existente gravissimâ causâ, habêre intentionem conditionatam, hæc tamen universaliter erga omnes promovendos nequit habêri sine pluribus inconvenientibus. Additque cum *Navarro*, *Gobato*, et eodem *Lugo*, quòd Episcopus, ordines conferendo, tenetur sub gravi culpa eos absolutè conferre quibus manus imponit. Quid ergò (meritò concludit) proderit protestatio illa, nisi ad ingerendos plures scrupulos in eos qui promoventur? III. Requiritur *animus clericandi*, ut præscribitur in Trident. *sess.* 23. *c.* 4., scilicet ascendendi ad ordines superiores. Hoc tamen intelligendum procedere, cùm quis acceptat beneficium ad quod requiritur sacerdotium, vel alius ordo sacer (*l.* 6. *n.* 785.). IV. Requiritur, ut *quisque ordinetur à proprio Episcopo*, vel ab alio, sed cum litteris dimissorialibus Episcopi proprii, si hic est impeditus ex infirmitate, aut alia justa causa. Capitulum verò sede vacante hodie (quidquid fuerit antiquitùs) nequit dare alicui dimissorias, nisi ille sit arctatus ad ordinem suscipiendum ob aliquod beneficium requirens obsequium personale (*l. c. n.* 788.).

33. — Proprius autem Episcopus dicitur vel ratione originis vel domicilii, vel beneficii, vel familiaritatis. Et I. debent Ordines suscipi ab Episcopo *originis*, si ordinandus in ejus diœcesi natus est, et parentes tempore nativitatis ibidem domicilium habuerint; nam si casu alicubi natus esset, et parentes alibi domicilium habuerint, tunc dicitur *oriundus*, et ordinari debet ab Episcopo loci, ubi parentes domicilium habent. II. Ratione *domicilii* benè ordinatur, qui in aliquo loco habitationem suam constituit, cum animo ibi perpetuò manendi. Hic autem animus probatur, vel per habitationem decennii, vel per ædificationem domûs cum asportatione majoris partis bonorum, degendo ibi simul per aliquod notabile tempus, ut habetur in bulla *Speculatores* (*Vide l.* 6. *n.* 770. *ad V.*). III. Ratione *beneficii*, licèt aliquis alibi natus fuerit et domicilium habeat, benè potest ordinari ab Episcopo, in cujus diœcesi beneficium sufficiens ad congruam sustentationem possidet, obtentis tamen litteris testimonialibus ab Episcopo domicilii; à quo tamen potest examinari,

si illùc reversurus est, ex *bulla Apostolici Min.* Sed hic advertendum quòd, ut quis possit ordinari ab Episcopo beneficii, debeat esse saltem tonsuratus, aliàs non est capax beneficii, et ideò neque habilis ad Ordines ab illo Episcopo suscipiendos. IV. Denique ratione *familiaritatis*, si quis per triennium in familia, vel servitio assiduo alicujus Episcopi permanserit, vivendo ejusdem Episcopi expensis, etiamsi non habitet in illius ædibus, potest ab illo ordinari, modò degat in loco ubi est Episcopus, vel propè; et modò Episcopus statim ei conferat verum beneficium; non enim sufficit, si assignet pensionem, aut patrimonium (*Ibid. n.* 780.).

34. — Regulares autem ordinandi sunt ab Episcopo loci, ubi morantur de familia, si Episcopus ordinationem habeat temporibus statutis; aliàs à quocumque Episcopo òrdinari possunt. Vide circa hoc dicta *Lib.* 6. *n.* 768. *et* 788. *v. Not.* 8.

35. — V. Requiritur *scientia* ordini suscipiendo conveniens. Concil. Trident. pro initiandis ad primam Tonsuram tantùm requirit, ut ipsi *fidei rudimenta edocti fuerint, et scribere sciant. sess.* 23. *c.* 4. pro initiandis ad ordines minores, *ut latinam linguam intelligant, l. c. cap.* 11. Pro initiandis ad subdiaconatum, et diaconatum, *ut sint litteris, et iis quæ ad ordinem exercendum pertinent, instructi*, c. 13. Demùm pro initiandis ad sacerdotium, *ut ipsi ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda sacramenta diligenti examine præcedente idonei comprobentur. Idem Conc. Trid. c.* 14. Notent ordinandi et ordinantes verba illa, *ad ministranda sacramenta;* ideò enim dicunt DD. quòd initiandi ad sacerdotium scire debent, non solùm quæ pertinent ad baptismum, Eucharistiam, etc.; sed etiam ad pœnitentiam; nam licèt presbyterandus non indigeat tantâ scientiâ, quâ indiget confessarius approbatus, debet tamen saltem scire universalia principia moralia, quibus solvere possit dubia communiter occurrentia in casu necessitatis, quo teneatur moribundi confessionem excipere, et specialiter omninò scire tenetur, quomodò se gerere debeat cum fidelibus morti proximis, nempe 1. Quando possunt eos absolvere, etiam in præsentia confessarii approbati? 2. Quando absolutè, et quando conditionatè? 3. An non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis, et in quali periculo? 4. Quid debeat imponere infirmo, si habeat casus vel censu-

ras reservatas? Vide quæ infrà breviter super hac obligatione dicentur *n.* 130. Cæterùm benè potest Episcopus à suis majorem scientiam, quàm requirit concilium, requirere (*Lib.* 6. *n.* 792. *v. Advert.* 2.).

36. — Verùm in regularibus addictis ad vitam contemplativam, vel tantùm ad chorum, et altare, vel sacristiam, minor scientia requiritur, modò sciant præstare quæ pertinent ad ordinis exercitium; et ideò saltem in Grammatica debent esse edocti, aliàs erunt irregulares, etiam de jure divino, ita ut nec Papa posset cum eis dispensare. Hæc tamen irregularitas, sublatâ causâ ignorantiæ, absque dispensatione de se aufertur (*l. c. n.* 791. *Qu.* 2. *et* 3.).

37. — VI. Requiritur *titulus sustentationis*, aliter Episcopus ordinem, vel dimissorias tribuens, tenetur ipse ordinatum alere, usque dùm ille titulum habeat, ita ex cap. *Cùm secundùm, de præb. et cap. Recepimus, de ætate et qualit. etc.* Id tamen intelligendum, nisi Episcopus inculpabiliter deceptus fuerit, vel nisi ordinatus jam aliunde habeat unde vivere possit (*l.* 6. *n.* 813.).

38. — Titulus autem sustentationis triplex esse potest, paupertatis, beneficii, et patrimonii. Titulo *paupertatis* soli regulares professi ordinari valent. Sæculares verò ordinari debent ad titulum *beneficii*, quod sit certum de præsenti, et sufficiens ad congruam sustentationem juxta taxam diœcesis, originis, vel beneficii, si beneficium requirat residentiam (*Ibid. n.* 815. *et* 816.). Nota quòd Sacr. Congr. die 17 Julii 1723. remisit arbitrio Episcopi, si detrahenda sint, an non, onera Missarum ex beneficio, vel capellania (*l.* c. *n.* 774.). Ad titulum verò *patrimonii* tantùm pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum possunt Episcopi ordinare sæculares ut præscribit Trid. *sess.* 21. *c.* 2. patrimonium autem constitui debet super re certa, et stabili, ac de sua natura frugifera, pacificè possessa, et libera ab omni onere. Sufficit etiam census perpetuus, quamvis sit redimibilis (*l. c. n.* 817.).

39. — Hìc autem dubitatur 1. an incurrat suspensionem, qui ordinatur cum patrimonio ficto. Alii probabiliter negant; sed probabiliùs alii affirmant; idque certum est in diœcesi Neapolitana (*l.* 6. *n.* 820. *et* 821.). Dubit. 2. juxta prædictam probabiliorem sententiam, an incurrat etiam suspensionem qui ordinatur cum patrimonio verè donato, sed datâ anta-

copâ, vel fide de reddendo illo donanti post ordinationem? distinguo: Si donans verum habuerit animum donandi, non incurrit, quia pactum illud de reddendo patrimonio tanquam nullum rejicitur, ut S. Congr. declaravit (dum Sacra Congregat. insuper pluries declaravit quamcumque alienationem patrimonii sine licentia Episcopi esse invalidam). Secùs si donans haud habuerit intentionem donandi, quia tunc donatarius nullum rei dominium adeptus est (*Ib. n.* 822. *ad* 824.).

40. — VII. Requiritur, *ut ordo inferior ante superiorem suscipiatur*, aliàs qui per saltum ordinatur, suspensionem ipso facto incurrit ab exercitio ordinis suscepti, donec Episcopus dispenset (*l.* 6. *n.* 793.).

VIII. Ut ordo suscipiatur *tempore debito*. Ordines majores possunt suscipi tantùm in sabbatis quatuor temporum; sabbato ante Dominicam passionis, et sabbato sancto. Minores verò possunt accipi in quolibet festo de præcepto, et etiam in feria sexta ante sabbatum generalis ordinationis, et feriâ quartâ quatuor Temporum, juxta consuetudinem receptam. Attamen apud Ferrar. Biblioth. t. 5. verb. Ordo n. 7. affertur decretum Sacræ Congr. Conc. 13. Apr. 1720. ubi dicitur, quoad ordines minores posse tolerari consuetudinem, si sit immemorabilis, quòd ministrentur pridiè die Veneris post prandium, sed expedire in hoc ut Episcopus se conformet Pontificali Romano. Qui autem ordinatur extra tempora, suspensionem ipso facto incurrit (*Lib.* 6. *n.* 794.).

41. — IX. Requiritur, ut ordines suscipiantur per debita temporum *interstitia*. Et I. inter ordines minores requiritur aliquod intervallum: dicitur *aliquod*, quia illud minimè determinatum est à Trident. in *sess.* 23. *c.* 11. ubi etiam additur, *Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*. Potest tamen liberè Episcopus primam Tonsuram cum aliquo ordine minore conferre. II. Ut à minoribus ascendatur ad subdiaconatum, requiritur anni spatium: *Nisi necessitas, aut Ecclesiæ* (intelligitur cui ordinandus est adscriptus) *utilitas judicio Episcopi aliud exposcat*: ut habetur in Trident. *l. c.* III. Ut ascendatur à subdiaconatu ad diaconatum requiritur etiam anni spatium, sed Episcopus in hoc ex quavis rationabli causa dispensare potest; nam in Trid. *c.* 13. dicitur: *Nisi aliud Episcopo videatur.* IV. Denique, ut à diaconatu ascendatur ad sacerdotium, requiritur saltem anni intervallum;

nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ut in Trid. *c.* 14. Nota hìc *utilitatem ac necessitatem*, intellige necessitatem moralem; nempe utilitatem notabilem, et certam propriæ Ecclesiæ.

42. — Hìc autem notandum 1. quòd suscipiens duos ordines sacros eodem die, suspensionem ipso facto ab ultimo ordine suscepto, et insuper irregularitatem incurrit (*Lib.* 6. *n.* 796.). Qui verò eodem die susciperet quatuor ordines minores unà cum subdiaconatu, graviter quidem peccaret, sed non incurreret suspensionem (*l. c. n.* 797. *et seq.*). Notandum 2. quòd si quis ordinatur non servatis interstitiis, sed diversis diebus, et legitimis temporibus, peccat etiam graviter, sed probabiliùs suspensionem neque incurrit (*l. c. n.* 796. *vers. Dub.* 2.). Notandum 3. quòd regulares ex suis pontificiis privilegiis benè possunt extra tempora ordinari cum licentia suorum prælatorum, juxta dicta in *tr. de Privil. n.* 115. *et* 116. Debent tamen ordinari in festo de præcepto, ut probabiliùs dicendum (*l.* 6. *n.* 797. *Dub.* 4.). Notandum 4. quòd si quis sacerdotium susciperet, omisso diaconatu, esset quidem validè ordinatus, sed non posset sacerdotio fungi, nisi priùs diaconatum acciperet, ut habetur ex *cap. unico de cleric. per salt.* Si quis autem Episcopatum susciperet non suscepto sacerdotio, invalidè ordinaretur.

43. — X. Requiritur *locus* ordinationis, nempe ut ipsa fiat in Ecclesia, et ut Episcopus resideat in propria diœcesi: nam si Episcopus in aliena ordinaret, ipse incurreret suspensionem à Pontificalibus, et ordinatus ab exercitio ordinis suscepti (*l. c. n.* 798. *vers. Adde.*).

XI. Requiritur *ætas debita*, quæ pro prima Tonsura debet esse septem annorum, et Neapoli saltem decem. Ordines minores regulariter conferri possunt ab anno 7. ad 14. Subdiaconatus anno 22. Diaconatus anno 23. Sacerdotium anno 25. ex Trid. *sess.* 23. *c.* 12. Ætas computatur, non à die baptismi, sed nativitatis. Sufficit autem ut annus sit incœptus, proùt communis usus habet. Pro beneficiis simplicibus accipiendis sufficit annus 14. ex Trid. *sess.* 23. *c.* 6. Sed si beneficium sit curatum, requiritur annus 25. ex Trid. *ibid. c.* 12. Pro canonicatu annus 22. ex Trid. *sess.* 22. *c.* 4. Quamvis in collegiatis sufficiat annus 14. Pro Episcopatu demùm requiritur annus 30. (*Vide l.* 6. *n.*799.).

44. — Notandum autem, quòd si quis scienter ordinatur ante legitimam ætatem, ipso facto perpetuam incurrit suspensionem, à qua absolvi nequit nisi à Papa, vel ab Episcopo, si fuerit occulta, ex *c. Liceat, Trid. sess.* 24. *c.* 6. (*cit. n.* 799.). Diximus *scienter*, nam *Pius* II. hanc suspensionem imposuit tantùm eis qui ex *temeritate* sic ordinantur; unde ignorantia crassa illos probabiliùs ab ea excusat, ita ut completâ ætate benè poterunt ordinem exercêre (*Ibid. Dub.* 1. *et* 3.). An autem qui ante ætatem suscipit sacerdotium, irregularitatem incurrat? Alii affirmant, quia (ut dicunt) neo-presbyter concelebrando cum Episcopo, verè consecrat: et ideò jam exercet ordinem susceptum cum suspensione. Sed alii communiùs, et valde probabiliter negant, quia æquum non videtur, ut quis eâdem actione morali duplicem incurrat pœnam, nempe suspensionem et irregularitatem; testaturque *Suarez* ex stylo Cancellariæ hujusmodi ordinatos non censêri irregulares. Et idem dicendum de diaconis, et subdiaconis: nisi in eadem missa ordinationis ordinem jam susceptum exerceant, quia tunc irregularitatem non effugiunt, saltem si ultrò ad ministrandum se offerant in missa ordinationis (*L. cit. n.* 799. *Dub.* 3.).

45. — XII. Ut initiandus ad ordinem superiorem ascendere possit, requiritur, ut exercuerit ordinem priùs susceptum; sed juxta *Salm.* (*De Ordin. c.* 4. *n.* 74.) hoc non est de præcepto gravi.

XIII. Ultimò requiritur vocatio divina, ex illo Apostoli: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Hebr.* 5. 4. Signa autem divinæ vocationis sunt 1. Scientia conveniens. 2. Intentio recta vacandi Deo, animarumque saluti. 3. Probitas vitæ, quæ maximè requiritur ad veram vocationem agnoscendam, ex illo Tridentini: *Sciant Episcopi.... debere ad hos ordines assumi.... dignos duntaxat, et quorum probata vita senectus sit. Sess.* 23. *c.* 12. Utque docet *D. Thomas* (*Suppl. q.* 35. *art.* 1. *ad* 3.) dicens: *Non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens:* hanc rationem assignans: *Ut sicut illi qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur...., ita et superiores sint merito sanctitatis.* Hinc si quis absque his signis, et consequenter sine vocatione divina, ascendit ad altare, nequit à gravi culpa excusari; tùm ob gravem præ-

sumptionem, quâ non vocatus in sacrum ministerium se intrudit, ut ait *S. Anselmus*: *Qui enim se ingerit, et propriam gloriam quærit, gratiæ Dei rapinam facit; et ideò non accipit benedictionem, sed maledictionem*: tùm ob magnum periculum damnationis, cui se exponit, ut sapienter loquitur Episcopus *Abelly*: *Qui sciens, nulla divinæ vocationis habitâ ratione, se in sacerdotium intruderet, haud dubiè seipsum in apertum salutis discrimen injiceret.* Et tantò magis graviter peccant Episcopi, qui tales ad ordines admittunt, transgrediendo præceptum illud Apostoli: *Manus citò ne imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* 1. *Tim.* 5. Quæ verba exponens *S. Lèo, Epistola* 1. (*aliàs* 87.) *ad Afric.* 2. dicit: *Quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari?* Ideò in c. *Nullus*, *dist.* 24. universè Episcopis præcipitur, *Nullus ordinetur, nisi probatus fuerit.*

46. — Refert hìc autem unà simul annotare, quinam ex prædictis illegitimè ordinati suspensionem ipso facto incurrant. Incurrunt 1. qui ordinantur sine dimissoriis sui Ordinarii, vel sine ejus litteris testimonialibus, cùm ordinantur ab Episcopo beneficii. 2. Qui eodem die duos sacros ordines suscipiunt. 3. Qui ordinantur extrà tempora. 4. Qui ordinantur ab Episcopo manente in aliena diœcesi, sine licentia Episcopi loci. 5. Qui scienter ordinantur ante legitimam ætatem. 6. Qui ordinantur per saltum, omisso ordine præcedenti. Adde ultimo loco, qui ordinatur per simoniam; hic enim manet ipso facto suspensus ab ordine simoniacè suscepto, et impeditur ab ascendendo ad superiores; id tamen non currit, si simonia ab alio sit commissa, ignorante ordinato (*Vide l.* 4. *n.* 109.).

CAPUT III.

DE ORDINIBUS IN SPECIE.

ARTICULUS I.

De prima Tonsura.

Quid prima Tonsura? et an sit Ordo? Quid si quis ordinatur sine Tonsura? 47. *Privilegia tonsurati.* 48. *De obligatione deferendi*

habitum, et Tonsuram. 49. *et* 50. *Qui priventur privilegio fori, et canonis?* 51.

47. — Prima Tonsura non est ordo, sed præparatio, sive dispositio ad ordines, cùm nullum officium habeat circa ministerium altaris; ita communiter theologi cum *D. Thoma* (*Suppl. q.* 40. *art.* 2.); et probatur ex Trident. *sess.* 23. *c.* 2. ubi Tonsuræ sumptio præcipitur, sicque dicitur: *Ut qui jam clericali Tonsurâ insigniti essent, per minores ad majores adscenderent*; ergò Tonsura inter ordines minimè numeratur (*Vide l.* 6. *n.* 754.). Clericus significat *in sortem vocatus*, scilicet ad cultum Deo præstandum. Tonduntur ei capilli in modum coronæ, ad significandam regiam dignitatem eorum, qui in sortem Domini vocantur. Tradit autem Catechismus Romanus, S. Petrum primam Tonsuram instituisse. Ut quis possit tonsurari requiritur 1. ut sit mas; 2. ut sit confirmatus; 3. ut sciat legere et scribere, ac saltem Grammaticam, præter rudimenta fidei; 4. ut habeat animum Deo inserviendi. Qui ordinatur sine Tonsura, graviter quidem peccat contra præceptum Tridentini, sed validè ordinatur; verùm manet suspensus usque ad beneplacitum Episcopi. Qui autem aliquem ordinem jam susceperit sine prima Tonsura, non tenetur eam postea recipere, quia per ordinem susceptum jam fuit factus idoneus ad alios suscipiendos.

48. — Effectus, et privilegia Tonsurati hæc sunt: I. Tonsuratus transfertur ad statum clericalem, unde acquirit privilegium fori, quo eximitur à jurisdictione fori laicalis, modò deferat habitum, et Tonsuram, ac alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inserviat, aut versetur in seminario, vel in aliqua schola licentiâ Episcopi. ut habetur in Trident. *sess.* 23. *c.* 6. II. Acquirit etiam privilegium canonis, ita ut percutientes ipsum injuriosè incurrant excommunicationem reservatam Papæ, si percussio est gravis; Episcopo verò, si levis. III. Tonsuratus fit capax beneficii ecclesiastici, modò habeat 14 annos. IV. Fit capax etiam omnis jurisdictionis ecclesiasticæ ad conferenda beneficia, ferendas censuras, et judicandas causas spirituales.

49. — Quær. hìc, qualiter peccent, et quas incurrant pœnas clerici habitum aut Tonsuram non deferentes? et quando propter id privilegio fori et canonis priventur? Clerici in mino-

ribus, ut communiter DD. ajunt, non peccant graviter, si habitum et Tonsuram non deferant; imò communiùs *Sotus, Nav. Arm. Castrop. Escob. Holzm. etc.* ab omni culpa eos excusant, ex bulla *Sixti V. Pastoralis*, ann. 1588. 31. Jan. Nam ibi in tantùm clerici declarantur tenêri ad habitum deferendum, qui pensionem, aut alia bona ecclesiastica recipiunt, excedentia valorem annuorum 60 aureorum de Camera. Clerici autem beneficiati, aut in sacris constituti, peccant quidem graviter si habitum dimittunt, ut communiter docent *Sanch. Laym. Castrop. Bonac. Salm. etc.* (quidquid dicant *Cajet. Escob. et Gobat*) dum in Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. tales habitum non deferentes de temeritate arguuntur. Valde tamen probabiliter negant eos peccare omnes AA. præfati, si habitum dimittant ad breve tempus, aut ex causa justa se occultandi, putà ad aliquod grave damnum vitandum, id quoad culpam; quod autem ad pœnas pertinet, in concilio *loc. cit.* sic dicitur : *Si postquam ab Episcopo suo... moniti fuerint, honestum habitum clericalem... non detulerint, per suspensionem ab ordinibus ac officio, et beneficio, ac fructibus..., nec non, si semel correpti denuò in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, et beneficiorum... coërceri... debeant.* Ex quo patet has pœnas esse tantùm ferendæ sententiæ. Neque huic obstat bulla *Sixti V. Cum sacrosancta*, edita die 9 Jan. 1588. ubi beneficiati non deferentes habitum ipso jure declarantur privati suis beneficiis : nam id dispositum fuit tantùm pro urbe Romæ, et postquam mandatis sub certo termino ipsi non obedierint (*Lib.* 6. *n.* 825.).

50. — Idem quod de habitu, dicunt *Sanch. Laym. Escob.* et alii de Tonsura, sive corona. Alii tamen, ut *Castrop. Henriq. Renzius, et Tamb. cum Marchino*, clericum etiam in sacris, aut beneficiatum Tonsuram non deferentem non audent damnare de mortali, nisi eam ex contemptu omittat. Cæterùm benè quidem ait *La Croix* faciliùs excusandos eos qui Tonsuram, quàm qui habitum non deferunt; unde præfatus Auctor nec sacerdotem Tonsuram per 6 aut 8 hebdomadas non deferentem damnat de mortali (*l. c. n.* 826.).

51. — Privantur autem beneficiati, sicut etiam ii, qui in sacris sunt constituti habitum non deferentes, privilegio tam fori quàm canonis, si post tertiam monitionem illum non reassumant, ex *cap. Contingit.* 45. *de sent. excomm.* (*l. c.*

n. 827.). Simpliciter autem tonsurati, aut clerici tantùm ad ordines minores promoti, sine beneficio, non peccant graviter, sed non gaudent privilegio fori, si actu habitum non deferant, nec Ecclesiæ inserviant, ut habetur in Trid. *sess.* 23. *c.* 6. Gaudent verò semper ac habitum reassumunt, nisi hoc faciant in fraudem, putà si fuerint in carcerem jam conjecti pro criminalibus, vel jam citati in foro laicali pro civilibus (*l. cit. n.* 827.). Aliter tamen dicunt DD. de privilegio Canonis (*Ib.*). An autem peccet, qui Tonsuram suscipit ad accipiendum beneficium, sine animo permanendi in statu clericali? Vide Opus nostrum morale (*l.* 5. *n.* 113.) ubi dicitur suscipiens peccare, sed probabiliter tantùm venialiter.

Hìc juvat annotare id quod statutum habetur anno 1741. in Concordato inter sanctam Sedem, et Carolum III. Regem regnorum Neapolis, et Siciliarum circa ordinationem promovendorum ad statum ecclesiasticum. *I. Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla prima Tonsura se non che a titolo di Beneficio, o Cappellania perpetua, le di cui rendite, detratti i pesi, ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sacro nella Diocesi del Promovendo: II. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa, conferir la prima Tonsura a qualche giovane, benchè non abbia verun Beneficio, potrà farlo, ma nel solo caso che abbia il medesimo una Pensione ecclesiastica perpetua della rendita che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sacro nella sua Diœcesi, o l'intiero Patrimonio; il quale per evitare qualunque frode o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, o sopra annue rendite fisse; e dovrà regolarsi a tenore della tassa Sinodale di ciascuna Diocesi, purchè non sia esso Patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducati, nè in maggior di quaranta. III. Oltre al requisito del Beneficio, Cappellania perpetua, o Pensione ecclesiastica perpetua, o dell' intiero Patrimonio, a niuno potrà conferirsi la prima Tonsura, il quale dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato a dimorar almeno per un triennio in qualche Seminario o Convitto ecclesiastico: e dove ciò non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l'abito clericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte nelle feste*

di precetto di ciascun de' tre anni non abbia servito a qualche Chiesa nella maniera che gli sarà dal proprio Vescovo prescritta; computando questo servizio colla dimora, che avrebbe dovuto fare in qualche Seminario, o Convitto ecclesiastico, ec. Ultimo loco dicitur: *Chiunque sarà promosso alla prima Tonsura, agli Ordini minori, o agli Ordini sagri contrà la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di sopra accennate, rimarrà perpetuamente sospeso dall' esercizio dell' Ordine già conferitogli. E chi l'avrà così ordinato, o pure gli avrà a tal effetto concedute le dimissorie, se sarà Vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli Ordini, e dall' esercizio de' Pontificali; e non essendo Vescovo, ma Prelato inferiore coll' uso de' Pontificali, sarà sospeso per sempre dall' esercizio de' medesimi, e non avendo l'uso di essi, come pure qualunque altra persona constituita in dignità, per sempre sarà sospesa dall' esercizio dell' Offizio, e de' suoi Ordini.* (1).

ARTICULUS II.

De Ordinibus minoribus.

Quot sint ordines minores. 52. Sect. I. *De ostiariatu. Materia tradenda est ab ipso ordinante; et ab eo Missa celebranda.* 53. Sect. II. *De lectoratu.* 54. Sect. III. *De exorcistatu.* 55. Sect. IV. *De acolythatu.* 56.

52. — ORDINES minores quatuor sunt: Ostiariatus, lectoratus, exorcistatus, et acolythatus. Dicuntur ipsi *minores* propter minora officia, quæ ab ordinatis exercentur circa missam, aut in Ecclesia.

Sectio I. *De ostiariatu.*

53. — OSTIARIATUS *est ordo, quo confertur potestas aperiendi, claudendi, et custodiendi Ecclesiam.* Officium ostiarii (præter dicta) est etiam pulsandi campanas, necnon admit-

(1) Confer versionem l. 6. n. 830. *Edit.*

tendi dignos in Ecclesia, et expellendi indignos, scilicet infideles, hæreticos, et excommunicatos. Materia *remota* ostiariatûs sunt claves Ecclesiæ: *proxima* clavium traditio. Forma sunt verba ordinantis, et dicentis: *Sic age quasi redditurus rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.* Ita tradunt AA. qui tenent singulos septem ordines esse sacramenta. Claves debent esse propriæ Ecclesiæ, nec possunt aliæ substitui, debentque tangi ab ordinando. Hic autem denuò adverte id quod notatum est *num.* 28. nempe quòd in sacramento ordinis materia omninò tradenda est ab ipso ordinante, aliàs sacramentum invalidè ministratur, et ab eodem debet missa celebrari (*Lib.* 6. *n.* 744.).

Sectio II. *De lectoratu.*

54. — Lectoratus est *ordo, quo confertur potestas legendi Scripturas sacras in Ecclesia.* Materia *remota* est liber prophetiarum, et epistolarum; *proxima* illius traditio. Forma sunt verba: *Accipe et esto verbi Dei relator, etc.* Officium igitur lectoris est legendi sacras Scripturas (intellige extra missam, nam in missa officium est subdiaconi), ac etiam catechumenos instruendi. Si loco libri epistolarum sive *lectionarii* traderentur Biblia, aut Breviarium, valida quidem, et etiam licita esset ordinatio; secùs si alius liber.

Sectio III. *De exorcistatu.*

55. — Exorcistatus est *ordo, quo datur potestas expellendi dæmones ab obsessis, ne eos impediant à communione.* Materia *remota* est liber exorcismorum; *proxima* ejus traditio. Forma: *Accipe, et habe potestatem imponendi manus super energumenos, etc.* Exorcismus autem est formula quædam ab Ecclesia instituta ad dæmones fugandos in nomine Jesu Christi. Ut possit autem Exorcista solemniter exorcizare, requiritur etiam collatio jurisdictionis, sive licentia Episcopi. Id tamen non est ob jus commune, sed ob particulare præceptum Episcoporum prohibentium exorcizare sine eorum licentia (*l. c. n.* 745.). Dictum est *solemniter*, cùm quisque fidelis

potest privatim imperare dæmonibus, ne noceant, neve impediant fideles ab actionibus sacris (*Vide l.* 4. *n.* 193. *App. de Adjur.*).

Sectio IV. *De acolythatu.*

56. — Acolythatus est *ordo quo datur potestas ferendi urceolos ad altare, et candelabra, luminaque in ipso accendendi.* Materia *remota* sunt urceoli vacui : *proxima* eorum traditio. Forma : *Accipe ceroferarium*, *etc.* atque : *Accipe urceolos, etc.* Utraque materia est essentialis, sed nobilior sunt urceoli, quia vinum et aqua magis sunt ad missam necessaria. Hæ autem materiæ sunt partiales, unam totalem constituentes. Character verò non in candelabri, sed in urceolorum traditione imprimitur, quia in ea principalior traditur potestas (*Lib.* 6. *n.* 745.).

ARTICULUS III.

De ordinibus majoribus.

Sectio I. *De subdiaconatu.*

Quid subdiaconatus? Materia, forma, et officium. Si sine manipulo, etc. 57. *Requisita.* 58. §. *I. De voto castitatis; et an castitas sit ex voto? Si quis ignoret, etc. Si impuber, etc. Qui per metum ordinatur, etc.* 59.

§. II. *De horis canonicis, Propositiones damnatæ.* 60. *Qui teneantur ad horas? I. Clerici in sacris. II. Religiosi professi. III. Beneficiati.* 61. *Cui facienda restitutio fructuum.* 62. *Si habeant alia onera.* 63. *An excommunicati, etc. Et qui sine attentione interna, etc.* 64. *Intra primos sex menses. Qui sine culpa omittit. An unum peccatum, etc.* 65. *Qui non percipit fructus, etc.* 66. *Si beneficium sit tenue.* 67. *An malè expendens, etc. Canonicus non canens.* 68. *Quæ parva materia, etc. An projiciens Breviarium. In dubio an quid omissum.* 69. *Quæ requirantur ad horas rectè dicendas? I. Juxta præscriptum. Si permutes officium.* 70. *Si aliò pergis.* 71. *Si advertis te errasse. De litaniis, et officio defunctorum.* 72. *II. Pronunciatio vocalis. Quid in choro.* 73. *III. Pronunciatio integra. IV. Pronunciatio continuata. V. Ordo hora ram. VI. Tempus.* 74. *Intentio, et attentio.* 75. *Causæ excusantes à recitatione.* 76.

§. III. *De censuris in genere.* 77. *ad* 80. §. *IV. De censuris in specie et I. De excommunicatione.* 81. *ad* 83. *II. De suspensione.* 84. *III. De depositione, etc.* 85. *IV. De interdicto.* 86. *V. De irregularitate.* 87. *Irregularitates ex delicto.* 88. *Irreg. ex defectu.* 89.

57. — Subdiaconatus est *ordo, quo traditur potestas, per quam ordinatus potest deferre calicem ad altare, ministrare diacono, et legere epistolam in missa.* Materia *remota* est duplex, nempe calix vacuus cum patena vacua, necnon liber epistolarum. Materia *proxima* est horum traditio. Calix autem probabiliter debet esse consecratus, ut plures DD. sentiunt; unde ipsorum sententia in praxi sequenda est (*Lib.* 6. *n.* 747.). Sic etiam omninò requiritur traditio libri epistolarum (*l. c. n.* 746. *Dub.* 1.). Forma autem sunt verba Episcopi: *Videte cujus ministerium vobis traditur, etc.* Et alia: *Accipe librum epistolarum*, et *habe potestatem legendi eas, etc.* Duplici enim materiæ duplex adhibetur forma partialis. Officium subdiaconi (ultra prædicta in altari) est deferre crucem, et lavare corporalia. Peccaret subdiaconus, si absque manipulo solemniter ministraret in missa, nisi urgeret necessitas, ut dicit *P. Suar.* (*De Censur. disp.* 42.). An autem graviter peccet subdiaconus ministrans in mortali? Vide dicta suprà *n.* 14. Clericus (vel etiam subdiaconus) exercens officium subdiaconi sine manipulo, vel cum manipulo, sed non intendens ex officio actum illum exercêre, non incurrit irregularitatem; quia tunc (*ut ait Bonac.*) exercet tantùm officium cantoris. Secùs si cum manipulo intenderet exercêre officium proprium subdiaconi (*Vid. l.* 7. *n.* 358.).

58. — Ut quis ad subdiaconatum possit promoveri, requiritur 1. ut sit ordinatus in minoribus. 2. Ætas 21 annorum completorum. 3. Titulus sustentationis (de quo vide suprà dicta *n.* 37. *ad* 39.). 4. Ut benè sciat quæ pertinent ad suum munus. 5. Examen, quod debet quidem rigorosius esse in subdiaconis, ut rectè advertit *Homobonus* (Pœnitentiarius in Ecclesia Bonon.), et signanter circa subdiaconi obligationes, nempe servandi castitatem, recitandi officium, habendi titulum sustentationis; necnon refert subdiaconos examinare circa censuras, et irregularitates, quarum singulatim hìc principaliora rudimenta mox infrà breviter recensebimus.

§. I. *De voto castitatis.*

59. — Subdiaconus ex præcepto S. Gregorii Papæ in c. 2. *dist.* 28. tenetur votum castitatis emittere. Hinc obligatio castitatis in ordinatis in sacris veriùs est ex vi voti ordinibus annexi, quàm præcepti Ecclesiæ, ut satis colligitur ex cap. *Cùm olim*, *de cler. conjug.* Attamen si quis ordinem suscipiendo expressè nollet castitatem vovêre, tunc iste saltem ex præcepto Ecclesiæ ad castitatem teneretur. Hocque dicendum etiamsi nesciret hanc obligationem, modò vellet verè ordinem suscipere: et adhuc si inculpatè nesciret, ut valdè probabiliter plures doctores docent (*Vide l.* 6. *n.* 809. *Dub.* 1. *et* 2.). Qui autem ordinaretur ante usum rationis, hic non teneretur ad castitatem. Qui verò ordinatur ante pubertatem, an ad castitatem teneatur? Adest duplex sententia, utraque probabilis (*Ibid. n.* 810.). Qui ordinatur per metum extrinsecum injustè incussum, et non habet animum suscipiendi ordinem, non tenetur ad castitatem, et etiamsi animum haberet, probabiliùs nec teneretur, quia votum emissum ob metum probabiliùs ést invalidum; secùs si metus fuerit justè incussus, vel si ordinatus scienter suam ordinationem ratificaret, nempe si ultrò ordinem exerceret (*l. c. n.* 811.).

§. II. *De horis canonicis.*

60. — Primo loco hìc refert annotare plures propositiones damnatas ab *Alexandro VII*, nimirùm prop. 5. quæ dicebat: *Restitutio fructuum non debetur ante sententiam.* Prop. 21. *Habens.... beneficium, si studio.... vacet, satisfacit recitando per alium.* Prop. 33. *Restitutio fructuum suppletur per eleëmosynas antè factas.* Prop. 34. *Satisfacit dicens officium paschale pro officio diei Palmarum.* Prop. 35. *Cum uno officio potest satisfieri obligationi duorum dierum.* Item *Innoc. XI.* damnavit prop. 54. *Qui nequit recitare Matutinum, non tenetur ad alias horas.*

61. — Quær. I. Quinam teneantur ad horas? Tenentur I. Omnes ordinati in sacris, etiamsi sint excommunicati, suspensi et degradati. Ordinatus autem ad subdiaconatum in die ordinationis tenetur ad horam correspondentem horæ

quâ ordinatur. Tenentur II. Religiosi professi utriusque sexûs. Hoc habetur ex antiqua consuetudine obligante sub gravi, ut tenet communis sententia contra aliquos. Nec valet dicere, quòd non constet, an consuetudo recitandi officium sit introducta à Religiosis animo se graviter obligandi; nam respondetur quòd cùm illa constanter, et tamdiu cum magno incommodo ab omnibus religiosis observata fuerit, præsumptio est pro parte affirmativa; pro qua autem parte stat præsumptio, pro ea stat etiam possessio, regula generalis est (*Vide l.* 5. *n.* 142.). Nullus autem religiosus, aut monialis in particulari tenetur sub gravi horas dicere in choro, ut communiter dicunt *Suar. Salm. Conc. etc.*, modò chorus non tollatur, ad quem requiruntur saltem quatuor expediti. Ad officium verò non tenentur religiosi ejecti; sed tenentur profugi (*Ibid. Dub.* 1. *et* 2.). Tenentur III. Beneficiati, aliàs fructus omnes beneficii restituere debent, ex concil. Lateran. V. *sect.* 9. §. *Statuimus*, ubi dictum fuit : *Statuimus, ut quilibet habens beneficium, si post sex menses, obtento beneficio, officium divinum non dixerit, fructus non faciat suos pro rata recitationis.* Et si talis post monitionem adhuc pergit omittere, potest etiam beneficio privari. Deinde sanctus *Pius V.* in *Constit.* 186. quæ incipit, *Ex proximo Lateranensi*, decrevit, quòd qui relinquit Matutinum, restituat dimidiam partem fructuum correspondentium illi diei : qui cæteras horas, aliam dimidiam ; qui verò unam tantùm ex parvis, sextam partem (*Vide l.* 4. *n.* 663.). Et idem dicendum, si quis per plures leves omissiones inter officium diei ad gravem materiam pertingit (*l. c. n.* 668.). Qui autem hodiè supplère vellet officium heri omissum, minimè liberatur à restitutione (*l. c. n.* 667.), hæcque restitutio debetur ante omnem sententiam, quia conditio recitationis est absolutè necessaria ad lucrandos fructus, cùm sine ipsa nequeat beneficiarius facere fructus suos, ut præfatum concilium sancivit (*l. c. n.* 665. *et l.* 5. *n.* 145. *Qu. I. vers. Sed dices.*).

62. — Restitutio autem tunc facienda est vel pauperibus (sufficit cujuscumque loci) vel fabricæ Ecclesiæ, vel domui beneficii, vel in augmentum agrorum ipsius. Potest etiam fieri in refectionem alterius indigentis Ecclesiæ, si propria non eget, vel si fabrica alienæ Ecclesiæ redundaret in utilitatem pauperum. Potest etiam applicari in missis pro defun-

ctis, et potest beneficiatus adhuc applicare eam sibi ipsi, si verè pauper sit, modò non faciat in fraudem; *Suar. Castr. Navarr. Tol. Less. etc. comm.* (*Lib.* 4. *n.* 672.). Si quis autem post omissionem dederit eleëmosynas, immemor, vel fortè ignorans obligationem restitutionis, probabiliter potest eas computare, ut dicunt *Sanch. Suar. Lug. Salm. Croix etc.* (*Lib.* 4. *n.* 700. *Qu. I. ad vers. Limitant.*).

63. — Probabiliter dicunt etiam *Sot. Less. Vasq. Bon. Sanch. Salmantic. etc.*, quòd si beneficiatus alia onera habet, quibus jam satisfecerit, non tenetur omnes fructus restituere. Secùs tamen dicendum (quidquid dicant alii) de simplici beneficiato, qui nullum aliud onus haberet, nisi deferendi habitum (*Lib.* 4. *n.* 673. *Qu.* 10.).

64. — An autem excommunicatus toleratus teneatur ante sententiam restituere fructus beneficii, si onera ipsius impleverit? Aliqui affirmant, sed probabiliùs et communiùs alii negant, prout dicitur *Hom. Apost. Tr.* 19. *n.* 19. *in fin.* (1), quia non tenetur reus nisi post sententiam subire pœnam illam, quæ actionem requirit; ex alia autem parte excommunicati tolerati validè jam sacramenta ministrant, horasque persolvunt; ita *Laym. Tourn. Castropal. Salm. Bonac. Coninch. et alii plures* (*Lib.* 4. *n.* 670.). Sic etiam probabiliter non tenetur ad restitutionem qui recitat sine attentione interna; cùm opinio, quòd sufficiat ad satisfaciendum, si habeatur intentio, et attentio externa non sit improbabilis juxta dicenda *n.* 75. (*Lib.* 4. *n.* 669. *et l.* 5. *n.* 177.).

65. — Præterea notandum, *S. Pium* in præfata Constitutione declarasse, quòd beneficiati, si intra primos sex menses officium omittant, licèt non teneantur ad restitutionem, tamen non excusantur à peccato mortali (*Vide l.* 4. *n.* 663.). Hinc omninò dicendum quòd beneficiati, etiamsi vellent pro eo tempore fructus restituere, omittendo officium, graviter peccant, cùm ipsos ad officium quovis tempore Ecclesia ex motivo religionis obstrinxerit (*l.* 5. *n.* 145. *Qu. II.*). Graviter

(1) *En verba citata* : « Notandum, quòd ille qui excommunicatus fuit post » collationem, non tenetur ad restituendos fructus beneficii ante judicis » sententiam, quoties ipse per se aut per alios adimplevit onera : ita proba» biliùs... ex generali ratione, quòd pœnæ quæ requirunt actionem aliquam » rei, indigent semper sententià, saltem declaratorià. »

Edit.

igitur peccat qui intra sex menses (ut dictum est) officium omittit, sed non tenetur ad restitutionem, ut docent *Less. Vasq. Conc. Viv.* et communior sententia (contra paucos). Ratio, quia juxta communem sententiam restitutio fructuum non jam debetur de jure naturali; fructus enim non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione beneficiarii, cum onere tamen officii, imposito ab Ecclesia (ut diximus) ex motivo religionis; et ideò nulla ante Concil. Lateranense restitutio præcipiebatur. Concilium autem restitutionem præcipit tantùm omittentibus post sex menses (*Lib.* 4. *n.* 665. *et* 666.). Ob eamdem rationem non tenetur ad restitutionem, qui omittit officii recitationem sine culpa : quia, licèt (ut dictum est *n.* 61. *in fin.*) restitutio ante omnem sententiam facienda sit, tamen cùm ipsa in pœnam præcepta sit, omninò culpam requirit, ut rectè dicunt *Less. Sanch. Conc. Viva* et alii communiùs, contra paucos (*l. cit. n.* 665.). Pariter ob eamdem rationem subdiaconus beneficium habens, si officium omittit, unum tantùm committit peccatum, cùm ex uno motivo religionis ad illud teneatur (*Lib.* 5. *n.* 145. *Qu. I.*).

66. — Dubit. 1. an teneatur ad officium beneficiarius, qui fructus non percipit? Minimè tenetur, si ipse non negligenter se gesserit in illis exigendis. Excipe, nisi ipse in pœnam alicujus criminis sit fructibus justè privatus; vel nisi certam spem habeat percipiendi illos sequentibus annis (*Lib.* 4. *n.* 664.). Quid si de beneficio lis vertatur? Resp. si beneficiarus nondùm acceperit illius possessionem, non tenetur ad officium, nisi per ipsum stet quin statim possessionem adipiscatur. Si verò jam acceperit, tenetur casu quo spem certam habeat vincendi litem, secùs si sit in dubio (*l. c. n.* 664. *v. Quid si.*).

67. — Dubit. 2. an teneatur ad officium habens beneficium tenue? Alii affirmant; sed alii plures negant, ut *Less. Sanch. Malder. Arrag. Rodriq. Molfes. Pelliz.* et alii; quia tenue beneficium ex *c. Is cui, de præbend. in* 6. ut verum beneficium non habetur. Dicunt autem, illud esse tenue beneficium, quod non pertingit ad tertiam partem sustentationis (*Lib.* 4. *n.* 674.).

68. — Dubit. 3. an beneficiarius malè expendens fructus beneficii teneatur ad restitutionem? Plures graves DD. probabiliter negant, ut *S. Antoninus, Less. Cabass. Sanch. Salm.*, et alii cum *S. Th.* (2. 2. *q.* 285. *art.* 7.) qui ait præbendas

habêri ut bona patrimonialia. Alii tamen probabiliùs, ut *Laym. Bonac. Navarr. Petrocor. Conc. etc.* affirmant, quia beneficiarii ex justitia tenentur fructus superfluos pauperibus, vel locis piis erogare, nam saltem Ecclesia non concedit ipsis dominium fructuum, nisi limitatum ad superfluos erogandos in pauperes (*Lib. 4. n.* 492.). Hìc autem sedulò advertendum, quòd Summ. Pont. *Bened. XIV.* in Brevi ad Cardinalem Delphinum Patriarcham Aquilejensem, emanato die 19 Januar. 1748. declaravit, canonicos choro non interessentes, vel *ibi non canentes*, non solùm distributiones quotidianas amittere; sed etiam ad restitutionem tenêri fructuum suarum præbendarum (*Lib. 4. n.* 675. *Dub.* 3.).

69. — Quær. II. Quanta sit obligatio officii? Certum est peccare graviter, qui omittit notabilem officii partem. Cæterùm censetur parva materia omissio minoris partis quàm parvæ horæ (*Lib.* 5. *n.* 147.). Qui autem omnes septem horas omittit, veriùs cum *Less. Sanch. Conc. Tourn. et communi*, unum omittit peccatum, quia omnes horæ integrum officium componunt (*Lib.* 5. *n.* 148.). Qui officium projiceret in mare, tot peccata committeret, quot omissiones dierum prævideret; quia singulæ omissiones officii, ad quemlibet diem pertinentes, sunt singulæ transgressiones, et hic, eas jam prævidendo, peccaret quidem in causa (*Ibid. n.* 149.). An in dubio utrùm aliquid ex officio sit vel ne omissum, sit repetendum? Repetendum quidem in dubio negativo, scilicet si nullum prudens motivum habeas, quòd jam dixeris; secùs si dubium est positivum, nempe si probabiliter credas te dixisse; ita communiter *Nav. Sanchez, Lugo, Tourn. Castr. Salm. Ronc.* (*Vide l.* 5. *n.* 150.) (1).

70. — Quær. III. Quæ requirantur ad horas benè recitandas? Requiritur 1. Ut recitentur juxta *præscriptum Breviarii Romani*. Unde improbabilem censeo opinionem eorum, qui dicunt non peccare mortaliter, qui commutat officium in aliud notabiliter brevius (*l. c. n.* 160.). An autem sit mortale mutare in æquale, vel quasi? Adest hinc inde duplex plurimorum sententia. Æquiùs tamen videtur dicendum cum *Sporer, Roncag. Viva, Laym. Elbel, etc.* esse mortale, si mutatio sit frequens; veniale si rarò, putà ter, vel quater

(1) Confer notam ad l. 1. n. 29. positam.

Edit.

in anno; et nullum, si id aliquando fiat cum causa, nempe itineris, studii, etc. Ratio, quia licèt officium recitandum sit juxta formam individualem Breviarii, ut præcipit *S. Pius V.* in bulla *A nobis*, descripta in Breviario, dicendo: *Neminem satisfacere nisi hâc solâ formâ;* tamen probabile est Pontificem in hac forma præscribenda magis respexisse ad formam substantialem, quæ est quantitas officii, quàm ad accidentalem, nempe ad illius qualitatem: et ideò commutatio non videtur culpam venialem excedere. Id tamen frequenter facere esset mortalis culpa, quia (ut rectè ait *Laym.*) esset perversio ordinis; et gravis quidem, si frequens esset (*Lib.* 5. *n.* 161. *v. Qu. III.*).

71. — His positis, probabile est I. Quòd si aliò pergis, potes recitare officium illius loci, nisi fueris religiosus, quia tenêris tunc recitare officium Breviarii tui ordinis; ita *Laym. Holzm. Bonac. Castrop. et alii.* II. Quòd capellani, et commensales Cardinalium, et Episcoporum possunt eis conformari in officio: *Holzm.* cum communi, et decreto Sacr. Congreg. Rituum, et *Clem. Dignum, de celebr. miss.* Et idem dicunt DD. de capellanis monialium *Croix*, *Holzm. Gob. Stoz*, *etc.*, et de iis qui obeunt exercitia spiritualia apud religiosos, *Laym. et Gob.* III. Quòd possis recitare officium socii; quia ipsa associatio excusat, modò officium non sit notabiliter brevius, *Viva*, *Ronc. Henriq. Quintanad. et alii* (*Lib.* 5. *dicto n.* 161. *vers.* Juxta autem).

72. — Si quis advertit se errasse, postquàm multùm processit in officio indebito, potest vel prosequi, vel recitare reliquum de proprio, sed meliùs erit recitare de proprio; nisi vellet aliâ die non impeditâ officium dicere de Sancto illo; quod satis probabiliter admittunt plures DD. (*l. cit. n.* 161. *Qu. V.*). Ex consuetudine autem introducta gravis est obligatio recitandi Litanias S. Marci, Rogationum, ac officium defunctorum etiam in privato (*Lib.* 5. *n.* 161. *Qu. I. et II.*).

73. — Requir. II. *Pronuntiatio vocalis.* Hìc dubitatur, ac recitans debeat se audire? Alii affirmant, alii tamen non improbabiliter negant, ut doctissimus *Sylvius*, *Tourn. Laym. Azor*, *Spor. Salm. Trull. Rod. et alii*, quia in recitatione officii non jubetur auditio, sed pronuntiatio, ad quam non oportet elevare vocem, sed sufficit formare aliquem exter-

num sonitum, qui semper adest, cùm verba proferuntur (*lib.* 3. *n.* 163.). Submissè recitans in choro benè satisfacit (*ibid. v. An autem*): sed non canonicus, qui tenetur canere, juxta dicta *n.* 68. *in fin.* Recitanti autem in choro sufficit si audias alteram partem in confuso, vel tantùm unum ex ea. Quid si non satis percipis in materia notabili alteram partem, propter culpam chori, aut socii? alii dicunt quòd teneris repetere non auditum. Alii plures negant, quia per ipsam societatem, et tuam-applicationem moraliter jam communicas; ita non improbabiliter *Sa*, *Major*, *Ronc. Elbel*, *Salm. Pelliz. Trull.* et alii (*Lib.* 3. *n.* 163. *Qu. II.*). Surdus autem non satisfacit, quidquid alii dicant. Secùs verò dicendum de surdastro, si audiat saltem in confuso (*l. c. n.* 163. *Qu. III.*).

74. — III. *Pronuntiatio integra*, id est, sine mutilatione, quâ sensus verborum notabiliter varietur. Valet tamen officium, si aliqua saltem servetur significatio verborum (*l. c. n.* 165.).

IV. *Pronuntiatio continuata*, scilicet sine interruptione in qualibet hora, quæ autem interruptio inducit veniale, nisi aliqua excuset causa (*n.* 166.). Matutinum autem etiam sine causa potest à Laudibus separari, et sic pariter tres Nocturni, saltem per tres horas (*l. c. n.* 167.). Factâ tamen interruptione, adhuc culpabili, pròbabiliùs non tenêris horam repetere, cùm quilibet Psalmorum versus suam habeat significationem (*l. c. n.* 168.).

V. *Horarum Ordo*, scilicet ne invertatur. Inversio tamen non erit nisi venialis, etiamsi fiat frequenter; et etiam in choro, ut probabiliùs ajunt *Cajet. Gavant. Laym. Sanch. Bonac. etc.* (*l. c. n.* 170. *et* 171.). Celebrare autem missam ante Matutinum probabiliùs et communiùs non est nisi veniale cum *Less. Castrop. Conc. Tourn. Sot. Tolet. Bellarm. Croix*, *Salm. et aliis pluribus* (*Vide l.* 6. *n.* 347.).

VI. *Tempus præfixum.* Tempus Matutini incipit ab hora vesperarum diei antecedentis usque ad meridiem subsequentis (*l.* 3. *n.* 174.). Idque probabiliter procedit etiam de officio defunctorum, extra tamen chorum (*Ib. Qu. II.*). Et de hoc adest etiam decretum Sacr. Congr. Rituum apud *Ferraris Biblioth. verb. Litaniæ.* Non idem currit autem de Litaniis (*Ib. Qu. III.*). An autem satisfaciat dicens Matutinum horâ secundâ post meridiem? Alii affirmant, ut *Salm. cum Sanch. Trull. etc.* dicendo id hodie permitti ex consuetudine intro-

ducta. Sed veriùs negandum cum *Holz. Croix*, *et Conc.*, quia tunc nondùm incepta est hora Vesperarum, quæ est media inter meridiem, et occasum; dies enim ecclesiasticus non nisi ab hora Vesperarum incipit. Quòd autem consuetudo undique jam introduxerit recitari Matutinum horâ secundâ post meridiem à majori parte fidelium, juxta dicta de consuetudine (*Lib.* 1. *n.* 107. *et seq.*), hoc probandum esset; sed usquedùm non probatur, possidet lex opposita (*l.* 5. *n.* 174. *Qu. I.*); tempus autem horarum incipit à media nocte ad meridiem : Vesperarum et Completarum à meridie ad mediam noctem (*lib.* 5. *n.* 173. *v. Tempus*).

75. — VII. *Intentio et attentio.* Requiritur *intentio* (scilicet recitandi) saltem virtualis; sufficit pro illa, si ab initio sumpseris Breviarium ad recitandum. Communissimè autem, et probabiliùs cum *Suar. Castrop. Less. Tourn. Pont. Vasq. et Croix cum aliis*, non requiritur intentio satisfaciendi obligationi; imò recitans implet, etiamsi positivè intendat nolle implere, quia implens non potest non implère, cùm satisfactio non pendeat à sua, sed à voluntate legis, sive Ecclesiæ (*l. c. n.* 176.). Requiritur insuper *attentio*, saltem externa, scilicet ne apponatur actio incompatibilis cum attentione interna. An autem requiratur etiam interna? alii affirmant requiri internam, quæ sit vel ad Deum, vel ad sensum, vel saltem ad verba, nempe ut rectè pronuntientur; quia aliàs, prout dicunt, non esset oratio. Alii verò plurimi negant, dicentes veram esse orationem, quæ fit cum intentione orandi, et attentione externa : ita *Lug. Palud. Coninc. Angel. Sylv. Croix*, *et plures alii cum S. Anton. ex D. Th.* Verba *S. Antonini* hæc sunt : *Sed si evagatio est advertenter, et solùm secundùm actum interiorem, licèt temeraria et gravis foret, non tamen mortale, nisi per contemptum, quia Ecclesia non habet judicare de actibus merè interioribus; propter quod minister Ecclesiæ, licèt dicendo orationem cogitet aliud, non videtur transgressor præcepti ex natura facti. S. Anton.* 3. *part. tit.* 13. *cap.* 4. §. Verba autem *S. Thomæ* sunt : *Quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in orando; tunc enim sine culpa non est: præcipuè si in aliis spontè se occupat quæ mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera, et si ad contrarium mens evagetur, etiam culpa mortalis erit. In* 4. *Sent. dist.* 15. *q.* 4.

art. 2. solut. 4. ad. 2. Juxta igitur *D. Th.* evagatio interna non est sine culpa, scilicet veniali, externa autem non sine mortali; et sic id intelligit idem *S. Antoninus*, dicens: *Unde S. Thomas dicit ibi, quòd in oratione, si in aliis spontè se quis occupat in his quæ mentem distrahunt, sicut sunt opera exteriora, etiam culpa mortalis erit. Loco cit.* Ratio autem 1. hujus sententiæ est, quia, si attentio interna esset de essentia orationis, ministrans Extremam Unctionem sine attentione interna, invalidè ministraret, cùm forma hujus sacramenti sit deprecatoria, *Indulgeat tibi Deus, etc.* ex illo *S. Jacobi: Orent super eum, ungentes, etc. c. 5. 14.* Sed id non potest dici, cùm constet ex Florentino ad valorem sacramenti tria tantùm requiri, et sufficere, nempè materiam, formam, seu verba à ministro prolata, et intentionem ipsius faciendi quod facit Ecclesia. Ratio 2. quia si attentio interna de essentia orationis esset, etiam is qui cum involuntaria distractione horas persolveret, nec etiam satisfaceret. Propter has rationes minimè contemnendas, videtur hæc secunda sententia non posse dici improbabilis. Cæterùm conveniunt omnes, quòd, ut dicatur quis non implêre, oportet, ut non solùm advertat distractionem, sed adhuc, ut plenè advertat se distrahi ab officio: aliàs, licèt voluntariè se distrahat, non tamen voluntariè se distrahit à recitatione. Scrupulosus autem propter distractiones nunquam tenetur repetere. Ita *Suar. Sot. Nav. Cajet. Conc. et alii communiter. Vide lib. 5. n. 177. v. Cæterùm.*

76. — Quæritur IV. Quænam causæ excusant à recitatione officii? Excusat I. *Infirmitas* gravis, sive grave incommodum. Laborans autem tertianâ vel quartanâ tenetur recitare, et etiam anticipare, si commodè potest. Non tenetur tamen anticipare Matutinum in die præcedenti, nullus enim obligatur suo privilegio uti. Si quis commodè potest, tenetur dicere officium cum socio. In dubio an ob recitationem graviter lædaris, non tenêris; secùs in dubio an excusêris, nisi habeas probabilem rationem; sed meliùs est tunc ut remittas medico, aut superiori, vel saltem viro prudenti. Quando autem urget morbus, si nequis recitare totum, nec tenêris ad partem quia aliàs magna superesset tibi scrupulosa anxietas, an pergere possis, vel ne, in reliquis recitandis; ita valde probabiliter *Suar. Nav. Sanch. Lug. Carden. Ronc. etc.* (*Lib. 5.*

20.

n. 154.). II. *Impedimentum* justum, putà si quis occupetur in officio charitatis, quod non posset omittere sine scandalo, aut notabili detrimento proprio, aut alieno, v. g. si nequiret differre concionem sine nota, vel confessiones aliorum in magno concursu (*l. c. n.* 156.). III. *Cæcitas* (*l. c. n.* 157.). IV. *Carentia* Breviarii. Tenêris tamen dicere quæ mente retines, modò id, quod retines, pertingat ad quantitatem saltem parvæ horæ. Et si cares officio proprio, tenêris recitare ex communi. Item si absque magno incommodo potes socium adhibêre, tenêris. An autem beneficiarius teneatur etiam conducere socium ad horas persolvendas, si nequit solus? Adest duplex sententia probabilis; sed affirmativa est communior et tutior; imò omninò sequenda, si ille velit fructus percipere; cum sola enim probabilitate opinionis oppositæ nequit possessionem fructuum inchoare, ut rectè ajunt *Less. Soto, Salm. Conc. Tourn. Bonac.* et alii communiter (*Lib.* 5. *num.* 158. *et l.* 4. *n.* 761. *Qu. II.*). V. Excusat *dispensatio* Pontificis; et etiam proprii Episcopi (ad breve tamen tempus), si adsit causa; putà si dubitetur de morali impotentia (*l.* 5. *n.* 159.)

§. III. *De censuris in genere.*

(In hoc paragrapho ponuntur tantùm definitiones, divisiones, et principia, relictis quæstionibus, aliisque notitiis, quæ habentur in Morali, ubi fusè egimus de censuris).

77. — QUÆRIT. I. Quid et quotuplex sit censura? *Censura est pœna spiritualis et medicinalis, per quam delinquenti et contumaci per ecclesiasticam potestatem aufertur usus quorumdam spiritualium bonorum.*

78. — Dividitur censura 1. in excommunicationem, suspensionem, et interdictum. 2. In eam quæ est *à jure*, nempe quæ fertur per legem generalem, et permanentem, et eam quæ est *ab homine*, quæ scilicet fertur à Prælato per particularem sententiam. 3. In eam quæ dicitur *latæ sententiæ*, quæque incurritur ipso facto; et *ferendæ sententiæ*, quæ non incurritur nisi post sententiam, proùt sunt censuræ verbis futuri temporis; *vide l.* 7. *n.* 6. 7. 8.

79. — Quær. II. Quis potest ferre censuras? Possunt omnes superiores ecclesiastici habentes jurisdictionem in foro externo, vel ordinariam, proùt Pontifex, concilia, Episcopi, et ipso-

rum Vicarii, item Vicarii Capitulares, et capitula religionum, eorumque prælati; vel delegatam, ut sunt ii quibus ab habente ordinariam facultas committitur; vide *l.* 7. *n.* 9. *et seq.*

Quær. III. Quid requiratur, ut quis possit ligari censuris? Requiritur 1. Ut sit homo. 2. Ut sit baptizatus. 3. Ut sit rationis compos. 4. Ut sit persona determinata. 5. Ut sit subditus. Quoad peregrinos verò, vide *ib. n.* 17.

Quær. IV. Quid requiratur ad incurrendam gravem censuram, putà excommunicationem majorem, vel suspensionem totalem, aut ad longum tempus? Requiritur 1. peccatum grave, et ut materia sit etiam per se gravis, aut saltem valde conducens ad finem intentum. At in dubio superioris præceptum certè ligat. 2. Actus externus. 3. Actus consummatus. 4. Contumacia, ita ut delinquens sciat crimen, non solùm vetitum esse jure divino, sed etiam ecclesiastico. Vide autem illationes, quæ ex his inferuntur *cit. lib.*

Quær. V. Quis possit à censuris absolvere? A censura lata per sententiam particularem ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus superior, aut successor, aut delegatus. Ab illa autem quæ lata est à jure, vel ab homine per sententiam generalem (modò non sit reservata), potest absolvere quivis confessarius.

80. — Hìc autem notandum 1. quòd Episcopi ex *c. Liceat* 6. *sess.* 24. in Trid. possunt dispensare in omnibus irregularitatibus, et suspensionibus ex delicto occulto; exceptis iis quæ oriuntur ex homicidio voluntario, et aliis deductis ad forum contentiosum. Item possunt absolvere à quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis, quoscumque sibi subditos in diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum. De hoc vide *Tract. de privil. n.* 29. Hanc autem facultatem potest Episcopus etiam generaliter aliis delegare; *ib. n.* 34. Notandum 2. quòd prædicta facultas veriùs sublata est Episcopis respectu ad hæresim, et alios casus reservatos in bulla Cœnæ, vide *l. c. n.* 38. Si tamen quis sit impeditus adire Romam, benè potest absolvi ab Episcopo: absolutè quidem, si impedimentum est perpetuum: sub juramento verò adeundi Romam, si est temporale, exceptis semper mulieribus, et pueris; vide *ib. n.* 39. *ad* 45. Insuper hìc obiter notandum 3. quòd excommunicatio papalis in

violantes immunitatem ecclesiasticam, à qua absolvenda *Clemens VIII.* etiam Regularibus facultatem abstulit, prout dicitur in *Tract. cit. n.* 99, illa tantùm incurritur ab iis qui violenter et injustè extrahunt ab Ecclesia confugientes ad eam; *Clemens* enim in suo Decreto nullam aliam excommunicationem Regularibus vetavit absolvere respectu ad violantes immunitatem, quàm illam quæ declarata fuit à *Gregorio XIV.* qui in bulla 7. declaravit violantes immunitatem, per extractionem confugientis ad Ecclesiam, incurrere ipso facto eamdem excommunicationem papalem, quæ priùs fulminata fuit in violantes libertatem ecclesiasticam à *Paulo II.* in *Extrav. Etsi Dominici*. *de pœnit. et rem.* et à *Sixto IV.* in alia *Extrav. Etsi Dominici, eod. tit.* Qui Pontifices hujusmodi excommunicationem ita sibi reservarunt, ut in generali concessione absolvendi à casibus pontificiis hæc non comprehenderetur. Nec obstat textus in *c. Cum pro tua*, *de sent. excomm.*, ubi, cùm aliquis in claustro cujusdam monasterii quemdam clericum verberasset, dicitur in textu, illum duplicem incurrisse excommunicationem, unam quia percussit clericum, alteram, quia læsit immunitatem. Nam communiter notant DD. cum *Fagn. in cit. cap. n.* 10. excommunicationem illam ob læsionem immunitatis impositam fuisse non à jure, sed ab ipso Episcopo; ita *Abbas*, *Cardin. Ancharan. cum Innocent.* qui verbo, *Duplicem*, sic annotavit: *Duplicem, id est ob injectionem manuum ipso jure, et violationem claustri ab ipso* (Episcopo) *latam.* Hinc *Fagn. cum aliis in cap. Inter alia, de immun. eccl. n.* 102., ut certum habet nullam adesse excommunicationem latæ sententiæ Papæ reservatam contra percutientes vel furantes in Ecclesia.

§. IV. De censuris in specie.

Et I. De excommunicatione.

81. — EXCOMMUNICATIO est *censura*, *per quam privatur homo communione ecclesiasticâ.* Est duplex: *Minor*, quæ privat tantùm usu passivo, seu receptione sacramentorum; *vide l. 7. n.* 133. Et *Major*, quæ privat etiam activo, et omni communicatione, ut infrà mox dicemus *n.* 83.

82. — Excommunicatus potest esse vel toleratus, vel vi-

tandus. *Toleratus* est quem fideles non tenentur vitare, ex Const. *Ad evitanda*. Concilii Constantiensis, nec etiam in divinis, ut probabiliùs ajunt DD. *vide ib. n.* 135. Et idem dicitur de suspensis, et interdictis toleratis. *Vitandus* est, quem fideles tenentur vitare. Et dupliciter quis potest esse vitandus, vel quia est nominàtim excommunicatus, et denuntiatus, vel quia est publicus percussor clerici, vel monachi : ita tamen, ut factum nullâ possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, ut dicitur in *can. Si quis suadente, caus.* 17. *qu.* 4. *Vide cit. lib. n.* 141. Hæc autem excommunicatio, si percussio est enormis, vel gravis, et publica, tantùm à Papa absolvitur ; nisi percussor sit mulier, aut impuber ; hi enim possunt absolvi ab Episcopo, qui potest etiam absolvere à percussione levi adhuc publica ; et adhuc à gravi vel enormi, si sit occulta ; *vide l.* 7. *n.* 279.

83. — Excommunicatus igitur excommunicatione majori (esto sit toleratus) privatur 1. Suffragiis Ecclesiæ. 2. Beneficiis, ita ut collatio beneficii ipsi facta sit omninò nulla. 3. Susceptione et administratione sacramentorum, ac omni usu divinorum officiorum. 4. Omni communicatione spirituali, et civili cum fidelibus. Ex alia parte peccant fideles, si communicant cum excommunicato vitando sive in divinis, nempe si cum eo missam audiant, officium recitent ; sive in civilibus, scilicet si illum alloquantur, cum eo habitent, societatem ineant, eum salutent, scribant ei ; quæ omnia comprehenduntur illo versu : *Os*, *Orare*, *Vale*, *Communio*, *Mensa negatur*. Hi autem communicantes in tribus casibus peccant graviter : 1. Si communicant in divinis. 2. Si in contemptum Ecclesiæ. 3. Si in criminoso, id est si communicant in eodem crimine (putà concubinatu) ob quem ille est excommunicatus ; et in hoc tertio casu incurrunt etiam excommunicationem majorem ; in aliis verò (regulariter loquendo) peccant tantùm venialiter, et ligantur solâ excommunicatione minori ; à qua culpa, et excommunicatione excusat necessitas, utilitas, lex conjugii, subjectio, et ignorantia, quæ alio versu continentur : *Utile*, *Lex*, *Humile*, *Res ignorata*, *Necesse*. Vide de his *l.* 7. *n.* 188. *et seq.* II. Dixi, *regulariter loquendo*, nam esto sit probabile quamcumque communicationem civilem cum vitando esse tantùm

venialem, probabiliùs tamen est esse mortalem, si sit frequens, cum proposito frequenter cum eo communicandi.

II. *De suspensione.*

84. — SUSPENSIO est *censura, quâ clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercêre prohibetur.* Multipliciter autem dividitur suspensio. 1. Alia est à jure: alia ab homine. 2. Alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirat : alia fertur absolutè, quæ manet donec per absolutionem auferatur. 3. Alia est ab officio, nempe ordinis, vel jurisdictionis; alia à beneficio; et alia ab utroque, tam ab officio, quàm à beneficio. Vide quæstiones super hac censura in *Morali. l.* 7. *n.* 312. *et seq.*

III. *De depositione.*

85. — DEPOSITIO est *quæ privat simpliciter omni usu officiorum, et beneficiorum.* Depositio autem alia est *realis*, quæ dicitur etiam degradatio. Alia *verbalis*, quæ absolutè dicitur depositio. Prima fit cum solemnitate, et privat privilegio tam fori, quàm canonis, absque spe restitutionis. Secunda verò fit sine solemnitate, et utroque privilegio retento; *vide l.* 7. *n.* 323.

IV. *De interdicto.*

86. — INTERDICTUM est *censura ecclesiastica prohibens usum tam divinorum officiorum, quàm aliorum Sacramentorum, et etiam ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenùs talis est.* Dicitur, *quatenùs talis est*, quia excommunicatio etiam privat eodem usu, sed quatenùs est communicatio cum fidelibus; suspensio autem non impedit propriè usum, sed exercitium potestatis ecclesiasticæ. Interdictum aliud est *locale*, quod immediatè afficit locum, aliud *personale*, immediatè afficiens personas. Potest esse etiam mixtum, quod afficiat immediatè tam locum quàm incolas. *Vide alia l.* 7. *n.* 328. *et seq.* Adest etiam *cessatio à divinis*, quæ definitur : *Prohibitio clericis facta, ut abstineant ab officiis divinis, et ab ecclesiastica sepultura.* Hæc non est censura, nec imponitur

per modum medicinæ, sed tantùm in signum mœroris, ob aliquam gravissimam injuriam Deo vel Ecclesiæ irrogatam. Ipsa imponi potest à quibus imponuntur censuræ.

V. *De irregularitate.*

87. — Irregularitas est *impedimentum canonicum, ordinum sacrorum susceptionem, et susceptorum usum impediens.* Dictum est *impedimentum*, non censura ; quia sic vult communior, et probabilior sententia : *vide lib.* 7. *n.* 341. Notandum hic 1. quòd irregularitas non incurritur, nisi in jure sit expressa, ex *c. Is qui, de sent. excom.* Unde in dubio non incurritur, nisi dubium sit circa homicidium factum ; in dubio enim, an quis ad illud concurrerit vel ne, habetur ut irregularis. *Ibid. n.* 347. Notandum 2. quòd ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur saltem scientia legis ecclesiasticæ prohibentis. An autem etiam scientia pœnæ? Probabiliter adhuc affirmant *Nav. Sylv. Sanch. Castrop. Ronc. etc. Vide ibid. n.* 351. Irregularitas tollitur 1. per cessationem causæ, si sit ex defectu ætatis, ignorantiæ, aut paupertatis, vel infamiæ facti, quæ tollitur etiam per mutationem loci, aut per emendationem ; nam aliàs, si est juris, scilicet per sententiam, requiritur dispensatio. 2. Per baptismum (si sit ex delicto). 3. Per dispensationem. 4. Per professionem religiosam ; *vide ib. n.* 352.

88. — Irregularitas alia est ex *delicto*, alia ex *defectu*. Irregularitates ex delicto sunt sex : I. Ob baptismum seriò, et scienter iteratum, et tunc fit irregularis tam baptizans, quàm baptizatus; vide *l.* 7. *n.* 356. II. Ob violationem censuræ, nempe si quis eâ innodatus scienter exercet actum ordinis solemniter; *l. c. n.* 357. III. Ob peccatum, quo clericus scienter et seriò actum ordinis sacri, quem non habet solemniter exercet ; *l. c. n.* 359. IV. Ob aliquas furtivas susceptiones ordinum, id est 1. si quis accipit ordinem sine approbatione Episcopi, ex *c. de eo qui furt. etc.* 2. Si absque dispensatione ejusdem suscipit eâdem die plures ordines, quorum unus est sacer, ex *c.* 2. *et* 3. *eod. tit.* 3. Qui post matrimonium contractum ante consummationem accipit ordinem sacrum, uxore renitente, ex *Extrav. Antiqua de voto, vide cit. l. n.* 361. Diximus autem *ob aliquas*, nam aliæ furtivæ ordinum susceptiones enume-

ratæ *suprà num.* 46. inducunt tantùm suspensionem (Papæ quidem reservatam, si est publica), sed non irregularitatem. Et idem probabiliter dicendum de eo qui censurâ irretitus sacrum accipit ordinem, scil. quòd non fiat irregularis nisi in ipsa ordinatione ordinem ultrò exerceat, juxta dicenda hìc *n.* 91. V. Ob enormia crimina, si sint publica et notoria facto, vel jure, habeantque à jure annexam infamiam, ut sunt adulterium, incestus, sodomia, perjurium in judicio, hæresis, simonia, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, raptus mulierum, et similia. Hæc autem irregularitas, si est facti, tollitur per emendationem; si juris, per dispensationem, vide *lib.* 7. *n.* 364.). VI. Ex injusta mutilatione, et tantò magis ex homicidio voluntario, ex *cap. Si quis.* 1. *de homic. Et ex Clement. un. eod. tit.* Hæcque irregularitas extenditur etiam ad mandantes, consulentes, aut aliter concurrentes, ex *cap. Si viduam, dist.* 58. Vide alia super hoc puncto *l. c. n.* 365. *et seq.*

89. — Irregularitates autem ex *defectu* sunt octo : I. ex defectu *animæ*, ex quo irregulares sunt 1. amentes, phrenetici, et epileptici. 2. Illitterati, juxta dicta hìc *n.* 35. 3. Neophyti, seu recenter conversi. II. Ex defectu *corporis*, nempe si quis habet vitium, quod vel impedit congruum exercitium ordinis, vel notabilem affert indecentiam. Ex primo capite *impedimenti* sunt irregulares cæci, surdi, muti, carentes manu, aut digitis omnibus, aut pollice, vel indice. Ex secundo autem capite *deformitatis* sunt irregulares leprosi, carentes naso, et aliter monstruosi, putà habentes gibbam valde enormem; vide *lib.* 7. *n.* 403. III. Ex defectu *natalium*, ex quo sunt irregulares omnes illegitimi; qui tamen legitimantur, vel per subsequens matrimonium, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Pontificis : vide ibid *n.* 421. *et seq.* IV. Ex defectu *ætatis*, de quo vide dicta hìc *n.* 43. *et* 44. V. Ex defectu *Sacramenti*, nempe ex bigamia : dicitur *sacramenti*, eò quòd duas ducens uxores nequit aptè significare unionem Christi cum Ecclesia, quæ fuit unica ejus sponsa. Bigamia autem triplex est, quæ impedit à susceptione ordinum, scilicet 1. *Vera*, quando quis cum duabus successivè verum contraxit matrimonium. 2. *Interpretativa*; quando quis solâ fictione juris censetur duas habuisse uxores, de quo vide *lib.* 7. *n.* 444. 3. *Similitudinaria*, quæ contra-

bitur ex attentatione matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel cum virgine, post votum solemne emissum in religione, vel post susceptionem sacri ordinis; vide *ibid. n.* 448. VI. Ex defectu *infamiæ*, de qua vide dicta hic *n.* 88. ad V.; nam irregularitates ex defectu, et ex delicto ob infamiam in idem coïncidunt. VII. Ex defectu *libertatis*; unde sunt irregulares, 1. omnes servi, propriè dicti. 2. Conjugati. 3. Curiales obligati curiæ propter juramentum, aut stipendium. 4. Milites, saltem quamdiu juramento tenentur; vide *l. c. n.* 456. VIII. Ex defectu *lenitatis*, scilicet ex licita mutilatione membri, quæ fit à chirurgis cum incisione, vel adustione; vel ex licito homicidio in bello justo offensivo; aut in judicio per coöperationem activam, efficacem, proximam, et ad occisionem ordinatam; vide *ibid. n.* 461.

Sectio II. *De diaconatu.*

Quid diaconatus? et quæ ipsius materia, et forma? 90. *Officia diaconi, censurâ ligatus, etc. De pœnitentia imposita ab Episcopo, an implenda sub gravi.* 91.

90. — Diaconatus est *ordo quo confertur potestas immediatè assistendi sacerdoti in missa, porrigendo ei patenam cum hostia, et calicem cum vino: item legendi Evangelium, et prædicandi.* Sententia nobis probabilior (juxta dicta hic *n.* 28.) tenet, unicam diaconatûs materiam esse manuum Episcopi impositionem, unicamque formam esse verba Episcopi: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, etc.* Sed quia altera sententia etiam est probabilis, ideò tenenda, nempe, quòd porrectio instrumentorum etiam sit materia integralis partialis; ac propterea dicendum quòd materia diaconatûs est duplex, scilicet impositio manûs dexteræ Episcopi, cum forma: *Accipe Spiritum Sanctum, etc.*, et traditio libri Evangeliorum cum forma: *Accipe potestatem legendi Evangelium, etc.* Ambo autem sunt materiæ et formæ partiales unum ordinem constituentes. Valeret etiam traditio Bibliæ, quia ibi jam continentur Evangelia. Sed dices: ab initio quomodò ordinabantur diaconi, quando deerat liber Evangeliorum? Respondetur Christum Dominum reliquisse Ecclesiæ potestatem determinandi in specie materias, et formas sacramentorum, quorum

ipse non determinavit. Et juxta hanc sententiam character imprimitur in *ipsa libri traditione*, ut dicit *D. Thomas*, sive in prolatione secundæ formæ (*Lib.* 6. *n.* 748.) : ita juxta hanc sententiam, sed vide dicta in *Morali l.* 6. *n.* 736. *et seq.*

91. — Officia diaconi (præter dicta) sunt, 1. solemniter baptizare; sed nonnisi de licentia parochi, et in gravi necessitate : aliàs diaconus qui baptizat solemniter sine commissione, etiam in necessitate, irregularitatem incurrit. 2. Ministrare Eucharistiam, sed pariter id non licet nisi fiat ex commissione parochi, et in necessitate gravi, nempe si populus sit communicaturus, et desit sacerdos, (*Lib.* 6. *n.* 237. *Q. I.*); aliàs si ministrat sine commissione, etiam fit irregularis (*n.* 234.). 3. Deferre pyxidem, aut ostensorium cum Eucharistia. 4. Prædicare, et lavare corporalia in defectu subdiaconi. Diaconus autem censurà ligatus irregularitatem incurrit, si ministrat, juxta dicta *n.* 88. ad II. Qui verò irretitus censuris diaconatum suscipit, non fit irregularis, nisi in missa ordinationis ultrò ordinem susceptum exerceat (*vide Lib.* 6. *n.* 799. *Dub.* 3. *v. Utrum*). Quæritur an obliget pœnitentia imposita diaconis et subdiaconis ab Episcopo recitandi Nocturnum diei currentis, et sacerdotibus tres missas celebrandi? Alii affirmant; sed probabiliter alii (ut *Soto*, *Valentia*, *Castr. Pelliz. Gobat*, *etc.*) dicunt dicendas tantùm de decentia, non autem de obligatione, saltem non gravi, cùm de ea non constet (*Lib.* 6. *n.* 829.).

Sectio III. *De presbyteratu.*

§. I. *De ordine Presbyteratûs.*

92. — Presbyteratus est *ordo quo confertur potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Jesu Christi, et absolvendi fideles à peccatis.* Ordo autem sacerdotii institutus fuit à Christo in cœna, cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et post resurrectionem, quando dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittentur eis.* Quænam est materia presbyteratûs? Juxta nostram probabiliorem sententiam (ut diximus hìc *n.* 28. *et l.* 6. *n.* 749.) est unica, nempe secunda impositio manuum Episcopi cum presbyteris. Sed probabilis est etiam sententia quòd sit duplex, nempe traditio calicis cum vino, superposita patena cum hostia, cujus forma est: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium, etc.* Et tertia impositio manuum cujus forma: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, etc.* Et hæc sententia, cùm sit probabilis, omninò in praxi tenenda est (*Vide lib.* 6. *n.* 749.).

93. — Hinc dicimus I. quòd in ordinatione sacerdotum unà cum calice et patena, tradenda est utraque species, nempe panis, et vini; aliter non daretur directa potestas ad integrum Sacrificium; et eodem tempore debet tradi, cùm potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis; ita probabilior sententia, quæ omninò tenenda est (*l.* 6. *n.* 750.). Item debet tradi ab eodem ordinante, et celebrante, ut dictum est *hic. n.* 53. *in fine.* Dicimus II. quòd non sufficit tangere tantùm calicem, et non patenam, cùm probabilis sit sen-

tentia utrumque esse tangendum (*n.* 753.). Dicimus III. quòd licèt ex communi sententia validè ordinatus sit, qui tantùm hostiam, et non patenam tetigit, quia hostia et vinum sunt materia substantialis, et calix ac patena tantùm ob decentiam adhibentur; attamen consultius est, ut talis ordinatio repetatur, cùm quatuor DD. de ea dubitent, et in Pontificali (ubi fit sermo de materia) dicitur : *Et cuppam calicis, et patenam simul tangant* (*n.* 751.). Et idem videtur dicendum de eo qui tangit tantùm patenam et calicem, et non hostiam (*n.* 752.).

94. Quæritur, quando defectus suppléri debeat in ordinatione presbyteratûs? Si defectus est circa *essentialia*, nempe circa materiam vel formam, omninò ordinatio repetenda est : et quidem tota, si defectus, sive ejus dubium vertitur quoad traditionem primæ potestatis super Corpus Christi reale: si verò quoad secundam circa corpus mysticum, tantùm secunda repeti debet. Si autem defectus est circa *accidentalia*, tunc si est de re levi, putà si ordinatus non dixerit canonem, talis cæremonia (aut similis) non oportet repeti; si autem in re gravi, putà si defuerit unctio manuum, vel si Neo-Presbyter non protulerit verba consecrationis cum Episcopo, tunc defectus quamprimùm supplendus est, et ab eodem Episcopo (si fieri potest); aliàs graviter peccaret ordinatus id negligendo, aut in ordine ministrando (*l.* 6. *n.* 758.). Quonam autem tempore præfati defectus suppleri debeant? Respondetur quòd si sint circa accidentalia, probabiliter quovis tempore suppleri possunt : si verò circa essentialia, idem dicunt *Salm.* cum aliis : sed ex probabiliori, et communiori sententia supplendi sunt temporibus statutis ordinationum, ut colligitur ex *cap. Presbyter*, *de sacr. non iter.*, nisi agatur de solo dubio validitatis ordinationis, ut probabiliter plures DD. opinantur (*l.* 6. *n.* 759.).

§. II. *De sacrificio Missæ.*

95. — Sacrificium (loquendo in genere) sic definitur : *Est oblatio rei sensibilis facta Deo per immolationem in signum ejus supremi dominii*. Quadruplex autem potest esse sacrificium : *Latreuticum*, ad Deum colendum : *Eucharisticum*, ad

gratias agendas : *Impetratorium*, ad beneficia impetranda : *Propitiatorium*, ad veniam obtinendam.

96. — Missa verò definitur sic : *Est Corporis et Sanguinis Domini Jesu Christi consecratio, et oblatio.* Et est verum sacrificium, omnium aliorum rationem complectens ; eademque est hostia quæ in cruce oblata fuit, *solâ ratione offerendi diversa*, ut docet Trid. *sess.* 22. *c.* 2. Essentiam Sacrificii alii dicunt consistere in *consecratione*, alii in *oblatione*, alii in *sumptione*, alii demùm probabiliùs in *consecratione* simul et *sumptione*, ut *Bellarm. Soto*, *Bonac. Tourn.* (*l.* 6. *n.* 305.). Ad essentiam autem sacrificii probabiliùs requiritur consecratio utriusque speciei, nempe panis et vini ; aliter non satis exprimeretur commemoratio sacrificii cruenti crucis (*n.* 306.).

97. — Quær. I. Quæ requirantur ad Missam perficiendam ? Tria sunt necessaria : *Intentio, materia, et forma.* Requiritur *intentio* consecrandi, sive conficiendi Sacramentum, saltem virtualis, scilicet quæ perseveret ex intentione actuali priùs habita, quam certè habet qui paratur et accedit ad celebrandum, juxta dicta hìc *n.* 9. Plura nunc sunt notanda de materia et forma Missæ. *Materia* est ipse Christus Dominus, realiter existens sub speciebus panis et vini. Panis consecrandus debet esse usualis et communis, ex farina triticea, et aqua naturali (saltem prò majori parte) confectus, igneque coctus per modum panis, et non cum alia materia ex æquo vel quasi permixtus (ut ait *D. Thomas*), ac non corruptus, aut corruptioni proximus ; aliàs non est materia apta. Ut autem sit materia licita, in Ecclesia latina panis debet esse azymus, in Græca fermentatus (*l.* 6. *n.* 198. *ad* 205.). Hìc autem notandum 1. quòd si Græcus transit per loca Latinorum (et sic Latinus per Græciam) ubi non sit Ecclesia, in qua ritus Græcus servetur, potest pro suo arbitrio, in azymo et in fermentato celebrare, ita communiter DD. (*l. c. n.* 203.). Notandum 2. quòd consecrare hostiam fractam, vel maculatam non licet ; sed non est mortale, nisi fractura vel macula esset valde enormis, ut dicunt *Quarti*, *Pasqual.* et *la Croix* addit cum *Gobato*, quòd si fractura deprehendatur post oblationem, talis hostia licitè consecrabitur, secluso scandalo populi (*l. c. n.* 204.). Notandum 3. quòd hostia debet esse figuræ orbicularis, et major pro sacerdote ; si

verò major desit, ut dicunt *Roncagl. Quarti*, *Elbel*, *Gobat et Tamb.* probabiliter potest sacerdos, etiam causâ devotionis, consecrare minorem; modò (advertunt) absit populi scandalum; sed addunt, quòd hoc scandalum facilè præcaveri potest, monendo populum de defectu hostiæ majoris (*l. c. n.* 205.).

98. — Vinum autem debet esse ex uvis expressum; cui ex gravi præcepto Ecclesiæ modica aqua est in calice admiscenda (ad significandam unionem fidelium cum Christo), quæ saltem non excedat tertiam vini partem; quamvis hanc opinionem aliqui DD. non admittant, nisi vinum sit generosum. Sufficit verò admiscere unam aquæ guttam (*l. c. n.* 208. *et* 210.). Non est materia apta vinum ex agresta, nec acetum, nec vappa (id est vinum cujus vis evanuerit), nec lora, vulgò *acquata.* Vinum autem cum alio liquore etsi modico mixtum, vel mustum de uvis tunc expressum, est quidem materia apta ad Sacramentum, sed graviter illicita, ut dicitur in Rubrica; ubi idem docetur de vino, quòd *cœperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulùm acre.* Dicunt tamen *La Croix*, *Gobatus, et Sporer* (*l. c. n.* 206 *et* 207.) quòd deficiente alio vino, licet uti vino tantùm parùm acescente: ait enim *Card. Lambertinus* (*Notif.* 77. *n.* 2.) quòd præfata Rubrica deducta est ex doctrina *S. Thomæ* 3. *part. qu.* 74. *art.* 5. *ad* 2. qui docet non posse quidem Sacramentum confici de aceto, *posse tamen confici de vino acescenti, quod est in via ad corruptionem...., licèt peccet conficiens.* Unde Rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniæ, sed tantùm illos qui jam proximè incipiunt constituere vinum acescens, vulgò dictum, *vino colla punta*, sive, *andato allo spunto.* Nec licet consecrare in vino congelato, nisi liquefiat dum consecratur (*l.* 6. *cit. n.* 207. *Qu. I.*). Quin autem vinum congelatum sit materia apta, nequit dubitari, dum dicitur in Rubrica. (*de Defect.* §. *in hyeme*): *Si in hyeme sanguis congeletur in calice, involvatur calix pannis calefactis, etc. donec liquefiat.* Ergò per congelationem non corrumpuntur species vini, aliàs desineret esse ibi sanguis Christi (*vide ib.*). Quid si celebrans in sumptione adverteret, vinum esse corruptum? Alii dicunt sufficere ut sola fiat consecratio vini. Sed melius est juxta Rubricam (nisi adsit scandalum) iterùm vinum, et novam

hostiam consecrare, incipiendo à verbis: *Qui pridiè*, *etc. Vide dicta l.* 6. *n.* 288. Et in dubio an fuerit materia apta, etiam est repetenda consecratio vini sub conditione, ut veriùs ajunt *Croix, Pasqual. et Aversa* (contra *Tambur. et Spor.*) quia possidet obligatio faciendi Sacramentum integrum (*l.* 6. *n.* 206. *v. Quoad.*).

99. — Insuper ad validam consecrationem requiritur, ut materia 1. sit sensibiliter (saltem moraliter) præsens; unde invalidè consecratur materia tam valde modica, ut nequeat sensu percipi, aut valde remota, vel posita post tergum, aut parietem. Dicitur verò *saltem moraliter*, quia benè consecrat cæcus, vel existens in tenebris, si aliundè certus sit moraliter de præsentia materiæ (*l.* 6. *n.* 211. *ad* 213.). Requiritur 2. ut sit certa, et determinata, (saltem aliquo modo certo, putà, primæ duæ hostiæ ex parte dextera); tunc autem jam consecratur ex intentione virtuali, licèt de ea sacerdos consecrando obliviscatur (*l. c. n.* 214. *ad* 216.). Si autem ciborium tempore consecrationis remanserit extra altare, probabilius est ipsum rursùs esse sub conditione consecrandum, ut docet *Card. Lambert.* (*de sacrif. Missæ l.* 3. *c.* 18. *n.* 6.), tunc enim dubium est an sit facta consecratio (*l.* 6. *n.* 217.). Quoad guttas autem vini separatas, sed intra calicem existentes, ait *La Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 449. expedire, ut sacerdos intendat eas consecrare, ne quid sit in calice non consecratum. Sed melius mihi videtur id intendere de guttis proximis fundo, non verò de remotis: (*Vide Opus nostrum l.* 6. *n.* 215. *v. Quær.*). Si offerantur hostiæ parvæ paulò post oblationem, licitè consecrantur, mentaliter oblatione suppletâ, *Gavant. Tanner, Possev. Aversa, etc.* Idque probabiliter fieri potest etiam post canonem incœptum, ut ajunt *Gobat, Quarti. Burghab. Possev. Diana, Tamb. et Card. Lamb.* (*de Sacrif. Miss. l.* 3. *c.* 18. *n.* 5.) saltem si aliter plures communione carerent; aut etiam (censeo) si communicaturus non posset expectare, vel si persona gravis aut nobilis communionem petat; dum propter hujusmodi causas permittunt *S. Antonin. Sylvest. Bon. Sa, Barb. March. Possev. Gob. Dicast. etc.* dari posse etiam partem hostiæ magnæ, vel dividi hostias minores in plures particulas (*Vide Opus nostrum l.* 6. *n.* 217. *v. IV.*).

100. — Forma autem Eucharistiæ sunt verba, quæ proferuntur in consecratione panis et vini. An autem in conse-

cratione vini sola verba, *Hic est calix Sanguinis mei*, sint de essentia, vel etiam alia? Utraque sententia est probabilis; sed certè graviter peccat reliqua omittens (*l. c. n.* 223.). An verò ad consecrationem requirantur de necessitate Sacramenti verba præcedentia: *Qui pridiè quàm pateretur, etc.* Communis sententia negat, sed *Scotus* dubitat, ejusque sententiam *Du Pasquier, et Contin. Tournely*, dicunt non carêre omni probabilitate; atque ego dicere improbabilem non audeo. (*Vide l.* 6. *n.* 220. *ad* 224.). Forma autem Eucharistiæ debet proferri *recitativè, et significativè*, id est referendo verba Christi, et applicando illa ad materiam præsentem, ut transmutetur ipsa in Corpus et Sanguinem Christi, ut ajunt *Conc. et Salm. cum D. Thom.* (*Vide n.* 220. *in fin.*). Si quis autem propter balbutiem diceret, *Hoc est colpus meum*, vel *copus meum;* vel *copu meum*, vel *caliz*, vel *zanguinis*, validè consecrat, ut *Suar. Lug. Croix*, et alii communiter, ex *cap. Retulerunt*, *de consecrat. dist.* 4., ubi Baptisma collatum, *In nomine Patria, et Filia, etc.*, validum declaratur; ratio est, quia voces ita sunt constitutæ, ut si aliquandò cum vitio proferantur, idem significent; modò alium sensum non ingerant (*l. c. n.* 224.). Hìc autem advertendum sedulò id quod ait Rubrica (*tit.* 5. *n.* 2.): *Si celebrans non recordetur se dixisse quæ in consecratione communiter dicuntur; non debet turbari* (scilic. repetere.). *Si verò valde probabiliter dubitat se aliquod essentiale omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione.*

101. — Quær. II. Quomodò Christus sit præsens in Eucharistia? Respondetur, Christum in Eucharistia non esse præsentem per *productionem*, nec per *adductionem* de cœlo, sed per conversionem substantiæ panis in substantiam Corporis Christi, cui conversioni convenienter aptatum est nomen *transsubstantiationis.* Christus autem sub panis et vini speciebus continetur sacramentaliter, et ineffabili modo, qui debet credi, sed intelligi non potest (*verbis exprimere vix possumus*, ait Trid. *sess.* 13. *c.* 1.). Salvator enim existit ibi sine extensione partium in ordine ad locum, et tamen est ibi totum Christi Corpus cum anima, et divinitate per concomitantiam: et unaquæque pars Christi ibi extra aliam existit. Atque Christus est *totus, et integer sub quavis ipsius speciei parte*, ut docet Trid. *sess.* 13. *c.* 3. Sed hoc intelligendum,

separatione factâ, ut habetur ex Trid. in eadem *sess.* 13. *can.* 3. Unde, separatione non factâ, remanet quæstio indecisa, an Christus sit totus sub quavis speciei parte. In Eucharistia autem licèt non sumatur persona Patris, nec Spiritûs S. prout sumitur persona Verbi, quæ est hypostaticè humanitati unita, tamen sunt in Eucharistia etiam personæ Patris et Spiritûs S. ob naturalem unionem, sive naturæ divinæ identitatem, quam habent cum Verbo.

102. — Quær. III. Quinam sint in Missa offerentes; et quinam effectus Missæ? Offerentes sunt tres: Christus qui est principalis offerens, Ecclesia, et sacerdos, qui offert ut minister tam Christi, quàm Ecclesiæ: ita *Bellarminus* (*de sacrif. Missæ cap.* 4.). Effectus autem Missæ sunt quatuor: I. Est *remissio peccatorum*, non quidem immediatè et per se, sed mediatè per auxilium quod in Missa impetratur ad pœnitentiam, quâ venia deinde obtinetur; ita communiter *Bellarm. Suar.* et alii cum *D. Th.* (*in* 4. *dist.* 12. *q.* 2. *art.* 2. *q.* 2. *ad* 4.), qui ait Missam delere peccata, *in quantum gratiam contritionis impetrat.* Idque rectè docent et communissimè AA. cum eodem S. Doctore (*l. c.*) contra *Canum*, et *Valentiam*, procedere tam de mortalium, quàm venialium culparum remissione (*l.* 6. *n.* 311.). II. Est *remissio pœnarum;* hæ per Missam immediatè remittuntur homini justo, pro quo Missa offertur, communiter *Gon. Suar. Conc. Salm.* aliique cum *D. Th.* (3. *part. qu.* 97. *art.* 5.) dicente quòd hoc Sacramentum in quantum est sacrificium, habet vim satisfactivam. III. Est *incrementum gratiæ*, non jam ex opere operato et immediatè, ut sentiunt aliqui, sed mediatè per auxilia quæ obtinentur ex Missa ad bonos perficiendos actus, quibus gratia augetur, ut docent *Castrop. Vasq. Suar. Lugo*, *etc.* communiter. IV. Est *Impetratio bonorum* tam spiritualium quàm temporalium, quatenùs animæ prosunt (*l.* 6. *n.* 311. *v. II. Effectus.*).

103. — Quæritur: pro quibus personis possit offerri Missa? Potest pro quibuscumque fidelibus, infantibus, obsessis, et aliis, etsi existant in peccato. An autem pro excommunicatis? Si ipsi sunt vitandi, nequit sacerdos pro illis offerre Missam nomine Ecclesiæ, sive ut minister Christi, ex *c.* 2. *de sent. excomm.* Si verò sunt tolerati, probabilius est cum *Sanch. Navarr. Lugo*, *etc.* contra alios (*l.* 6. *n.* 309.), posse sacer-

dotem pro his offerre Missam etiam nomine Ecclesiæ: licèt enim etiam tolerati sint exclusi à communicatione suffragiorum, tamen aliis datum est à Concilio Constantiensi (ut habetur in *Extrav.* Martini V. *Ad evitanda*) liberè posse cum ipsis communicare adhuc in divinis, prout dictum est *l.* 7. *n.* 139. Sic pariter probabiliùs licèt offerre Missam pro infidelibus, ut docent *Bellarm. Laym. Suar. Salm. etc.* contra *Sotum*, quia Christus pro omnibus se obtulit, idque certè licitum fuit in lege veteri; Judæi enim pro Gentibus sacrificare jam consueverunt (*l.* 1. *Machab. c.* 12.): pro defunctis autem in purgatorio existentibus certum est, et de fide, ut docet Trid. *sess.* 22. *c.* 2. et in *can.* 3., quòd licitè et utiliter Missa offertur. Idque ex infallibili promissione Christi, ut communiùs et veriùs (contra *Canum*, *etc.*) docent *Azor*, *Suar. Navarr. Salm. etc.*, quia, cùm certum sit quòd Missa utiliter pro defunctis offeratur, hoc non potest esse nisi ex promissione Christi (*l. c. n.* 310.).

104. — Quær. IV. Quotuplex est fructus Missæ? Respondetur: fructus Missæ alius est *ex opere operato*, nempe ex merito Christi; alius *ex opere operantis*, scilicet ex merito sacerdotis. Item alius est *meritorius*, alius *satisfactorius*, alius *impetratorius*. Item alius *generalis*, qui obtingit omnibus fidelibus, vivis, et defunctis; alius *specialis*, sive *medius*, obtingens assistentibus Missæ, et ei cui applicatur; alius *specialissimus* obtingens soli celebranti; qui pro illo nequit ullum stipendium accipere, ex prop. 8. damnata ab *Alexandro VII.*

105. — An Missa sit infiniti valoris, tam intensivè, quàm extensivè? Plures DD. negant; plures verò alii probabiliùs affirmant, ut *Gonet*, *Habert*, *Juenin*, *Petrocor. Pignatelli*, *Tourn. Conc. Holzm. Wigandt*, *La Croix*, *Canus*, *Salm. etc.* ac pro his est etiam *D. Thomas*; quia Missa est idem, quàm crucis sacrificium, quod fuit infiniti valoris. Licèt autem valor sit infinitus, effectus tamen Missæ finitus est, ex finita capacitate hominum pro quibus offertur, quorum unusquisque percipit fructum juxta suam capacitatem. Sed quia prima sententia est etiam probabilis, nequit sacerdos accipere duplex stipendium à duobus, applicando eis Missam ambobus, ut falsò dicebat posse propos. 10. damnata ab eodem *Alexand. VII.*

Nec potest eam danti eleëmosynam applicare in generali cum aliis, nisi hoc faciat sub conditione si liceat (*l.* 6. *n.* 312.).

106. — Quær. V. Quid de stipendio Missæ? Stipendium accipere licet sacerdotibus, etiam opulentis, ut communiter docent *Suar. Lug. Conc. Tourn.* cum *Gerson*, et *Thomassin.* et aliis plurimis (contra *Gennet.* et alios paucos); quia quisque operarius dignus est mercede sua ex Apostolo 1. *Tim.* 5. 18. (*l. c. n.* 317. *Qu. I.*).

107. — Sacerdos peccat graviter, si differat Missam promissam sub stipendio ultra duos menses, ut dicunt *Garcia, Philib. Ripa*, et alii cum *Lugo*: item *Instruct. Conf. Novell.* (*part.* 2. *c.* 406.) ac *Tourn.*, qui ait esse communem sententiam, *benè posse aliquem acceptare stipendia Missarum ad duos menses* (*l.* 6. *n.* 317. *Q. II.*). Item *Conc.*, qui nihil aliud dicit, nisi quòd dilatio duorum mensium est gravis, ex decreto Sacr. Congr. Si verò Missa sit pro defunctis, dilatio unius mensis erit gravis, ut dicunt *Castrop. Escob. et Salm.* (*Ibid.*). Imò si Missa dicenda sit pro instanti necessitate, putà imminentia mortis, vel alterius damni, tunc etiam dilatio hebdomadæ potest esse mortalis. Vide *Cabrinum* (*c.* 34. *num.* 216.). Rectè hìc autem advertit *Cont. Tourn.*, quòd si quis multas daret Missas alicui communitati ad celebrandum, non præsumitur contentus esse quòd Missæ celebrentur cum tanta dilatione, prout si dedisset uni sacerdoti. Id verò non intelligendum, quòd omnes illius communitatis sacerdotes occupare se debeant ad eas subsecutivè dicendas; semper enim supponi debet communitas alias etiam habêre obligationes; sed quòd Missæ distribuendæ sunt majori sacerdotum parti, aut saltem alicui eorum convenienti numero, si communitas est valde numerosa, et juxta distributionem factam poterit deinde communitas satisfacere inter tempus illud, quod unicuique illius permittitur, ad suæ ratæ satisfaciendum. Insuper hìc obiter notandum, quòd *Innoc. XII.* in Bulla *Nuper*, ann. 1697. jussit omnibus Ecclesiarum Rectoribus, ut in loco patenti exponant tabellam onerum Missarum temporalium, et perpetuarum, ad hoc ne onerentur novis oneribus, quibus satisfacere non valeant ut debent. (*Vide op. c. Instruct. p.* 2. *n.* 409.).

108. — Nulli licet dare aliis Missas ad celebrandum, retentâ parte stipendii, sub pœna ipso facto incurrenda suspen-

sionis Papæ reservatæ, si est clericus, et excommunicationis, si laicus, ut habetur in Bulla *Quanta cura*, *Bened. XIV*. Et pars retenta tunc debet restitui, et probabiliùs sacerdoti celebranti potiùs, quàm pauperibus. Excipe nisi pingue illud stipendium detur alicui ratione personæ, vel beneficii, aut capellaniæ (etiam amovibilis), vel legati perpetui, quia tunc potest persona hujusmodi partem excedentem retinêre. Administratores autem Ecclesiarum ex Decr. Sacr. Congr. confirmato ab *Innoc. XII*, nil possunt retinêre, nec etiam pro expensis in celebratione Missarum, nisi Ecclesia alios non habeat reditus (*Vide lib. 6. n.* 321. *et* 322.). Vide hæc et alia fusiùs dicta de stipendio Missæ in *lib. cit. n.* 321. *et seq.*

109. — Parochi ex Bulla, *Cum semper*, ejusdem *Benedicti XIV.*, tenentur applicare Missam pro populo omnibus diebus festivis, etiamsi congruam non habeant sustentationem. Si verò pingues habent reditus, non tenentur sæpiùs Missas applicare; ut in eadem Bulla declaratur (*lib.* 6. *n.* 325.*Qu. II.*). Hìc autem obiter notandum, quòd in eadem bulla Pontifex decrevit, ut Missa conventualis, quæ singulis diebus canitur à clero, pro benefactoribus applicetur, respiciendo benefactores in genere cujuscumque Ecclesiæ, quâvis consuetudine non obstante (*l. c. n.* 326.).

110. — Applicatio debet fieri ante celebrationem, vel ante consecrationem. Veriùs autem (quidquid alii dicant) sufficit applicatio Missæ habitualis, ut communiter docent *Suar. Lugo*, *Bonac. Tourn. Holzm. Conc.* et alii plures (*Lib.* 6. *n.* 335. *Qu. I.*). Si Missa nulli applicetur, fructus manet in thesauro Ecclesiæ. Applicatio autem sub conditione non impletâ, valida est; si verò fiat pro primo qui offeret eleëmosynam, non solùm est illicita ex prohibitione *Clem. VIII*, sed etiam probabiliùs sæpè erit invalida (*l. c. n.* 337. *v. Dicunt.*).

111. — Quær. VI. An sacerdos teneatur aliquandò celebrare in anno? Negant, præciso scandalo, *S. Bonav. Cajet. Lugo*, et probabile putant *Suar. Laym. et Pal.* Alii tamen communiùs cum *D. Th.* (quibus ego magis adhæreo) affirmant, cùm verba Christi, *Hoc facite in meam commemorationem*, probabiliùs verum contineant præceptum, ut satis declarat Tridentinum *sess.* 22. *c.* 1. dicendo: *Apostolis, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepit per hæc verba:*

Hoc facile, etc. Tantò magis quòd *S. Pius V.* jussit primam opinionem *Cajetani* expungi à suis commentariis. *Merbesius* autem et *Habert* dicunt tenêri sacerdotes celebrare saltem omnibus diebus festis, hisque adhæret *Concina* ex Tridentino *sess.* 23. *c.* 14. *de Ref.*, ubi sic monentur Episcopi: *Curent Episcopi, ut ii* (id est sacerdotes) *celebrent saltem diebus Dominicis, et festis solemnioribus.* Sed ex verbis istis non satis probatur hoc esse Concilii rigorosum præceptum. Quamobrem probabiliùs, et communissimè dicunt *Nav.* et *Laym.* cum *Soto, Sylvio, Pal. Ric. Val. et Elbel* cum *Scoto, Gob.* ac *Anacl. l.* 6. *n.* 303. *dub.* 2. sacerdotes tenêri sub gravi ad celebrandum saltem ter vel quater in anno in festis solemnioribus. Idque sentit *S. Th.* 3. *p. qu.* 82. *art.* 10. dicens: *Unde sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omninò à celebratione cessare, sed saltem videtur, quòd celebrare teneatur præcipuis festis, et maximè in illis diebus in quibus fideles communicare consueverunt*, nimirùm in Paschatis, Pentecostes, et Natalis Domini ex *Can.* 16. *de consecr. dist.* 2. Imò *Suar. Lugo, Bonac. Holzm.* et *Salm.* censent sufficere ad vitandum mortale celebrare ter vel quater in anno quibuslibet diebus. Idque videtur conforme Decreto Sacr. Congreg. Concilii edito mense Nov. anni 1696. ubi declaratum fuit illum sacerdotem peccare mortaliter, qui non celebrat ter vel quater in anno. Cæterùm pro certo habeo, quòd sacerdos omittens sine causa quotidiè celebrare (exceptâ unâ die in hebdomada propter reverentiam Sacramenti) vix à veniali culpa excusari poterit, cùm privet fructu Sacrificii Ecclesiam, cujus est minister, populumque christianum, cujus est in altari intercessor. Apostolus enim sic sacerdotes instruit; *Omnis... Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, et sacrificia pro peccatis. Hebr.* 5. 1.

112. — Quær. VII. an Rubricæ Missalis sint omnes præceptivæ, vel an aliquæ sint directivæ, sive de consilio? Diversæ in hoc sunt sententiæ. Nos sequimur sententiam *Quarti, Merati, et Tourn.* qui dicunt Rubricas de agendis intra Missam omnes esse præceptivas, et obligare juxta gravitatem materiæ, nam in Bulla *S. Pii* sic dicitur: *Districtè præcipientes, ut Missam juxta ritum, modum, et normam in Missali præscriptam decantent, ac legant.* Nota tò, *di-*

strictè præcipientes (*l. c. n.* 399). Rubricas autem de agendis extra Missam, probabiliter dicunt plures DD. aliquas esse tantùm directivas, prout manuum ablutio post Missam, et orationes ante vel post Missam (*Vide l.c.n.*409. *et* 410.). Insuper hic notandum Rubricas præscriptas in cæremoniali Episcoporum ubique obligare, cùm in tribus Bullis ibi appositis dicatur : *Cæremoniale prædictum in omnibus Ecclesiis servandum, præcipuè in cathedralibus, et collegiatis.*

115. — Quær. VIII. Quando Missa dici possit? Sic dicitur in Rubrica : *Missa privata saltem post Matutinum et Laudes, quâcumque horâ ab aurora usque ad meridiem dici potest.* Communiter autem dicunt DD. licêre Missam terminare in aurora, et illam incipere parùm ante meridiem. Imò *Benedict. XIII. et Clemens XII.* declarârunt posse in hoc tolerari latitudinem tertiæ partis horæ, tùm ante auroram, tùm post meridiem (*l.* 6. *n.* 341. *vers. Omnes*). Præterea communiùs, et probabiliùs dicunt *Sylvius*, *Castr. Bon. Roncag. Viva*, *Salmant. etc.* quòd celebrans non peccat mortaliter, nisi incipiat Missam integrâ horâ ante auroram vel horâ post meridiem; aliàs tantùm veniale committit, à quo excusat quævis causa rationabilis; imò causa gravior, prout esset dandi Viaticum, aut solemnitatis, itineris, vel funeris omninò excusat, etiamsi dilatio sit per integram horam (*Ib. n.* 343. *ad* 346.). Ministrare autem communionem licitum est usque ad Vesperas exclusivè : et etiam in Vesperis, si adsit aliqua specialis causa, modò non sit intempesta nocte, id est multo noctis tempore decurso (*num.* 259.). Celebrare autem ante Matutinum et Laudes, alii dicunt esse mortale, alii nullum peccatum, alii autem veriùs et communiùs, ut *Suar. Sotus*, *Sylv.*, *Tourn.*, *Bellarm. etc.* (quibus assentit etiam *Bened. XIV. de sacr. Missæ l.* 3.) ajunt non esse mortale, quia talis gravis obligatio neque exprimitur in Rubrica, neque communiter est recepta ut gravis ; sed non excusari sentiunt à veniali, cùm id in Rubrica jam inter defectus numeretur (*l.* 6. *n.* 347.). Missam autem conventualem dicere ante Matutinum et Laudes non excusatur à mortali, ut communiter docent DD. contra *Sanch.* (*n.* 348.). Celebrare in die Cœnæ Domini, et Sabbati sancti (quidquid alii dicant) nullo modo licet, nec etiam privatim, ut patet ex decr. *Clementis XI* quod refertur (*l.* 6. *n.* 350.) quodque

confirmatum fuit ab *Innoc. XIII. ap. Merat. in Indice Decretor. n.* 495. 501. 504. *et* 632.

114. — Quær. IX. Ubi liceat Missam celebrare? Respondetur in oratoriis ab Episcopo benedictis, et designatis ad usus sacros, sive in seminariis, conservatoriis, et hospitalibus, et etiam in domibus privatis (modò oratorium habeat januam in via publica); item in oratoriis Religiosorum (*circa Regulares vide Tract. de Privil. n.* 123. *et* 124.), nec non in erectis in palatiis Episcoporum, omnes possunt celebrare, et quovis tempore, etiam in festis solemnibus, quia hujusmodi oratoria sunt veræ Ecclesiæ. In oratoriis autem privatis, in quibus tantùm ex privilegio pontificio celebrari potest, non licet sacrum facere diebus in Indulto exceptis, scil. Paschatis, Pent. Nat. Epiph. Annunt. Ascens. Assump. B. V. SS. Petri et Pauli et omnium SS. Nec potest in eis celebrari, nisi intersit aliqua ex personis, quibus directè concessum est indultum, ut declaravit *Bened. XIV.* in bulla, *Cùm duo Nobiles* (*Vide l.* 4. *n.* 319. *v. Probabilem.*). Nec posunt ibi plures celebrari Missæ, si ibi dicitur (ut consuetum est) *una Missa quotidiè celebretur*; declaravit enim *Bened. XIV.* in bulla, *Magno*, sub die 2. Jun. 1751. illud *una*, idem esse ac unica (*l.* 6. *n.* 359. *circa fin.*). An autem in his privatis oratoriis possit ministrari communio? Alii affirmant, alii communiùs negant; et *Bened. XIV. in Epist. Encycl.* ad Episcopos Poloniæ sub eadem die 2 Jun. prohibuit dari communionem in privatis oratoriis sine licentia Episcopi (*cit. n.* 359. *v. Quæres.*). Celebrare autem in mari numquam licet, nisi ex licentia expressa Pontificis (*l. c. n.* 359. *circa fin.*).

115. — Celebrans in Ecclesia polluta per notoriam effusionem sanguinis in notabili quantitate (nam in *cap.* 10. *de cons.* dicitur *sanguinis effusione*), vel seminis, aut per sepelitionem infidelis, hæretici, vel excommunicati, antequam reconcilietur ab Episcopo (vel à sacerdote ab Episcopo delegato, si Ecclesia fuerit tantùm benedicta), graviter peccat; sed nullam incurrit pœnam, ut probabiliùs dicunt *Suar. Laym. Lugo*, et alii cum *Ben. XIV.* de *sacr. Missæ* (*Lib.* 6. *n.* 361. *ad* 366.). Sic etiam est mortale celebrare in Ecclesia execrata, nempe si eodem tempore demoliti sint parietes pro majori parte, vel crusta ablata (*l. c. n.* 367. *et* 368.). An autem liceat

sacerdotibus celebrare in Ecclesiis Regularium contra prohibitionem Episcopi? *Vide dicta in Tract. de Privil. n.* 77.

116. — Quær. X. Quæ requirantur sub gravi præcepto ad ritè Missam celebrandam? Requitur I. *altare*, sive *ara* lapidea ab Episcopo consecrata, cum sepulchro reliquiarum et sigillo, ubi omninò reponendæ sunt hostia, et particulæ consecratæ (*l.* 6. *n.* 372. *et* 373.). Execratur autem altare, ita ut mortale sit in eo celebrare, si mensa consecrata removetur ab inferiori structura, vel si ara notabiliter frangitur, aut ab ea auferuntur reliquiæ, aut sigillum, prout habetur in Decreto Sacr. Congregat. Rituum (*l. c. n.* 369). In altari requiruntur etiam tres mappæ, nec sufficiunt duæ, ut aliqui dicunt: sufficiunt tamen una separata, et altera duplicata (*l. c. n.* 374. *et* 375.).

117. — Requiritur II. *Calix*, et *patena* consecrata. Execratur autem calix, si notabiliter frangitur in cuppa, vel si in fundo perforetur; non verò si pereat ejus inauratio, ut probabiliùs et communiter docent *Lugo*, *Suar. Sylv. Tourn. Laym. etc.* Hinc probabiliùs est, calicem de novo inauratum non indigêre novâ consecratione (1). Celebrare autem in calice nunquam deaurato, probabilius est esse illicitum, sed non nisi venialiter, ut dicunt *Lug. et Tournely*. Cùm calix separatur à pede, amittit utique consecrationem, si cuppa est pedi fixa: secùs si pes est tornatilis, et de se separabilis (*l.* 6. *n.* 370.). Communiter autem docent *Laym. Gav. Tour. Bon. Roncag. etc.* pyxidem non esse consecrandam (*lib.* 6. *n.* 384.). Dubitatur verò, an saltem sit benedicenda? Negant communiùs *Suar. Sylv. Azor*, *Sot. etc.* Idque non videtur improbabile; sed probabiliùs affirmant *Salm. Tourn.* et alii cum *Card. Lambertino* (qui tamen omissionem non reputat plus quàm veniale), quia hoc est conformius Rubricæ Missalis, in quo dicitur, quòd sacerdos hostiam pro communione

(1) Sed vide hanc opinionem revocatam, l. 6. n. 370. v. *Omnibus tamen*; quæ retractatio confirmatur novissima declaratione S. R. C. ad instantiam Illustrissimi Episcopi Leodiensis factâ die 14. Junii 1845. En responsum: « Quum Reverendissimus Leodien. Episcopus sacrorum Rituum Congrega- » tionem enixè rogavit, ut declarare dignaretur: utrùm calix et patena » suam amittant consecrationem per novam deaurationem et sic indigeant » nova consecratione? Sacra eadem Congregatio.... respondendum censuit: » affirmativè, amittere nimirùm et indigere juxta exposita. » —

Edit.

locet ante calicem, aut in aliquo vase mundo benedicto. Et idem dicendum de lunula ostensorii, ubi in expositionibus hostia collocatur (*l. c. n.* 385.).

118. — Requir. III. *Vestes sacræ*, benedictæ ab Episcopo, vel ab alio habente facultatem à Pontifice. Graviter peccat qui celebrat sine alba, aut stola, aut manipulo, aut cum ipsis non benedictis (nisi gravis excuset necessitas); secùs tamen plures DD. non improbabiliter dicunt de celebrante sine cingulo, aut amicto (*l. c. n.* 377.). Quoad cingulum declaravit S. Cong. 22. Jan. 1701. sacerdotem congruentiùs uti cingulo lineo, quàm serico. Vestes autem execrantur, quando usum deperdunt, nempè si ab alba manica abscinditur: cingulum, si ita rumpitur ut neutra pars cingere possit: stola, si non possit humeros operire; vel si pars ejus ita scinditur, ut deperdatur forma; nec sufficit eam resarcire: destructâ enim formâ, desinunt partes esse sacræ (*l. c. n.* 368. *ad* 371.). Color autem vestium probabilius est quòd sit de præcepto, non tamen gravi (*l. c. num.* 378. *dub.* 5.).

119. — Requiritur IV. *Corporale benedictum* ex lino, vel canabe (*l.* 6. *n.* 386.). Execratur autem corporale, si ita frangitur, ut non possit ampliùs decenter continêre calicem et patenam cum hostia (*l. c. n.* 371.). Cavendum est, ne corporale sit valde immundum, in quo dicunt *Suar. Laymann et Tamb.* posse etiam graviter peccari; quamvis addat *Tamb.* ex eodem *Suar.* illud *valde immundum* difficulter evenire. Cæterùm uti corporali, et aliis paramentis immundis, licèt non valde, non excusatur à veniali, nisi alia habêri nequeant, ut *Croix* cum *Suar.* et *Gobat.* Imò ait *Tourn.*, quòd in necessitate, nempè si sacerdos aut alii deberent omittere Missam de præcepto, licitum est uti corporali etiam notabiliter immundo (*Lib.* 6. *n.* 371.).

120. — V. *Palla* etiam debet esse benedicta, et ex lino, vel canabe saltem ex parte interiori, ut ait *Suar.*, sed ex decreto Sacr. Congr. dictum fuit: *In sacrificio Missæ non est adhibenda palla à parte superiori drappo serico coöperta.* Non autem improbabiliter dicunt *Sotus* et alii, quòd celebrare sine palla non est mortale, cùm ipsa sacras species non tangat immediatè (*l. c. n.* 388.). Requiritur 5. *Purifica-*

torium, quod probabiliùs non oportet ut sit benedictum (*l. c. n.* 389.).

121. — Requiritur VI. *Missale Romanum* continens saltem integrum Canonem. Dicunt autem communissimè, et probabiliter *Suar. Vasq. Laym. Pal. Lugo*, *Salm. Croix*, *etc.* non peccare celebrantem sine Missali, si memoriter benè sciat dicenda, et ob præteritam experientiam non sit ei periculum errandi. Uti verò Missali Regularium (scilicet celebrando juxta eorum ritum) est mortale etiam in ipsorum Ecclesiis (*l. c. n.* 390.). Requiritur VII. *Minister* sub gravi obligatione, saltem usque ad oblationem, nisi urgeret necessitas dandi Viaticum, vel etiam ne omittatur sacrum in die festo. Minister debet esse masculus, nam fœminæ sub gravi culpa prohibentur immediatè ministrare in altari. Dicunt tamen communiter *Laym. Suar. Tourn. Mol. Homob. etc.* eum non peccare graviter qui celebrat respondente muliere. Imò dicunt *Palud. Wigandt*, *Tourn. Lugo*, *Laym. etc.* benè permitti, quòd fœminæ quandoque respondeant à longè, maximè si sint Moniales, modò (ut diximus) non immediatè in altari ministrent (*l.* 6. *n.* 391 *et* 392.).

122. — Requiritur VIII. *Crux cum crucifixo*, etiamsi in altari expositum sit SS. Sacramentum, ut habetur ex cæremoniali Episcoporum, et decr. S. Congr (1). Utrùm autem sit mortale celebrare sine cruce? Negant communiter *Laym. Suar. Bonac. Tourn. Conc. Hab. Merati*, *etc.* Sed animadvertendum, quòd *Bened. XIV.* in decreto directo ad omnes Episcopos sub die 16. Julii anni 1746, incipiente *Accepimus* (*vide in Bullar.*) sic ibi in fine vers. *Itaque* præcepit : *Illud vobis præcipimus, ut nullo modo patiamini rem divinam fieri ad hujusmodi altaria, nisi crucifixus inter candelabra ita promineat, ut sacerdos, ac populus eùmdem crucifixum facilè et commodè intuêri possint, quod evenire nequit, si exigua solùm crux minori tabulæ defixa fidelibus exhibeatur.* Prius enim in eodem decreto vers. *Equidem* dixerat : *Illud permittere nullatenùs possumus, quòd Missæ sacrificium in his altaribus celebretur, quæ careant imagine crucifixi, vel ipsa incommodè statuatur ante presbyterum cele-*

(1) Confer *l.* 6. *n.* 393 *Edit.*

brantem, vel ita tenuis et exigua sit, ut ipsius sacerdotis, et populi assistentis oculos penè effugiat. Hinc etiam notandum ex cæremoniali Episcoporum, quòd si in altari adsit statua crucifixi, non oportet ut alia crux apponatur. Idque confirmatur in præfato decreto *Benedicti*, dum ibi dicitur ex sententia *Pasqualigi*, *Quarti*, *et Giribaldi*, cui se conformavit Sacr. Congr. Rituum in quodam decreto apud *Meratum* (*n.* 400.) sufficere crucifixum in majori tabula altaris depictum, aut cælatum. Docet etiam *Pignat.* (*T.* 9. *Consult.* 89.) non esse opus, ut crux, aut aliæ sacræ imagines sint benedictæ (*l.* 6. *n.* 393.). Requiritur IX. *Duplex candela* accensa ex cera; non ex sebo, vel oleo, nisi celebrandum sit ex necessitate, non autem si ex devotione (*l. c. n.* 394.). Requiruntur X. et ultimò *bursa*, *velum*, *pulvillus* (sive *legile*), et *manutergium*; at sine istis celebrare, quando nullum eorum habetur, meritò ait *La Croix* nullum esse peccatum (*l. c. n.* 395.). Celebrare capite coöperto per totam Missam est mortale; secùs usque tantùm ad canonem (*l. c. n.* 397.).

123. — Notandum 1. quòd Neo-Presbyteri consecrando cum Episcopo, verè celebrant, licèt unum sacrificium faciant; in quo autem primarius celebrans est Episcopus, et sacerdotes sunt etiam causæ totales consecrationis, sed morales, quæ unum effectum pariunt: ad differentiam causarum totalium physicarum, quæ diversos causant effectus. Quisque autem ordinatus in sacerdotium debet tunc proferre verba consecrationis, cum intentione consecrandi, attamen sub conditione si conformentur sua eodem tempore cum verbis Episcopi, aliàs graviter peccaret (*l. c. n.* 232.).

124. — Notandum 2. Quòd Episcopus Neo-Presbyteris tres injungit Missas celebrandas, unam de Spiritu sancto, aliam de B. Virgine, tertiam pro defunctis. An autem sit obligatio gravis has dicendi Missas? Affirmant *Suar. Laym. Azor, etc.* Sed negant *Soto*, *Pal. Val. Pelliz. etc.* Cæterùm duo videntur certa, 1. quòd hoc Episcopi præceptum transgredientes saltem venialiter peccent; 2. hujusmodi præceptum non obligare ad applicandas Missas pro Episcopo, cùm id non exprimatur; tantò magis quia ipse subdit: *Et etiam pro me orate.* Nota autem quòd illæ tres Missæ dicendæ

sunt primis diebus, in quibus Missæ votivæ dici possunt (*l.* 6. *n.* 829.).

125. — Notandum 3. quòd, ut communiter traditur, Missa celebranda est altè, breviter, clarè, devotè, et exactè. *Altè*, ita ut non dicantur submissè, quæ altè sunt dicenda: sed ita proferantur, ut saltem à *circumstantibus audiantur*, prout dicit Rubrica; alioquin celebrans non excusatur à culpa, sed tantùm veniali. Idem dicendum de eo qui altè recitat, quæ submissè dici debent. Imò *Gavantus* et *Quarti* putant esse mortale (sed non satis id ratione probant) dicere altà voce ea quæ submissè sunt dicenda, et consentit *La Croix* quoad verba consecrationis, dicens peccare mortaliter qui illa proferret ita elatè, ut audirentur ad decem passus, ubi magna esset populi pars; sed meritò *P. Concina* hoc non audet approbare (*l. c. n.* 415 et 416.). *Breviter*, id est, ut ordinariè loquendo non excedatur media hora, monente Rubricà, ut Missa non dicatur *nimis morosè, ne audientes tædio afficiantur.* Subdit autem Rubrica, *Nec nimis festinanter;* hinc sapienter ait *Card. Lambertinus* (*Notif.* 34. *n.* 30.) cum aliis communiter, Missam non debère esse longiorem dimidià horà, nec breviorem triente, id est tertia parte horæ. Qualiter autem peccent qui celeriùs celebrant, *vide dicta lib.* 6. *n.* 400. ubi diximus missam (etiamsi sit defunctorum) persolventem infra quadrantem non excusari à culpa gravi. *Clarè*, id est sine verborum mutilatione; quæ si sit notabilis, et sensus per eam varietur, erit mortalis (*l.* 6. *n.* 407.). *Devotè*, id est sine distractione, quæ si voluntaria sit in canone, et præsertim in consecratione et sumptione erit mortalis, ut vult *Tamburinus*, licèt aliqui contradicant. Si autem habeatur extra canonem, dicitur idem quod dictum est de Horis canonicis (*vide n.* 75.). *Exactè*, id est ne omittatur aliquid de iis quæ dicenda sunt. Hìc autem notandum, quòd si omittantur partes ordinariæ, nempe quæ in Missa semper dicenda, vel agenda sunt, erit mortale, si materia sit notabilis, prout esset omittere in canone quamlibet orationem, vel *Pater noster*, vel fractionem hostiæ cum illius mixtione in calice, vel purificationem patenæ et calicis post sumptionem, vel octo aut decem verba canonis. Sic pariter erit mortale extra canonem omittere totum Introitum, vel duas ex collectis principalibus, vel

epistolam, evangelium, offertorium, vel infusionem aquæ in vinum consecrandum. Veniale tamen erit omittere tantùm Psalmum *Judica*, vel *Kyrie eleïson*, unam ex collectis, unam vel alteram crucem super oblata, tunsionem pectoris, vel ablutionem digitorum, et idem probabiliter dicunt de *Lugo*, et alii de evangelio *S. Joann.* (*l.* 6. *n.* 406.). Sic quoque veniale tantùm est omittere partes extraordinarias, uti sunt *Gloria*, *Credo*, *Sequentia*, *Tractus*, propriam præfationem, aut *Communicantes*, et *Hanc igitur* propria; ita communiter omnes, nisi tot partes omittantur, quæ simul sumptæ notabilem constituerent materiam, ut benè advertunt *Conc.* et *Wigandt*, quidquid dicant *Quarti, et Pasq.* (*l. c. n.* 409.).

126. — Notandum 4. prohibêri Missas votivas, vel *de requiem* in Dominicis, et festis duplicibus, atque in octavis privilegiatis; nisi graves urgeant causæ, nempe si urgeat publica necessitas, si fiat expositio SS. Sacramenti per 40 horas, item in die obitûs præsente cadavere, etc.: hæc autem intelligenda tantùm de Missa solemni (*l. c. n.* 421.); an autem in prædictis festis vetentur Missæ votivæ sub gravi culpa? Negant communiter *Lugo*, *Suar. Bon. Escob. Salm. Ronc.*, et alii plures. Rectè verò limitant *Escob.* et *Ronc.*, si tunc occurrat festum solemne saltem propter grave populi scandalum. Imò in festis duplicibus Missæ *de requiem* districtè prohibentur in decreto Sacr. Congr. approbato ab *Alex. VII*; in pluribus autem casibus cantari possunt Missæ defunctorum in duplicibus etiam majoribus, scilic. 1. In die obitûs præsente cadavere; et hoc etiam in Dominica, vel in aliis solemnioribus, modò non sint 1. classis. 2. Cùm primùm habita fuerit notitia obitûs alicujus. 3. In anniversario relicto à testatore. Item in die tertio, septimo et trigesimo: si verò hi dies accidant in festo de præcepto, transferantur in diem sequentem, vel anticipentur sub eodem ritu. 4. In festo duplici min. si petatur anniversarium pro aliquo defuncto, potest cantari Missa. Ita ex pluribus decr. Sacr. Congr. Rit. (*Vide l. c. n.* 420.). Exceptis autem festis duplicibus, aliisque ut suprà, de Missis votivis sic loquitur Rubrica: *Missæ votivæ in Missis privatis dici possunt pro arbitrio sacerdotum.* Sed deinde statim advertit: *Id verò passim non fiat, nisi rationabili de causa, prout esset specialis devotio sacerdotis, vel petitio de votiva dantis eleëmosynam.* Quapropter dicens votivam

præter has causas, vix excusabitur à veniali (*n.* 419.). Cæterùm tenetur sacerdos Missas votivas celebrare, juxta petitionem dantium eleëmosynam, diebus quibus licitè dici possunt. Hìcque notandum cum *D. Th.* (*Suppl. q.* 71. *a.* 9. *ad* 5.), quòd Missa *de requiem* magis prodest defunctis propter orationes quæ in ea dicuntur.

127. — Notandum 5. non licêre pluries in die sacrificare, nisi in hisce casibus, 1. ad ministrandum Viaticum; 2. si die festo adveniant personæ, quas non deceat sacrum omittere, utì rex, aut princeps, aut Episcopus; 3. si pastor habeat duas parochias dissitas, et aliter populus alter careret Missâ in festo de præcepto. Advertit *Bened. XIV.* in Brevi, *Declarasti*, edito, ann. 1746. de hac re semper impetrandam esse facultatem ab Episcopo, etiamsi necessitas intercedere videatur. Præterea advertit, quòd de casibus enunciatis solus casus, cùm parochiæ sunt dissitæ, in consuetudine est. Item advertendum olim licuisse parocho in die Dominica post Missam pro populo dicere alteram pro defuncto, præsente cadavere; sed idem *Bened. XIV.* in indulto, *Quod expensis*, etc. dato 26 August. 1748. in §. *Nova, circa fin.* declaravit id hodie non ampliùs permitti, cùm liceat parocho dicere Missam pro defuncto, et transferre Missam pro populo ad diem infra hebdomadam.

128 — Notandum 6. quòd si, dum celebratur, Ecclesia polluitur, vel accedit excommunicatus vitandus, qui monitus nolit discedere, tunc sacerdos ante consecrationem Missam dimittere debet: postea verò pergat usque ad sumptionem, et statim discedat. Demùm hìc notandum, quòd factâ consecratione nunquam licet Missam interrumpere, nisi tantùm ad baptizandum, vel absolvendum hominem jamjam moriturum; ita DD. communiter (*l.* 6. *n.* 334.).

§. III. *De potestate sacerdotis.*

129. — Simplex sacerdos ex potestate ordinis suscepti tantùm Eucharistiæ Sacramentum conficere potest, et etiam ministrare, exceptâ communione Paschali; nam ad alia requiritur potestas jurisdictionis. Hinc nequit sine licentia parochi baptizare, neque Extremam Unctionem, aut Viaticum ministrare, nec Matrimonio assistere; et sine licentia Episcopi

expressa aut saltem præsumpta de præsenti, nequit extra casum necessitatis confessiones excipere, nec etiam venialium aut mortalium priùs confessorum ex decr. *Innoc. XI.* (*vide dicta lib.* 6. *n.* 543.), quia dicitur in Trid. ratio judicii, quod exercetur in administratione Pœnitentiæ, exposcit ut jurisdictio non exerceatur nisi in subditos, qui per licentiam Episcopi sacerdoti subjiciuntur.

130. — Diximus autem *n.* 35. quòd initiandi ad presbyteratum debent habêre scientiam eorum saltem quæ communiter scienda sunt ad excipiendam confessionem moribundi. Quapropter refert hìc annotare pauca principaliora, et scitu magis necessaria. Notandum I. quòd sacerdos simplex nequit infirmum absolvere in præsentia confessarii approbati, exceptis sequentibus casibus: 1. Si approbatus nequeat vel nolit confessionem excipere. 2. Si approbatus sit excommunicatus vel suspensus. 3. Si esset approbatus tantùm in alia diœcesi. 4. Si infirmus ita horreret apud illum confitêri, ut esset in periculo occultandi peccata. 5. Si approbatus superveniat post incœptam confessionem apud simplicem sacerdotem. 6. Si approbatus sit complex infirmi in peccato turpi (juxta dicta in Opere *lib.* 6. *n.* 563.). Notandum II. quòd si moribundus absolutionem postulat, vel signa dat pœnitentiæ sacerdoti præsenti, absolutè est absolvendus; si verò est sensibus destitutus, et adsit alter qui testatur ipsum postulasse confessarium, vel signum ostendisse doloris, tunc alii dicunt etiam absolutè absolvi posse; sed tutiùs cum aliis dicimus absolvendum sub conditione. Et sic absolvendum censemus cum pluribus, etiamsi moribundus nullum dederit signum; imò etiamsi fuerit destitutus in actu peccati (*vide dicta in Opere lib.* 6. *n.* 480. *et seq.*). Notandum III. quòd sacerdos simplex, deficiente approbato, potest absolvere fideles à quibusvis peccatis et censuris, non solùm in articulo, sed etiam in probabili periculo mortis. Censetur autem in periculo mortis esse, non tantùm qui laborat morbo proximè periculoso mortis, sed etiam qui longam navigationem aggreditur, vel mulier quæ est in difficili partu; item qui est in periculo incidendi in amentiam; insuper qui est captivus apud infideles, carens spe libertatis, et habendi confessarium approbatum. Notandum IV. quòd infirmus, qui absolvitur à censuris reservatis, monendus est, quòd si convalescat, tenetur se præsentare

superiori, aliàs in easdem censuras reincidet; secùs verò si absolvitur tantùm à peccatis reservatis sine censura. Ultimò notandum, quòd quisque sacerdos, ut sit idoneus in necessitate ad excipiendas confessiones infirmorum, debet non ignorare saltem principia universalia scientiæ moralis.

§. IV. *De munere docendi, et prædicandi.*

131. — Cum autem sacerdotis etiam sit docêre populos, et prædicare evangelium, operæ pretium est hìc demùm annotare, quæ docenda sint et quomodò evangelium explicandum. Quoad primum, docendum quatuor esse necessaria ad salutem, nempe fidem, spem, charitatem, atque bona opera. Et 1. quoad fidem, quia Deus veritas infallibilis revelavit Ecclesiæ, tenemur explicitè scire et credere Deum existere, et remuneratorem esse; ac mysterium SS. Trinitatis, atque incarnationis Filii Dei. Hæc de necessitate medii. De necessitate autem præcepti quisque tenetur etiam scire et credere orationem dominicalem, salutationem angelicam, præcepta decalogi et Ecclesiæ; item Sacramenta, præsertim ea quibus omnes indigent, nempe Baptismi, Eucharistiæ, et Pœnitentiæ, et alia, saltem dum ea suscipiuntur. 2. Quoad spem, quia Deus omnipotens, misericors, et fidelis promisit propter merita Jesu Christi, tenemur sperare à Deo æternam beatitudinem, et media ad eam consequendam, veniam nimirùm peccatorum, et perseverantiam finalem. 3. Quoad charitatem, quia Deus est bonitas infinita, tenemur eum super omnia diligere; huic præcepto alterum adjicitur charitatis, scilicet diligendi proximum, sicut nos ipsos. 4. Ad salutem demùm obtinendam sunt etiam necessaria bona opera, servando mandata Dei, et Ecclesiæ, quæ in decalogi et Ecclesiæ præceptis continentur.

132. — Quod autem spectat ad secundum munus explicandi evangelium, sive Scripturam, sciendum, duos ipsam sensus habêre, *litteralem*, et *mysticum* : Ille est *litteralis*, qui per ipsa verba significatur. *Mysticus*, qui non significatur per verba, sed per rem ipsis verbis significatam, v. g. cùm dicitur : *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum*, *etc.* hìc non quidem præcipitur oculi abscissio, sed scandali sive occasionis. Sensus autem *mysticus* in tres alios subdividitur.

1. In *allegoricum*, scil. spectantem ad res credendas. 2. In *anagogicum*, spectantem ad bona speranda. 3. In *tropologicum*, spectantem ad mores. Regulariter verba Scripturæ in litterali sensu accipi debent, nisi adsit absurdum, prout cùm dicitur : *Petra autem erat Christus*, et similia. Sæpè autem Scripturæ textus utrumque sensum habent, litteralem simul et mysticum. Mystico sæpè convenit, ut sacerdotes in concionibus utantur, præsertim si est tropologicus, sive moralis. Licet etiam uti aliquandò sensu vocato *accommodatitio*, modò id piè et prudenter agatur.

FINIS.

INDEX

EXAMINIS ORDINANDORUM.

FINIS INDICIS.

EPITOME

DOCTRINÆ MORALIS ET CANONICÆ

EX CONSTITUTIONIBUS, ALIISQUE OPERIBUS

FELICIS RECORDATIONIS

BENEDICTI XIV. PONTIF. MAX.

EXCERPTÆ

AB ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

JOANNE DOMINICO MANSI,

Archiepiscopo Lucensi, Congregationis Matris Dei,

Ab Auctore pluribus additamentis illustrata et correcta.

EDITOR

LECTORI.

P**LURIMA** *sunt ad Moralem Theologiam, atque ad jus canonicum pertinentia, quæ* Benedictus XIV. *immortalis memoriæ Pontifex in operibus suis verè aureis sparsim disseminaverat, quæque scientiæ moralis studiosos ignorare omninò dedecet. Sed cùm non omnes varia illius opera integra vel emere, vel legere possint, opportunè in mentem venit* P. JOANNI DOMINICO MANSI, *tunc congregationis Matris Dei, deindè Archiepiscopo Lucensi, viro doctissimo; et non solùm in Italiâ, verùm etiam in toto orbe litterario eruditissimis libris suis celeberrimo, Epitomen quamdam conficere totius doctrinæ moralis et canonicæ ex illius Pontificis operibus excerptæ. Cùm igitur nobis exploratum sit, quantùm hic eruditissimi viri labor theologis omnibus probatus sit, rem iis pergratam nos facturos esse existimavimus, si illam nunc demùm ab eodem clarissimo Auctore pluribus in locis emendatam, novisque additamentis illustratam typis nostris excuderemus. Eam igitur excipe, lector benevole, et studium publicæ utilitatis nostrum ne asperneris. Vale.*

EPITOME

DOCTRINÆ MORALIS ET CANONICÆ

EX OPERIBUS

BENEDICTI XIV.

ABBATES.

Abbates regulares, nullam animarum curam gerentes, ad Synodum diœcesanam accedere nequaquàm tenentur, ut ex decr. S. C. *de Syn. diœc. l.* 3. *c.* 1. *n.* 8. iterùmque *l.* 12. *c.* 1. *n.* 2. (1)

Abbates, priores, præpositi, et alio quocumque nomine nuncupati; Cardinales etiam, spiritualem jurisdictionem quasi episcopalem in monasteria seu Ecclesias cum territorio sepa-

(1) *In citando Opere* De Synodo Diœcesana *secuti sumus Editionem Mechliniensem anni* 1823.

rato habentes, debent jurare in manibus alicujus Episcopi seu nuntii apostolici aut legati, eorum arbitrio eligendi, se visitaturos sacra limina Apostolorum personaliter ac per seipsos, atque Romano Pontifici relationem afferre Ecclesiarum suarum. Ex his verò qui Itali fuerint vel insularum Italiæ, tertio quoque anno; reliqui verò quinto quoque anno à die captæ possessionis. Id verò si ex legitimo impedimento non possint per se, tenentur per nuntios præstare. Ita in Bullâ *Quod Sancta n.* VII. Si verò ante publicationem hujus Bullæ signatæ ann. 1740. die nono Kal. Decemb. possessionem pacificam illarum Ecclesiarum jam habuissent, intra annum, si fuerint in Italiâ et insulis; intra biennium verò si extrà, à die latæ constitutionis tenentur eam relationem mittere; dein singulis trienniis ad limina se conferre. Hæc omnia si prætermiserint, ipso facto ab ingressu Ecclesiæ interdictum et ab administratione tam spiritualium quàm temporalium suspensionem incurrunt, tum etiam perceptione fructuum privantur: qui fructus cedant Episcopo viciniori in sacros usus ejus arbitrio erogandi. Ibid. *n.* 9.

ACTUS FIDEI.

Actus fidei non debet comprehendere tantùm in genere quidquid fides dictat, sed debent etiam credi explicitè ea mysteria, quæ scire debent. *Inst. Eccl.* 72.

ADVOCATUS.

Rescripta, et brevia pro exercendo advocati munere monachis, etiam canonicis regularibus, numquam conceduntur, quod conforme est canoni, *Ex parte tuâ*, de postulando. *De Syn. Diœc. l.* 13. *c.* 10. *n.* 12.

Sæcularibus verò clericis, etiam beneficiatis, tùm et sacris ordinibus initiatis conceditur, ut advocaturam exerceant in tribunalibus ecclesiasticis, in laïcalibus, et coram judice sæculari, cùm agitatur causa propria ipsorum, vel Ecclesiæ suæ, vel miserabilium personarum. Quamquam in Brevibus liberè conceditur sacerdoti sæculari pauperi, ut liberè causas civiles et criminales agat, dummodò in criminalibus tantummodò reis patrocinetur; quin et tamdiù munus illud exercere

ei permittitur, donec certos ecclesiasticos reditus ad congruam sustentationem sufficientes, vel beneficium residentiale obtineat. *De Synod. Diœces. l.* 13. *c.* 10. *n.* 12.

ALIENATIO.

Alienationes rerum immobilium, et mobilium pretiosarum, vetitæ sunt quoque regularibus, etiam speciali commemoratione dignis, ex decr. *Urb. VIII.* sub die 7. Sept. 1624. Hæc tamen intelligenda sunt de bonis Ecclesiæ incorporatis. Quæ verò non sunt incorporata et debent alienari, ut sunt res relictæ PP. Reformatis *S. Francisci*, non possunt eorum syndici procedere ad earum venditionem, nisi præfixo edicto, ut magis offerenti vendantur. Ita ex decr. Sacr. Congr. *Inst. Eccles.* 69. *n.* 8.

Alienationes etiam rerum inferioris valoris, quæ comprehenduntur in cap. *Terrulas*, debent etiam à regularibus fieri de licentiâ Episcopi. *Inst. Eccl.* 69. *n.* 9.

Alienantes, et recipientes bona alienata contra Extrav. ambitiosè, incurrunt excommunicationem Pontifici reservatam. Ibid. n. 10. Regulares verò ultra hanc incurrunt ipso facto pœnam privationis officiorum, ex decreto *Urbani VIII. Ib.*

Quamquàm ex Can. *Bona* 12 quæst. 2. jus sit Episcopo molienti novum monasterium in suâ Ecclesiâ, donandi illi quinquagesimam partem redituum Ecclesiæ suæ; cùm tamen Episcopi in suâ consecratione jurent se non alienaturos possessiones ad mensam suam pertinentes; hinc optimè intulit S. C. interdictam esse Episcopo hanc, et aliam quamcumque alienationem. *De Synod. Diœces. l.* 12. *n.* 13.

ALTARE.

Sacerdotibus latini ritûs in Russiâ Polonicâ degentibus, tam præsentibus, quàm futuris conceditur, ut deficientibus tabulis lapideis consecratis, Missam celebrent super antimensis Ruthenorum unitorum. Ritu tamen latino sacrum agere illis injunctum est. Sunt antimensia lintei quidam episcopali benedictione consecrati, in quorum angulis Sanctorum reliquiæ reconditæ sunt. *Constit. Imposito nobis.*

ALTARE PRIVILEGIATUM.

In Brevibus pro altari privilegiato solet definiri numerus Missarum, quotidie in Ecclesiâ celebrandarum : si fortè accidat, ut aliquibus diebus numerus iste Missarum desit, dummodò sæpiùs in hebdomadâ tot Missæ celebrentur, quot privilegium illud exigit, id non sufficere, declaravit S. C. *die XI. Sept.* 1694. Decretumque illud approbavit *Innoc. XII.* ex quo resultat necessarium esse singulis diebus numerum Missarum definitum. *Instit. Eccles.* 56. *n.* 16.

Indulgentiæ altaris cum definito numero Missarum, si fortè contingat tempore Adventûs et Quadragesimæ, ut in Ecclesiis Regularium implêri non possit numerus, remanent suspensæ. Reliquis anni diebus, si fortè id raro contingat, non remanent suspensæ, sicut nec remanent, si ob infirmitatem sacerdotum tam sæcularium, quàm Regularium raro tamen id contingat. Ita sacrosancta Congregatio die 30. Julii 1706: Ibid. n. 17.

APPELLATIO.

Appellationes omnes, et inhibitiones, per quas retardetur executio, aut impediatur processus ad ulteriora in iis, quorum executio à Tridentino, vel Constitutionibus apostolicis commissa est locorum Ordinariis, additâ clausulâ, *appellatione vel inhibitione quâcumque postpositâ*, ne à tribunalibus recipiantur, statuit Pontifex in Bullâ *Ad militantis.* Quæ appellationes, inhibitionesque si concedantur, præterquàm quòd hoc ejus statutum violetur, nullæ sint. *Ibid. n.* 38.

Excipiuntur tamen casus, qui fortè occurrerint, singulares ab hâc regulâ eximendi; tunc verò ne dentur monitoria citationesque vetat, nisi priùs in supplici libello ad hoc porrigendo facti circumstantia peculiaris clarè exponatur cum aliquo documento semiplenè saltem eamdem circumstantiam verificante. *Ibid. n.* 39.

ASPERSORIUM.

Episcopo ingredienti aliquam Ecclesiam collegiatam porrigi debet aspersorium non ab Archidiacono, seu aliis de capitulo,

sed à digniori illius Ecclesiæ. Si verò cum suo capitulo cathedralis capitulariter cum indumentis canonicalibus ad aliquam Ecclesiam suæ diœcesis procedat, porrigi illi debet à digniori de capitulo cathedralis. *Instit. Eccles.* 105. *n.* 128. *ex Decr. Sacræ Congr. Rit.*

BAPTISMUS.

Natis infantibus baptismus conferri quamprimùm debet, peccantque graviter qui diù illum differunt : tempus autem indefinitum est, latoque edicto mandatum fuit Romæ anno 1725. ut intra triduum infans lavetur. Inst. Eccles. 98. *n.* 3.

Non licet absque necessitate baptismum conferre in privatis domibus. Instit. Eccles. 98. n. 9.

Nihil officit validitati Baptismi error privatus baptizantis, dummodo in materiâ et formâ nihil innovetur. De Synod. Diœc. l. 7. c. 6. n. 9.

Infans, cujus corpusculum nondum è matris utero prodivit, sed materno utero jam reserato mox proditurus est, et moriturus timetur, debet inductâ aquâ instrumento aliquo baptizari; sed sub conditione baptizandus est. De Synod. Diœces. l. 7. c. 5. n. 6.

Si verò infans aliquâ sui corporis parte, non verò capite prodierit, baptizandus est sub conditione in eâ parte, quæcumque illa fuerit, quemadmodum Rituale Romanum præscribit; (quidquid in contrarium Theologorum plures sentiant, quando pars illa est ex principalioribus, ut pectus, scapulæ, brachia, etc.) iterùmque sub conditione in capite baptizandus est, si totus exierit. Si verò caput unicè detectum fuerit, baptismate absolutè tingendum est. Ibid. n. 7.

Baptismus cum conditione adjectâ non confertur absque lethalis culpæ crimine, nisi prudens dubitandi ratio suppetat, an anteà validus Baptismus collatus sit. Ib. c. 6. n. 3.

Si de administrato Baptismate unus tantummodò testis affirmet, ut obstetrix, cùm illa tunc testificetur de facto proprio, ex hoc tantummodò non est hoc Sacramentum reiterandum; si quidem illa interrogata, materiam et formam hujus Sacramenti probè se scire demonstrat. Idemque præstandum est in locis, ubi obstetrices antequam ad munus

istud admittantur, de ratione administrandi ritè Baptismum edoceri solent. Ibid n. 4.

Testis unicus, etiamsi mulier sit, sufficit ad probandum Baptismum. Can. *Parvulos*, et Can. *Cùm itaque* de consecr. Dist. 4. Inst. Eccles. 98. n. 15.

At si testimonium sit ab homine incerto, in re adeò gravi ignoto testimonio deferre non possumus: quare tunc rebaptizandus est infans sub conditione, etiamsi schedulam de suscepto Baptismate è collo suspensam ferat, utì pro expositis in hospitali de S. Spiritu in Saxiâ de Urbe, respondit Sacr. Congr. Conc. die 15. Jan. 1724. De Synod. Diœces. lib. 7. c. 6. n. 5.

Si verò agatur de baptizatis ab hæreticis, qui ad fidem Romanam venire petunt, tunc oportet investigare, numquid in sectâ illâ hæreticorum innovatum sit aliquid circa materiam et formam baptismi. Quòd si ex istâ investigatione nihil certi resultet, tunc ac in dubio baptismate agendum est. Hoc dubium rationabile censendum est in baptismate hæreticorum Hollandiæ, apud quos mos invaluerat, ut alter aquam funderet, alter formam pronuntiaret. Quare et nunc pariter, ut in re dubiâ cum illis agendum est, utì et cum hæreticis Angliæ, quemadmodùm ex *Sylvio* aliisque statuitur. Ib. n. 8.

Irregularitas ex iteratione baptismi contrahitur etiam si baptismus absque prudenti dubio sub conditione innovetur, ut ex Catechismo Romano multò probabiliùs deducitur. Instit. Eccles. 84. n. 18. Hanc verò pœnam etiam baptizantem afficere, non baptizatum tantummodò, fermè inter omnes convenit. Sicut et eâ affecti non tantùm ad altiores ordines ascendere vetantur, sed et ab exercitio jam susceptorum ordinum absterrentur, quæ tamquam magis cohærens auctoritati Catechismi Romani opinio præfertur alteri neganti. Ibid. n. 18.

Admittendum esse ad baptismum infantulum hebræum, postulante aviâ paternâ christianâ, licèt reclamet mater hebræa defuncto marito, et tutores testamentarii, censet Pontifex in Epistolâ ad *R. P. Hieronymum Guglielmi* Congregationis S. Officii assessorem, ex eo, quòd avia comprehendi possit sub appellatione parentum, et favore religionis facilè prævalcat matri, et cæteris tutoribus testamentariis:

sicut mater christiana postulans baptismum pro filio prævalet patri infideli reclamanti : et si quid dubii superesse possit, in dubio favendum est religioni. Hanc epistolam habes in Bullario *Benedicti XIV.*

Baptizari infideles invitis parentibus vel tutoribus licitè non possunt, nisi infantes fuerint in mortis extremo, vel expositi tamquàm à parentibus derelicti. Si verò expositum quis baptizandum assumpserit, potest illi lavacrum salutare impertiri, etiam synagogâ, vel parentibus reclamantibus. Si verò pater infidelis offerat infantem suum, dein facti sui pœniteat, et nolit baptizari, tunc puer ante usum rationis est baptizandus; qui verò suî compotes sunt, in domo catechumenorum explorandi sunt, si velint.

Tandem si qui pueri baptizati sunt etiam parentibus invitis, tunc ille qui baptizavit, peccavit graviter, sed baptizatus restitui parentibus non debet; at penes christianos educari. Porrò in eo casu baptismus vel unico teste idoneo probatur, etiamsi fœmina sit, vel etiamsi sit ille, qui baptismum contulit, in quo casu puer nec sub conditione rebaptizandus est.

Hæc de pueris ante usum rationis; qui verò rationis capaces sunt, uti sunt communiter post septimum ætatis annum, si sese spontè obtulerint baptismo, possunt baptizari; quod verum est, etiamsi non certò constet, sed dubitetur de capacitate rationis post septennium. Si verò hoc dubium præcedat septennium, tunc debet puer retinêri apud christianos, suspenso interim baptismo, quoadusque certus usus rationis superveniat.

Si adulti illi careant intentione recipiendi baptismi, adeò ut illam nec ipso actu, nec anteà habuerint, tunc baptismus est invalidus. Validus autem est, si anteà fuerit habita, et numquam interim retractata. Quòd si neutra fuerit voluntas in suscipiente, tunc in eam sententiam inclinandum est, quæ invalidè baptizatum pronuntiat.

Si post baptismum affirmet neophytus, se caruisse intentione sufficienti, nec afferat dicti sui idoneas probationes, retinendus est, et denuò tingendus sub conditione. Vicissim si illas afferat, negetque iterùm baptizari se velle, remittendus est. Hæc omnia latè disputat Pontifex in Epistolâ ad vicesgerentem, *Postremo Mense.*

Si mulier gravida decedat, potest Episcopus injungere, ut per sectionem cæsaream extrahatur ex utero infans, qui fortè vivus reputatur, ad hoc, ut sacrum baptisma conferatur. Non enim id est impossibile, ut extrahatur vivus. De Syn. Diœces. lib. 11. cap. 7. n. 13.

Baptismum ministrare tempore pestis eo morbo obstrictis per se non tenetur Episcopus, cùm ille sit tanquàm causa universalis, quæ non per se, sed per particulares, id est per parochos operatur; si tamen alius adsit qui præstare id possit. De Syn. Diœces. lib. 13. cap. 19. n. 6.

In baptismate conferendo possunt presbyteri græci loco latinæ formæ adhibêre eam quam habent in suo Euchologio: *Baptizatur servus Dei N. in nomine, etc.* sicut et adhibêre trinam aquæ immersionem seu aspersionem cum omnibus unctionibus erga baptizatum, ubi tamen non est contraria consuetudo. Presbyteri tamen Græcorum vetantur consignare chrismate in fronte suo baptizatos. Licet vicissim uti in baptismate aquâ calidâ, sicut et licet parochis græcis suos subditos baptizare aquâ per ipsos græco more benedictâ. Vetantur insuper, ne baptizatis pueris communionem sub utrâque specie vel sub unâ administrent, sicut, neque eisdem pueris conferant in missâ Eucharistiam.

Filiis patris latini et matris græcæ latino ritu baptisma conferatur. Si verò pater sit græcus et mater latina, liberum erit patri ritum eligere.

Baptizati ritu græco subsunt jurisdictioni parochi græcorum, nec possunt latini absque dispensatione Sedis Apostolicæ transire ad ritum græcum. Vicissim græcus ex concessione Episcopi latini potest ad latinum transire. Qui verò clerici sunt in quocumque ordine etiam minori constituti, à ritu græco ad latinum sine licentiâ transire nequeunt.

Fas est græcis sacerdotibus peractâ jam consecratione, et ante communionem, suam aquam calidam in sacrum calicem infundere.

Non licet græcis sacerdotibus asservare sacramentum Eucharistiæ toto anno.

Non licet Græcis in Italiâ et insulis degentibus Eucharistiæ particulam suspensam ad collum, seu in privatis domibus retinêre.

Quæ servanda sint à Græcis in sacramentis conficiendis

et recipiendis diligenter prosequitur *Benedictus XIV.* in eâdem Bullâ *Etsi Pastoralis*, ex quibus nonnulla hìc etiam à nobis excerpta sunt et sparsim in suos titulos distributa.

In Bullâ *Quam provinciale*, mandat Pontifex, ut servetur canon concilii III. Provincialis Albanensis, quo sancitur, ne Christi fidelibus sub mahumeticâ ditione degentibus imponantur baptizandis nomina turcica seu mahumetana, neve eadem nomina etiam extra baptismum sibi imponant, quâcumque tandem ratione id agant.

BARBITONSORES.

In diœcesi, ubi adest consuetudo exercendi artem barbitonsoriam etiam die festo, permitti potest; sed tantummodò definitis diebus, non verò omnibus. Instit. Eccles. 43. per totum. Opus est tamen servile, nec nisi ex consuetudine tolerandum. Ibid. n. 2.

BENEDICTIO.

Benedictio sacrarum vestium utrùm ab Episcopo simplici sacerdoti committi possit, quæstio est anceps inter Scriptores. Insignes tamen Episcopi facultatem hanc plerumque à Congregatione petunt. Inst. Eccl. 21. n. 9. et 10.

Utrùm benedicendum sit cingulum, pluviale et sacra pyxis, quæstio est inter Doctores. Probabilior tamen censetur opinio, quæ benedictionem exigit, cùm pro pyxide sit peculiaris benedictio in Rituali. Ibid. n. 12.

Si ex veteri sacro vestimento novum aliud diversæ formæ conficiatur, ut si ex stolâ manipulus, etc. benedictio iteranda est. Ibid.

Episcopi titulares jus nullum habent consecrandi sacro Chrismate vasa sacra, quia cùm in his adhibendus sit usus Pontificalium, non datur illis hisce uti in aliena diœcesi. Ibid. n. 15.

Abbates regulares benedicere posse campanas, et calices pro usu alienarum Ecclesiarum (possunt enim pro suis) negavit *Alex. VII.* in suo Decreto diei 27 Sept. 1659. Consultâ S. Congregatione, nùm potuerint indumenta sacra benedicere pro alienis Ecclesiis, ex eo, quòd obtinuerint

Indultum Apostolicum? responsum fuit, exhiberi debere illud indultum authenticum, ex Archivio apostolico desumptum, ac interim abstinêri. Ibid. n. 19.

Benedictiones et unctiones campanarum cùm Capitularibus *Caroli Magni* indicentur, antiquissimæ sunt; Inst. Eccl. 47. n. 30. eisque nomen alicujus Sancti imponi consuevisse ex Alcuino discimus. Inst. Eccl. 47. n. 32.

Benedictiones campanarum ad nimbos depellendos approbantur, neque id tribui posse impressioni aëris à campanâ impulsæ asseritur. Ibid. §. 37.

Solus Episcopus jus habet campanas benedicendi, cùm sacra unctio adhibenda sit, nec potest facultatem alteri subdelegare. Ibid. n. 38.

Ex præcepto Pontificalis Romani campanæ Ecclesiarum benedici debent. Ibid.

Potest Episcopus suspendere sonum campanarum, quæ ab Episcopo benedictæ non fuerint, ut ex Decretis sacræ Congregationis. Ibid.

Benedictionum equorum, et aliorum animalium die festâ *S. Antonii* Abbatis formula habetur. Inst. Eccl. 47, n. 12.

Benedictiones in vermes, et insecta habentur. Ib. n. 20.

Benedictiones, cum reliquiis, non esse improbandas, quidquid dicant nonnulli, ex praxi etiam Romæ receptâ probatur. Ibid. n. 26.

In Benedictione Pontificiâ super populum, quæ quibusdam regularibus aliquoties in anno ex privilegio datur, unicum tantùm crucis signum formandum est more sacerdotali, non tria more Episcopali. Encycl. *Exemplis*.

Facultatem benedicendi morituros cum plenariâ indulgentiâ, quam Antistites Ecclesiarum cum epistolis in formâ brevis ad triennium obtinuerunt, ad totum illud tempus, quo in eâ diœcesi perseverabunt, prorogat *Benedictus XIV*. in Encycl. ad omnes Antistites PIA MATER etc. ac imposterùm ita esse expediendas facultates illas denuntiat, easque pariter communes esse vult prælatis inferioribus territorium separatum habentibus cum qualitate *nullius*, et activâ in populum et clerum jurisdictione. His omnibus dat facultatem subdelegandi, ut ipsis quomodocumque impeditis, etiam diurno tempore possint hanc benedictionem per delegatos elargiri. Hanc delegationem fieri maximè vult per diœcesim,

ut omnibus præstò esse possint, quæ delegatio morte delegantis non expiret, sed perseveret usque ad superventum novi præsulis, cujus in arbitrio est eos confirmare, vel removêre. Quare novus quidem præsul poscere debet à Pontifice eamdem facultatem, non verò delegati illi, quia perseverat in illis prioris Episcopi delegatio; ita Pontifex. Ib.

Si tamen præsul ex unâ Ecclesiâ transferatur in aliam, novâ indiget facultate, quia prior illi data fuit præcedentis diœcesis intuitu.

Ritus hujus benedictionis impertiendæ habetur descriptus in eâdem Encyclicâ.

Tres Benedictiones impertiunt Abbates regulares ex decretis *Alexand. VII.* in missis, vesperis, et matutinis solemnibus. In missis privatis nihil supra reliquos sacerdotes illis concessum est. Ex iisdem decretis. Inst. Eccles. 54. *n.* 19.

BENEFICIUM.

Beneficium si quis fundaverit de suis bonis cum pacto, ut ipse tamquam beneficiatus illis fruatur, tum post obitum suum jus patronatûs transeat ad hæredes, quamquam simoniacum id audiat apud multos; attamen ab ea labe immune censêri potest; neque enim satis esse discriminis apparet inter eum qui fundat beneficium cum pacto, ut conferatur filio suo, etc. et illum qui vult sibi conferri; utrimque enim pactum adest, ita ex Pitonio. Instit. Eccles. 95. *n.* 7.

Si quis verò offerat bona in augmentum beneficii jam erecti, nec tamen patronatûs jus acquirat, tunc pacisci non potest, ut sibi beneficium illud conferatur, ut ex Cap. *Tua nos*, de simoniâ. Ibid. *n.* 12.

Patronus non potest se præsentare ad beneficium, ut ex Cap. *Per nostras*, de jure patronatûs, sed potest rogare Episcopum, ut si inveniatur dignus, sibi illud conferat; sive debet jus patronatûs suum alteri donare donatione sincerâ, ex quâ ipse perpetuò expolietur jure patroni, quandò donationem approbaverit Episcopus, vel saltem Episcopus conferat eidem absque prævià præsentatione beneficium, et beneficiatus illud acceptet, tum post collationem ipse præstet consensum suum. Instit. Eccl. 95. *n.* 5.

Beneficia resignantes sub pensione, si clam pactum inive-

rint cum resignatario de cedendâ illi pensione, seu commodo exigendi fructus ejusdem pensionis, solutâ anticipatâ pecuniâ, pactum istud irritum, et inane declaratur. Item resignatarii et resignantes decidunt ab omni jure beneficii ipso facto absque ullâ judicis declaratione, et pecunia soluta restitui debet sub peccato gravi, quæ ab Ordinario applicanda est locis piis. Eisdem pœnis subjacent hæc eadem pacta inita intra sex menses à die receptæ per resignatarium beneficii possessionis. Bull. *In sublimi.*

In Bull. *Ecclesiastica ministeria*, mandat Pontifex in resignationibus beneficiorum, ut resignatis in manu Pontificis beneficiis, et ab illo admissis, atque vicissim admissis super eo provisionibus, dispositionibus, etc. litteræ gratiæ signatæ intra sex menses ita perficiantur, ut intra eosdem menses à novo proviso possessio beneficii capiatur, si verò beneficia illa sunt ultra montes, prorogat terminum istum usque ad novem menses à datâ concessionis gratiâ numerandos. Ubi verò justis de causis prorogatio aliqua postulatur, permittit, ut docto priùs officii subdatario de apostolicis litteris expeditis, fiat prorogatio primâ et secundâ vice, ulteriores omnes tollit. Et si legitimum impedimentum perseverare concludentes apud Datarium probatum sit, facultas sit Datario tot ulteriores prorogationes concedendi ad exequendum litteras apostolicas, quot necessariæ sunt ad impedimenti remotionem. Sublato verò sic impedimento, si nihilominùs perseveretur in differendâ executione litterarum, Apostolica tunc gratia nulla et irrita censetur.

Si beneficium obtinens religionem ingrediatur, beneficium tamen non vacat nisi per professionem, tempore verò illo intermedio inter ingressum et professionem quoad beneficia curata debet Episcopus idipsum agere, quod præstaret, cùm parochus impedimento aliquo detineretur. Quoad beneficia verò choralia relictis tyroni religioso ipsius beneficii fructibus, de distributionibus ita statuet, ut jura præscribunt. Si fortè beneficiatus religionem ingressurus, beneficium suum dimitteret, quæ renunciatio admitti ab Episcopo posset ex constit. 58. *S. Pii V.* sive eam renuntiationem faceret ad tramites capitis XVI. Sess. 25. Concil. Trid. de Regul., nihilominùs in suspenso remanêre debent ea beneficia, nec posset illa alteri conferre Episcopus, nisi post factam à renuntiante

solemnem professionem. Ita in litteris ad Card. Quirinum, *Ex quo dilectus.*

Vetitum est etiam beneficiariis, sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrendæ, et nullitatis actûs, vendere, ac distrahere reditus suorum beneficiorum ad vitam, vel in longum tempus, receptâ ab emptore per unam vel per plures solutiones pecuniarum quantitate, quam ipsi Beneficiati per spatium ejusdem temporis, vel totius vitæ probabiliter consequi potuissent. Bulla *Universalis Ecclesiæ.*

Titulos beneficiorum cum occultâ inhabilitate, vel alio occulto vitio, vel etiam in concursu malè obtentorum convalidare fas est majori Pœnitentiario, Bulla *Pastor bonus*; sed in convalidatione titulorum, et condonatione fructuum abstinendum est illi cum Episcopis, qui de Ecclesiis cathedralibus provisi, munus consecrationis intra præfinitum tempus non susceperint. Ib. §. 21.

Neque etiam condonet fructus beneficialium, et episcopalium Ecclesiarum quovis modo malè perceptos in casibus non occultis. In occultis verò cum Italis, Hispanis, Lusitanis, et insulis adjacentibus compositionem facere potest; cum aliis reliquis non potest. Hæc tamen omnia debent esse sine præjudicio illorum, quibus distributiones accrescere debent. Ibid. §. 24.

Si quis jam obtineat beneficium, et injustè vexetur ab alio, potest pecuniâ injustam vexationem redimere, ut ex canonistis omnibus firmatur. Inst. Eccl. 93. n. 4.

Si verò quis habeat jus ad beneficium, et ab alio illi lis moveatur, non potest dare litiganti pecuniam, ut acquiescat, neque etiam titulo solvendi expensas in lite hucusque factas, nam tunc pararet sibi viam ad Beneficium per pecuniam. Ibid. n. 7.

Beneficium obtinenti jure certo, et manifesto, ut nullus sit quæstioni locus, permittitur redimere injustam vexationem, ut ex cap. *Dilectus* 27. de simoniâ; idque fieri potest nulla interpositâ Episcopi auctoritate; fas est tamen Episcopo præcipere in Synodo ne id fiat absque suo assensu ob periculum simoniæ. De Synodo diœcesana, l. 12. c. 6. n. 9.

Si Patronorum beneficii scissa suffragia fuerint in partes, ille est præficiendus, qui à pluribus eligitur, uti definitum est in Cap. *Quoniam*, de jure patronatûs. Si tamen ille, quem

præsentat pars major, non repcriatur idoneus, poterit alter præsentari à paucioribus, ut ex *Lambertino* traditur De Syn. diœc. l. 12. c. 7. n. 6. Valêre tamen judicata est constitutio synodalis Episcopi Pampilonensis, quæ vetuit admitti præsentatum à minori parte, ob rationes in tractatu de Synodo diœcesana ponderatas, l. 12. cap. 7. n. 6.

Beneficium simplex si quis obtineat, nec sufficiat ad honestam suî sustentationem, potest ab Episcopo habilitari ad suscipiendum aliud. Si verò nec istud secundum sufficiat, ut tertium obtineat, debet à Sede Apostolicâ dispensationem obtinêre, sive hoc tertium sit liberæ collationis, sive de jure patronatûs etiam laïci; nam Conc. Trid. permisit, ut habens *beneficium insufficiens* possit unum aliud simplex obtinêre, et nihil dicit de tertio. Atque ita in praxi tenêre Sacr. Congregationem constat. Instit. Eccles. 91. n. 7.

Hæc tamen non valent in Capellaniis de jure patronatûs laïcorum, neque in legatis piis, ut ex alio decreto Sacræ Congregationis. Ibid. n. 8.

Ex alio decreto Sacræ Congregationis, de quo ibidem, eruitur, non esse inquietandos illos, qui bonâ fide tria, vel quatuor beneficia insufficientia ex Episcopi auctoritate obtinuissent. Ibid.

Cùm beneficium resignatum fuerit in manus Episcopi, vel collatoris, non possunt isti providêre de eisdem beneficiis consanguineis, affinibus, vel familiaribus suis, ut ex Bullâ 68. *S. Pii V*. Ibid. n. 9.

Quin neque affines, consanguinei, et familiares resignantis admitti debent, etiam cùm beneficium conferendum est in concursu; primò quia Bulla *S. Pii*, quæ legit *Admittentium consanguineis*, mendosè excusa est, cùm legendum fuerit *Dimittentium consanguinèis*, ut monet Fagn. in cap. *Non sine, de arbitris.* Secundò, quia sacr. Congreg. disposuit, ut in eo casu neque familiares Episcopi, neque consanguinei resignantis admitterentur. Ibid. num. 11. De Synod. diœc. l. 13. cap. 24. n. 2.

Benè tamen omnes isti admitti ad beneficium possunt, quando illud cecidit in manus Episcopi per obitum prioris beneficiati; neque enim tantum mali timêri potest, cùm beneficium conferendum est ex obitu beneficiati, quantum subesse

potest, cùm dandum est ex resignatione prioris beneficiati. Ita de Synod. diœc. ibid. n. 6. ex decr. S. Congr.

Consuetudines Ecclesiarum reservandi hæredibus beneficiati jam defuncti fructus primi anni obtenti beneficii valcat; nihil enim derogat juri illius, qui in beneficium recens invectus est, cùm et ipse post mortem jure isto potiatur. Quare in favorem hujus consuetudinis sæpiùs à sacrâ Congregatione decisum est. De Syn. diœces. lib. 12. c. 7. n. 3.

Beneficiorum parochialium, et vicariarum tam sæcularium quàm regularium capaces esse canonicos regulares Præmonstratenses, etiam non intercedente Apostolicâ dispensatione, definit Pontifex in Bullâ *Oneroso*, etc.

De filiis illegitimis clericorum circa beneficia parentum in eâdem Ecclesiâ, qui possint, et non possint, etc. Vide Irregularitas.

Filius legitimus consequi prohibetur beneficium à patre præhabitum, esset enim species hæreditariæ successionis. Nihil tamen vetat quominùs pater possit obtinêre beneficium à filio præhabitum. Quod verum est etiam de patre respectu beneficii à filio illegitimo obtenti, ut ex responsione Sacr. Congr. De Synodo diœcesana lib. 13. cap. 24. n. 15.

Illegitimi autem filii quoad hoc illi etiam censentur, qui postmodum legitimati sunt, non verò illi, qui post subsequens matrimonium legitimati habentur, ut partim ex decretis sacr. Congregationis, partim ex *Fagnano*. Ibid. n. 16.

Num verò filio obtinêre beneficium fas sit, quod pater quidem habuit, sed ab eo transivit in tertium, et ab isto in eumdem filium? respondetur, filio legitimo id quidem non prohibêri, ex cap. *Ad extirpandas* de fil. Presb.; illegitimis verò non licet, ut ex Bullâ *Clementis VII.* et responsis S. Congr. Ibid. n. 18.

Nepos verò legitimus ex patre illegitimo natus obtinêri avi beneficium non vetatur, ipso licèt avo vivente, ut ex responsis S. Congregationis, et Rotali decisione. Ibid. n. 19.

Si patronus beneficii rectorem interficiat, ipse, et omnes ad patronatum jus habentes, illud amittunt, ex cap. *In quibusdam*, de pœnis. Ibid. n. 21.

Beneficii permutatio, quæ fit coram Ordinariis, interdum potest esse prohibita constitutione *S. Pii V.* incipiente *Officium*, in quâ admittuntur quidem permutationes istæ, sed

quæ sint canonicis sanctionibus consonæ; ex quo fit, ut cùm vetitæ sint provisiones beneficii resignati factæ in favorem affinium, et familiarium Episcopi, sicut etiam resignantis, ita etiam censeantur vetitæ permutationes beneficiorum, cùm aliquis permutet beneficium suum pingue, et sit jam effœtæ ætatis cum altero, quod est tenue, et obtinetur sive à suis, sive ab Episcopi consanguineis; vix enim credi potest ab istâ permutatione fraudem abesse, adeoque non est juxta canonicas sanctiones. De Syn. diœc. l. 13. c. 24. n. 10.

Beneficia obtinentes à S. R. E. Cardinalibus ordinariis collatoribus in mensibus S. Sedi reservatis valorem 24 ducatorum Cameræ excedentia tenentur intra præfixum in Reg. Cancellariæ tempus novam eorumdem provisionem à Sede Apostol. obtinêre, ordinariis taxis solutis, non obstante in contrarium quocumque exemptionis privilegio. Motus prop. *Benedicti XIV*. Bullar.

BULLA *CRUCIATÆ*.

Facultas concessa in Bulla *Cruciatæ* de absolutione à censuris obtinendâ, valet tantummodò pro foro interno, ut ex Constitutione *Urbani VIII*. eruitur; quare Constitutiones Hispanicæ aliter statuentes rejiciendæ sunt. De Syn. diœc. lib. 12. c. 1. n. 7.

CADAVER.

In sectione cadaverum anatomiæ addiscendæ causâ, si quis adhibeat cadavera non condemnatorum, nullâ obtentâ ab Episcopo facultate, peccat quidem graviter, sed non incurrit excommunicationem *Bonif. VIII*. de quâ in cap. I. *de sepulturis in* 6. cùm illa feratur tantùm in eos, qui exhumantes cadavera, ea lacerant, et aliò sepelienda transferunt. Ita ex sensu DD. Instit. Eccles. 74. n. 10.

Si institutâ processione, et præcedente cruce, associandum sit cadaver ad sepulturam, et transitus fiat per agrum, vel possessionem privatam, non ideò via illa publica efficitur; leges enim civiles, ex quibus id posset convinci, nihil aliud volunt, nisi quòd monumentum positum in loco privato efficiat locum illum sacrum; quin et leges illæ à jure ca-

nonico abolitæ sunt, ut ex DD. demonstratur. Inst. Eccles. 89. n. 9.

Si cadaver tumulandum sit in Ecclesiâ regularium, non potest parochus exigere, ut apportetur priùs ad parochialem, et ibi exponatur, dein in sepulturam in Ecclesiâ regularium inferatur, ut ex Lucanâ funerum censuit Sacr. Congr. Concilii. Inst. Eccles. 105. n. 25.

Ex Decretis sacr. Congreg. Concilii firmatum est non esse levandum cadaver è domo absque præsentiâ, ac facultate parochi loci, ubi domus sita est. Ibid.

Cùm distinguitur Ecclesia tumulans à parochiali, processio funebris debet incedere sub cruce Ecclesiæ tumulantis, nec potest præcisâ consuetudine parochus propriam crucem levare, nisi in casu, quo interveniat capitulum cathedralis, tunc cathedralis crux sola præcedit. Ita ex decretis sacr. Congregationis. Ibid. n. 26.

Societates funus comitantes, si procedant cum sacco, tenent locum ante feretrum, et ante clerum tam sæcularem, quàm regularem; si sine sacco, eant post feretrum, utì ex statutis cleri romani. Ibid. n. 30. 31.

Laïci regulares non debent comparere cum capellanis conductis in processione funebri, ut multis firmatur. Ibid. n. 32. At si invitatus sit conventus regularis, qui certè constat ex laïcis, conversis, et sacerdotibus, excludendi non sunt. Ibid.

Regulares cogi non possunt ut associent pompam funebrem cùm cadaver in eorum Ecclesiâ sepeliendum est, sed possunt ad januas Ecclesiæ suæ expectare. Ita ex Decis. sacræ Congreg. Ibid. n. 38.

Si quis habitator Urbis decedat ruri non electâ sepulturâ, cadaver ejus sepulturæ mandandum est non in Ecclesia rurali, sed in suâ parœciâ, vel in Ecclesiâ, ubi sita est sepultura majorum ipsius, ut decisum cap. *Is qui*, de sepulturis in 6., dummodo id possit fieri sine gravi incommodo. Grave autem incommodum declarat Pontifex intercedere si obitus accidat in loco ultra tria milliaria distante à parœciâ. Id verò ex paritate rationis statuendum est de illo, qui ruri habitans in civitate decedat. Ibid.

Cùm rure transferendum est cadaver in civitatem, deferendum est in catalecto præcedente cruce à clero delatâ, et associantibus geminis sacerdotibus, altero Ecclesiæ tumulan-

tis, altero se tenente ex parte parochi illius loci, ubi mors accidit. Ibid. n. 46.

In extractione, vel intratione cadaveris in portas urbis, gabella minimè solvenda est, ut ex DD. Ib. n. 46.

Pro transitu processionis funebris ex unâ parœciâ in aliam, nulla petenda est licentia à parocho illius loci, per quem transitus fieri debet, ut ex Bullâ *Leonis X*. 22. et Decretis S. Congregationis firmatur. Ib. n. 49.

Pro sepulturâ, et exequiis cadaveris exigi nihil potest, ut ex sacris canonibus firmum est. Instit. Eccles. 105. n. 58. Verùm si consuetudo obtinuit, ut aliquid detur, quamquam circa hoc nulla sit actio judiciaria, attamen recurri potest ad officium Ordinarii, ut est in textu cap. *Ad aures* 24 de simoniâ. Ibid. n. 58.

CÆCUS.

Cæcus non obtinet dispensationem neque ad primam tonsuram, ad effectum obtinendi beneficium ecclesiasticum, ut ex Decreto S. Congregationis in unâ Pampilonensi die 28 Martii 1755. Inst. Eccles. 54. n. 5.

Si tamen ordinato jam sacerdoti accidat, ut oculorum lumen amittat, non tamen ita, ut nihil videat, datur illi à S. Congreg. facultas celebrandi diebus quidem festis, et duplicibus, missam B. Virginis votivam, ferialibus Defunctorum, dummodo non omnia memoriter recitet; mandando insuper Episcopis, ut celebrationem omninò vetent statim ac cæcum penitùs evasisse compererint. *Ib.*

CAMBIUM.

Cambium locale, et per litteras, quando reverà litteræ mittuntur, vel transmittitur in alio loco pecunia eo modo, quo apud theologos describitur, admittitur à Pontifice in tractatu de Synod. diœc. l. 10. c. 5. n. 7.

Cambium verò obliquum, quo mutuatarius se obligat ad negotiandum in cambiis tantumdem pecuniæ, quantum mutuo accepit à cambista in favorem ipsius cambistæ, vel eidem cambistæ dat facultatem, ut nomine suo accipiat sive à seipso, sive ab alio tantumdem pecuniæ, quantum sibi mutuo data

est; accipiat, inquam, eam per cambii contractum; atque interim mutuatarius se obligat ad solvendum quantùm necesse est pro ratione hujus secundi cambii: hoc, inquam, cambium, quamvis non reprobetur à nonnullis, et reverà fortasse in foro fori sustinêri posset, adhuc tamen in conscientiâ reprobandum est. Ibid. n. 9. 10. Interdum verò mutuatarius in se suscipit onus negotiandi per cambium tantumdem pecuniæ, quantum à cambista mutui nomine recepit; tunc verò quidquid lucratur, vel lucrari potest in isto cambio nomine mutuantis facto, totum illi solvit; quæ solutio etiam facienda est, etsi istud negotium cambii reverà factum non sit, quia cambistæ intererat ut fieret. Id etiam perindè ac priùs à Pontifice reprobatur. Ibid.

Hæc omnia cambia, quamvis per se, saltem quoad nonnulla, licita laïcis, interdicta esse clericis, canones magno consensu demonstrant, et evincunt. De Syn. diœc. l. 10. c. 6. n. 1.

CANONICI REGULARES.

Canonici regulares, quamquam sunt capaces beneficii Curati ex textu *cap. Quod Dei timorem, de statu monachorum*, non sunt tamen beneficii simplicis, ut ex pluribus decr. S. C. Conc. approbatis à *Greg. XIII.* firmatur. Inst. Eccl. 97. n. 2. Sicut nec beneficiorum residentialium non parochialium, ut ex sensu multorum canonistarum. Ibid. n. 5.

Nec possunt parochias laïcas recipere cum solâ licentiâ abbatis generalis, sed requiritur facultas Summi Pontificis. Ibid. n. 5.

Canonici Regulares ex solâ facultate superioris sive abbatis generalis non possunt curam animarum in Ecclesiis sæcularium assumere et exercêre; sicuti neque ad canonicatus, præbendas, dignitates, neque ad alia officia aut beneficia residentialia in Ecclesiis sæcularibus obtinenda assumi, et propter hoc ex religiosis claustris exire. Sunt etiam incapaces beneficii ecclesiastici sæcularis sive simplicis sive residentialis, sicut etiam pensionum ecclesiasticarum. Ita in Bullâ *Quod inscrutabili*. Quare exigunt ad hæc obtinenda facultatem Sedis Apost. Si verò de Sedis Apost. facultate beneficium aliquod simplex obtinuerunt, non ideò tamen facultatem habent è

claustro religionis suæ exeundi. Id verò quod hic statutum est, intelligitur pariter de canonicis SS. Salv.

Si quis verò ex illis extra concursum à patrono beneficii ecclesiastici, quod habeat curam animarum annexam, nominatus fuerit, hæc nominatio fieri debet cum expressâ præservatione beneplaciti Apostolici. Ultrà quòd à nominato debeat acceptari nominatio cum clausulâ de obtinendo beneplacito superioris generalis sui ordinis. Quid verò respectu illorum servandum sit, in voce *Concursus* annotavi. Ibid.

In eâdem Bullâ declarat *Benedictus*, canonicos illos, sic provisos de beneficio residentiali, absolutos esse ab obligatione deferendi vestem sui ordinis. Monet tamen non ideò exemptos esse ab onere servandi vota in iis, quæ conjungi possunt cum novo suo statu. Cùm verò cura pastoralis et canonicatus sit incompossibilis cum actuali obedientiâ præstandâ superiori regulari, ideò declarat n. 27. non posse cogi ab iisdem superioribus ut ad religionis claustra redeant : posse tamen Episcopum, cui submittuntur, legitimâ ex causâ privare illos per sententiam illo beneficio, seu declarare perpetuò suspensos ex inhabilitate. Tunc autem declarat tenêri eos ad claustra redire, sicut et n. 28. ad redeundum obligat eosdem beneficiarios si beneficio renuntient. Cæterùm n. 28. etiamsi habeant coadjutorem, vel impetraverint jubilationem, cùm tunc teneantur residêre in loco parochiæ aut canonicatûs, ideò ad claustra redire in eo casu nequaquam tenentur.

CANONICI.

Canonici cathedralis non emittentes professionem fidei ex præscripto S. Conc. Trid. *non faciunt fructus suos*, fructus tamen præbendæ, non verò distributionum, uti sæpè respondit S. Congr. Inst. Eccl. 60. n. 11. Nec ad eam pœnam incurrendam requiritur sententia declaratoria, ut ex synodo Farfensi firmatur. Inst. Eccles. 57. n. 15.

Professio fidei à canonicis emittenda ex constitutione *Pii IV*, non obligat canonicos aliarum collegiatarum, sed cathedralium tantummodò. Instit. Eccles. 60. n. 1. ex pluribus decretis S. C.

Hæc fidei professio personaliter præstanda est, non verò

per procuratorem, ut ex decreto S. C. ibid. n. 3, quod adeò verum est, ut si quis Romæ existens obtinuerit facultatem professionem hanc emittendi coram Cardinali Vicario, teneatur illam repetere coram Ordinario simul ac in locum residentiæ pervenerit, ut in eâdem facultate exprimi solet. Ibid. n. 3.

Canonici et beneficiati tenentur ex jure ecclesiastico recitare officium divinum cum eo discrimine, ut beneficiati ubique locorum possint huic muneri satisfacere; Canonici verò cathedralium, vel collegiatarum præstare id in choro teneantur. Instit. Eccles. 107. n. 7.

Canonici tenentur recitare divinam psalmodiam in choro, adjungentes sese eidem choro, nec sufficit si tantùm assistant, alioquin non faciunt fructus suos, nisi tamen adfuerit privilegium Apostolicum non præsumptum, nec abrogatum. Ita in Encyclicâ ad Episcopos Italiæ, *Cum semper.*

Nec solùm tenentur assistere, sed etiam altâ voce recitare, et associare cantum Horarum canonicarum, nullâ in contrarium obstante consuetudine, ut ex dispositione S. C. Trid. sess. 24. c. 12. de reform. evincitur. Inst. Eccl. 107. n. 16. Idcircò tenentur canonici, et alii addicti choro cantum gregorianum addiscere, ut in folio exhibito S. Congr. in causâ Muranâ Mansionariæ die 13 Novembr. 1735, à secretario ejusdem congregationis demonstratur. Instit. Eccles. 107. n. 16.

In Tridentino quidem injunctum est, ut omnes *Divina per se, et non per substitutos compellantur obire officia*, sed ut censuit S. C., non est sublata capitularibus facultas *sese invicem substituendi, dummodo substituens et substitutus eidem servitio adscripti non sint.* Cavendum est tamen ne nimis frequentes sint istæ substitutiones. Non possunt uti hac facultate illi canonici qui extra civitatem, vel suburbia consistunt. Nec eâ uti potest nisi canonicus, vel mansionarius, non verò coadjutores eorum, ut ex pluribus decretis S. Congr. Ibid. n. 17. 18.

Si chorus Ecclesiæ efficiatur incommodus, putà hyemali tempore, potest adaptari eidem muneri præstando aliqua capella ejusdem Ecclesiæ, ut ex decreto S. C. Ib. n. 19.

In ordine ad recitationem Horarum præfertur illa sententia, quæ docet, eos, qui horis admiscent jocos, risus, et cachinnos, et cætera, et confabulationes in choro, reos esse peccati gravis, et ad restitutionem tenêri. Ib. num. 25.

In decretali *Dolentes* de celebr. miss. pœna in eos, qui hæc aut similia agunt, suspensio indicitur; hæc tamen suspensio est ferendæ, non latæ sententiæ, ut explicavit *Honorius III.*, in cap. 3. *de vitâ et honest. clericor.* inserto in quinta compilatione decretalium edita à *Cironio*. Ib. n. 29.

Mos non mulctandi canonicos, nisi cùm supervenerint in choro post absolutum primum nocturnum cum lectionibus, vel post sex priores psalmos in matutinis de feriâ, etiamsi consuetudo adsit, reprobatur à S. Congr. Conc. in Interramnensi visitationis die 24 Maji 1674. Ib. n. 25.

Quamquam in choro teneantur recitare semel in hebdomadâ officium defunctorum; extra chorum tamen non tenentur, quod etiam de officio B. M. Virginis, psalmis pœnitentialibus, et gradualibus definivit *S. Pius V.* in suâ const. LXIV. Inst. Eccles. 107. n. 9.

Missa conventualis, quàmquam non veniat nomine Horarum canonicarum, venit tamen nomine divini officii; quare si cathedralis et collegiatarum canonici tenentur ad quotidianum officium divinum, tenentur etiam ad quotidianam celebrationem ejusdem missæ. Ibid. n. 11.

Immemorialis consuetudo non excusat canonicos cathedralium et collegiatarum insignium à residentiâ; benè tamen in collegiatis non insignibus et ruralibus, in quibus adeò tenues sunt reditus, ut canonici aliundè non habentes, unde vivant non habeant. Instit. Eccles. 107. n. 2. ex decreto S. C.

Absentia à choro per tres menses non intelligitur permissa à Tridentino, si Ecclesiæ constitutiones servitium totius anni absque ullâ intermissione requirant, ut explicatum est in decreto S. C. Inst. Eccl. 107. n. 31. Quâ in re nulla contraria consuetudo etiam immemorabilis admittitur, ut censuit S. C. in suo decreto. Ibid.

Ad vacationem trium mensium concessam à Tridentino non requiritur licentia Episcopi, si tamen intra diœcesim consistant; requiritur autem vicissim, si se ab illâ absentent; petita tamen non debet ab Episcopo negari; ita ex decreto S. Congr. Ibid. n. 36.

Canonici vigore trimestris à Conc. Trid. sibi concessi non possunt simul abesse à choro ultra tertiam partem uno et eodem tempore, nec vacationem hanc obtinêre possunt tem-

pore quadragesimæ, et adventûs, et in festis solemnioribus. Ita ex decreto S. Congreg. Ibid. n. 34.

Pro absentibus habentur, qui absunt ab Ecclesiæ servitio tot vicibus, ut præscripta quantitas trium mensium annuo spatio superetur. Ita ex decr. S. C. Ib. n. 32. Hinc S. Congregatio in aliis decretis ibid. num. 33. relatis decidit plus quàm trimestrem valère, ut censeantur absentes. Nec approbavit eadem S. Congregatio illos, qui calculum conficiebant ab horâ in horam, et non à die in diem. Ibid.

Absentes à servitio tempore vacationis non lucrantur distributiones quotidianas, nisi concessæ sint illis à Constitutionibus confirmatis à SS. Pontificibus ante Conc. Trid. Ita ex decreto S. Congregationis. Ibid.

Canonici qui abfuerint ultra trimestre non sunt citandi, ut veniant ad servitium Ecclesiæ; quâ in re differunt à curatis non residentibus, qui ex Concilii præscripto citandi, vel admonendi sunt, ut contra illos procedatur. Vocandi sunt igitur canonîci, ut deducant causam cur non debeant privari medietate, sive omnibus fructibus juxta præscriptum S. Concilii. Ita ex decreto S. C. Ibid. num. 37.

Porrò ut tunc procedatur ad privationem canonicatûs, præcedere debet trium annorum absentia, tum expediendæ sunt tres citationes contra absentem, qui dein expectandus est per sex menses, iisque elapsis, si non compareat, ad sententiam privationis procedatur. Ita ex decreto S. C. Ib.

Attamen intra hoc triennium expectationis procedi potest ad suspensionem delinquentis juxta dispositionem cap. *Ex. tuæ*, *de cleric. non resid.* Quod etiam fieri potest inchoatâ jam viâ procedendi à concilio præscriptâ; attamen tunc pergendum non est ad sententiam privationis. Ita ex D. S. C. Ibid. n. 38.

Quoad distributiones Conc. Trid. sess. 21. c. 3. *de ref.* mandat, ut separetur è missâ capitulari tertia pars fructuum, quæ dividatur inter præsentes divinis officiis assistentes. Addit verò idem concilium, quòd si dignitates, et personatus Ecclesiarum parochialium, et collegiatarum muneribus suis defuerint, amittant distributiones, quæ applicentur *fabricæ Ecclesiæ, vel alteri pio loco, arbitrio Ordinarii.* Quod postremum intelligitur de dignitatibus reditus suos habentibus à mensâ capitulari discretis; illæ, quæ participant ex eâdem mensâ,

distributiones amittunt, sed quæ accrescunt præsentibus. Inst. Eccl. 107. num. 41.

Vetat insuper sacrum Concilium sess. 24. c. 12. *de ref.* ne chorales secum invicem paciscantur, ne mulctentur absentes. Vetat etiam ne gratìs condonentur distributiones iis, qui non interfuerint, cui decreto insistens S. C. Conc. semper negavit valêre istas condonationes. Ib. n. 42.

Hoc tamen non obstante fas est Episcopo transgressores istos ulteriùs punire, ut sæpiùs respondit S. C. Ibid. n. 44.

Cæterùm cùm sacrum Concilium exceptos judicet ab eà distributionum amissione illos quos infirmitas, seu justa et rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusat; hinc S. C. censuit, in eo rerum eventu absentes non tantùm suas distributiones non amittere, sed lucrari augmentum, quod fit ex distributionibus absentium sine causâ. Quin et si quis discedens à civitate sanus, proponens reditum ad civitatem post legitimam vacationem, si interim ægritudine afficiatur, nec redire possit, adhuc distributiones lucratur, ac si præsens esset in civitate, ut ex decreto S. C. Ibid. n. 46.

Verùm non omnis ægritudo excusat, nec omnes semper; nam si quis, cùm sanitate valebat, interesse negligebat, tunc etsi ægritudine gravetur, distributiones non obtinet, ut censuit S. C. Ibid. n. 47.

Accidere tamen posset, ut quis non vetaretur quidem exire domo, sed ægritudine, quà afficitur, adesse choro ei non permitteretur. Hinc cæcus distributionibus potitur, etiamsi eam officii partem, quam memorià tenet, in choro non recitet, ut censuit S. C. Ibid. n. 48.

Debêri cæco distributiones ex eà die, quà lumine captus est, et non solùm ex eà, quà se admitti ut præsentem postulavit, censuit S. C. Ibid.

Quin nec tenêri illum substituere alium pro onere missarum in collegiatà, eadem S. C. alio decreto censet. Ib.

Quando pestis grassatur (quod judicium Episcopo remittitur) canonici qui se absentant ab urbe, vel oppido, distributiones lucrantur, ut ex decr. S. C. Ibid. n. 50.

Nec privantur etiam, qui assueti aliàs interesse choro, vexationibus injustis coacti se è loco seducunt, ut ex decreto S. C. Ibid. n. 51.

Cujusmodi sunt etiam detenti injustè in carceribus, quæ injustitia tunc judicanda est ex sententiâ in ejus favorem latâ, quæ in judicatum transierit; nam si interposita sit appellatio, exitus ejus appellationis expectandus est; quæ omnia ex decretis S. C. Ibid. num. 52.

Sententia in favorem rei illa dicitur hìc, quâ reus ut innocens absolvitur per sententiam definitivam, sicut etiam quâ *ex hactenùs deductis* declaratur innocens; ac tandem ea, quâ absolvitur cum clausulâ *non molestetur*. Non verò ea', quâ absolvitur cum *quo satis*. Hæc omnia ex decretis S. C. Ibid, num. 53.

Ex evidenti Ecclesiæ utilitate absentem ad distributiones admittit *Bonifac. VIII.* in cap. unic. *de cleric. non resid. in Sexto*. Quare absens à choro causâ negotiorum Ecclesiæ suæ, vel capituli, distributiones percipit, ut sæpè censuit S. Congr. Ibid. n. 8.

Itaque canonicus Theologus, quâ die legit, potest non amissis distributionibus à choro abesse, etsi vacare illi posset, ut censuit sacr. Congr. Ib. n. 55.

Hinc etiam canonicus pœnitentiarius, vel alius canonicus ab Episcopo deputatus in eum locum, dum actu audit confessiones, tutò abest à choro. et distributiones obtinet, ut pluries censuit S. C. Ib. n. 55. Si verò absit dum actu non audit confessiones, distributiones minimè percipit, ut ex aliis decr. S. C. Ib.

Lucratur etiam fructus præbendæ, non verò distributionem, etsi absens ille, qui habet canonicatui suo annexam, sed extra civitatem, curam animarum; tenetur enim in parœciâ residêre pro eo tempore, quo in parochiali Ecclesiâ residet, et sacramenta administrat. Ita ex Conc. Trid. sess. 22. cap. 3. *de reform.* additâ Bullâ 65. *Sancti Pii V*.

Qui verò habet curam animarum in eâ Ecclesiâ, in quâ est canonicus, si toto eo tempore occupatur actu in exercitio eorum, quæ spectant ad curam animarum, distributiones quotidianas obtinet. Ibid. n. 56.

Fas est Episcopo servitiis suis adjungere saltem geminos canonicos cathedralis, seu etiam collegiatarum; attamen non potest seligere canonicum, seu dignitatem, neque etiam coadjutorem. Hos verò lucrari fructus præbendæ, non verò distributiones constat. Ita ex pluribus decr. S. C. Ib. n. 57, 58.

Canonici, quos Episcopus mittit Romam invisuros sacra limina suo nomine, vel illum eâ occasione comitantes, distributiones quotidianas non amittunt, ut pluries censuit S. Congreg. Ib. n. 59.

At si illum comitentur in visitatione diœcesis, si omnes fructus sui beneficii in distributionibus quotidianis consistant, tunc lucrantur duas tertias partes earum, tertiâ amissâ, quæ inservientibus accrescit. Ita ex decr. S. C. Ib. n. 59.

Ex lege Conc. Trid. sess. 24. c. 12., possunt cogi canonici ab *Episcopo celebranti, vel alia Pontificalia exercenti assistere, et inservire.* Porrò ex decr. S. Congr. dicimus, Episcopo in cathedrali celebranti in Pontificalibus inservire tenêri omnes, iis exceptis, qui legitimis vacationibus absunt. Tenentur verò etiam præstare illi munus subdiaconi; quod verum est, etiamsi Episcopus celebret, seu ordines ministret extra cathedralem, intra diœcesim, et suburbia; tenentur enim etiam tunc præstare munus diaconi, subdiaconi, presbyteri assistentis, et duorum illorum canonicorum, qui Episcopo ordines ministranti cum archidiacono adsunt. Ita ex pluribus decr. S. C. Ib. n. 60.

Porrò hæc assistentia locum habet etiam cùm Episcopus in suâ cathedrali præsens est Missæ, et divinis officiis diebus dominicis et festis etiam non solemnibus, et in diebus ferialibus quadragesimæ. Quod verum est etiam, quando Episcopus in aliis Ecclesiis civitatis pontificaliter celebrat, vel paratus assistit cum pluviali, et mitrâ, aut cum cappâ divinis officiis, et missæ solemni, alia Pontificalia exercet, si tamen numerus sufficiens canonicorum et ministrorum in Ecclesiâ cathedrali remaneat. Ita ex decr. S. Congr. Ib.

Valent etiam hæc dum Episcopus in Ecclesiâ cathedrali adest concioni diebus quadragesimæ, et aliis intra annum. Non verò si cum cappâ assistit concioni, quæ habetur in aliis Ecclesiis civitatis, etiam exemptis. Ib. n. 60.

In his omnibus rerum circumstantiis canonici, qui Episcopo inserviunt, si actu debeant choro interesse, non semper tamen obtinent distributiones. Illas enim non lucrantur, nisi cùm assistunt pontificaliter celebranti, non verò Episcopo diœcesim visitanti, vel missam privatam celebranti. Ib. n. 61.

Animadvertendum est, canonicos non præsentes, de qui-

bus suprà diximus non privari distributionibus, non tamen participare de emolumentis anniversariorum, quæ ex voluntate fundatorum distribui consueverunt solùm inter præsentes, ut ex decr. S. C. Ib. n. 62.

Demùm distributiones quotidianas obtinent canonici, et beneficiati, qui interdum intra annum intra domum religiosam clausi exercitia spiritualia præstant cum licentiâ Episcopi, non tamen si in adventu, quadragesimâ et festis solemnibus id agunt, et ita agunt, ut servitio chori nullum detrimentum inferatur. Ita ex Encycl. *Clementis XI.* Ibid. n. 63.

Distributionibus etiam quotidianis non privantur canonici, et mansionarii emeriti, sive si coadjutorem habeant. Ibid. Debent tamen indultum hoc obtinuisse à S. C. vi cujus nec loci residentiâ astringuntur; quamquam possint ab Episcopo compelli ad assistendum choro, si cultus divinus detrimentum patiatur. Ita ex decretis S. Congreg. Ib. n. 64.

Porrò si coadjutor sive intra civitatem ægrotet, sive extra, non tenetur coadjutus assistere choro, et nihilo secius lucratur distributiones, quæ ipsi omninò debentur, etiam cum iis emolumentis, quæ præsentibus accrescunt. Ib. n. 65.

Distributionibus privatur vicarius generalis Episcopi, canonicus examinator, quique in tribunali S. Officii munus suum præbet, ministri camerales, scilicet subcollectores spoliorum, et decimarum, denique peregrinationes etiam sacras obeuntes, nisi illas egerint intra trimestre à Tridentino concessum. Denique nec magistri juris canonici et sacræ Theologiæ in publicis universitatibus docentes; qui tamen si recurrerint ad Sacr. Congr. obtinent fructus præbendæ; et si illi sint tenues, duas tertias partes distributionum, quod etiam postremum conceditur iis, qui causâ studiorum in publicis universitatibus absunt. Ib. n. 72.

Absentes verò causâ studii ex decr. *Innoc. XII*, si indultum sibi concessum non exhibuerint Ordinario loci, et in actis Cancellariæ non registretur intra tempus in indulto præfixum, perinde est ac si non adfuissent. Ibid.

Coadjutoribus non conceditur indultum absentandi sese causâ studii. Ibid.

Studium verò præstari debet in publicâ universitate, ac prodest pro eo pariter tempore, quo lector privatam lectionem habet, et non in aulâ publicæ universitatis, ut ex decr. S. C. Ib.

Si eo tempore, quo officia persolvuntur in choro, capitulum congregandum sit, nisi urgens causa fuerit, canonici non possunt absentare sese, absque subtractione distributionum pro eo tempore, quo absunt, ut ex decr. S. C. Ib. n. 73.

Nec etiam deserere possunt chorum, ut missas celebrent, vel confessiones audiant, nisi superior id jusserit; monetur tamen superior, ut ab his jussionibus abstineat, in decr. S. C. anni 1753. Ibid. n. 74.

Dignitatem novam in cathedrali Ecclesiâ erigere nemo potest, nisi unus tantummodò summus Pontifex, ut pluries decisum in S. Congreg. Concilii notatur. Tract. de Syn. diœc. lib. 12. c. 1. n. 8.

Pro canonicatu theologali concursus indicendus est, ex Bullâ *Bened. XIII. Pastoralis Officii*; ejus tamen collatio pertinet ad Pontificem ex can. *Ad regimen*, de præb. Concursus iste indicendus est ab Episcopo, à quo examinatores destinandi sunt quatuor in theologiâ licentiati, sive sæculares, sive regulares; nec requiruntur synodales. Concurrentes debent esse Doctores in sacrâ theologiâ, vel saltem intra annum tenentur doctoralem lauream in aliquâ universitate approbatâ studii generalis assequi. Quæ omnia ex eâdem bullâ resultant.

Acta verò concursûs transmittenda sunt ad Romanum Pontificem, à quo dignior eligetur, ut in eâdem Bullâ, et Inst. Eccles. 57. n. 4.

Nec sufficit laurea canonica ex responso S. C. Inst. Eccl. 57. n. 4.

Nec sufficit etiam si hæc laurea sit recepta ab aliquo privilegium obtinente, sed omninò requiritur obtinuisse in universitate approbatâ, quod commune est omnibus beneficiis lauream doctoralem exigentibus, ut ex Bullâ 70. *S. Pii V.* Ibid. n. 5.

Theologus canonicus satisfacit suo muneri, sive legat sacram Scripturam, sive theologiam scholasticam, ut sæpiùs resolvit S. C. Ib. n. 6. Non tamen si legat theologiam moralem, ut Ib. n. 7.

Ex præbendâ theologali segreganda est tertia pars, ex cujus redditibus datâ proportione solvenda est sua portio sacristiæ metropolitanæ, respondens diebus, quibus canonicus deesset suo muneri. Ib.

CAPITULUM.

Capitulum Ecclesiæ cathedralis præcedere debet capitulo collegiatæ, adeò ut nec sustineantur constitutiones privatarum Ecclesiarum aliter decernentes, ut definivit Rota decis. IX. post Murgam ad constit. Apost. De Syn. diœc. lib. 12. c. 1. n. 2.

Capitulum cathedralis Ecclesiæ ad synodum ab Episcopo indictam invitandum est: tenetur que Episcopus de constitutionibus in eâdem synodo condendis, ejusdem capituli consilium exquirere, non tamen sequi illud adstringitur. Si id negligat, et constitutiones suas inconsulto capitulo promulgaverit, illæ profectò, quòd ad normam juris non sint exactæ, firmitate carent. De Syn. diœc. l. 13. c. 1. n. 15. et 16.

Capitulum cathedralis quamvis exemptionem obtineat, adhuc tamen subditur legibus synodalibus in iis, quæ versentur circa morum et disciplinæ reformationem, ita declarante S. C. De Syn. diœc. lib. 13. c. 4. n. 8.

Exemptio capituli cathedralis in eo præcipuè sita est, ut Episcopus extra visitationem procedere nequeat contra aliquem canonicorum sine duobus de capitulo adjunctis ad normam Trid. sess. 25. cap. 6. *de reform.* Quamvis Episcopus sine adjunctis de capitulo possit illud visitare ex Trid. sess. 6. cap. 4. *de reform.* De Syn. diœc. lib. 13. c. 9. n. 8.

Capitulum sede vacante non potest in usus proprios convertere mulctas pecuniarias, et compositiones delinquentium, ut sæpiùs à S. C. decisum est. De Syn. Diœc. lib. 10. cap. 10. num. 4.

CAPUCCINI.

Capuccinis vetitum erat ex constitutione quâdam sui capituli generalis, ne peccata sua exponerent alteri, quàm sui ordinis confessario, etiamsi longè abessent à monasteriis sui ordinis; verùm *Bened. XIV.* die 30. Martii 1742. facultatem fecit singulis eorum sacerdotibus, et laïcis longè à suis monasteriis versantibus, ut possent cuicumque sacerdoti sæculari à suo Ordinario approbato, vel regulari à suo pariter superiore approbato, peccata sua in confessione aperire, et ab eo absolutionem obtinêre, etiam à casibus, et censuris in suo ordine reservatis, additâ tamen obligatione, ut ubi

primùm potuerint coram superiore se sistant, et novam ab illis casibus et censuris absolutionem obtineant. Ita ex constitut. *Bened. XIV. Quod Communi.*

CASUS RESERVATI.

Societates quædam ex vi suorum privilegiorum non possunt ullo modo in quibusdam anni solemnitatibus eligere sibi confessarium, à quo à casibus Episcopo reservatis, sine Episcopi licentiâ, absolvantur, ut præter decisiones S. Congr. ferunt litteræ *Bened. XIV.* incipientes *Pias Christi fidelium*, relatæ de Synod. diœc. l. 5. c. 5. n. 9.

Denique accedentes in fraudem ad aliam diœcesim, ut absolvantur à reservatis suæ diœcesis, absolvi non possunt ex Bullâ *Clem. X. Superna magni.* Ib.

Canonicus pœnitentiarius vi sui muneris nullam habet facultatem absolvendi à peccatis Episcopo reservatis, ut à S. C. Concilii decisum refertur. Ibid. n. 8.

CAUSARUM COGNITIO.

Causæ omnes tam civiles, quàm criminales exemptarum personarum in primâ instantiâ coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscendæ sunt, causis privilegiatis exceptis: neque committi possunt etiam auditori Cameræ Apostolicæ nisi per viam legitimæ appellationis. Si autem pendentibus causis in primâ instantiâ, impetrentur citationes in signaturâ justitiæ, hæ quidem valent ad comparendum, vel adeundam signaturam, non verò ad retardandam executionem processuum ad ulteriora. Constit. 48. *Ad Militantis*, n. 42. et seq.

Causæ beneficiales habent appellationem suspensivam ab eo interpositam, qui in primâ instantiâ succubuit; nec nisi post sententiam definitivam apud Sedem Apostolicam sive in petitorio, sive in possessorio est locus sequestrationi fructuum. *Clem. unic. de sequestr. posses. et fruct.* neque aliter statui potest in synodis particularium Ecclesiarum. Ita in Tract. de Syn. diœc. l. 12. c. 1. n. 5.

Causæ omnes etiam civiles, et de re etiam profanâ, in quibus ecclesiastici tamquam rei conveniuntur, semper cognoscendæ sunt in foro ecclesiastico, et in primâ instantiâ

in foro proprii Episcopi, nec etiam de Episcopi consensu transferri possent in primâ instantiâ ad curiam Romanam, nisi ita conventum sit inter partes, ut decisum refertur à S. C. Conc. in Instit. Eccles. 40. n. 3.

Si verò clericus laïcum convenerit pro repetendis rebus Ecclesiæ suæ, quamquam de rigore juris cognitio hujus causæ pertineat ad judicem sæcularem, tamen si consuetudo contraria invaluerit, pertinère potest ad forum ecclesiasticum. Utrùm privativè verò, adeò ut conventio ista fieri non possit ad tribunal laïcum, vel cumulativè, ut possit ad utrumque, ex consuetudine decidendum erit. Quamquam in casu etiam, in quo valet privativa, de licentiâ Episcopi potest causa ista agitari coram judice laïco. Ib. n. 5. ut ex decr. S. Congr. Episcoporum regularium confirmatis Brevi *Pauli V.* die 9. Martii 1617. Ib. n. 5.

CENSURA.

Censuræ majores, ut excommunicatio, suspensio, et interdictum, cùm sint pœnæ graves, ferri non possunt, nisi ex graviori culpâ, adeò ut suspensio à divinis ad longum tempus, sicut et interdictum etiam personale, nisi sit partiale, ne validè quidem in levem culpam possit inferri ex sensu plurium DD. De Syn. l. 10. c. 1. n. 3. Quod valet etiam de censuris quoque comminatoriis, et ferendæ sententiæ. Ib. n. 5.

Parcissimi esse debent Episcopi in censuris latæ sententiæ ferendis; cùm enim extrema ea sit pœna, pro extremo remedio gravibus criminibus puniendis, coercendisque reservanda est, ex constanti S. Congreg. sensu. lib. 10. c. 2. per totum.

Verùmtamen prudenter ab Episcopis interdum sub pœnâ excommunicationis latæ sententiæ vetantur quædam ex naturâ suâ leviora, sed ob grave scandalum, quod inde consequeretur, si res vetita fuisset neglecta, res ipsa postulat, ut ita provideatur. Ita Pontifex defendit constitutionem suam, quâ vetuit, ne dispensati in quadragesimâ à comestione carnium, pisces degustent. De Syn. diœc. l. 10. toto c. 3.

Censuræ ab homine latæ à nemine tolli possunt nisi ab eo, à quo latæ sunt, vel ab ejus superiore, si agnoscantur injustæ. Inst. Eccl. 55. n. 11. Adeò ut neque summus Pœnitentiarius Romæ censuras illas in aliquem nominatim latas tollere consueverit, ne jurisdictio Ordinariorum turbetur. Ibid.

CENSUS.

Census realis licitus est, et immunis ab usurâ, nam venditur, et emitur jus percipiendi partem fructuum ex alieno fundo, quæ fructuum portio est pensio singulis annis solvenda. De Syn. diœc. lib. 10. c. 5. n. 4.

Census verò personalis dubium est num de suâ naturâ sit usurarius nec ne. Constat tamen vetitum esse ex constitutione *S. Pii V.* in quâ constituuntur censûs conditiones. Ib. n. 5.

Num conditiones illæ, quoad ea, quæ non sunt de jure naturali, ac divino, ex contrariâ consuetudine legitimè præscriptâ cessaverint obligare apud quasdam nationes, dubium est. Ac pro Hispaniâ idem *Pius V.* concessit non obligare, ut ex *Guttierez.* Ib. n. 5. Et reverà accidere posse, ut ea contraria consuetudo alicubi invaluerit, scribitur. Ib. Monet tamen Pontifex etiam in iis diœcesibus in quibus Piana constitutio non viget, ut à censibus personalibus, præsertim utrimque redimibilibus abstineatur. Ibid. n. 6.

CHOREÆ.

Choreæ, quamvis ex suî naturâ sunt licitæ, vix tamen in actu, quomodo nunc fiunt, permitti possunt, cùm plerumque sint peccandi occasio. Inst. Eccles. 76. n. 5.

Choreas verò à clericis non sine peccato gravi agi posse theologi plerique asserunt, ut firmatur Inst. Eccles. 76. n 7. Quin et prohibêri possunt ab Episcopis clerici omnes, ne choreas ducant, ne in illis ludant instrumentis, quin nec permittant eas fieri in suis ædibus ecclesiasticis, canonicalibus, parochialibus, seu etiam beneficialibus deputatis pro domicilio beneficiati, etiamsi illæ fierent nomine consanguineorum ibidem cohabitantium, quæ verba sunt decr. S. C. relati. Inst. Eccles. 76. n. 8.

CHRISMA.

Ex can. *Si quis de alio*, de consecr. dist. 4. colligitur vetitum esse parochis aliud chrisma quàm ab Episcopo suo consecratum adhibêre. Inst. Eccles. 81. n. 2. omni quâcumque exemptione exclusâ, ut ex Passerino. Ibid.

Cùm novum benedicitur, vetus comburendum est, nec licet absque necessitate veteri chrismate uti ad extremam Unctionem, cùm novum habêri potest, ut ex can. 122. dist. 4. de consecrat. colligunt Doctores. Ibid. n. 4.

Licitum est oleo consecrato admiscere aliquid olei non consecrati, quod attamen sit in minori quantitate, quàm consecratum; sed nec fas, nec ratio permittit, ut vetus oleum, cùm potest novum habêri, eâ admixtione perpetuetur. Ibid. n. 4.

Cùm fontes die Sabbati sancti à parochis benedicuntur, præstaret novo chrismate, ab Episcopo Feria V. in Cœnâ Domini ejus anni benedicto, ritum peragere. Ib. n. 5.

Ex jure communi Can. *Omni tempore*, dist 4. De consecr., non licet deferre sacra olea nisi subdiaconis, vel diaconis, vel sacerdotibus. Ib. n. 6.

Episcopi latini infantes græcos à presbyteris græcis in Italiâ et insulis adjacentibus confirmatos absolutè confirment; nulla enim à Pontificibus data illis facultas est, ut confirment, adeoque id egerunt invalidè. Bulla. *Etsi Pastoralis.* §. 3.

Qui confirmati sunt à simplici græco sacerdote invalidè, in Italiâ et insulis adjacentibus, non sunt cogendi, ut idem sacramentum ab Episcopis iterùm suscipiant, si inde scandala timeantur: *monendi tamen sunt ab Ordinariis locorum, eos gravis peccati reatu tenêri, si cùm possunt ad confirmationem accedere illam renuunt ac negligunt.* Ib.

Græci ab Episcopo græco-catholico, si habêri possit, confirmandi sunt, chrismate tamen à latinis Episcopis accepto. Ibid.

Presbyteri græco-catholici non sunt cogendi olea sancta accipere ab Episcopis latinis diœcesanis, cùm ipsi ex veteri ritu illa conficiant seu benedicant, excepto tamen chrismate, quod nonnisi ab Episcopo etiam juxta eorum ritum benedici debet; non tamen olea ista accipere audeant ab Episcopis græcis externis diversæ ab Ecclesiâ Romanâ communionis. Quin nec accipiant ab alio Episcopo latino seu græco-catholico, præterquam ab Ordinario suo, si sit latinus. Ib.

CLAUSURA.

Clausura virorum quoad eorum monasteria asseritur in Bullâ *Regularis disciplinæ*, ex quâ eruuntur sequentia :

Tanquàm abusus declaratur ingressus promiscuè virorum cum fœminis intra septa, vel claustra monasterii sub prætextu comitandi solemnes supplicationes, quæ fiunt intra eadem septa cum SS. Eucharistiæ sacramento, sive cum Sanctorum reliquiis, etc.

Confirmantur constitutiones, et sanctiones omnes Romanorum Pontificum super claustra monasteriorum. Denique revocantur quæcumque facultates dispensandi quoad eamdem clausuram à quocumque et quibuscumque concessæ.

Suum tamen jus asseritur iis concessionibus, quæ ad favorem sunt quarumcumque nobilium fœminarum, eò quòd eorùm majores fundatores, seu insignes benefactores ejusdem monasterii extiterint, et de hâc concessione confirmationem ab Apostolicâ Sede obtinuerint. Sicut etiam asseritur iis fœminis, quæ sunt consanguineæ, et affines eorum, qui dominium obtinent in temporalibus locis, ubi situm est monasterium, dummodò tamen Apostolica concessio expedita sit in formâ Brevis, vel sub plumbo, de quâ re authentica documenta exhibita sint loci illius Ordinariis; dummodò tamen iis facultatibus utantur non ad evagandum per monasteria, sed solâ pietatis gratiâ, ac de eorum adventu et ingressu certiores antea fiant superiores, etc.

Quoad monialium clausuram provisum est in Bullâ *Salutare in Catholica*, quâ in constitutione hæc continentur.

Confirmantur constitutiones omnes antecedentium Pontificum sub pœnis in illis contentis.

Revocantur facultates omnes dispensandi quoad hunc ingressum, cuicumque et pro quocumque concessæ, et transgressores subjiciuntur iisdem pœnis, quibus subjacent violatores clausuræ monialium.

Suum tamen jus conceditur, quoad dispensationes Ordinariis locorum, et aliis respectivè superioribus, qui jus obtinent dispensandi in casibus necessariis, et servatis de jure servandis.

Moniales post professionem neque etiam ad breve tempus exire possunt è monasterio, nisi ex aliquâ legitimâ causâ ab Episcopo approbandâ. Causæ autem sunt ex Extrav. *Pii V.* incip. *Decori* etc. incendium, lepra et epidemia. Inst. Eccles. 85. n. 14.

In consecratione tamen ex præscripto Pontificalis Romani exire debent è clausurâ, et ingredi in Ecclesiam senioribus matronis eas comitantibus, et statim ad clausuram redire. Ibid. n. 20.

Denique occasione consecrationis earumdem monialium non licet Episcopo ingredi in clausuram, nec multò magis licet id agere magistro cæremoniarum, et consanguineis consecrandarum virginum. Ita ex eodem decreto. Ibid. n. 21.

Violantes clausuram monialium ad malum finem, non tamen prætextu facultatum obtentarum, non evitant excommunicationem reservatam Pontifici; quam etiam incurrunt admittentes hujusmodi violatores, neque excusantur ex contrariâ consuetudine etiam post Concilium introductâ. Ita ex alio decr. sacr. Congr. Ibid. n. 21.

Educandas puellas et famulas in clausuram monialium introduci quâcumque ex causâ vetat Pontifex sine authenticâ Apostolicæ Sedis licentiâ toties quoties impetrandâ, et prævio examine Ordinariorum loci, ubi sita sunt monasteria, super moribus, famâ, habilitate, necessitate, ipsarum educandarum seu famularum. Ita in litteris ad Episcopum portugaliensem.

CLERICI.

Clericis omnibus vetari ab Episcopo potest gestatio ficti capillitii; beneficiatis verò etiam in sacris non constitutis, sicut etiam cæteris sacris initiatis, fas est Episcopo id prohibêre etiam sub excommunicatione, utì ex pluribus decretis S. Congr. De Syn. diœc. l. 11. c. 9. n. 4. et Inst. Eccles. 96. n. 5.

Sacerdotibus verò sacrum operantibus numquam uti licet eo capillitio, nisi de licentiâ sacræ Congregationis; nec etiam sufficit episcopalis permissio, utì ex literis *Innocentii XII.* ad Nuntios apostolicos et Episcopos datis. De Syn. diœc. Ibid. n. 5.

Sententia asserens omnem quamcumque venationem à sacris canonibus interdictam esse clericis, magis juri conformis est. De Syn. diœc. l. 11. c. 10. n. 8. Quare nimii rigoris damnandæ non sunt constitutiones illæ synodales Episcoporum, quæ indictâ pœnâ clericos ab omni venatione removent. Ib. n. 10.

Sententia quorumdam asserens non fore reos lethalis criminis clericos comœdiis quantumvis turpibus assistentes; si hoc fiat citra scandalum, et probabile periculum lapsûs, erronea et scandalosa est. De Synodo diœcesana lib. 11. cap. 10. n. 12.

Clerici non conjugati, beneficiati sine tonsurâ, et clericali veste incedentes, non quidem gaudent beneficio fori, et canonis, ut ex Trident. sess. 23. c. 6. *de ref.*, sed longè probabiliùs gaudent aliis privilegiis clericalibus, putà exemptione reali ab oneribus laïcalibus, de quibus cap. *Odoardus*, *de solut.* cùm Tridentinum non adimat illis nisi tantùm privilegium fori, et canonis, de Synodo diœcesana lib. 12. cap. 2. num. 1. Quin etiam per legem Tridentini non privatur Episcopus jurisdictione puniendi illos tamquam sibi subditos; neque enim lex Tridentini aliud operatur, nisi ut clericus delinquens forum sæculare declinare nequeat. Ita decisum refertur à S. Congr. apud *Sperellum* decis. 17. n. 33, 34. Ib. n. 4. Insuper ex alio decreto data Archiepiscopo Neapolitano, jus est Episcopo eosdem clericos delinquentes, quando neque à jure neque ab homine per declarationem sunt denudati privilegiis clericalibus, è manibus judicis laïci repetere. Ib. Est autem hoc decisum quoad clericos conjugatos à S. C. Immunitatis in causâ Alatrinâ jurisdictionis die 27 Martii 1633. Ib. n. 5.

Clericos post dimissionem clericalis vestis committentes delictum, iterùmque illam resumentes, si absque dolo ac fraude id egerint, gaudêre privilegio certum est. Vicissim constat illis non suffragari, si egerint cum fraude. Cognoscere tamen de fraude non est judicis sæcularis, sed ecclesiastici. Utrùm verò de fraude istâ priùs constare debeat ad hoc, ut judex laïcus possit procedere realiter contra bona clerici, quæstio est inter Doctores, in quâ affirmativa sententia faciliùs admittitur. Porrò in fraudem resumere habitum censeretur ille, qui post relictam vestem crimenque commissum, actus

in carcerem à judice sæculari, fugâ se, vel aliquâ ratiòne subtraxit, tuncque clericalem vestem resumpsit. De Synodo diœcesana lib. 12. cap. 3. n. 1. et 2.

Non potest Episcopus generali Constitutione cavêre, ne clerici tonsurati post vestis dimissionem iterùm illam resumant sine licentiâ Episcopi, ut decisum à S. Congreg. refertur. Ibid. n. 3.

Ad hoc autem, ut evitentur eâ in re dissensiones inter utramque potestatem ecclesiasticam et laïcam, suadendum, ut Episcopus per edictum generale mandet clericis, ut incedant in habitu et tonsurâ, ac deserviant alicui Ecclesiæ per certum tempus; quo elapso transgressores admoneat tribus distinctis vicibus, ut pareant. Contravenientes dein per sententiam declaret eos propriâ culpâ excidisse à juribus clericalibus, neque deinceps ad ea restituendos fore. Hujus sententiæ vi transgressores illi neque resumptâ veste privilegio fori gaudent. Ib. n. 4.

Ecclesia, cui inserviendum à clerico est, ut fori privilegio fruatur, designanda est ab Episcopo; si tamen alteri à designatâ inserviat, adhuc gaudet, ut à S. Congr. decisum refertur. Ibid. l. 12. c. 6. n. 5.

Non incedentes in habitu et tonsurâ, præcedente admonitione, etiam per edictum suspenduntur ab ordinibus, officio, et fructibus beneficii ex Trid. sess. 14. c. 6. *de Ref.* Quin et ex bullâ *Cùm sacrosanctam Sixti V.* privantur ipso facto omnibus dignitatibus, canonicatibus, et beneficiis simplicibus, ac pensionibus. Ab his verò pœnis excipit in aliâ bullâ habentes pensionem non excedentem summam ducatorum sexaginta de Camerâ. Quæ tamen postrema dispositio cùm agat de pensionibus, non revocat dispositionem prioris bullæ, quæ ligat etiam beneficia minoris valoris, ut ex sacra Congr. firmatur. Inst. Eccl. 71. n. 12.

Clerici ab exercitio sui ordinis suspensi, si ab eo abstinuerint, esto absque prævià absolutione ad altiorem ordinem transierint, quamquàm id agant sacrilegè, irregularitatem non incurrunt, quæ est magis communis sententia. De Syn. Diœc. l. 12. c. 3. n. 6.

Clericos, ne ad sacros et ulteriores ordines ascendant, prohibere potest Episcopus de occulto eorum crimine ex informatâ tantùm conscientiâ conscius, sicut eo modo suspen-

de.e clericos à Divinis, ut à S.C. decisum traditur. De Synodo Diœcesana lib. 12. cap. 8. num. 3. Quod adeò verum est, ut nullo jure obstringi possit ad causam ejus suspensionis manifestandam. Fas est tamen reo querelas tantummodò suas, non appellationem Sedi apostolicæ exponere, ut ex responso S. C. traditur. Ib. n. 4. Ex quo fit, ut etsi reus appellationem interposuerit, si interim ordinem suum solemniter exercuerit, continuò irregularitatem incurrat. Ib. n. 5.

Clerici, antequam ordinentur in sacris, studium saltem Theologiæ Moralis præmittere tenentur, ita enim intelligenda est sanctio Trident. sess. 23. c. 14. injungens ut ordinandi *ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta idonei comprobentur;* atque hoc injunctum est à *Bened. XIII.* confirmando bullam *Apostolici ministerii etc.* datam pro reformatione cleri Hispaniæ, et tamquàm normam pro aliis episcopalibus. Inst. Eccl. 2. n. 4. et 5.

Clerici ordinandi in sacris cogendi sunt ad præmittenda exercitia spiritualia decem dierum, ut olim Episcopis Italiæ, insularum adjacentium mandavit in encyclicâ *Innoc. XI.* et innovavit aliâ encyclicâ *Clemens XI.* Inst. Eccles. 104. n. 5.

Non debet Episcopus præcipere, ut clerici minoribus ordinibus initiati, vel etiam majoribus subdiaconatûs, etc. ad sacros ordines ascendant, etiamsi id facilè constituat ad evitanda scandala minorum clericorum, qui otio et vitiis se dedunt; id enim ecclesiasticæ disciplinæ repugnat. De Syn. Diœc. Lib. 12. c. 4. n. 2. Id tamen verum est, si quidem clerici nullum beneficium ecclesiasticum obtineant, vel obtineant quidem beneficium, sed non ex illis, quibus annexum est onus suscipiendi sacros ordines. Ib. n. 3. Qui enim obligationem beneficio suo annexam neglexerunt, beneficio priventur. Ex Trid. cap. 12. sess. 24. de Ref., nisi tamen justo impedimento excusari possint. Ib. n. 6. saltem dummodò hoc impedimentum ab illis prævisum non fuerit, antequam beneficium acceperint.

Excipitur tamen nisi aliter exposcat necessitas Ecclesiæ. Ib. n. 7.

Sacerdotum penuria non satis est causæ, ut clerici illiterati ad sacros ordines promoveantur, ut à S. C. Concilii

decisum refert *Fagnanus* in Cap. *Quæris* n. 18. de ætat. et qualit. præficiend.

Clerico interdictum est ex Constitutione *S. Pii V. Qui ordini*, ne quid in testamento relinquat filiis suis illegitimis, eorumque filiis, ac descendentibus, consanguineis, et affinibus, sive ex reditibus ex bonis ecclesiasticis, sive ex patrimonialibus comparatis, etiamsi filii illi ante testatorem obierint. Attamen sanctio ista non excludit quominùs alimenta filiis illegitimis debeantur etiam ex reditibus ecclesiasticis. Cùm verò vetatur legatum in favorem consanguineorum ejusdem filii, hoc tantùm valet in casu, quo relicta ejus consanguineis per quemdam circuitum cedant in commodum ejusdem filii illegitimi. De Syn. Diœc. l. 13. c. 24. n. 21.

CONCILIUM TRIDENTINUM.

Consuetudo contraria Decretis sacri Conc. Trid. non est attendenda, quia in Bullâ *Pii* IV. quæ legitur in fine ejusdem Concilii, legitur decretum irritans ea omnia, quæ obstent eidem sacro Concilio, ex quo fit, ut irritatio ista cadat suprà omnia obstantia singulis Capitulis ejusdem. Inst. Eccles. 60. n. 7.

Cùm in sanctionibus Concilii additur: *salvâ semper auctoritate Sedis Apostolicæ*, quæ verba semper addita voluit idem Concilium sess. 25. cap. *Final.* cùm de reformatione morum, et ecclesiasticâ disciplinâ agitur, tunc in dispensationibus à Romano Pontifice concessis semper intelligitur derogatum sanctioni ejus Concilii, etiamsi hæc derogatio non exprimatur, juxta ac definivit *S. Pius V.* in suo motu proprio apud *Garciam* de Benef. part. 4. c. 5. n. 32. et 33. et censuit S. Cong. Conc. De Syn. Diœc. lib. 13. cap. 24. num. 23.

CONCIO.

Parochi singuli tenentur concionem habêre in suis Ecclesiis, nec excusantur ex consuetudine etiam immemorabili, sive quòd in aliis Ecclesiis conciones habeantur, sive ex infrequenti auditorum numero. Ita *Innoc. XIII.* in suâ Constitutione pro reformandâ disciplinâ regnorum Hispaniæ,

quam *Bened. XIII.* confirmavit ut esset norma cæteris Ordinariis. Inst. Eccl. 10. n. 3. Sufficit tamen pro concione allocutio pia, singulis festis, ut respondit S. C. die 8 August. 1732.

Concionatores Regulares tenentur petere ab Episcopo benedictionem, etsi velint in Ecclesiâ sui ordinis conciones habêre, ex bullâ *Clementis X. Suprema.* Inst. Eccl. 27. n. 8. In alienis verò Ecclesiis licentia et benedictio Episcopi etiam Regularibus requiritur ex Tridentino sess. 5. c. 2. Ibid.

Interdici potest Regularibus prædicatio etiam in suis Ecclesiis facta eo tempore, quo Episcopus per seipsum concionem habet etiam in alia Ecclesiâ. De Synod. Diœc. lib. 9. cap. 17. n. 7.

Si verò Episcopus coram se prædicare faciat, seu prædicationes etiam in suâ Ecclesiâ audiat pro consueto more Adventûs et Quadragesimæ, prohibêre non potest Regulares, ne eodem tempore in suis Ecclesiis prædicent. Neqeunt verò prohibente Episcopo prædicare eo tempore, quo Episcopus ex publicâ causâ convocatis clero, magistratu, et populo coram se prædicari facit, quod ex Clementinâ *Dudum de sepulturis* eruitur. De Syn. Diœc. l. 9. c. 17. n. 7.

Concionem proprii parochi, quam in parochiali Ecclesiâ diebus festis habet, auscultare parochiani non tenentur, præcipiente licèt Tridentino, cujus sanctionem contraria modò consuetudo abrogavit. De Synodo Diœcesana Lib. 11. cap. 14. n. 15.

Concionatores si per scurrilitatem *Verbum Dei, veluti in scenam adducant, non levem culpam* admittunt, *sed grande piaculum*, ita ex verbis encyclicæ S. C. Conc. sub *Innoc.* 11. datæ 6 Jul. 1680. Inst. Eccl. 27. n. 15.

CONCURSUS.

In concursu ad parochialem, si collatio pertinet ad Episcopum, judicium de digniori ex approbatis ab examinatoribus pertinet ad illum; si verò beneficium sit patronatus ecclesiastici, tunc prælatio ad patronum spectat. Si patronatus sit laïcus, ab examinatoribus deputatis approbandum, sed sine concursu, patronus debet eligere. Si tamen in patronatu laïcali plures sint patroni, et à singulis suus præsentetur; ita ut singuli non habeant jus præ alio, tunc concursus insti-

tuendus est, et ad Episcopum pertinet prælectio inter approbatos, ut ex Decreto S. C. apud *Barbosam*. De Syn. Diœc. l. 4. c. 8. n. 8. et 9.

Sede vacante in concursibus electio est Vicarii capitularis, nam ad illum tota jurisdictio capituli devolvitur. num. 10.

In concursu examinatores tenentur judices esse non tantùm doctrinæ, sed et cæterarum dotum, quæ necessariæ sunt ad parochiale officium. Ita Pontifex in bullâ *Cum illud*. In concursu habendo hæc servanda. Ib.

Habitâ notitiâ vacationis Ecclesiæ, Episcopus Vicarium deputet cum emolumento ejus arbitrio assignando.

Episcopus publicet Edictum concursûs, præfinito tempore ejus habendi, intra quod tempus concurrentes deferant personæ ab Episcopo deputandæ suarum qualitatum, meritorum, et munerum documenta sincera, sive judicialia; quæ eo tempore clapso nequaquam recipiantur.

Die ad concursum indictâ, summa eorum documentorum à Cancellario episcopali confecta tradatur illi, qui concursui præest, et singillatim omnibus examinatoribus. Tum habeatur concursus assignatis singulis concurrentibus iisdem quæstionibus, eodemque evangelii textu, super quo sermonis aliquid concurrentes præscribant. Hæc omnia dictentur omnibus eodem pariter tempore, et in eodem conclavi clausis: assignetur que omnibus congruum tempus ad respondendum. Responsa sua quisque manu scribat sermone latino, suâque itidem manu subscribat. Sermo ad populum habendus vernaculâ linguâ scribatur. Responsa demùm ipsa subscribat tum Cancellarius concursûs, tum superior, qui præest, ac demùm examinatores singuli.

Tenentur etiam ab examinatoribus explorari concurrentes, quâ peritiâ polleant in linguâ latinâ, tradendo illis explicandum aliquid sive de sanctis Patribus, sive de Concilio Tridentino, aut Catechismo Romano, quod oretenùs fieri potest.

Responsa ita subscripta etiam ab examinatoribus, qui pauciores tribus esse non possunt, unà cum notulâ compendiariâ requisitorum tradantur Cancellario custodienda, penes acta secreta nemini ostendenda.

Si quis appellandum duxerit à malâ relatione examinatorum, vel irrationabili judicio Episcopi, coram judice appellationis acta integra concursûs introducantur, qui illis visis,

omnibus sacerdotibus approbandis attentè legi et observari curent. Ita in bullâ *Sacramentum Pœnitentiæ*.

Confessarii absolutio data ignorantibus necessaria necessitate medii est invalida. Encyclica *Etsi minimè*.

Si verò ignoret pœnitens necessaria necessitate præcepti, et ritè doleat de hâc ignorantiâ, ac emendationem promittat, posse absolvi judicat. Ibid. §. 12.

Confessarius si audierit pœnitentem, et non absolverit, requiraturque de attestatione confessionis in scriptis, debet illam concedere, non tamen umquam affirmare debet, se illum absolvisse, nec tunc pariter cùm illum absolverit, nam aliàs, si de aliquo hoc attestatus fuisset, et de aliquo non, revelationis confessionis periculum subiret. Inst. Eccl. 45. num. 10.

Patres Capuccini si adsint in loco, ubi nullus conventus seu hospitium sui ordinis existit, nullusque Frater sui ordinis confessarius ibidem existit, possunt confessiones suas habêre apud presbyterum sæcularem confessarium approbatum ab Ordinario loci, seu apud Regularem approbatum à suo superiore regulari ad confessiones habendas, non obstante statuto suæ religionis in contrarium. Bulla, *Quod communi*.

Confessarii regulares non tenentur adesse resolutioni casuum conscientiæ, quæ habetur coram Episcopo pro totâ diœcesi; tenentur tamen in suis monasteriis habêre et interesse lectioni eorumdem casuum. Quæ lectio habenda est in singulis monasteriis ex apostolico præscripto; cui si non interfuerint, potest Episcopus illos cogere, ut intersint Congregationi casuum conscientiæ, quæ habetur coram illo ex præscripto SS. Canonum. Ita ex Encyclicâ S. Congregationis datâ die 20 Maji ann. 1752. ubi pariter adest decretum alterum Congregationis editum anno 1682. in quo id statuitur in favorem Regularium etiam in iis monasteriis, in quibus non degunt XII. viri Religiosi.

CONFESSIO.

Nemo umquam quodcumque privilegium obtinens, audire potest confessiones sæcularium absque approbatione Ordinarii, idque valet etiam pro confessionibus venialium, et mortalium, quæ aliàs clavibus subjecta sunt. Id etiam compre-

hendit eos, qui privilegium bullæ *Cruciatæ* obtinuerunt, ut ex bullâ *Bened. XIII.* Inst. Eccl. 86. n. 8.

Per confessionem factam cuilibet sacerdoti sæculari, vel Regulari ab Episcopo approbato satisfieri canoni *Omnis utriusque sexûs* ex Constitutionibus *Clementis VIII.* anno 1562. et *Innocentii X.* anno 1645, incipiéns, *Exponi nobis*, constat. De Syn. Diœc. lib. 9. cap. 18. n. 4.

Etiam non commissâ gravi culpâ præceptum annuæ confessionis obligat, ut qui se peccatorem saltem semel quotannis recognoscat, ut ex *S. Th.* in 4. Sent. dist. 17. q. 3. Institut. Eccles. 18. n. 4.

Parochus quamvis plerumque credere debeat parochiano suo asserenti, se confessionem peregisse, si tamen prudenter credere non possit asserenti; abstinêre debet ab administrandâ eidem communione etiam paschali, ut ex *Roncaglia*. Instit. Eccles. 45. n. 15.

Si pœnitens tempore Paschæ absolutionem obtinuit, sed ex consilio confessarii admonetur, ut aliquo tempore abstineat à communione, potest parêre absque peccato. Non tamen potest confessarius ad arbitrium prorogare eam communionem, ut ex cap. *Omnis utriusque sexûs*, de pœnit. et remis. Ib. n. 16.

Possunt Episcopi limitatam facultatem audiendi confessiones dare Regularibus, etiamsi post examen idoneos illos reperierint. Inst. Eccl. 86. n. 9.

Quoad confessionem factam laïco in necessitate dum non adest copia sacerdotis, de quâ sermo fuit olim apud veteres theologos, et etiam apud *S. Thomam*, rectè docet Pontifex, neminem ex veteribus illis agnovisse, laïcum esse verum ministrum hujus sacramenti; sed eam confessionem testimonium essé animi demissi, et humilitatis, ex quo magis flectitur Deus ad elargiendam uberiorem gratiam, quâ quis ad contritionem et justificationem excitetur. Nihilò tamen sceiùs hanc numquam fieri præstat, cùm multis incommodis sit obnoxia. De Syn. Diœc. l. 7. cap. 16. per totum, ubi rectè ex decreto. *Clementis VIII.* illicita esse, et invalida confessio facta sacerdoti absenti per internuntium notatur.

In locis, ubi rarissimi sunt sacerdotes, qui audiant confessiones, sufficit ad eos approbandos scientia minùs quàm mediocris ut ex *Card. de Lugo*. Inst. eccles. 86. num. 12.

CONFIRMATIO.

Confirmationem sacramentum esse novæ legis constat tùm ex definitione Trident. sess. 7. can. 1. cùm ex Actuum 8. illis verbis : *Imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum.* Instit. Eccles. 6. n. 3.

Sacramentum hoc conficitur impositione manuum Episcopi, et prece. Quandonam illud instituerit Christus, qui unicus est auctor sacramentorum, incertum, nùm tunc cùm imposuit manus capiti puerorum, Matth. 19, nùm instituerit tantùm, non ministraverit : nùm in ultimâ cœnâ, cùm dixit Apostolis : *Accipite Spiritum Sanctum ;* nùm tandem ipsâ Pentecostes die, ignoratur. Ib. n. 5.

Quamquam gratia prodigiorum, quam olim infundebat, modò cessavit, id non ampliùs exigente Ecclesiâ, gratiæ tamen sanctificantis donum modò pariter datur, *S. Augustino* teste, de Bapt. l. 3. c. 16. Quæ tamen gratia sacramentum recipientibus amoto peccati obice confertur, ut sit potiùs gratiæ præcedentis augmentum. Producit etiam robur et firmitatem quamdam spiritualium virium, quibus diabolo resistamus. Ib. n. 7.

Tandem characterem imprimit indelebilem, quo datur potestas quædam spiritualis in ordine ad aliqua gerenda, quæ à perfectioribus agenda sunt. Ex quo fit, ut reiterari non potest. Ib. n. 7.

Necessitatem quam vocant absolutam hujus sacramenti recipiendi nemo utique esse affirmaverit ; sed vel in re, vel in voto planè necessarium est necessitate præcepti, et quidem divini, tempore persecutionis. Neque parochi, neque parentes, nec qui sunt loco parentum, sunt eximendi à lethali culpâ si non instent, ut subjecti sibi parochiani, et quos habent subjectos, confirmationem ab Episcopo parato recipiant. Ibid. n. 9. et 10.

Quoad ætatem chrismandorum, ex regulâ ordinariâ conferendum est hoc sacramentum pueris post septennium ; sed in aliquo extrordinario casu justâ urgente causâ, non vetatur, quin possit etiam ante eam ætatem ministrari. Justam causam adesse constat, si facilis ad pueros illos in posterùm

non sit futurus Episcopi accessus, etc. Ita in bulla pro Cophtis *Anno vertente*, et de Synod. Diœc. l. 7. cap. 10. n. 5.

Confirmationis minister ordinarius est Episcopus, extraordinarius verò de Pontificis mandato sacerdos quilibet esse potest, quod hodie certum est, licèt olim doctores quidam dubitaverint. De Syn. Diœc. l. 7. c. 7. per totum. Utitur tamen simplex sacerdos chrismate ab Episcopo benedicto, quamquam probabilis est eorum opinio, qui tenent, chrisma illud ex commissione Summi Pontificis benedici à simplici presbytero posse, nec desunt, rara quidem, exempla. Ibid. c. 8. per totum. Cæterùm tenendum est, irritam fore confirmationem à simplici presbytero latino ex solâ Episcopi delegatione collatam; nam Romanus Pontifex ex consuetudine in totâ Ecclesiâ Latinâ jamdiu receptâ tacitè sibi hanc facultatem reservasse censendus est. Hæc etiam reservatio, utpote jurisdictionem restringens, valet utique ad hoc, ut Episcopus jurisdictione ad delegandum careat. Ib. c. 8. n. 7.

Confirmationis sacramentum cum oleo, et chrismate etiam veteri, si novum habêri non possit, sed tamen à catholico Antistite benedictis, conferri à P. Guardiano S. Sepulchri Ordinis Minorum de Observantiâ, si defuerit Episcopus latini ritûs in suâ diœcesi residens, conceditur à Pontifice suo Brevi incipiente *Cùm ad infrascriptam.* Id tamen personale esse privilegium datum Guardiano petenti constat. Exstat bulla in Bull.

Idem etiam concessum est à S. Congr. et confirmatum à *Bened. XIV.* in suâ Constitutione *Anno vertente.* Præfecto Missionum Ægypti, donec aliquis catholicus Episcopus in Ægypto habeatur.

Confirmatio à græcis sacerdotibus collata in locis Græcorum, in quibus mos iste non est expressè improbatus à Sede apostolicâ, valêre censenda est ex consensu tacito Romani Pontificis. De Syn. Diœces. l. 7. cap. 9. et Constit. pro Cophtis catholicis, quæ constitutio incipit *Anno vertente.* In quâ tamen monentur chrisma illud benedicendum esse ab Episcopo.

Animi dispositiones ad dignè recipiendum hoc sacramentum sunt status gratiæ, quæ in adultis lethali crimine infectis comparatur plerumque per sacramentum pœnitentiæ. Inst. Eccl. 6. n. 11.

Corporis dispositiones, non tamen necessariò præmittendæ,

sunt plerumque confirmandi, et confirmantis jejunium, quod consulit Pontificale Romanum. Ib. n. 12.

Patrinus unicus assistere debet confirmando, mas maribus, fœmina fœminis, qui etiam patrini debent esse confirmati. Ib. n. 13.

Mares seorsùm à fœminis accedere par esset, ut honestiùs res peragеretur, ut ex Concilio Mediolanensi. Ibid. n. 15. Porrò patrinus manum suam dexteram dextero humero chrismandi imponat. Ib. n. 16.

Tempore pestis, eo morbo affectis non tenetur Episcopus hoc sacramentum ministrare, cùm sacramentum hoc non sit absolutæ necessitatis. De Syn. Diœc. l. 13. c. 19. n. 6.

In confirmatione tempore pestis non potest fieri inunctio frontis mediante penicillo, nec sanè valeret sic collata; cùm ex consensu ferè omnium theologorum ad valorem requiratur aliqua manùs impositio, quæ certè non fieret cum alio medio, quàm pollice, vel manu, confirmandi frons oleo liniretur. De Syn. Diœc. l. 13. c. 19. n. 15.

CONFRATERNITATES LAICORUM.

Duæ confraternitates ejusdem instituti in uno eodemque loco esse non possunt ex bullâ 105. *Clementis VIII.* Cùm tamen amplior est civitas, vel populus frequens, binæ tolerantur. Inst. Eccl. 105. n. 86.

Si confraternitas sit erecta in Ecclesiis Regularium exemptorum, subest tamen jurisdictioni et visitationi Episcopi, cui jus est etiam visitare eorum capellas ibidem positas, in iis tamen, *quæ confraternitatum gubernationem respiciunt.* Etsi confratribus incumbit onus manutenendi altare, et illius cultum; sicut et ornamenta altaris, onera missarum, et divinorum officiorum ibidem celebrationem, etc. Ita ex resolutione Sacræ Congr. Ib. n. 88.

Confraternitates laicorum nequeunt aggregationem petere ab archi-confraternitatibus Romanis, nisi præviâ approbatione Ordinarii loci, seu Episcopi, cum interventu duorum de Capitulo. Ita ex Constit. 113. *Clem. VIII*, additis decretis Sacr. Congr. Ib. n. 89. Aggregatarum verò administratores rationem Episcopo reddere tenentur, ut ex eodem Sacr. Congr. Concilii decreto. Ib.

Hæc omnia valent etiam pro confraternitatibus aggregatis Capitulo S. Joannis Lateranensis, sicut etiam pro illis qui fundatæ jam sese eidem Basilicæ annui tributi solutione submittunt; ut sæpè decisum est. Ib. n. 90.

In solo verò Lateranensis fundatæ Ecclesiæ, vel oratorii ex bullâ XIX. *Sixti V.* non subsunt jurisdictioni ordinariæ Episcopi; sed ut firmat Rota, utitur jure delegato concesso illi à Trid. sess. 6. c. 4. sess. 24. c. 3. *de Ref.*, vi cujus potest per se et per alium eas visitare, ut etiàm probat decretum Sacræ Congr. Ib. n. 90.

Confraternitates laïcorum in Ecclesiis parochialibus erectæ dependent à parocho in functionibus ecclesiasticis non parochialibus, ut ex decreto S. C. Rituum die 12 Januar. 1704. Ib. n. 93. Quare eædem confraternitates erectæ in capellis, vel oratoriis annexis parochialibus Ecclesiis, et ab eis dependentibus eamdem à parocho dependentiam habent, ex eodem decreto. Ib.

Erectæ tamen in Ecclesiis publicis, seu privatis, ab Ecclesiis parochialibus sejunctis, ab eâ dependentiâ eximuntur, ut ex eodem decreto. Ib.

Quare benedictiones et distributiones candelarum, cùm non sint de juribus merè parochialibus, sicut etiam benedictiones mulierum post partum, fontis baptismalis (quæ tamen ambo fieri debent à parocho) ignis, seminis, ovorum, et similium, functiones omnes hebdomadæ sanctæ, celebratio missæ solemnis feriâ V. in Cœnâ Domini (quæ tamen spectat ad parochos), pulsatio campanarum sabbato sancto (quæ tamen spectat ad ecclesiam digniorem), celebratio missæ solemnis in festivitatibus solemnioribus ejusdem Ecclesiæ, vel oratorii, expositio quadraginta horarum, et benedictio, quæ fit super populo, expositio sacrarum reliquiarum, vel imaginum, fieri possunt in oratoriis confraternitatum, etiam parocho respectivo contradicente, ut in eodem decreto. Ib.

Insuper in iisdem privatis confraternitatum oratoriis cantari possunt absque licentiâ parochi horæ canonicæ, ex eodem. Ib.

In oratoriis eorum privatis licita est celebratio missæ privatæ assentiente Ordinario tantùm.

Earum capellani non possunt populo denuntiare festivitates et vigilias contradicente parocho, ex eodem. Ib.

Nequeunt parochi invitis confratribus in eorum oratoriis

à parochiali separatis docère doctrinam christianam, ex eodem. Ib.

In eorum Ecclesiis publicis habêri possunt etiam negante parocho conciones per totam Quadragesimam et Adventum publicæ ex eodem. Ib.

Vicissim non potest in dictis Ecclesiis, nisi aliter disponente Episcopo, celebrari, seu cantari missa ante parochialem, ex eodem. Ib.

Ad parochum tamen spectat officium funebre facere super cadaveribus sepeliendis in supradictis Ecclesiis, quando tamen defunctus tumulandus est subjectus parocho, intra cujus fines est Ecclesia illa.

In processionibus confraternitatum extra ambitum suæ Ecclesiæ (quæ tamen fieri non possunt absque licentia seu Episcopi, seu parochorum illorum, per quorum territorium transeundum est) capellani illarum extra Ecclesiam propriam stolam deferre non possunt, ex eodem. Ib.

Accedenti Episcopo ad Ecclesias earum publicas, quæ non sunt Regularium, neque proprium rectorem beneficiatum habent, aspersorium à parocho exhibendum non est. Ex eodem. Ib.

Ex solo jure parochiali cessante aliquo titulo non potest parochus capellanos illarum cogere ad assistendum functionibus Ecclesiæ parochialis. Ex eodem. Ib.

Absque Indulto apostolico non licet in dictis Ecclesiis, quæ non sint parochiales, neque Regularium, retinêri SS. Eucharistiæ sacramentum; neque si ea facultas adsit, absque Ordinarii licentiâ potest ibidem dictum Sacramentum publicè exponi. Ex eodem. Ib.

Parochus nequit se ingerere administrationi oblationum, vel eleëmosynarum in dictis Ecclesiis collectarum, neque retinêre clavem capsulæ pro illis recipiendis expositæ. Ex eodem. Ibid.

Dummodò non impediant functiones, et divina officia, possunt confraternitates etiam erectæ in Ecclesiâ parochiali pro libito congregari absque licentiâ et præsentiâ parochi, sicut et possunt propria bona administrare, et de illis disponere independenter ab illo. Ex eodem. Ib.

Non potest parochus tamquam delegatus Ordinarii, assis-

tens earum Congregationibus, suffragium decisivum ferre. Ex eodem. Ib.

Plura tamen ex his, quæ exigere à confratribus parochus nequit, possunt fieri de mandato Episcopi, ut in peculiaribus rerum eventibus sæpè decisum est à S. Congregatione. Ib. n. 98.

Confratres non possunt quæstuare etiam per propriam Ecclesiam, nisi de licentiâ Ordinarii, ut ex decreto S. Congregationis. Missas verò ex quæstibus illis collectas, celebrandas esse in eâdem Ecclesiâ, non verò in parochiali censuit S. Congregatio Concilii. Ib. n. 132.

Inter confraternitates laïcorum illa præcedit, quæ est in possessione præcedendi: et cùm nihil eâ de re constet, præcedere illa debet, quæ priùs saccis induta est, ut ex Constit. 84. *Greg. XIII.* constat. Inst. Eccl. 105. n. 84.

Sed in processionibus, in quibus defertur SS. Eucharistia, confraternitatis SS. Sacramenti, si sacco induatur, præcedit cæteras, ut decisum in Rotâ Romanâ. Ibid. n. 85.

CONSECRATIO.

Si parietes Ecclesiæ sint destructi, et à fundamentis iterùm reædificentur, Ecclesia jam consecrata iterùm consecranda est, ut ex Titul. *de Consecr. eccl. vel alt.* firmant canonistæ. Inst. Eccl. 67. n. 2. Officium verò recitari debet de priori consecratione, non de secundâ. Ib. n. 6.

Altaris consecratio planè distincta est à consecratione Ecclesiæ, ut ex Pontificali Romano annotatur. Ib. n. 8.

CONSTITUTIO *UNIGENITUS*.

Publicis refractariis adversùs Constitutionem *Unigenitus* denegandum est SS. Viaticum. Publici autem censentur qui per judicis sententiam declarati sunt, quòd debitam eidem Constitutioni venerationem, obsequium et obedientiam contumaciter denegaverint. Ut pariter illi qui hujusmodi contumaciæ reos se judici confessi sunt; sicut etiam qui sacrum Viaticum suscepturi inobedientiam suam et contumaciam adversùs eam constitutionem profitentur. Denique qui aliquid evidenter commisisse noscuntur manifestè oppositum eidem

venerationi, idque vulgò ita cognitum est, ut publicum scandalum inde exortum non adhuc cessaverit. Hæc autem notoria certitudo non adest in casibus in quibus crimen nititur conjecturis, præsumptionibus, incertisque vocibus. Igitur hi qui habent adversam hanc famam postremo loco expressam nùm sacro Viatico reficiendi sint? hæc habeantur præ oculis: primò quærat parochus seu minister sacramenti, nùm moriturus paschali tempore acceperit communionem à parocho ubi degebat; huic certè non est denegandum Viaticum si publicè petat, nisi fortè inter tempus paschale, quo communionem recepit, et tempus, quo Viaticum poscit, aliquid commisisse noscatur quo publici peccatoris notam contraxerit.

Si verò validæ adversùs ægrotum præsumptiones et indicia urgent, tunc S. Communionis minister debet ægrotum, remotis arbitris, alloqui, et ostendere illi indicia, quæ suspectum ipsum reddunt, rogans eum ut resipiscat, ac demonstrans se quidem paratum esse illi sacrum Viaticum ministrare, et velle pro suâ pietate ipsius infamiam præcavêre, et idcirco eum à sacrâ mensâ non repellere, quamvis ipsum peccatorem in conspectu Domini reputet, non tamen in suo tribunali publicum atque notorium peccatorem agnoscere. Ita *Benedictus XIV.* in suâ bullâ *Ex omnibus Christiani orbis*, etc.

CONSUETUDO.

Consuetudo rationabilis, et legitimè præscripta, abrogat omnem legem humanam etiam canonicam ex textu *in Cap. final. de Consuet.*; nefas est tamen Episcopo juxta consuetudinem diœcesis suæ contra canones legem condere; quòd enim valeat consuetudo, est ex quâdam tolerantiâ superioris legislatoris. Nimiæ autem esset arrogantiæ, si Episcopus legem conderet contra legem superioris. De Syn. Diœc. l. 12. c. 8. n. 8.

CONTRACTUS.

Contractus trium contractuum, qui à multis defenditur, ab aliis improbatur, à Pontifice præcisè non improbatur, sed facultatem permittit Episcopis, ut in suis Synodis dehortentur subditos suos ab eo exercendo. De Syn. Diœc. l. 10. toto capite 7.

Contractus *collatici* is est, quo bos terram arans traditur bubulco, qui solvit domino bovis certam portionem frumenti, lege hâc adjectâ, ut si bos naturaliter moriatur, damnum sit domino et bubulco commune. Si verò pereat culpâ bulbulci, is totum damnum subeat. Hic contractus approbatus est à theologis, nonnullis adjectis conditionibus, quæ probatæ fuerunt à S. C. Concilii die 6. Dec. 1750. Syn. Diœc. lib. 10. cap. 8. n. 2.

Contractus venditionis cum pacto francandi est, cùm Titius vendit Sempronio prædium suum cum pacto redimendi rem venditam; prædium tamen retinet tamquam conductor, et pro conductione mercedem solvit, donec idem Titius sibi illud prædium redimat. In hoc contractu pœnitens emptor à confessario interrogandus est, nùm reipsà animum sincerum habuerit emendi; similiter, et venditor interrogandus est, nùm ab emente pecuniam mutuam petierit, eumque renuentem induxerit ad usuram obtegendam pallio pacti francandi. In utroque enim illo casu subintelligitur usura, adeòque illicitum judicandum est; secùs verò non. De Synodo Diœcesana Lib. 10. cap. 8. n. 3. et 5.

CRUX.

Crux eminens inter candelabra statuenda est in altari ubi missa celebratur, nec sufficit crux nuda, sed requiritur cum Crucifixi figura. Nec decet, ut parva crux apponatur, ut non ita facilè occurrat oculis celebrantis, quare in Encyclicâ suâ ad Ordinarios ditionis ecclesiasticæ mandat Pontifex, ut amoveantur cruces istæ parvulæ. Bull. *Accepimus præstantium.*

Nùm verò apponenda sit crux de more etiam cùm exposita est adorationi sacra Eucharistia, Congregatio sacrorum Rituum consulta semel mandavit apponi : iterùm verò causâ repropositâ die 2. Sept. anno 1721, decrevit, ut quælibet Ecclesia consuetudinem suam retineret. *Ibid.*

Nùm etiam necessaria sit crux, si in tabulà altaris primam imaginem exhibet Crucifixus, Sacra Congregatio censuit hanc sufficere. *Ibid.*

Denique nùm committat peccatum grave celebrans in altari,

à quo crux abest, communis sententia tenet id quidem nonnisi venialem culpam inducere. De Sacr. Miss. lib. 3. cap. 13. n. 1.

CULTUS.

Cultus privatus impendi potest iis, qui nondum inter Beatos vel Sanctos adscripti sunt, non verò publicus, ut ex celebri Decreto sub *Urbano VIII. Certum est*, quod confirmat *Benedict. XIV.* in suâ bullâ *Quamvis justo.* Ex vi ejusdem decreti non potest titulus Sancti vel Beati illis abscribi, sicut nec potest missa solemnis de SS. Trinitate vel de Sanctis omnibus in die eorum anniversariâ celebrari, sicut nec eorum panegyricæ conciones eâdem die in Ecclesiâ habêri; sicut ex vi ejusdem Benedictinæ constitutionis emortualem diem festum eorumdem *ritibus palàm celebrare, atque in eorum laudem hymnos prosequi*, non tamen peculiari collectâ in litaniâ invocari. *Ibid.*

DISPENSATIO.

Dispensationes Sacræ Pœnitentiariæ cùm diriguntur ad confessarium ex approbatis ab Ordinario, executioni mandari debent à confessario approbato ab Ordinario illius loci, in quo dispensatio illa præstari debet, nec valet si actu confessarius non sit, sicut nec si approbatus fuerit tantùm pro maribus, et dispensatio petatur à fœminâ. Instit. Eccles. 87. num. 31.

Cùm dirigitur confessario magistro in theologiâ, vel decretorum doctori, requiritur laurea theologiæ, vel juris canonici in publicâ Universitate; nec aperiri literæ illæ possunt à simplici regulari confessario, nisi tamen religio illa privilegium aliquod eâ de re obtinuerit. Ib. n. 11.

Si semel apertum fuerit breve Pœnitentiarii ab eo qui non habet titulum requisitum, non ideò tamen vitiatur rescriptum sed sufficit si alteri habenti requisita consignetur. Ibid. n. 33.

Si semel electus fuerit executor, potest nihilominùs ex probabili sententiâ variari, quamquam non desint doctores, qui oppositum opinentur. Ibid.

Executor certiorem se reddere debet de veritate causarum, ex quibus obtenta dispensatio est; non tamen requisitis aliun-

de testimoniis, sed ipsum dispensandum interrogans, nisi alioquin ipse eamdem veritatem rescisset; nec tenetur illum sub juramento interrogare, ut est communis doctorum sententia. Ibid. n. 54.

Si tamen falsa narrare dispensandum sciverit, non potest ad dispensandum procedere, nisi id sciret ex præcedentibus dispensandi confessionibus, ut ex Sanchez. Ibid.

In ejusmodi dispensationis litteris mandatur executori, ut dispenset auditâ priùs sacramentali confessione, et in ipsa confessione; nec liberum est illi extra confessionem rem exequi, ut omnes docent. Ibid. n. 55.

Cùm pœnitentia in litteris definitur, ea injungenda est; si verò committatur arbitrio confessoris, non est illi liberum et ad arbitrium injungere, sed ad prudentiæ leges dirigenda est, neque nimis rigida, neque lenior quàm par sit. Ibid. n. 37. 38.

Quoad clausulam *dummodò sit occultum*, censetur occultum si tantùm septem, vel octo in civitate id resciant; in oppidis verò si quinque, vel sex; quam sententiam scriptores, qui mentem sacræ *Pœnitentiariæ* probè nôrunt, tuentur. Ibid. n. 45.

Si verò occultum impedimentum fuerit in loco, ubi executioni mandanda dispensatio est; publicum verò in alio, ubi commissum est delictum, tutius tunc est executionem suspendere, et de hâc novitate sacram Pœnitentiariam certiorem facere. Ibid. n. 46.

Delictum olim publicum, nunc occultum, si à die commissi criminis decennium elapsum sit, ad hunc effectum censêri occultum judicant periti earum theologi. Ib. n. 48.

Si quis rem vetitam præstiterit, sed publicè credatur obtinuisse ad id facultatem, hujus peccatum ad hunc effectum creditur occultum. Si verò commisisse delictum resciatur, sed ignoretur inde consurgere impedimentum, profectè occultum quoad hunc effectum non censetur. Ibid. num. 48.

Clausula *dummodò occultum sit* exigit, ut nullo modo probari possit. Ib. n. 44.

Si delictum deductum sit ad forum contentiosum à S. Pœnitentiariâ censetur publicum. Si tamen data in eo fuerit sententia absolutoria criminis, per quam reus repertus sit innocens, et non culpabilis, vel ex hactenùs deductis non repertus

culpabilis, etiamsi id obtentum sit mediis illicitis, falsis testibus, etc. adhuc censetur impedimentum occultum ad hunc effectum. Ibid. n. 49.

Expressio causarum, earumque verificatio ad validitatem dispensationis pertinet. Bulla *Ad apostolicæ servitutis.*

DOCTRINA CHRISTIANA.

In Ecclesiis ruralibus longè dissitis à parochiali decernunt Episcopi, ut sacerdotes ibi sacris operantes populum doctrinam christianam doceant. Encyclica *Etsi minimè.* Caveat tamen parochus ne nimiùm tribuat alienæ operæ, sed cùm pueri ad sacramentum Eucharistiæ et Confirmationis admittendi sunt, cùm sponsi conjugio jungendi, per se illos tentet quid didicerint. Ibid. n. 14.

Non est tolerandus mos in nonnullis diœcesibus obtinens, ut pueri unius parœciæ in aliâ parœciâ doceantur doctrinam christianam, quemadmodum rescripsit S. C. Conc. ad Card. *Lambertinum* die 9 Aug. 1732. Inst. Eccl. 9. n. 10; sed singuli parochi erudire suos debent, vel saltem curare, ut in parœciâ erudiantur, non tamen reprehendendi sunt illi, qui in Ecclesiis suis, licèt non sint parochis subjectæ, fideles eò confluentes docent, dummodò exhibeant parochis nomina eorum, qui eas frequentant. Ibid. n. 15.

Ludimagistri, tam conducti à communitate, quàm non conducti, tam clerici, quàm laïci hortandi sunt priùs, ut doceant suos christianam doctrinam, tum etiam cogendi, ex D. S. C. C. ad Archiep. Spalat. die 17 Jul. 1668. Ibid. n. 14.

Doctrinam christianam non omnes scire æqualiter necesse est; plura enim scitu sunt necessaria ecclesiasticis, quàm laïcis; plura adultis, quàm pueris et puellis; plura valentibus ingenio, quàm hebetibus. Inst. Eccl. 72. n. 19.

Si quis non credat explicitè ea, quæ scitu necessaria sunt necessitate medii, multò probabilius est, illum nec validè absolutione potitum fuisse. Illicita est quidem certè in eo casu absolutio, nec potest confessarius tutò uti oppositâ huic sententiâ, et absolutionem illis, qui hæc explicitè ignoraverint, impertiri, ut ex propositione damnatâ ab *Innocentio XI.* constat. Ibid. n. 19.

Si quis verò ignoret ea, quæ necessaria sunt necessitate

præcepti, dummodò nunc doleat, et proponat emendationem, absolvi utique potest, ut ex theologis. Ibid.

Parochi doceant pueros diebus saltem dominicis aliisque festis de præcepto doctrinam christianam, omni contrariâ consuetudine penitùs sublatâ, Encycl. *Ubi primum.*

In bullâ *Etsi minimè*, monet Pontifex ut confessarius fixum animo teneat *invalidam esse absolutionem sacramentalem, quam quis ignoranti res necessarias necessitate medii, impertitur.*

DOS.

Cum puellis, quæ virgines non sunt, petuntque subsidia dotalia relicta virginibus, dispensat in occultis, et in foro conscientiæ tantùm major Pœnitentiarius tam pro obtentis, quàm pro obtinendis, quatenùs tantùm illæ in posterùm honestè vivant. Bulla *Pastor Bonus*, etc.

DUELLUM.

Bened. XIV. anno 1752. die IV. Idus Novembris has propositiones ad duellum attinentes damnavit.

I. Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se, suosque sustentat, privaretur, vel promotionis aliàs sibi debitæ, ac promeritæ spe perpetuò carere deberet: culpâ et pœnâ vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II. Excusari possunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipensionis vitandæ gratiâ duellum acceptantes, vel ad illum provocantes, quando certò sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III. Non incurrit ecclesiasticas pœnas contra duellantes latas dux, vel officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ et officii.

IV. Licitum est in statu hominis naturali, acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari nequit.

V. Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest

statui civitatis malè ordinatæ, in quâ nimirùm, vel negligentiâ, vel malitiâ magistratûs justitia apertè denegatur.

Vetat Pontifex in eàdem bullâ, ne easdem propositiones quis defendat, publicè vel privatim, divisim, aut conjunctim, etiam disputandi gratiâ; alioquin incidat ipso facto in excommunicationem reservatam Romano Pontifici. Mandat, in virtute S. obedientiæ, ne quis eas et ne unam quidem in praxim deducat.

Confirmat præcedentium Romanorum Pontificum constitutiones de duello, atque edicit, ut si quis in duello, sive publicè, sive privatim indicto hominem occiderit, sive ille obierit in loco conflictûs, sive extrà, ex vulnere in duello accepto, perinde habeatur ac homicida voluntarius, adeoque immunitate asyli non gaudeat, extrahi è loco sacro possit, datâ ab Episcopo facultate quam illi Pontifex impertitur. Addit, quòd si adhuc vivat graviter vulneratus in duello, et percussor recurrerit ad asylum, ac meritò timeatur futurum, ut si mors acciderit vulnerati, ille se proripiat, tunc si judicio peritorum grave vitæ periculum ex vulnere imminêre censeatur, extrahatur ex asylo reus, præmisso Decreto Episcopi et cum assistentiâ clerici ab eodem Episcopo deputati, et teneatur carceribus clausus, exactâ tamen à judice promissione, ut si fortè vulneratus vitam proroget ultra tempus de homicidio præscriptum, restituat illum Ecclesiæ; alioquin incurrat pœnas à *Bened. XIII.* in persimilibus casibus de homicidis loco sacro extractis, et non restitutis constitutas. Demùm privationem sepulturæ, quam incurrunt duellantes in sanctione Tridentini, declarat incurri etiam ante sententiam judicis, si fortè decedat etiam extra locum conflictûs ex vulnere in duello publico, vel privato accepto, etiamsi ante mortem certa signa pœnitentiæ dederit, et absolutionem à censuris obtinuerit, nec dispensari eâ in re ab Episcopis posse decernit.

ECCLESIA.

In Ecclesiis ruralibus parochiali proximioribus caveat Episcopus, ne permittat, ut missa celebretur ante parochialem, Encyclica *Etsi minimè*.

Ecclesia parochialis si fortè corruerit, vel reparatione in-

digeat; tenetur illam resarcire fabrica si adsit, sin minùs tenetur parochus non quidem reditibus suis patrimonialibus, sed ex reditibus beneficii, si ad suam sustentationem supersint; quamquam non supersint ad sustentationem propinquorum ejusdem parochi. Tertio loco qui habent beneficium ecclesiasticum in illâ Ecclesiâ. Quarto loco si parœcia est de jure patronatûs, tenetur patronus suis sumptibus id agere; ita tamen, ut si infra præfixum ab Episcopo tempus noluerit sumptus illos subministrare, amittat jus patronatûs illud. Denique ultimo loco tenetur populus, et qui in eâ parœciâ habitant, etiamsi conducant domos alienas, et dominus illarum alibi habitet; possunt tamen in eo casu ex pensionibus retentis se indemnes reddere. Ita ex Canonistis. Instit. Eccles. 100. per totam.

Ecclesia polluitur per homicidium voluntarium, c. *Proposuisti, de cons. Eccl.* Si in eâ magna vis humani sanguinis effundatur. Can. *Ecclesiis, de cons. dist.* 1. Si spontè effundatur semen humanum, *sive effusio sit secundùm naturam, sive contra, sive per copulam aliàs licitam, sive per illicitam; ex eodem textu, et cap. Si Ecclesia, de consecr. eccles.* Si excommunicatus vitandus in eâ sepeliatur, c. *Consuluisti, de cons. eccl.* Item si ibi sepeliatur ethnicus, can. *Ecclesiam, de consecr. dist.* 1. De Sacrificio Missæ l. 3. c. 7. n. 4.

EPISCOPUS.

Episcopi consecratio ab unone, vel à tribus fieri necessariò debeat, ut valeat, quamquàm sit quæstio inter theologos, cùm tamen Pontifices consueverint in locis, ubi desunt Episcopi, ut ab uno tantùm Episcopo consecratio ista fiat, facultatem concedere; hinc videtur probabilior sententia asserens unicum Episcopum sufficere. Solent tamen Pontifices præcipere, ut Episcopo consecranti adjungantur duo Abbates, vel duo sacerdotes in dignitate ecclesiasticâ constituti. Ita pluribus allatis exemplis. De Synodo diœcesana, lib. 13. cap. 13. num. 5. Ibi pariter decernitur valêre consecrationem Episcopi ab uno Antistite, uno tantùm adjecto presbytero, confectam, quin etsi nullus alius præter consecrantem assistat. De Syn. Diœc. l. 13. c. 13. n. 9.

Pactiones initæ à Capitulo electore, et juratæ ab Episcopis

electis in Germaniâ, ut sibi non liceat contra ipsos electores procedere, aut obsistere officialibus Capituli, si quid egerint et decreverint: pactiones, inquam, illæ si electionem præcedant, nullæ omninò et irritæ declarantur ab *Innoc. XII.* Constitutione incipiente *Ecclesiæ catholicæ.* Quæ verò subsequentur, illarum executionem suspendit, donec Sedes apostolica judicium de illis ferat. Ib. n. 17. Hæ verò pactiones vetitæ et irritæ censentur, etiamsi fuerint honestæ, ut ex DD. Ib. n. 19. Insuper adsunt eâ de re Litteræ apostolicæ *Benedicti XIII.* in formâ Brevis legendæ. Ibid. n. 23.

Episcopi suffraganei si decorentur pallio, in bullis tamen ejus concessionis cavetur, ne quid præjudicii ex hoc inferatur eorum Metropolitis, quin et vetantur illud ferre in præsentiâ Archiepiscopi. De Synod. Diœc. lib. 13. cap. 15. num. 10.

Pallii honore non decorantur latini Patriarchæ titulares, quemadmodum nec Archiepiscopi in partibus; cùm enim pallio nemo uti possit extra provinciam suam, illi profectò alibi commorantur. Ibid. n. 17.

Episcopatuum resignationes, quas sibi permitti postulant Episcopi, non admittuntur à Congregatione consistoriali, nisi ex canonicis causis recensitis in cap. *Cum pridem*, *de renuntiat.*, quæ tamen omnes ad id referuntur, ut clarè constet ipsos plebis suæ saluti prodesse ampliùs non posse. Ibid. cap. 16. num. 3.

Episcopi Regulares si se abdicaverint Episcopatu, tenentur claustra suæ religionis repetere, nisi aliter commissum sit à S. Pontifice... Ita *Benedictus XIII.* in suâ bullâ *Custodes.* Ibid. n. 4.

Causæ resignationis non tam rigorosè examinandæ sunt in ordine ad Cardinales Episcopatum resignantes, dum volunt se conferre Romam, ut assistant Romano Pontifici. Ita ex *Fagnano.* Ibid. *n.* 5.

Episcopus translatus ex uno in alium episcopatum frui potest reditibus Ecclesiæ, à quâ discedit, usque ad illum temporis articulum, quo à Summo Pontifice in Consistorio à vinculo prioris Ecclesiæ absolvitur: ex tunc enim prior Ecclesia vacare censetur, ut ex definitione Congr. Conc. per *Urban.* VIII. approbatâ. Ib. n. 7. Neque idem Episcopus post absolutionem à vinculo, jure potest conferre beneficia, quæ

post idem tempus vacaverint, uti decisum in Tribunalibus Romanis. Ibid. n. 9.

Interim tamen post pronuntiationem, scilicet Pontificis in Consistorio, quoadusque hæc pronuntiatio innotuerit Episcopo, remanet in eodem Episcopo jurisdictio non quidem ad conferenda beneficia, sed ad diœcesim gubernandam necessaria, uti provisum est in eodem decreto, seu in Brevi illud confirmante *Urbani* Papæ VIII. Ibid. n. 10.

Si Episcopus in manus paganorum, aut schismaticorum incidat, et fiat captivus, Ecclesiæ administratio transit in Capitulum, quoadusque aliter disponat Sedes apostolica, c. *Si Episcopus*, *de supplen. neglig. Prælat. in* 6, quæ tamen vera sunt, si carcer Episcopi sit adeo arctus, ut Episcopum suum nequidem per litteras adire diœcesani valeant. Ibid. n. 11.

Episcopis ex constitutione Pontificis incipiente *Firmandis*, fas est in Ecclesia parochiali à Regularibus administratâ in pastorali visitatione inspicere altare illud, in quo tabernaculum SS. Eucharistiæ tenetur, item fontem baptisterii, confessionale parochi, pulpitum è quo parochus jus habet annuntiandi verbum Dei, sacrarium, in quo servatur sacra supellex ad sacramenta ministranda, sepulchrum, cœmeterium parochiæ, turrim etiam campanariam, si adsint campanæ ad parochiam spectantes, ac demùm sacra vasa, in quibus particulæ consecratæ servantur, vel sacra olea baptismi et Extremæ Unctionis; demùm pilam aquæ benedictæ.

Episcopi, quibus usque modò concessa est facultas impertiendi benedictionem cum indulgentiâ plenariâ fidelibus in mortis articulo constitutis, uti eâ possunt non tantùm ad certum tempus, quemadmodum limitatur in Brevibus ab illis impetratis, sed quamdiu in diœcesi, cujus intuitu illam obtinuerint, permanserint. Habent etiam facultatem subdelegandi alios pios sacerdotes quotquot judicaverint opportunos, ut ipsi, Episcopis impeditis, eamdem indulgentiam conferant. Subdelegati verò eâ facultate ad se transmissâ uti possunt pro totâ diœcesi, vel territorio, cui destinati sunt, quoadusque in hoc munere perseverant, etiamsi Episcopus delegans obierit. Demùm facultates istæ deinceps concedentur perpetuæ omnibus et singulis Episcopis, qui litteras eâ de re petierint, quam etiam facultatem obtinebunt Prælati inferiores, ter-

28.

ritorium separatum habentes cum verâ qualitate *Nullius*, et activâ jurisdictione in clerum, et populum. Ita sancit Pontifex suâ Constitutione, *Pia Mater*, editâ anno 1747, Nonis Aprilis, in quâ etiam ritum hujus benedictionis præbet.

Episcopus in suâ Synodo non potest quidem definire quæstiones de fide, sed prohibêre potest errores jam ab Ecclesiâ proscriptos, ut ex *Gonzalez* in cap. *Vestra* deducitur. De Syn. Diœc. l. 6. c. 3. n. 7.

Episcopis in Synodo fas est non quidem rem aliquam inter DD. controversam definire, sed praxim prohibêre, utì ex gr. non licet illis pronuntiare, utrùm jejunii essentia in abstinentiâ à carnibus tota consistat; sed etiam ante bullam *Bened. XIV.* jus illis fuit injungere, ut qui dispensationem ad carnes diebus jejunii edendas obtinuerant, unicam comestionem servarent. De Syn. Diœc. l. 7. c. 3. n. 1.

Episcopo ex epikiâ fas est aliquando, in iis præsertim, quæ dilationem non patiuntur, nec de quibus facilè Summus Pontifex consuli potest, circa jus commune relaxare, ut decisum à S. Congreg. Concilii refertur. De Synodo Diœcesana, libro 12. cap. 8. num. 1. Id tamen nonnisi in speciali rerum articulo, neque eâ de re statutum universale concedere potest, ut ex communi DD. Ibid. n. 2.

Ad diœcesanum Episcopum pertinet Ecclesias consecrare, eique fas est id muneris demandare alteri Episcopo, minimè verò presbytero etiam cum oleis ab ipso Episcopo benedictis. Ita ex DD. De Synodo Diœcesana, lib. 13. cap. 15. num. 2.

Consecratas insuper Ecclesias, atque pollutas nemo præter Episcopum diœcesanum reconciliare potest, nec fas est id muneris demandare presbytero, quamquam cum aquâ ab Episcopo benedictâ. Si tamen Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantùm benedicta, facultas dari potest, ut per simplicem sacerdotem, adhibitâ tantùm aquâ lustrali, Ecclesia polluta reconcilietur. Ibid.

Episcopo curandum est, ut legata pia impleantur, quod præstare ipse potest, etiamsi prohibitus fuisset à testatore, ut ex Cap. *Tua nobis*, *de testam.*

Quòd si testator executorem reliquerit sui legati, et ei in casu, quo segniter agat, alterum substituat, tunc Episcopus, si subdelegatus etiam segniter egerit, curam id exe-

quendi in se suscipere debet; quod valet etiam in omnibus piis depositionibus, tam in ultimâ voluntate factis, quàm inter vivos, ut ex Trid. sess. 22. *de Reform.* c. 8. valet etiam non solùm pro Episcopis, sed etiam pro Prælatis inferioribus, habentibus territorium separatum, et jurisdictionem quasi episcopalem. De Syn. Diœc. l. 13. c. ult. num. 1. et 2. Valet etiam pro Vicario Capitulari sede vacante, ut de legato de missis statuit S. C. Ibid. num. 2.

Fabrica S. Petri in Vaticano in locis suæ auctoritati subjectis (non enim sunt omnia) non se immiscet jurisdictioni Episcoporum in ordine ad legata pia, et missarum onera, nisi post annum ab obitu testatoris; quo anno elapso piarum voluntatum executioni se immiscet, etiamsi judicium cœptum, ab Episcopo terminatum non fuerit, ut ex DD. constat. De Synodo Diœcesana, lib. 13. cap. ult. num. 3.

Non licet Episcopo à diœcesi per tres menses abesse pro libito aut quâcumque ex causâ; sed causa sit verè æqua, simulque provideatur, ne gregi ex hoc detrimentum obveniat. Encycl. *Ubi primum.*

EUCHARISTIA.

De frequentiâ SS. Communionis, quibus concedenda sit quotidiana, quibus aliquantò rariùs, nihil innovandum supra decret. *Innoc. XI.* die 12. Febr. 1679. omnia scilicet referenda esse docti et prudentis confessarii judicio. Inferri tamen ex eodem decreto licet, frequentem accessum denegandum esse iis, qui in gravia peccata sæpè labuntur, nec de emendatione sunt solliciti, sicut nec tam sæpe iis, quorum cùm voluntas sit à gravibus aversa, venialibus tamen tenaciùs inhærent. De Syn. Diœc. l. 7. cap. 12. n. 9.

Eucharistiam unâ tantùm die Paschatis Resurrectionis distribuere sæcularibus vetitum est Regularibus in suis Ecclesiis; cæteris verò paschalibus diebus id possunt citra ullam prohibitionem. Ita in Tr. de Synodo Diœcesana, l. 11. cap. 14. n. 5.

Paschale tempus, intra cujus spatium satisfieri potest præcepto, ab *Eugenio IV.* suâ constitutione *Fide dignâ*, definitum est, à Dominicâ Palmarum usque ad Dominicam

in Albis, nec licet Episcopo, etiam in Synodo, tempus istud latiùs prorogare. De Synodo Diœcesana, lib. 12. cap. 6. n. 10.

Paschali præcepto de Eucharistiâ sumendâ in parochiali Ecclesiâ non satisfit recipiendo illam in Ecclesiâ Metropolitanâ, ut ex decretis S. Congregat. firmat *de Lugo.* Resp. Moral. l. 1. Dub. 15. Ita Inst. Eccl. 18. n. 12.

Qui præcepto paschali de Eucharistiâ sumendâ non satisfecit tempore apto, etiam post illud tenetur, et cogi potest pœnis ad Eucharistiam sumendam. Inst. Eccl. 45. n. 15.

Famuli et famulæ sæculares inservientes monasteriis Regularium utriusque sexûs, etiamsi habitent in atriis monasteriorum muro circumvallatis, tenentur communionem paschalem in Ecclesiâ parochiali, intra cujus fines situm est monasterium, recipere; ut ex decreto S. C. sæpiùs decisum est; neque enim habitationes illæ sunt intra septa ac domos monasteriorum, quod requiritur à Trid. ut famuli eximantur à parœciâ. Inst. Eccl. 55. n. 7. et 8.

Sacerdotes missam celebrantes non tenentur præcepto paschali satisfacere in suâ parœciâ; si tamen raró intra annum celebrant, nec volunt, seu possunt celebrare missam in Paschate, tenentur tunc communicare in parœciâ. Ib.

Peccatori occulto publicè Eucharistiam petenti non est deneganda, cùm jus naturale ad famam id expostulet. De Syn. Diœc.. lib. 7. cap. 11. n. 4.

Occultè verò petenti et noto sacerdoti aliunde, quàm ex confessione, tutò negatur. Si verò pariter aliunde et simul etiam ex confessione sciat, exprimere debet sacerdos, se habère ejus peccati scientiam ex certo loco, non tamen nominato eo, à quo scit, si sub arcani naturalis sigillo id acceperit: si verò noverit rem tantùm ex confessione, perinde se gerat, ac si nesciverit, cùm id exigat arctissimum confessionis sigillum. Instit. Eccles. 89. n. 2.

Publicus peccator publicè petens repellendus est. Publicus verò dicitur non ille tantummodò, qui talis declaratus est à judice, sed etiam qui per evidentiam facti, quæ nullâ possit tergiversatione celari, talis habetur. Ibid. n. 8. et De Sacrif. Miss. l. 3. c. 20. n. 4.

Eucharistiæ sumptionem præcedere debet jejunium naturale à mediâ nocte præcedenti cœptum. Nec refert si post cibum sumptum ante mediam noctem nullus somnus captus

sit, nec cibus concoctus ante sacram Communionem. Porrò jejunium istud frangitur etiam parvitate materiæ; quare nec ablutio sumpta post celebratam missam admittenda ab eo est, cui eo die alias missas celebrare permittitur, utì die Nativitatis Domini, quo in casu, nec licet celebrare et ad dandum ægroto Viaticum; nam præceptum Viatici obligat quando conferri potest juxta ritum Ecclesiæ. Reliquiæ tamen cibi in ore remanentes, si deglutiantur, non frangunt jejunium naturale, ut ex Rubricâ Missalis constat. Vicissim si quis antequam somno se dederit parum sacchari in os induxerit, quod paulatim liquescens in stomachum delabatur, id utique jejunium istud frangit. Tandem si quis ore gustaret vinum, vel condimentum ad saporem explorandum, et statim expueret, hæc non esset fractio jejunii. De Missæ Sacrif. lib. 3. toto cap. 12.

In dubio, nùm quis fregerit jejunium, disputant theologi, apud quos varii casus distinguuntur, præstaret tamen abstinère à percipiendâ communione. Ibid. n. 7.

Sacerdos extra missam Eucharistiam suscepturus stolam è collo suspensam habère debet, utì præcipit Rituale Romanum. Potest verò seipsum suis manibus communicare si absit scandalum, et suppetat causa, quæ perceptionem Sacramenti exigat, nec alius sacerdos præsto sit. Causa verò est solemnis aliqua festivitas. De Sacr. Miss. l. 3. c. 17. n. 10.

In missis defunctorum Eúcharistiam fidelibus administrare non est vetitum, cùm Decr. S. C. Rit. id prohibens modò non ampliùs exhibeatur illud poscentibus, et docti Rituum scriptores admittant, administrari tutò posse in quâcumque demùm missâ, nullo facto discrimine inter formas in eâdem missâ consecratas, et reliquias, quæ in Tabernaculo asservantur. Ibid. c. 18. n. 12.

Nocte Natalis Domini ex Decretis S. R. C. vetitum est ministrare in missâ sacram communionem fidelibus adstantibus; quia nec sacerdos eâdem nocte alias duas missas celebrare permittitur. Ibid. n. 13.

Feriâ VI. in Parasceve, et Sabbato sancto nullus, nisi ad Viaticum, est communicandus, ut ex consuetudine omnium Ecclesiarum certum est. Ibid. n. 14.

Sacerdos in peccato mortali ministrans Eucharistiam, graviter offendit in reverentiam tanti Sacramenti. Ex quo fit, ut qui

recipit ab illo sacramentum scienter, peccato ejus communicet, quæ est animadversio *S. Thomæ*. Ibid. c. 19. n. 2. Ex quo infertur peccare illum graviter, qui sacramentum suscipit à sacerdote schismatico, vel excommunicato, ex eo, quòd ejus peccato communicet. Ibid. n. 3.

An unico peccato peccet sacerdos, qui lethali peccato infectus pluribus sacramentum Eucharistiæ administrat, dissident inter se DD.; alii enim unicum agnoscunt, quando per continuatam actionem pluribus ministrat, alii totidem peccata multiplicant, quot sunt fideles. Ibid. n. 3.

Non licet uni ex fidelibus plures particulas, vel majoris moduli hostiam præbere, quod vetuit S. C. Conc. Decr. approbato ab *Innoc. XI.* die 12. Febr. 1679. Ibid.

Peccatori parato recipere in peccato Sacramentum non licet offerre hostiam non consecratam pro consecratâ ob periculum idololatriæ, tum respectu suscipientis, tum adstantium. Ibid. c. 20.n. 4.

Purgatio, quæ olim fiebat per Eucharistiam, quâ sacerdos fideli communicaturo denuntiabat, Corpus Christi futurum illi ad probationem, licèt fortè non contineat tentationem Dei, ut non malè ratiocinatur *Vasquez;* hodie tamen cùm abrogata fuerit per text. ex Cap. *Ex tuarum;* in usum revocari non potest. De Sacrif. Miss. l. 3. c. 20. n. 3.

Consuetudo Eucharistiam negandi reis ad mortem damnatis, ubi invaluit, neque probatur, neque refellitur, sed ubi invaluit contraria, utique retinenda est, aliquid tamen temporis interponendum est inter communionem et mortem, quo species eucharisticæ consumantur. De Sacr. Miss. l. 3. c. 2. n. 6.

Si alicujus sacerdotis negligentiâ aliquid Eucharistiæ in terram deciderit, rubricæ Missalis servandæ sunt; quamquam fatendum est, canonicas pœnas absolevisse. Si verò fragmentum aliquod in fœminæ pectus deciderit, præstat ut fœmina suis ipsa manibus levatum in os injiciat. Ibid. n. 7.

Parochus Eucharistiam deferens, vel cadaver associans, si impeditus sit, quominùs eat per viam publicam, jus habet transeundi per agrum alienum, nec impediri potest à domino, id enim jure communi concessum est cuilibet de populo. Inst. Eccles. 89. n. 2.

Si quis sacerdos ægrotus Viaticum suscipere vellet mani-

bus suis, atque in os suum inferre non renuente sacerdote, damnari non mereretur. De Syn. Diœc. l. 13. c. 19. n. 27.

Si quis Episcopus vetet, ne in missâ in hoc vel illo altari celebranda Eucharistia adstantibus ministretur, parendum illi est, nec turbæ ciendæ. Encyclica die 12 Nov. anno 1742, et de Sacrif. Miss. lib. 12. cap. 22. n. 17.

Si quis surripiat hostiam, vel particulas ex tabernaculo, vel è sacrâ pyxide, vel ex ostensorio, et extractum asportet, id sufficere censetur pro asserendo furto hostiæ consecratæ, quare reo competet demonstrare non esse consecratas. Ita in bullâ *Ab augustissimo.*

Eo ipso autem, quòd quis id sacrilegii egerit, præsumitur uti voluisse ad malum finem; quæ pariter præsumptio valet contra eum, qui in actu communionis, vel post illum, è suo, vel alieno ore extractam particulam asportaverit. Ibid.

Rei hujus sacrilegii etiam pro primâ vice tradendi sunt brachio sæculari, præcedente in ecclesiasticis degradatione reali. Ibid.

Si quis manè sumpserit Eucharistiam, vesperi verò decidat in lethalem morbum, integrum erit parocho, si vel illum denuò communicet eâdem die, sive abstineat, nec potest ab Episcopo ad utrumlibet adigi. De Syn. Diœc. c. 11. l. 7. n. 2.

Quoad Eucharistiam pueris administrandam, rectè admonet Pontifex non eamdem desiderari ætatem in pueris in mortis articulo versantibus, quæ in iis, qui rectè valent. In morituris judicio parochi permittendum est, qui diligenti examine investiget, nùm tantâ polleant perspicaciâ, ut Christum sub speciebus sacramentalibus firmiter credant et adorent. De Syn. Diœc. l. 7. c. 12. n. 3.

Rectè valentes potiri debent majori judicii firmitate, ut debitâ religione et reverentiâ ad sacramentum accedant; quæ plerumque firmitas advenire solet annum decimum inter et decimum quartum ætatis. Ibid. n. 2.

Extremè ægrotantibus, eodem periculo mortis diutiùs perseverante, potest, et debet semel, iterùm, tertiò Viaticum conferri, petente maximè ægroto; sed quoties et quantum temporis intercedere necesse sit inter unam et alteram communionem, nihil definiendum Pontifex censet. De Synod. Diœc. lib. 7. c. 12. n. 4.

Eucharistiam in oratoriis privatis administrare, quamvis

multi vetitum non esse credant; tamen consonans praxis, quæ Romæ obtinet, vetat in diœcesi Bononiensi. Inst. Eccl. 34. n. 12.

Sacerdotes omnes cujuscumque sint collegiatæ tenentur Feriâ V. in Cœnâ Domini sacramentum SS. Eucharistiæ recipere è manibus celebrantis, ut dicunt decreta plura S. C. apud *Bissum verb. Communio*, n. 383. Inst. Eccl. 38. n. 10.

EUNUCHUS.

Nemo abscissionem potest in se permittere, nisi de consilio medici ad servandam vitam; et quamquam theologi quidam admittant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulciùs in Ecclesiâ canat, atque inde victum sibi honestum procurare possit, adhuc tamen theologorum id negantium opinio communis obtinuit. Disputant verò canonistæ, nùm ex vi Cap. *Significavit*, sub titulo *de corpore vitiato*, sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus diaconi, aut subdiaconi in missâ exercêre: certum est, vi ejusdem Cap. sacerdotem illum posse benedicere, sacramenta Baptismi, Pœnitentiæ, ac Extremæ Unctionis administrare de licentiâ Episcopi: constat tamen eunuchum hujusmodi incurrere notam irregularitatis, nec Episcopo inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi. De Syn. Diœc. l. 11. cap. 7. n. 4 et 5.

EXAMINATORES.

Examinatores, si in Synodo fuerint designati tantùm nomine officii, ut sunt ex. gr. Prior S. Dominici, non ex hoc intelligitur, quòd successor in eodem munere habendus sit ut examinator synodalis, nam est electa industria personæ. De Syn. Diœc. lib. 4. cap. 7. n. 5.

Electi in Synodo examinatores, si interim ante novam Synodum decedant, tunc si saltem sex remaneant, qui numerus de necessitate est ex definitione Tridentini, non possunt alii in eorum locum substitui ab Episcopo. Si minores sint numero, tunc sufflci possunt alii usque ad sex ab Episcopo quidem approbante Capitulo. Ibid. n. 7. Qui tamen examinatores suffecti cessant elapso anno, si interim Syno-

dus non celebretur, ut ex decreto *Clem. VIII.* In hoc casu, quo Synodus post annum à priori Synodo non celebretur, tunc si non supersint saltem sex in priori Synodo designati, omnium etiam superstitum munus cessat. Quare tunc necesse est, ut si post annum concursus ad vacantes parochiales instituendus sit, petatur à S. C. facultas, ut novi examinatores extra Synodum deputentur; quæ facultas si obtineatur, uti semper obtinetur, tunc Episcopus debet quos designavit proponere Capitulo à majore ejusdem parte approbandos. Capitulum verò tenetur illos approbare, si habeant qualitates à Trid. requisitas. Ibid. n. 10.

Examinatores congruentiùs suffragia ferunt palàm communicando secum invicem, tum indicendo notario hunc, vel illum esse approbatum. In quam sententiam, quæ est *Fagnani*, inclinat Pontifex in Synod. Diœces. lib. 4. cap. 8. n. 4.

In judicio examinatorum nulla fert suffragia Episcopus, vel vicarius loco Episcopi præsidens, nisi in casu paritatis votorum, aut si sint singularia; tunc enim potest Episcopus quibus censuerit partibus accedere, sed hoc præstare debet tunc coram iisdem examinatoribus. Ita ex *Garciâ*. Ibid. n. 5.

EXCOMMUNICATIO.

A quibuscumque censuris excommunicationis, suspensionis, et interdicti etiam contentis in bullâ *Cœnæ Domini* absolvere potest major Pœnitentiarius, Regulares quidem in utroque foro, reliquos verò in foro conscientiæ tantùm; quamquam et illos potest absolvere in utroque foro à censuris publicis latis à jure, apostolicæ Sedi reservatis, et etiam nominatim declaratis vel latis nominatim ab homine, si expiraverit jurisdictio judicis delegati à quo latæ fuerunt, vel quando absolutio remissa fuerit ad Romanum Pontificem, vel quando proprios judices adire rei non possunt. Obligandi sunt tamen rei isti, ut satisfaciant parti, alioquin recidunt in eamdem censuram. Si verò hæc satisfactio à parte recusetur, tunc major Pœnitentiarius illi præscribat hanc satisfactionem, quâ à parte recusatâ, nihil ultrà agendum est. Bulla *Pastor bonus.*

Si Episcopus excommunicationem aliquam tulerit per legem generalem incurrendam à transgressoribus, declaretque, illos

statim fore evitandos, licèt publicè ac nominatim denuntiati non sint, quia facti notorietate dignoscitur, illos in excommunicationem incidisse; excommunicatio ista nequaquam sustinetur, cùm repugnet Constitutioni *Martini V. Ad evitanda*, quidquid in oppositum sentiat *Fagnanus* in cap. *Quod à prædecessore*, n. 55. de Schismat. De Syn. Diœc. l. 12. c. 5. n. 4.

Excommunicatio in bullâ *Cœnæ*, quâ vetatur fidelibus deferre arma, etc. ad Turcas, non afficit fideles Turcarum imperio subjectos, qui imperantibus illis arma suppeditant, aliò transvehunt, dummodò id peragant amoto animo iniquo nocendi fidelibus. De Syn. Diœc. l. 13. c. 20. n. 6.

Ad postulata Episcoporum Albanensium rescriptum fuit à Congregatione de propagandâ Fide, mandante Pontifice, ne inquietarent fideles, si navibus suis ad Turcas nullo bello inter christianos et Turcas furente, transvehant sclopos majores, aut minores, sarissas, gladios, plumbeas glandes, nitratum pulverem, chalybem, ferrum, aurichalcum, æs, funes et alia ad naves bellicas instruendas idonea, adhibito tamen modo quoad numerum et quantitatem, ut fieri ab illis solebat. Firmam tamen voluit prohibitionem transvehendi vel pacis tempore, vel belli, mortaria, incendiarias pilas, tormenta bellica majora, plumbeos, aut ferreos majoris moduli globos, ipsosque sclopos ingenti numero. Quæ tamen facultas illis facta est, quia non aliter possunt victum sibi comparare, atrocesque persecutiones evitare. Ibid. n. 7.

EXEMPTIO.

Exemptio ecclesiastici à jurisdictione sui Episcopi non conceditur à Congregatione; nisi evidenter probetur sævities contra se exercita, aut justus timor ne exerceatur, et nec tunc nisi priùs audito Ordinario, ipsoque fraternè admonito, ut mitiùs agat. De Syn. Diœc. l. 13. cap. 10. n. 30.

Tunc autem plerumque nihil fit aliud nisi ut prohibeatur Ordinarius, ne procedat ad censuras, carcerationem, etc. nisi priùs obtentâ à Congregatione, vel à Metropolitano facultate. Imò si reus in flagranti crimine deprehendatur, tunc non intelligitur subtracta facultas Ordinario procedendi adversùs delinquentem, ut ex Decr. S. Congreg. Ibid.

EXECUTIO PROVISIONUM CURIÆ ROMANÆ.

In bulla *Pastoralis regiminis*, feriuntur excommunicatione Pontifici Romano reservatâ, laïci impedientes executionem mandatorum, citationum, aliarumque provisionum Romanæ curiæ: et illi pariter qui impedientibus hujusmodi auxilium, consilium vel favorem præstant: Regulares verò et ecclesiastici suspensionem ipso facto incurrunt, tam ab exercitio ordinum quàm officiorum, quæ ambæ censuræ sunt reservatæ Romano Pontifici. Notarii verò sive tabelliones recusantes facere hujusmodi provisionum et executionum instrumenta publica ad instantiam partis, privantur officio notariatûs et infames declarantur.

EXEQUIÆ.

Si testator jusserit sepulturæ mandari corpus suum sine precibus, et psalmis et missis, associatione clericorum, candelis ardentibus, ejus voluntas non est attendenda, ut decidit S. Rota coram Molines in Romana Funeralium die 15 Junii 1699. Instit. Eccl. 36. n. 22.

Clemens XI. mandavit in edicto legendo in ejus Bull. pag. 317, ut in associatione funeris cujuscumque serventur leges Ritualis Romani in tit. *De Exequiis*, §. *Constituto tempore.* Fieri tamen potest, ut in aliquo singulari rerum articulo cadaver deferendum sit aliter quàm præscribat Rituale; quod tamen fieri non debet absque Episcopi scientiâ, ut ex gr. si deferendum sit cadaver in curru tecto, quod sæpè aliàs prohibuit S. C. apud *Petra* in Constit. Apost.

Parochi associantes funus ad Ecclesiam Regularium arceri non possunt ab ingressu Ecclesiæ illius cum cruce et stolâ, ut ex bullâ *Pretiosus Bened. XIII.* Ibid. n. 26.

Cadavera sacerdotum, diaconorum, et subdiaconorum exponi non possunt in Ecclesiâ, aliâ induta veste, quàm sacrâ sui ordinis, ut ex decreto *Clementis XI.* Ibid.

EXORCISMUS.

Non licet Regularibus, contradicente Episcopo, exorcisare in propriis Ecclesiis. Encyclica ad Episcopos Poloniæ, *Magno cum animi.*

In Epistolâ ad Episcopum Augustanum laudatur Encyclica *Clementis XI*, data 21. Junii 1710, quâ injunctum est, ut nemo exorcisans à normâ Ritualis Romani ullâ ex parte discedere præsumat.

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI.

Expositio SS. Sacramenti permitti non debet nisi ex publicâ causâ ab Ordinario approbatâ, etiamsi Ecclesia sit Regularium, quod ex Trid. sess. 21. c. 8. evincit et statuit S. C. Concilii; quamquam ex causâ privatâ licet Regularibus in propriis Ecclesiis exponere SS. Sacramentum, dummodò non extrahatur è Tabernaculo, et hostia sit velata, ut ex pluribus S. C. Decr. firmatur. Inst. Eccles. 30. n. 11. et 12.

Reprobatur apud frequentes scriptores usus exponendi palàm SS. Eucharistiam in festis Sanctorum. Ibid. n. 15.

Si exponatur SS. Sacramentum intra Tabernaculum apertum, et in pyxide tectâ, sex saltem candelæ ardère debent ex sensu S. Congr. Ibid. n. 21.

Verùm si extra Tabernaculum id fiat in Ostensorio velato, tunc saltem duodecim candelæ ardentes apponendæ. Ibid. num. 23.

EXTREMA UNCTIO.

Extremam Unctionem verum esse novæ legis Sacramentum à Christo Domino institutum, per Apostolum Jacobum fidelibus commendatum et promulgatum, Tridentini PP. definiverunt. Materia ejus remota est oleum ex olivarum bacchis expressum, nulli alteri materiæ saltem ex perpetuo usu Ecclesiæ immixtum; quæ tamen materia si in parvâ quantitate fuerit, adeò ut non destruat olei speciem, validitati Sacramenti nequaquam officit. Debet verò oleum istud episcopali benedictione antè sacrari, ut ex antiquissimâ PP.

traditione colligitur. Ita tamen ab Episcopo esse illud oleum benedictum oportet, ut nihilosecius possit ex commissione, sive expressâ, sive tacitâ, Romani Pontificis à simplici sacerdote consecrari, ut ex more vetustissimo Ecclesiæ Orientalis eruitur. Ita docet Pontifex in Tractatu de Syn. Diœc. l. 8. c. 1.

Unctionis Extremæ forma, in Rituali Romano expressa, est deprecativa, numquam tamen definitum est ab Ecclesiâ, an hæc ita necessaria sit, ut non æquè ad sacramenti validitatem sufficiat, si indicativo modo concipiatur; satis enim constat, formam illam expressis verbis nequaquam institutam fuisse. Constat tamen aliter, quàm in Rituali exhibeatur, proferri absque gravi flagitio privatâ auctoritate non posse.

Partes ungendæ aliæ quidem necessariæ sunt, ut Sacramentum fiat; aliæ necessitate, utì vocant, præcepti; aliæ verò ratione aliquâ suadente tutò omittuntur. Ex his postremis sunt pedum et renum unctio, hæc enim in fœminis omittitur; illa verò cum gravi incommodo præteriri potest. Cæteræ quinque sensuum unctiones saltem ex præcepto adhibendæ sunt: nùm verò singulæ ita sint necessariæ, ut absque illis Sacramentum non consistat? alii aliter disputant. Si necessitas urgeat ægri, qui mox decessurus timetur, unicus sensus ungendus est, eâ pronunciatâ formâ, quam Rituale in his rerum eventibus assignat, caput tamen præferendum. De Syn. Diœc. l. 8. c. 3.

Sacramenti hujus ministros esse sacerdotes nemo, qui fidem Christi profitetur, negaverit, ita definiente Trid. sess. 14. c. 4. Quamquàm verò conferri à pluribus simul sacerdotibus valeat, modò tamen singuli suum diversum sensum cum formâ eidem debitâ inungant: usus tamen jam inde pluribus sæculis in Latinam Ecclesiam invectus extra articulum necessitatis fert, ut unus tantummodò sacro oleo liniat, totumque perficiat Sacramentum, cui mori citra lethalem culpam se non conformare nemo potest. De Syn. Diœc. lib. 8. cap. 4. Laudabile tamen fuerit si, dum res sacra peragitur, plures assistant sacerdotes, vel saltem probi viri, *ut oratio totius Ecclesiæ* ad effectum hujus Sacramenti coadjuvet, quæ verba sunt *S. Thom.* c. 43. l. 4. contra gentes. Ibid. n. 5.

Ministrare istud Sacramentum validè omnes sacerdotes possunt; uni tamen parocho de jure competit, cùm sit ejus mi-

nister ordinarius. Alii si id audeant absque parochi facultate, contra statutum in Catechismo Romano peccant. Quinimò Religiosi ægrotum ungentes, minimè à parocho petitâ veniâ, præter gravis culpæ reatum in excommunicationem incidunt apostolicæ Sedi reservatam, in Clementinâ I. de privilegiis; excluso tamen necessitatis articulo, in quo actum charitatis, non auctoritatis abusum exercent. Hæc dicta sint de Latinis sacerdotibus, cùm de Græcis alia sit ratio: nam apud istos mos est, nec à Romanis Pontificibus improbatus, ut in hoc Sacramento conferendo septem sacerdotes, vel saltem tres præstò sint. Ibid. n. 8.

Unguntur verò fideles tali morbo laborantes, unde peritorum judicio mors proximè secutura prudenter timeatur; quare denegandum est iis, quibus certum adest vitæ periculum, putà mare transgressuris, prælium inituris, ultimo supplicio afficiendis; cùm hoc illis desit, quòd morbo periculoso laborent. Hoc verò morbi gravis periculum ita necessarium est, ut sanis collatum Sacramentum vel nullum sit, vel illicitum. Neque urget Græcorum consuetudo ungendi benè valentes; nam si id agant rati, se conferre verum Sacramentum, increpandi acriter sunt, et prohibendi; sicut tunc etiam cùm, ut apud illos interdum fit, loco satisfactionis per confessarios imponendæ, pœnitentes inungunt. Ibid. cap. 5.

Providendum est tamen à parocho, ne in hoc Sacramento administrando supremum vitæ articulum expectet; sed maturiùs id agat, cùm æger nondum sensibus destitutus, precibus sacerdotis suas etiam adjungere valet. Providendum illi est etiam, ne hoc Sacramentum, quamquam non est de præcepto, petentibus deneget; id enim si vel illi negaret, vel non offerret, gravem culpam committeret. Quin nec desunt plures, qui opinentur, ægrotum negantem recipere sacram unctionem, reum habêri lethalis culpæ, cùm ex contemptu Sacramenti id renuere meritò censeri possit. Ibid. c. 7.

Pueris ante usum rationis ex perpetuâ Ecclesiæ doctrinâ non datur, quanquam, ut id licitè fiat, ætas illa firmior expectanda non est, quâ Sacramenti pœnitentiæ capaces censentur. Pueris accensendi sunt etiam perpetuò amentes et furiosi, quibus constans fuit per totam vitam amentia. Constans, inquam, nam si adulti usum rationis aliquando obti-

nuerunt, tum inciderunt in amentiam, cùm aliquid criminis committere potuerint, utique inungendi sunt. Ibid. cap. 6.

Sed quid, si subitâ vi morbi correpti in amentiam incidant, ut petere Sacramentum minimè valuerint? Eos profectò hoc Sacramento juvari oportet, si præsertim sensibus destituti aliorum sacramentorum remedio juvari non possint. Ibid. cap. 6.

Ordo in hoc Sacramento conferendo quamquàm non idem fuerit semper in totâ Ecclesiâ, cùm alii statim post sacramentalem absolutionem ante Viaticum ægrotos inunxerint, alii post Viaticum; cùm tamen Ecclesiæ Romanæ disciplina in Catechismo Concilii Tridentini expressa postremam hanc agendi rationem servaverit, æquitatis ratio postulat, ut ab ea non recedatur. Ibid. cap. 8.

Eodem morbo et periculo perseverante, repetere Sacramentum istud non licet; si verò morbi vis ita remiserit, ut recessisse periculum mortis videatur, iterùmque recrudescat, et novum mortis periculum urgeat, tunc iterùm unctio peragenda est. Ibid. In dubio tamen nùm morbi status sit mutatus, seu nùm idem perseveret, expedit, ut ad Sacramenti iterationem parochus propendeat. Ibid. *Peccat graviter* ille, qui tamdiu differt Extremam Unctionem conferre, *cùm jam ægrotus omni salutis spe, vitâ, et sensibus carere incipiat.* Verba hæc sunt Catechismi Romani de Extremâ Unct. Ibid. num. 3.

An teneatur parochus Sacramentum hoc administrare peste laborantibus, dictum est V. *Parochus.* An valeat si instrumento, nempe penicillo, inungatur corpus ægroti peste infecti, nihil deciditur; asseritur tamen hunc ritum in Ecclesiâ hucusque fuisse inusitatum. De Syn. Diœc. lib. 13. cap. 19. n. 17.

Non refert utrùm hoc Sacramentum conferatur ab uno sive à pluribus presbyteris juxta morem Græcorum, dummodò illi credant hoc fieri posse etiam ab uno validè et licitè. Necesse tamen est ut sacerdos Græcus, qui ungit, idem et formam *pronuntiet.* Bull. *Etsi pastoralis.*

FESTI DIES.

Opera servilia diebus festis prohibentur, ne ruralibus quidem exceptis; conceduntur tamen, si urgeat vera, et non affectata necessitas. Affectata verò illa diceretur, in quâ opera, quæ diebus præcedentibus fieri possent, ad diem festum transferrentur. Petenda est tamen à Superiore facultas, si quid insurgat necessitatis. Hanc verò facultatem dare solet Episcopus parochis ruralibus in ordine ad opera agrestia, qualia se haberent oneratio plaustrorum, collectio frugum et fructuum, herbam secare, colligere fœnum, quando periculum imminet veræ tempestatis, vel quando die sequenti transferenda sunt in civitatem, nec posset id commodè differri. Instit. Eccles. 55. n. 33. etc.

Molitores non possunt molitioni incumbere, etiamsi molendinum aquâ, seu jumentis, seu vento volvatur; non possunt, inquam, seclusâ consuetudine, vel necessitate: quæ necessitas si adsit, in diœcesi Bononiensi facultas non à parocho, sed à curiâ archiepiscopali conceditur. Ibid. n. 37.

Piscatio inter opera servilia die festo vetita referenda est; si tamen necessitas urgeat piscandi, eò quòd statis anni diebus fiat transitus piscium, quo elapso temporis articulo piscatio eorum nulla fieret, tunc pauperibus piscatoribus datum est, ut operi illi incumbere possint, dummodò id non præstent die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, et Corporis Christi, juxta ac olim concessum fuit Trevirensibus ab *Alexandro III*. De Syn. Diœc. l. 13. c. 18. n. 10.

FIDES.

Actus Fidei, Spei et Charitatis debent per accidens elici, cùm aliquâ tentatione urgemur, nec illam superare valemus, nisi efficaciâ illorum actuum. Instit. Eccles. 72. n. 20.

Non sufficit ad implenda tria ista præcepta, seu charitas virtualis, quæ in obsequendo divinis præceptis exercetur, nec etiam fides virtualis, ut ex pluribus damnatis propositionibus firmatur. Instit. Eccles. 72. n. 20.

Si quis diuturno satis tempore negligit elicere actus Fidei, Spei et Charitatis, illum versari in periculo æternæ salutis firmatur. Ibid. n. 21.

Non licet Christianis degentibus sub Turcarum imperio, vel Turcis, qui ibidem agentes convertuntur ad fidem, turcica sibi nomina, vel retinêre, vel imponere; hoc enim pertinet ad externam fidei professionem, Constit. *Inter omnigenas*, ad incolas regni Serviæ, et finitimarum regionum : et Congregatio universalis Inquisitionis in rescripto ad postulata Episcoporum Albanensium idem edixit. De Syn. Diœc. l. 13. c. 20. n. 9.

Christiani ad Turcas apostatantes, deinde redeuntes ad fidem, tenentur coram fidelibus publicè abjurare apostasiam: at coram infidelibus non est necessarium, sed sufficit, ut coram ipsis abstineant ab actibus infidelitatis, deponant vestem protestativam falsæ religionis; et curent, ut successu temporis infideles agnoscant vel ab ipsis, vel ab aliis eorum abjurationem etiam cum periculo vitæ. Ita ex Decr. S. Inquisitionis. Ibid. n. 17. At in decreto servato in archivio S. Inquisitionis non legitur hoc additamentum, *curent, ut successu temporis, etc.*, quare ad id non esse obligandos fideles additur. Ibid. n. 18.

GRÆCI.

Græci in Italiâ degentes ordinem suscipere non possunt, nisi ab Episcopo Græco Romæ constituto, sive ab altero Græco Episcopo in Calabriâ in oppido S. Benedicti Ullani Bisimianensis diœcesis, ut ex Constit. *Clem. VIII.* 34. quam et *Benedictus XIV.* confirmavit bullâ 57. De Syn. Diœc. l. 2. c. 12.

Quamquam verò habeant aliquando Vicarios suos apostolicos ex Græcis assignatos, adhuc tamen et Vicarius, et cæteri Græci omnimodò jurisdictioni Latinorum Episcoporum subsunt. Ibid. n. 8.

Græci non tenentur in Symbolo pronuntiare *à Patre Filioque*, quamquam id debeant credere. Ubi tamen viget consuetudo, sicut etiam à Græcis in quibuscumque Italiæ et insularum adjacentium regionibus commorantibus, si ab Ordinariis locorum ob aliquam legitimam causam fuerint requisiti, illam addere omninò tenentur. Hæc omnia in bull. *Etsi Pastoralis.*

Licèt autem in fermentato Eucharistiam conficere permittantur; credere tamen debent, etiam in azymo eam veraciter confici. Ibid. n. 1.

Item qui in Dei charitate decesserint nondum plenè per pœnitentiam purgati, purgatorii pœnis expiandos esse in alterá vitá, quibus suffragia fidelium viventium prosint.

Item animas purgatas statim in cœlum recipi ad intuitivam Dei visionem. Qui verò cum peccato mortali decesserint, hos in inferni carcerem protrudi pœnis imparibus puniendos pro imparitate delicti.

Item superioribus hisce adjiciendus est primatus Romani Pontificis in universam Ecclesiam. Ibid.

HÆRETICI.

Hæretici occulti absolvi possunt in foro conscientiæ à majori Pœnitentiario, vel de ejus mandato. Occulti verò sunt, qui, etsi hæresim suam extrinsecis actibus manifestârint, nemo tamen illos vidit. Ita in bullâ *Pastor bonus.*

Potest etiam major Pœnitentiarius in foro conscientiæ absolvere publicos hæreticos, seu apostatas à fide, quando necesse non est complices denuntiare, illis nempe mortuis, sive degentibus in locis palàm infectis; non verò si illi vivant, ubi inquisitionis officium viget. Ibid.

Principes. vel qui Vicarii nomine statui præsunt, dominia, et respublicæ, illarumque administratores, vel qui administrationem habêre solent, Episcopi, et superiores Prælati, in casibus publicis contentis in bullâ *Cœnæ Domini*, ab illo absolvi nequaquam possunt. Ibid. §. 11.

Sicut nec ab eo absolvi possunt ab incursâ censurâ omnes quicumque, etiam S. R. E. Cardinales, qui vivente Romano Pontifice de alio eligendo, vel excludendo tractaverint, suffragia iniverint, ambitusque, aut pactiones fecerint. Ibid. §. 12.

Nec potest absolvere eos, qui per astrologiam judiciariam per se, vel per alios de statu reipublicæ christianæ, sive de vitâ et morte Romani Pontificis tunc existentis inquisierint. §. 13.

Denique neque potest in casibus publicis violatæ immu-

nitatis seu libertatis ecclesiasticæ, etiam non deductis in judicium. §. 14.

Tenetur Episcopus etiam in locis ubi officium S. Inquisitionis viget, sedulò curare, ut creditam sibi dioecesim ab hæreticis purget, et si quem repererit, pœnis canonicis punire debet; cavêre tamen debet, ne fidei Inquisitores à suo munere obeundo impediat. Deductum verò hæreticum ad suum tribunal non minùs Episcopus, quàm Inquisitor reconciliare possunt Ecclesiæ, et pro utroque foro absolvere. Quin et possunt hæreticum, postquam errores suos ejuraverit, ad simplicem confessarium pro absolutione remittere, quæ tunc data à confessario in foro sacramentali absolutio pro foro pariter externo valet. Ita in Tr. De Syn. Diœc. l. 9. c. 4. n. 3.

Ab hæresi merè internâ et mentali, nullo exteriori signo manifestatâ, simplex confessarius absolvere potest; cùm hæresis sit summo Pontifici reservata per censuram annexam, quæ certè in eo casu nulla est. Potest etiam simplex confessarius eum absolvere, qui verbo aliquo, vel facto fidei articulum negaverit, interiori tamen assensu fidem retinuerit, neque enim in eâ rerum circumstantiâ censura illigaretur. Quamquam in foro externo tamquam hæreticus puniretur, et nequidquam obtenderet se in corde fidem retinuisse. Ibid. n. 4.

Si verò agatur de hæresi externâ occultâ nondum deductâ ad forum Episcopi, olim quidem facultas facta fuit Episcopis à Conc. Trid. sess. 24. c. 6, ut per se non verò per Vicarios suos ab illâ absolverent in foro conscientiæ. Sed cùm in bullâ singulis annis publicatâ reservetur Romano Pontifici absolutio inter cætera etiam ab hæresis crimine; et in eâ bullâ derogetur omnibus contrariis decretis cujusvis concilii, hinc quæstio agitatur apud theologos, nùm hodie pariter Episcopo maneàt facultas absolvendi hæreticos in foro conscientiæ. Neganda tamen est illis hæc facultas; nam illis verbis *non obstantibus cujusvis concilii decretis*, omnis concilii Tridentini facultas Episcopis adimitur. Quam in rem multa Congregationis S. Officii et Congregationis Conc. afferuntur decreta, et adjiciuntur *S. Pii IV. Greg. XIII*, *Clem. VIII*, vivæ vocis oracula, ne quid dixerim de propositione 3, inter damnatas ab *Alexand. VII. Sententia asserens bullam* Cœnæ *solùm prohi-*

bere absolutionem hæresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in quâ de occultis criminibus sermo est, anno 1629, 18 *Julii in Consistorio S. C. Em. Card. visa et tolerata est.* Ingenuè quidem fatendum, hanc propositionem ideò confixam fuisse ex falsâ assertione de approbatione S. C., quæ nulla fuit. Vix tamen creditur, Pontificem adeò se præbuisse sollicitum de amovendâ hâc S. C. approbatione ab eâ propositione, nisi et eamdem ipsam propositionem improbabilem judicasset. De Syn. Diœc. l. 9. c. 4. n. 9. sed nec credi potest facultatem ab hæresi hujusce absolvendi Gallicanis Episcopis datam esse, quamquam eam sibi multi arrogent, ut multis argumentis cap. 5. evincitur. Quod verò negatur Episcopis, negandum etiam est Inquisitoribus Hispaniæ et Lusitaniæ, quibus si aliqua olim fuit in hanc rem auctoritas, modò ex bulla *Cœnæ* sublata est. Ibid. c. 5. n. 4.

HOMICIDIUM.

Cum homicidis et bannitis etiam in casu homicidii voluntarii major Pœnitentiarius potest dispensare, ut religionem approbatam etiam tanquam clerici ingredi possint, additis tamen quibusdam clausulis, de quibus Pontifex in suâ bullâ *Pastor bonus.*

JEJUNIUM.

Dispensatio impetrata in Quadragesimâ vescendi carnibus non continuò deobligat ab unicâ comestione, quare sic dispensati declarantur ad eam teneri, nec miscêre posse *epulas licitas, atque interdictas.* Constit. *Non ambigimus.*

Hâc verò admixtione vetita est comestio carnium cum piscibus. Ita declaravit Pontifex in Epistolâ ad Archiepiscopum Compostellæ.

In vespertinâ refectiunculâ debent dispensati illi abstinêre à carnibus, nec possunt quidquam aliud gustare, quàm quod cæteri non dispensati. Ibid.

Debent sicut cæteri horam jejunantibus præscriptam in comessatione servare. Ibid.

Id, quod præscribitur de non miscendis carnibus cum piscibus, æquè servandum est in Dominicis Quadragesimæ.

Utrumque hoc præceptum unicæ comestionis, et cavendæ admixtionis carnium cum piscibus urget etiam in jejuniis extra Quadragesimam. Ib.

Qui tamen ex dispensatione utuntur ovis et lacticiniis, à piscibus abstinêre non tenentur. Ibid.

In petendis à Pontifice dispensationibus generalibus à jejunii disciplinâ pro oppidis et diœcesibus, monentur Episcopi, ne faciles se præbeant, sed priùs consulendi medicinæ peritiores, exquirendo ab illis, nùm morbus sit communis, ita ut nulla ætas libera et incolumis esse queat, adeoque ad præservationem à morbo multùm conducere judicent, si dispensatio à carnibus concedatur, tunc verò illas petant. Alia, quæ servanda ab illis sunt, latiùs explicat Encyclica *Libentissimè*, etc.

Potum chocolatis die jejunii tolerat Pontifex. Instit. Eccl. 15. n. 10. Vix tamen admittit majorem longè cyathum, nec omninò tolerat sæpiùs eâdem die iterare. Ibid.

Filios seu famulos non servare jejunium Quadragesimæ quoad abstinentiam à carnibus, eò quòd cum patrefamilias dispensetur, nec potest sufficere sumptibus duplicis mensæ, id non sine maximâ abusione admitteretur. Instit. Eccles. 15. n. 25.

Benedict. XIV. in suâ Const. *Pias Christi fidelium*, concedit iterùm singulis confratribus Confraternitatis S. Mariæ de Succursu, in civitate Januæ erectæ, commorantibus in Januensi ditione, et dominio, et complentibus statuta, seu pia opera in eâ præscripta, privilegium ovis et lacticiniis vescendi certis diebus Quadragesimæ, nempe diebus Dominicis, secundis, tertiis, et quintis feriis. Hoc insuper privilegium antea concessum, prorogat eadem bulla ad omnes feriales dies Quadragesimæ etiam Dominicas, comprehensâ pariter Dominicâ in Palmis et Hebdomadâ majori, quam in priori privilegio exceperat. Sed ab hâc exemptione excipit Archiepiscopos, Episcopos, inferiores Prælatos, nec non Regulares omnes, et quoad sæculares ecclesiasticos eos, qui ad ordinem presbyteratûs fuerint promoti, nisi tamen illi sexagesimum ætatis annum compleverint. Vult tamen, ut illi omnes exempti legibus jejunii de unicâ comestione in die subjiciantur. Datur

illis pariter privilegium, ut bis in vitâ tantummodò possint absolvi à simplici confessario à reservatis Sedis apost. sicut etiam id possint in mortis articulo. Declarat verò in §. 3, in eâdem facultate absolutionis obtinendæ non comprehendi reservata ab Ordinariis locorum.

IMAGINES SACRÆ.

Non est permittenda imago Spiritûs Sancti sub figura hominis, cùm id numquam obtinuerit in Ecclesiâ. In Epist. ad Episcopum Augustanum, *Sicut nec imago trium hominum æqualium ad repræsentandam SS. Trinitatem.*

IMMUNITAS LOCALIS.

Ab immunitate locali præter exemptos in Bullâ Greg. XIV. alios etiam adjungendos censuit Bened. XIII. in Bullâ *Ex quo divina*, scilicet sequentes:

I. Impedientes ne quis recurrat ad locum immunem, vel ex eo violenter extrahunt.

II. Interficientes proximum animo præmeditato, ac deliberato.

III. Adulterantes litteras apostolicas.

IV. Reos furti, seu quid falsi committentes in Monte Pietatis, vel in loco publico, ubi pecuniæ deponuntur, vulgò Banco; ex quo crimine arca pecuniaria ita minuatur, ut pœnæ ordinariæ locus sit.

V. Vitiantes, seu abradentes, aureas, argenteasque monetas cujuscumque Principis etiam externi, cursum in eo loco habentes, ubi delictum committitur; vel sic vitiatas monetas scienter ita expendentem, ut fraudis conscius, et particeps censêri possit.

VI. Illos, qui curiam simulantes insinuant sese in domo ad furandum, dummodò simul etiam committant homicidium, aut mutilationem membrorum in eos, qui etiam per accidens in eâ domo sunt, effectu tamen secuto.

VII. Homicidium etiam in rixâ, si ex processu reus sit deprehensus, seu in exilium eo nomine agitur. Quod valet tantummodò in ecclesiasticâ ditione. Inst. Eccl. 41. n. 21.

Iu eâdem Bullâ immunitate privatur ille, qui stans in

Ecclesiâ, vel in cœmeterio interficit stantes extra illa loca, et vice versâ.

Ab ea verò immunitate excluduntur non solùm respectu ejusdem Ecclesiæ violatæ, sed et aliarum omnium. Ib. n. 22.

Declaravit etiam eos censêri grassatores viarûm; si unum tantummodò homicidium, seu mutilationem commiserint etiam in viâ vicinali. Ib. n. 23.

Extendit hoc pariter ad mandantes, qui certum præmium promiserint mandatario, etsi non dederint, homicidium tamen, seu mutilatio commissa sit.

Clemens XII. hanc bullam confirmavit Constitutione suâ *In supremo*, et extendit etiam ad ecclesiasticos homicidas, sicut etiam ad majores annis viginti, quòd omnes comprehensos declarat, si etiam mandatum, consilium, instigationem, auxilium coöperativum, aut aliam operam occisori præbuerint, ex quorum singulis pravis actibus homicidium evenerit. Adjecit, indicia ad tradendum reum judici sæculari sufficere, si talia saltem sint, quæ ad torturam valeant. Hæc tamen valêre statuit tantummodò pro ditione ecclesiasticâ.

Denique *Benedictus XIV.* in suâ bullâ *Officii nostri*, confirmavit ea omnia, declaravitque comprehendi etiam ecclesiasticos, et mulieres reas homicidii, sicut etiam occidentes baculo, aut saxo. Exemit verò, quando commissum esset homicidium casu, aut necessariâ defensione; restringit enim quando id agitur ex odio, et nocendi animo.

Declaravit etiam, quòd si fortè accidat, ut vulneretur quis ad mortem, et percussor statim confugiat ad Ecclesiam nondum morte secutâ, tunc si chirurgi grave vitæ periculum adesse retulerint, tunc reus servatis servandis possit extrahi ab Ecclesiâ, et mancipari carceribus, ita tamen, ut si vulneratus vivat ultra tempus à legibus constitutum, Ecclesiæ iterùm restituatur.

Confirmat Constitutionem *Benedicti XIII.* in eo, quòd privativè ad Episcopos pertineat facultas demandandi extractionem delinquentium ejusmodi è loco immuni (quæ facultas dari potest cùm adsunt indicia ad carcerationem) adeò ut, si locus sit nullius diœcesis, tunc recurrendum voluerit pro eâ facultate ad Episcopum viciniorem, et semper, cùm fit extractio, adsit ecclesiasticus ab eo deputatus.

Factâ extractione, construitur processus de mandato Epi-

scopi; si indicia ad torturam sufficientia reperiantur, tunc consignandus est reus judici sæculari (obligando tamen illum sub excommunicatione latæ sententiæ ut si reus purgaverit indicia, restituatur Ecclesiæ).

Si homicidium perpetratum est in locis à residentiâ Episcopi remotis, mandat, ut de mandato Episcopi Vicarii foranei indicia ad extractionem necessaria juridicè colligant, statimque ad Episcopum transmittant.

Transgressores sacræ immunitatis, etiam quoad pœnas, declarat eos, qui sine recursu ad Episcopum extrahunt, sive etiam obsidêre præsumunt loca immunia, ne alimenta ad reum deferantur, sive aliter cogunt reum, ut se dedat curiæ sæculari.

Qui sic egerint, privat eos jure asyli.

Si quæ viget consuetudo inter finitimos principes, ut homicidæ committentes delictum in alterutrius ditione, capiantur, et transmittantur ad principem loci, ubi delictum commissum est, ab Episcopo loci homicidii exquiri jubet indicia, et transmitti ad Episcopum asyli, ad quem pertinet mandatum dare de extractione.

Hæc tamen bulla lata est tantùm pro ditione ecclesiasticâ, et pro illis principibus, qui eam postulaverint.

Hæretici, aut de hæresi suspecti, Judæi post baptismum in apostasiam lapsi, possunt ab Inquisitoribus extrahi ab Ecclesiâ, sed vel ante, vel post capturam, commonêri debet Episcopus. Encycl. ad Inquisit. *Elapso proximè*.

Qui è loco relegationis, sive è carceribus, sive triremibus in asylum se proripit, nisi reus sit criminum quæ immunitate privantur, jure asyli potitur. Ibid. n. 5.

Pœnæ contra turbantes immunitatem afficiunt etiam eos qui impediunt, ne judex ecclesiasticus cognoscat in causis, in quibus habet auctoritatem tantùm cumulativam. Inst. Eccles. 40. n. 10.

Si quis reus dolosè extrahatur ab Ecclesiâ, et extra illam capiatur non per vim, aut per salvum conductum, ista dolosa extractio reo non suffragatur, ut ex Decr. S. C. die 22 Decemb. 1716. Instit. Eccles. 41. n. 9.

INDULGENTIA.

Indulgentias plenarias solus Romanus Pontifex conferre potest, cui thesauri Ecclesiæ clavium commissa est custodia. De Syn. Diœc. l. 2. c. 9. n. 7.

Omnibus Episcopis facultas à jure conceditur indulgentiam dierum quadraginta largiendi, et centum in Ecclesiæ dedicatione, ex Cap. *Cum de eo pœnit.*

Cardinalibus verò centum dierum. Hanc verò indulgentiam etiam Regulares lucrantur : cùm eorum exemptio non debeat illis in damnum converti. Inst. Eccl. 63. n. 16.

Vicarius Capitularis ne indulgentias quascumque conferat abstinêre debet. Ita ex decretis S. C. De Syn. Diœces. l. 2. c. 9. n. 7.

Pro lucranda indulgentia non sufficit opera injuncta præstare, ad quæ aliàs quis tenetur alio titulo, putà justitiæ etc. *Encyclica* de Quæst. in Jub. excit. §. 4.

Indulgentiæ à Pontifice concessæ iis, qui cum confessione et communione Ecclesiam aliquam visitant, non exigunt, ut Ecclesia visitetur post confessionem et communionem ; sed sufficit, ut, si visitetur ante statum gratiæ, dispositio tamen habeatur eâdem die confitendi, et communicandi, ut ex pluribus theologis firmatur. Inst. Eccl. 48. n. 10.

Si quis pluries intra eamdem diem Ecclesiam aliquam visitaverit, in quâ est indulgentia, non ideò pluries indulgentiam acquirit, juxta decr. S. C. sub *Innoc. XI.* die 7 Mart. 1678. in declaratione Quæst. pro Jub. acquisit. *Inter præteritos.*

Indulgentiæ concessæ Fratribus et Sororibus Tertii Ordinis sæcularis de Pœnitentiâ S. Francisci, sive collegialiter viventibus, sive in domibus privatis, reformavit Pontifex, et singulas numeravit, cæteris omnibus revocatis in bullâ de novâ concessione ejusmodi indulgentiarum. *Ad Rom. Pontif.* Sunt autem ejusmodi : Indulgentia plenaria confessis, et sacrâ Eucharistiâ refectis eâ die, quâ ordinem ingrediuntur.

Item plenaria confessis, et communione refectis die festo S. Francisci, die 4 Octobris, S. Claræ, Sancti titularis Ecclesiæ, oratorii, vel capellæ ejusdem Tertii Ordinis, die dedicatio-

nis S. Mariæ Angelorum de Portiunculâ, dummodò Ecclesiam ipsam, etc. devotè visitaverint, et de more oraverint.

Indulgentia plenaria in articulo mortis constitutis confessis, et communione refectis, et ore, vel si non potuerint ore, saltem corde nomen Jesu invocantibus.

Visitantibus Ecclesiam Tertii Ordinis, seu Oratorium sive capellam diebus stationum in Missali Romano descriptis, ibique orantibus de more, indulgentiæ illæ conceduntur, quas prædictis diebus visitantes Ecclesias Urbis, et extra eam, consequuntur.

Confessis, et sacrâ communione refectis in festo Stigmatum S. Francisci, S. Ludovici Galliarum regis, S. Elisabeth reginæ Portugalliæ, itemque S. Elisabeth Hungariæ reginæ, S. Margaritæ de Cortonâ, atque duodecim aliis anni feriatis, vel dominicis diebus ad libitum eligendis, et à Superioribus ordinis approbandis, et visitantibus ac orantibus, ut suprà, quâlibet earum dierum septem annorum, et totidem quadragenarum indulgentiæ.

Itidem centum dies indulgentiarum lucrantur toties quoties interfuerint missis, aut divinis officiis in Ecclesiâ, ut suprà celebrandis, seu congregationibus publicis, vel privatis Tertii ejusdem Ordinis ubivis faciendis; cùm pauperes hospitio susceperint, pacem composuerint, vel procuraverint, corpora defunctorum quorumcumque ad sepulturam associaverint, aut processiones de licentiâ Ordinarii faciendas, SS. Eucharistiæ Sacramentum tam in processionibus, quàm cùm ad infirmos defertur, vel saltem, si sint impediti, ad signum campanæ Orationem dominicam et Salutationem angelicam recitaverint. Item si quinquies Orationem dominicam, et Salutationem angelicam, sive pro Ecclesiæ necessitatibus, sive pro defunctis fratribus et sororibus recitaverint. Item si peccantem ad pœnitentiam redegerint, doctrinam christianam rudes docuerint. Tandem quoties opus aliud pietatis vel charitatis exercuerint.

Indulgentiæ pro fratribus Tertii Ordinis S. Francisci de Paula conceduntur à Pontifice instar ferè indulgentiarum pro illis, qui Tertium Ordinem S. Francisci de Assisio profitentur, excepto quòd indulgentiam plenariam consequantur in festo S. Francisci de Paula, S. Francisci Salesii, Dedicationis S.

Michaëlis Archangeli, et in festo omnium Sanctorum, si visitaverint Ecclesiam aliquam Ordinis, si ibi sit, et in defectu unam aliquam civitatis, vel loci ubi degunt. Cæteræ indulgentiæ eædem omninò sunt ac superiores pro Tertiariis S. Francisci Assisiensis. Quoad Cordigeros Sancti Francisci de Paula cingulum tantummodò benedictum ab aliquo fratre ejus Ordinis, vel ab alio deputato à superioribus ejusdem Ordinis deferentes, die, quâ cingulum assumunt confessi, et sacrâ communione refecti plenariam indulgentiam consequuntur, sicut et plenariam in Festo S. Francisci de Paula, visitantes ut suprà; ac denique plenariam in articulo mortis, eo modo, quo Tertiarii S. Francisci Assisiensis. Quotidianam etiam indulgentiam centum dierum consequuntur, si in honorem Domini Jesu Christi, et SS. Apostolorum preces effuderint. Denique Cordigeri illi, sicut et Tertiarii pro quolibet bono opere sexaginta dierum indulgentiam consequuntur, in quo differunt à Tertiariis S. Francisci Assisiensis, qui centum dies lucrantur. Easdem omnes indulgentias applicare pro defunctis possunt. Bulla pro indulgentiis Tertiariorum Sancti Francisci de Paula, *Inexhausti.*

Indulgentiæ plenariæ in articulo mortis ab Episcopis per benedictionem impertiendæ. Vide *Episcopus.*

Docentes rudes homines publicè, vel privatim orationis mentalis regulas, et modum, itemque qui publicè docentes auscultaverint, dummodò verè pœnitentes ac sacrâ communione refecti, toties quoties lucrantur septem annos, et totidem quadragenas de verâ indulgentiâ. Item si assiduè eò convenerint; semel in mense, verè pœnitentes, et sacrâ communione refecti, orantesque pro more indulgentiis consueto, indulgentiam plenariam, defunctis etiam applicandam, lucrantur, quam pariter ita obtinent ii, qui toto mense, unico saltem horæ quadrante singulis diebus orationi mentali dant opera, dummodò verè pœnitentes et confessi, Eucharistiam sumpserint, et orent pro concordiâ etc. Concedente hæc omnia Pontifice in bullâ *Quemadmodum.*

De validitate indulgentiæ Portiunculæ, ejusque extensione ad omnes alias Ecclesias Ordinis S. Francisci ambigi non potest; nullo licèt extante authentico documento, scientibus, et non contradicentibus Romanis Pontificibus. De Synod. diœc. l. 13. c. 18. n. 5.

Item nec de indulgentiis Ecclesiæ Lateranensis, quas approbavit, et ex integro concessit *Benedictus XIV.* in bullâ, *Assiduæ sollicitudinis*. Ibid.

Indulgentias *in forma jubilæi* concessas abrogavit *Clemens VIII*, aliique quidam Pontifices, quare si fortè agatur de aliquâ ejusdem tenoris indulgentiâ, videndum erit, nùm post ea decreta concessa fuerit, ut ex Tractatu de indulgentiis *P. Theodori*, part. 2. c. 4. §. 2. Ib. n. 9.

Clemens XII. in suo Brevi dato die 14. Aug. 1736. indulgentiam plenariam, die ad libitum quotannis eligendo, concessit iis, qui anno integro ad pulsum campanæ sub horam noctis recitaverint psal. *De profundis*, vel semel Orationem dominicam, et Salutationem angelicam, cum versiculo *Requiem* in suffragium defunctorum; dummodò eâ die confessi, et communione refecti, preces pias effuderint pro consueto more. Singulis verò diebus toties quoties easdem orationes ad signum campanulæ recitantes centum indulgentiarum dies consequuntur. Instit. Eccles. 61. n. 5.

INFIDELITAS.

Signa protestativa infidelitatis hæc indicat Pontifex in suis decretis pro incolis regni Serviæ, incipientibus *Inter omnigenas*. Nomina Turcica assumere, infidelium templa, scilicet Moschæas frequentare, jejuniorum dies per carnium esum profanare ad effectum, ut Mahumetani credantur. Damnat etiam peccati illos qui ex hâc vitâ migraturi cadavera sua Turcarum sepulturæ demandarent, cum istorum assistentiâ, et mahumeticis adhibitis ritibus.

INTERDICTI.

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ assistere non possunt missæ, et divinis officiis; neque coram illis potest missa celebrari in Ecclesiâ. Spectat verò ad ministros Ecclesiæ illos ejicere; si tamen vis adhibenda sit cum scandalo, vel etiam frustrà, tunc ex *Suarez* docetur missam jam inceptam non esse omittendam. Inst. Eccl. 55. n. 11.

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, utrùm eam ingredi pos-

sint ad orandum tantummodò, quæstio est anceps inter DD. Ibid.

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ ob transgressionem præcepti de communione paschali, si contumaces se præbuerint, ab Episcopo excommunicatione plecti possunt, ut ex DD. firmatur. Inst. Eccles. 55. n. 11.

IRREGULARITAS.

Major Pœnitentiarius in casibus occultis, et pro foro conscientiæ tantùm dispensat in irregularitate ex quocumque delicto, vel defectu proveniente, tam cum laïcis, quàm cum ecclesiasticis, vel sæcularibus, vel regularibus ad hoc ut possint initiari ordinibus, vel in susceptis ministrare, ad superiores gradus ascendere, ac dignitates, etiam Cathedralis, et quæcumque beneficia ecclesiastica quandocumque ante dispensationes alioquin canonicè obtentas retinêre; nec non ut hujusmodi beneficia et dignitates (exceptis quando agitur de homicidio voluntario, vel alio gravissimo excessu, Ecclesiis cathedralibus et metropolitanis) etiam post delictum assequi valeant. Bulla *Pastor bonus.*

Ubi additur, in irregularitatibus quoad regulares ita dispensari posse, ut ad quæcumque officia et beneficia regularia ascendere valeant, excepto tamen Ordinis *Generalatu*, in irregularitate ex defectu natalium. Ibid. §. 31. Ea verò dispensatio conceditur tantùm in foro conscientiæ, in casibus occultis, in publicis verò in utroque foro, auditis tamen superioribus. Ib. §. 32.

Clericus militiæ nomen dans ipso facto privatur beneficio, et pensione, ut ex decis. Rotæ Romanæ. Inst. Eccl. 101. n. 18. Quoad hanc irregularitatem hæc accipe. Clericum in sacris constitutum militantem, et arma ferentem in servitium alicujus laïci principis, si expeditionibus bellicis interfuerit, in quibus homicidia, furta, rapinæ, incendia secuta fuerint, multò probabilius est incidisse in irregularitatem, licèt moraliter certus sit, se neminem mutilasse, vel occidisse, ut ex decr. S. C. in Ipren. *Irregularitatis* erui posse videtur. Ib. n. 10.

Idem fortè affirmari potest de clerico in minoribus beneficiato, cùm ea, quæ vetantur ordinatis in sacris, etiam beneficiatos clericos comprehendant. Ib. n. 23.

Clerici in minoribus, si militaverint in bello injusto, etsi ipsi neminem occiderint, vel mutilaverint, si tamen ala, in quâ militant, homicidia commiserit, seu mutilaverit, inducit in eos clericos irregularitatem : in eo enim casu clericus facit unum corpus cum sociis, et ulteriùs dat operam rei illicitæ. Ib. n. 8.

Porrò si ille militaverit sub suo principe, nec certò sciverit, bellum esse injustum, non tenetur per se indagare, nùm justum sit, necne, sed potest credere bellum esse justum. Ib. n. 17. Idem probabiliter dici potest de clerico militante sub alieno principe, quia impossibile esset illi indagare, nùm sit bellum istud justum, injustumve. Ibid. n. 17.

Si verò bellum esset justum, clericus militans si certus sit moraliter se neminem occidisse, vel mutilasse, etiamsi hoc factum fuerit à sociis, non incidit in irregularitem, ut ex cap. *Petitio, de homicidio voluntario*. Ib. n. 10.

Demùm si bellum sit justum, et defensivum, si clericus jussus est arma capere, nec sufficiant ad defensionem laïci, non incidit in irregularitatem, etiamsi occiderit. Ib. n. 9.

Illegitimi sunt irregulares ex defectu, adeoque ordinum et beneficii incapaces; attamen pro minoribus ordinibus, et beneficiis non habentibus annexam animarum curam, potest Episcopus cum illis dispensare; nonnisi verò Romanus Pontifex in aliis omnibus, ut ex cap. *Is qui*, *de filiis presbyter. in* 6. De Syn. diœc. l. 13. c. 24. n. 11.

Filii illegitimi clericorum consequi non possunt beneficia, et pensiones in Ecclesiis, in quibus parentes eorum obtinuerunt aliquod beneficium, licèt dissimile. neque in eisdem Ecclesiis ministrare; neque tandem pensionem ullam habêre super fructibus beneficiorum, quæ ab eorum parentibus possessa sunt, ex Tridentino sess. 25. cap. 15. *de Ref.* Sicut et nullæ sunt reciprocæ resignationes à parentibus clericis in favorem filiorum suorum factæ, ita ut ipsis filiis minimè suffragentur. De Syn. diœc. l. 13. c. 24. n. 13. Quin nec filius illegitimus parochi jam defuncti munus confessarii obire potest in eâ Ecclesiâ, quam pater parochus obtinuit, ut ex verbis Congregationis vetantis, ne filii illi in eâ Ecclesiâ *quoquo modo ministrent*, et ex responso S. Congr. habetur. Ib. n. 14.

Vicissim autem, si pater in aliquâ Ecclesiâ munus gessit capellani ad nutum amovibilis, potest ejus filius illegitimus

idem munus ibidem obire; non enim est hoc beneficium seu pensio, ut ex responsione S. C. Ibid.

Si verò pater dignitatem in Ecclesiâ aliquâ obtinuit, filius titulo missæ semper in eâdem celebratæ non potest fieri particeps emolumentorum quæ sacerdotes post certum servitii tempus obtinère ibi consueverant, ut ex responso S. Congreg. Ib.

Si patronus beneficii rectorem interfecerit, ejus filii et descendentes usque ad quartum gradum fiunt irregulares, ex cap. *In quibusdam*, *de pœnis :* intellige tamen de filiis natis post homicidium, non verò antè; quæ est interpretatio ab ipsâ etiam S. Congregatione admissa, ib. n. 21. et ipse, ac reliqui ad patronatum vocati ab eo jure cadant. Ibid.

Si pater in hæresim inciderit, etiam filius erit irregularis, ex cap. *Quicumque* et cap. *Statutum*, *de hæretic. in* 6. At relictâ à patre hæresi, non quidem ejus, sed filii irregularitas solvitur, ut ex responsis S. C. Ibid.

In dispensationibus, quæ dantur pro irregularitate filiorum illegitimè natorum, apponi solet clausula: *dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit;* ex quo fit, ut Episcopus debeat inquirere in illum, et quærere, numquid per decennium moribus integrum se præbuerit, et si toto decennio nihil indignum admisisse compertus sit, potest cum illo executioni mandare dispensationem, etiamsi ante decennium incontinentiæ nomine suspectus fuisset, ut ex decretis S. C. De Synod. diœces. lib. 13. cap. 24. n. 22.

JUBILÆUM.

In jubilæo anni 1750. *Benedictus XIV.* suspendit toto eo anno indulgentias omnes, etiam non plenarias; exceptis indulgentiis aliàs concessis in articulo mortis, tam illis quas ex concessione apostolicâ impertiuntur Episcopi, quàm aliis quibuscumque communiter, aut personaliter concessis pro eodem articulo : item illis, quas lucrantur fideles recitantes salutationem angelicam ad sonum campanæ. Item exceptâ indulgentiâ septem annorum, et totidem quadragenarum toties quoties, quas lucrantur ex concessione *Bened. XIII.* durante præterito anno jubilæi, qui sacramentaliter confessi, et sacrâ communione refecti, vel saltem verè contriti, visitaverint

Ecclesias, in quibus expositum est sacramentum eucharisticum, et oraverint de more. Item illis, quas concessit *Innocentius XII.* comitantibus, seu mittentibus facem, cùm sacramentum Eucharistiæ ad infirmos defertur. Illis quoque, quas concedunt legati de latere, et nuntii apostolici, ac Episcopi in usu pontificalium, aut in benedictione impertiendâ. Item perseverare concedit indulgentias altarium privilegiatorum pro defunctis, pro quibus etiam valêre statuit alias quascumque indulgentias pro vivis concessas, adeò ut pro defunctis acquiri possint, etiamsi in Brevibus earum extensio ad defunctos expressa non fuerit.

Suspendit etiam toto eo anno facultates omnes absolvendi à casibus apostolicæ Sedi reservatis, relaxandi censuras, commutandi vota, et in eis dispensandi, et tollendi irregularitates aliàs concessas Ecclesiis, monasteriis, etc. piis locis, magistris, superioribus, tam sæcularibus quàm mendicantibus, adeò ut etiam toto eo anno nec valeant largiri indulgentias quas solebant coronis, granis, imaginibus, et numismatibus ex metallo, etc. Vide bullam *Cùm nos.* Excipit tamen facultates Episcoporum, et cæterorum supremorum Antistitum quoad diœcesanos in iis quæ obtinent ex vi Tridentini et Pontificum concessione in ordine ad dispensandum et absolvendum, quod etiam extendit ad prælatos regulares erga regulares subditos.

Quoad opera præscripta in hoc jubilæo, mentem suam ita exponit Pontifex in suâ Encyclicâ *Inter præteritos*, §. 2. Pro sacrâ communione accipere se dicit non sacramentalem tantummodò, sed sacramentalem simul et spiritualem.

Confessionem sacramentalem inter opera injuncta reponit, adeò ut necessaria prorsùs sit, etiamsi peccato gravi quis careat.

Diem, intra quem Basilicarum visitatio complêri debet, liberum est incipere, sive à vesperis diei præcedentis usque ad vespertina crepuscula sequentis diei, sive à mediâ nocte ad mediam noctem.

Qui iter romanum susceperunt, vel qui pervenerunt Romam, et subitâ impedimenti, vel mortis incursione opera injuncta præstare non valuerant; confessione expiati, et sacrâ communione refecti jubilæum lucrantur.

Facultates absolvendi à reservatis, et dispensandi, omnes

se suspendisse declarat, sive quæ quarumdam indulgentiarum occasione conceduntur, sive quæ aliâ de causâ collatæ sunt.

Regularium confessiones excipere possunt Romæ Pœnitentiarii Basilicarum, licèt aliàs obstent eorumdem Regularium Constitutiones, vel privilegia à S. Sede approbata.

Minores Pœnitentiarii Romæ commutare possunt dispensando, non solùm vota nuda, sed et quæ confirmata sunt juramento.

Item absolvere possunt sacerdotes reos censurarum, et dispensare in irregularitate contractâ ob violationem censurarum tantummodo; quod et præstare possunt cum aliis etiam clericis non sacerdotibus.

Si quis est dispensatus à visitatione Basilicarum, non continuò est dispensatus ab aliis operibus injunctis, neque etiam à precibus, *quæ à Basilicarum visitatione separari possunt.* Nec sufficiunt ea opera injuncta, quæ quis ex alio titulo præstare aliàs tenetur, putà, titulo justitiæ.

Confessarius neque in jubilæo potest absolvere illum, qui secum fuit reus criminis in re venereâ.

Concessis sibi facultatibus uti nequeunt Pœnitentiarii extra Basilicas, seu Ecclesias sibi assignatas, nec nisi in actu confessionis, neque cum iis, quibus sincera voluntas jubilæi acquirendi deest. Quos tamen absolvunt, illis pœnitentiam sacramentalem imponere debent diversam ab operibus pro lucrando jubilæo.

In censuris absolvendis præmitti, vel saltem promitti cum juramento debet satisfactio parti læsæ. Læsa verò pars non est judex, sed ille, qui damnum passus est.

In constitutionibus jubilæi alia opera præscribuntur Romanis, vel urbis incolis; alia peregrinis. Priori nomine designantur illi, qui intra quintum ab urbe lapidem habitant: sicut et incolæ urbis dicuntur, qui Romam advenerunt animo ibi majorem anni partem transigendi; sicut et intra eorum numerum comprehendi vult Pontifex, qui aliâ, quàm jubilæi consequendi causâ, Romam advenerint. Cæteri omnes peregrini, aut exteri ad hunc effectum vocantur.

Censet Pontifex, valêre communem opinionem Theologorum, quæ non obligat præmitti confessionem ad opera præ-

scripta; sufficere enim ad lucrandam indulgentiam credit, si postremum opus fiat in gratiâ.

Si quis confiteatur, deinde ante completa opera recidat in lethale peccatum, non sufficere illi vult si conteratur, et sic contritus opera perficiat. Vult igitur, ut quamvis non teneatur præstitas visitationes repetere, debeat iterare confessionem, idemque ab eo præstandum esse dicit, qui in priori confessione invincibiliter oblitus sit subjicere clavibus peccatum aliquod mortale.

Puberes qui de jure incapaces censentur communionis, dispensari permittit, commutatione factâ in aliud opus.

Ad indulgentiam lucrandam non requiritur, ut per portam sanctam quis ingrediatur et egrediatur. Si quis visitationes aliquas Basilicarum præmisit, dein per indultum, quod emitti solet intra spatium anni sancti, quo visitationes ad minorem numerum rediguntur, potest computare visitationes præcedentes, et indulto uti; sicut etiam eâdem indulgentiâ utendum cum illis, qui ante indultum, numerum totum implessent visitationum ab indulto dein emanato præscriptarum.

Mentem esse suam dicit, ut vocalis fiat oratio in Basilicis, nec sufficere si mente tantùm oretur.

Si quis intra annum pluries opera injuncta repetierit, acquirere denuò potest indulgentiam; sed alios favores et gratias, quibus primâ vice factus est particeps, iterùm consequi minimè potest, putà iterùm absolvi à reservatis, aut novorum votorum commutationem obtinêre.

Quamquam concessa sit Pœnitentiariis minoribus, et confessariis, à Cardinali Vicario Romæ deputatis, facultas absolvendi à peccatis reservatis in bullâ *Cœnæ*, non ideò tamen ea facultate generali data est facultas absolvendi ab hæresi externâ.

Declaravit insuper in suâ constitutione, quæ incipit *Convocatis*, illum, qui ex intentione recipiendi jubilæum, absolutionem à censuris et votorum commutationem obtinuit, si postea mutatâ intentione, jubilæum non recipit, non ideò incurrere iterùm censuram, et votis prioribus obstringi; sed inclinat in sententiam, ut reus habeatur peccati mortalis qui ita voluntatem suam mutat, censet enim, hìc quemdam tacitum contractum celebrari, ut confessarius ex suâ parte illum

participem reddat gratiarum jubilæi, et ex parte altera pœnitens se obliget ad reliqua opera præstanda.

Præter pœnitentiarios Basilicarum, et alios à Cardinali Vicario deputatos pro anno sancto, sunt etiam Romæ alii confessarii ordinarii, ex quibus alii regulares sunt; et ex regularibus alii à suis superioribus destinantur ad suos conregulares auscultandos in confessione; alii verò regulares à Cardinali Vicario pro excipiendis sæcularium confessionibus approbantur. His postremò à Cardinali Vicario approbatis respectu suorum conregularium concessæ sunt facultates, quæ dantur confessariis sæcularium, adjectâ insuper illis facultate dispensandi ab irregularitate ob violationem censurarum incursâ, dummodò sit occulta; quæ tamen facultas non suppetit illis regularibus, qui tantùm à superiore suo deputati sunt.

Qui verò à Cardinali Vicario consuetam facultatem habent audiendi confessionem, nec sunt specialiter deputati pro anno sancto, illis eadem facultas quoad sæculares remanet, quam priùs obtinebant, neque enim suspensio facultatum, quæ fit in anno Jubilæi, confessarios urbis Romæ comprehendit: quod habet locum etiam in regularibus.

Hæc omnia Pontifex latè explicat, et exponit in suâ Encyclicâ, ad pœnitentiarios et confessarios urbis, *Inter præteritos.* Ad hanc Encyclicam recurrendum edicit Pontifex in alterâ Encyclicâ *Celebrationem magni* pro extensione jubilæi ad universum orbem.

In alterâ bullâ, quæ continetur in Bull. conceditur infirmis utriusque sexûs, monialibus, Oblatis, Tertiariis in communitate viventibus, novitiis, et educandis in eisdem communitatibus degentibus; item anachoretis, et eremitis, viventibus cum clausurâ et solitudine, sub regimine saltem Ordinariorum; item captivis et carceratis quocumque in carcere; denique infirmis tam sæcularibus, quàm regularibus, senibus ultra septuagesimum annum, ut possint bis lucrari indulgentiam, dummodò Episcopi, et superiores commutent illis opera injuncta. Insuper concedit monialibus, etiam novitiis, ut possint pro primâ vice dumtaxat ad effectus jubilæi consequendi eligere sibi confessarios, seu regulares, seu presbyteros sæculares ex approbatis ab Ordinariis ad audiendas moniales. Anachoretis verò, Oblatis, Tertiariis, mulieribus

etiam in conservatoriis degentibus, captivis in carcere detentis, infirmitate ac senectute impeditis, omnibus etiam regularibus facultas datur ad hunc effectum, ut possint sibi eligere in confessarium, sive presbyteros sæculares, sive regulares cujuscumque ordinis ad confessiones sæcularium audiendas approbatos; à quibus absolvi possunt à reservatis etiam apostolicæ Sedi, et in bullâ *Cœnæ*. Vult tamen, ut in carcere detenti, quorum criminales causæ nondum conclusæ sunt, moneantur de obligatione, quâ tenentur, judicibus secularibus juridicè interrogantibus veritatem aperire.

Vult etiam, ut confessarii illi à monialibus, Oblatis, aliisque puellis supradictis electi, possint dispensare in votis à monialibus emissis post professionem, quorum observantia cum professione religiosâ componi potest. Quoad verò novitias educandas, sicut et quoad Tertiarias, et in conservatoriis degentes, concedit, ut possint confessarii dispensare quoad vota, etiam jurata, exceptis apostolicæ Sedi reservatis.

Alia etiam bulla, quæ incipit *Pastoris æterni*, concedit apostatis et fugitivis cujuscumque ordinis, qui citra montes intra quatuor, et ultra montes intra octo menses à publicatione (publicata est die 19 januarii 1750.) ejusdem bullæ redierint ad suam religionem, remissionem omnium pœnarum propter apostasiam incursarum et infligendarum, et insuper impunitatem, dummodò coram superiore suo culpam deprecentur, et ab eo absolutionem obtineant.

Jubilæi extensio per universum orbem ita facta est. Intra sex menses à publicatione bullæ suæ incipientis *Benedictus Deus*, à publicatione, inquam, in quâlibet Ecclesiâ faciendâ concedit Pontifex jubilæum instar Romani, quod obtinêri etiam ab iis possit, qui anno præcedenti jam Romæ illud lucrati fuerant.

Deputandam verò edicit ab Ordinariis locorum Ecclesiam Cathedralem, seu majorem ejusdem civitatis cum aliis tribus ejusdem civitatis, seu loci, sive suburbiorum, quas teneantur fideles semel saltem in die per quindecim dies continuos, vel interpolatos visitare, die inceptâ à primis vesperis diei præcedentis usque ad vespertinum crepusculum diei sequentis, ubi orent modo consueto.

Navigantes, et iter agentes, etsi redierint, elapso jubilæi termino, ad sua domicilia, seu aliò diverterint ad certam

stationem, si visitaverint assignatis vicibus Ecclesiam Cathedralem, vel majorem, et confessionem ac sacram communionem exceperint, eamdem indulgentiam consequantur.

Concedit etiam impeditis, ut pro visitationibus alia opera præstando designentur à superioribus suis per se, vel per prudentes confessarios. Communionem etiam sacramentalem permittit commutari cum pueris nondum admissis ad communionem.

Cum communitatibus verò tam regularium, quàm sæcularium, capitulis, congregationibus, sodalitatibus, universitatibus, collegiis processionaliter visitantibus Ecclesiam, visitationum hujusmodi numerum restringi permittit.

Quoad moniales et novitias, concedit, ut eligere sibi possint ad hunc effectum confessarium quemcumque ex approbatis ad moniales ab Ordinario actuali loci.

Quoad cæteros omnes etiam regulares, concedit, ut possint sibi eligere quemcumque confessarium tam regularem quàm sæcularem ab actuali Ordinario loci approbatum, à quo absolvi possint in foro conscientiæ ab omnibus censuris à jure, vel ab homine latis, etiam apostolicæ Sedi reservatis, etiam in bullâ *Cœnæ*, et commutari eorum vota etiam jurata, et apostolicæ Sedi reservata, excepto voto castitatis et religionis, et iis, quibus jus tertio acquisitum est, et dispensare quoad irregularitatem, eam solummodò, quæ contracta est ob censurarum violationem. Reservat verò de more absolutionem complicis in re venereâ. Ac tandem declarat eum, qui prædictis facultatibus compos voti factus fuerit, si dein mutet voluntatem lucrandi jubilæum, non ideò incidere in priores censuras, seu votis astringi, quamquàm *à peccati reatu vix immunem censêri posse* judicat. Tandem eos, qui morte præventi visitationum numerum complêre nequiverint, confessos et sacrâ communione refectos indulgentiâ eâdem donat.

Absolutio ab hæresi, etiamsi expressè non reservetur in bullâ Jubilæi, adhuc tamen non censetur permissa, etiamsi bulla absolutionem à criminibus, in bullâ *Cœnæ* expressis, in genere permittat, ut decrevit sacra Congregatio S. Officii die 23 martii 1656. sub *Alexandro VII.* Institut. Eccles. 48. num. 15.

In jubilæo confessarii ab Ordinario alterius loci approbati

nullam habent facultatem absolvendi. Sicut nec habent illi, qui ab Ordinario loci semel quidem illam obtinuerunt; sed modò cessavit. Ita ex pluribus decr. Sacr. Cong. Instit. Eccles. 84. n. 27. Ubi tamen ex sensu ejusdem Congregationis additur, fideles sic bonâ fide ab ejusmodi confessariis absolutos non esse inquietandos. Ibid. n. 27.

JUDÆI.

Si Judæus conjugatus ad fidem venerit, uxore in infidelitate perseverante, non potest illi libellum repudii mittere, etiam extra Judæorum domicilium, et coram notario, testibusque christianis. Sanctioni huic contravenientes si fortè repudium confecerint intra Judæorum domicilium, et ritibus superstitionis adhibitis, subjacent eisdem pœnis ac judaizantes, mitioribus tamen puniendus est qui id confecerit extra Judæorum domicilium. Puniuntur pœnâ pecuniariâ notarii christiani, ita in constitutione *Apostolici ministerii*, ubi edicitur etiam, ne uxor hæbræa ad fidem conversa libellum repudii mittat viro in judaismo perseveranti.

Christianis vetitum est sub excommunicatione, cum Hebræis cohabitare, ex cap. 5. *de Judæis*. De Syn. diœc. lib. 6. cap. 4. n. 2. sicut nec acceptâ mercede servitium illis assiduum impendere. Ibid.

Hebræi ad fidem conversi suis bonis privandi non sunt, nec à successione, et parentum hæreditate excludendi, ut ex bullâ *Clementis XI. Propagandæ*. Ibid.

Descendentes à Judæis, nisi aliter cautum fuerit in beneficiorum fundatione, vel nisi aliter Summus Pontifex statuerit, arcêri non possunt etiam ex constitutionibus privatarum Ecclesiarum, à consecutione beneficiorum, ut ex cap. *Eam te, de rescriptis*. Idem pariter dicendum de illis, qui ex infidelibus descendunt. De Synod. diœc. lib. 12. cap. 1. n. 4. et 5. Idem etiam dicendum de ordinibus sacris. Ib. n. 5.

JUDICES SYNODALES.

Synodales judices, quibus à Romanâ Curiâ committuntur judicandæ causæ in partibus à Curiâ remotis, designari debent personæ in ecclesiasticâ dignitate constitutæ, quæ sive

personatum, sive canonicatum in aliquâ Cathedrali ecclesiâ obtineant. Hi verò designandi sunt ab Episcopis in synodis; et si aliqui ante novarum synodorum celebrationem obierint, substitui alii possunt etiam extra synodum ab Episcopo cum consensu capituli usque ad novam synodum perseveraturi. Designatorum verò, sive in synodis sive extra, nomina secretario supplicum libellorum Pontificis deferantur. Designentur verò saltem quatuor in quâcumque diœcesi, vel plures si amplitudo ejusdem postulet. Const. *Quamvis paternæ*.

JURISDICTIO.

Inferior prælatus ad hoc, ut territorium separatum, et jurisdictionem ordinariam, et quasi episcopalem in clerum et populum obtineat, cum ipsius Episcopi exclusione, non juvatur per quadragenariam præscriptionem cum titulo colorato, sed requiritur clarum et subsistens Apostolicum privilegium, aut consuetudo immemorabilis ritè probata, per quam privilegium illud de jure valeat præsumi, quæ fuit olim decisio S. Congreg. Conc. die 7 januarii 1721, dein approbata à *Clemente XI.* die 14 januarii, et confirmata à *Benedict. XIV.* in suo Bull. Tunc autem dicetur consuetudo ritè inducta, dum in aliquo loco ab immemorabili tempore inferior prælatus omnem omninò jurisdictionalium actuum speciem ita solus exhibuerit, ut Episcopus, in cujus diœcesi locus situs est, toto eo tempore nullam in his partem habuerit, nec in iis se umquam miscuerit. De Syn. diœc. lib. 13. cap. 8. n. 18. et 21.

Episcopi, licèt habeant capitula quantumcumque exempta, possunt per seipsos sine adjunctis de capitulo visitare Ecclesiam, canonicos et beneficiatos, ut decisum à S. Congregatione Concilii in quâdam causâ Zamorensi, quamvis non possint committere hoc munus alteri. De Synod. Diœc. l. 13. c. 9. n. 6.

Si tamen extra visitationem velint contra canonicum procedere, tenentur duos ex capitulo canonicos adjunctos habère, à capitulo anno quolibet ineunte designandos, qui tamen duo canonici constituunt unum tantummodò suffragium; et si ambo conveniant in sententiam Episcopo con-

trariam, tunc ad tertii electionem procedendum est, juxta formulam à Trid sess. 25. c. 6. *de Ref.* præscriptam. Ita ex pluribus decretis S. Congregationis Concilii, et ex collatione duorum locorum Tridentini, altero in sess. 6. c. 4, altero in sess. 25. c. 6. De Synod. diœc. lib. 13. c. 9. n. 7. et seq.

LEGITIMATIO.

Per sequens matrimonium non legitimari prolem, quando copula habita est inter impeditos, et proles nata est eodem impedimento perseverante, communis est sententia. Si verò constet, prolem natam esse sublato impedimento, dubitetur verò nùm concepta sit eodem impedimento perseverante, tunc in favorem prolis judicium ferendum est. Epistola ad Archiepiscopum Hispaniolæ, *Redditæ nobis.*

LEX ECCLESIASTICA.

Lege episcopali vel synodali non tenentur illi qui in diœcesi quidem degunt, sed extra diœcesim abeunt mox redituri, si interim extra fines diœceseos aliquid agant contra illam legem, quia lex per se et immediatè territorium respicit. Verùm si quis è diœcesi se absentet animo declinandi synodale statutum, fraudem illi patrocinium præstare non est æquum; quare tunc peccat contra eamdem legem. Ita *Clemens X.* in Constit. *Superna* edixit, pœnitentes recedentes à territorio in fraudem non esse absolvendos à reservatis sui territorii. De Syn. diœc. lib. 13. cap. 4. n. 9. et 10.

Lex ab Episcopo lata extra synodum, audito tamen consilio capituli longè probabiliùs perseverat etiam post obitum ejusdem Episcopi, neque enim habet quid diversum à lege in synodo latâ, quam etiam defuncto Episcopo perseverare satis constat. De Syn. diœc. l. 13. c. 5. n. 1.

Lex synodalis si non acceptetur à populo, quamvis peccent non acceptantes, tamen si id sciat superior post paucos actus ab eo neglectos, et non punitos, ligare desinit ex quâdam ejus conniventiâ. De Syn. Diœc. lib. 13. cap. 5. n. 3. Si verò id nesciat Episcopus, tunc decennium sufficere

censetur. Hoc enim sufficit, ut consuetudo longi temporis dicatur. Ib. lib. 13. cap. 5. n. 3.

Si verò jam acceptata sit, præscriptio contra illam inducitur per decennium : neque enim agitur de præscriptione, quâ aliquod jus proprietatis ab Ecclesiâ auferatur, quæ præscriptio annos quadraginta exigit. Requiritur tamen, ut à majori communitatis parte liberè sit inducta, continuis actibus frequentata, animo legem tollendi, et adsit consensus legislatoris juridicus saltem, et legalis, qualem scilicet leges requirunt. De Synod. diœces. lib. 13. cap. 5. n. 5.

Lex Synodi diœcesanæ obligans totam provinciam, si obtinuerit confirmationem à Sede apostolicâ in formâ communi, ut plerumque fit.quæque his verbis concipi solet : *Si justè, canonicè ac providè facta sunt, et dummodò sacris canonibus, Concilii Tridentini decretis, et constitutionibus apostolicis non adversentur :* tunc utique abrogari ab Episcopo potest, cùm maneat lex ejusdem tantummodò. Si verò confirmatio fiat in formâ specificâ cum causæ cognitione, singulis statutis expensis, et in confirmatione addatur *ex motu proprio, atque ex certâ scientiâ*, tunc utique fit lex Pontificis, in quâ Episcopus dispensare non potest. De Synod. Diœces. lib. 13. cap. 5. num. 11.

MATRES.

An mater teneatur lactare proprium filium sub gravi culpâ ? Theologi quidam affirmarunt, cùm onus istud impositum ipsis à naturâ animadvertant, nec ulla sint bruta quæ natis suis id non præstent; alii tamen meliùs culpam eâ in re levem agnoscunt. Occurrere tamen plures legitimas causas eximendi ab hoc onere matres ultrò fatendum. De Syn. diœces. lib. 11. cap. 7. n. 10. et 11.

MATRIMONIUM.

Parochus per se assistere matrimonio tenetur, nisi legitimâ, gravissimâque de causâ impeditus. In Encyclicâ ad Episcopos Poloniæ, *Nimiam licentiam.*

Abstinendum Pontifex ab eâ censet quæstione inter Theologos agitatâ, nùm parochus sit hujus sacramenti minister,

seu potiùs ipsi contrahentes simul materia, forma et ministri hujus sacramenti habeantur. Utriusque sententiæ fundamenta latè exposita videnda sunt in Synodo diœcesana libro 8. capite 13. num. 1. et seq. Quamquam non obscurè inclinare visus est in sententiam, quæ contractûs, et sacramenti totum quidquid est contrahentibus vindicat. Meritò tamen reprehendendi sunt illi, qui à contracturis matrimonium non exigunt scientiam doctrinæ Christianæ, saltem eorum, quæ ad salutem necessaria sunt. Mandavit enim *Clemens XI.* et ipse etiam *Benedictus XIV.* in quâdam Encyclicâ, quæ est in ejus Bullario, ut parochus ab inituris matrimonium exquirat interrogando, quæ ad salutem necessaria sunt, et si deprehenderit ignorasse, matrimonio jungendi non sunt. Monet insuper cum *Giribaldo*, illos, qui præcipua fidei mysteria sciunt, ea verò, quæ sunt de necessitate præcepti, rudi solummodò tenent, illos quidem posse aliquamdiu retinêri à matrimonio celebrando, atque interim parochus illos diligenter doceat, et si deprehenderit rudiores esse ingenio, et exilis memoriæ, ut doctiores effici non valeant, tenetur tandem conjungere. De Syn. diœc. lib. 8. cap. 14. num. 1. et seqq.

Matrimonium coram parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus celebrari debet, quæ verba sunt Tridentini *de ref. matrim.* sess. 24. cap. 1. Reprehendendam verò censet Pontifex Episcoporum quorumdam oscitantiam, qui in Synodis suis edixerunt, celebrandum esse *coram legitimo ministro*, ex quo ansa data est Theologis nonnullis opinandi, sententiamque suam ex eorum mente, ut hi quidem arbitrantur, firmandi, parochum esse legitimum sacramenti matrimonii ministrum.

Si Episcopus generatim interdicat parocho, ne matrimoniis assistet, adhuc tamen matrimonium valere definit Sacr. Congr. Conc. et firmat Pontifex in tr. de Syn. diœc. lib. 12. cap. 5. n. 2.

Si verò interdictum istud venerit à Pontifice cum decreto irritante, tunc utique non valet conjugium, cùm Pontifex jure suo possit impedimenta constituere. Nisi tamen adsit huic interdicto decretum irritans, matrimonium valet; cùm impedimentum illud impediens, non irritans censendum sit. Ibid. num. 3.

Parochus, coram quo celebrari potest matrimonium, est parochus domicilii, non originis, ut ex consensu auctorum, et sensu S. Congreg. constat. Instit. Eccles. 33. n. 6. Quare si quis habeat duo domicilia in duplici parœciâ, in alterutrâ matrimonio jungi potest : attamen ad habendum duplex domicilium requiritur, ut in utrâque æqualem moraliter habitationem habeat. Instit. Eccles. 33. n. 6. Parochus ruralis, quo quis pergit ad rusticandum, non est aptus matrimonio illius, qui ibi moratur causâ recreationis, et ad rusticana negotia; ita enim perpetuò censuit S. Congreg. Ib. n. 7.

Nullum est matrimonium ejus, qui è loco propriæ habitationis, non tamen deserto ibi domicilio, pergit ad alium locum animo se conjungendi in matrimonio, non adepto novo domicilio, seu quasi domicilio, ita ex sensu perpetuo S. Congreg. Ibid. n. 8.

Vagorum parochus quoad matrimonium, est parochus loci, ubi tunc versantur, ut ex sensu plurium Theologorum. Ibid. n. 10.

Diligenter tamen distinguendi sunt vagi à peregrinis. Vagi sunt enim illi qui, relicto proprio domicilio, aliud quæsituri vagantur; peregrini verò qui, non relicto domicilio, peregrinantur alicubi. Ibid. num. 10.

Scholares, judices, medici, etc. qui alicubi conducti habitant, in loco ejusdem habitationis contrahunt quasi domicilium, si ibi permaneant aliquo idoneo tempore. Ita ex DD. et decr. S. Congr. Ibid. n. 11.

Quoad matrimonia eorum, qui in carcere adstricti detinentur, si detineantur in carcere ex sententiâ judicis, sive deputati in perpetuum, sive ad certum tempus, respectu illorum, parochus loci ubi carcer situs est, est parochus matrimonii. Si verò detineantur in carcere donec causa eorum expediatur, tunc parochus eorum est ille, ubi habent domicilium. Ita ex sensu S. Congregationis, et DD. Ibid. n. 12.

Parochus eorum, qui expositi sunt, et in hospitali aluntur, quoad matrimonium non est capellanus ejusdem hospitalis, sed parochus, ubi situm est hospitale. Ut ex decretis S. Congregationis. Ibid. n. 14.

Educandæ in monasterio degentes habent pro parocho matrimonii illum, in cujus loco est domicilium paternum, ma-

ternum, vel fraternum, ut ex multis Theologis. Ibid. n. 16. Si eo careant est parochus loci, ubi est monasterium.

Famuli habentes domum et familiam in aliâ parœciâ diversâ ab eâ, quam habet domus heri, parochum matrimonii habent illum, in quâ est domus et familia. Ita ex statutis cleri Romani ibid. n. 20. disponitur. Si verò domicilium familiæ habeant extra urbem, et in urbe famulatum, tunc coram parocho urbano contrahunt. Inst. Eccl. 88. n. 5.

Si Episcopus mandet alicui parocho, ut assistat matrimonio, reputans hunc esse verum parochum alterutrius ex contrahentibus, et si postea reperiatur, verè non esse parochum illorum, adhuc tamen mandatum Episcopi valet, ut consensus iste sustineatur, ut semel et iterùm decisum à S. Congr. refertur. Instit. Eccles. 88. n. 4.

Matrimonium etiam bonâ fide contractum coram parocho et unico teste non valet, ut ex responso S. Congregationis Concilii constat. De Syn. diœc. l. 12. c. 5. n. 5. Vicissim valet contractum coram duobus testibus sine parocho in loco, ubi non est nisi hæreticus, vel si est, illum adeundi libera potestas deest. Ibid.

Parocho præsente, ita tamen ut neque videat contrahentes, neque auribus verba eorum percipiat, matrimonium est nullum, utì definitum est à S. Congregatione Concilii post diligens examen in causâ Romanâ die 7 martii 1700. At si parochus *affectaverit non intelligere* verba contrahentium, matrimonium valêre respondit alio decreto anni 1593, in causâ Ulyssiponensi S. Congregatio. De Syn. diœc. l. 13. c. 23. n. 5.

Tunc vero *non audire affectat* parochus, si invitus adhibeatur ad contractûs celebrationem, et datâ operâ neque vidêre vult, neque percipere cùm tamen facilè posset, et testes audierint, et viderint, quæ sanè ratio fuit decreti S. Congregationis in Carthagin. matrim. ann. 1733. lati pro similis matrimonii validitate. Ibid. n. 11.

Parochus, cui interdictum est ab Episcopo, ne interveniat matrimonio contrahendo, adhuc tamen non reddit matrimonium invalidum. Ita ex decis. S. Congreg. De Syn. diœc. l. 13. c. 23. n. 1. Idem dicas, si Ordinarius tantùm vetet vicario parochi, ne assistat, ille contra mandatum assistat. Item pariter judicandum est, si vel parochus, vel

ejus vicarius prohibiti ab Episcopo, nolentes et inviti assistere cogantur. Ibid. ex eodem decreto.

Matrimonio jungendi non sunt sponsi à parocho, si comperiat illos ignorare necessaria ad salutem. Encyclica *Etsi minimè*.

In impedimento disparitatis cultûs animadvertendum est, conjugem, qui ad fidem transiit, altero in infidelitate relicto, tenêri quidem admonêre infidelem, nùm velit cohabitare absque contumeliâ Creatoris, et sine istâ admonitione fidelis non potest ad secunda vota transire. Verùm Pontifex cum neophytis baptizatis pii loci catechumenorum Venetiis dispensat, ut possint contrahere, etiam consensu alterius conjugis infidelis non requisito, dummodo constet summariè, et extrajudicialiter, illum monêri minimè posse, quamvis postea compertum sit, infideles illos tempore secundi matrimonii fidelis baptizati ad fidem fuisse conversos. Constit. *In suprema*.

Si infidelis conjux veniat ad fidem, et alter consentiat habitare cum illo absque injuriâ Creatoris, quamvis in infidelitate perseverare velit (quod judicandum pertinet ad Episcopum) tunc decrevit S. Congregatio, non posse conversum ad fidem aliam sibi conjugem adsciscere. At eò ipso, quòd alter velit in infidelitate perseverare, censent Theologi plures, satis esse periculi in neophyto. Verùm hujus dubii solutionem rectè monet *Cabassutius* ex moribus regionum et casuum circumstantiis pendere. De Syn. diœc. l. 13. c. 21. n. 1.

Accidit, ut infidelis plures uxores in infidelitate accipiat, tum veniat ad fidem, et fidem pariter una ex his uxoribus recipere sit parata, non tamen illa, quæ prior ducta est, quæ propter distantiam locorum, vel ignorando ubinam sit, requiri judicialiter non possit. Demùm post renovatum cum illâ, quæ venit ad fidem, matrimonium (quod fieri non potest absque renovatione consensûs coram parocho et testibus, eò quòd prior consensus in infidelitate datus fuisset nullus propter matrimonium priùs cum alterâ celebratum), comparet uxor prior, et probat, se non fuisse præmonitam, vel fuisse impeditam, ut suam voluntatem manifestaret, nunc verò paratam se dicit ad fidem amplectendam, vel jam fuisse amplexam antequam conjugium neophyti cum neophytâ celebraretur. In hoc rerum eventu *S. Pius V.* concessit missio-

nariis, ut cum Judæis baptizatis dispensare possent, ad effectum remanendi tamquam cum uxore legitimâ, cum eâ uxore, quæ fuerit pariter baptizata. Eamdem dispensandi facultatem concessit *Gregorius XIII*. Episcopis, parochis, et è Societate Jesu presbyteris, ad sacramentales confessiones in iis regionibus approbatis, quoad eos, qui ab Angliâ, Æthiopiâ, ac Brasiliâ, in captivitatem adducti, et in remotas regiones delati fuerant, ut non expectato, nec requisito consensu conjugis in infidelitate ducti, matrimonium inire possint cum quocumque fideli, etiamsi conjuges infideles declarare possent se justè fuisse impeditos, ad manifestandam suam voluntatem, vel etiamsi probarent, se fuisse conversos ad fidem tempore secundi matrimonii. Has constitutiones certè emanare potuisse ab iis Pontificibus fusè demonstratur; sed eas extendi non posse ad alias regiones, quantumvis similes rationes suppetant, clarè constat. Quare si fortè casus accidat, petenda est facultas dispensandi à SS. Pontificibus. De Syn. diœc. l. 13. c. 21. n. 3. et seq.

Si infidelis unam conjugem infidelem duxerit, ita matrimonium valet, ut si eâ vivente alteram superinducat, secundum matrimonium nullum sit, cùm matrimonium institutum sit, ut unicam habeat. Ibid. n. 8.

Si matrimonium ineatur inter duos, qui pravum habent errorem substantiæ matrimonii repugnantem, ut inter Græcos, qui censent conjugii vinculum dissolvi per alterutrius conjugis adulterium, prava hæc opinio non officit validitati matrimonii. Ita resolvit S. C. Concilii die 15 Januarii 1724. De Syn. diœc. l. 13. c. 22. n. 4.

Verùm si hæc opinio deducatur in pactum tamquam conditio in actu incundi matrimonii, tunc matrimonium nullum est, utì semper accidit cùm matrimonio est apposita conditio substantiæ matrimonii repugnans, ex decretali *Gregorii IX*. cap. *De Appositis*. Ib. n. 5. Hinc, quem subdo, casus resolutus est à S. C. die 20 Maji anni 1754.

In formulâ, quam Calvinistæ in conjugiis ineundis adhibent, minister sponsum interrogat, *accipisne illam in uxorem?* respondet ille : *accipio*. Eadem verba interroganti ministro repetit sponsa. Tum minister iterùm ad sponsum : Personam, quam manu tenes, amas, et accipis eam in perpetuam uxorem, nec in ullâ illius ærumnâ deseres, *quoadusque in*

suâ honestate et puritate permanserit? Tantumdem dicit sponsæ. Porrò illud, *quoadusque in suâ honestate et puritate permanserit*, in sensu Calvinistarum denotat virum accipere sponsam in uxorem quoadusque adulterium non contraxerit, eoque commisso, vinculum conjugii solvi. Celebrant igitur hæc conjugia cum conditione oppositâ perpetuitati matrimonii, quæ sanè perpetuitas essentiæ conjugii annexa est, ut ex Conc. Florentino in decreto de unione Armenorum, et instructione *Clementis VIII.* pro Italo-Græcis, confirmatâ à *Benedicto XIV.* suâ constitutione *Etsi Pastoralis*, quæ est 57 Bull. constat. Quare optimè definitum in Congreg. S. Officii die 20 maji 1754, conjugium illud nullum extitisse, adeoque integrum fuisse alterutri sponso ad alia vota transire. De Syn. diœc. l. 13. c. 22. n. 9. Neque obstare judicatum est, priùs dixisse utrumque sponsum, accipio hunc in conjugem, deindè ad novam interrogationem utrumque conditionem subdidisse, quia et prior et secunda interrogatio unus idemque actus judicatus est.

Ex his etiam resolutus est à S. Congregatione casus alter die 8 Julii 1724. Vir et fœmina convenerunt ad celebrandum matrimonium coram Ecclesiâ, ut illud nequaquam consummare deberent, sed post quindecim dies mulier monasterium ingrederetur, et post probationis annum profiteretur; interim verò omni juri renuntiabat, quod in mariti personam ex matrimonio sibi acquirere potuisset, consenseratque, ut si ab his pactis defecisset, matrimonium nullum, irritumque declararetur. Ita conventum inter illos, pactaque hæc scriptis consignata sunt, ac significata testibus et parocho, coram quibus incundæ erant nuptiæ. Hoc matrimonium nullum esse declaravit S. C. ex cap. *Si conditiones*, *de condit. apposit.*; nam abdicatio facta ab utroque de potestate in corpus alterius, apertè contraria est substantiæ matrimonii. Quamvis enim in ipsâ matrimonii celebratione actu expressæ non essent pactiones istæ, constabat tamen ex antecedentibus, et sequentibus simul junctis, conjuges ab iis non recessisse. Ib. n. 10.

Matrimonium infidelis in infidelitate contractum non statim resolvitur, ex quo alteruter conjugum baptizatur, et alter renuit, sed tunc cùm baptizatus ad altera vota transit.

Epistola ad Vices-gerentem de Baptismo Hebræorum, etc. *Postremo Mense*, etc. Vide de Syn. diœc. l. 6. c. 4. n. 4.

Hebræi cum hæreticâ non valet, obstante cultûs disparitate. Epistola ad Cardinalem Ducem Eboracensem data die 9 febr. 1749. §. 11. et seqq. Bullar.

Nùm in casu, quo alteruter ex conjugibus ad fidem venerit, relicto altero, qui non vult cohabitare sine injuriâ Creatoris, dein verò et ipse ad fidem conversus sit, atque interim postquam secundus, licèt ad fidem conversus est, prior conjux secundas nuptias iniverit, in eo casu suadendum sit Pontifici, ut matrimonium in infidelitate consummatum dissolvat in favorem secundi conjugii; ambigit meritò Pontifex, et censet id fieri non debère, nisi adsint causæ gravissimæ. De Syn. diœc. lib. 6. c. 4.

Catholici, qui cum hæretico matrimonium celebrant etiam in locis hæreticorum, gravissimè peccant, quia hoc agendo cum illis in divinis communicant, quod, nisi fortè cum gravissimâ causâ, illicitum est. Si verò postquam sic contraxerint coram parocho catholico, possint iterùm coram ministro protestante conjungi ad evitanda gravia damna, quæstio est; ad quam S. Congreg. respondit, minister hæreticus si assistat hisce matrimoniis, ut minister politicus, tunc à catholicis peccatum non committitur; secùs verò si assistat ut minister sacris addictus. Ita censet Pontifex in Syn. diœc. l. 6. c. 5. n. 4. et 5.

Conjugia hæretici protestantis cum fœminâ hæreticâ coram parocho non catholico in Belgio confœderato celebrata valida habenda sunt. Decretum à Pontifice approbatum die 4. Nov. 1741. Bull. Item valet ita, et in iis regionibus celebratum, si hæreticus Catholicam ducat, quamquam postremum hoc illicitum habèri debet. Ib. Idipsum reperitur in Epistolâ ad Cardinalem Ducem Eboracensem datâ die 9 Febr. 1749. Bullar. Vide tr. de Synod. diœc. l. 6. c. 6. n. 12.

Nuptiæ inter catholicum et hæreticum conjugem multò rectiùs non sunt benedicendæ, neque missa in præsentiâ hæretici celebranda, nec tandem connubii ritus inter Ecclesiæ ambitum peragendus, quod et vetitum fuisse à *Clem. VIII.* circa benedictiones quidam referunt. De Syn. diœc. l. 6. c. 5. n. 5.

Matrimonia inita à Græcis catholicis in Ecclesiâ orientali

post susceptum sacrum ordinem, dubium est nùm valeant, an tantummodo illicita habenda sint; quare si fortè id accidat, petenda est dispensatio à Sede apostolicâ, sed in dispensatione non exprimitur conditio, ut consensus inter conjugatos repetatur.

Quoad Italo-Græcos matrimonia post ordinem sacrum inita, nulla sunt. Constit. *Etsi pastoralis.*

Impedimentum ex adoptione proveniens ita explicatur à Pontifice in Tract. de Syn. diœc. l. 9. c. 10. n. 4.: connubium iniri non potest inter adoptantem, et adoptatum, atque ab isto descendentes; quod impedimenti genus semper durat quoad adoptantem tantùm, et adoptatum. Secundò inter adoptatum, et filios naturales adoptantis. Sed impedimentum istud tamdiù durat, quamdiù perseverat adoptio, seu filii remanent sub patriâ potestate; nam eâ solutâ, sive per mortem adoptantis, sive per emancipationem filii, sive adoptivi, sive naturalis, cessat impedimentum. Tertiò inter adoptantem, et uxorem adoptati, seu vicissim inter adoptatum, et uxorem adoptantis, idque semper durat. An verò hæc impedimenta obtineant tam in adoptione perfectâ, quàm imperfectâ, lis est inter Doctores. Porrò adoptio perfecta tunc fit, cùm persona extranea sui juris ex principis rescripto, ita transit in potestatem, et familiam adoptantis, ut perinde ac filius legitimus fiat ejus hæres necessarius tam ab intestato, quàm extrà. Adoptio imperfecta dicitur, cùm persona extranea constituta sub patris, seu avi potestate, solius magistratûs, alteriusve judicis competentis auctoritate in filium, aut nepotem adsciscitur; non tamen in familiam, et potestatem adoptantis transit, et succedit solùm ab intestato. De Syn. diœc. lib. 9. cap. 10. n. 4.

Matrimonia filiorum-familias sine parentum consensu contracta, etiamsi in Galliis habeantur invalida quoad effectus civiles, ut de dotis invaliditate, et communitate inter virum et uxorem; valida tamen habenda esse in ratione sacramenti censet Pontifex, et oppositum sentientes rejiciendos omninò judicat. De Syn. diœces. l. 9. c. 11. n. 2.

In matrimonio puberis cum impubere, malitiâ ætatem supplente, Episcopus potest jure suo licentiam contrahendi largiri. Encyclica ad Episcopos Poloniæ, *Magnæ nobis.* Ad pro-

nuntiandum in eâ causâ cumulativum jus est inter Sedem apostolicam, et judices ordinarios. Ib.

Quoad matrimonia inter impuberes nondum conjugio aptos, solus Romanus Pontifex dispensat. Ib.

Impedimenta matrimonium impedientia ab Episcopo relaxari possunt, si excipias impedimentum ortum ex sponsalibus cum altero priùs initis, et illud, quod ex voto perpetuæ castitatis, et ingrediendi religionem, nisi fuerint conditionata, ortum duxit. Cætera verò matrimonium irritantia tollere, nisi Romanus Pontifex, nemo potest. Excipitur tamen casus quem statim subdo.

Si fortè accidat ut matrimonium jam fuerit contractum in facie Ecclesiæ cum omnibus solemnitatibus, initumque fuerit bonâ fide ex ignorantiâ impedimenti juris et facti, et sit consummatum, occultum sit tamen impedimentum, et adiri non possit Pontifex, seu ab eo dispensatio obtinêri ob conjugum paupertatem, rusticitatem, locorum distantiam etc., nec possit separatio fieri sine scandalo; dum simul omnes istæ circumstantiæ adfuerint, tunc ab Episcopo ea dispensatio tutò conceditur, quam potest major Pœnitentiarius Papæ, sed in foro tamen conscientiæ tantùm. Quare si impedimentum illud postea detegatur, et deducatur ad forum contentiosum, impetranda est à Summo Pontifice dispensatio. De Synod. diœc. lib. 9. cap. 2. n. 1.

Fortè etiam Episcopus dispensare poterit in impedimento dirimente occulto, cùm matrimonium proximè contrahendum est, in casu quo tales urgeant rerum circumstantiæ, ut nec S. Pontifex consuli possit, nec matrimonium differri sine scandalo, aut infamiâ contrahentium. Tunc censendus est S. Pontifex tacitè delegare Episcopo potestatem dispensandi. Ibid. n. 2.

His præcisis rerum circumstantiis, nemini fas est Episcopo dispensare in impedimentis publicis matrimonium dirimentibus. Neque enim verum est et sanum, axioma illud à nonnullis adoptatum: *Quidquid potest Pontifex in universo orbe, si excipias, quæ totius Ecclesiæ statum respiciunt, velut fidei articulum definire, potest Episcopus in suâ diœcesi, nisi Papa sibi illud reservaverit.* Non enim potest inferior legem à superiore latam relaxare. Sunt qui consuetudinem prætendant; at considerent attentè, cùm res sit de minuen-

dis juribus. Roman. Pontif. unicè competentibus, nùm 100 ad minùs annorum spatium sine ullâ interruptione perseveraverit. Considerandum insuper et potissimùm, nùm per eam consuetudinem *disrumpatur nervus ecclesiasticæ disciplinæ*: tunc enim numquam contra legem præscribitur. Cap. *Cum inter, de consuet.* Tract. de Syn. diœc. l. 9. c. 2. n. 3.

In contractis matrimoniis pro eorum revalidatione non dispensat S. Pœnitentiaria in gradibus primo et secundo consanguinitatis vel affinitatis ex copulâ licitâ, nisi fortè in secundo gradu per decennium duravit occultum impedimentum, et conjuges ut legitimi reputati fuerint. In reliquis verò dispensat, sicut in gradibus et tertio, et quarto publicis revalidat matrimonia ex causâ occultâ subreptionis et obreptionis litterarum Apostolicarum nulliter contracta, nisi si falsitas consistat in narratione falsâ præcedentis copulæ. Bulla *Pastor bonus*. Vide inst. Eccles. 87.

Si in dispensatione à Datariâ obtentâ quoad gradus prohibitos reticeatur copula ex causâ infamiæ, tunc sacra Pœnitentiaria dispensat in matrimonio contrahendo, et etiam contracto, at cùm agitur de primo in secundum gradum, exigit compositionem 50 ducatorum auri de Camerâ, nisi gratià prior fuerit expedita in formâ pauperum. Ibid. §. 41.

Si in dispensatione à Datariâ petitâ in impedimentis graduum expressa fuerit copula, tacitâ tamen malâ intentione faciliùs obtinendæ dispensationis, tunc si mala intentio sit occulta, dispensat S. Pœnitentiaria cum miserabilibus personis absolutè, cum reliquis taxâ definitâ. Si verò copula habita fuerit affinitate, seu consanguinitate non agnitâ, tunc pro dispensationibus non est necessariò exprimenda. Inst. Eccl. 87. n. 23.

In impedimentis occultis affinitatis ex copulâ illicitâ, absente etiam periculo scandalorum in contracto, et contrahendo matrimonio, in foro conscientiæ dispensat.

Dispensat etiam in impedimento criminis tam pro contracto, quàm pro contrahendo, ubi nulla adest machinatio. Potest etiam dispensare, quando agitur de machinatione ex parte tantùm alterutrius; id tamen rariùs præstat. Ib. n. 44.

In impedimentis dispensat etiam si fuerint multiplicia, sicut et dispensat in foro conscientiæ pro legitimatione prolis, nisi illa concepta fuerit in adulterio. Ib. n. 45.

52..

In dispensationibus pro impedimentis matrimonii super gradibus vetitis impetrandis, si taceatur copula antecedens, sicut (si adfuerit) intentio faciliùs obtinendæ dispensationis, rescriptum vitiatur, ut DD. Instit. Eccles. 87. n. 13. In contractis tamen matrimoniis, si hoc vitium occultum perseveret, dispensat Pœnitentiaria. Ib. n. 14.

Clausula illa in dispensationibus matrimonialibus, *absolutio et dispensatio in foro judiciario nullatenùs suffragetur*, eam vim habet, ut si impedimentum ex occulto fiat publicum, possit Ordinarius conjuges separare à toro. Si tamen illi occultè sine scandalo debitum invicem reddant, non peccant, ita sentiente *Navar*. Ib. n. 50.

Si Ordinarius subodorans impedimentum velit procedere in cognitionem delicti, id potest, imò debet facere, etiamsi reus protestetur de obtentâ dispensatione. Si verò certioretur eâ de re ab aliquo fide digno, ut à confessario, seu parocho, qui possunt id clam testificari Episcopo, tunc debet Episcopus acquiescere, nec debet ad delictum puniendum procedere, ut ex Clericato monet Auctor. Ib. n. 50.

Postrema clausula sic enuntiatur: *Dictâ muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ, sed ita cautè, etc.* Rejicitur sententia opinantium hanc non esse conditionem; sed ut confessarius instruatur, quo certior sit contractus; ac veram esse conditionem ex *ablativo absoluto*, quo enuntiatur, ut est Juristarum sensus, demonstratur. Instit. Eccles. 87. n. 68.

Nec admittitur sententia asserens, quando fieri non possit revelatio impedimenti, sufficere, ut pars illud sciens habeat copulam cum parte ignorante affectu maritali, cùm prior consensus partis insciæ fuerit nullus, adeoque ex parte illius nullus sit, unde debet innovari. Aliorum sententia pariter rejecta est, eorum nempe, qui suadent, ut sciens impedimentum proponat alteri, se adeò illam amare ut denuò cum illâ velit ligari, si alter respondeat affirmativè, consensus censetur innovatus. Hæc tamen opinio rejicitur, eò quòd consensus præstitus à parte insciâ sit consensus junctus cum errore, quare non adimpletur conditio, *dictâ muliere certioratâ*.

Præfertur cæteris quarta ratio certiorem reddendi partem ignaram, et tunc fit, cùm parti ignaræ dicitur, in priori matrimonio defuisse consensum validum; adeòque suasu con-

fessoris se proponere, ut iterùm innovetur ex parte utriusque. Ibid. n. 78.

Sed quid si timor occurrat, ne, parte ignarâ certioratâ de nullitate consensûs, futurum sit, ut illa renuat novam celebrationem, adeòque sic soluto matrimonio, timeatur, ne nata antecedenter proles declaratur illegitima? Tunc utique de prole non est cur dubitetur, nam semper habetur ut legitima cùm impedimentum est occultum, et unus saltem ex conjugibus in bonâ fide versatur. Verùm si adhuc perseveret metus scandalorum ex resolutione hujus matrimonii, suadet Auctor, ut per novas litteras exponatur S. Pœnitentiariæ casus, vel recurratur ad Episcopum, qui id suadebit quod erit opportunum. Ibid. n. 80.

Causæ matrimoniales à Curiâ Romanâ commissæ in partibus, non delegantur nisi Episcopis, vel si nullus sit in diœcesi, saltem vicinioribus; et si vel illi abfuerint, Judicibus synodalibus. Cons. *Dei miseratione.* Mandat insuper Pontifex, ut in singulis diœcesibus defensor matrimoniorum designetur, qui semper adsit in judicio, et citetur in omnibus actibus. Si verò judex in partibus pro validitate matrimonii sententiam ferat, ab eâ sententiâ appellatio nulla intercedat. Secùs si pro invaliditate, defensor appellare debet intra tempus legitimum, sive pars instet, sive non. Pendente verò appellatione ad novas nuptias transire conjuges vetantur sub pœnis contra polygamos constitutis.

Post duas sententias conformes de nullitate matrimonii, licitum est conjugibus transire ad alias nuptias, dummodò pars, seu defensor pro suâ conscientiâ non crediderit appellandum. Ib. Pacta prævia inita inter conjuges de non appellando à sententiâ de nullitate matrimonii irrita declarat Pontifex in Encycl. ad Polonos. Bull.

Matrimonia inter hæreticos sine præsentiâ parochi in provinciis fœderati Belgii, cùm non sit ibi receptum Concilium Tridentinum, tenent; quemadmodum etiam matrimonia inter hæreticam et catholicum ab incolis illorum locorum sustinentur. Idem statuitur si uterque contrahens pertineat ad militias ordinum fœderati Belgii addictas mūniendis arcibus vulgò dicti *di Barriera.* Extenditur ad contrahentes in civitate Mosæ Trajectensis. Sed si contrahentes habentes domicilium in provinciis fœderatis velint contrahere in regio-

nibus catholicis, seu vicissim velint contrahere in provinciis fœderatis, cùm habeant domicilium in regionibus catholicis, nihil de illis decernitur. Const. *Matrimonia.*

Denuntiationes matrimoniales non sine gravi causâ dispensentur ab Episcopo, mandat Pontifex Constit. *Satis vobis.* In eo verò casu, quo fiat dispensatio, jubet ut nomina contrahentium, et fides celebrati matrimonii à ministro deputato facta, in libro secreto adnotentur, quem sigillis clausum servandum esse in episcopali Cancellariâ edicit. Si proles nascatur, ejus parentes, et fides collati illi baptismatis in eodem libro adnotanda est, quapropter monêri jubet contrahentes in actu contrahendi matrimonii, ut intra triginta dies à nativitate numerandos, moneant de his omnibus Episcopum, et si secùs fecerint, sciant, occultum matrimonium fore revelandum ab Episcopo.

Matrimonio celebrato non præmissis denuntiationibus, nec obtentâ eâ de re ab Episcopo facultate, si assistat parochus, suspensione ad triennium plectendus est ex cap. *Cùm inhibitio* §. *final.*, à quâ suspensione toto eo triennio absolvi ab Episcopo nequit, ut ex *Sanchez* firmatur. In tract. de Syn. diœc. l. 12. c. 6. n. 2.

Diebus, quibus interdicuntur matrimonia, non quidem absolutè illa vetantur, præcisâ consuetudine, sed solemnitas tantummodo et pompa nuptiarum, ut ex cap. *Capellanus de Feriis* monent Theologi, et notatur Instit. Eccles. 70. n. 5.

Nomine verò solemnitatis nuptiarum censentur, et quidem potissimùm, benedictiones in Missali romano expressæ. Vetantur verò illæ sub peccato gravi, ut ex *Sanchez*, aliisque notatur. Instit. Eccles. 80. n. 7. Quare cùm temporibus feriatis celebrari nuptias permittit Episcopus, numquam licet benedictiones illas conferre. Ibid. n. 2.

Imò, et tota missa pro sponso et sponsâ omittenda est, cùm benedictiones illæ pars ejusdem habeantur. Tunc igitur celebranda est missa de tempore. Ibid. n. 11.

Ideò verò requiritur facultas Episcopi ad celebrandum matrimonia diebus feriatis (quamquam illa sint de se licita), quia in Synodis, vel ex consuetudine introductâ vetita illa habentur; quare requiritur, ut Episcopi facultas intercedat. Ibid. n. 4.

Semel tamen inita matrimonia diebus feriatis, consum-

mari possunt, ut ex sensu DD. Theologorum statuitur. Ibid. n. 17. et 18.

Quare licita est traductio sponsæ ad domum viri, ut ex Congregat. firmatur. Ibid. n. 21.

Matrimonia per procuratorem contracta valent, ut communis est Theologorum, etiam post Tridentinum scribentium, sententia. Quamquam cautius est, ut quæ sic conciliata sunt, iterùm præsentibus conjugibus coram parocho renoventur : quæ tamen dicta sunt ad cautelam, non autem ad necessitatem. De Synod. diœc. lib. 13. c. 23. n. 9.

Matrimonia occulta antequam ab Episcopo permittantur, debet ille exquirere qualitatem, gradum, et conditionem petentium, an sint sui vel alieni juris, an sint filiifamilias, et nùm illæ nuptiæ sint tales, ut pater justè illis possit dissentiri. Cùm verò omnia repererit ad formam, debet deputari ad assistendum eisdem nuptiis parochus alterutrius ex contrahentibus, nec, nisi ex gravi causâ, id muneris demandari debet sacerdoti à parocho diverso; qui sacerdos vel parochus debet exhibêre Episcopo documentum celebrati matrimonii cum notâ loci et temporis et testium, qui interfuerunt. Id verò documentum transcribatur in libro diverso ab illo, in quo reliqua publica matrimonia annotantur, idemque liber clausus et sigillis obsignatus in episcopali Canc. cautè servetur, non aperiendus, nisi cùm alia similia matrimonia annotanda sunt. Mandat Pontifex, ut proles inde nata denuncietur Episcopo vel per litteras parentum manu propriâ signatas, vel per personam fide dignam à parentibus designatam, eademque attestatio scribatur in libro diverso ab eo, in quo matrimonia occulta describuntur : utriusque parentis nominibus appositis. Qui liber custodiendus est eâ diligentiâ, quâ liber matrimoniorum occultorum. Verùm in celebratione matrimonii hujusmodi, ille qui parochi nomen et vices gerit, debet monêre conjuges, ut prolem ex eo conjugio natam denuntient Episcopo, eo modo, quo suprà; alioquin, si hæc omittantur, denuntiet, Episcopum, secreti fide neglectâ, matrimonium illud occultum revelaturum, ne filiis natis jactura inferatur. Ita in bullâ *Satis vobis.*

Cùm petita fuisset à Pontifice dispensatio de tertio in quartum consanguinitatis, et contracto matrimonio non jam consummato, repertum fuerit inter conjuges intercedere non

unum, sed duplex impedimentum itidem de tertio in quartum; ideò supplicatum fuit pro dispensatione in eodem secundo impedimento, et vir, cujus nomine oblata est supplicatio, significavit uxorem suam esse insciam novi hujus impedimenti, quia si hoc scivisset, institisset pro nullitate matrimonii, et si hoc dissolvetur, magna scandala oritura essent; Pontifex concessit novum Breve, in quo dispensavit in radice matrimonii. Uxor in novâ supplicatione demonstravit, se consciam fuisse secundi hujus impedimenti ante concessionem secundæ hujus dispensationis, et dum parabat se opponere huic matrimonio ratificando, obtentam fuisse à viro, se insciâ, dispensationem. S. Congregatio resolvit pro invaliditate ejusdem matrimonii: cujus resolutionem *Benedictus XIV*. confirmavit in suâ bullâ *Etsi matrimonialis*.

MATUTINUM.

Matutinum non est segregandum à Laudibus sine causâ, quæ optima suppetit Ecclesiæ, sejungendi Matutinum à Laudibus nocte Natalis Domini. Inst. Eccles. 24. n. 9.

Peccat etiam venialiter, qui sine ullâ legitimâ causâ horam non servat, ut ex *D. Thoma*. Ibid. n. 9.

Hora recitandi Matutini die præcedenti incipit post exactas tres quartas partes diei, ut in Calendario Romano annotatum est. Ibid. n. 10.

MEDICUS.

Medici tenentur sub gravi monêre infirmum, cùm vocantur ad eum curandum, ut vocet confessarium, ut provideat de salute animæ suæ, ita præcipiente concilio Lateranensi in cap. *Cum infirmitas De pœnit. et remiss*. *S. Pius V*. in suâ Constitutione 3, in Bullario Romano, jubet medicum ante omnia id monêre; neque tertio die ulteriùs illum visitare, si vocare confessarium recusaverit: transgressores medicos incurrere pœnam infamiæ, et privationem omnium privilegiorum ejus professionis. Mandat insuper, ut nemo deinceps lauream medicinæ obtineat, nisi priùs juret coram publico notario et testibus ejus bullæ observantiam. Neque ab his servandis excusantur medici de consuetudine jam per

longum tempus introductâ, cùm ob singulorum juramentum consuetudo ista induci non potuerit. Sufficit tamen si medicus id moneat per alium virum gravem. Inst. Eccl. 22. n. 16.

Non tamen tenentur sub gravi monêre ægrotum in quocumque morbo, sed quando ita aliquo morbo corripitur, ut attentis omnibus judicari possit, periculum esse, ut evadat mortalis. Ibid. n. 18. Consultius est tamen, ut moneatur ægrotus, etiamsi non timeatur periculum illud. Ibid. n. 22.

Si tamen ægrotus renuat confessionem, et morbus sit adeò periculosus, ut desertus à medico timendum sit, ne moriatur, docent tunc Theologi deserendum à medico non esse ne ægrotus amittat spem sanitatis recuperandæ, adeoque resipiscendi. Ibid. n. 17.

Laïci artem medicam, vel chirurgicam exercentes ex præscripto suæ artis, etiamsi aliquis ægrotus obierit, non tamen incurrunt irregularitatem; attamen *ad cautelam* petunt, et obtinent dispensationem, si promovêri ad ordines sacros postulant, attamen ejusmodi Brevia non conceduntur, nisi priùs audito Episcopo, cui injungitur, ut distinctè referat casus omnes animadversione dignos, eorumque peculiares circumstantias, simulque exponat, cujus rei gratiâ orator ad ordines sacros promovêri poscat. De Syn. diœc. l. 13. c. 10. n. 4.

Sacros verò ordines jam obtinentes, vel etiam minores cum ecclesiastico beneficio, ex præscripto sacrorum Canonum necessariò debent petere indultum, si medendi artem velint exercêre. Hoc verò indultum non obtinetur, nisi expositâ causâ, nempe quòd locus, in quo orator degit, et profitêri cupit, vel sit penè destitutus, vel non satis illi provisum sit ex medico laïco, vel denique ejus familia tantæ sit egestatis, ut providendum illi sit ex honesto lucro ex arte medicâ percipiendo. Ibid. num. 6.

Regulares verò in missionibus agentes privilegio donantur, ex bullâ potissimùm *Clementis XII. Cùm sicut*, ut possint exercêre artem medicam. Hoc tamen privilegio frui non possunt, nisi in eâ arte sint periti, et gratis remedia præscribant, ac tandem abstineant ab incisione et adustione. Denique requiritur, ut non adsint medici laïci; vel sint quidem, at hæretici, vel hebræi, ut ex Decreto Congr. de propagandâ fide. Ibid. n. 7.

Regulares ex instituti sui ratione hospitalium curam et administrationem obtinentes, medicam artem exercêre non possunt extra illa hospitalia. Ibid.

In prædictis Indultis apostolicis, monachis, vel clericis concessis semper apponitur hæc limitatio *absque incisione et adustione*. Ib. n. 8.

Clericis sæcularibus sacris ordinibus insignitis si concessum fuerit indultum, ut provideant familiæ indigenti, illud durat, quoadusque orator certos ecclesiasticos reditus, vel residentiale beneficium obtinuerit.

Insuper affertur limitatio, ne quid exposcat ab ægrotis, neque enim ecclesiastico sæculari medico vetatur, ut spontè oblata recipiat, præterquam à veris egenis, à quibus nihil penitùs potest accipere. Ibid. Regularibus verò indultariis semper datur cum modicativâ, ut nihil penitùs ab ægrotis recipiant. Ibid.

Porro indulta illa ecclesiasticis vel regularibus concedi non solent, nisi priùs audito Episcopo testante de viri peritiâ in eâ arte, et de indigentiâ medici in eâ civitate, vel oppido. Præterea exquiritur etiam pro regularibus testimonium superioris regularis circa mores illius, qui indultum petit. Si verò non præmittatur testimonium Episcopi, adhuc tamen pontificii Brevis executio Episcopo committetur, qui commissum munus impleturus de his omnibus certiorem se reddere tenetur. Ibid. n. 9.

Chirurgiam verò exercêre ecclesiasticis sæcularibus et regularibus longè difficiliùs conceditur, et tunc solùm cùm omnis omninò chirurgus laïcus deest; quin et tunc sine adustione et sectione. Ibid. n. 11.

MEDITATIO. Vide ORATIO.

MISSA.

Missæ sacrificium est *latreuticum et eucharisticum*, id est laudis, et gratiarum actionis pro beneficiis acceptis, est propitiatorium, quo expiantur peccata, non eo tamen modo, quo baptismus et pœnitentia, peccata remittentes per gratiæ infusionem; sed Deus intuitu hujus sacrificii pœnitentiæ donum largitur, seu peculiarem gratiam donat, quâ

quis excitetur ad contritionem, vel ad absolutionem in sacramento pœnitentiæ utiliter consequendam. Quoad remissionem tamen pœnæ, abolitâ jam culpâ, immediatè illam remittit; remittit, inquam, illi pro quo offertur, eâ tamen mensurâ, quæ Deo placuerit. De sacrif. miss. l. 2. c. 13. n. 17. Est denique *impetratorium* spiritualium et temporalium bonorum. Ibid. n. 19.

An ejusdem sit efficaciæ sive à bono, sive à malo sacerdote missa celebretur? Respondendum est fructum provenientem ex opere operato numquam minui, et si applicetur semper operari, dummodo impedimentum nullum obstet. Ibid. n. 20.

Alius est fructus, qui oritur ex universâ Ecclesiâ offerente sacerdotum suorum ministerio. Ecclesia verò est semper sancta, pulchra, sine ullâ rugâ, aut maculâ.

Tertius tandem est fructus ex ipso celebrante veniens, diciturque pariter *ex opere operantis*, atque iste ex majori vel minori sacerdotis sanctimoniâ minuitur, augeturve. Ibid.

Missæ fructus triplex est, *Generalissimus*, cujus fideles omnes sunt participes; *Specialissimus*, quo sacerdos fruitur; *Medius*, quem sacerdos applicat pro iis, pro quibus Sacrificium offert. De sacr. miss. l. 3. c. 8. n. 1.

Materia sacrificii missæ est panis triticeus, et vinum ex uvis. Si verò magna esset permixtio farinæ ex aliis frugibus, et permixtio aquæ vinum superaret, hæc materia inepta esset consecrationi. De sacrif. miss. l. 3. c. 10. n. 15. Nec post consecrationem novus liquor, et præsertim aqua in calicem infundendus est. Ibid. n. 16. Alioqui censet *S. Thomas*, corruptionem sacramenti sequi potuisse pro aliquâ parte, nisi fortè quantitas novi liquoris tantilla esset, ut non posset in omnes partes diffundi. Hæc tamen sententia non æquè à scholasticis omnibus probatur.

Ad essentiam sacrificii necessaria est utriusque speciei consecratio, quod etiam in primâ suâ institutione à Christo Domino servatum est; ex quo fit, ut nemini permitti umquàm possit consecratio sub unicâ tantùm specie; quamquam si hoc fieret à sacerdote, consecratio quidem valeret, sed ille gravi se crimine obstringeret, et sacramentum qui-

dem, non verò sacrificium conficeret; deesset enim tunc mystica victimæ mactatio. Ibid. n. 19.

Sacerdos verba consecrationis proferens super panem et vinum, sed extra missam, validè quidem, sed illicitè consecrat, nam tota vis consecrationis in verbis Christi consistit. De sacrif. miss. l. 3. cap. 11. n. 11.

In formâ consecrationis defectus accidere possunt, qui invalidam, et defectus, qui illicitam tantùm illam reddant. Illicitam dicas, si omittatur vox *enim*, et verbum *est*. Item si loco vocis *hoc* dicatur *istud*. Invalidum si pro *hoc* substituatur *illud*, vel *hic* pro adverbio sumptum. Dubium est, an invalida sit consecratio calicis, illis tantummodo verbis prolatis: *Hic est calix Sanguinis mei*, cæteris omissis; ideoque si id fortè contigerit, repetenda sunt sub conditione verba consecrationis vini. Ibid. cap. 15. n. 15.

Sacerdos validè consecrat, etsi lethali crimine sit infectus, excommunicatus, hæreticus, degradatus. Licitè tamen ut celebret, debet esse in statu gratiæ, et à lethali peccato liber. Ibid. c. 11. n. 1.

Alioqui duplicis culpæ reum se constituit, conficiendo scilicet vel suscipiendo indignè sacramentum, et infideliter sibi ipsi ministrando. Ibid. n. 2.

Vetat Tridentinum sess. 13. c. 7. *de Eucharistiâ*, ne sacerdos peccati mortalis reus, quantumvis contritus, nisi priùs sacramentali confessione expiatus, ad celebrandum accedat. Ibid. n. 3. Permittit tamen sacerdotibus celebrationem prævio tantùm actu contritionis, dummodo gravis necessitas urgeat, nec sit copia confessarii; simul verò in eo rerum eventu mandat, ut qui ita celebraverit quamprimùm confiteatur. Ibid. num. 4. Atque ita explicat præceptum divinum ab Apostolo traditum: *probet autem seipsum homo*. In casu verò urgentis necessitatis non sufficit attritio, sed omninò contritio requiritur, vel saltem attritio quam sacerdos sine culpâ contritionem existimaverit. Illud verò præceptum, *ut quamprimùm confiteatur*, verum est præceptum, et non consilium; nec ita intelligendum est, ut sacerdos non teneatur crimen suum confitêri, nisi quando rursùs est celebraturus. Hæc omnia ex variis damnatis propositionibus eruta latiùs explicantur. Ibid. num. 5.

Urgens necessitas, de quâ hic, ea censetur, si sacerdos

eo die non celebrans offensioni esset, et scandalo. Item si parocho celebrandum est ad ministrandum Viaticum. Sunt qui addunt, sufficere ad celebrationem in eo rerum statu, si nuper decessit anima probabiliter sacrificio indigens; quod tamen ab aliis, et meritò, minùs probatur, cùm omnes animæ in purgatorio sacrificio indigeant. Ibid. n. 6.

Sed quid, si sacerdos, cœptâ missâ, recordetur peccati lethalis non expositi in confessione, vel se obstringi aliquâ censurâ, vel jejunium non servasse? Profectò si ante consecrationem peccati, seu jejunii non servati recordatur, missam deserere tenetur, nisi aliud suadeat justus de gravi scandalo timor. Si verò post consecrationem, perficiat, et sumat sacramentum præmissâ contritione, si occurrat grave peccatum nondum pœnitentiâ deletum, et (elicito proposito) satisfaciendi postmodùm præcepto confessionis et absolutionis. Si verò nequeat conteri, satius est scandalum potiùs permittere, quàm sacramentum conficere, et indignè recipere.

Scandalum verò an causaret recedendo ab altari ille, qui in loco privato celebrans cum unico ministro, peccati gravis, inchoatâ missâ, recordetur, quæstio est anceps; sunt enim qui minimùm esse scandalum censent, si adsit tantummodo minister puer, vel celebrantis servus, aut amicus. Ibid. n. 9.

Si eâ die, tempore missam præcedente, grave peccatum commissum à sacerdote fuerit, de quo tamen doluit, et confessus est, non decet sacerdotem eâdem ipsâ die celebrare, quia tollitur quidem reatus culpæ, sed non continuò immunditiеs corporis adimitur. Ib. n. 11. Idem dicas de eo, qui pollutionem proprii corporis sensit, nec tamen consensum apposuit. Quamvis nulla sit in eo culpa, indecens est tamen ad sacrificium accedere; præsertim si menti tenaciùs inhæreant pravæ cogitationes. Ibid. n. 12.

Quid statuendum, si contingat defectum aliquem deprehendi vel in pane, vel in vino consecrationis, ex rubricâ repetatur, quæ mandat; si fortè accidat, ut post sumptionem sanguinis animadvertatur primò hostia inepta Sacrificio, resumendum esse novum panem, et vinum cum aquâ, et verba consecrationis super utrumque repetenda, sumpto initio ab illis verbis: *Qui pridiè quàm pateretur*, factâ tamen priùs

utriusque oblatione. Sunt quidem qui putent sufficere hostiæ tantummodo consecrationem ; at tunc *debitus ordo non servaretur ;* quæ altera est ex duabus causis, ex quibus rubrica utriusque consecrationem mandat. Quare rubricæ parendum. Ibid. cap. 15. n. 2.

Si verò post consecrationem sumptâ jam hostiâ cognoscat vinum ineptum fuisse ad consecrationem : tuncne nova hostia, novumque vinum apponendum est, novaque utriusque consecratio facienda? Id utique censent *S. Thomas*, ejusque discipuli. Sed post reformatas sub *Clemente VIII.* rubricas Missalis legitur in illis expressum : si missa celebretur in loco publico coram multis, ad scandalum evitandum sufficere, si tantummodo apponatur novum vinum cum aquâ, et factâ oblatione consecretur statimque sumatur. Ibid. n. 3. 4. etc.

Defectus si occurrat in pane et vino, deprehendaturque ante consecrationem, nova materia apta apponatur ; si post consecrationem, missa omitti tutò potest ; si post sumptionem, necessariò omittitur, nisi fortè multitudo adesset missæ audiendæ, quo in casu posset sacerdos submissâ voce preces aliquas recitare, quæ ad illam partem missæ non pertinerent, et benedictionem populo impertiri. Ibid. cap. 15. n. 9.

Si aqua infusa calici non sit, idque ante consecrationem agnoscatur, infundatur statim ; si post consecrationem, missa peragenda est. Ibid. n. 10.

Si musca, vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, effundatur vinum, et novum apponatur. Si post consecrationem illud, quidquid est, extrahatur, lavetur, et comburatur, et ablutio cum cineribus in sacrario reponatur. Ita *S. Thomas*. Ibid. n. 11.

Si venenum immixtum deprehendatur ante consecrationem, idem, quod priùs, servandum est, si post consecrationem, in aliud vasculum transfundatur, et tamdiù servetur, donec species vini fuerint exsiccatæ, et aliud vinum consecretur ; ut ex *S. Thomâ*. Ibid.

Vinum acescens non est adhibendum in missâ ; si tamen id fiat, conficitur sacramentum ; nec peccant regulares, qui celebrare debent, nec habent auctoritatem vinum commutandi, id enim peccati ligat eorum superiores, ut ex *Quarto* et *Merato* annotatur. Institution. Eccles. 77. n. 2. Vinum quod ex aquâ conficitur botris superinjecta, quale à Latinis priscis

lora, seu lorea dicebatur, ineptum est ad sacrificium, ut ex Theologis firmatur. Ib. n. 4.

Vetitum est sub peccato gravi adhibere vinum illud dilutum, quod ex musto et aquâ æquali, vel ferè æquali quantitate conficitur, ut ex Theologis. Inst. Eccl. 77. n. 6.

Licitum est tamen adhibêre in eam rem vinum, quod ex modo illud conficiendi in regionibus aliquibus habet aliquid aquæ admixtum, est enim vinum usuale. Ib. n. 7.

Si guttæ vini reperiantur extrinsecùs in cuppâ calicis, censeantur non consecratæ et abstergantur purificatorio. Si interiùs, tutiùs censeantur consecratæ, et per secundam purificationem assumantur. De Sacr. miss. l. 3. c. 17. n. 7.

Generatim monet *S. Thomas* in dubiis, nùm aliquid omissum in missâ sit, vel si certè constet omissum, nec illud sit de necessitate sacramenti negligendum esse, si sit verò de necessitate sacramenti, illud iteretur, et reliqua omnia ex ordine deducantur. Ib. cap. 15. n. 16.

Cùm novi sacerdotes cum Episcopo celebrant, non debent intentionem suam ita conformare, ut intelligant, se consecraturos eodem momento, quo Episcopus extrema verba protulerit, sive ipsi antè sive postea formam compleverint. Tunc enim effectus formæ remaneret in suspenso; sed debent esse ita animo comparati, ut omne studium ponant proferendi ultima verba cum Episcopo, atque ita unà cum eo consecrent, ex quo fit, ut si non ita jungant sua verba cum Episcopo, non consecrent, cùm non habuerint intentionem consecrandi Ib. c. 16. n. 6.

Sacerdotes missam cum Episcopo celebrantes eleëmosynam pro sacrificio illo accipere minimè valent, quia dans eleëmosynam petit missam modo consueto. De Sacr. miss. l. 3. c. 16. n. 10.

Intentio applicationis missæ sufficit si habitualis fuerit: est enim veluti quædam donatio, quæ sumper valet, etiamsi multò antè intercesserit. Ib. n. 8. Tempus applicationis nùm sit sufficiens post consecrationem, ambiguum est. Præstat, ut sacerdos missam applicet cùm se ad eam præparat. Ib. n. 9.

Beneficiatus, cui injungitur à testatore celebratio missæ certis diebus, non explicatâ applicatione pro se, vel pro aliis, debet illis diebus missam applicare prò fundatore ejus-

dem beneficii ; ut S. Cong. Conc. sæpiùs respondit. De sacrif. miss. l. 3. c. 9. n. 2.

Idem dicas, si fundator mandaverit, ut oraretur pro se in missâ, nam præsumitur nomine orationis applicationem designasse ; nisi tamen ex aliis conjecturis deducatur, aliam fuisse ejusdem fundatoris voluntatem ; ut si pluribus capellaniis fundatis, in aliis mandaverit applicationem, in aliis orationem, ut ex resolutionibus S. C. Ib. n. 3.

Si Superior sacerdoti præcipiat, ut missam certò alicui applicet, at ille pro alio offerat, reus est quidem sacerdos inobedientiæ, sed applicatio à sacerdotis voluntate pendet, cùm ille sit minister, et dispensator sui sacrificii. Ib. n. 4.

Missæ applicatio quoad parochos. Vide *Parochus*.

Missa conventualis in collegiatis quotidie celebranda est, et applicanda pro benefactoribus in genere ; nec sufficit si pro uno benefactore applicetur, neque satisfit si beneficiatus, seu canonicus teneatur aliunde ex alio debito illam applicare. Si verò præbenda beneficii tenuis sit, nihilo tamen seciùs supplendum est ex distributionibus : quòd si et distributiones et præbenda tenuissimæ sint simul sumptæ, tunc recurrendum est ad congregationem Concilii. Ita Pontifex in Encyclicâ ad Episcopos Italiæ, incipiente *Cùm semper*. Sufficit tamen prioris missæ applicatio etiamsi plures cantentur in collegiatâ. Ib. n. 22.

Si Sacerdos sumpta purificatione animadvertat, remansisse in corporali, vel patenâ fragmenta, sive illa magna sint, sive parva, illa absumantur sicut et absumenda sunt fragmenta, si quæ remanserint, post distributionem Eucharistiæ in adstantes peractâ missâ. De sacrif. miss. l. 3. cap. 17. n. 3.

Si tamen quod remanet, non fragmentum, sed integra est hostia, magna, seu parva, hæc post sumptam purificationem non est absumenda, sed vel recondenda in tabernaculo vel ponenda in patenâ, ut alteri sacerdoti mox celebraturo reservetur : quod si fieri non potest, absumatur. Ita ex Rubricis. Ib. n. 4.

Particula illa hostiæ, quæ separatur in inferiori parte hostiæ in duas partes fractæ, si cum vino non diffluat in os, sed remaneat in calice, potiùs, quàm digito redigatur ad orem calicis, præstat, ut mediante novo vino hauriatur. Ib. l. 3. c. 17. n. 1.

Sacerdoti in sacristiam jam restituto post missam, et nondum sacris vestibus exuto, absumenda sunt fragmenta, si quæ adverterit remansisse in patenâ. Si verò sacras vestes exuit, quidquid superfuerit è sacrificio, reponendum est in tabernaculo, si adsit : sin minùs, vel non liceat sine aliquâ admiratione populi, absumendum est. Ita ex *S. Thomâ.* Ib. n. 5.

Peccaret graviter sacerdos, si hostiam in missâ consecratam reponeret in tabernaculo, et ejus loco sumeret hostiam quæ in eodem tabernaculo antea continebatur. Ita ex Canone *Relatum*, *de consecr. distinct.* 11. Ib. n. 8.

Sacerdos celebrans, si habeat hostiam parvi moduli, meliùs faceret, si populum doceret, ne miraretur, si illam adhibet pro majori, quæ tunc non suppetit ; potiùs quàm utatur sententiâ aliquorum, qui censent, posse tunc extrahere è tabernaculo hostiam majorem, quæ fortè ibi adest, et adhibere illam ad elevationem. Ib. n. 9.

Si pyxis hostiis parvis plena sit præsens moraliter sacerdoti, sed non fuerit aperta ante oblationem et consecrationem, illicitè quidem id fieret, sed cùm moraliter præsens esset sacerdoti, valida esset consecratio ; quod verum est, etiamsi quando consecravit, actu de particulis non cogitaret. Moralis verò præsentia ea dicitur, cùm ita præsens est ut verificari censeantur illa verba formæ *hoc* vel *hic*. Ib. cap. 18. n. 2. et 3.

Si particulæ afferantur ad altare post peractam oblationem, non debet sacerdos illas consecrare sine legitimâ causâ, ut si magna multitudo populi, parata ad recipiendam Eucharistiam, aliàs careret sacramento ; tunc verò sacerdos deberet priùs illas ante consecrationem mente offerre. Cœpto jam Canone, si afferatur particula, non est consecranda, neque pro dando Viatico infirmo, tunc enim sufficeret, si sacerdos ex suâ hostiâ parvam portionem separaret. Ib. n. 5.

Si fortè contingat, ut pyxis deferatur ad altare, nec sacerdos illam advertat, adeoque proferens verba consecrationis nihil cogitet de pyxide, tunc utique si pyxis non sit supra petram sacram, non censetur voluisse sacerdos consecrare ; alioqui enim censeretur voluisse istud, quod sibi illicitum est. Quamvis verò sint DD. qui contrarium censent, cùm tamen in sacramentis conferendis sequi teneamur opinionem tutiorem, relictâ probabili, ideo in eo casu particulas illas

non esse populo distribuendas, sed asservandas, ut in aliâ missâ sub conditione consecrentur, satis constat. Ib. n. 6.

Si celebranti sint præsentes undecim hostiæ, et ille habeat intentionem consecrandi solùm decem, nec determinet quales, nulla ex illis esset consecrata, ut ex rubricis discimus. Quare debet sacerdos intentionem suam ita dirigere, ut velit omne consecrare quidquid ante se positum est. Ex quo intelligitur sacerdotem, qui cum hâc intentione habet in manu duas hostias, unam se tenere putans, utramque reverà consecrare. Ib. n. 7.

Missam bis eodem die celebrare, quamvis adsit causa necessitatis, nemo potest etiamsi parochus sit, nisi saltem Episcopi licentia accedat; quæ tamen datur ob causas singulares, non tamquam privilegium. Ita Pontifex in bullâ *Declarasti.*

Sacerdos, qui sacrum facere quotidiè per seipsum debet, potest aliquando illud omittere, tum quia ea præsumitur voluntas fundatoris, tum ad majorem pietatem sibi comparandam, ut ex cap. *Significatum, de præbendis;* non tamen potest, quâ die vacat, sacrum agere, et alicui attribuere, perceptâ eleëmosynâ. De sacrif. miss. lib. 3. cap. 22. n. 3.

Sicut nec potest duplicatum stipendium pro eâdem missâ accipere, applicando uni fructum medium, alteri specialissimum; et contrariam sententiam proscripsit Congregatio S. Officii, ac dein *Alexander VII.* Proposit. IX. inter damnatas. Ibid. n. 5.

Sacerdos qui beneficium possidet, in cujus fundatione expressè cautum est, non tenêri celebrantem ad applicationem sacrificii, nùm possit pro applicatione novum stipendium exigere? non vetatur; sed neque reprobatur contraria sententia id negans, et decreta S. Congregationis Concilii non apparent. Ib. c. 22. n. 7.

Si tamen nihil expressum sit in fundatione ejusdem beneficii, quod demonstret, testatorem remittere applicationem sacrificii arbitrio sacerdotis, tunc semper standum est pro obligatione applicationis pro testatore, ut ex decretis S. Congregationis. Ibid.

Missæ in altari privilegiato celebrandæ semper debent esse de *requiem*, nisi cùm aliud festum duplex, vel dominica dies occurrerit; tunc enim acquiritur indulgentia, etiamsi

missa de festo agantur. Perinde est autem sive altare istud privilegium habeat perpetuum, sive ad septennium, vel certis solùm diebus in hebdomadâ. Si igitur testator jusserit celebrari sibi missas certis hebdomadæ diebus ad altare privilegiatum, et in dies istos incidat aliquod festum duplex, satisfit testatori cum missâ de festo. Idem dicas de diebus, in quibus duplex quidem non currit, sed missæ pro defunctis vetantur. Hæc omnia ex decretis variorum Pontificum, quorum postremus est *Clemens XI*. De sacrif. miss. l. 3. c. 23. n. 8.

Missæ altaris privilegiati debent esse de *requiem*, nisi cùm inciderint in diem, in quâ missæ illæ celebrari non possunt, sive ratione festi duplicis, sive aliâ quâcumque. Ita ex plurimis Pontificum decretis. Inst. Eccl. 34. n. 27.

Missæ privatæ de *requiem* celebrandæ non sunt in festis duplicibus, et dominicis diebus, sicut nec infra octavas Epiphaniæ, Paschæ et Pentecostes, primâ die Quadragesimæ, totâ Hebdomadâ sanctâ, in vigiliis Nativitatis Domini, Epiphaniæ, et Pentecostes; denique ex decretis S. C. infra octavam Corporis Christi, et Natalis Domini, sicut nec cùm expositum est vener. Sacram. Ibid. 28.

Solemnes, et cantatæ pro Defunctis missæ quâ die à testatore præscriptæ sunt, et illa sit verè annua illius obitûs, celebrari possunt, etiamsi officium sit de duplici majori, vel minori. Ita ex decreto S. C. De sacrif. missæ l. 3. c. 23. n. 5. Non verò in dominicis et festis de præcepto, nec in iis, in quibus nec de duplici agi potest. Inst. Eccl. 5. n. 24. et seq.

Præsente corpore canitur quidem missa pro Defunctis, exceptis tamen duplicibus primæ classis. Quæ verba sunt decreti S. C. Rituum die 5. julii 1698. Attamen non satis constat, an id vetitum sit in omnibus duplicibus primæ classis, et non tantùm in magis solemnibus. De sacrif. miss. l. 3. cap. 23. n. 5.

Dies tertia, septima, et trigesima, quæ habent missam cum oratione propriâ in Missali, nihil habent privilegii supra reliquas privatas. Ibid.

Si parochus duas regat parœcias, nec populi unius possint in templum alterius convenire, ac desit alius sacerdos, potest duas missas eodem die celebrare. De sacr. miss. l. 3.

c. 5. n. 1. Debet tamen Episcopus saltem cognoscere, nùm reverà sit tanta necessitas, ut bis celebrari opus sit.

Hic verè unicus est casus, in quo bis celebrare liceat; neque enim fas est sacrificium repetere sive propter adventum hospitum etiam nobilium, etiam principum, aut Episcopi, qui die festo missam non audierint, nec alius adsit sacerdos; neque enim hæc est tanta necessitas, quanta requiritur in cap. *Consuluisti*, *de celebrat. missarum*. Item ex eâdem ratione non licet ob benedicendas nuptias, quæ differri in aliam diem non possint. Tunc enim celebrari possunt nuptiæ sine missâ, et benedictiones in sequentem diem transferri. Ibid. l. 3. c. 5. n. 3.

Sed quid si ministrandum sit Viaticum infirmo? Profectò si sacerdos jam missam absolvit, tunc utpote non jejuno non licet ei rursùs celebrare. Si missam non absolvit, potest necessitati illi providêri, dando partem hostiæ suæ. Si verè sacerdos Eucharistiâ quidem, non vero ablutione perceptâ moneatur de Viatico infirmo ministrando, tunc utique potest aliam missam celebrare. Ibid.

Cùm in alicujus fortè Ecclesiæ capellâ tam multas missarum ibidem celebrandarum eleëmosynas receperit, ut non possit infra hebdomadam illis satisfieri, mandavit S. C. Concilii, ut quæ supersunt in aliis altaribus ejusdem Ecclesiæ celebrentur, injunxitque simul, ut deinceps fideles eleëmosynas oblaturi eâ de re moneantur, scriptâ tabellâ in loco visibili Ecclesiæ expositâ. De Synod. diœc. lib. 12. cap. 7. n. 5.

Quamvis à Sacrâ Congregatione sæpiùs decisum fuit in oratoriis publicis sitis intra fines parochi juris non esse parocho prohibêre, ne missæ celebrentur ante missam parochialem; si tamen Episcopus in Synodo id prohibeat, ne populus retrahatur à missâ parochiali et concione, constitutio illa valet, et Episcopo parendum est. De Syn. diœc. l. 12. c. 7. n. 7.

Missa celebranda est ab aurorâ usque ad meridiem; toleratur tamen anticipatio tertiæ horæ partis, sicut et prorogatio tertiæ horæ partis post meridiem, ut ex edicto *Benedicti XIII*. Inst. Eccl. 12. n. 4. Jus habet Episcopus vetandi etiam sub pœnis canonicis, ne regulares ultra consuetas horas celebrent, ut ex decretis S. C. firmatur. Inst. Eccl. 68. n. 12.

Nemo ignotus, sive sæcularis, sive regularis, admitten-

dus est ad celebrandam missam, nisi adductis testimonialibus, iisque visis et approbatis ab Episcopo; idque præcipi posse ab eodem Episcopo, saltem quoad sacerdotes regulares exteros, etiam regularibus censuit S. Congreg. Instit. Eccles. 34. n. 4. et De Syn. diœces. lib. 9. cap. 15. n. 5.

Tridentinum sess. 23. cap. 4., monet Episcopos, curent ut sacerdotes non habentes animarum curam, diebus saltem dominicis, vel festis solemnioribus missam celebrent. An committant peccatum grave sacerdotes illi, si monito Tridentino non se submiserint, quæstio est anceps. Profectò peccaret graviter, qui numquam per annum sacrificium offerret; esset enim hoc indicium vitæ corruptæ, et pareret scandalum. De miss. sacr. l. 3. c. 1. n. 10. Teneretur etiam celebrare, ut ægroto Viaticum deferretur, si alio modo fieri non posset. Ib.

Missam quotidiè celebrare melius est, quàm ab eà abstinêre; negandum tamen non est, quin optimè præstet sacerdos si aliquando abstineat ex reverentià, seu ad hoc, ut ferventiùs celebret. Id verò eruitur ex eo, quòd ad spiritum Ecclesiæ propiùs accedit qui quotidiè sacramentum recipit. Addendum, quòd munus sacerdotis est non privatum, sed publicum, estque ejus opus Ecclesiæ utile; et ex assiduà celebratione validius auxilium obtinebit à Deo, ut dignitùs celebret. Quare statuendum sacerdoti, ut plurimùm, quotidiè celebrandum esse, si discussà conscientià suà persuadêre sibi moraliter possit, se esse in statu gratiæ. Nec obstat minor fervor; cùm illum persæpè patiamur inviti. De sacr. miss. l. 3. c. 2.

In oratoriis privatis, in quibus prò infirmo conceditur unica missæ celebratio, die Natalis Domini fas est tres missas ab eodem sacerdote celebrari, ut ex decretis S. Congreg. De sacrif. miss. lib. 3. c. 4. n. 8.

Episcopi quamquam non habeant ampliùs facultatem concedendi licentiam, ut in oratoriis privatis celebretur, adhuc tamen possunt in suis domibus privatum oratorium habêre et permittere aliis sacerdotibus, ut in eo celebrent; ut ex decretis Sac. Congregationis. De sacrif. miss. l. 3. c. 6. n. 1.

Hæc etiam celebratio præstari ritè ibidem potest, etiam absente Episcopo; atque ibi audientes missam quicumque fideles præcepto ecclesiastico satisfaciunt. Denique quod hic dicitur de Episcopis, valet etiam pro Cardinalibus non Epis-

copis. Animadvertendum est tamen, valêre hæc pro oratoriis Episcopi in suis domibus, in quibus certus fixusque locus est assignatus. Ibid. l. 3. cap. 6. n. 6.

Si missa omninò celebranda sit, nec possit in templis, vel etiam in oratoriis privatis, licet illam celebrare in loco non indecenti, quicumque tandem ille sit, ut planum fit exemplo capellanorum in castris; eorum etiam, qui per infidelium regiones iter faciunt, et etiam in littore maris respectu navigantium. De sacr. miss. l. 3. c. 6. n. 7.

Ut celebretur missa in mari peculiare privilegium requiritur, nec sufficit clausula generalis, quâ facultas fit celebrandi *in loco honesto ac tuto*. Non conceditur autem, nisi cum conditione, ut tutum sit navigium, longè absit à littore, tranquillum sit mare, ac tandem assistat celebranti alter, vel sacerdos, vel diaconus. Ibid.

Sacerdos missam celebrans etiam in necessitate dandi Viatici infirmo absque uno è sacris indumentis, peccat graviter ex irreverentiâ; neque enim urget Viatici præceptum, si ministrari non possit eo modo, quo decet. Ib. lib. 3. cap. 7. n. 1.

Idem dicas, si absque luminibus, quæ sint oportet sive ex cerâ, sive ex oleo, et si desint, in necessitate saltem è sebo; sufficit tamen, si necessitas urgeat, unicum lumen. Idem dicas, si celebret absque Missali libro, in quo sit saltem Canon. Hæc ex DD. Ibid. n. 2.

Peccat etiam sacerdos celebrans sine ministro, ut eruitur ex cap. *Proposuit*, *de filiis presbyterorum*. Si tamen sit ministrandum Viaticum, potest sacerdos sine ministro missam celebrare, et sibi ipsi respondere. Aliàs præstat omittere missam, quamvis si hoc agat, sunt qui negent illum peccare. Ibid. num. 3.

In templo polluto celebrans sacerdos, quamvis peccet graviter, ut ex cap. *Is qui*, *de sent. excomm. in* 6. nullam tamen pœnam incurrit, cùm nulla sit in jure expressa; quin nec desunt, qui credant eum minimè peccare si adsit Episcopi consensus.

Vicissim autem irregularitatem Summo Pontifici reservatam incurrit, qui in loco interdicto celebrat, ut ex eodem cap. *Is qui*. Ibid. n. 4.

Sacerdos ratione beneficii obstrictus bis vel ter singulis hebdomadibus celebrare, potest anticipare tempus, nisi

appareat testatorem voluisse in quâlibet hebdomadâ bis vel ter celebrari, ne pagus, aut altaria quædam singulis hebdomadibus missâ carerent. De sacr. miss. l. 3. c. 9. n. 8.

Si conferens eleëmosynam missæ tempus præscripserit ob causam, quæ differri non possit, sacerdos non servans illud tempus deest obligationi suæ, ac tenetur eleëmosynam restituere. Ibid. n. 6.

Sacerdos onus habens missæ quotidianæ, unicam tantùm missam applicare cogitur in festo Natalis Domini. An verò parochus itidem teneatur tres ejus diei missas pro populo applicare, numquam decisum à S. Congregatione reperitur, tenetur tamen, ut obviet scandalo, tres eâ die missas celebrare. Ibid. n. 9.

Sunt qui doceant, die commemorationis Defunctorum cessare onus capellaniæ quotidianæ, adeoque integrum esse capellano eâ die vel pro defunctis omnibus, quod esset optimum, vel pro privato quodam defuncto applicare. Ibid. num. 9.

Canonici in cathedralibus et collegiatis, qui juxta præscriptum Rubricæ certis quibusdam diebus plures missas canere tenentur, an omnes debeant applicare pro benefactoribus numquam à S. Congreg. decisum est. Ibid. n. 9.

Eleëmosyna pro missis à regularibus celebrandis in eorum Ecclesiis, taxanda est ab Ordinario loci; ut ex decreto S. Congreg. Inst. Eccl. 56. n. 10.

Missarum eleëmosynam ultra quantitatem ab Episcopo taxatam exigere non possunt sacerdotes tam sæculares, quàm regulares; nam debet dari quædam proportio inter id quod datur, et quod accipitur, hanc autem proportionem definire ad Episcopum spectat; quare justitiam commutativam lædit ille sacerdos, qui plus exigeret. Potest tamen dans ultrò plus dare, et petens minus accipere, quamquam fieri possit, ut aliquando prohibeatur sacerdos minus accipere, ne hinc consuetudo introducatur minus dandi in præjudicium aliorum. Hæc omnia latè in Synod. diœc. l. 5. c. 9. et id quod postremò dixi, confirmatur ex decreto Congregationis Concilii lato in unâ S. Severini die 16 julii 1689.

Missarum stipendia, si quæ accepta sunt pro curandâ celebratione missarum, retinêri non possunt, parte eorumdem traditâ sacerdoti celebranti, etiamsi pars illa contineat

consuetam eleëmosynam. Secùs qui fecerit, et laicus qui colligat missas in loco ubi datur majus stipendium ac committat easdem missas celebrandas alteri sacerdoti minori stipendio, retentâ sibi parte earumdem eleëmosynarum seu stipendiorum acceptorum, incidit in excommunicationem, sacerdos verò seu clericus in suspensionem ipso facto; quæ excommunicatio et suspensio Pontifici Romano est reservata. Constit. *Quanta cura*. Vide Inst. Eccl. 56. n. 4.

Vetitum est accipere novas missarum eleëmosynas iis, qui veteres habent satisfaciendas, *dummodò*, ut legitur in decreto *Urbani VIII. infrà modicum tempus non possit omnibus satisfieri.* Modicum tempus definivit S. C. Concilii esse unum mensem. De sacrif. miss. l. 3. c. 24. n. 14.

Si Ecclesia et loca pia careant reditibus, adeò ut non possint licitè illos erogare in expensas pro missarum celebratione, fas ejus administratoribus est aliquid subtrahere de consuetâ eleëmosynâ, quantùm necesse est pro celebratione illius missæ, ut ex decr. *Urbani VIII.* certum est. Sed ex pluribus decretis Sacræ Congr. eruitur, detrahi in eo casu aliquid posse ex eleëmosynâ in missis perpetuis: tunc autem videndum est, nùm adsit aliquis, qui sit obligatus supplère, et nùm potiùs supplendum sit recurrendo pro diminutione numeri missarum.

Sive autem Ecclesia sit paupercula, sive non, non potest aliquid exigi ab iis sacerdotibus, qui spontè religione ducti veniunt in aliqua Ecclesia celebraturi, sicut etiam ab iis, qui ab administratoribus Ecclesiæ eleëmosynam nullam recipiunt.

Jure tamen exigitur hæc detractio ab iis, qui omninò ibi celebrare volunt, nec Ecclesia habet de suo quomodo utensilibus provideat, nec de suo providet ille, qui eleëmosynam suppeditavit. Hæc omnia de sacrif. miss. l. 2. c. 24. num. 13.

Eleëmosynas receptas pro missis sacristæ regulares tenentur ponere in arcâ duabus clavibus obseratâ, quarum alteram tenère debet superior localis, alteram unus ex regularibus à Capitulo deputatus, ac dein de satisfactione earumdem missarum tenentur reddere rationem coram Patribus discretis, ut ex decreto *Urbani VIII.* ab *Innocentio XII.* confirmato constat. Instit. Eccl. 72. n. 29.

Missæ nec ita breves esse debent, ut saltem horæ tertiam partem non attingant, neque ita longæ, ut horæ dimidium excedant. De sacrif. miss. l. 3. c. 24. n. 2. Vide Inst. Eccl. 34. n. 19.

In missæ celebratione ne quis Episcopus concedat licentiam tegendi caput comâ fictitiâ, vetuit *Innoc. XI.* in suâ Encyclicâ apud *La Croix* l. 6. p. 2. n. 401, idque pariter locum habère in parvo pileolo ex Theologis docetur, Inst. Eccl. 34. n. 14. Gyro tamen capillitio, vulgò, *girello*, uti passim etiam Romæ sacerdotes ibidem notatur. Eadem Inst. Eccl. n. 4.

Annulum etiam in digito gerere, dum missa celebratur, cujuscumque dignitatis nemo potest, vetante S. Rituum Congregatione. Ibid. n. 15.

Nec licet etiam protonotariis non participantibus adhibère in missâ instrumentum argenteum cum candelâ ut ex decreto apud *Monacellum.* Ib. n. 17, quod etiam superioribus ordinum Mendicantium, et parochis vetuit S. C. cujus litteræ hic referuntur num. 16. Quia et juxta decreta *Alexandri VII.* Abbatibus regularibus consecratis id non licet, nisi in missâ solemni, cùm Pontificalibus utuntur, ut ex decretis S. C. Ib.

Pari passu cum hoc argenteo instrumento procedendum est cum assistenti, Ibid. num. 18, ut ex decreto S. C. Rituum. Ibid.

Missæ privatæ feriâ V. in Cœnâ Domini et Sabbato sancto prohibentur non decretis tantummodò S. C. Rit., sed etiam edicto *Clementis XI.* die 15 maji 1712. Inst. Eccl. 38. n. 9.

Novus sacerdos in celebratione primæ missæ vetatur Ecclesiam circuire sacris vestibus indutus, ut recipiat oblationes, potest tamen se vertere ad altare, et ibi eas accipere ex decreto S. C. Inst. Eccl. 56. n. 7.

Sacerdos in aliâ diœcesi celebrans missam, non potest nomen Episcopi sui nomini Episcopi illius diœcesis substituere ex *Pouget* et *Merato.* De sacrif. miss. lib. 2. cap. 17. num. 4.

Sacerdos die Natali Domini non tenetur ex præcepto tres missas celebrare, sed potest unicam. De sacr. miss. lib. 3. cap. 4. n. 5.

Missa cantata in eo distinguitur à solemni, quòd cantata fiat cum cantu chori, sed unico ministro assistente; solemnis verò habet adjunctum diaconum cum subdiacono; idcircò si

testator mandat cantari sibi aliquam missam, non requiritur diaconus et subdiaconus. Instit. Eccl. 105. n. 119.

Commentitia est distinctio inter Rubricas præceptivas et instructivas. De sacr. Missæ cap. 11. n. 3, sed omnes sunt præceptivæ, sed aliquæ ex materiæ parvitate sub veniali tantummodo obligant. Ibid.

Nullà urgente causà leve peccatum est celebrare missam privatam non recitatis Matutino et Laudibus. At si de missà conventuali agatur, mortalis criminis reus vidèri posset ille, qui ante Matutinum et Laudes eam celebraret (nempe ante eam partem officii in choro celebratam). Sicut et peccato gravi se obstringeret, qui perpetuò et quasi animo statuisset numquam missam celebrare Matutino cum Laudibus recitato. Ibid. n. 4.

Nemini licet ab altari recedere cœptà missà, relicto alio sacerdote, ut reliqua suppleat, ut statuitur in canone *Nullus Episcopus*, *de cons. dist.* I. Quod ibi vetatur sub pœna suspensionis, quæ tamen est ferèndæ, non latæ sententiæ; nec locum habet, si sacerdos ante consecrationem ab altari sine causà recesserit. Ibid. c. 14. n. 2. ubi id definitum à S. Congr. affertur.

Si contingat, ut sacerdos, dum missam celebrat, subito morbo corripiatur, vel mortuus concidat, vel hoc accidit ante consecrationem, nec tunc opus est missam ab alio continuari; si verò post consecrationem unius, vel utriusque speciei, tunc supplenda est missa, et quidem ex præcepto, à sacerdote initio indè sumpto, ubi alter sacerdos desierit; et si prior ille sacerdos adhuc vivat, et capax sit sacramenti, nec alia præstò sit hostia consecrata, ex hostià sacerdotis secundi pars infirmo ministranda est, ut in Rubricis Missalis. Ibid. n. 4. et 5.

Sacerdos missam suppleturus præstare id potest, si alius non adsit, etiamsi non sit jejunus, quin etiam si in statu gratiæ non versetur; tunc enim quærendus ab illo est confessarius, et si non reperiatur, eliciendus actus contritionis, atque ita comparatus missam perficiat. At si neque conteri posset, neque missa ab altero perfici ante meridiem, tunc hostia et calix recondendi sunt in tabernaculo, ut ad alteram diem reserventur. Hæc omnia ex Rubricis et DD. Ibid. n. 7. et

8. Ex hoc conficitur, quòd laïco, si fuerit præsens, hostia illa et calix dari non possit. Ibid. n. 6.

Si, sacerdote missam celebrante, violetur vel polluatur subitò templum ante incœptum canonem, missa intermittenda est; eo verò incœpto perficienda, ut ex Rubricis. Ib. n. 12.

Si, dum celebratur, incidat subita irruptio hostium, vel imminens alluvio, aut ruina templi, ante consecrationem, deserenda est missa; post consecrationem sumendum statim sacramentum. omissis aliis cæremoniis. Si verò casus isti incidant, hostiâ quidem, sed nondum sanguine consecrato, potest sacerdos hostiam statim sumere, et abire, nisi fortè in casu, quo christianæ religionis hostes in contemptum ejusdem religionis minitentur sacerdoti mortem, nisi sacrificium imperfectum relinquat. Ib. n. 13.

Superveniente excommunicato non tolerato, missa, si nondum perventum est ad canonem, vel, ut quidam volunt, ad consecrationem, nec ille possit abigi, deserenda est; post consecrationem perficienda. Sed, sumptâ communione, reliqua perficienda sunt, vel in sacristià, vel in alio loco decenti. Ibid. n. 14.

Ritè pariter interrumpitur missa, etiam interruptione longâ, vel ad baptizandum infantem moriturum, qui alioqui sine baptismo moreretur, vel ad audiendam confessionem infirmi, qui alioqui non confessus obiret, vel etiam ad extremam Unctionem administrandam. Curandum tamen tunc esset à sacerdote, ut sacramentum interim diligenter custodiatur, et cùm redierit resumenda missa est ex eo loco, ubi fuerit intermissa. Ibid. n. 15.

Si, recitato jam evangelio et Symbolo, superveniat vir princeps, laïcus, seu ecclesiasticus, qui missam die festo non audierit, negant plures DD. posse ex integro missam resumi. Ibid. n. 16.

Bened. XIII. in Romano Concilio, uti Pontifex *Innocentius XIII.* Præfectis regularium antè præscripserat, monuit, ne in taxandâ pecuniæ summâ pro missis perpetuis sexaginta scuta romana definirent non excedendo, nec minuendo. De sacrif. miss. l. 3. c. 22. n. 9.

Missæ *S. Gregorii*, quæ à S. C. olim prohibitæ sunt, erant quædam missæ peculiares, ineptiis refertæ. Cæterùm triginta missas continuatas juxta consuetudinem à *S. Gregorio* indu-

ctam non vetuit, quas tamen celebrare debet sacerdos juxta ritum Ecclesiæ, quare tribus diebus majoris Hebdomadis intermittendæ sunt. Ibid. cap. 25. n. 3., Instit. Eccles. 34. n. 21.

Episcopus potest quidem visitare parochiales Ecclesias regularium, sed nûm possit etiam recognoscere de oneribus missarum, an sint impleta, requisita fuit S. Congregatio, et nondum prodiit responsum. Potest tamen Episcopus inquirere, nùm parochus regularis singulis diebus festis pro populo celebraverit, cùm id concernat curam animarum, de quâ jus est inquirendi Episcopo in visitatione. De Synod. diœc. lib. 13. cap. ult. n. 5. Fas est tamen Episcopo visitare confraternitates laïcorum in Ecclesiis regularium erectas, et altare, si illis incumbit onus manutenendi, et onera missarum, ad quæ confraternitates illæ tenentur, ut ex decreto S. Congregationis. Ibid. n. 6.

Si testator missas reliquerit quotannis celebrandas in Ecclesiis regularium, et hæredi suo permiserit, ut designet sacerdotem, per quem celebrari debeant, non possunt regulares exigere ut unus ex suis designetur, quin et præstare debent patientiam, ut ab eo, quem hæres designarit, in suis Ecclesiis celebrentur, dummodò tamen dcatur frustatoriæ, ut ex responso S. Congr. Ibid. n. 7.

An mandatis et monitoriis etc. per quæ retardetur executio provisionum et statutorum pro divino cultu conservando et augendo, præsertim circa missæ celebrationem, ad executionem decretorum Trid. sess. 21. *de ref*. cap. 8. et sess. 22. in decret. de observand. et evitand. in celeb. miss. ne recipiantur in tribunali actus judiciales, per quos eorum executio impediatur, sancitum est à Pontifice in bullâ *Ad militantis*.

Eucharistiam fidelibus administrare infra actionem missæ, non sunt obligandi sacerdotes, si parochi, seu Episcopi censuerint præstare, ut hæc administratio fiat in altari, ubi SS. Eucharistia asservatur extra missam. Encyclica ad Episcopos Italiæ *Certiores effecti*.

Missam auscultare diebus festis in quâcumque Ecclesiâ, etiamsi non sit propria parochialis, cuicumque fideli, ut præcepto satisfaciat, fas est, ut consuetudo ubique obtinens, quæ proindè induit rationem juris communis, demonstrat. De Synod. diœc. l. 11. cap. 14. n. 10.

Sacerdotes sœculares in Ecclesiis regularium illorum missam legere vetantur, sed utendum est illis Romano Missali, ita tamen, ut possint de sancto, de quo regulares illi agunt officium, missam recitare, eam desumendo ex Communi Missalis Romani, ut pro capellanis, et confessariis monialium decrevit S. Congregatio, *Clemente XI.* decretum approbante. De sacrif. miss. l. 3. cap. 23. n. 1. Inst. Eccl. 34. n. 20.

Missarum onera à fundatore beneficii præscripta non licet Episcopo diminuere, quoties fructus relicti decrementum subierint; non enim posse ab Episcopo reduci missas semper renuit sacra Congregatio Concilii, facultas verò ad hoc data in Concilio Trid. sess. 25. *de ref.* cap. 4. ut Episcopi possent missas in testamento, vel dispositione inter vivos assignatas reducere in Synodo diœcesanâ, et Generales ordinum in suis capitulis generalibus, intelligitur tantummodò de oneribus missarum impositis ante Concilium Tridentinum, et de reductione faciendâ in diœcesanâ Synodo, vel capitulo proximè post expletum Concilium Tridentinum habendis, ut exposuit S. C. De Synod. diœces. lib. 13. cap. ult. n. 18.

Modò insuper non licet Episcopis etc. id præstare in suis Synodis etc., quia id vetuit *Urb. VIII.* et *Innoc. XII.* in suâ Constitut. de quâ ib., ex vi quorum neque licet Episcopo reducere eadem onera, antequam acceptentur ab iis, ad quos pertinent, uti definitum est à S. Congregatione. Ibid. n. 19.

Cùm datur Episcopis facultas reducendi *pia legata*, *et missarum onera*, adhuc tamen ex contextu totius dispensationis constat, nihil illis concessum esse quoad reliqua legata, sed tantùm quoad onera missarum. Ibid. n. 22.

Si aliqua dispositio missarum onera, et alia pia opera comprehendat, et ob tenuitatem redituum reductio aliqua facienda sit, reducenda esse priùs reliqua opera, quàm numerum missarum censuit sacra Congregatio. Ibid. n. 23. Quamquam hæc vera sunt, nisi ex toto contextu dispositionis aliam fuisse mentem fundatoris deprehenderetur. Ibid. At si Episcoporum auctoritas quoad hanc reductionem profluxerit ex ampliatione Indulti Concilii Romani sub *Benedicto XIII.* vel ex instructione quâdam traditâ à S. C. et res fuerit, vel ut numerus missarum, vel alia opera pia sint imminuenda, tunc præstat recurrere ad S. Congregationem Concilii. Ib. n. 24.

Insuper ex vi concessionis prædictæ non possunt redigi

missæ, quarum celebrationi Ecclesia, etc. per contractum sese obstrinxit, hoc enim cavetur expressis verbis in præmemoratâ Constitutione. Ibid. n. 25.

Si testator missas aliquot annuas pro se reliquerit celebrandas, et in eum finem hunc vel illum fundum addixerit, et fundus ille diminuatur, ut non sufficiat ad consuetam missæ eleëmosynam, non est locus reductioni, sed cogendus est hæres, ut suppleat quod deest; præsumitur enim testator semper voluisse hunc missarum numerum in favorem animæ suæ. Porrò si verba dispositionis incipiant ab impositione oneris, et postea descendant ad assignandum fundum, tunc utique cùm particula ista sit demonstrativa, fundus si deficiat, supplendus est ab hærede. Si verò dispositio illa incipiat à designatione fundi, et subindè descendat ad onera missarum, tunc utique interpretanda est *taxative*, adeoque locus est reductioni, nec cogendus est hæres, ut suppleat. Quæ omnia exprimi solent in instructione, de quâ suprà. Ibid. n. 32.

Si testator mandet hæredi, dare fundum legatario, ut ex ejus reditibus celebrentur missæ; hæres factâ fundi assignatione ad nihil aliud tenetur, ut ex DD. et decisione Rotæ Ibid. n. 33. Si verò testator mandasset hæredi, ut tot præstaret fructus sufficientes ad injunctam missæ celebrationem, et ipse fundum idoneum dedisset, si fructus ille dein non sufficiat, supplendus est ab hærede. Ibid.

In reductione missarum perpetuarum per ampliationem Concilii Romani facienda, stabiliri solet eleëmosyna sexaginta scutorum monetæ romanæ: quoad missas verò cantatas assignanda est eleëmosyna consueta pro iis missis in quâlibet diœcesi vigens, ut ex decreto S. Congregationis. Ibid. n. 34. At si celebrandæ sint simul aliquot missæ cantatæ, et aliquot privatæ, nec sufficiant reditus, erogandi sunt illi in celebratione missarum privatarum, deleto onere missæ cantatæ, ut ex decreto S. C. Ibid.

At si reductio fiat ab Episcopo vigore facultatis in Instructione contentæ, statuendum est, ut missæ celebrentur, non quidem eâ eleëmosynâ, quæ ex indulto Concilii Romani præfixa est, sed ad rationem eleëmosynæ manualis in diœcesi obtinentis; ita enim constat ex verbis ipsius instructionis. Ibid. n. 35.

Si Episcopus ab apostolicâ Sede obtinuit facultatem redu-

cendi missas in suâ diœcesi, potest etiam reducere pro regularibus, ut delegatus Sedis apostolicæ, si ad illum recurrant. Ibid.

Ne novæ aut inusitatæ orationes in missâ recitentur, vetitum est in bullâ *Quemadmodùm preces.*

Non promoti ad presbyteratum, si missam celebrent, tradendi sunt à judicibus S. Inquisitionis Curiæ sæculari puniendi ex constitutionibus *Pauli IV. Sixti V.* et *Clementis VIII.* Item *Urb. VIII.* in constitut. *Apostolatûs officium*, iis pœnis subjicit etiam minores annis 25, dummodo 20 expleverint. Has constitutiones innovat *Bened. XIV.* in bullâ *Sacerdos in æternum*, et addit, singulas testium depositiones, nempe quando testes in suis depositionibus sunt singulares, valère ad reorum torturam. Valère autem ad pœnam, si Ordinarius declaraverit per simplices litteras, reum à se non esse promotum. In câdem bullâ iisdem constitutionibus subjicit hos reos celebrantes unam tantùm missæ partem, dummodo elevationem peregerint. Si reus has exceptiones, sic à Pontifice sublatas, prætenderit, sive illæ conjunctim considerentur, sive singulatim, non tamen satis est hoc, quominùs tradantur brachio sæculari si sint laïci, et si clerici quominùs procedatur ad degradationem et traditionem brachio sæculari. Declarat insuper Pontifex, eisdem pœnis submitti quoscumque non sacerdotes sacramentalem confessionem audientes et absolutionem impertientes. Si tamen non sit prolata absolutio, tunc à judice ecclesiastico minor pœna est injungenda. Ibid. §. 8.

Benedictus XIV. concedit presbyteris latini ritûs in Russiâ Polonicâ degentibus missas celebrantibus in Ecclesiis Ruthenorum unitorum, ut deficientibus altaribus seu lapidibus consecratis, et calicibus aureis vel argenteis, missam celebrare possint super antimensia eorumdem Ruthenorum, Latino tamen ritu. Bulla *Imposito nobis.*

MONIALES.

Monialium professio religiosa ante decimum sextum ætatis annum expletum, et exactum annum novitiatûs emissa, irrita est ex Trid. sess. 25. c. 15. De Syn. diœc. l. 13. c. 12. n. 1. Excipiuntur tamen mulieres, quæ Pœnitentes, aut Conver-

titæ appellantur; cum quibus constitutiones earum circa probationem servandæ sunt, non obstante conciliari decreto de Monialium professione, ut ex decreto S. C. Concilii. De Syn. diœc. lib. 13. cap. 12. n. 1.

Hæc conciliaris sanctio de anno probationis valet etiam pro illâ, quæ, usa privilegio bimestris post conjugium, religionem ingreditur, et quamquam id cedat in incommodum illius, qui in sæculo remanet, ut non possit transire ad alias nuptias, nisi postquam conjux religiosa anno probationis exacto professionem emittit. Ibid. n. 2. Quin et accidere potest, ut biennium expectandum illi sit, si conjux religiosa anno probationis ferè exacto religionem mutaverit, et in eâ novam probationem instituerit.

Si novitia ordinis Prædicatorum in mortis articulo professionem emiserit ante expletum annum probationis, quod ex bullâ *S. Pii V.* illis concessum est, nec facitè derogatum illi est ex posteriori bullâ *Gregorii XIII.* quâ professio ante expletum annum probationis irritatur, ea quidem professio valet ad spirituales gratias lucrandas, non verò ad vindicandum monasterio dotem, et reliqua bona professæ, ut ex sæpiùs decisis à S. Congr. Concilii. Ibid. n. 6.

Sponsa per verba de futuro alteri oppignorata, addito utrimque juramento de contrahendo et consummando matrimonio, potest ante initum conjugium religionem ingredi, juxta illud, *Promissum non infringitur ab eo, qui in melius illud commutat*, cap. *Perrenit, de jurejur.* Et definitur in cap. *Commissum, de sponsal.* quamvis ibi dicatur, tutius esse si ineat matrimonium, tum religionem ingrediatur, quod tamen vel est de consilio tantummodo, vel sponsalia tunc non inferebant aliam promissionem, nisi de conjugio celebrando; non verò de celebrando et consummando, uti nunc ferunt. Ibid. n. 8.

Matrimonio rato, non consummato, integrum est mulieri religionem approbatam ingredi, et per professionem in eâ conjugii vinculum dissolvitur. Hæc tamen valent pro veris et approbatis religionibus, in quibus tria vota substantialia emittuntur, ut est etiam ordo equestris Hierosolymitanus, non verò cæteri equestres ordines, ut ex Trid. sess. 24. *de matrim.* can. 6. et traditis à DD. Ibid. n. 9.

Consummato jam conjugio, si liber utriusque conjugis con-

sensus intercesserit, potest utique mulier religionem ingredi (idem de viro dixeris), et in eâ profitêri; si tamen et alter conjux consentiat in religionem ingredi, si junior est, vel si senex extiterit, emittat votum simplex castitatis. Si verò ab alterutro, vel revocetur consensus liberè præstitus ante alterius professionem, vel etiam post professionem validè emissam, si non adimpletæ fuerint conditiones superiùs expressæ, conjux religiosus eo petente egredi è religione tenetur, ut definitum in cap. *Præterea, de convers. conjug.* Can. *Quia Agatho, caus.* 27. qu. 2. cap. *Cùm sis, de convers. conjug.* Ibid. n. 10. 11.

Non verò sufficit, si, muliere religionem ingressâ, alter conjux non senex sacros ordines suscipiat, ex constitut. *Joannis XXII. Antiquæ*, tit. *De voti redemptione.* Ibid. n. 14.

Si verò legitimè probatum fuerit adulterium uxoris, quæ dein transit ad religionem, tunc integrum viro est in sæculo manêre, dummodo tamen castitatis votum emittat. Ita ex decis. à S. Congr. Ibid. n. 16.

Quin et in eo casu, si ex Episcopi testimonio constet, virum in sæculo manentem vitæ esse probatæ, conceditur illi per indultum, ut nullo se castitatis voto obliget, adeò ut post uxoris mortem possit ad alias nuptias transire. Ita ex resolutis à Cong. Ibid. n. 16.

Concessum est etiam aliquando indultum viro sexagenario majori, ut sacerdotio initiari posset, dummodo uxor ferè sexagenaria perpetuam castitatem voveret. Ibid. Concessum est etiam, ut vir septuagenarius de consensu uxoris acciperet sacros ordines, et uxor paris ætatis Tertiariæ habitum induceret, dummodo diversas omninò ædes incolerent.

In ingressu monialium in monasterium dotis solutio approbatur ea, quæ datur non ad ingressum in religionem, sed pro contractu, quem facit religio cum illâ, quæ ingreditur, obligans sese ad ejus sustentationem. Si verò monasterium per se sit dives, ut sufficere ex suis possit monialium sustentationi, tunc utique præstaret dotem imminuere, quin etiam penitùs remittere, quamquam id agendum non est, nisi priùs consultâ S. Congreg. Concilii. De Synod. diœc. l. 11. c. 6. n. 6.

Quoad prandia, cœnas et munera, quæ ab ingrediente moniales exigunt, perseverare censet Pontifex prohibitionem

factam ab *Urbano V. Extrav.* I *De simoniâ inter Comm.* De Synod. diœc. l. 11. c. 6. n. 6.

Modum tamen imponendum sumptibus apparatuum, et comessationum ac pomparum, quæ fiunt in ingressu monialium, censet Pontifex usus opportunè hâc in re doctrinâ Navarri in tr. *de redd. eccl.* in fin. pr. q. Ibid. n. 7.

Moniales regularibus subjectæ ex Trident. sess. 25. *de regul. c.* 5. Ordinario loci tamquam delegato subjiciuntur quoad clausuram. Id verò declarans *Gregorius XV.* in constitutione suâ n. 18. statuit, confessarios earum regulares ab ipsis suis superioribus deputatos pro confessionibus monialium ab Episcopo approbandos esse. Eidem etiam Episcopo reddendam esse rationem ab iis qui bona illarum administrant, accitis tamen tunc etiam superioribus regularium, qui si renuerint, tunc id præstet per se Episcopus. Datur etiam Episcopo auctoritas præsidendi unà cum superiore regulari, cùm Antistites monasterii eliguntur. Denique conceditur Episcopo, ut, si regulares fortè in ordine ad clausuram deliquerint, puniat illos, et corrigat usque ad censuras. *Alex. VII.* in suâ const. 153. concedit superioribus regularibus jus ingrediendi septa monasterii earumdem monialium semel quotannis occasione visitationis. Sæpiùs verò ex causâ urgenti vetuit, ne ingrederentur, nisi præsente Episcopo, vel alio ecclesiastico, ab eodem deputato. Inst. Eccl. 29. n. 5. Contraria quoad hæc omnia consuetudo etiam immemorialis à S. C. sæpiùs reprobata est. Ibid. n. 7. etc.

In visitationibus monasteriorum sanctimonialium, non tenetur Episcopus denuntiare illis diem et horam visitationis, sicut nec tenetur ducere secum superiorem regularem ejusdem ordinis. Ibid. n. 18; potest etiam Episcopus monialibus regularibus subjectis sacram Eucharistiam ministrare, si ipsæ velint. Ibid. 9.

In monasteria monialium introduci pueros, et puellas tenellæ ætatis vetandum est, ex more Romæ obtinente. Ibid. num. 24.

In electione abbatissarum, quæ præsint monasteriis regularibus subjectis, tenentur regulares monêre Episcopum, si velit interesse vel per se, vel per alium, ut ex cons. *Gregorii XV.* n. 18, quibus debet Episcopus manifestare suam voluntatem. At potest Episcopus in Synodo generaliter

edicere, velle se interesse omnibus istis electionibus, ex quo satis manifestat suam voluntatem. De Syn. diœc. lib. 5. c. 12. n. 4.

Monialium transitum de uno ad aliud monasterium, cum monialibus ultra montes concedit summus Pœnitentiarius; qui tamen facultatis hujus executionem Ordinarii arbitrio committit. Bulla *Pastor bonus.*

Translatio monialium ab uno ad aliud monasterium fieri jure nequit, nisi de licentiâ Romani Pontificis, nisi exigente aliquo repentino casu, in quo rei necessitas exigat repentinum egressum, tunc enim etiam pro monialibus regularibus subjectis, præter facultatem prælati regularis, Episcopi licentia in scriptis requiritur. Bulla *S. Pii V. Decori et honestati.*

Casus repentini indicantur in eâdem bullâ, magnum incendium, infirmitas lepræ, ac epidemiæ, sive pestis. De Syn. diœc. l. 9. c. 15. n. 8.

Non licet autem absque facultate Sedis apostolicæ egressum hunc permittere, etiamsi possint occurrere casus alii, qui videantur æquipollere iis, quos *S. Pius V.* in suâ constitutione expressit, ut si ex. gr. sit aliqua monialis, ex quâ prudenter timêri possit periculum scandali et perversionis aliarum. Ibid.

Superiores monialium tenentur bis, aut ter singulis annis exhibêre confessarios extraordinarios monasteriis sibi subjectis, quibus tamen sic oblatis non tenentur moniales confitêri peccata sua, sed solummodo se præsentare, ut saltem accipiant ab illis monita salutaria.

Si verò aliqua monialis graviter ægrotat, ut sit in mortis periculo, petatque alium sacerdotem, qui non sit ordinarius monasterii confessor, huic à respectivo superiore annuendum est. Si verò superior regularis illum concedere noluerit, potest id præstari ab Episcopo. Quin etiam si aliqua monialis etiam extra prædictum casum postulet sibi per aliquod tempus alium confessarium ab ordinario diversum, debet illi dari à suo superiore. Quòd si superior regularis id renuerit, tunc potest Episcopus satisfacere ejus petitioni, etiamsi requirat alterius ordinis regularem, vel etiam sacerdotem sæcularem ex approbatis à superiore ad confessiones monialium. Demùm suadentur superiores

earumdem monialium, ut si aliqua ex illis petat pro majori animi sui quiete, et ulteriori progressu in viâ Dei, ut aliquando liceat sibi confitêri sacerdoti ad excipiendas monialium confessiones jam approbato, etiamsi sit alterius ordinis regularis, vel sacerdos sæcularis, non sint difficiles ad præbendum assensum. Requiritur tamen semper, ut confessarius iste extraordinarius sit ex approbatis ab Ordinario ad confessiones monialium audiendas. Postremò si superiores regulares non saltem semel in anno elegerint in confessarium extraordinarium, vel sacerdotem sæcularem, vel regularem alterius ordinis, in eo casu devolvitur hæc electio ad Episcopum. Hæc oblatio confessarii extraordinarii bis vel ter in anno, sicut et cætera omnia, quæ superiùs præscripta sunt, præstari debent etiam cum aliis mulieribus, sive regularibus, sive sæcularibus collegialiter degentibus, quæ unicum habent confessarium. Hæc omnia ex variis S. C. decretis olim stabilita confirmat Pontifex in bullâ *Pastoralis Curæ*.

Durante munere confessarii extraordinarii pro totâ communitate, non licet confessario ordinario audire confessiones alicujus ejusdem monasterii monialis, neque alterius cujuscumque intra septa monasterii aut piæ domûs commorantis. Ibid.

Quoad censuras, seu pœnas in casibus occultis etiam violatæ clausuræ, vel in dispensando ab aliquo occulto defectu major Pœnitentiarius confessarium monialibus concedit. In casibus publicis clausuræ, à monialibus, vel ab aliis quibuscumque ad malum finem delinquentibus, non absolvit nisi priùs Ordinarius supplicârit, et casus à Cong. super Episcopos et regulares ad Pœnitentiarium delatus fuerit. Bulla *Pastor bonus*.

Annuæ præstationes, quas consanguinei solvunt designatis monialibus, vitæ communi minimè repugnant; sed requiritur, ut omnia in manibus præpositæ consignentur, quæ priùs consulere debet indigentiis illius monialis, in cujus gratiam collatæ sunt; et si quid reliquum, in cæterarum levamen erogetur. Ita ex pluribus decretis. De Syn. diœc. l. 13. c. 12. n. 19.

Ingressus in monasteria monialium, quæ regularibus subduntur, fieri debet de licentiâ Episcopi, nullâ obstante

consuetudine in contrarium, ut post diligens examen decretum est, approbante *Urbano VIII.* ibid. n. 23, in quo etiam decreto statuitur, licentias moniales illas alloquendi petendas esse ab Episcopo, non verò à superiore regulari.

MONS PIETATIS.

In montibus pietatis de novo erigendis nihil ultra sortem exigi potest ab iis, qui mutuum ab eo accipiunt, etiam titulo expensarum, *nisi apostolicæ Sedis dispensatione*, ut ex decreto S. Congreg. Concilii in causâ Neapolitanâ die 7 februarii 1657. De Syn. diœc. l. 10. cap. 5. n. 2. Sicut neque absque beneplacito ejusdem Sedis plus exigi potest, quàm antea fuerit consuetum, etiamsi hoc augmentum necessarium censeatur pro sustentatione ministrorum, ut ex alio decreto S. Congr. ibid. n. 2. Si verò plus exigatur, quàm opus sit ad expensas necessarias, tenetur Episcopus moderari istas usuras; tutius est autem quòd consulat de hâc re sacram Congr. Ib. n. 3.

MULCTA.

Mulctas pecuniarias Episcopus sibi addicere non potest, quantumvis pauper sit, sine licentiâ Sedis apostolicæ, ut ex pluribus argumentis S. Congregat. evincitur in tract. De Syn. diœc. l. 10. c. 10. n. 2. Sed debent in usus pios expendi. Multò magis non possunt nisi in pios usus applicari illæ mulctæ, quas Tridentinum inflixit clericis non residentibus, aut concubinariis. Ibid.

Si quas verò mulctas diœcesana Synodus alicui certo loco pio applicaverit, Episcopi non possunt illas sibi obtinêre ab apostolicâ Sede, etiamsi sint pauperes, quia Sedes apostolica juri alteri quæsito præjudicium non infert. Ibid. n. 3.

Has verò mulctas, antequam applicentur suæ destinationi, deponendas esse penes administratorem fidelem jussit S. C. in suâ Encyclicâ ad omnes Episcopos, die 5 februarii 1678. Ibid. n. 4.

NEGOTIATIO.

Constitutiones adversùs clericos negotiatores innovantur, et extenduntur ad clericos sub laïci nomine quomodolibet negotiantes.

Extenduntur item ad negotia à laïcis inchoata, dein ad clericos devoluta, sive hæreditario jure, sive quocumque alio titulo, sive singulariter, sive communiter, sive separatim, sive conjunctim cum aliis bonis, cohæredibus, vel sociis laïcis existentibus.

Comprehendi etiam censentur illi clerici, qui per seipsos suoque nomine proprio, vel per alios, aut alieno nomine etiam per suos cohæredes, ac socios negotium exercent.

Hos omnes subjicit Pontifex quoad bona sic ab eis acquisita pœnis in constitutione *Pii IV.* quæ incipit *Decens esse*, quæ est 19 inter bullas ejusdem Pontificis. Pœnæ illæ sunt, ut bona sic acquisita sub spoliis debitis Cameræ apostolicæ comprehendantur.

Si qui verò exempti sunt à pœnâ spoliorum ex constitutionibus *Pii IV. Romanus Pontifex*, et *Pauli V. In eminentis*, illos pariter non exemptos quoad bona ex negotiatione provenientia decernit, atque declarat in constit. *Apostolicæ Servitutis*, quæ est in Bullario.

Negotiatio tamen impropria non est clericis interdicta, ut ex. gr. manuum suarum labore et honesto artificio victum sibi comparare, quod et apostolus Paulus suo exemplo docuit, et à SS. etiam monachis præstitum est. De Synod. diœc. l. 10. c. 6. n. 2.

Licitum est etiam clericis vendere res collectas ex propriis prædiis, sicut et eas, quas coëmerunt ad familiæ suæ sustentationem, quæ si superfuerint, possunt vendere cariùs quàm emerint, intra limites tamen justi pretii. Ibid.

NUNDINÆ.

Nundinæ à mercatis sedulò distinguendæ sunt; nam illæ semel in anno fiunt, vel raró in eodem loco, et de longinquo eò conveniunt populi; mercatus verò est, quo exponuntur venales res ad quotidianos usus necessariæ, et fiunt singu-

lis hebdomadis, currentibus populis è viciniis. Posteriores isti si incidant in festum de præcepto, transferendi sunt. Priores verò non sunt; quamvis apothecæ eâ die claudendæ, sicut nec contractus fieri oportet, Matutinis et Vespertinis horis quibus divina officia in Ecclesiâ celebrantur. Ita pro ditione ecclesiasticâ jussit *Benedictus XIV.* in constit. *Ab eo tempore.*

OBLATI MONASTERIORUM.

Oblati, et qui Donati appellantur, quamvis non sint religiosi, si tamen bona sua, ne minimâ quidem parte exceptâ, quoad proprietatem, et usumfructum sibi non retinuerint, sed transtulerint in monasterium. sunt personæ ecclesiasticæ, gaudent privilegio fori, et immunitate ab exactionibus sæcularibus. Verùm ut subtrahantur à jurisdictione Episcopi, requiritur, ut actu inserviant suæ religioni, ut latè docet Pontifex. De Synod. diœces. lib. 6. cap. 3. n. 4.

OBSTETRIX.

Debent obstetrices diligentiùs examinari à parocho, nùm sciant ea, quæ necessaria sunt ad S. baptismum conferendum. Tunc autem si baptizaverint, in templo supplendæ sunt cæremoniæ; non tamen sub conditione iterandus est baptismus indiscriminatim ex eò, quòd ab obstetrice, aliisve similibus tinctus sit puer, sed inquirendum, numquid aliquid necessarium omiserint. Institut. Eccl. 8. n. 6.

OFFICIUM DIVINUM.

In recitatione divini officii pro aliquâ morali difficultate dispensando commutare potest major Pœnitentiarius. Bulla *Pastor bonus.*

ORATIO.

Indulgentiæ jam concessæ pro orationibus seu vocaliter, seu mentaliter, confirmantur in bulla, *Quemadmodum.*

Qui rudes homines piè orandi, seu meditandi exercitatio-

nem docuerint, quique institutionibus hisce interfuerint, toties quoties lucrantur indulgentiam septem annorum, et totidem quadragenas, dummodo verè pœnitentes sint, ac sacrâ communione refecti : Const. *Quemadmodum*. Item qui id præstiterint assiduè, semel singulis mensibus, verè pœnitentes, et sacrâ communione refecti, et pro consueto indulgentiarum more orantes, plenariam indulgentiam animabus etiam purgatorii applicabilem consequi possunt. Quod itidem obtinêri ab iis potest, qui quotidiè toto mense uno saltem horæ quadrante orationi mentali operam dederunt, dummodo sint verè pœnitentes et confessi, ac sacrâ communione refecti, et oraverint pro concordiâ, etc. Quapropter suadet Pontifex, ut Episcopi injungant singulis præcipuarum Ecclesiarum præpositis in civitatibus, et singulis parochis in oppidis, ut certâ diei horâ ad campanæ sonum invitent fideles, sive ut in Ecclesiam ad hoc exercitium conveniant, sive ut id privatim in domibus præstent.

Peccatorum orantium tria sunt genera. Alii scilicet in statu peccati mortalis degunt et se credunt contritos, quamvis non sint; eorum oratio ritè instituta à Deo exauditur. Alii dolent quidem de peccato, sed non ita ut ab eo se expediant; hi verò, ut eniti, ac se liberare valeant, si ideò Deum deprecentur, ea saltem impetrabunt, quæ ad æternam suam salutem pertinent. Sunt tandem qui nec dolent de peccato, nec enituntur ut è statu illo exeant, imò nec volunt; si quid illi petierint à Deo vel spirituale, vel temporale, rarò exaudiuntur. Ita ex *Suarez*. Instit. Eccles. 62. n. 10.

ORATORIUM PRIVATUM.

Non obstante decreto *Clementis XI*. fas est Episcopis altaria erigere, ibique celebrare, vel celebrari facere extra suas domos in domibus laïcorum, quando ibi agunt per modum habitationis, veluti si ibi sunt occasione visitationis, vel itineris, vel hospitio ibidem recepti. Const. *Magno cum animi*.

Indultarii, coram quibus celebrari potest missa in oratoriis privatis, sunt illi, qui nominantur in fronte, seu in inscriptione Brevis; illis non præsentibus, missa celebrari non potest. Ibid. §. 14. 15.

Si tamen in corpore Brevis nominatur aliquis, coram quo

missa celebrari possit, etiamsi ille non veniat in fronte seu inscriptione Brevis; adhuc tamen eo præsente missa celebrari potest. Ibid. §. 16.

Sacramentum pœnitentiæ vetitum est ibi administrari, vel ab ipsis pariter regularibus. Ibid. §. 20. Communio sacra non potest hìc administrari, nisi accedat Episcopi licentia. §. 23.

ORATORIA PUBLICA.

Nullum jus assistit parocho, ne in oratoriis publicis intra suam parœciam missa celebretur ante absolutam missam parochialem, ex decretis S. C. Inst. Eccl. 44. n. 11. Potest tamen id vetare Ordinarius, *dummodo tamen missa in Ecclesiâ parochiali horâ opportunâ celebretur*. Quæ verba sunt decreti S. C. Ibid. n. 12.

In rchiepiscopatu tamen Bononiensi, si oratorium publicum distet à parochiali unum milliare, permittitur hæc anticipatio, onere tamen injuncto capellano annuntiandi festa de præcepto, evangelium explicandi, sicut et Catechismum ac doctrinam christianam habendi, quod etiam mandatur à *Clemente XII.* in Encyclicâ ad Episcopos Italiæ datâ anno 1733. Ibid. n. 15.

ORDINES.

Ordinem verum esse novæ legis Sacramentum ex consensu Theologorum omnium et Concilii Trid. definitione sess. 23. can. 3. certum est. Id verò sacerdotio convenire una est omnium Theologorum catholicorum vox, nec sine periculo gravis erroris id negaretur de episcopatu, quamvis diversum non esse ordinem à sacerdotio, sed ejus extensionem, perfectionem, complementum teneretur. De diaconatu quamquàm certum non sit de fide ex sensu quorumdam Theologorum, attamen ex Tridentini definitione inferri posse videtur.

De cæteris singularibus ordinibus disceptant Theologi, quamvis de subdiaconatu aliquando minor sit quæstio præ cæteris inferioribus. Hanc definiendam Pontifex nequaquam se assumpsisse profitetur. Quare vetat Episcopis, ne sacrilegii crimine in suis Synodis eos damnent, qui cum conscientiâ peccati lethalis ordines diaconatu inferiores susciperent. Quam-

vis alio nomine se sacrilegii gravis reos statuerent, cùm sacra ordinatio fieri plerumque non soleat, nec possit extra missarum solemnia, in quibus recens initiati sacrâ Eucharistiâ participant, cui irreverentiam gravem irrogaret ille, qui cum conscientiâ gravis peccati ad eam suscipiendam accederet. De Synod. diœc. l. 8. c. 9. per totum.

De materiâ hujus sacramenti dubietas intercedit (de sacerdotio, episcopatu, et diaconatu res est) nùm in instrumentorum traditione, nùm verò in impositione manuum, nùm tandem in utrâque simul consistat? Quin et de impositione manuum dubii hæremus; trina est enim. Ex quo fit, ut si in aliquo rerum articulo omitti aliquid contigerit, ex responso S. C. censeat Pontifex, ut simul tota ordinatio sub conditione iteretur. De Syn. diœces. lib. 8. cap. 10.

In denuntiationibus, quas plerique Episcopi ordinationes sacras inituri per archidiaconum suum præmittunt, suæ scilicet non esse intentionis, illos ordinare, qui irregularitate, cæterisque canonicis impedimentis tenentur; unicus plerumque est scopus, ut sic vitiatos deterreant; seriò tamen volunt quemlibet sibi propositum consecrare. Neque enim censendi sunt vel gravis peccati se reos statuere, planè contrariæ voluntati insistendo. Commissuros enim gravem culpam, si id voluerint, omnes fatentur. Censet tamen Pontifex præstare, ut ea denuntiatio omittatur, atque intra fines edicti, quod in Pontificali Romano habetur, Episcopi sese contineant. In eo enim edicto sub excommunicationis pœnâ præcipitur, ne quis canonico detentus impedimento accedere audeat. Ibid. c. 11. Vide etiam de hâc quæstione, de sacrif. miss. l. 3. c. 10.

Sacri verò ordines intra missarum solemnia nec ab alio, quàm ab Episcopo ordinante celebranda, conferendi sunt, ut reum se gravis culpæ Episcopus constitueret, qui alio sacerdote celebrante ipse interim sacræ ordinationis ministerium præstaret, valeret tamen ordinatio. De Syn. diœc. l. 8. c. 11. n. 5. et 6.

Beneficium, ad cujus titulum ordines conferuntur, debet tantum ex reditibus ferre, quantum sufficit ad clerici sustentationem honestam, juxta taxam ab Episcopo definiendam; detractis tamen oneribus, non tamen missarum, saltem nisi aliter Episcopus statuerit. Si verò clericus ordinetur in loco domicilii, et beneficium obtineat in aliâ diœcesi, tunc si be-

neficium poscit perpetuam residentiam, sustentatio ista dirigenda est juxta taxam synodalem loci, ubi est beneficium; secùs verò statuendum est, si residentiam non exposcat juxta ac statuit *Innoc. XIII.* in suâ constit. *Apostolici ministerii.* Hæc omnia de Syn. diœc. l. 12. c. 9. n. 2.

Ordines sacri conferendi sunt primario titulo beneficii ecclesiastici; nec nisi in subsidium pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum conferri possunt ab Episcopo ad titulum pensionis, vel patrimonii ex Trid. sess. 21. c. 2. *de reform.* Nec, nisi concurrat necessitas, vel commoditas Ecclesiæ, licitum id esse edixit S. C. Concilii in Encyclicâ die 13 maji 1679. jussu *Innoc. XI.* exaratâ. Inst. Eccles. 26. n. 2.

Ad ordines conferendos censet Pontifex ex Conc. Trid. sess. 23. *de ref. c.* 2. non esse positum in arbitrio Episcopi, ut ordines minores det ignorantibus linguam latinam, si spem ostendant futuri profectus: nam Concilium exigit, ut saltem linguam latinam intelligant; et arbitrium Episcopi, de quo ibidem, cadit super interstitia, non super scientiam latinæ linguæ. Inst. Eccl. 42. n. 2.

Quoniam verò ad sacros ordines requirit Trid. ib. cap. 14. scientiam requisitam ad docendum populos necessaria ad salutem, ac ad administranda sacramenta; ideò subdiaconatui convenit ut præcedat annus integer studii, sive Theologiæ moralis, sive scholasticæ, sive juris canonici. Biennium verò ad diaconum ordinandum, triennium ad sacerdotes. Nec impletur mens Tridentini, si quis in Theologiâ morali tantùm studuerit contractus, cambia, etc. Concilium enim exigit, ut possit erudiri populus quoad necessaria ad salutem. Ibid. n. 3.

Ordinum sacrorum interstitia dispensare etiam quoad regulares, non quidem ad eorum præsules, sed ad Episcopum ordinantem spectat; ut ex responso S. C. Instit. Eccl. 58. n. 1. Quamquam ab Episcopo deferendum sit judicio Superiorum regularium, ut ex aliis decretis S. C. Ibidem.

Quoad clericum sæcularem Episcopus dispensare potest, si agnoverit id postulare utilitatem, aut necessitatem, Ecclesiæ. Utilitas tunc resultat, cùm pauci ministri suppetunt: cùm ordinandus provectior sit ætate, et simul etiam maximè provectus in studiis: seu tandem cùm agitur de parœciâ, seu alio beneficio exigente intra annum ordinem sacrum, ut ex DD. Ibid.

Cæterùm si quis obtinuerit ad dispensationem interstitiorum indultum Sedis apostolicæ; permissa est tamen ista dispensatio arbitrio Episcopi, ut *Innocentius XII.* in suâ resolutione die 4. dec. 1693. in ejus Bullario. Ibid.

Si quis obtinuerit privilegium à Sede apostolicâ, ut ordinari possit extra tempora tribus diebus festivis interpolatis cum dispensatione interstitiorum, non potest ordines recipere tribus diebus interpolatis quidem, sed festivis tantummodo, quia celebratur in illis festum duplex, sed non festum de præcepto. Licèt enim in Brevi dicatur *festivis diebus*, attamen festivum stylo Sedis apostolicæ indicat diem festum de præcepto. Accedit decretum S. C. Concilii, definiens, dies festos accipiendos esse pro festis de præcepto. Inst. Eccl. 106. num. 6.

Ordines minores conferre non licet nisi manè diebus dominicis, et festis duplicibus *de præcepto*, quod postremum additum est Pontificali romano ex novâ correctione *Urbani VIII.* cùm priùs tantùm legeretur *festis diebus duplicibus;* quare non licet ordinare initiandos diebus duplicibus, sed non festis de præcepto. Instit. Eccl. 106. n. 3.

Si quis recipiat ordines minores eâdemque die subdiaconatum, incidere in suspensionem vi Decretalis in cap. *de eo, qui furtivè ordines susc.* doctores quidam censent, quamquam alii negant. Inst. Eccl. 106. n. 8. Vetitum est tamen id agere, ut ex pluribus decr. S. C. firmatur. Ibid.

Si clericus sacris initiandus sit consuetudine aliquâ peccandi adstrictus, modò verò ita sincera exhibeat resipiscendi argumenta, ut confessarius verè eum contritum judicare possit, nolit autem pœnitens ille confessario suadenti, ut differat susceptionem sacri ordinis, acquiescere, firmusque statuat statim se solemni voto obstringere; utrùm in eâ voluntate sic obfirmatus possit absolvi, quæstio est anceps, adeòque suadendum est illi, ut prudentem et doctum virum consulat, à quo remedia petat, et consilium. De Syn. diœc. l. 11. c. 2. n. 17. 18.

Ordines minores collati ab Abbate nullum ad id obtinente privilegium, neque licitè conferuntur, neque valent. Si verò conferantur ab Abbatibus habentibus jus conferendi illos certo personarum generi, et quos initiaverint ad alterum genus

pertineant, illicitè conferuntur, sed tamen validè; ita ex variis decretis. S. C. De Syn. diœc. l. 2. c. 11. n. 8. et 9.

Cum regularibus faciliorem se præbere potest Episcopus in ordine ad examen, ut ex *Salm.* Theol. Moral. tr. 8. c. 5. dub. 2. punct. 2. n. 47. faciliùs etiam dispensare cum illis potest ab interstitiis, conformando se judicio superioris regularis testantis de sufficientiâ causæ. Inst. Eccl. 25. num. 1.

Episcopus alienos subditos per dimissorias ad se directas ordinaturus, non tenetur quidem ordinandum novo examini subjicere, cùm id à proprio Episcopo sit præstandum, ut ex communi Doctorum sententiâ; at si velit novæ discussioni illum subjicere, potest, ut sæpiùs à S. C. Concilii definitum est. At Episcopus suffraganeus ad supplendas diœcesani vices assumptus, nec tenetur, nec potest, ut ab eâdem Congregatione decisum est in causâ Elbor. Dubior. die 22 augusti anni 1721, cui tamen fas est ab ordinatione illius abstinère, si aliqua justa causa suppetat ad eum removendum. De Syn. diœc. l. 12. c. 8. num. 7.

Ordinatus, ut validè id præstet, debet habère intentionem virtualem, saltem externam et internam, suscipiendi quod Ecclesia intendit ab eo suscipi. Quòd si coactus gravis mali metu animum intendat ad suscipiendos ordines, ut malum illud vitet, tunc utique ordinatio valet. De sacr. miss. l. 7. c. 10. n. 12. Si verò recipiat absque intentione internâ, profectò ordinatio non valet. Nec valet etiam, si habuerit animum indifferentem, id est nec voluntatem suscipiendi, et non suscipiendi ordines. Pro invaliditate hujus ordinationis refertur decretum S. Congregationis.

In sacrâ Congregatione die 31 martii 1683, agitatum est, nùm clericus (qui falsaverat testimoniales ordinum præcedentium, adeoque metu censurarum, quæ in eo casu comminari solent in edicto, habuit intentionem non suscipiendi ordinem subdiaconatûs, qui tunc sibi ab Episcopo conferebatur) reipsà ordinatus esset? Respondit verò die 24 augusti ejusdem anni esse iterùm ordinandum sub conditione; nam illâ animi perturbatione, quâ agitabatur clericus, non satis constare poterat, utrùm verum animum suscipiendi ordinem non habuerit. Ibid. n. 13.

Cum malè promotis ad ordines, et signanter cum promotis per saltum in casibus occultis, major Pœnitentiarius

dispensare potest ad effectum, ut omissos ordines occultè suscipiant à quolibet Antistite, etiam extra tempora, non servatis interstitiis, et absque dimissoriis : non tamen ut plures ordines sacros eodem die suscipiat. Bulla *Pastor bonus.*

Dispensat etiam cum promotis ad sacros ordines per simoniam, in casibus tamen occultis, et in foro conscientiæ. Ibid. n. 19.

PAROCHUS.

Parochus actualis, etiam regularis, quocumque appelletur nomine, nempe vicarii perpetui, seu ad tempus constituti, tenetur missam applicare pro populo singulis diebus festis de præcepto, ut in Encyclicâ ad Episcopos Italiæ incipiente *Cùm semper*, Pontifex mandat.

Si habeat diebus illis alias obligationes applicandi missam, curare debet, ut illis per alios satisfaciat. Ibid. §. 8. Parochis tamen pauperibus potest Episcopus indulgere, ut ipse parochus satisfaciat aliis obligationibus, quæ fortè occurrunt, applicandi missam diebus festis, dummodò tamen eidem missæ pro populo infra hebdomadam satisfaciat. Ibid. §. 8. Parochus etiam pinguioribus reditibus præditus absolvitur ab obligatione applicandi missam singulis diebus pro populo; dummodo non aliter in fundatione beneficii cautum sit. Ibid. n. 6.

Parochum regularem suo muneri deficientem potest punire Episcopus cumulativè cum superiore regulari; ita tamen, ut si aliter statuat superior regularis, aliter Episcopus, standum sit Episcopi mandato. Ita statuit Pontifex in bulla *Firmandis.* Si removèri debeat, potest tam Episcopus sine superiore regulari, quàm hic sine illo, id præstare. Ibid. §. 11.

Parochi jurisdictionem habent ordinariam in foro interno, non verò externo, quidquid alii censuerint, ut proinde nullam excommunicationis sententiam ferre possint, ut ex communiori, et in praxi receptâ sententiâ. De Syn. diœc. l. 5. c. 4. n. 2.

Parochi Ecclesiarum filiarum interesse tenentur benedictioni fontium diei sabbati sancti, ex sæpè repetitis S. C. Concilii decretis. Instit. Eccl. 1. n. 2. et seq.

Episcopi successores ex rationabili causâ etiam extra visitationem possunt examinare parochos ad Ecclesias parochiales aliàs approbatos, ut in decr. S. Congr. Concil. Instit. Eccl. 9.

n. 16. Quin et hoc potest Episcopus præstare pro libitu, et ex solâ quiete animæ suæ, quamvis nihil habeat suspicionis. Ibid.

Si verò Episcopus velit iterùm examinare quos ipse approbavit, requiritur saltem extrajudicialis infamatio de inscitiâ. Quamvis hoc non requiratur ab iis, quos laïcus patronus nominavit ad beneficium curatum, cùm probati non fuerint in concursu, ut ex S. Rotâ, et ex Cardinali de Lucâ *de paroch. disc.* Ibid.

Parochus habendus est quoad crimen complicitatis ille, qui peccat cum famulâ suâ, quæ in ejus domo hàbitat, quamvis in aliâ parœciâ habeat paternam domum. Et reipsà quidem præceptum paschale tenetur illa implêre in parœciâ, ubi famulatum habet. Inst. Eccl. 83. n. 22.

Tolerari potest, ut parochus habeat in domo mulieres sibi conjunctas in primo et secundo gradu consanguinitatis, et etiam affines in primo gradu cum ancillis earum, quæ tamen minores non sint annis quadraginta. Ita decretum est à S. Congr. Concilii pro diœcesi Bononiensi. Inst. Eccl. 72. per totam, quamvis hoc decretum respiciat famulas cum uno tantummodo parocho cohabitantes; quæ verò munus suum præstant propinquis ejusdem parochi minoris etiam ætatis permittuntur, dummodo tamen testimonium bonæ famæ suæ habeant.

Parochi alienæ diœcesis non possunt in alterâ audire confessiones sine approbatione Ordinarii illius loci, nisi tantùm suorum subditorum. Ita ex decr. S. Congregat. Concil. Inst. Eccl. 86. n. 7.

Parochi per concursum provisi censentur idonei ad audiendas confessiones in totâ civitate, vel oppido, ubi parochi constituuntur, non verò in totâ diœcesi Episcopi approbantis; ut ex decretis S. Congregat. Ibid. n. 13. Ex consuetudine tamen parochi civitatis confessiones audiunt in diœcesi, et vice versâ. Ibid. n. 13.

Si parochus beneficio renuntiet, indiget novâ facultate audiendi confessiones, ut ex communi Doctorum. Ibid.

Parochus habens reditus tenues, et populum tam frequentem, ut per se sufficere nequeat audiendis confessionibus, tenetur sibi adjungere alium sacerdotem adjutorem, cui, si

ipse nequeat, populus necessaria ad sustentationem subministrare tenetur. Ita ex decr. S. Congr. Conc. Instit. Eccl. 94. n. 7.

Parochus ex privatâ scientiâ noscens, alterum ex sponsis matrimonium celebraturis hæreticæ sectæ occultè adhærere. assistere matrimonio non potest, quemadmodum nequit, si sciret impedimentum etiam impediens. Ita de Syn. diœc. l. 6. c. 7. n. 6. et 7.

Parochus ad residentiam materialem et formalem obstringitur tempore pestis, etiam cum periculo morbi contrahendi, ut ex rescriptis S. Cong. à *Gregor. XIII.* approbatis. De Syn. diœc. l. 13. c. 19. n. 2. Idque verum est, licèt sacerdotem idoneum provideat, ut, se absente, ejus vicibus fungatur. Ib.

Fas est equidem parocho propter inimicitias, et persecutiones à residentiâ recedere ex textu cap. *Ad supplicationem*, *de renuntiat.*, quia tunc periculum inimicitiarum soli parocho imminet; quare potest alium sacerdotem substituere, qui sine suo periculo ejus munus adimpleat. At in peste omnibus æquè periculum imminet, ideoque convenientius est, ut id discriminis subeatur à parocho, quàm ab alio sacerdote. Ibid. Quæ de parocho dicta hic sunt, valent etiam pro Episcopo.

Parochus tempore pestis et eo morbo infectis tenetur ministrare sacramenta baptismi et pœnitentiæ, ut annotatum est *V. Pœnitentiæ sacramentum*, sed et Viaticum, ne tanto bono in illâ necessitate parochiani priventur, nisi in eo rarissimo casu, in quo rarus esset sacerdos, vel parochus; ex quo fieret, ut post administratum Sacramentum pœnitentiæ uni, non superesset spatium, ut aliis morituris pœnitentiæ sacramentum administraretur: vel si eo sacramento administrando mortem vitare non posset, et sic populus destitueretur sacerdotibus, ut ex doctrinâ *Suarii*. De Syn. diœc. lib. 13. cap. 19. n. 18. 19.

In ordine ad extremam Unctionem ex doctrinâ ejusdem *Suarii* tunc tenetur parochus illam administrare, quatenùs valet absque morali vitæ periculo. Ibid.

PATRIMONIUM.

Constitui non debet patrimonium in industriâ clerici, ut si sit musicus, magister, etc. ut respondit S. C. in unâ Se-

guntinâ mense octobris 1589. Sicut nec institui potest in bonis mobilibus, et se moventibus, ut respondit S. C. Conc. die 29 nov. 1670. Inst. Eccl. 26. n. 7.

Patrimonium admissurum se profitetur *Benedictus XIV.* dum erat tantùm Archiepiscopus Bononiensis, in capellaniâ amovibili, dummodo patronus obligasset fidem suam numquam ab ordinato removendi illam capellaniam quoadusque ille vixisset, vel quoadusque ordinandus non obtinuisset aliud sive beneficium, sive patrimonium, et idem patronus vel alius se pariter obstrinxisset ad alimenta ordinato præstanda, si fortè impediretur à celebratione missæ. Ib. n. 11.

Item admisit in censibus perpetuis, dummodo debitores census, si voluissent illum restituere, obligassent sese ad deponendam pecuniam in loco tuto, ad hoc, ut in novis censibus, vel stabilibus impenderetur. Ibid. n. 12. Tunc autem curæ erit ordinato sub pœnâ suspensionis de investiendâ eâdem pecuniâ.

Si quis voluerit assignare de suo patrimonium sufficiens ordinando, dummodo hæc liberalitas sit vera, et inalienabilis absque licentiâ Ordinarii, id utique admitti poterit ex variis responsis S. C. ib. n. 13. Curandum est tamen, ut bona illa adeò libera sint ab aliis oneribus, ut remaneant ex iis sufficientia alimenta ordinato, Ib. n. 14. dummodo etiam absit omnis pactio tacita, vel expressa, facta extra instrumentum, ut possessio bonorum remaneat apud assignantem. Non valet assignatio patrimonii facta à patre respectu filii, cui in præjudicium legitimæ reliquorum filiorum omnia sua tribuit. Sicut nec admittitur, si pater transferat omnia sua in filium cum onere, ut se alat, nisi id expressum candidè fuerit in instrumento patrimonii. Ibid.

Si quis fictum patrimonium suum sciat, et nihilosecius ordinationem recipiat, manet suspensus, ut ex can. *Neminem*, et can. *Cunctorum, dist.* 70, et ex decreto S. C. anno 1610. Si verò id nesciat, sciat autem Ordinarius, et tamen ordinet, Ordinarius quidem suspensionem non incurrit, tenetur autem de suo ordinatum alere ex vi eorumdem Canonum, et sensu S. C. Concilii n. 16.

Patrimonii alienatio absque Ordinarii licentia ipso jure nulla est, ut ex decretis S. C. ibid. n. 28. nec commutari potest in alia bona, vel in aliud pariter beneficium sine fa-

cultate Ordinarii, ut ex similibus decretis. Ibid. n. 29. Nec tandem obligari possunt bona patrimonii, adeò ut, si fortè accidat, ut debitum solvendum sit, nulla fieri executio poterit, nisi supra eorum bonorum partem, quæ alimentis ordinati superfluit. Fas est tamen creditori recipere solutum, seu vendere jus, quod post mortem transiret ad hæredes. Ita ex decretis S. C. n. 30.

Denique ordinati ad titulum beneficii, resignare illud nequeunt, nisi factâ mentione tituli, qui beneficio resignando adjacet, et concludentibus probationibus demonstretur, aliam suppetere resignanti viam, quâ commodè sibi de victu provideat. Ita ex decretis S. C. Ibid. n. 30.

PATRONUS.

Patronus ecclesiasticus tenetur præsentare ad beneficium curatum illum, quem digniorem putat inter approbatos ab examinatoribus, ex vi Tridentini c. 18. sess. 24. Episcopus non debet inquirere super præëlectione factâ à patrono, nisi fortè aliquis fuerit inter approbatos, qui reclamet super electione factâ à patrono, quasi elegerit minùs dignum. Ita in Epistolâ ad Archiepiscopum Florentinum, *Redditæ nobis*.

Patronus laïcus præsentare tenetur digniorem ad beneficium curatum, ut ex S. Th. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. aliisque Theologis firmatur. Instit. Eccles. 7. n. 3. 8.

Patronus si promiserit conferre alicui beneficium ex motivo aliquo temporali, nempe quia sibi sit conjunctus sanguine, etc., non obligatur servare quod spopondit, tum præsertim cùm nondum beneficium vacat. Ita ex *S. Thoma*. Instit. Eccles. 22. n. 8.

Si patronus ecclesiasticus præsentaverit aliquem tamquam digniorem, et examinatores illum tamquam probatiorem aliis concurrentibus judicaverint, et unus ex illis, qui minùs dignus judicatus est, queratur coram Episcopo de erroneo examinatorum judicio, seque digniorem esse contenderit, tunc Episcopus tamquam judex, priusquam institutionem concedat, in judicium patroni inquirere debet. Epist. ad Archiep. Florent. in Bull.

POENITENS.

Pœnitens, vel quicumque alius, qui falsò denuntiaverit judicibus ecclesiasticis, se esse ab aliquo confessario sollicitatum, incurrit reservationem apostolicæ Sedi reservatam. Bulla *sacramentum pœnitentiæ.*

POENITENTIÆ SACRAMENTUM.

Attritio de peccatis sufficit quidem ex mente Tridentini ad disponendum pœnitentem, ut Dei gratiam in sacramento Pœnitentiæ obtineat, sed quænam sit ista attritio non satis liquet, potest enim esse cum aliquo Dei amore conjuncta, sed debili, tenui, et remisso. Potest etiam esse dolor propter Deum, non quatenùs est summè bonus, sed quatenùs est bonus nobis; potest insuper esse dolor de peccatis unicè conceptus propter eorum turpitudinem, aut solum metum pœnarum, et gehennæ, absque ullâ Dei dilectione. Hæc tamen postrema attritio potest etiam excitari ex metu gehennæ, ut conjungatur cum aliquo Dei amore initiali, quatenùs ita peccata odio habentur propter supplicia, ut simul animus feratur in Deum ut objectum diligibile. Quæstio est anceps inter Theologos, nùm sufficiat attritio servilis, quæ elicitur ex unico metu gehennæ, et pœnarum, nullo vel initiali Dei amore adjuncto: vel requiratur saltem conjunctus amor Dei initialis. In hâc quæstione nihil decidendum ab Episcopo in Synodo suâ monet Pontifex; suadet tamen, ut doceantur confessarii, æquum esse hortari pœnitentes ad veram et perfectam contritionem, quod et in Rituali jussu *Pauli V.* edito monetur. De Syn. diœc. l. 7. c. 13. per tot.

Moriturum, qui, antequam incidat subitus ægritudinis gravis casus, signa contritionis exhibuit, et postquam supervenit confessarius, nullo externo signo hanc voluntatem ostendit, adhuc tamen absolvi posse multò verior et tuta est opinio. Neque hìc locum habet controversia, nùm absolutio conferenda sit sub conditione, an absolutè; hæc enim tantùm valet in casu, quo moriturus dubia prorsùs et ambigua contritionis signa præbuit. De Syn. diœc. l. 7. c. 15. n. 8.

Si verò ex nullo testimonio constet, illum, ante casum

mortalis illius morbi, signa doloris exhibuisse, et petiisse confessionem, adhuc tamen multò verior est opinio contendentium, ut absolvatur sub conditione, dummodo moriturus christianè vixerit: nam acta christianæ vitæ totidem sunt voces, quibus miser ille absolutionem sibi dari petierit, et contritionem exhibuerit; et nisi sint præsentes actus pœnitentis, per vitam illam antea christianè actam, præcessisse dicendi essent, et tunc pro præsentibus habêri, quemadmodum præsens censetur contritio ante subitum mortis casum præmissa. De Syn. diœc. l. 7. c. 15. n. 10.

Sunt qui etiam velint, etiam iis non negandam absolutionem sub conditione, qui, licèt malè vixerint, tamen catholicam fidem retinuerunt, et pro catholicis se gesserunt, quorum tamen sententia nimis laxior videtur. Ibid. n. 13.

Pœnitentiæ sacramentum iis, qui morbo pestis infecti sunt, non tenetur per se præstare Episcopus, cùm ille agat per parochos, ut causa universalis per particulares; sed parochus omninò tenetur, quod et ratio suadet, et decreta S. C. approbata à *Gregor. XIII.* declarant; quamquam administrare illud possit aut directè per se, aut adhibità operà alicujus sacerdotis ab Ordinario approbati; nam si parochus omninò per se id agere deberet, cæteri parochiani morbo non affecti nollent tunc à parocho recipere sacramenta, eò quòd sibi metuerent. De Syn. diœc. l. 13. cap. 19. n. 7.

POENITENTIARIA.

Pœnitentiariæ facultates dirigit, et ad certas leges extendit et reformat *Benedictus XIV.* in suà bullà *Pastor bonus.* Absolvere potest omnes quoscumque eò se dirigunt, tum ab omnibus criminibus, tum ab omnibus censuris etiam latis in bullà *Cœnæ;* Regulares quidem in utroque foro, cæteros in foro conscientiæ. Quamquam etiam cæteros in utroque foro potest absolvere, quando agitur de censuris latis à jure et apostolicæ Sedi reservatis, quin etiam latis nominatim ab homine, si jam expiraverit jurisdictio judicis, qui sententiam tulit, seu quando ab alio remissa est absolutio ad sanctam Sedem, vel si censuris illis innodati fue-

rint impediti, ut adeant eos, à quibus de jure deberent absolvi.

Absolvit etiam hæreticos, dummodo occultos, etiamsi in hæresim externam incurrerint, dummodo actus illi extrinseci à nemine visi vel notati fuerint.

Publicos etiam hæreticos et apostatas absolvit in foro conscientiæ in casibus, in quibus non est necesse denuntiare complices, nempe quòd illi obierint, vel degant in regionibus palam infectis, non tamen in iis, in quibus viget officium S. Inquisitionis.

Non absolvit Principes, et alios jus imperii vicario nomine habentes, etc. Episcopos, et alios superiores prælatos in casibus publicis contentis in bullâ *Cœnæ Domini.*

Non absolvit eos, qui astrologiâ judiciariâ vel per se, vel per alios, de statu reipublicæ christianæ, seu de vitâ et morte Romani Pontificis viventis exquirunt. Reliqua vide in eâdem bullâ.

Vacante pastore Ecclesiâ romanâ, major Pœnitentiarius, cujus officium tunc non vacat, absolvere potest quæcumque ad forum conscientiæ pertinent, etiam ab iis censuris, in foro tamen conscientiæ, à quibus vivente Pontifice non posset, ita tamen, ut sit absolutio ad reincidentiam, nisi intra tempus taxandum recursus fiat ad novum Pontificem.

Quoad forum externum, vacante Sede apostolicâ, nihil potest S. Pœnitentiaria, nisi tantùm in ordine ad regulares apostatas, ut dictum est *V. Regulares.*

Demùm in eodem casu potest absolvere à censurâ publicos violatores ecclesiasticæ libertatis et immunitatis cum reincidentiâ tamen, ut suprà. Hæc omnia Pontifex in bullâ *Pastor bonus.*

Potest etiam monialibus confessarios deputare, ex approbatis tamen ad moniales audiendas.

PESTIS.

Pestis tempore quid agi liceat, vel secùs, circa administrationem sacramenti confirmationis, pœnitentiæ, Eucharistiæ, et extremæ unctionis, vide in singulis eorum articulis.

Nùm liceat dimidiare confessionem mortalium ex timore

contrahendi morbi, quæstio est inter DD. anceps, in quâ nihil certi decernitur. De Syn. diœc. l. 13. c. 19. n. 19.

In ordine ad administrandam Eucharistiam non esse omnem Ecclesiæ ritum servandum, qui modò ab Ecclesiâ præscribitur, docet Muratorius in tractatu de peste, sed ab Episcopi judicio expetendum esse, quid à singulis præstari posset, ut minùs periculosè, sed decenter ministretur, quod etiam rescriptum fuit ad postulata Vicarii apostolici Juliæ Cæsareæ. De Syn. diœc. Ibid. n. 26.

Tutò posset Episcopus judicare tempore pestis, quòd Eucharistia laïcis porrigeretur suis manibus accipienda, ut ipsi per se ori illam inducerent. Ibid. n. 27.

Extrema unctio erga peste infectos conferri potest inungendo organum illius sensûs, qui unctioni magis expositum se offert, ita formam proferendo quomodo fieri solet, cùm unus tantummodo sensus inungitur. Ibid. n. 29.

Licet autem judicio Episcopi in eo casu inungere ægrotum adhibitâ oblongâ virgâ, cujus in extremâ parte sit gossypium oleo sacro imbutum. Ibid. n. 30.

PIGNUS.

Quæ vendi non possunt, nec possunt in pignus dari. L. *Pupillus*. §. *Eam rem*, ff. *Quæ res pignori*, etc. Quare res Ecclesiæ, et etiam mobilia pretiosa non nisi concurrente legitimâ causâ, et accedente licentiâ Sedis apostolicæ, vel Episcopi respectu mobilium minoris pretii, vendi possunt. Inst. Eccl. 69. n. 5.

PRÆCEDENTIA.

Parochus loci, ubi aliquis obiit, cadaver associans semper habet præcedentiam supra alios, quoadusque est intra limites parœciæ suæ. Inst. Eccl. 105. n. 54.

PRECES PUBLICÆ.

Principes sæculares si petant ab Episcopo ut preces publicæ indicantur pro necessitate statûs, id utique potest, et debet. Nonnisi verò summa abusio esset, si etiam ex con-

suetudine principes, episcopali auctoritate neglectâ, indicere illas vellent. Encyclica ad omnes Episcopos, *Quemadmodum preces.*

PROCESSIO.

Ad processiones solemnes cogi non possunt clerici nullum beneficium vel officium ecclesiasticum obtinentes, sicut nec simplices presbyteri. Beneficium verò etiam non residentiale obtinentes utique possunt. Ita censuit S. C. cujus decreti occasione ponderatur, nihil hìc decerni de clericis non beneficiatis, sed alicujus Ecclesiæ servitio addictis. Instit. Eccl. 31. n. 2.

Processiones priùs fieri debent, dein missa solemniter cantanda ex Rubricâ Missalis Romani. Instit. Eccles. 68. num. 12, nisi tamen aliter ob gravem causam Episcopo, vel clero videatur. Ibid. ex eâdem.

Regulares instituere nequeunt processiones nisi intra vel circùm Ecclesias suas; nec confraternitates, nisi intra oratorium suum : si verò velint per urbèm procedere, utique debent parochis respectivorum locorum aliquid officii exhibêre. Instit. Eccl. 105. n. 51. Sufficit tamen licentia Episcopi, etiam reclamante parocho, ut à S. Congreg. Rituum decisum est. Ibid. n. 52.

Processio in festo S. Marci, si incidat in ipsam Paschæ resurrectionis diem, transferenda est ad tertiam diem Paschæ, ex decreto S. C. Rituum die 25 septembris 1734. Inst. Eccl. 28. n. 3.

PROFESSIO REGULARIUM.

Judicia de nullitate professionis quomodo instituenda sint, vide V. *Regulares.*

QUÆSTUATIO.

Græci quantumvis exhibentes testimoniales de adhæsione suâ Romanæ Ecclesiæ, adhuc tamen ex decreto *Innocentii XI.* prohibentur quæstuare, et facultatem eâ de re obtentam à quocumque, vel ab ipsâ pariter Congregatione, jubentur Episcopi ad se recipere, et ad eamdem Congregationem de pro-

pagandâ fide transmittere. Insuper *Clem. XII.* in suo Brevi mandavit pecuniam ita à Græcis collectam, et alicubi depositam, sequestrari ab Episcopo, et ad eamdem Congregationem transmitti. Inst. Eccl. 75. n. 1.

REGULARES.

In probandâ nullitate professionis regularis multa edicit nova *Benedictus XIV.* in suâ Constitutione, *Si datam hominibus fidem.* Mandat igitur servari decretum Tridentini, sess. 25. *de regul.* c. 19., quo vetantur audiri reclamantes contra professionem, nisi intra quinquennium à die professionis reclamaverint. Confirmat etiam varia decreta Congregationis Concilii eâ de re edita. Mandat deinde, ut probationes non fundentur in extrajudicialibus attestationibus, sed omnia juridicè procedant. Insuper citari, et audiri jubet tum defensores monasterii in quo habita est professio, tum consanguineos, sive alios, qui bona professi obtinent, tum etiam auctores, vel complices metûs incussi (si ex metu prætendatur nullitas professionis). Mandat, ut in singulis diœcesibus ab Ordinario deputetur defensor professionis, cui stipendium à judice definitum solvatur, sive ab iis, quibus bona professi obvenerunt, et eorum defectu à monasterio, et eo impotente ex mulctis tribunalis. A priori sententiâ pro nullitate omninò appellandum est, nec sine secundâ sententiâ licet religioso cucullum exuere.

Post quinquennium peti necesse est à Sede apostolicâ restitutionem in integrum, pro quâ obtinendâ defensor professionis assistat semper tum processibus instituendis ex vi commissionum, et superioribus regularibus et Ordinariis locorum, tunc etiam cùm dubium utrùm concedenda sit restitutio in integrum, in S. Congregatione proponitur. Neque in eâ concessione sufficit unica sententia favens, sed duæ conformes requiruntur. Hæc novo jure sancit Pontifex; in cæteris consueta judicialis praxis retinenda est.

Cum regularibus redituris ab apostasiâ major Pœnitentiarius dispensare et commutare potest pœnas quomodocumque incursas, et pœnitentias regulares obeundas, sicut et absolvere à censuris, cum reincidentiâ tamen, nisi ad tempus præfinitum redierint (irregularitate tamen usque ad actualem

reditum perseverante). Potest etiam illis concedere transitum ad alium ordinem. Nemini autem regulari permittat ut vivere possit in veste sæculari, seu clerici sæcularis. Bulla *Pastor bonus.*

Transitum de unâ religione ad aliam etiam laxiorem potest major Pœnitentiarius concedere; ita tamen ut restringat hanc suam facultatem transeundi ad ordines, in quibus regularis observantia viget, et in dubio attestatio Ordinarii requiratur. Non concedit tamen transitum ad ordines hospitalares et militares, quamvis ad ordinem *S. Joannis de Deo* faciliùs indulgeat; sicut nec concedit transitum ad ordinem *S. Benedicti* antiquioris observantiæ, aut ad alias consimiles Congregationes cujuscumque ordinis fuerint. Ibid. §. 34 et 35.

Si regularis ante professionem habituali morbo detineatur, nec interrogatus vitium suum denuntiet, nisi post professionem, expelli non potest, nisi aliter declaretur in constitutionibus ejusdem ordinis, uti reipsâ declaratum est in constitutionibus PP. Capuccinorum, in quibus religio *ad retinendum ejusmodi professum minimè velle se esse obligatam exprimit.* An tunc verò professus non dimissus à religione possit spontè abire, etiam illâ repugnante, quæstio est non adhuc à S. Congregatione definita. De Syn. diœces. l. 13. c. 11. n. 4.

Regulares pro apostatis habentur, si sese nulliter professos contendentes regularem habitum exuunt, et à claustris discedunt, nec umquam audiuntur causam suam defensuri, nisi postquam redierunt ad monasterium. Ita ex Trident. sess. 25. c. 19. *De regul.* De Syn. diœc. l. 13. c. 11. n. 13.

Insuper non licet illis, ex inaniter præsumptâ necessitate recurrendi ad superiores ordinis, exire extra claustra sine superioris litteris; alioquin enim apostatarum pœnis per Ordinarium loci puniantur. Ex Trid. Ib. c. 11. n. 13. Hæc tamen intelligenda sunt, quando recurrendi causa non est vera, urgens et gravioris momenti. Ibid. n. 14.

Vetitum est superioribus regularibus, ne subditis suis facultatem faciant transeundi ad aliam religionem, nisi non dubiis documentis constiterit illis, alterius religionis superiorem paratum esse ad eos recipiendum; atque ita res constitutæ sint, ut transitus iste rectè fiat ab unâ ad aliam religionem. Ita ex decreto S. Congreg. Concilii ab *Urbano VIII.* approbato. Ibid. n. 14.

Transitûs iste, etiamsi agatur de apostatâ transferendo, fieri nequaquam potest ad religionem, in quâ regularis observantia non viget; quin nec licet, si religio illa sit militaris, aut hospitalaris, excepto ordine *S. Joannis de Deo.* Ita edixit *Benedictus XIII.* in suâ constit. *Licet Sacra.* Ibid. n. 14.

Regularis in claustris non degens, si ab illis abscessit non præobtentâ superioris veniâ, vagaturque, etsi gestet religiosa indumenta, et animum redeundi retineat, debet ab Episcopo loci, ubi moratur, in carcerem conjici, et superioribus regularibus consignari, secundùm regulam puniendus, ut ex decreto S. Congreg. Concilii ab *Urbano VIII.* confirmato. Ibid. Hæc tamen vera sunt, nisi aliundè constet, regularem illum se subtraxisse ab immoderatâ severitate superioris localis, ut recurrat ad alium superiorem majorem. Ibid.

Regulares incorrigibiles expelli possunt ab ordine, quidquid vetera S. Congr. decreta olim in contrarium statuerint, ut ex novis decretis ejusdem Congreg. Concilii firmatur. Ibid. n. 16.

Incorrigibilis verò censetur, qui omnibus inustus est improbitatis characteribus in jure canonico ad id designatis. Debet præterea antecedere carceratio sex mensium in pœnitentiâ, et jejunio, ac tandem sententia Provincialis ejusdem provinciæ, consultis tamen sex aliis ex eâdem provinciâ religiosis, designandis in Congregatione provinciali, confirmandisque à Superiore generali, cui reservata est facultas iterùm retractandi eamdem causam, et priorem sententiam revocandi. Ita ex novissimis decretis S. Congreg. Concilii. Ibid. n. 19.

In conficiendis incorrigibilitatis processibus valent illi, qui ad normam regularum et consuetudinum ejusmodi ordinum, formantur. Ibid.

Lata contra ejectos sententia notificanda est Episcopo Ordinario loci, non ut de illa cognoscat, sed quia illius jurisdictioni subest, ejusque mandatis obsequi debet. Ita ex decretis S. Congregat. Ibid. n. 20.

Ita ejecti non possunt induere habitum religionis, sed clericalem adhibeant necesse est. Manent insuper perpetuò suspensi ab exercitio ordinum in religione susceptorum, nec potest ab Ordinariis ea pœna relaxari, vel moderari. Ita ex decretis S. Congreg. Ibid.

Si verò ex litteris testimonialibus Ordinarii constiterit,

spem evidentem inesse resipiscentiæ, tunc iterùm ad ordinem recipiendi sunt. Ita ex decretis. Ibid.

Demùm ita ejectus voto castitatis omnimodè obstrictus remanet, paupertatis verò, cum quâdam moderatione, sicut nec obedientia proprio superiori regulari exhibenda ab eo est. Reliqua verò vota in professione ab eo nuncupata, remanent in suspenso. Ita ex DD. Ibid.

Ejectus si provocare vult ab injustitiâ sententiæ in se latæ debet se constituere in carceribus formalibus religionis, ut ex decreto S. Congreg. Concilii, lato die 15 nov. 1698. constat. Ibid. n. 31.

Religiosi tamen societatis Jesu post tria vota simplicia ab illis emissa, exacto probationis tempore, ab ordine dimissi non comprehenduntur in decretis de apostatis, et ejectis, ut ex responso S. Congregat. Concilii. Ibid. n. 21. Votum castitatis ab illis emissum, dum permanent in ordine, dirimit matrimonium. Isti ne celebrare possint vetantur solummodò, quia carent patrimonio, vel beneficio. Ibid. n. 25. Sunt tamen habiles ad beneficia, et ministeria ecclesiastica obtinenda. Ibid. num. 26. Valent tamen hæc omnia in dimissis ante professionem solemnem. Post illam verò emissam censentur ac regulares, in ordine ad ejectos. Ibid.

Vota castitatis, etc. à religiosis laïcis Cisterciensibus emissa, solemnia sunt, non simplicia, ut ex peculiari decreto peculiaris Congregationis habitæ coram *Bened. XIV.* die 21 martii 1747. lato constat. Ibid. n. 28.

Si religiosus ob crimen aliquod damnatus sit ad triremes ad certum tempus, nùm ab eâ absolutus pœnâ recipiendus iterùm sit à religione, nondùm definitum est à S. Congregat. quamvis fuit consulta. Hæc tamen sola sententia damnationis ad triremes, etiam si nondum remigaverint, perpetuò illos infames declarat, adeòque irregulares. Ibid. n. 30.

Regulares quicumque etiam exempti in Indiis orientalibus agentes, curam animarum exercentes, subsunt prævio examini Ordinariorum, et approbationi, nec non visitationi, correptioni et jurisdictioni eorum in iis, quæ ad prædictam curam pertinent. Const. *Quamvis ad confirmandum*, etc.

Regulares sacros ordines suscepturi non tenentur ostendere dimissorias Ordinariorum propriæ originis, sed sufficit si illas acceperint à superiore suo. Vicissim non possunt uti privi-

legio suscipiendi ordines à quocumque, nisi illud obtinuerint post Tridentinum, et ad illos pervenerit concessione directâ, non verò communione privilegiorum de uno in alium ordinem. Si hujusmodi privilegium non habuerint, ordinari debent ab Ordinario loci, in quo degunt, si ille sacras ordinationes tempore legitimo sit habiturus. Si verò habiturus non sit, possunt dimissoriæ à superiore regulari illis concessæ ad alium dirigi cum authenticâ attestatione Episcopi diœcesani, ex quâ constet, ipsum ordinationes habiturum non esse. Transgressores hujus sanctionis, qui ordinationem ab alio susceperint, suspensionis censuram incurrunt. Superiores regulares, qui dimissorias concesserint, voce activâ et passivâ mulctantur. Ita Pontifex in bullâ *Impositi nobis*.

Si verò regulares tempore ordinationibus proximo transeant ad alterius loci monasterium, et post receptam ordinationem ab Episcopo illius loci, quo transierunt, redeant ad pristinum monasterium, videntur hoc quidem fecisse in fraudem, nihilominùs nihil potest contra hos decerni, quia potuit res fieri citra fraudem. Ipsi ergò sibi consulant. De Syn. diœc. l. 9. c. 17. n. 4.

Si superiores dimissorias subditis suis dederint, ut ab Ordinario quocumque ordines recipiant, nisi in casibus suprà expressis, privantur usu vocis activæ et passivæ, et dignitate quâ potiuntur. Ex decreto *Clem. VIII.* die 15 martii 1596. Quod decretum non ita legitur, ut in multis editis, *pœnas incurrent*, sed *pœnas incurrunt*, quod infert pœnam latam, et non ferendam. Inst. Eccles. 23. n. 12. Nùm fruantur privilegio ordinationum extra tempora, affirmandum esse videtur ex auctoritate Consilii Romani sub *Benedicto XIII.* Titul. 5. cap. 2. Ib.

Regulares habentes privilegium posterius Tridentino, ut exempti sint ab interstitiis, frui illo debent, nec possunt Episcopi illos eo nomine ab ordinatione rejicere. Ita ex decr. S. Congr. die 24 augusti 1686. De Syn. diœc. lib. 9. c. 16. n. 6.

Regulares etiam exempti nequeunt exponere sacramentum Eucharistiæ sine velamine in suis Ecclesiis, nisi ex causâ publicâ ab Ordinario probatâ. Fas est tamen illis ex causâ etiam privatâ Sacramentum velatum exponere in tabernaculo aperto; dummodo tamen ab illo non extrahatur, ut ex decr. S. Congr. De Syn. diœc. l. 9. c. 15. n. 4.

Generatim verò jus est Episcopis cogere regulares parère sibi circa ea, quæ ad majorem cultum hujus ineffabilis mysterii et celebrationis missæ præcipienda consueverint. Quod ex decreto Trident. sess. 22. *De observandis et evitandis in celebratione missæ*, eruitur. Ib. n. 5.

Regulares tenentur parêre Episcopo præcipienti, ne in eorum Ecclesiis exponatur insolita imago, aut nova reliquia ab ipso non approbata, et inobedientes possunt etiam censuris cogi, ut ex decr. S. Congr. die 5 Junii 1700. De Syn. diœc. l. 9. c. 15. n. 5.

Regulares puniri possunt ab Episcopo tamquam apostolicæ Sedis delegato, si quid deliquerint in iis, quæ respiciunt clausuram monialium etiam exemptarum, et earum, quæ intra monasterii septa degunt. Ib. n. 6.

Regulares non possunt sæcularium confessiones excipere *sine licentiâ, gratiâ et beneplacito Episcopi*, quæ verba sunt Extrav. *Bonif. VII.* in cap. *Super cathedram*, *de sepulturis*, quod et confirmavit Trid. sess. 23. cap. 15. *de ref.*; sed et fas est Episcopis eam facultatem limitare ad certum tempus, certasque personas, quin et ex parte revocare, contrariamque opinionem *Alexander VII.* die 30 januarii 1659. damnavit. De Syn. diœc. lib. 9. cap. 16. n. 7.

Possunt tamen regulares ab Episcopo approbati acciri ad domos sæcularium ægrotantium, eorum confessiones audituri, non petitâ à parochis ægrotantium licentiâ; sed de auditâ ægrotantium illorum confessione debent relinquere syngrapham, quâ parochus certioretur. Ita ib. n. 9.

Regularibus prælatis non licet monasteria monialium sibi subjectarum ingredi, nisi semel in anno causâ visitationis; si autem necessitas urgeat, ut sæpiùs ingrediantur, non possunt nisi cum præsentiâ Episcopi diœcesani, aut alterius ecclesiastici ab ipso deputati. Ita ex constitutione *Felici*, *Alex. VII.* De syn. diœces. lib. 9. cap. 15. n. 6.

Regularibus vetitum est alloqui moniales etiam sibi subjectas sine licentiâ expressâ non solùm superioris regularis, sed Episcopi, ne vel semel quidem per spatium quadrantis horæ cum dimidio, ne vel pariter occasione concionis ad moniales illas habitæ, ne vel tandem ex causâ quantumcumque honestâ et piâ. Ibid. n. 7.

Regulares subduntur coercitioni Episcopi, si excipiant

confessiones sæcularium sine prævià Episcopi approbatione ut ex constit. 10. *Clem. X*. Item non possunt inconsulto, et non approbante Episcopo audire confessiones monialium sui ordinis etiam exemptarum ex vi bull. 18. *Greg. XV*.

Regulares nova monasteria, seu domos ne erigant vetantur, absque Sedis apostolicæ et Episcopi facultate, quamvis Tridentinum sess. 25. cap. 3. *de regul.* solius Episcopi facultatem exprimit. De Syn. diœc. l. 9. c. 1. n. 9.

Est tamen pro monialibus in ditione Hispanici regis Breve *Urbani VIII*. suspensivum ejusdem constitutionis, sed non valet extra Hispaniam. De Syn. diœc. l. 9. c. 15. n. 9.

Ad statum regularem transire possunt presbyteri Ecclesiæ vel diœcesis servitio addicti, invito etiam Episcopo proprio, tenentur tamen, nisi aliquid obstet, illum consulere. Ita in Epistolà ad Card. *Quirinum*, *Ex quo dilectus*.

Regulares extra monasterium degentes, et clericos regulares quomodocumque exemptos in civilibus causis mercedum, et miserabilium personarum, nisi habeant judicem certum à S. apostolicà in partibus deputatum, coram Ordinariis locorum conveniri posse in primà instantià decernit Pontifex in bullà *Ad militantis*.

RESERVATI CASUS.

Ad solum Romanum Pontificem, Episcopos et prælatos inferiores habentes jurisdictionem quasi episcopalem cum territorio separato pertinet casuum reservatio, ex doctrinà Conc. Trid. et decisionibus S. Congr. De Syn. diœc. lib. 5. cap. 4. n. 2.

Quamquam reservatio fieri potest extra Synodum, multa tamen suadent, ut potiùs in Synodo fiat; ideò præsertim, quia non desunt theologi cum *Roncaglia* tenentes, leges ab Episcopo latas extra Synodum, eo cessante, cessare, cùm ea tantummodò, quæ in Synodo fiunt ab Episcopo, legis plenam auctoritatem obtineant. Ibid. n. 3.

Actus merè internos, nec summus Pontifex, nec Episcopi reservandos sibi umquam censuerunt. Ibid. c. 5. n. 5.

Regulares non solùm reservare prohibentur alia crimina, quàm quæ in decreto *Clem. VIII*. definiuntur, sed nec possunt alia ab his diversa crimina illigare censurà reservatà,

ut et firmat Pontifex ex decreto quodam sacræ Congregationis Episcoporum, et regularium. Ibid. cap. 5. n. 6.

RESIDENTIA.

Ad residentiam tenentur Episcopi et parochi, ut ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 1. *de ref.* et sess. 23. cap. 1., adeò ut quo tempore non resident, non faciant fructus suos, ut ex const. 91. *Pii IV.* Ex quâ etiam constitutione constat, si quo tempore illi non resident, obierint, de reditibus ecclesiasticis disponere nequaquam posse, etiamsi testandi facultatem obtinuissent Instit. Eccl. 17. n. 4 et 5.

Episcopi æquâ et rationabili causâ poscente, ad duos, tresve menses quotannis abesse à diœcesi permittuntur; parochi verò duobus mensibus possunt quidem, sed de licentiâ Episcopi, et relicto idoneo vicario ab Ordinario approbando, ut ex Trid. sess. 23. cap. 1. *de ref.* Ibid. n. 7.

Nec sine licentiâ Episcopi abesse possunt per hebdomadam, sicut non sufficit licentia tacita. Ac demùm non est satis ad evadendas pœnas, si causa sit evidens, et Episcopus non consulatur, vel si consultus neget; quamquam tunc possit fieri recursus ad legitima tribunalia. Si tamen ex improviso discedere necessarium sit, tunc post discessum scribendum est ad Ordinarium. Ita ex decret. sacr. Congr. Ibid. n. 11.

Pro parochis tamen agrestibus sufficit licentia vicarii foranei, pro absentiâ tamen modici temporis. Ita ex decr. sacr. Congr. n. 12.

Si abeundum sit duobus vel tribus diebus non festivis, mos singularum diœcesium tenendus est. Ita ex DD. Canonistis. Ibid.

Ad excusandam non residentiam non sufficit aëris intemperies. Si tamen parochus ægrotet, nec posset ibi ex defectu medicorum curari, tunc ad quatuor menses obtinêre potest ab Ordinario licentiam secedendi ad loca viciniora, Vicario idoneo interim substituto, ut ex decretis sacr. Congreg. Ibid. n. 25.

Nec excusantur, si absint, ex eo, quòd parœcia distet tantùm tribus quatuorve milliariis à civitate.

Nec etiam, si nocturno tempore ibi resideant, et celebratâ summo manc missâ, tum reliquum tempus agant in civitate,

confessiones secularium sine prævià Episcopi approbatione ut ex constit. 10. *Clem. X.* Item non possunt inconsulto, et non approbante Episcopo audire confessiones monialium sui ordinis etiam exemptarum ex vi bull. 18. *Greg. XV.*

Regulares nova monasteria, seu domos ne erigant vetantur, absque Sedis apostolicæ et Episcopi facultate, quamvis Tridentinum sess. 25. cap. 3. *de regul.* solius Episcopi facultatem exprimit. De Syn. diœc. l. 9. c. 1. n. 9.

Est tamen pro monialibus in ditione Hispanici regis Breve *Urbani VIII.* suspensivum ejusdem constitutionis, sed non valet extra Hispaniam. De Syn. diœc. l. 9. c. 15. n. 9.

Ad statum regularem transire possunt presbyteri Ecclesiæ vel diœcesis servitio addicti, invito etiam Episcopo proprio, tenentur tamen, nisi aliquid obstet, illum consulere. Ita in Epistolà ad Card. *Quirinum*, *Ex quo dilectus.*

Regulares extra monasterium degentes, et clericos regulares quomodocumque exemptos in civilibus causis mercedum, et miserabilium personarum, nisi habeant judicem certum à S. apostolicà in partibus deputatum, coram Ordinariis locorum conveniri posse in primà instantià decernit Pontifex in bullà *Ad militantis.*

RESERVATI CASUS.

Ad solum Romanum Pontificem, Episcopos et prælatos inferiores habentes jurisdictionem quasi episcopalem cum territorio separato pertinet casuum reservatio, ex doctrinà Conc. Trid. et decisionibus S. Congr. De Syn. diœc. lib. 5. cap. 4. n. 2.

Quamquam reservatio fieri potest extra Synodum, multa tamen suadent, ut potiùs in Synodo fiat; ideò præsertim, quia non desunt theologi cum *Roncaglia* tenentes, leges ab Episcopo latas extra Synodum, eo cessante, cessare, cùm ea tantummodò, quæ in Synodo fiunt ab Episcopo, legis plenam auctoritatem obtineant. Ibid. n. 3.

Actus merè internos, nec summus Pontifex, nec Episcopi reservandos sibi umquam censuerunt. Ibid. c. 5. n. 5.

Regulares non solùm reservare prohibentur alia crimina, quàm quæ in decreto *Clem. VIII.* definiuntur, sed nec possunt alia ab his diversa crimina illigare censurà reservatà;

ut et firmat Pontifex ex decreto quodam sacræ Congregationis Episcoporum, et regularium. Ibid. cap. 5. n. 6.

RESIDENTIA.

Ad residentiam tenentur Episcopi et parochi, ut ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 1. *de ref.* et sess. 23. cap. 1., adeò ut quo tempore non resident, non faciant fructus suos, ut ex const. 91. *Pii IV.* Ex quâ etiam constitutione constat, si quo tempore illi non resident, obierint, de reditibus ecclesiasticis disponere nequaquam posse, etiamsi testandi facultatem obtinuissent Instit. Eccl. 17. n. 4 et 5.

Episcopi æquâ et rationabili causâ poscente, ad duos, tresve menses quotannis abesse à diœcesi permittuntur; parochi verò duobus mensibus possunt quidem, sed de licentiâ Episcopi, et relicto idoneo vicario ab Ordinario approbando, ut ex Trid. sess. 23. cap. 1. *de ref.* Ibid. n. 7.

Nec sine licentiâ Episcopi abesse possunt per hebdomadam, sicut non sufficit licentia tacita. Ac demùm non est satis ad evadendas pœnas, si causa sit evidens, et Episcopus non consulatur, vel si consultus neget; quamquam tunc possit fieri recursus ad legitima tribunalia. Si tamen ex improviso discedere necessarium sit, tunc post discessum scribendum est ad Ordinarium. Ita ex decret. sacr. Congr. Ibid. n. 11.

Pro parochis tamen agrestibus sufficit licentia vicarii foranei, pro absentiâ tamen modici temporis. Ita ex decr. sacr. Congr. n. 12.

Si abeundum sit duobus vel tribus diebus non festivis, mos singularum diœcesium tenendus est. Ita ex DD. Canonistis. Ibid.

Ad excusandam non residentiam non sufficit aëris intemperies. Si tamen parochus ægrotet, nec posset ibi ex defectu medicorum curari, tunc ad quatuor menses obtinêre potest ab Ordinario licentiam secedendi ad loca viciniora, Vicario idoneo interim substituto, ut ex decretis sacr. Congreg. Ibid. n. 25.

Nec excusantur, si absint, ex eo, quòd parœcia distet tantùm tribus quatuorve milliariis à civitate.

Nec etiam, si nocturno tempore ibi resideant, et celebratâ su[illegible]ssâ, tum reliquum tempus agant in civitate,

relicto tamen idoneo substituto, idque præstent per majorem anni partem. Ita ex decr. S. C. C. Ibid. n. 18.

RESTITUTIO.

Bona immobilia ab hostibus in bello injusto capta, putà à piratis, infidelibus, hæreticis etc., si emantur à fidelibus, debent restitui proprio domino, nullo exacto pretio ab eodem; quod decretum olim fuit à Congregatione propagandæ fidei an. 1630. quorum opinionem *Benedictus XIV*. admittit in Epist. ad *P. Nicolaum Lercari*, secretarium ejusdem Congregationis. Quod verò ad mobilia, eadem Congregatio censuit restituenda esse ab emptoribus legitimo domino, exacto tamen ab illo eo pretio, quo empta sunt; in hoc tamen judicium suum *Benedictus XIV*. non profert. Ibid.

REUS.

Reus juridicè interrogatus in judicio criminali tenetur veritatem manifestare, ut innuit Pontifex in suâ bullâ *Paterna charitas*.

SACRAMENTUM.

Sententia asserens, in sacramentis conferendis non requiri in ministro intentionem aliquam faciendi quidquid facit Ecclesia, sed tantùm præstandi ritum externum, nullâ censurâ ab Episcopis configenda est. De Syn. diœc. l. 7. c. 4. n. 9. Verùm contraria tutior, et omninò servanda in praxi. Quare si quid ejusmodi contigerit, et necessitas urgeat, sacramentum baptismi sic collatum, sub conditione iterùm perfici oportet. Quòd si res hujusmodi sit, ut moram patiatur, consulenda est Sedes apostolica. Ibid.

SEMINARIUM.

Tenetur Episcopus assumere sibi consilium duorum de capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter à capitulo eligatur, item duorum de clero civitatis, quorum alterius electio ad clerum spectat, quæ omnia sunt ex cap. 18. sess. 23. *de ref.*

Tridentini. His omnibus deputatis uti debet in administratione rerum seminarii; sicut etiam illi adhibendi sunt circa institutionem et disciplinam ejusdem seminarii; quamquàm Episcopus ita debet in his omnibus eorum consilium audire, ut sequi non teneatur. De Synod. diœc. lib. 5. cap. 11. n. 4. Ex pluribus sacræ Congr. decr.

SEPULCHRUM.

Sepulchra in Ecclesiis confraternitatum habêri possunt, sed de licentiâ Episcopi, utì sæpè decisum à S. Congr. Inst. Eccles. 105. n. 124.

Si confrater obeat, non electâ sepulturâ, mandari non potest sepulturæ in Ecclesiâ ejusdem confraternitatis, ut est decisum à S. Congregatione. Ibid. n. 124.

SIMONIA.

In simoniâ contractâ pro beneficio acquirendo major Pœnitentiarius monetur, etiam in casibus occultis, et in foro conscientiæ, ne titulum ejusdem beneficii convalidet, nisi fortè agatur de simoniâ, ignorantiâ facti, vel juris commissâ, et orator, quamprimùm id rescivit, dispensationem petierit; quod valet et in pensionibus, in quibus simonia realis scienter contracta fuerit. Bulla *Pastor bonus.*

Abstinendum est illi etiam à condonatione pretii simoniaci, quando in Ecclesiam læsam, vel pauperes debet erogari, nisi aliter suadeat paupertas delinquentium. Ibid. §. 23.

Qui simoniacè intercessit pro alio ad impetrandum beneficium, tenetur in subsidium restituere Ecclesiæ, vel pauperibus fructus à beneficiario malè perceptos, ante omnem sententiam. Inst. Eccles. 12. n. 11.

Si quis poscat à S. Congregatione absolutionem à simoniâ commissâ in obtinendo beneficio, impetrare solet rescriptum, ut *dimittat*, *moneat*, *et restituat*, nempe dimittat beneficium, moneat pro restitutione pretii accepti, Ecclesiæ vel pauperibus restituat fructus perceptos. Ibid. n. 12.

Si verò simonia commissa est ab aliquo tertio, inscio beneficiario, tunc rescribitur pro convalidatione tituli, dummodo *ante possessionem*, quod valet ac si diceretur, modò

id non rescierit ante acceptam beneficii possessionem. Ibid. n. 12.

Cùm parochiani habent jus nominandi parochum ratione fundationis, tunc singuli, seu mares, seu fœminæ, seu minores habent jus nominandi in capita, ut ex Pitone de controv. patron. all. 100. n. 394. firmatur. Ibid. n. 13.

Commendæ, prioratus, atque præceptoriæ ordinis Hierosolymitani à Canonistis quidem tamquam beneficia habentur, in quibus si intercedant preces, pactiones, et munera, simonia committitur : id tamen negant communi consensu theologi, animadvertentes, non esse illis annexum spiritualis ministerii exercitium, neque necessariò conferri clericis, quæ duo exigunt beneficia; quamquam negari non potest, gravem abusum eâ in re intercedere, quem tollere adnisus est *Clem. XI.* in suo Brevi ad magnum magistrum ejusdem ordinis, in quo etiam declarat collationes hasce nullas, et irritas esse et fore. De Syn. diœc. l. 12. c. 5. n. 15.

SOLLICITATIO IN CONFESSIONIBUS.

Sollicitatus nullâ lege prohibetur, quominùs ante denuntiationem sollicitantis, illum occultè admoneat, ut sibi provideat, spontè se offerendo tribunali. Tenetur tamen, etsi monitus compareat, et sit ex correptione emendatus, illum denuntiare, ut ex propositionibus ab *Alexandro VII.* damnatis eruitur. De Syn. diœc. l. 6. c. 11. n. 9. et 10.

Præceptum denuntiandi confessarios sollicitantes ad turpia, et pœnæ aliæ huic sollicitationi indictæ non extenduntur ad alia crimina à re venereâ diversa. Ibid. n. 14.

Sacerdotes omnes etiam regulares sollicitantes ad turpia in re venereâ in actu confessionis vel ejus occasione aut prætextu, præter alias pœnas in constit. *Sexti V.* et *Gregorii XV.* inflictas, incurrunt etiam perpetuam inhabilitatem ad missam celebrandam. Idemque etiam valet contra eos sacerdotes, qui sacrificio missæ abutuntur ad sortilegia. Ita ex decreto S. Congreg. Inquisit. ex mandato *Bened. XIV.* Id verò decretum enuntiandum publicè est à superioribus cujuscumque ordinis palàm semel in anno feriâ VI. post octavam Assumpt. B. M. V. et in quocumque capitulo generali aut provinciali. Ib. Append. ad Bull. *Bened. XIV.*

SPECTACULA.

Spectacula inverecunda, utì sunt puerorum, et adolescentium nudorum cursus, et luctæ etiamsi longâ consuetudine introductæ, ne permittantur ab Episcopis, utque legibus latis prohibeantur, mandat Pontifex in Encyclicâ ad Episcopos Campaniæ *Nihil profectò*.

SPONSALIA.

Si alteruter ex sponsis se ad alias partes transferat inscio altero, admonendus est superior ecclesiasticus, qui tempus aptum assignet absenti, ut redeat, quo elapso si non pareat, vinculum dissolvitur. Inst. Eccl. 46. n. 5.

Sponsalia de futuro inita absque præsentiâ parochi, vel absque scripturâ valère semper pronuntiavit S. Congregatio, cùm Tridentinum tantùm aboleverit matrimonia clandestina. Priora verò sponsalia etiam non jurata, etiam sine copulà prævalent secundis sponsalibus, etiam juratis, et etiam cum copulâ, ut ex communi DD. Inst. Eccles. 46. n. 8.

Sponsalia inita invitis parentibus, quamquam judicari possint valida, illicita sunt tamen, et detecto dissensu parentum solvi possunt, etiamsi jurata sint, quod invictè probat Archiepiscopus Rossanensis *D. Muscettolla* in dissertatione legendâ in tom. I. Operum *Zauli* ad statuta Faventiæ. Ib. n. 8.

Sponsalia absque interna voluntate exequendi promissa, dubium est an obligent; est tamen grave peccatum sic promittere. Ibid. n. 16.

Oscula ob delectationem carnalem et sensualem, juxta terminos propositionis 40 inter damnatas ab *Alex. VII.* ob paritatem rationis neque inter sponsos licita sunt. Ib. n. 18.

Sponsus, qui sponsam seduxit ad copulam, non potest puniri pœnâ stupri ob aliquod jus, quod habet in corpus illius, ut ex decr. S. Congr. apud *Fag.* Ibid. n. 19.

Promissio de præsenti absque præsentiâ parochi et testium, neque valet ratione matrimonii, neque sponsalium, ut ex pluribus decretis S. Congregationis. Ibid. n. 22.

SYNODUS.

Synodus diœcesana non necessariò transmittitur ad sacram Congregationem Concilii, ut ab eâ recognoscatur, emendetur, et approbetur. De Synod. diœces. l. 13. c. 3. n. 6. Nam Sixtina constitutio, quæ afferri ad id posset, nihil eâ de re statuit, nisi quoad Concilia provincialia.

Constitutiones synodales statim ac promulgantur, ligare subditos incipiunt, neque bimestre expectandum, ut de legibus imperialibus edicitur. L. *Leges sacratissimæ. C. de leg. et rub: novel.* 66. et de legibus pontificiis doctores quidam asserunt, aliis magis communiter negantibus; nihil enim circa hoc statuitur de legibus ab inferioribus latis, ut moment DD. plures. De Syn. diœc. l. 13. c. 4. n. 2.

Regulares etiam subjiciuntur legibus synodalibus in iis, quæ respiciunt curam animarum, et sacramentorum administrationem, ex Trid. sess. 25. cap. 11. *de regularibus*, quamvis secùs sit in aliis, sed ad evitandam deformitatem sese illis conforment oportet, non tamen sub gravi eas negligerent, notante *Suario*. Censet tamen Pontifex contra nonnullos regulares, quamvis teneantur ad festa diœceseos ex Trid. sess. 25. c. 12. *de regul.*, non tamen tenêri ad jejunia ab Episcopo indicta, nisi alia consuetudo in quibusdam monasteriis fortè invaluisset. De Syn. diœc. l. 13. c. 4. n. 5. et 6.

TABACUS.

Tabacum per nares trahere, vel ejus fumum in os inducere ante missæ celebrationem, vel communionis perceptionem, nequaquam interdicendum censet Pontifex, neque prohibendum judicat, cùm ob receptam, ac pervulgatam ejusmodi consuetudinem, omnis in eâ re modò absit inhonestas, et indecentia. De Syn. diœc. lib. 11. c. 13. n. 3.

TERTIARIÆ.

Mulieribus Tertiariis non collegialiter viventibus non possunt regulares dare habitum sui ordinis sine licentiâ Episcopi diœcesani, cui debent ritè probare, habere se hoc privile-

gium Sedis apostolicæ, fœminas illas esse moribus probatas, habere illas ultra annum decimum quartum, tantum possidêre de annuis reditibus, ut habeant satis ad alimenta, ac denique non cum aliis eas cohabitare, quàm cum necessariis in primo tantùm gradu consanguinitatis, vel affinitatis sibi conjunctis, ut ex decr. S. Congr. in causâ Nazariensi die 10 maji 1727. De Syn. diœc. lib. 9. c. 15. n. 11.

Tertiariæ collegialiter viventes, votis tamen solemnibus, et clausuræ non adstrictæ, cùm sint contra bullam 8. *S.PiiV.* à S. Cong. tolerantur potiùs, quàm approbentur, sunt autem omnimodè Episcopi jurisdictioni subjectæ, ut ex pluribus S. Congr. decretis. Instit. Eccles. 29. n. 13.

Tertiariæ non collegialiter viventes non possunt habêre confessarium quemcumque etiam sui ordinis, nisi approbatum ab Episcopo pro confessionibus sæcularium. Item non possunt regulares illis die Paschæ sacramentum Eucharistiæ ministrare. Defunctorum corpora sepulturæ mandanda sunt in Ecclesiâ parochiali: nisi fortè in Ecclesiâ regularium sui ordinis sepulchrum esset illis destinatum. Inst. Eccl. 19. n. 14.

Benedictus XIII. multa concessit Tertiariis, sive vivant in communi monasterio, sive domi suæ vitam agant privatam, quæ utique jus novum concedere viderentur; sed cùm *Clemens XII.* in suâ constitutione *Romanus* anni 1732. jura Tertiariorum revocaverit ad terminos Concilii Tridentini, ac decretorum apostolicorum; ideò nihil novum de illis statuendum est. Ib. n. 16.

Tertiariæ collegialiter viventes ex recepta S. Cong. immunitatis opinione, gaudent immunitate fori. Vicissim autem Tertiariæ in domibus privatis habitantes eodem privilegio non gaudent, ex doctoribus definitur. Instit. Eccles. 105. n. 68.

TESTAMENTA.

Testamentum factum coram parocho et duobus saltem testibus idoneis valet pro toto statu ecclesiastico, nisi obstet statutum aliquod municipale, ex dispositione cap. *Cum esses* 10. *de testam.*

Testamenta ad causas pias toto orbe catholico valent si fiant coram duobus testibus, ex cap. *Relatum* 11. *de testamentis.* Inst. Eccl. 105.

legio suscipiendi ordines à quocumque, nisi illud obtinuerint post Tridentinum, et ad illos pervenerit concessione directâ, non verò communione privilegiorum de uno in alium ordinem. Si hujusmodi privilegium non habuerint, ordinari debent ab Ordinario loci, in quo degunt, si ille sacras ordinationes tempore legitimo sit habiturus. Si verò habiturus non sit, possunt dimissoriæ à superiore regulari illis concessæ ad alium dirigi cum authenticâ attestatione Episcopi diœcesani, ex quâ constet, ipsum ordinationes habiturum non esse. Transgressores hujus sanctionis, qui ordinationem ab alio susceperint, suspensionis censuram incurrunt. Superiores regulares, qui dimissorias concesserint, voce activâ et passivâ mulctantur. Ita Pontifex in bullâ *Impositi nobis.*

Si verò regulares tempore ordinationibus proximo transeant ad alterius loci monasterium, et post receptam ordinationem ab Episcopo illius loci, quo transierunt, redeant ad pristinum monasterium, videntur hoc quidem fecisse in fraudem, nihilominùs nihil potest contra hos decerni, quia potuit res fieri citra fraudem. Ipsi ergò sibi consulant. De Syn. diœc. l. 9. c. 17. n. 4.

Si superiores dimissorias subditis suis dederint, ut ab Ordinario quocumque ordines recipiant, nisi in casibus suprà expressis, privantur usu vocis activæ et passivæ, et dignitate quâ potiuntur. Ex decreto *Clem. VIII.* die 15 martii 1596. Quod decretum non ita legitur, ut in multis editis, *pœnas incurrent*, sed *pœnas incurrunt*, quod infert pœnam latam, et non ferendam. Inst. Eccles. 23. n. 12. Nùm fruantur privilegio ordinationum extra tempora, affirmandum esse videtur ex auctoritate Consilii Romani sub *Benedicto XIII.* Titul. 5. cap. 2. Ib.

Regulares habentes privilegium posterius Tridentino, ut exempti sint ab interstitiis, frui illo debent, nec possunt Episcopi illos eo nomine ab ordinatione rejicere. Ita ex decr. S. Congr. die 24 augusti 1686. De Syn. diœc. lib. 9. c. 16. n. 6.

Regulares etiam exempti nequeunt exponere sacramentum Eucharistiæ sine velamine in suis Ecclesiis, nisi ex causâ publicâ ab Ordinario probatâ. Fas est tamen illis ex causâ etiam privatâ Sacramentum velatum exponere in tabernaculo aperto; dummodo tamen ab illo non extrahatur, ut ex decr. S. Congr. De Syn. diœc. l. 9. c. 15. n. 4.

Generatim verò jus est Episcopis cogere regulares parêre sibi circa ea, quæ ad majorem cultum hujus ineffabilis mysterii et celebrationis missæ præcipienda consueverint. Quod ex decreto Trident. sess. 22. *De observandis et evitandis in celebratione missæ*, eruitur. Ib. n. 5.

Regulares tenentur parêre Episcopo præcipienti, ne in eorum Ecclesiis exponatur insolita imago, aut nova reliquia ab ipso non approbata, et inobedientes possunt etiam censuris cogi, ut ex decr. S. Congr. die 5 Junii 1700. De Syn. diœc. l. 9. c. 15. n. 5.

Regulares puniri possunt ab Episcopo tamquam apostolicæ Sedis delegato, si quid deliquerint in iis, quæ respiciunt clausuram monialium etiam exemptarum, et earum, quæ intra monasterii septa degunt. Ib. n. 6.

Regulares non possunt sæcularium confessiones excipere *sine licentiâ, gratiâ et beneplacito Episcopi*, quæ verba sunt Extrav. *Bonif. VII.* in cap. *Super cathedram*, *de sepulturis*, quod et confirmavit Trid. sess. 23. cap. 15. *de ref.;* sed et fas est Episcopis eam facultatem limitare ad certum tempus, certasque personas, quin et ex parte revocare, contrariamque opinionem *Alexander VII.* die 30 januarii 1659. damnavit. De Syn. diœc. lib. 9. cap. 16. n. 7.

Possunt tamen regulares ab Episcopo approbati acciri ad domos sæcularium ægrotantium, eorum confessiones audituri, non petitâ à parochis ægrotantium licentiâ; sed de auditâ ægrotantium illorum confessione debent relinquere syngrapham, quâ parochus certioretur. Ita ib. n. 9.

Regularibus prælatis non licet monasteria monialium sibi subjectarum ingredi, nisi semel in anno causâ visitationis; si autem necessitas urgeat, ut sæpiùs ingrediantur, non possunt nisi cum præsentiâ Episcopi diœcesani, aut alterius ecclesiastici ab ipso deputati. Ita ex constitutione *Felici*, *Alex. VII.* De syn. diœces. lib. 9. cap. 15. n. 6.

Regularibus vetitum est alloqui moniales etiam sibi subjectas sine licentiâ expressâ non solùm superioris regularis, sed Episcopi, ne vel semel quidem per spatium quadrantis horæ cum dimidio, ne vel pariter occasione concionis ad moniales illas habitæ, ne vel tandem ex causâ quantumcumque honestâ et piâ. Ibid. n. 7.

Regulares subduntur coercitioni Episcopi, si excipiant

confessiones sæcularium sine prævià Episcopi approbatione ut ex constit. 10. *Clem. X.* Item non possunt inconsulto, et non approbante Episcopo audire confessiones monialium sui ordinis etiam exemptarum ex vi bull. 18. *Greg. XV.*

Regulares nova monasteria, seu domos ne erigant vetantur, absque Sedis apostolicæ et Episcopi facultate, quamvis Tridentinum sess. 25. cap. 3. *de regul.* solius Episcopi facultatem exprimit. De Syn. diœc. l. 9. c. 1. n. 9.

Est tamen pro monialibus in ditione Hispanici regis Breve *Urbani VIII.* suspensivum ejusdem constitutionis, sed non valet extra Hispaniam. De Syn. diœc. l. 9. c. 15. n. 9.

Ad statum regularem transire possunt presbyteri Ecclesiæ vel diœcesis servitio addicti, invito etiam Episcopo proprio, tenentur tamen, nisi aliquid obstet, illum consulere. Ita in Epistolà ad Card. *Quirinum*, *Ex quo dilectus.*

Regulares extra monasterium degentes, et clericos regulares quomodocumque exemptos in civilibus causis mercedum, et miserabilium personarum, nisi habeant judicem certum à S. apostolicà in partibus deputatum, coram Ordinariis locorum conveniri posse in primà instantià decernit Pontifex in bullà *Ad militantis.*

RESERVATI CASUS.

Ad solum Romanum Pontificem, Episcopos et prælatos inferiores habentes jurisdictionem quasi episcopalem cum territorio separato pertinet casuum reservatio, ex doctrinà Conc. Trid. et decisionibus S. Congr. De Syn. diœc. lib. 5. cap. 4. n. 2.

Quamquam reservatio fieri potest extra Synodum, multa tamen suadent, ut potiùs in Synodo fiat; ideò præsertim, quia non desunt theologi cum *Roncaglia* tenentes, leges ab Episcopo latas extra Synodum, eo cessante, cessare, cùm ea tantummodò, quæ in Synodo fiunt ab Episcopo, legis plenam auctoritatem obtineant. Ibid. n. 3.

Actus merè internos, nec summus Pontifex, nec Episcopi reservandos sibi umquam censuerunt. Ibid. c. 5. n. 5.

Regulares non solùm reservare prohibentur alia crimina, quàm quæ in decreto *Clem. VIII.* definiuntur, sed nec possunt alia ab his diversa crimina illigare censurà reservatà;

ut et firmat Pontifex ex decreto quodam sacræ Congregationis Episcoporum, et regularium. Ibid. cap. 5. n. 6.

RESIDENTIA.

Ad residentiam tenentur Episcopi et parochi, ut ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 1. *de ref.* et sess. 23. cap. 1., adeò ut quo tempore non resident, non faciant fructus suos, ut ex const. 91. *Pii IV.* Ex quâ etiam constitutione constat, si quo tempore illi non resident, obierint, de reditibus ecclesiasticis disponere nequaquam posse, etiamsi testandi facultatem obtinuissent Instit. Eccl. 17. n. 4 et 5.

Episcopi æquâ et rationabili causâ poscente, ad duos, tresve menses quotannis abesse à diœcesi permittuntur; parochi verò duobus mensibus possunt quidem, sed de licentiâ Episcopi, et relicto idoneo vicario ab Ordinario approbando, ut ex Trid. sess. 23. cap. 1. *de ref.* Ibid. n. 7.

Nec sine licentiâ Episcopi abesse possunt per hebdomadam, sicut non sufficit licentia tacita. Ac demùm non est satis ad evadendas pœnas, si causa sit evidens, et Episcopus non consulatur, vel si consultus neget; quamquam tunc possit fieri recursus ad legitima tribunalia. Si tamen ex improviso discedere necessarium sit, tunc post discessum scribendum est ad Ordinarium. Ita ex decret. sacr. Congr. Ibid. n. 11.

Pro parochis tamen agrestibus sufficit licentia vicarii foranei, pro absentiâ tamen modici temporis. Ita ex decr. sacr. Congr. n. 12.

Si abeundum sit duobus vel tribus diebus non festivis, mos singularum diœcesium tenendus est. Ita ex DD. Canonistis. Ibid.

Ad excusandam non residentiam non sufficit aëris intemperies. Si tamen parochus ægrotet, nec posset ibi ex defectu medicorum curari, tunc ad quatuor menses obtinêre potest ab Ordinario licentiam secedendi ad loca viciniora, Vicario idoneo interim substituto, ut ex decretis sacr. Congreg. Ibid. n. 25.

Nec excusantur, si absint, ex eo, quòd parœcia distet tantùm tribus quatuorve milliariis à civitate.

Nec etiam, si nocturno tempore ibi resideant, et celebratâ summo mane missâ, tum reliquum tempus agant in civitate,

relicto tamen idoneo substituto, idque præstent per majorem anni partem. Ita ex decr. S. C. C. Ibid. n. 18.

RESTITUTIO.

Bona immobilia ab hostibus in bello injusto capta, putà à piratis, infidelibus, hæreticis etc., si emantur à fidelibus, debent restitui proprio domino, nullo exacto pretio ab eodem; quod decretum olim fuit à Congregatione propagandæ fidei an. 1630. quorum opinionem *Benedictus XIV*. admittit in Epist. ad *P. Nicolaum Lercari*, secretarium ejusdem Congregationis. Quod verò ad mobilia, eadem Congregatio censuit restituenda esse ab emptoribus legitimo domino, exacto tamen ab illo eo pretio, quo empta sunt; in hoc tamen judicium suum *Benedictus XIV*. non profert. Ibid.

REUS.

Reus juridicè interrogatus in judicio criminali tenetur veritatem manifestare, ut innuit Pontifex in suâ bullâ *Paterna charitas*.

SACRAMENTUM.

Sententia asserens, in sacramentis conferendis non requiri in ministro intentionem aliquam faciendi quidquid facit Ecclesia, sed tantùm præstandi ritum externum, nullâ censurâ ab Episcopis configenda est. De Syn. diœc. l. 7. c. 4. n. 9. Verùm contraria tutior, et omninò servanda in praxi. Quare si quid ejusmodi contigerit, et necessitas urgeat, sacramentum baptismi sic collatum, sub conditione iterùm perfici oportet. Quòd si res hujusmodi sit, ut moram patiatur, consulenda est Sedes apostolica. Ibid.

SEMINARIUM.

Tenetur Episcopus assumere sibi consilium duorum de capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter à capitulo eligatur, item duorum de clero civitatis, quorum alterius electio ad clerum spectat, quæ omnia sunt ex cap. 18. sess. 23. *de ref.*

Tridentini. His omnibus deputatis uti debet in administratione rerum seminarii; sicut etiam illi adhibendi sunt circa institutionem et disciplinam ejusdem seminarii; quamquàm Episcopus ita debet in his omnibus eorum consilium audire, ut sequi non teneatur. De Synod. diœc. lib. 5. cap. 11. n. 4. Ex pluribus sacræ Congr. decr.

SEPULCHRUM.

Sepulchra in Ecclesiis confraternitatum haberi possunt, sed de licentiâ Episcopi, utì sæpè decisum à S. Congr. Inst. Eccles. 105. n. 124.

Si confrater obeat, non electâ sepulturâ, mandari non potest sepulturæ in Ecclesiâ ejusdem confraternitatis, ut est decisum à S. Congregatione. Ibid. n. 124.

SIMONIA.

In simoniâ contractâ pro beneficio acquirendo major Pœnitentiarius monetur, etiam in casibus occultis, et in foro conscientiæ, ne titulum ejusdem beneficii convalidet, nisi fortè agatur de simoniâ, ignorantiâ facti, vel juris commissâ, et orator, quamprimùm id rescivit, dispensationem petierit; quod valet et in pensionibus, in quibus simonia realis scienter contracta fuerit. Bulla *Pastor bonus.*

Abstinendum est illi etiam à condonatione pretii simoniaci, quando in Ecclesiam læsam, vel pauperes debet erogari, nisi aliter suadeat paupertas delinquentium. Ibid. §. 23.

Qui simoniacè intercessit pro alio ad impetrandum beneficium, tenetur in subsidium restituere Ecclesiæ, vel pauperibus fructus à beneficiario malè perceptos, ante omnem sententiam. Inst. Eccles. 12. n. 11.

Si quis poscat à S. Congregatione absolutionem à simoniâ commissâ in obtinendo beneficio, impetrare solet rescriptum, ut *dimittat*, *moneat*, *et restituat*, nempe dimittat beneficium, moneat pro restitutione pretii accepti, Ecclesiæ vel pauperibus restituat fructus perceptos. Ibid. n. 12.

Si verò simonia commissa est ab aliquo tertio, inscio beneficiario, tunc rescribitur pro convalidatione tituli, dummodo *ante possessionem*, quod valet ac si diceretur, modò

id non rescierit ante acceptam beneficii possessionem. Ibid. n. 12.

Cùm parochiani habent jus nominandi parochum ratione fundationis, tunc singuli, seu mares, seu fœminæ, seu minores habent jus nominandi in capita, ut ex Pitone de controv. patron. all. 100. n. 394. firmatur. Ibid. n. 13.

Commendæ, prioratus, atque præceptoriæ ordinis Hierosolymitani à Canonistis quidem tamquam beneficia habentur, in quibus si intercedant preces, pactiones, et munera, simonia committitur : id tamen negant communi consensu theologi, animadvertentes, non esse illis annexum spiritualis ministerii exercitium, neque necessariò conferri clericis, quæ duo exigunt beneficia; quamquam negari non potest, gravem abusum eâ in re intercedere, quem tollere adnisus est *Clem. XI.* in suo Brevi ad magnum magistrum ejusdem ordinis, in quo etiam declarat collationes hasce nullas, et irritas esse et fore. De Syn. diœc. l. 12. c. 5. n. 15.

SOLLICITATIO IN CONFESSIONIBUS.

Sollicitatus nullâ lege prohibetur, quominùs ante denuntiationem sollicitantis, illum occultè admoneat, ut sibi provideat, spontè se offerendo tribunali. Tenetur tamen, etsi monitus compareat, et sit ex correptione emendatus, illum denuntiare, ut ex propositionibus ab *Alexandro VII.* damnatis eruitur. De Syn. diœc. l. 6. c. 11. n. 9. et 10.

Præceptum denuntiandi confessarios sollicitantes ad turpia, et pœnæ aliæ huic sollicitationi indictæ non extenduntur ad alia crimina à re venereâ diversa. Ibid. n. 14.

Sacerdotes omnes etiam regulares sollicitantes ad turpia in re venereâ in actu confessionis vel ejus occasione aut prætextu, præter alias pœnas in constit. *Sexti V.* et *Gregorii XV.* inflictas, incurrunt etiam perpetuam inhabilitatem ad missam celebrandam. Idemque etiam valet contra eos sacerdotes, qui sacrificio missæ abutuntur ad sortilegia. Ita ex decreto S. Congreg. Inquisit. ex mandato *Bened. XIV.* Id verò decretum enuntiandum publicè est à superioribus cujuscumque ordinis palàm semel in anno feriâ VI. post octavam Assumpt. B. M. V. et in quocumque capitulo generali aut provinciali. Ib. Append. ad Bull. *Bened. XIV.*

SPECTACULA.

Spectacula inverecunda, uti sunt puerorum, et adolescentium nudorum cursus, et luctæ etiamsi longâ consuetudine introductæ, ne permittantur ab Episcopis, utque legibus latis prohibeantur, mandat Pontifex in Encyclicâ ad Episcopos Campaniæ *Nihil profectò.*

SPONSALIA.

Si alteruter ex sponsis se ad alias partes transferat inscio altero, admonendus est superior ecclesiasticus, qui tempus aptum assignet absenti, ut redeat, quo elapso si non pareat, vinculum dissolvitur. Inst. Eccl. 46. n. 5.

Sponsalia de futuro inita absque præsentiâ parochi, vel absque scripturâ valère semper pronuntiavit S. Congregatio, cùm Tridentinum tantùm aboleverit matrimonia clandestina. Priora verò sponsalia etiam non jurata, etiam sine copulâ prævalent secundis sponsalibus, etiam juratis, et etiam cum copulâ, ut ex communi DD. Inst. Eccles. 46. n. 8.

Sponsalia inita invitis parentibus, quamquam judicari possint valida, illicita sunt tamen, et detecto dissensu parentum solvi possunt, etiamsi jurata sint, quod invictè probat Archiepiscopus Rossanensis *D. Muscettolla* in dissertatione legendâ in tom. I. Operum *Zauli* ad statuta Faventiæ. Ib. n. 8.

Sponsalia absque interna voluntate exequendi promissa, dubium est an obligent; est tamen grave peccatum sic promittere. Ibid. n. 16.

Oscula ob delectationem carnalem et sensualem, juxta terminos propositionis 40 inter damnatas ab *Alex. VII.* ob paritatem rationis neque inter sponsos licita sunt. Ib. n. 18.

Sponsus, qui sponsam seduxit ad copulam, non potest puniri pœnâ stupri ob aliquod jus, quod habet in corpus illius, ut ex decr. S. Congr. apud *Fag.* Ibid. n. 19.

Promissio de præsenti absque præsentiâ parochi et testium, neque valet ratione matrimonii, neque sponsalium, ut ex pluribus decretis S. Congregationis. Ibid. n. 22.

SYNODUS.

Synodus diœcesana non necessariò transmittitur ad sacram Congregationem Concilii, ut ab eâ recognoscatur, emendetur, et approbetur. De Synod. diœces. l. 13. c. 3. n. 6. Nam Sixtina constitutio, quæ afferri ad id posset, nihil eâ de re statuit, nisi quoad Concilia provincialia.

Constitutiones synodales statim ac promulgantur, ligare subditos incipiunt, neque bimestre expectandum, ut de legibus imperialibus edicitur. L. *Leges sacratissimæ. C. de leg. et rub: novel.* 66. et de legibus pontificiis doctores quidam asserunt, aliis magis communiter negantibus; nihil enim circa hoc statuitur de legibus ab inferioribus latis, ut monent DD. plures. De Syn. diœc. l. 13. c. 4. n. 2.

Regulares etiam subjiciuntur legibus synodalibus in iis, quæ respiciunt curam animarum, et sacramentorum administrationem, ex Trid. sess. 25. cap. 11. *de regularibus*, quamvis secùs sit in aliis, sed ad evitandam deformitatem sese illis conforment oportet, non tamen sub gravi eas negligerent, notante *Suario.* Censet tamen Pontifex contra nonnullos regulares, quamvis teneantur ad festa diœceseos ex Trid. sess. 25. c. 12. *de regul.*, non tamen tenêri ad jejunia ab Episcopo indicta, nisi alia consuetudo in quibusdam monasteriis fortè invaluisset. De Syn. diœc. l. 13. c. 4. n. 5. et 6.

TABACUS.

Tabacum per nares trahere, vel ejus fumum in os inducere ante missæ celebrationem, vel communionis perceptionem, nequaquam interdicendum censet Pontifex, neque prohibendum judicat, cùm ob receptam, ac pervulgatam ejusmodi consuetudinem, omnis in eâ re modò absit inhonestas, et indecentia. De Syn. diœc. lib. 11. c. 13. n. 3.

TERTIARIÆ.

Mulieribus Tertiariis non collegialiter viventibus non possunt regulares dare habitum sui ordinis sine licentiâ Episcopi diœcesani, cui debent ritè probare, habere se hoc privile-

gium Sedis apostolicæ, fœminas illas esse moribus probatas, habere illas ultra annum decimum quartum, tantum possidêre de annuis reditibus, ut habeant satis ad alimenta, ac denique non cum aliis eas cohabitare, quàm cum necessariis in primo tantùm gradu consanguinitatis, vel affinitatis sibi conjunctis, ut ex decr. S. Congr. in causâ Nazariensi die 10 maji 1727. De Syn. diœc. lib. 9. c. 15. n. 11.

Tertiariæ collegialiter viventes, votis tamen solemnibus, et clausuræ non adstrictæ, cùm sint contra bullam 8. *S.PiiV.* à S. Cong. tolerantur potiùs, quàm approbentur, sunt autem omnimodè Episcopi jurisdictioni subjectæ, ut ex pluribus S. Congr. decretis. Instit. Eccles. 29. n. 13.

Tertiariæ non collegialiter viventes non possunt habêre confessarium quemcumque etiam sui ordinis, nisi approbatum ab Episcopo pro confessionibus sæcularium. Item non possunt regulares illis die Paschæ sacramentum Eucharistiæ ministrare. Defunctorum corpora sepulturæ mandanda sunt in Ecclesiâ parochiali: nisi fortè in Ecclesiâ regularium sui ordinis sepulchrum esset illis destinatum. Inst. Eccl. 19. n. 14.

Benedictus XIII. multa concessit Tertiariis, sive vivant in communi monasterio, sive domi suæ vitam ágant privatam, quæ utique jus novum concedere viderentur; sed cùm *Clemens XII.* in suâ constitutione *Romanus* anni 1732. jura Tertiariorum revocaverit ad terminos Concilii Tridentini, ac decretorum apostolicorum; ideò nihil novum de illis statuendum est. Ib. n. 16.

Tertiariæ collegialiter viventes ex recepta S. Cong. immunitatis opinione, gaudent immunitate fori. Vicissim autem Tertiariæ in domibus privatis habitantes eodem privilegio non gaudent, ex doctoribus definitur. Instit. Eccles. 105. n. 68.

TESTAMENTA.

Testamentum factum coram parocho et duobus saltem testibus idoneis valet pro toto statu ecclesiastico, nisi obstet statutum aliquod municipale, ex dispositione cap. *Cum esses* 10. *de testam.*

Testamenta ad causas pias toto orbe catholico valent si fiant coram duobus testibus, ex cap. *Relatum* 11. *de testamentis.* Inst. Eccl. 105.

Quoad dispositionem capitis *Cum esses*, non sufficit si sint duo vel tres testes, et absit parochus, cùm in canone sit *coram presbytero suo*. Nec sufficit si defectum parochi suppleat capellanus; sicut neque si præsentiam præstet confessarius ordinarius. Demùm testes masculi requiruntur, nec fœminæ valent. Demùm valet testamentum ita conditum, etiamsi testator non sit in extremo vitæ periculo. Ib. n. 8. 9. et 10.

Scribenda sunt testamenta à parocho coram testibus, et à testatore subscribenda, sicut etiam à parocho et testibus. Si tamen scribere ignorent, sufficit scriptura parochi, et signum crucis impressum in chartâ à testibus. Ibid. n. 14.

Ita scriptum testamentum saltem intra octo dies parochus cum testibus deferre debet tabellioni; et si adsit subscriptio testatoris et testium, non requiritur, ut singula contenta in testamento referant notario. Si nulla sit testatoris subscriptio, tunc parochus seu sacerdos vivâ voce exprimere debet quidquid in eo testamento continetur; quod et à singulis testibus seorsùm præstandum est. Denique, et singuli illi subscriptionem suam agnoscant. Ib. n. 16. Has verò omnes depositiones scribat tabellio, et jungat testamento.

Ad servanda verò, quæ in testamento mandantur, discussio parochi et testium agenda est à judice competenti, citatâ parte, cujus interest, exceptâ tamen consuetudine, ut valeant testamenta, nullâ factâ publicatione, si illa reposita sint in Archivio. Ib. n. 16.

VASA SACRA.

Vasa sacra dum actu continent Corpus et Sanguinem Christi, tangere nemo alius permittitur, nisi sacerdos et diaconus.

Subdiaconis datum est in altaris ministerio tangere calicem et patenam, dum Corpus et Sanguinem Christi non continent.

Acolythis licet tangere illa, sed extra ministerium altaris quod etiam extenditur ad omnes illos, qui primâ Tonsurâ initiati sunt. Hæc omnia ex theologis. Instit. Eccles. 34. n. 18.

VENDITIO.

Clerici beneficiati prohibentur unico actu vendere commodum, seu utilitatem percipiendi fructus beneficii quoad vixerint, vel per longum tempus, receptâ pecuniâ in eâ summâ, de quâ conventum est inter contrahentes, sive pecunia illa tota simul solvatur, sive per plures solutiones. Id verò vetitum sub excommunicatione et aliis pœnis contra alienantes bona ecclesiastica inflictis, et contractus omnes ita celebrandos in futurum Pontifex irritat, et annullat. Constit. *Universalis Ecclesiæ.*

In contractu emptionis et venditionis, si fiat pactum, quo venditor, quandocumque voluerit rem venditam redimere, obligetur vi ejusdem pacti plus dare, quàm receperit in venditione, contractus est injustus. De Syn. diœc. lib. 10. c. 8. n. 4.

Si venditio fiat cum pacto redimendi intra certum tempus, quo elapso non sit ampliùs locus retroventitioni; iste contractus sapit usuram, ex eo, quia videtur induere naturam pignoris. Ib.

VIATICUM.

Ægroto impotenti ad Viaticum sumendum, non licet sacram particulam deferre ad eam venerandam et deosculandam, quod fieri vetuit *S. Pius V.* et S. Congr. Conc. De sacrif. miss. Lib. 3. cap. 19. n. 4.

Morituro impotenti Eucharistiam sub specie panis deglutire, non potest sacramentum administrari sub speciè vini, neque sub specie panis intincti in vino consecrato, sed omninò linquendus est non refectus sacrâ communione, cùm præceptum Viatici non obliget, nisi cùm ministrari potest ritu ab Ecclesiâ non prohibito; iste verò ritus ab Ecclesiâ latinâ omninò prohibetur. Ibid. n. 6.

Vicissim autem licitè administratur sub specie panis vino vel aquâ non consecratâ madefacti, ut faciliùs deglutiatur. Ibid.

VICARIUS CAPITULARIS.

Ecclesiâ vacante tota Episcopi jurisdictio devolvitur ad capitulum cathedralis Ecclesiæ per textum in cap. *His, quæ*, et cap. *Cùm olim, de majorit. et obed.* ac illud quidem eam per se exercere posset, nisi obstaret jus novum Trident. sess. 24. cap. 16. *de Ref.* quod mandat, ut intrà octo dies post inductam, seu, ut decidit S. Congr., post habitam notitiam vacationis, Vicarium constituere teneatur per quem illam exerceat. Si verò negligat, vel Ecclesia vacans careat capitulo, tunc ad Metropolitanum spectat; vel si nulli subjecta fuerit, ad viciniorem Episcopum. Si verò tunc Metropolitanus vacaverit, jus istud transit ad capitulum Metropolitanæ. Hæc omnia ex Decisionibus S. Congr. deducuntur in lib. 2. cap. 9. n. 2. De Syn. diœces.

Verùm antiqua consuetudo quarumdam Ecclesiarum, ut vacantis Ecclesiæ administratio transeat in aliquem in ecclesiasticâ dignitate constitutum, retinenda est, ut ex Rotâ. Ibid.

Dispensationes ab apostolicâ Sede ad Episcopum, seu ejus Vicarium generalem delegatas, et ante Episcopi obitum nondum executioni mandatas, Vicario capitulari exequi non licet, quia nec est Episcopus, nec Vicarius Episcopi. Ibid. n. 3.

Semel verò electus à capitulo Vicarius removêri non potest, nisi causâ agnitâ à S. Congr. utì decisum refertur. Ibid. n. 4.

Utrùm Vicarius capitularis ea possit, quæ non nisi speciali mandato Vicarius Episcopi præstare potest, Doctores in utramque partem disputant. Ibid.

Cùm Vicarius apostolicus datur Ecclesiæ vacanti, nullam habet aliam auctoritatem præter eam, quam Vicarii capitulares eâ occasione obtinent. De Syn. diœc. l. 2. c. 10.

VISITATIO DIOECESANA, ET SACROR. LIMINUM QUOAD EPISCOPOS.

Episcopus non prohibetur quidem bis quotannis diœcesim suam visitare, sed nonnisi unicam tantummodo per annos

singulos procurationem exigere potest, ut ex pluribus S. Congregationis decretis. De Syn. diœc. lib. 10. c. 10. n. 6.

Vicarius capitularis potest diœcesim visitare post peractum annum à visitatione ab Episcopo factâ, ut pluribus S. Congr. decretis decisum est. Ibid. l. 2. c. 9. n. 5. Illi tamen non nisi dimidium procurationis, quæ solvitur Episcopo, retribuendum est, cùm debeat minori comitatu incedere, ut constat ex resolutione S. C. in una Ostunensi die 28 julii 1708. Ibid. lib. 10. c. 10. n. 6.

Episcopi omnes ex vi constitutionis ***Romanus Pontifex*** à *Sixto V.* editæ, antequam consecrentur, si Romæ existant, in manibus S. Romanæ Ecclesiæ primi diaconi Cardinalis, extra Curiam verò in manu Antistitis ad hoc delegati ex formulâ præscripta jurant, se statis temporibus limina SS. Apostolorum visitaturos per se, sive, legitimè impeditos, per aliquem de suo capitulo, vel alium in dignitate ecclesiastica constitutum, vel beneficio præditum; et si hi defuerint, per sacerdotem aliquem diœcesanum sæcularem, vel regularem.

Tunc autem Romano Pontifici rationem reddere tenentur de pastorali officio impleto, et iis omnibus, quæ ad suam diœcesim pertinent. Sacræ autem Congr. Concilii injunctum est munus, ut postulata Episcoporum illorum discutiat, et det illis responsa, sicuti et videndi, nùm legitimè sint impediti. De Syn. diœc. l. 13. c. 6. n. 11.

Tempus, intra quod obeunda est ista visitatio, aliis quidem longius definitum est, aliis brevius, sed non minùs quàm triennium, nec supra quadriennium. Ibid. n. 3. Porrò si Episcopus habeat coadjutorem ab apostolicâ Sede datum, sufficit si coadjutor nomine Episcopi adeat, sicut etiam sufficit si mittatur administrator Episcopatûs, qui debet visitare limina suo et principalis sui nomine, ut ex decisis à S. Congr. Ibid. n. 5.

Id etiam præstandum est ab Episcopo titulari, ut ex *Fagnano* aliisque ibid. probatur. n. 5.

Denique nec eximuntur Episcopi Ecclesiarum suburbicariarum, quamvis exempti sunt à residentiâ. Ita ex decr. consistoriali *Alexandri VII.* Ibid. n. 6.

Postremò prælati minores, qui propriè territorium habent verè separatum, in quo independenter à quocumque

Episcopo jurisdictionem spiritualem exercent, ad eamdem visitationem tenentur, ut ex respons. S. Congreg. et ex Bullà *Quod sancta* datà die 23 nov. ann. 1740. à *Bened. XIV.* constat.

E contrà verò non tenentur ii prælati inferiores, qui territorium separatum non habent, ut satis constat. Ib. n. 9.

VOTUM.

Vota simplicia etiam castitatis et religionis, ac sacrarum peregrinationum dispensando commutare potest major Pœnitentiarius Romanus. Bulla *Pastor bonus.*

USURA.

Usuræ peccatum illud est, cùm aliquid lucri exigitur ultra sortem ratione mutui. Nec hoc à vitio vacat, etiamsi moderatum sit lucrum, quod deposcitur. Ratione tamen titulorum quorumdam, quos extrinsecos vocamus è contractu mutui, exigi potest annuus proventus, in quo tamen cavendum est, ne quid nimis accipiatur. Sicut etiam non semper iidem tituli in contractu mutui celebrando adsunt. Quin et accidit quandoque in nonnullis rerum circumstantiis, ut nulli alteri justo contractui locus esse possit, et adsit obligatio, ut nudo mutuo alteri succurramus. Hanc doctrinam ab omnibus palàm docêri mandat Pontifex, monetque insuper, ut si quando in mutuo præstando alii legitimi tituli adsint pro annuo lucro exigendo, in celebratione contractûs mutui explicentur. Hæc omnia latiùs in Encyclicà ad Episcopos Italiæ *Vix pervenit*, etc.

FINIS TOMI NONI.

